

P. K O N R Á D M. K U B E Š T. J

SBÍRKA

homiletických příkladů

I. DÍL - 3. ČÁST

Kubeš: Sbírka homiletických příkladů

I. díl – 3. část.

IMPRIMI POTES. Franciscus Šilhan S. J., praep. prov. Pragae 14. Julii 1948.

IMPRIMI POTES. Censor ex offio: Dr Carolus Bureš.

IMPRIMATUR. Dr Stanislaus Zela, Vicarius capitularis. Olomucii, die
3. Decembris 1947. Nr. 23.319.

P. KONRÁD M. KUBEŠ T. J.

SBÍRKA
HOMILETICKÝCH
PŘÍKLADŮ

1 9 4 8

VELEHRAD, NAKLADATELSTVÍ DOBRÉ KNIHY V OLOMOUCI

P R V N Í D Í L

V Í R A

z á k l a d n a d p ř i r o z e n é h o ž i v o t a
v K r i s t u

†

3. ČÁST

41. MUČEDNÍCI. III.

(Viz kapitolu 15. a 30.)

Příklady.

A) Řím.

- 1** Gratilián (svátek 12. srpna), jedináček, pečlivě vychován, jako jinoch poznal víru Kristovu. Jednou čte v evangeliu slova Páně: „Kdo miluje otce neb matku více než mne, není mne hoden.“ Neváhal tedy, přijal křest, a doma sděluje rodičům: „Jsem křesťan, a nebudu již nikdy bohům obětovat.“ „Neuváděj nás v hanbu a květ svého mládí v neštěstí. Doví-li se o tom soudce Trason, bude tě všemožně mučit.“ „Skrze Krista, Syna Božího, nebojím se hrozeb, neboť on mne vyučil cestě pravdy.“ „Co jest pravda?“ „Ježíš Kristus sám jest pravda a světlo.“ „Obětuj bohům a zůstaň naším synem...“ Otec a matka denně prolévali slzy nad synem. - Před Trasonem... Výslech: „Proč, hlupáku, jsi se oddal náboženství křesťanských čarodějníků, jak jsem zvěděl?“ „Nikoli bláznovství, nýbrž pravdě jsem uvěřil, protože Kristus jest pravda.“ „Blázníš, Gratiliáne. Obětuj bohům a uchovej se rodičům, neboť tvůj otec jest mým přítelem.“ „Jsem Kristův (křesťan), a od lásky Kristovy neodstoupím.“ Z ohledu na otce ponechán v soukromém vězení. Císař Maximilián píše soudci: „Svolí-li, pošli mi ho sem, a učiním ho svým důvěrníkem.“ Ve vězení uzdravil slepou dívku Felicissimu, která se pak obrátila i s matkou a byla s ním sřata.
- 2** Božena (Blažena), po mučednické smrti bratra Faustina (utopen) dlela u Luciny, římské matrony, po sedm měsíců. Soudce se chtěl zmocnit jejího statku, obžaloval ji tedy jako křesťanku. Před soudem: „Obětuj bohům.“ „Nebudu obětovat, protože jsem Kristova.“ „Obětuj velké Dianě, a unikni tak mukám, které tě čekají.“ „Už jsem řekla, že jsem křesťanka a služebnice mého Pána Ježíše Krista; tvým ničemným modlám obětovat nikdy nebudu.“ Lukrecius ji dal odvést do žaláře, a tam v noci ji kázal zardousit (svými služebníky). Lucina ji pochovala podle jejího bratra. Lukrecius z radosti nad nabytým statkem (polnostmi) pořádal hostinu, při ní si tropil ze svěťice posměch a náhle zemřel.
- 3** Domninus, hošík desetiletý, za Diokleciána v Gallii umučený (svátek 16. července). Soudce mu nabízí peníze. „Ponech si své zlato, mým pokladem jest milost Ježíše Krista.“ Po těžkých mukách nenutil ho již soudce, aby bohům obětoval, nýbrž chtěl se spokojit, promluví-li o nich uctivě. „Nechť zahynou bohové tvoji.“ (Viz kap. 15, č. 7.)
- 4** Jiný hošík, Artemas v Puteolích, nejlepší žák celé školy, ustanoven proto od učitele, aby jiné slabší vyučoval. Svého postavení užil k tomu, aby jim zároveň nenápadně vštěpoval základy víry křesťanské. Když za to u učitele obžalován, byl sváděn, aby se Krista zřekl, a když nepovolil, vydán soudci; ten ustanovil, aby byl od spolužáků rydly a bodci k smrti ubodán.

5 Euplius, jáhen v Kataně na Sicilii, r. 304. Soudce: „Předčítal jsi někdy (v kostele) stati, které milostiví císařové zakázali?“ „Předčítal.“ „Kde je máš?“ „Jsou u mne.“ „Máš je právě u sebe?“ „Mám.“ „Přečti nám z nich něco.“ Otevřel evangelia: „Blahoslavení, kteří pronásledování trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské.“ „Co to znamená?“ „Je to zákon Páně, od něho mi daný.“ „Od koho?“ „Od Ježíše Krista, Syna Boha živého.“ „Protože jeho vyznání jest známo, zaveďte ho do mučírny.“ ... „Co říkáš nyní o těch věcech, které jsi ráno vyznával?“ „Co jsem řekl, opakuji i teď v mukách.“ „Klaněj se bohům, a budeš svoboděn.“ „Klaním se Kristu...“

6 Ignác, biskup antiošský, umučený v Římě r. 107. Výslech před Trajánem: „Ty-lis onen, jenž si přikládá jméno Theoforos (Christoforos, Kryštof, muž, jenž nosí v sobě Krista, případně Boha) a bohy neuznáváš za hodny ani jediného pohledu?“ „Ano, já to jsem.“ „A co znamená ten tvůj Theoforos?“ „Protože Krista v duši nosím.“ „Chceš-li se mi zalíbit a být pojat v počet mých přátel, obětuj bohům, a okamžitě tě učiním veleknězem Jupiterovým a hlavou senátu.“ „Milosti prokazovat, milý císaři, jest krásné a sluší všem, obzvláště vládcům; ale jen takové, které přinášejí prospěch, ne takové, které rozněcují větší pekelný oheň, jak těm, kteří je přijímají, tak těm, kteří je prokazují.“ „Zdá se mi, že nemáš zdravý rozum, sic bys nahlédl, jak prospěšné jest poslouchat rozkazů císařských.“ „Nikdy nebudu obětovat démonům. Ani kříž ani oheň ani dravci mne nemohou přinutit, abych se odloučil od Boha svého.“ „Radím ti, aby ses vyhnul smrti a šel k životu.“ „Dobře praviš, abych prchal před věčnou smrtí a věčného života si dobyl.“ „Kolik jest smrtí?“ „Dvoji smrt, a také dvoji život...“ „Nebudeš-li ihned obětovat, nebudu tě již šetřit.“ „Vždyť já po tom netoužím, abys mne šetřil!“ „Obětuj bohům.“ „Kterým bohům? Snad egyptským? Býku, opici, krokodilu, psu?“ „Toto povídání ti nepomůže. Ostatně kdo ti brání, abys i svého Boha ctil i našim úctu prokazoval?“ „Rozum nedovoluje s pravdou mísit lež a se světlem temnotu.“ „Ze železa bys musil být, abys snesl takové muky.“ „Ne že bych tvé muky necítil, ale naděje v Boha mne bude silít.“ „Při bozích přísahám, že jsem se již namáhal dost a dost, abych tě zachránil...“ „Nenamáhej se, císaři, ale chceš-li, vydej mne ohni nebo rozsekej mečem, aneb uvrhni do moře nebo předhoď mne dravcům...“ „Nechápu, jaká naděje to jest, pro kterou chceš tolik trpět...“ „Kteří neznají Boha a Pána našeho Ježíše Krista, nechápu a nevědí...“ (Na žádost Trajánovu mu stručně vysvětluje učení Kristovo, věčnou odměnu i věčný trest.) „Při bozích, Ignáci, tvé učení mne děsí, ale přesto nechválím tvé náboženství. Ale odmítneš-li obětovat, zmučím tě.“ „Jak dlouho budeš jenom hrozit a nesplníš, co slibuješ? Jsem křesťan, a obětovat nebudu.“ „Obětuj, jak senát přikázal.“ „Já se bojím přikázání Božích...“ Světcův životopisec, očitý svědek jeho výslechu, připouje: „Traján i senát se obávali, kdyby s nimi déle mluvil, že by jejich pohan-ské náboženství se povážlivě začalo kolísat a buď u lidu o víru přišlo nebo všem na posměch bylo, a že by právě náboženství začalo zkvétat i že by se rozptýlily mraky bludu.“

7 Fileas (v Alexandrii r. 304), pocházející z převznešeného rodu a hluboce vzdělaný. Soudce Kulcián: „Už jsi vystřízlivěl?“ „Vždycky jsem byl střízliv.“

„Obětuj bohům.“ „Nebudu. Neposkvrním svou duši.“ „Jde ti tolik o duši?“ „O duši i o tělo.“ „Myslíš, že tvé tělo vstane z mrtvých?“ „Ovšemže.“ „Nebyl Pavel omezený člověk?“ „Byl nadán moudrostí nade všechny jiné.“ „Snad řekneš nakonec, že i Platona moudrostí převýšil?“ „Nejen Platona, nýbrž všechny vaše filosofy.“ „Nemáš svědomí vůči synům a manželce?“ „Svědomí vůči Bohu stojí výše.“ (Přítomní právníci:) „Proč odporuješ soudci?“ „Odpovídal jsem jen na jeho otázky.“ „Šetři jazyka a obětuj.“ „Šetřím své duše. Všimni si pohana Sokrata: když byl na smrt veden a manželka se syny ho obklopovala, nevrátil se, nýbrž smrt ochotně podstoupil.“ (Soudce:) „Tedy beze všeho důvodu chceš zemřít?“ „Ne bez důvodu, nýbrž pro Boha a pro pravdu.“ „Máš jmění, že bys mohl živit celou provincii, proto tě šetřím...“ Měl přemnoho příbuzných a přátel mezi urozenými občany města; ti všichni ho prosili a zapřísahali, aby měl ohled aspoň na manželku a syny. Ještě na popravišti volal jeho bratr: „Fileas prosí za odklad.“ „Neprosím...“

- 8 Pionius (ve Smyrně r. 251) spolu s manželkou Sabinou a synem Asklepiadem očekávali doma pochopy s pouty na krku. Soudce: „Co znamenají tato pouta?“ „Aby všichni, kteří nás viděli, věděli, že jdeme pro Krista rovnou do žaláře, nikoli k obětování bohům nebo k pohanské modloslužebné hostině.“ „Dbej, Pionie, naší rady a poslechni nás. Máme tě přec rádi pro tvůj vzorný život a pro tvou skromnost. Sladko a příjemno jest žít a vidět světlo.“ „I já mám život rád, ale daleko žádoucnější jest život, který my křesťané očekáváme. Sladké a příjemné jestездеjší světlo, ale daleko sladší a příjemnější jest světlo ono pravé, po kterém toužíme. Krásné jest vše, co vidíme - nemámeť díla Božího v nenávisti; ale jsou ještě jiná jeho díla, daleko krásnější a cennější, a těm před těmito přednost dáváme.“

„Nechceš-li obětovat, vstup aspoň do chrámu.“ „Modlám by to neprospělo, kdybychom do něho vstoupili.“ „Přesvědč nás o tom!“ „Kéž bych vás mohl přesvědčit, abyste se stali křesťany.“ Soudce se smíchem: „Jenom to ne, sic bychom byli za živa upáleni.“ „Těžší a krutější jest hořet po smrti věčným ohněm.“ Sabina se při tom usmívala. „Ty se směješ?“ „Ovšem, tak se Bohu líbí. Jsme totiž křesťané (Kristovi), a kdo pevně věří v Krista, ustavičně se bude usmívat.“ „Uvrhnu tě do domu hanby.“ „Nejsvětější se již postará...“ „Ten a ten obětoval bohům.“ Pionius: „Každý ať jedná podle svého svědomí. Co mi do jiných?“ Cestou ze soudní síně do žaláře lid žasl: „Čím to, že tento, jindy tak bledý, dnes září radostí?“

Další výslech. „Obětuj bohům.“ „Jsem křesťan.“ „Obětuj tedy alespoň císaři.“ „Řekl jsem ti, že jsem křesťan.“ „Ke které církvi náležíš?“ „Ke katolické; žádná jiná církev není Kristova.“

Pionius oslovil pohanské diváky: „Pro několik křesťanů zrádců odsuzujete všechny jakožto špatné. Pohlédněte na síť vrženou do moře: jsou samé dobré ryby, které vyloví? Krom toho... co myslíte, trpíme jako vinní nebo nevinní? Jestliže jako vinní, jak možno, abyste vy, kteří stejně hřešíte, trestu unikli? Pak-li jako nevinní, jakou naději budete mít vy? Když spravedlivý jest stěží spasen, kam se hříšník poděje?“ Šel na smrt, „ne jako zločinci, kteří se při tom chvějí na celém těle, pod nimiž nohy klesají...“

- 9 **Timotheus** (asi r. 286). Soudce Arianus: „Kdo jsi a jaké máš postavení?“ „Jsem křesťan.“ „Jsi snad ty jediný, jenž jsi neslyšel o rozkazu císařů?“ „Duch Kristův ve mně přebývá, a proto nebudu obětovat.“ „Což nevidíš mučidla kolem tebe rozestavená?“ „A ty nevidíš anděly Boží mne posilující?“ Přivedli jeho manželku Mauru... měli sotva tři týdny po svatbě. „Je mi tě líto, že tak mladická se staneš vdovou; vyšňoř se a domluv manželovi.“ Maura neví, oč jde... „Máš snad pro dluhy nebo pro daně nebo pro nějaké závazky být usmrčen? Pojď, prodáme všechno, i mé celé věno a zlaté šperky...“ Timotheus ji poučil... „Jdi k soudci a vytkni mu jeho nepravost.“ „Bojím se, že vidouc rozlíceného soudce a hrůzu mučidel, nesnesu muky; vždyť je mi teprve 17 let!“ „Doufej v Pána Ježíše Krista!“ Pak se modlí: „Pane, jenž jsi nás v manželství spojil, nerač nás rozdvoujit v tomto zápase... dej, abychom pro tebe snesli muky i smrt, aby zahanben byl nepřítel, že nás nemohl odvést od svornosti, kterou máme spolu v Kristu Ježíši, Pánu našem...“

Maura jde k soudci: „Nešlechtný! Kázal jsi mne obdarovat zlatem a stříbrem, vábě mou duši ve zkázu. Nic ti neleží na srdci více než abys zlatem duše zabíjel. Ale svou lstí nade mnou neztvídáš, protože výzbrojí Ježíše Krista oděná stavím se před tebe...“ „I ty volíš raději smrt než život? Či raději chceš s mužem zemřít, aby ses nestala vdovou? Neboj se, opatřím ti muže ze svých důstojníků, který má největší příjem, a budeš mít krásnější život a vznešenějšího muže než doposud.“ Mladická manželka, ještě dívka, skalpována, pálena, prsty jí usekávány... Jemu ohnivé bodce do uší vráženy a to působilo takový žár a takovou bolest, že oči mu vytekly... Pak oba ukřižováni; cestou je potkává Mauřina matka, pohanka... „Ty chceš opustit matku? Kdo bude nosit nádherné šaty a šperky, když má dcera umře?“ „Zlato hyne a šat sežerou moli, tělesná krása věkem vadne, ale koruna (věnec) Ježíše Krista jest nevadnoucí po celou věčnost.“ Přibiti na kříž obličejem k sobě, devět dní a nocí byli živí, povzbuzující jeden druhého (on slepý!).

- 10 **Marketa** v Antiochii Pisidské za Diokleciána („*Ve šlépějích N.*“ 638.) Otec velmož a zároveň pohanský kněz, ani pohlédnout na ni nemohl, zvěděv, že jest křesťanka; vyhnal ji z domu, pásla stádečko své chůvy, která ji byla přivedla ke Kristu. Jednou se ubíral mimo prefekt města Olibrius; uzří sličnou dívku, káže služebníkům: „Jděte pro ni... Je-li svobodná, pojmu ji za ženu, je-li otrokyně, koupím ji...“ Dívka se zhrozila, když se jí chopili a odváděli. Olibrius: „Pověz mi svůj rod a rci, jsi-li svobodná či otrokyně.“ „Nejsem z nízkého rodu, takže bych byla neznáma všem v tomto městě. Co svobody se týče, věz, že nejsem otrokyní žádného člověka, nýbrž služebnicí Ježíše Krista, kterého od nejútlejšího věku vyznávám a ctím.“ „Jak se jmenuješ?“ „U lidí Marketa, ale vznešenější jest jméno, které jsem v křestním pramenu obdržela: Kristovou slovu.“ K výslechu svolal soudce všechnu honoraci města, aby 15letou přemluvíli. „Vidíme, že kráčíš po cestě zkázy, ale protože tě nechceme zahubit, dáváme ti na rozmyšlenou; hle, je ti předložen život a smrt, radost a muky; co se ti zdá být lepší, vyvol.“ „Radu spásy jsem již našla a v srdci mém uchovávám. Netřeba, aby ses namáhal a zdržoval; žádná moc a žádná krutost nemůže mi tento tak velký poklad ze srdce vyrvat.“ „Vidím, že jsi drsná k mé laskavosti; z toho soudím, že nemluvíš sama ze sebe, nýbrž jiný z tebe. Už tvůj věk

ukazuje, že ti někdo tyto odpovědi vnukl, a to nám ihned pověz.“ „Kdo slouží Kristu, nepotřebuje světských učitelů, aby hledal, co má říci a odpovědět. Nikoli uvažováním, nýbrž vírou jsem poučena, vírou jsem našla učitele, vírou dovedeme vašim svodům odpírat.“ „Už jsem slyšel, že tak dovede Kristus přemluvit, že kdokoli jednou jeho nauku přijme, nedá se od ní odvrátit žádným přemlouváním, žádným násilím. Takový učitel nechať neučí mou duši, taková nauka budiž daleko ode mne, protože by mne o nejrozkošnější radosti připravila a tíseň na mne uvalila.“

Nejkrutější muka snášela beze slova, a když konečně zavěšena nad oheň a pálena pochodněmi, vysmíval se jí Olibrius: „Raduj se, Marketo, a plesej v Kristu, jehož nechceš zapřít, neboť toto potěšení on sám ti opatřil.“ „Vysmíváš se mým chvilkovým plamenům, a nemyslíš na věčné.“ Mnozí byli pohledem na její stálost obrázení, stáli spolu s ní a tak pokřtěni vlastní krví.

- 11 Sv. Kallinikus, umučený v Paflagonii kolem r. 250. Jeho mučednické akty začínají slovy: „K Bohu, Stvořiteli všech věcí, nechtěli duši upnout ti, kteří byli oddáni bezbožnosti. Protože zaslepeného ducha byli ti, kterým se dostalo, že k obrazu Božímu byli stvořeni, odvraceli se od světla pravdy (jsouce slepí k poznání toho, jenž je učinil), spěchali k temnotám bludu. Ani nechtěli být osvíceni září jeho milosti, ani vůbec vzhlednout k jasnému paprsku poznání, rozlévajícímu se po všem světě. Zlovolný nepřítel totiž vylil na lidstvo hustou temnotu nevědomosti, čímž je uvedl ve svou moc a odloučil od jediného pravého Boha. Ale Bůh, jenž nás chrání a zachovává, nedopustil, aby plně nasýtil (satan) svou nenávist vůči nám, ani aby si tak nestoudně směl počínat, by nás všechny pošlapal. Přemnozí totiž nad ním zvítězili a v niveč uvedli všecku jeho moc...“
- 12 Sestry Agape, Chionia, Irena (za Diokleciána v Soluni), viz „*Ve šlépějích Neposkvrněné*“ 528. Irena proklána šípem, její sestry upáleny.
- 13 V Karthagu 17. července r. 200 výslech před prokonsulem: „Jak vidím, trváš na tom, že jsi křesťan.“ Obžalovaný Speratus: „Toto vytrvání nepřičítám silám svým, nýbrž milosti nebes. Chceš-li tedy znát mé smýšlení, vez: jsem křesťan a rád pro Krista umru.“ Panny Donata, Secunda, Virgilia: „I my jsme křesťanky.“ „Nežádáte ani propuštění ani odpuštění?“ „Ve spravedlivém boji neexistuje odpuštění.“ „Snad chcete nějakou dobu na rozmyšlenou?“ „Ve věci tak svaté jaké druhé rozmyšlení? Rozmyslily jsme si vše tehdy, když jsme křtem svatým obnoveny ďábla se navždy zřekly a ve šlépěje Kristovy vstoupily.“ „Dám vám lhůtu třiceti dní.“ „Nežádáme - neboť po třiceti dnech budeme to, co jsme dnes; v měsíční lhůtě nebude moci být naše vyznání ani v nejmenším pozměněno. Jaké nás vidíš dnes, nepochybuji, že takovými nás shledáš po dané lhůtě.“
- 14 Za Juliána Odpadlíka souzení v Antiochii vojíni Maxim a Juventin. Zkonfiskováno jim jmění: „K čemu nám bohatství, k čemu vzácné roucho, kdyžtě co nevidět pro Krista budeme musit svléci i roucho vlastního těla? Vezměte si všechno, nebráníme se!“ Svádění k odpadu: „Lépe zemřít pro Krále andělů než pro krále bezbožníka; lépe odložit uniformu pro nebeskou vlast než

pro tuto pozemskou; po níž nohama šlapeme. Zemře-li kdo pro krále zde, nedostane od něho nic, co by bylo jeho statečnosti hodno; zemře-li pro Krále andělů, jsme jisti, že tělo oslavené dostaneme."

B) Carské Rusko.

- 15 Za Mikuláše I. trýzněno po sedm dní 245 sester sv. Basila, aby odpadly. R. 1843 uvrženy do žaláře, denně dostávala každá půl slanečka bez kapky vody a bez chleba, jazyk i žaludek pálil jako oheň; v té nesnesitelné trýzni se modlily za duše v očistci. Sedmého dne hnány k těžké práci, žádná nesměla ke studni... Makryně Mečyslavské se podařilo uprchnout; v Římě později na rozkaz Pia IX. uveřejnila, co viděla a zažila.

- 16 Sv. Ondřej Bobola umučen od surových kozáků, protože celé osady obrátil k pravé víře. Když nechtěl odpadnout, stažena mu kůže s hlavy, rukou, prsou, pálen pochodněmi, uřezány mu rty a nos, vypíchnuto oko, vyrván jazyk, pln ran polomrtvý vláčen po zemi, konečně doražen, 16. máje (8. máje podle juliánského letopočtu) 1657 v Janově.
Podobných krutostí se dopouštěla carská vláda do poslední chvíle. Viz „*Missionsblätter*“ 1918. Matkám brali od prsou nemluvňátka, mužům vypichovali oči, pálili, a rozumí se, že mnozí v mukách neobstáli, zvláště matky nemohly hledět na umírající děti.

- 17 Sv. Josafat, arcibiskup polocký, neúnavně pracoval pro sjednocení řeckoslovanské církve v Rusku s Římem; sám obřadu východního; od rozkolníků usmrcen 12. listopadu 1623.

- 18 Papež Řehoř XVI. vytýkal caru Mikuláši I. neohrožené krutosti, kterých se dopouštěl na katolicích. Car se vrátil z Říma, dojem vyprchal, statisíce katolíků násilím přinuceno k odpadu. Vyhnanství na Sibiř se každý děsil! Car skončil dosti smutně. Vida neblahý výsledek Krymské války (Sebastopol!) zúmyslně se nachladil a zemřel, dříve než k uzavření míru (t. j. ke kapitulaci) došlo, r. 1855.

- 19 V Drelově, v kraji Rodzynském, odpadl r. 1874 katolický farář a začal bohoslužby pravoslavným obřadem. Lid zůstal víře věren, zavřel kostel, odpadlík přivolal na pomoc prapor vojska, aby zlomili odpor. Věřící se shromáždili kolem chrámu, nechtěli odpadlého vpustit; velitel telegrafuje do Petrohradu, co má dělat. „Pobít všechny.“ Jeden sedlák vystoupil: „Postřílejte nás, jsme hotovi pro víru zemřít.“ Všichni poklekli, začali zpívat Pod ochranu tvou, horda na ně namířila, za chvíli byl hřbitov plný mrtvol, ostatní spoutáni a odvedeni do žaláře. Ženy a děti padlých nevyronily ani jediné slzy... nad mučedníkem se nelkál

- 20 Viz *Poutník* 633 (hošík, mučedník sv. kříže). Křížová cesta katolíků v carském Rusku se nedá popsat. Mohamedánským i pohanským poddaným (Samo-

jedům, Kamčadálům atd.) se vedlo daleko lépe, byli ponecháni při svých pověrách, jen katolíci pronásledováni, mučeni, vyváženi na Sibiř, zabíjeni, rafinovaným utiskováním nuceni k odpadu. Bylo zle i za osvícenské Kateřiny II.!

C) Protestantské země.

Protestanté se vyrovnali plně Neronovi, Diokleciánovi a ariánským Vandálům, jak zřejmě z odstavce „Anglie“ č. 4-40. (kap. 30., II. část str. 173.)

- 21** Protestantské pronásledování jest o to hnusnější než kterékoli jiné, protože mučili a zabíjeli ve jménu svobody svědomí ty, kteří si tuto svobodu bránili a zůstávali věrni víře svých otců ve slovo Kristovo, nechtějící si dát vnutit novou vetřelou nauku lidskou, která byla vítána jen souložným kněžím, zadluženým zlodějským knížatům, a z prostého lidu jenom těm, kteří toužili po pustém životě. V tom směru jim byl Luther heroldem i vzorem - skutečně „Vůdcem“, kterému z hloubi duše volali (jako jeho blízcí v 20. století) cizoložci, zloději a opilci: „Wir danken unserem Führer.“ Hlasatel svobody svědomí vymáhal, aby katolíci byli bez okolků vydáni katu; pro ně prý jiného není leč šibenice, kolo a meč.

Ti, kteří na plná ústa mluví o jeho thesích, přibitých 31. října 1517 na dveře zámeckého kostela ve Wittenberce, jak se rozletly po celém Německu a všechno „zapalovaly“ (jest dvojí oheň, oheň svaté lásky a svatého nadšení, který rozsvěcuje, a oheň žhářský, který ničí), nemají ani zdání o tom, že za čtvrt století přibíl týž reformátor v „druhé Sodomě“, jak sám místo svého blahodárného působení za 20 let nazýval, na tytéž dveře nové these, kterých si bohužel nikdo ani nevšiml, natož aby se rozletely po Německu. Napomíná v nich totiž studenty, aby se ve svých tělesných orgiích poněkud mírnili (měl napsat, aby nekráčeli tak horlivě ve stopách svého „Vůdce“), a odůvodňuje to ne tím, že to uráží Boha a škodí duši, nýbrž že prý „ty holky nejsou vůbec hezké.“

Ve jménu svobody svědomí katolíci mučeni a zabíjeni - od průkopníků náboženské svobody, kteří nadto k znásilnění svobody milionů poddaných vymyslili zásadu: „Cuius regio... Toho vládce náboženství bude v zemi vládnout, kterému ta země patří“, ale s výhradou: „Je-li vládce katolík, dopřeje novotářům svobodu náboženskou i právo revoluce, poněvadž Boha (řekněte po pravdě „Luthera“) sluší více poslouchat než lidí.“

Z hnusných pokryteckých protestantských dokladů znásilňování svědomí uvedeme jen málo dokladů.

- 22** Island byl v 16. stol. násilím převeden do protestantského tábora. Kristián III., dánský král, usmrtil všechny tři biskupy, 80letý Palsson odveden do Dánska, kde umřel v žaláři, Jón Arason popraven - byl předtím světácky živ, ale za víru umřít se nerozpakoval, s křížem v ruce vystoupil na popraviště a stát, 7. listopadu 1550. Ještě v poslední chvíli mu nabízena svoboda a milost, odpadne-li od víry. Na ostrově nezbylo ani jediného katolíka - teprve roku

1859 se mohl objevit na Islandě katolický kněz, a od r. 1895 jest řádná misie. Dne 11. listopadu 1910 slavil celý Island 360. výročí mučednické smrti Arasonovy, katolický kostelík nemohl při mši sv. pojmout všechny protestanty, kteří tam přišli oslavit „tři mučedníky za starou víru.“ Luterský „biskup“ měl slavnostní řeč se zabarvením silně katolickým, islandský ministr a všichni hodnostáři byli toho dne v katolickém kostele - islandští protestanté si totiž uchovali úctu mariánskou, a ta je nyní vede do náručí Spasitelova!

- 23** Švédsko... Zhovadilostem, které páchali Švédové u nás za 30leté války, se naučili doma na katolicích. Protestantismus z nich udělal ukrutníky. Katolickým ženám cpali do těla střelný prach a zapalovali, kněží a biskupové lámali kolem, laikové honění do lesů mezi divokou zvěř.
- 24** Francouzští kalvínci (hugenoti) v zemi katolického vládce páchali na katolických spoluobčanech zhovadilosti neslýchané. Odezírajíce od mučení a zabíjení nevinných (uřezávali jim uši atd.) uvádíme, že spálili 20.000 chrámů; v Dauphiné samotné spálili 900 měst a vesniček, obyvatelstvo vybili nebo rozprášili, 378 kněží a mnichů pobili. V městě Orthey pobili 3.000 katolíků.
- 25** Maďarští kalvínci „zpracovali“ košické mučedníky Marka Krisina, kanovníka, Štěpána Pongracze T. J. a Melichara Grodeczkého T. J. r. 1620 způsobil, za který by se nemusil hanbit ani Decius nebo Geiserich.

D) Zbývající země.

- 26** Persie dala církvi celý voj mučedníků. (Kap. 13. č. 16, 17.) Sotvaže ustalo pronásledování římské, začal prolévat krev křesťanů Sapor II. (Šapur), a to od r. 342 až do konce své vlády († 380). Tisíce kněží, mnichů a řeholních sester umučeno, nešetřeno však ani laiků. Tarbula, sestra umučeného biskupa Simeona, byla od židů obžalována, že ze msty zavinila kouzly nemoc královny manželky, se sestrou a služebnou rozřezána pilou r. 345. Peroz, zámožný a vážený muž, odpadl, ale na domluvy rodičů a manželky napravil svou chybu a umučen za Bahrama V. r. 421.
- 27** Vandalové (ariáni) v severní Africe se vyrovnali Neronovi, ačli ho nepředstihli. Jména králů Geiserich a Hunerich jsou smutně proslulá. Za Hunericha byl nesčetným katolíkům v Tipase kolem r. 480 vyříznut jazyk; všichni však mluvili dál - dokud se neprovinili hříchem proti svaté čistotě! Do Cařihradu přišlo jich asi 60, byli viděni, slyšeni a zkoumáni od Justiniána I., Viktora z Vity, Aeney z Gazy, Prokopa z Cesarey, Marcellina Komesa.
- 28** Za Hunericha 4966 mučedníků, biskupů, kněží, jáhnů, laiků, vyhnání na pustou poušť, kde na nich svou zlobu prováděli domorodí polodivoši: oštěpy a kamením je nutili k vysilujícímu běhu, až únavou padali, vláčeli je jako mrtvolky po kamení atd. Jejich společná památka se slaví 12. října.

- 29** Donatisté v severní Africe mučili katolíky strašněji než Dioklecian. Hunové umučili sv. Voršilu a jejích 10 družek. Katarové viz kap. 7. č. 7. Visigoti (ariánští) kap. 15. č. 41. Vojtěch, náš světec, umučen od pohanských Prusů. Bonifác, apoštol Německa, od fanatických pohanských Friesů umučen o letnicích 754 spolu s 52 společníky.
- 30** Indie (Přední)... Budhisté i vyznavači bramanského náboženství nechovali rukou čistých od křesťanské krve, třebaže tam nebylo nikdy tak kruté pronásledování jako v Zadní Indii (viz Annam)... portugalské kolonie!
- 31** Židé... P. Cahier (Caractéristiques des Saints) vypočítává jména 14 křesťanských dětí od rabínů ukřižovaných, a podotýká, že neručí za úplnost; viz kap. 15. č. 46. Šejk („král“) Dhû Nuwâse, žid, pronásledoval a mučil krutě křesťany na svém území (v Arabii). V sídelním městě Nedžranu byl tehdy umučen r. 525 sv. Aretas s manželkou a 5000 druhů. V Saragosse byl r. 1250 chycen na Zelený čtvrtek od rabínů Mojžíše a Albaiceta hošík Dominik de Val, druhého dne přibit na zeď v podobě kříže a proklán kopím (rád ministroval, těšil se, že jednou i on bude obětovat nebeskému Otci nejsvětější tělo Kristovo); bylo mu právě 7 let.
- 32** Mohamedáni umučili statisíce vyznavačů Kristových, někdy z fanatismu a ukrutně, někdy z politiky. Maurové za vlády ve Španělsku (711-1492) a v některých územích Itálie utiskovali křesťany, ale chránili se dělat z nich mučedníky (jako protestanté!) - z vypočítavosti, aby nepopudili proti sobě lid. Při podrobení Španělska zaručili svobodu náboženskou, byli mnohdy tolerantnější než protestanté, křesťanští jinoši mohli nerušeně studovat na jejich školách v Kordově, ale to vše konali z politiky. Bohužel někteří křesťané chtěli vyprovokovat své usmrcení, tupili veřejně Mohameda atd.; tyto „exaltované“ nazývali Mauři sebevrahy, biskupové jejich jednání kárali.
- 33** R. 841 byli v Syrii umučeni Konstantin Drugarius a společníci. Saraceni: „Což nedbáte, přátelé, svých dětí a rodičů? Aspoň se přetvařujte, že přijímáte učení prorokovo (Mohamedovo), a pak můžete prchnout a navrátit se k svému lidu i k své víře.“ - Maurové na pobřeží severní Afriky byli daleko krutější a fanatictější než jejich souvěrci ve Španělsku. Oloupili a umučili nejednoho mnicha z řádu pro vykupování zajatých, když přinášel vyžebrou výkupnou sumu za uvězněné křesťanské otroky. - Sv. Ferdinand, portugalský princ († 1443), utýrán ve Fezu, kdež musil po porážce Portugalců zůstat s 12 druhů jako rukojmí.
- 34** Přemnoho mučednické krve cedili v mohamedánských územích členové řádu sv. Františka. V Egyptě, Syrii, Palestině... ba i na Sicilii nesčetní za vlády polosaracenského Fridricha II. v letech 1243-45, protože byli věrní Apoštolské stolici, proti které bojoval.
(Olaf, norský král, 995-1000, dříve pirát, dal se pokřtít a násilím nutil lid k víře. Na sněmu ozbrojen žádal, aby hned všichni přijali křesťanství, ale ne-

pochodil, naopak, byl přinucen slíbit, že se účastní pohanských obětí v Möre; přišel se zbrojnou mocí a prohlásil, že podle starého zvyku nebude obětovat zvířata, nýbrž lidi, a jmenoval největší protivníky křesťanství a největší mluvky na minulém sněmu... okamžitě přijali křest. Na takovém „obrácení“ nespočívá požehnání! Mučedníci musí zkrátit půdu, nikoli pohané vzpírající se světlu Kristovu!)

35 Za křížových výprav umučen nejeden rytíř. Rainald Porquito zajat při obléhání Antiochie (za první křížové výpravy), emir Ak-Sian ho dá vyvést v okovech na hradby, aby vyzval své lidi, by ho vykoupili. „Nevykupujte mne, Bůh jest s vámi, město se nemůže dlouho hájiti.“ Emir se ho táže: „Chceš být u nás bohat a vážen?“ „Za jakých podmínek?“ „Zřici se své víry.“ Poklekl, obrátil se tváří k Jerusalemu, modlil se, Saraceni se na něho vrhli jako vlci a stali ho.

36 Oceanie není bez mučedníků. Petr Chanel byl první, jenž zkrátit krev nepoddajnou půdu („Maria“ III. 181). Viz též kap. 13. č. 54.

37 Amerika... Kolik misionářů padlo tomahawkem nebo jedovatým šípem divokých rudochů, kolik jich bylo krutě umučeno u „mučednického kolu“, kolik od kanibalů sežráno, ví jedině Vševědoucí. Od Irokézů umučen r. 1642 Renát Goupil (bratr laik) T. J.; misionář Isák Jogues T. J. v zajetí krutě mučen (pálen, články prstů uříznuty...), unikl, ale vrátil se opět („k svým mučitelům“) do misie, zabit se společníkem Janem de la Lande T. J. (bratr laik) r. 1646. Antonín Daniel T. J. prostřelen šípy r. 1648; Jan Brébeuf T. J. a Gabriel Lalemand T. J. krutě mučeni od Irokézů r. 1649. Karel Garnier T. J. ubit téhož roku, a den po něm 8. prosince Natalis Chabanel T. J. od odpadlého Hurona svržen do řeky. („Kanadští mučedníci.“) V Jižní Americe r. 1632 v paraguayské misii od Indiánů, poštvaných pohlavářem Niezú, zákeřně přepadeni a zabiti po nejsvětější oběti Rochus Gonzalez T. J. a Alfons Rodriguez T. J., a za dva dny po nich Jan de Castillo ukamenován.

38 Holandsko prolévalo krev věřících způsobem neméně krutým než Anglie, třebaže ne v takovém rozsahu. Generál Sonoy byl netvor; dal posadit své oběti na nádobu krysy, pod ní rozdělávat oheň, takže krysy se musily prožírat tělem mučedníků - protestant Burn v tom viděl mimořádný projev horlivosti o zákon Boží! O jiných útiscích (vyhánění ze svých statků, obírání o jmění, vypuzování ze země) nemluví.

Gorkumští mučedníci viz *Ve šlépějích* N. 637.

39 Bolivar „Osvoboditel“ († 1830)... V naučných slovnících i v dějepisných dílech se o něm mluví jako o průkopníku svobody, jenž celou Jižní Ameriku, pokud byla pod španělským žezlem, osvobodil... Ale marně hledám poznámky o tom, jak kázal bezbranné chudé mnichy, františkány, kapucíny atd. mučit a upalovat - bylo to také nutno k „osvobození vlasti“?

Německo, Španělsko viz kap. 48.

Kolumbia; r. 1899 vznikl generál Elribe revoluci, která měla cílem zničit katolickou církev, ale katolíci se postavili k obraně víry a kříže. Důstojníci měli na prsou obraz Srdce Páně, trpěli hlad a žízeň. S vojáky se modlili růžencem. Pablo Briceno, 23letý důstojník, mariánský sodál, chodil ke stolu Páně, jak často mohl, andělsky čistý, vydechl duši na bojišti, vzbuzuje víru, naději a lásku. Generál Pinzón byl denně přítomen mši svaté, mohl-li, i na bojišti, týdně ke stolu Páně; před bojem všichni k eucharistické hostině, když už svištěly kulky kolem hlavy, po vítězství první cesta do chrámu. Mladí studenti tvořili dobrovolnickou legii, obětující život „za vítězství víry“.

*

Vznešené postavy „svědků“ Kristových... Nechť neváhá kazatel co nejčastěji zavést své svěřence do této jedinečné galerie našich otců, provádět je v ní od obrazu k obrazu a pohledem na ně rozněcovat v srdcích věřících žár neohrožené mužnosti a svaté hrdosti, jehož má zapotřebí nejen mučedník, nýbrž každý rytíř Kristův, především jeho apoštol. Rozum nechť nahlédne a dá se proniknout přesvědčením, jak nade vše pomyslení jest plná krásy a životní síly víra, kterou nadevše cenili tito nejvěrnější její vyznavači a která byla s to vlit takovou statečností i do dětských a dívčích duší. Srdce nechať se po příkladě těchto heroů roznítí vroucí oddaností ke Kristu Králi a k touze léž něco vykonat pro rozšíření jeho království, ať málo, ať mnoho, uzná-li ve své prozítečnosti a moudrosti za dobré. Vůle nechať je hotova pro něho obětovat clespoň věci naše (práce, síly...), když nejsme hodni nebo schopni pro něho obětovat sebe, svou krev v oběti lásky. Apoštolové a apoštolky... I toto vznešené povolání, převzaté zcela dobrovolně a z lásky, vymáhá sebeobětování v nekrvavém martyriu. Povzbuzujme je tedy těmito příklady, aby byli hotovi radostně a ochotně přinášet pro Krista Krále oběti drobné, upírajíce zrak k těmto velkým obětem jeho rytířů. Drobné oběti... Nepatří k nim i drobná práce? Kolik mučedníků docela neznámých světů! Jejich jména zapsána jen v knize života! A ti, jejichž jména jsou vepsána v martyrologium, liturgický seznam světců? Kdo z nich na to myslil! Jen o Krista jim šlo, o to, by jeho získali, jeho zůstali!

Svatí heroové armády Kristovy... Na nich nechť se utvrzuje víra; snažit se své víry si vážit, ji vždy lépe poznávat, jejím světlem se dát ochotně a radostně osvěcovat! Oni nechť svým příkladem rozněcují naši naděje - oni, kteří jen v naději ve věčný život za nic neměli krátké utrpení tohoto věku. Od nich se učme vroucí lásky ke Kristu, lásce, která jest mocnější než smrt a než všecka zuřivost pekla. Na nich ať vysvětlí kazatel význam slova Páně: „Co platno člověku...“ Cena nesmrtelné duše, spása duše, velikost věčné odměny, pro což vše neváhali mučedníci cedit krev; hrůza hříchu, hrozný soud, strašný trest na věčnosti, čemuž všemu chtěli uniknout i za cenu života... Do nesčetných temat lze vsunout milé povzbuzující příklady ze statí „Mučedníci“. Ani našemu století nechybí mučednických růží, které se jistě stanou miláčky věřícího lidu jako kdysi Anežka Římská - vzpomeňme Mařenky Gorettiové, 12leté mučednice svaté čistoty! († 1902)

42. KLÁŠTERY.

Radíme kláštery k mučedníkům; důvod? Ne jiný, než že je lze pokládat za jejich důstojný protějšek. Semeniště a škola svatosti jako martyrium, pronásledování jako mučedníci, odezíraje od toho, že trojí slib, chudoby, čistoty a poslušnosti, jest jakási zápalná oběť, kterou řeholník dobrovolně obětuje a zasvěcuje Tvůrci sám sebe navždy, tedy svůj život celý, zasvěcuje se nekrvavému celoživotnímu martyriu a skrze ně a v něm Bohu. K mučedníkům patří a jejich aureolou budou ozdobeni nejen ti, kteří pro Krista a Kristu obětovali život pod jediným úderem sekery; beze sporu trpěli pro Krále svých srdcí a pro víru v něho daleko více ti, kteří trávili dlouhá léta v římských nebo maurských robotárnách, v anglických žalářích a zločineckých koloniích... jejich zápolení a strádání trvalo déle než krátká chvílka na popravišti! Církev je nazývala „confessores“, vyznavači; nyní, když se toho jména užívá pro světce, kteří vynikali svatostí života, nevycedivše pro Krista krev, zahrnuje církev i tyto namnoze k mučedníkům, na př. portugalského prince Ferdinanda, jenž zemřel po dlouhém strádání v maurském zajetí.

Ale, jak řečeno, od této stránky a od této podoby odezíráme, vkládáme-li do svazku o víře tuto kapitolu. Nemáme na mysli sebezasvěcení v doživotním nekrvavém martyriu, máme na zřeteli pronásledování zevnější, jež bylo a jest od počátku údělem klášterů. Pronásledování pro Krista, pro jméno Kristovo, pro spravedlnost; proto podle zaslíbení Spasitelova i jejich jest království nebeské, neméně než mučedníků, kterým se dostalo milosti a cti pronásledování krvavého. Přitom nikterak nepřehlízíme podstatný rozdíl, totiž, že tisíce a tisíce bylo těch, jimž milost nebes dopřála klidně a bez útisku v klášteře trávit dny a svá léta v něm pokojně dokonat, jakož i druhý rozdíl, že mezi mučedníky nebylo ani jednoho, jenž by se byl zpronevěřil přísaze věrnosti Kristu složené - ti, kteří se jí zpronevěřili, nejsou mučedníci, nýbrž odpadlíci - zatím co anály klášterů mají nepřehledné katalogy těch, kteří svatým slibům a svému Králi byli nevěrní. Nepřátelé si vybírají právě takové doklady, aby mohli spustit těžkou palbu proti klášterům i proti církvi, která jest jejich roditelkou a ochránkyní... jednání podobné, jako kdybych já z řad Žižkových bojů vybral některého zbabělce a pak volal: „Ab uno disce omnes... Arcades ambo...“ Podle jednoho posuď ostatní, jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet.

Dovoluji si dotaz jediný: čím to je, že kdykoli bludařstvo nebo nevěra se domohla v katolické zemi moci a vlády, vrhla se na kláštery? Protože tam byl samý zločinec? Není mi známo, že by se byla kdy luza (anebo chce-li kdo, průkopníci svobody) vrhla za takových politických převratů i na kriminály, leda chtěla zločincům pomoci na světlo, jak na př. při dobytí Bastily 1789 nebo v posledních bouřích

ve Španělsku. Také mi není známo, že by se kdy byla vrhla na kláštery, aby chránila jejich literární a umělecké poklady, aby zachránila „pro národ“ výtěžek staletého vědeckého úsilí, tak jako Hitler se vrhl na Belgii nebo na Norsko, aby „chránil jejich neutralitu“. Pokud vím, tyto poklady nechránili a nezachránili boží bojovníci u nás ani bojovníci za svobodu jinde „pro národ“; co mohli a co se jim hodilo, odvěkli, co nemohli, vandalsky zničili. Máme-li na zřeteli slovo Páně, ve které protestanté z počátku jakožto ve slovo Boží v bibli obsažené věřili, že totiž jeho věrní budou v nenávisti u všech pro jméno jeho, pak nelze v pronásledování klášterů nevidět projev, že jsou jistě „Kristovi“ ti, kteří v nich zasvětili život modlitbě a práci. V tomto sveřepém zášti a nenávisti přímo instiktivní nelze nevidět prsty odvěkého nepřítele kříže a církve Kristovy; my pak z něho právem usuzujeme: „Proti čemu peklo tak brojí, je beze sporu velmi silný val Kristova království. Proto neustálé útočení na něj! Prolomil val, a jsou v pevnosti! Na písničku stále omílanou o znemravnělosti klášterů bych odpověděl jen tolik: rozjímavé řády středověké, proti nimž je vaše palba namířena, už dávno zmizely s povrchu země; proč tedy ten boj s mrtvými? Moderní kláštery neobviňujete z nemravnosti - prostě proto, že tu jsou, kteří by se mohli hájit a vás usvědčit ze lži. Nuže, psal některý protivník „znemravnělých klášterů“ tolik proti moderní znemravnělosti mládeže i dospělých? To by, myslím, bylo aktuálnější a spojeno s větší nadějí na jakýsi úspěch! Ani muž tak tolerantní, bystrý a širokého rozhledu jako Smiles si neodpustil, aby si nevzal kláštery na mušku a pořádně je nepocuchal. „Protestant, nedovede se vyzout ze vočkováných předsudků, a jakživ v klášteře nebyl!“ Budiž, ale zde dostačilo průměrně dostatečné studium středověkých dějin, aby si mohl nadprůměrně vzdělaný autor Charakteru a Svěpomoci utvořit objektivní úsudek.

Že tato kapitola má též nádech apologetický, jest zřejmo. Ale ne výhradně apologetický. Jest sice obhajobou klášterů i církve, v níž jediné rostou a kvetou; jest však i dokladem bojů pekla proti kříži Kristovu a vítězství kříže nad zlostí pekla. Ne že by se církev bez klášterů neobešla; byla před nimi, byla bez nich, jest v mnohých zemích bez nich, a byla by i po nich a bez nich, kdyby je všeobecný kulturní boj vyhladil z celé naší kulaté planety. Přesto jsou kláštery, v nichž se svědomitě zachovávají řeholní sliby a kázeň, dokladem životní síly církve a víry; proto se nikterak neobáváme, že by kdy nadobro s povrchu země zmizely. Ledaže byste strom církve Kristovy podfali, a to se vám nepodaří, proti jakékoli takové obavě nás chrání záslib jejího zakladatele. Jen větve toho stromu lámete, s zuřivostí, na které znát stopy toho, či duch vás oživuje. Lámejte si po chuti! Po čase se rána zhojí, a kmen vyhání nové ratolesti. Bez obrazu: rušte a zabírejte si kláštery po chuti, vykvetou po čase zas, buď zde nebo jinde, buď staré nebo nové. Slovo anglického ministra z dob pronásledování katolíků platí o klášteřích dodnes: „Pochyťte, žala-

řijte, umuňte a pověste, kolik jesuitů chcete, za jednoho jich přijde nových deset". (Citováno podle smyslu.)

Samostatné kázání o tomto předmětu je sotva možné a sotva by bylo praktické. Spíše promluva nebo konference ve spolku. Uvedených příkladů tudíž možno použít pro jiná témata, na př. boje církve, nepomíjejicnost církve, nebo jako odpověď na jisté námitky: svoboda, tolerance, církevní tma atd. Při tom nutno se odchýlit od pokynů, udaných v předmluvě k první části, totiž že se snažně doporučuje příklady nehromadit, nýbrž užít dvou, tři krátkých. V našem případě uvést proti zášti nepřátel a proti rušitelům klášterů jediný příklad by bylo vystřelit naslepo - bylať by nasnadě odpověď: „Jedna vlaštovka nedělá jaro, jediný zachovalý klášter přec nemůže být dostatečným důvodem, aby stát nezabral a nezrušil celé stovky klášterů upadlých." Proto nutno příklady *h r o m a d i t*, aby bylo zřejmo: „Bez počtu je konventů, které zkvétaly a kde se pracovalo." Pracovalo... Uvádíme zůmyslně práci takovou, kterou cení a cenit musí i nepřítel: rozmach hospodářství, opisování starých klasiků, vyučování, sbírky přírodovědecké a jiné, spisování análů a pod. To jest jeden z důvodů, proč tato kapitola jest jednostranná, proč si valně nevšímá řádů apoštolských, na př. velké rodiny sv. Františka nebo Bolestné Matky Boží. Misionářování vesniček a širých krajů nepokládá neznaboh za užitečnou práci. Pomíjíme i řády nové, poněvadž výtky klášterům činěné se týkají středověku... na dálku se lze jistě-ji! „Ať se brání, nemám-li pravdu!" Bráníme je tedy my. Taktéž si nevšímáme řádů, které pěstovaly vědy bohoslovné, ani těch, které v protireformaci se opřely vetřelému rozpínajícímu se protestantismu; důvod jest týž... tato práce jest v očích nepřátel okolností přitěžující!

Nemíníme somozřejmě tvrdit, že v klášterích bylo a jest vždy a všude všecko ideální. Živoucí organismus... Jak by bylo možné, aby bez přímého zasažení Tvůrce za dlouhá léta po té nebo oné stránce nechřadl! Aby se neprojevila ta neb ona nemoc! Ani církev nebyla takových epoch ušetřena. Ale jako ona, tak řehole se z úpadku zase vybraly, a to silou vlastní, ne pomocí světského ramene. Z uvedených příkladů jest patrno: hnilobu do zdí klášterů velmi často vnesly živly cizí, venkovské, tedy zavlečená nákaza; obnova, reforma, uzdravení nastalo vlastní silou. Nezamlčujeme ani stinné stránky, aby bylo zřejmo, proč někdy bouří proti klášterům Bůh dopustil: z trestu... Bouře odvála a smetla ty, kteří nehodným životem posvátné zdi znesvěcovali, místo domů modlitby a práce z nich činíce útulky vlažnosti, pohodlí, světáctví a snad i hříchu.

Ještě praktická poznámka: mnohá jména zde uvedená jsou neznámá, a nelze jinak; jak mají být lidu známy kláštery, v cizině dávno se zemí srovnané? U některých proto radno upozornit, čím byly a co znamenaly, zvláště mají-li nějaký vztah k českým dějinám. Tak lze na př. vysvětlit při zmínce o cisterciáckých klášterích (Cîteaux,

Clairveaux, Morimundus), čím byli naši vlasti členové tohoto řádu (Zbraslav, Velehrad, Vyšší Brod, Zlatá Koruna), kdo byl sv. Bernard atd. Při zmínce o Prémontré poukázat na to, co členové toho řádu vykonali u nás na Strahově, v Želivě atd. Montecassino dá námět k poznámce o sv. Benediktu a kulturní činnosti jeho duchovních synů atd.

Příklady.

- 1 Clugny (Cluni), klášter, který má bohatší dějiny a zasáhl do politického života víc než ne jeden z malých evropských národů, nemluvě o jeho vlivu na život církevní, na vědu, umění a zbožnost, na obnovení pokleslé kázně v církvi a především v duchovenstvu i v samých klášteřích. Založen r. 910 Vilémem z Akvitanie. Mezi prvními opaty vynikali: bl. Berno, sv. Odo, bl. Aymard, sv. Majolus, všichni před r. 1000, tedy v úseku 90 let. Ve stol. 11. sv. Odilo, ve stol. 12. sv. Hugo, sv. Petr Ctihodný. Za největšího rozkvětu tvořil kongregaci, k níž se čítalo přes 2000 benediktinských klášterů po celé Evropě... kdekoli jim šlo o obnovení a udržení přísné kázně, připojovali se ke Clugny. Opatové přičleněných kláš. přinášeli z generálních kapitol domů prospěšné reformy. Jako ze srdce se z Clugny rozléval pravý církevní duch do přivtělených konventů, životní míza z nich do celé církve stále proudila. Clugny samo mělo tolik mnichů, že musili být rozděleni ve tři chóry, tak že chvála Boží v chóru neustávala dnem ni nocí, a mše sv. slouženy do samého poledne. Za protestantských bouří zničena r. 1562 ohromná knihovna jedinečné ceny; umělecké památky, tvořící poklad netušené ceny, jednak zničeny, jednak rozkradeny. Klášter obnoven, za revoluce r. 1790 zničen po druhé, ze zvonů ulita děla, nádherný pětilodní chrám z 11. stol. zbořen od občanů města. Napoleon je při audienci odbyl: „Ale jděte, vy jste Vandalové!“, a bylo spraveno. (Kap. 43 č. 56)
- 2 Cîteaux, kolébka cisterciáků, reformovaných benediktinů, jeho chrám i klášterní budova byl vzorem pro celý řád. Chrám 100 m x 24 m, vysoký 20m, dostavěn r. 1193, tedy skoro celé století o něm pracováno. Ve velké revoluci budovy prodány za 862.000 franků, knihovna a archiv jednak zničen, jednak zašantročen, zlomek dnes v Dijoně. Kde mnichové psali knihy a pěli chválu Bohu, byla 1846-98 polepšovna, podle úsudku moderního státu instituce pro blaho státu a mravnost mládeže důležitější a prospěšnější. Mizejí kláštery, stavějí se ústavy jiné!
- 3 La Ferté, první dcera mateřského kláštera Cîteaux, založena r. 1113, v revoluci prodána celá oblast za 80.000 dukátů; dnes hledí poutník a turista na trosky někdejších budov a chrámu, a knihovna, 13.000 svazků? Jen část byla zachráněna do Chálonu!
- 4 Clairveaux, třetí dcera cîteauxského kláštera, působiště sv. Bernarda, za jehož dob, přiváběny pověstí o jeho učenosti a svatosti, se hlásily celé voje noviců, že nebylo lze je přijmout. Chrám 106 x 25 m, příční loď 54 m, dosta-

věn r. 1174, za 21 let po smrti velkého opata a nejnadšenějšího mariánského kazatele středověkého. Dnes nezbylo z kostela ani klenutí, budovy jsou od r. 1808 věznicí, knihovna a množství kulturních památek zmizelo.

- 5 Morimundus, čtvrtá dcera cîteauxského kláštera, založen r. 1115; z něho jako ratolesti z kmene vyšlo 215 klášterů, také velehradský, M. slynul takovou kázní, svatostí a učeností, že mu bylo jednak svěřeno, jednak vyžádáno duchovní vedení několika rytířských řádů. Dnes není ani stopy po kostele ni po budovách.
- 6 Prémontré, kolébka řádu sv. Norberta, založen r. 1121; z počátku zkvétal, a po dočasném úpadku zavedena po r. 1500 přísná reforma... nebylo tedy třeba kláštery léčit podle receptu Lutherova: „Utečte a ožeňte se!“ Ani nemusil přijít Hus, neřeholník! P. reformován v době nejpokleslejší kázně v církvi, právě před vystoupením wittenberského reformátora. Bohužel, tento druhý rozkvět netrval dlouho, ale co jej zničilo? Klášterům vnucování za opaty lidé, kteří nebyli členy kláštera, ba ani řádu, světští preláti, kteří chtěli jen klášterní statky „vyžít“ a v klášteře obyčejně ani nebydlili. Tak tomu bylo v přemnohých klášterích; přechasto, pídíme-li po příčinách úpadku, objevíme je zde. Němci říkali takovým opatům „Komendataräbte“, obroční opati. Po r. 1572 tento zlozvyk v P. ustal, měli zase opaty svoje, a kázeň obnovena. R. 1635 dosáhl kardinál Richelieu, že se stal v P. opatem... byl generálním opatem tří řádů, proti výslovnému zákazu tridentského sněmu Francouzi se nepokládali jím vázání! Marně odpíral Urban VIII.. Až po r. 1647 nastala náprava, r. 1790 revoluce kostel zničila, z budovy učiněn blázinec. - Opati, které vábila pouze „komenda“, důchody, a takoví by měli být pokládáni za představitele řeholního života!
- 7 Montecassino, kolébka benediktinské velké rodiny; tam umírá r. 529 sv. Benedikt, přijav naposled tělo Páně (nebyl knězem!); r. 581 zbořen Longobardy, r. 883 tam zle hospodařili Saracéni, několik mnichů umučeno, od r. 1058 rozkvět, čítal až přes 200 členů; tehdy z něho vyšli dva papežové, Viktor III. a Gelasius II., a dva světci, Oderisius a Bruno. Po r. 1123 nastává úpadek, fleudální páni se dopouštěli násilí, Fridrich II. mnichy vyhnal a umístil r. 1230 v budovách vojáky, r. 1349 poškozen zemiřesením, od r. 1454 vnucení opati. K nápravě došlo teprve r. 1504, Francouzi rozkradli všechno movité jmění r. 1799, Neapolští nebyli o mnoho lepší, od r. 1860 tam hospodařili piemontští, a největší pohromu utrpěl za poslední světové války. Dvě knihovny o 50.000 svazcích, mnoho rukopisů, obrazárna a nejcennější italský archiv... Co z toho všeho zachráněno?
- 8 Hirschau (Hirsau), založen r. 830, ku podivu brzo upadl; povolání mnichové z Einsiedlu, kázeň znovu rozkvetla, a po r. 1065 rozkvět všestranný, klášter nabyt slavné pověsti a velkého významu, z H. byly pak reformovány mnohé jiné benediktinské konventy. (Viz č. 9.) Založil značný počet jiných klášterů, ale ty byly samostatné a svéprávné, nebyly spojeny v kongregaci podobnou clugnyacké. Proslul vynikajícími architekty, ale za sto let zase pokles, až kolem r. 1400 provedena druhá reforma, za níž následovala druhá doba

rozkvětu. Oldřich Württemberský přinutil konvent k přijetí luterství, a dnes? V zeměpisném průvodci se dočítáš: „Malebné trosky.“ (Viz kap. 43. č. 60.)

- 9 Fulda, založen r. 744, dosáhl brzo netušeného rozkvětu. Malíři, sochaři, architekti. Když byl ředitelem klášterní školy bl. Rabanus Maurus († 856), měla pověst nejlepší školy v celém Německu, přemnoho vynikajících mužů z ní vyšlo. Po r. 1000 nastává úpadek, po r. 1150 reformován po vzoru hirschauského kláštera, luterství odrazil energický opat v. Dernbach († 1606), povolal do Fuldy řád T. J. Benedikt XIV. proměnil opátství v biskupství, zrušeno r. 1803, statky sebral stát; r. 1821 obnoveno, ale statky si stát nechal. Od r. 1988 byl opat primas všech benediktinských opatů v Německu. Překrásně psaný Codex Fuldensis (Vulgata) svědčí o tom, jak i věda ve F. pěstována. (Kodex pochází od Viktora z Kapuy, dokončen r. 547 a dostal se v majetek kláštera.)
- 10 Reichenau, založený sv. Pirminem r. 724, vždy věren církevnímu smýšlení, zvláště za velkého bojovníka o očistu cirkve Řehoře VII. Byly doby, že slávou a významem předstihl Fuldu i Sv. Havla. Věda, umění, školy, nádherné kodexy, plastika (slonovina, ale též kovoplastika!), zlatnická škola, poesie, hudba, architektura, malířství učinilo klášter slavným a proslulým daleko široko. Analistů nechybělo. Kde jsou nyní všechny ty památky a umělecké i literární poklady?
- 11 Niederaltaich v Bavorsku, založen r. 741, osídlen mnichy z Reichenau, sám osídlil či založil kláštery Wessobrunn r. 753 a Kremsmünster r. 777. Rozkvět za opata sv. Gotharda, jenž vychoval mnoho opatů a biskupů i jiných významných mužů. Opat Václav byl kancléřem krále Jindřicha IV. Největšího rozkvětu dosáhl klášter ve stol. 13. za opata Heřmana. Tehdy osm mnichů bylo vyžádáno za opaty do jiných konventů. Po dlouhé řadě 76 opatů klášter sekularisován r. 1803, budovy zničeny, a kam se poděly vzácné památky a knihovna tohoto kláštera, pro vědu a umění tak zasloužilého??
- 12 Oberaltaich, semeniště věd a vysokoškolských profesorů, příslovečný učeností svých členů; ke konci 18. stol. za posledního opata Aschenbrennera vnikl do konventu duch osvícenský, r. 1803 sekularisován, vzácná knihovna s mnoha rukopisy včleněna do státní knihovny v Mnichově, kostel se 30 oltáři, vzácná renesanční stavba, je nyní farním chrámem.
- 13 Wessobrunn, založený kol r. 753, měl výtečné opaty, slavnou školu, dodával i jiným školám výtečné učitele, činný zvláště literárně, velká konkordance biblická bylo dílem společné píle mnichů; r. 1803 zrušen, 1810 zbořen chrám i budovy, cihly rozvezeny.
- 14 Heisterbach u Kolína nad Rýnem, založen r. 1189, sekularisován r. 1803, nádherný chrám i rozlehlé budovy prodány v dražbě r. 1809 na lámání kamene, zbyl jen kněžský chór a svědčí, jak krásná stavba kdysi zdobila nynější pustinu.
- 15 Himmerode u Trevíru, cisterciácký konvent, založený samým sv. Bernardem r. 1134, proslulý zbožností, učeností a kázní svých členů, jakož i ohromnou knihovnou, trval až do sekularisace 1802; z kostela a kláštera ruiny, a kam se

poděla knihovna? Z života tamějších mnichů se uchovalo mnoho legend, viz je u Caesaria z Heisterbachu.

16 Tegernsee v Bavorsku, založen kolem r. 760 ke cti sv. Salvatora, přijímal odlišně od jiných konventů i nevolníky, přese všechny zákazy císařovy, a rychle se rozmáhal po každé stránce. Vévoda Arnulf v 9. stol. sebral jeho ohromné statky, vpády Maďarů ruinovaly T. nadobro; později zase zveleбен a rychle stoupal k novému rozkvětu. Sklomba, litectví, škola, poesie i próza pěstována nejen latinsky, i v řeči lidu, německy, počet mnichů stoupl až na 200, takže mohli obsazovat vymírající konventy. Po r. 1200 dochází ke sporům mezi mnichy a opaty, čímž uvolněna kázeň, po r. 1400 úpadek takový, že vévodové musili zasáhnout (1456); provedena reforma, která se šířila i do jiných klášterů. R. 1573 zřízena velká tiskárna, po r. 1600 obsazuje opat profesory solnohradskou universitu, a Bernard Wenzel († 1700) utvořil sdružení dvaceti bavorských benediktinských opatství, jemuž sám předsedal. Když slaveno tisící výročí založení, byl rozkvět všestranný; tu neočekávaně sekularisace r. 1803, knihovna a sbírky odvezeny do Mnichova.

17 Sv. Havel, benediktinský klášter, založený sv. Havlem r. 614. Století 9-11 jest doba prvního rozkvětu. V klášterní škole výteční učitelé, kteří vychovávali přemnoho svatých biskupů a jiných církevních hodnostářů, v klášterních dílnách naslovo vzati umělci, v klášterních celách pilní analisté, klášter má ohromnou vzácnou knihovnu a nejlepší pěveckou školu v celém Německu, snad v celé Evropě. Jméno Notker je známo každému, kdo se obírá liturgickou poesíí. Svatohavelský benediktin Tutilo († 915) byl universální genius, císeloval, vyřezával ze slonoviny, byl znalec hudby, řečník, umělec, básník, architekt, sochař. Některé jeho obrazy se dosud ukazují v Kostnici, Sv. Havlu, Metách, Mohuči. Pak nastal úpadek; jak k němu došlo? Ne vnitřní hnilobou, jak by nám protivníci rádi namluvili u toho i jiných klášterů. Jednak nepotismus, hlavně však tím, že klášteru vnuceni světskou mocí obroční opati, mužové svěťáci a ne mnichové, často bez svatých svěcení. Zachránili sice konvent před pěstním právem, jemuž by byl beze vši pochyby v tehdejších neklidných dobách podlehl, ale přesto je tento zjev zhoubou pro řeholní kázeň. Opat Hildebod († 1328) byl idiot, Stoffeln († 1411) nemravný; společný život ustal, každý hospodařil na vlastní pěst, k přijetí kněžství musili být nuceni, r. 1291 dostali opata, který neuměl ani psát, a z mnichů též ni jeden. Čas místo v chóru trávili v konímách, na lovu, u hostin. Opat Gundelfin nepřijal svěcení, děti měl kolik, vědomosti dohromady žádné, nazván korunovaným mezken, na kostnickém sněmu se musil vzdát. Papež Martin V. svěřil klášter Konrádu z Pegau a pak Jindřichu z Mansdorfu; v konventě byl jediný mnich! Opat se marně namáhal někoho získat, musil si vyprositi mnichy z jiných klášterů. Jaký zisk z toho, že opati byli říšskými knížaty? Od r. 1430, za 13 let po kostnickém sněmu, vzestup, r. 1463 rozkvět. Město přijalo Zwingliovu nauku 1525, nastaly politické zmatky, Curyští mnichy vyhnali, po porážce protestantů u Kappelu 1531 se vrátili, rychlý rozkvět, ve stol. 17. tam působil výtečný opat Celestin Sfondrati, v 18. stol. byli skoro všichni opati výteční mužové. Zhoubu stihla konvent ne v době úpadku, nýbrž v době nejintenzivnější činnosti; zrušen

francouzským vojskem, které tam vtrhlo r. 1798. Marně se bránil poslední opat kníže Vorster. (Kap. 43. č. 56.)

- 18** Sázava... Už za sv. Prokopa tam bylo mnoho umělců, řezbářů a zvláště malířů, kteří malovali ve stylu byzantském. Z pozdějších umělců vynikl známý Božetěch, jemuž biskup Kosmas za to, že při slavných bohoslužbách vstavil králi Vratislavovi na hlavu korunu, uložil za pokání zhotovit Ukřižovaného v lidské velikosti a donést ho do Říma (r. 1090). Jedinečná biblioteka v celé Evropě... slovanská! Mnoho knih psáno rukou Prokopovou! Toto semeníště umění v naší vlasti zničeno ne luzou ani německým nevěreckým osvícenstvím Josefa II., nýbrž katolickými domácími českými vládci, bohužel ne bez viny mnichů. Tři ctižádostivci, Demeter, Kana, Holíč, toužící po hodnosti opatské, snažili se vším způsobem Božetěcha svrhnout. Proto ho nejnižšími žalobami u knížete Břetislava II. osočovali, ale všechna obvinění se při vyšetřování ukázala nicotnými. Jenže kníže se nakonec rozmrzel tak, že rozkázal, by všichni slovanští mnichové klášter vyklidili a latinským benediktinům břevnovským postoupili, kteří již za Spytihněva II. při prvním vypuzení slovanských mnichů klášter opanovali.

Kam se poděla slovanská knihovna? Za Karla IV. existoval prane-patrný zbytek, 16 listů slovansky psaného evangelia. Císař je dal vložit do vzác-ných desek, zlatem a drahokamy zdobených, a věnoval je klášteru emauzskému, kde jako v posledním útočišti v naší vlasti zavedl slovanskou bohoslužbu; hleděl zachránit dědictví svatých bratří soluňských apoň v jedné svatyni české, jako za 150 let potom španělský kardinál Ximenes mozarabskou liturgií v jediné svatyni toledské. Přišly doby zlé... Za husitských bouří evangelium zmizelo; kam se podělo? Do Remeše! Jak, neví nikdo. Králové francouzští na ně při korunovaci před celým národem skládali obvyklou přísahu. R. 1790 vydranco-vali revolucionáři poklad. S evangelia strhli desky a rukopis pohodili. Kam se poděl? Nikdo neměl tušení, až r. 1836 jej Turgeněv našel v městské knihov-ně remešské; car Mikuláš I. dal pořídit věrné faksimile každého listu a vyrýt na měděné tabulky; jeden exemplář dostalo české zemské museum.

Božetěch, nazýván patriarchou českého umění, nejstarší známý český umělec, dovedný a s každým odvětvím výtvarného umění obeznámený. Podle svědectví současníků, nevyjímaje jeho nepřátele, maloval obrazy svatých, zdo-bil je zlatem a drahokamy, náčiní a ozdoby ze slonoviny neobyčejně vkusné vyřezával tak, že se kdekdo jeho dovednosti divil. Byl sochař, byl i stavitel; celý sázavský klášter s chrámem nejl. Panny přestavěl, a to podle stylu by-zantského, v rozměrech daleko větších, a opatřil jej vši nádherou: bohoslužeb-nými rouchy, nádobami, obrazy, kříži, oltáři, zvony, chórovými lavicemi pře-krásně vyřezávanými. Tento umělec byl u krále Vratislava v takové vážnosti, že nikdo se nesměl opovážit před králem předstoupit s křivým udáním. Závistní-ci provedli svou teprve za jeho syna a nástupce Břetislava.

Za latinských mnichů nedosáhl sázavský klášter již nikdy oné výše, na kte-ré jej vidíme po celou dobu 65 let působení mnichů slovanských až do jejich vypuzení r. 1096. Když do vyprázdněného kláštera břevnovští benediktini při-

šli, našli jej pustý; nesvorní slovanští mnichové před odchodem všechen nábytek zničili, jen knihovnu ponechali, ale co se slovanskými knihami, jimž obyvatelé konventu nerozuměli? Ty zas ničili a nadobro zničili oni; bezpochyby jich užili k pálení. Nicméně klášter zase zveleben, sázavští mnichové obsadili nově založený klášter Panny Marie v Želivě r. 1139, dávše mu prvního opata Rejnarda (Reginharda), který slul též uměleckou dovedností, jako malíř a řezbář... vyznal se v mistrném vykládání sklem. Za devět let Želiv postoupen premonstrátům. R. 1139 výtečný opat sázavský Silvester zvolen sněmem za vrchního pastýře pražské diecése. „Sázavský mnich“, neznámý jménem, kronikář, pokračoval v díle Kosmy, prvního českého dějepisce, a dovedl jeho kroniku do r. 1162. Husité klášter r. 1421 zbořili, později zase obnoven, Josefem II. zrušen r. 1785, nyní z kláštera zřícenina.

- 19** **Zlatá Koruna**, původně Trnová nebo Svatá Koruna, klášter cisterciácký, založený Přemyslem II. r. 1263, nádherná stavba, za poručíkování Oty Braniborského jeho bandami spálen, takže sotva bylo znát místo, kde stával... Podobně naložili s klášterem oseckým, břevnovským, tepelským, světeckým. Ale znova zveleben, od husitů r. 1420 po druhé nadobro zbořen, po třetí vystavěn, ale vzmáhat se začal až po Bílé hoře; chrám i budovy důkladně obnoveny, poslední opat Bylanský klášter umělecky vyzdobil, zřídil v kostele mausolea jeho největších dobrodinců, zakladatele Přemysla II. a obnovitele Bavora z Bavorova; r. 1785 zrušen, ambity odlučeny a začazeny, budovy skýtalý brzo žalostný pohled, zřízeny v nich továrny, kostel sv. Markety proměněn v továrnu na sirky r. 1843, z třetího kostela sv. andělů strážných učiněno obydlí.

Kam uvedl Přemysl cisterciáky, když zakládal Svatou korunu? Do kraje bažinatého, pokrytého rozlehlými hvozdy; mnichové jej kultivovali, a jejich konvent brzo slul hospodářstvím a vědou.

- 20** **Zbraslav**, cisterciácký konvent, založen Václavem II. r. 1297; r. 1329 dostavěn nádherný chrám Panny Marie královnou Eliškou, matkou Karla IV., která v něm za rok vedle svého otce a zakladatele kláštera uložena. Od ní i od Václava dostal klášter klenotů bez počtu. Za Karla IV. doba rozkvětu, konvent měl na 300 členů. Chrám měl v kněžském chóru královskou hrobku; 45 gotických sloupů dělilo hlavní loď od vedlejších, ochoz kolem vysokého chóru, čtyřhranný, velmi rozsáhlý, s deseti káplemi; kromě hlavního chrámu bylo ještě několik menších; klášter zdobila překrásná křížová chodba (ambit) lemující rozlehlou zahradu, na jejích stěnách na velkých kamenných deskách vypsáno celé Písmo svaté od Genese až k Apokalypsi, písmena do kamene vytesána byla tím větší, čím výše stála, by každý shora dolů mohl snadno číst. Táboři vedení Korandou přepadli tento nejvýstavnější ze všech českých klášterů, prohlašovaný za div umění, 10. srpna 1420, část mnichů s opatem se včas zachránila, klášter i chrám vydrancován, co vzácného se dalo odvléci, odvečeno (nedáno „chudým“ ani „národu“!), ostatek rozbit, nevyjímaje skvostné památky a umělecké ozdoby. Kdo jim padl do rukou, zabít, rozházeny i kosti českých králů, mrtvolý oloupeny, nezpráchnivělé ještě tělo Václava IV. svlékli, pivo mu do úst lili: „Však když jsi byl živ, rád jsi s námi popíjel.“ Na hlavu mu dali slaměnou korunu. Posléze nádhernou stavbu zspálili a za svitu rudých

plamenů se zpítí potáceli s výskáním do Prahy. Po husitských bouřích nastaly klášteru lepší časy, r. 1639 zapálen Švédy pod vůdcovstvím Banérovým. R. 1732 uveden znova a naposled mnichové do nové budovy, r. 1785 zrušen. Co zbylo ze všech pokladů? Jen překrásný obraz Madony Zbraslavské na hlavním oltáři, jedna z nejstarších památek českého středověkého malířství.

- 21 Dostačí přečíst povrchně některou českou kroniku, na př. Zápovu, abychom si utvořili jakousi představu o tom, čím byly pro český kulturní život kláštery. Kromě katedrál nenajdeme mnoho chrámů, které by se nádherou vyrovnaly starým klášterním svatyním, pokud přečkaly husitské bouře. Klášter cisterciáků v Předklášteří u Tišnova, nazvaný Porta caeli, Brána nebes, podle vůle samé zakladatelky, královny Konstancie, vdovy po Přemyslu I., r. 1233. Překrásný chrám, velmi výzdobný ambit, klášterní chodba lemující vnitřní dvůr, a zvláště portál, ozdobený sochami dvanácti apoštolů, kteří „jako by naukou Kristovou cestu poukazovali k bráně nebeské pokolení lidkému.“ Zrušen r. 1782, poněvadž sestry neměly porozumění pro věci důležitější evropské kultury než jest umění, na př. pro šití košil rakouským vojákům.
- 22 Velehrad a jeho barbarské zpuštění, napřed polešovickými tábory r. 1421, pak Josefem II. r. 1784. (Viz. kap. 40, č. 96.)
V vyšší Brod, cisterciáci... Jen s bídou ušli zrušení za Josefa II., čímž zachráněna knihovna o 70.000 svazcích.
- 23 Strahov, jenž také dost těžce unikl josefínskému zrušení, má knihovnu o 125.000 svazcích, 1030 inkunabulí, 1700 rukopisů, obrazárnu, sbírky přírodovědecké a mincí. Založen ke cti Panny nanebevzaté Vladislavem II. r. 1140. Již za prvního opata rychle vzkvetl, za Jana I. byl shromaždištěm učenců. Po celá staletí dával Praze a Olomouci výtečné biskupy. Zničen po první husity, po druhé Švédy, po třetí Prušáky ve válce sedmileté.
- 24 Hradištský klášter u Olomouce, založený r. 1077, od benediktinů postoupený premonstrátům r. 1151, ve válkách trpěl zle, ale vždy znovu zveleben, řada učenců z něho vyšla, Josef II. jej r. 1784 zrušil a proměnil v kasárny.
- 25 Dr Neumann OSA v Dějinách klášterů v době předhusitské dokázal, že výtky Matěje z Janova a jiných současníků, klášterům českým činěné, nejsou docela objektivní a spravedlivé. Kázeň se tehdy v českých konventech celkem zachovávala, takže dávány za vzor klášterům cizozemským. Augustiniáni kanovníci na př. žili prostě, nikoli přepychově, nejedli labužnický, zápolili mnohdy s bídou, takže nebylo lze ani luxusní šat si pořídit. Podobně benediktini, cisterciáci a jiní. Jen o žebravých řádech autor nemluví; možná, že u nich jsou výtky Konráda z Waldhausen přece jen oprávněné; lze tak soudit z toho, co se dovídáme u Wintera v Církevním životě v Čechách v 15. stol., tedy v době husitské. Co sděluje o jistém řádu uváděje prameny, jest přímo neuvěřitelné. Musil přijít nový řád (T. J.) a vlít nový život do lidu propadlého bludům. Pro zajímavost uvádíme středověké veršování Dolus mundi: „Viri fratres, servi Dei, - non vos turbent verba mei, - sed audite propter Deum - flebilem sermonem meum. - Mundum totum circuivi, - fidei undique quaesivi, - fidei ubi-

cumque quaero, - vel in plebe, vel in clero, vel in clauistro, vel in foro, - ubi fides sit, ignoro; - fides nullibi apparet, - totus mundus fide caret. - Praelati ecclesiarum - dolum habent valde carum, - nam per dolum praebentur - et potenter dominantur. - Aestimo pro sensu meo, - quoad praebendas non pro Deo - pure dant, sed mos est sibi: - „Da mihi, tunc dabo tibi.“ - Curati et sacerdotes - possidentes amplas dotes - nihil quaerunt quam habere... Sic nec subditis, ut debent, - fomam bonae vitae praebent, - sed per pravos suos mores - multos docunt ad errores. - Canon regula vocatur: - hinc canonicus dicatur - eo, quod sub regulari - vita debet famulari - cum devotione Deo; - modo curant nil de eo, - sed libentius ad forum - currunt quam frequentant chorum, - nihil quam mundana quaerunt... Modo habent tam avarum - oor, quod nihil dant vel porum. - Item, qui in claustris degunt, - iuxta normam non se regunt, - quam patres instituerunt... Rixas, lites et rancores - habent inter se maiores - monachi et moniales - quam personae mundiales. - Qui vult satanae servire, - claustrum debet introire. - Item Fratres mendicantes - fere omnes sunt trufantes; - parent, quasi sint devoti, - cum sint tamen nequam toti. - Raro complent actione, - quidquid praedicant sermone. - Metunt, ubi non sparserunt... alienas oves tondunt... Pulchre perorare sciunt, - qui his oredunt, capti fiunt. - Valde diligenter notant, - ubi divites aegrotant; - ibi currunt nec cessabunt, - donec ipsos tumultabunt. - Sed ad casas miserorum - nullus ire vult eorum...“ Tuto poslední výtku činí žebravým i jmenovaný Konrád v. Waldhausen! Ale ostatní výtky? Soudím, že ani nejzarytější náš nepřítel nebude soudit, že nutno vše v satíře vzít doslova a vztahovat na všechny příslušníky toho nebo onoho stavu bez výjimky!

26 Inocenc XI. učinil výrok: „Cartusia numquam reformata, quia numquam deformata.“ Jediný starý řád, jenž nebyl nikdy reformován, protože nikdy nepropadl úpadku. Dal církvi 12 světců a blahoslavenců, kromě 18 mučedníků, kteří krváceli za Jindřicha VIII. anglického, přemnoho mystických a asketických spisovatelů, mezi nimiž jest chloubou řádu ct. Dionysius, zvaný „doctor extaticus“, nechybí ani spisů polemických a exegetických. Jan Lansperger měl svými spisy pronikavý vliv daleko za zdi svého kláštera, světu docela uzavřeného; patří k prvním, kteří pěstovali úctu k nejč. Srdci Panny Marie.

27 Hortus Christi, Zahrađa Kristova, kartouza u Nördlingen, zničená protestanty; zbyl jen kněžský chór, upravený za protestant, modlitebnu, a ruiny.

28 Kartouza u Gdanská, zvaná Marienparadies, byla odnož smíchovské kartouzy, husity zničené. nazvané Mariánská zahrada. Založena r. 1381, zrušena r. 1826. Řezenská kartouza, bývalý klášter benediktinský, založený r. 997, od mnichů pro velké dluhy opuštěný r. 1484 a kartuziánůni póstoupený, zrušena při sekularisaci r. 1803; všechn majetek zašantročen, z nádherné křížové chodby udělali napřed chlévy, pak blázinec. Strassburská kartouza, založená r. 1333, proslavená knihovnou a výtečnou tiskárnou liturgických knih, zničená v revoluci r. 1794.

- 29** L i l i e n f e l d, cisterciáci, založen r. 1202 Leopoldem Slavným, zrušen r. 1789. Nynější knihovna má mnoho tisíc svazků, 278 rukopisů, 123 inkunabulí, obrazárnu, přírodovědecké sbírky. Jaké poklady tam byly při zrušení? Jako v Praze na Karlově kladli vzácné svazky, kodexy s jedinečnými iniciálkami do bláta, aby fůry plné uloupených vzácností mohly pohodlněji jet nebo z bláta vyjet. Co z tehdejší knihovny zbylo, dáno do Vídně.
- 30** C a m b r o n, první cisterciácký klášter v Německu, „syn Morimundu“ jako Velehrad, a otec skoro všech cisterciáckých konventů v severním Německu, založený r. 1122 kolínským arcibiskupem, zrušen r. 1802 při sekularisaci, a za čtyři léta potom zbořen. Kam se poděla vzácná knihovna, obrazárna a přírodovědecké sbírky?
- 31** Klášter téhož jména v B e l g i i, zrušený Josefem II. r. 1789, za dvě léta potom obnovený, od Francouzů v revoluci prodán, prohlášen za národní majetek, knihovna a archiv zašantročen, dnes bídné trosky.
- 32** F o n t f r o i d, cisterciácké opatství u Narbonne, zrušeno r. 1790, knihovna prodána za 5.200 franků, kam se poděla?
- 33** F l o r e s s e, premonstrátské opatství v Namuru, mělo již ve 13. stol. ohromnou knihovnu, s přemnoha rukopisy, zrušeno v revoluci.
- 34** B ö d e k e n, benediktinky, v diecési paderbornské; založen asi r. 836, zrušen r. 1803. Největšího rozkvětu dosáhl za dob všeobecného úpadku v církvi kolem r. 1450, měl 173 sester, reformován podle původní přísné regule, 20 klášterů jejich reformu dobrovolně přijalo, nejsouce nikým nuceny.
- 35** S v a t ý B l a ž e j (St. Blasien), založený kolem r. 950. Jeho osudy podobné většině starých konventů: nahoru, dolů; největší rozkvět za opata Gerberta († 1793), tedy v době nevěreckého osvícenství, ne v době víry! Tehdy bylo na 40 mnichů činnů na 29 farách, mnoho učenců v klášteře samém; zrušen r. 1805 badenskou vládou, dnes letoviště.
- 36** E g m o n d v Holandsku, založený před r. 1000, ve 12. stol. kolébka holandského dějepisu, nejslavnější klášter v celém Holandsku; později zesvětačil, odpíral reformě, která se z Burfeldu šířila do ostatních holandských benediktinských klášterů, zničen od protestantských tlup Sonoyových r. 1572.
- 37** B o b b i o, založen v severní Itálii od sv. Kolumbána r. 598, měl výtečné opaty, bohatou a slavnou knihovnu, byl valem proti ariánskému bludu; zbytky knihovny jsou nyní ve Vatikáně a v milánské Ambrosiáně; něco bylo v Turině, to vzalo za své při požáru r. 1904. Kam se poděl ostatek, t. j. velká část rukopisů, inkunabulí a knih?
- 38** L o b b e s (Laubach) v Belgii, založen kolem r. 650, kdysi „vysoká škola“ bohoslovných věd, proslulý daleko široko, zničen revolučním vojskem r. 1794 spolu s nádhernou knihovnou.
- 39** F l e u r y, benediktinský klášter v diecési orleánské; jeho vzácná knihovna zničena skoro docela za válek hugenotských; jen malá část je nyní v Bernu.

- 40** V č. 6. byla řeč o opatech, vnucených klášterům světskou vrchností, obyčejně v odměnu za vojenské služby nebo z protekčních důvodů, aby ten neb onen šlechtic se dostal k vydatnému prameni příjmů a mohl vesele rozhazovat. Jedním takovým opatem byl Gaidulf, vnucený klášteru Glanfeuil, byl jeho prvním ničitелеm; hned, jak přišel, vyhnal 140 mnichů, zničil část knihovny a archiv († kolem r. 778). Tehdy Karel Martel († 741) okrádal kláštery ve velkém měřítku, dával jejich statky vysloužilým důstojníkům.
- 41** Lérin, druhý největší ostrov lerinského souostrovní na jihovýchodě Francie, podle egyptského vzoru tam založen po r. 400 klášter, jenž se stal školou kleru pro jižní Francii, školou svatosti a vzdělanosti: 70 světců z něho vyšlo, z nich 24 biskupů a 10 opatů, učenců bez počtu, mezi nimi Hilarius, Vincenc, Salvian; byl vzorem sv. Patrikovi pro kláštery irské a sv. Augustinovi, věrozvěstu Anglosasů, pro kláštery anglické. Po přechodném poklesu zase rozkvět, v 8. stol. zle postižen vpády Saracénů, před r. 1000 třetí zlatá doba, a to v každém směru. Za Inocence III. kolem r. 1200 značný úpadek, že musili být od papeže proto káráni, od avignonských papežů i francouzských králů vnucováni mu „obroční“ opati, a toto hospodaření trvalo d 17. století; ještě kardinál Mazarin byl jedním z nich. Po r. 1515, v době rodícího se protestantismu, čtvrtý rozkvět, r. 1791 prodán v dražbě za 37.000 dukátů. Kam se poděla knihovna a umělecké poklady? Chudým či národu?
- 42** Korvey nad Vesperou, založen r. 822, kvetoucí klášter, působiště velkých mužů, vynikajících historiků; tam v knihovně uchován jediný rukopis Tacitových análů, které dnes ve školách vykládají a z nichž své vědomosti čerpají profesori, mluvící na plná ústa o líném životě někdejších mnichů. Roku 1632 od Švédů spálen, obnoven, r. 1803 sekularisován.
- 43** Kreuzlingen, založen od sv. Konráda, biskupa kostnického kolem r. 950, r. 1803 mu vzaty statky ležící mimo Švýcarsko; téhož roku založil kvetoucí gymnasium, učitelský ústav, zemědělskou školu, a přec jako „neužitečný“ zrušen r. 1848 velkou radou kantonu Thurgauského.
- 44** Hornbach (Gamundia) ve Falci v diecési špýrské, založen ke cti nejbl. Panny a sv. Petra kolem r. 704, r. 1628 protestanští Švédové mnichy pobili a knihovnu zničili. Zbyl jediný vzácný nádherný exemplář z 10. stol., chová se v Solothurnu a jest předmětem studia odborníků!
- 45** Rohru Meiningen... zbyl jen kostel, který je dnes chlívem a stodolou. Rohru Abensbergu v Bavorsku, augustiniáni, založen r. 1133, od r. 1600 tam věda a umění zvláště pěstovány, sekularisován r. 1803.
- 46** Salem, hlavní cisterciácké opatství v jižním Německu (Badensku), založený r. 1138, zlatá doba ve stol. 18: škola obecná, střední, vysoká, vlastní tiskárna. Měl vždy výtečné opaty, poslední opat v mateřském klášteře Cîteaux ustanovil před smrtí r. 1797, aby všechna práva generálního opata přešla na salemského. R. 1802 sekularisován, o archiv, knihovnu, sbírky se podělila města. Gotický chrám má překrásnou eucharistickou vížku a překrásný oltář.

- 47** Všecky kláštery ve švýcarském Goslaru, mezi nimi slavný Georgenberg, zničeny protestanty na počátku 16. stol., spolu s ohromnými pokladnicemi umění.
- 48** Mehrerau, benediktinský klášter, nebyl nikdy bohat ani nezakoušel velký blahobyt, rozvíjel však požehnané působení zvláště za reformace, byl často útlukem německým a švýcarským mnichům, vyháněným z vlastních konventů, utrpěl za tehdejších bouřlivých dob mnoho škod; zrušen r. 1806, kostel zbořen, klášter proměněn v kasárny, knihovna zašantročena, archiv zachráněn do blízkého Bregenze.
- 49** Maulbronnští cisterciáci ve Württembersku (do r. 1138) kolonisovali pustý kraj lesem porostlý; brzo byl nejbohatším klášteřem ve W., ale přesto v něm trvala vzorná kázeň až do r. 1500, což jest s podivem. R. 1527 zemřel poslední katolický opat, přijato vnucené luterství.
- 50** Benediktinský klášter v Ossiach v Korutanech, založený kolem r. 1024, byl zrušen Josefem II. r. 1783, načež budov užito k chovu c. k. vojenských kobyl, v očích osvícenců vyšší hodnoty než věda a umění.
- 51** Melk v Rakousku má knihovnu o 70.000 svazcích, 868 inkunabulí, přes 2100 rukopisů, sbírku 10.000 mincí a medailí, archiv přes 2.000 čísel.
- 52** Sv. Florián, klášter zbudovaný na hrobě světce toho jména v Horním Rakousku, má knihovnu o více než 100.000 svazků, obrazárnu, sbírku mincí, z nichž přes 13.000 antických, 10.000 mědirytin, 3.000 starožitností... Kdyby nebyl unikl josefínskému barbarství, co by z těch pokladů dnes bylo?
- 53** Podobně tak tak že unikl zrušení dolnorakouský klášter Göttweig, založený r. 1083. Proti vnikajícímu luterství se ve stol. 17. postavili energicky na odpor tehdejší výteční opati, ve stol. 18. dosáhl největšího rozkvětu, knihovna obsahovala 60.000 svazků, 1100 rukopisů a tolikéž inkunabulí, bohatou sbírku mincí, dřevorytin, mědirytů.
- 54** Kdo navštíví klášter einsiedelský ve Švýcarsku, může si při pohledu na jeho budovy a zvláště na jeho chrám učinit představu, oč oloupilo zemi naši i země cizí husitství, protestanství, osvícenství, jakými památníky byla Evropa přímo poseta. Ničení těchto škol vědy a umění neustává. Před sto lety řádili ve Švýcarsku (1847—48), před málo víc než sto měsíci ve Španělsku. Ale ani Einsiedeln, nejslavnější švýcarské poutní místo mariánské, nebyl ušetřen úpadku. R. 1480 byli v celém ohromném konventě jen tři mnichové, opat Konrád Hohenrechberger povolal za správce fary i klášterních statků Zwingliho (1516—18), světského kněze, který hříšnými styky s ženskými dával jen pohoršení; když se opat vzdal, r. 1526, nebylo v klášteře ani jediného mnicha, Zwingli šel pak do Curychu hlásat „čisté evangelium“.
- 55** Klarisky ve württemberském Pfullingeru, založené r. 1250, reformované r. 1461, v době největšího úpadku církve, projevíly neobyčejný heroismus za doby, kdy na vybídnutí Lutherovo z jiných klášterů jeptišky šmahem utíkaly

a hledaly si ženichy. Vévoda Oldřich se marně namáhal je převést k luterství; od r. 1551 dostávalo zbylých 18 sester jen jednou do roka katolického kněze, zato byly stále obtěžovány luterskými predikanty, jejichž kázání musily poslouchat; a přec vytrvaly věrně při korouhvi svatého kříže, ani jedna neodpadla, až do smrti poslední sestry. Naposled zavítal katolický kněz do jejich konventu r. 1589.

- 56** Toto hrdinství připomíná podobnou mužnost kláštera sv. Kláry v Norimberce, kde abatyše Charita Pirkheimerová se sestrami stejně vytrvala. Tam katolický kněz vůbec nezavítal ode dne, kdy město přijalo nové učení; posílání jim luterští predikanti, nabízeli se, že by sestry zpovídaly, což tyto bezpodmínečně odmítly; ale jejich kázání, urážející všechen stud, poslouchat musily... plných 65 let, než zemřela poslední sestra!
- 57** Když se würtemberský vévoda Kryštof namáhal převést ženský klášter Weiler u Eslingen k luterství, odpíraly sestry mužně až do smrti poslední z nich.
- 58** Töss (Tossa) v diecési kostnické, ženský klášter založený r. 1233, od té doby až do r. 1350 v něm kvetl mystický život, Elsbeth Stagelová z Curychu jej zvětčila v životopise asi 30 sester, které po celou tu dobu v jmenovaném konventě žily. R. 1525 zrušen, nyní továrna.
- 59** Weingarten... Po r. 900 založil Welf Jindřich ženský klášter v Altdorfu, později proměněn v kanovnícký konvent; r. 1036 přešel opět v ruce benediktinek, ale jen na 11 let; přesídleny do Altomünsteru a místo nich přišli benediktini. R. 1053 klášter shořel, nový zbudován na pahorku W. nad Altdorfem. Obdařen mnoha privilegii papežskými i královskými, slynul co vzor kázně a učenosti, velmi vážen daleko široko; bohatství, kterým oplýval, nebylo mu na závalu jako tolika jiným; z něho se rozlévala reforma řeholního života do celého Švábska, po r. 1600 i za hranice Švábska. Zrušen r. 1802, nádherné budovy proměněny v kasárny.
- 60** Kasárny udělali i z kláštera Wiblingen ve Württembersku, který byl v plném rozkvětu, když byl r. 1803 sekularisován. K čemu užili nádherného knihovního sálu, není mi známo.
- 61** Prün v trevírské diecési, založen r. 720, chrám sv. Salvatora posvětil papež Lev III. r. 799, překrásná stavba s pokladem relikvií, jeden z nejbohatších klášterů. míval až 300 mnichů, takže museli být rozděleni v několik chórů; chvála Boží se ozývala ve svatyni neustále ve dne v noci; císař Lothar I. tam zemřel jako mnich r. 855, klášterní škola byla proslulá. Úpadek nastal ve století 13, klášter klesal víc a víc, až konečně synovec posledního opata se po jeho smrti r. 1576 pokusil zavést luterství, načež spojen s konventem trevírským; pak zase vzestup, po r. 1700 měl pověst vzorného kláštera, zrušen r. 1801.
- 62** Klášter Vaucelles (Valcellae) se ubránil komendě, tedy vnuceným opatům tím, že každý rok zaplatil vysoký poplatek biskupu v Cambrai; zrušen v revoluci r. 1792.

- 63** Ne tak šťastno bylo opatství sv. Victora u Marseille, založené Kassianem a slynoucí od r. 817 výtečnými opaty. Od r. 1480 komendou, rychlý pokles kázně, r. 1739 proměněn v zaopatřovací ústav pro šlechtické kanovníky, zvané „hrabata od Sv. Victora“. Revoluce konvent zničila.
- 64** Nezaměňovat s augustiniánským klášteřem Sv. Viktora v Paříži, který slul přísnou kázní, slavnou školou a velkou učeností. Dostačí jmenovat Hugona, Richarda, Adama a S. V. Žel, že jen půl století podržel svou prestiž.
- 65** Jenovéfáni, pařížská kongregace augustiniánů, její členové vynikali učeností, ve Francii měli v 18. stol. 105 klášterů, v revoluci celá zrušena, ohromná knihovna, která měla jen rukopisů na 7.000, se stala „majetkem národa“ a zašantročena.
- 66** Villers, cisterciácké opatství v Brabantsku, založené sv. Bernardem, dávalo i jiným konventům výtečné opaty, církvi dalo mnoho blahoslavenců, zavedlo v každém směru s Claiveaux, přes 20 ženských klášterů mu bylo podřízeno, proslulý bohatstvím a charitou; nádherné stavby dnes všechny v troskách.
- 67** Orval (Aurea vallis), cisterciácké opatství v Belgii, slynilo velkým bohatstvím, a zároveň velkou dobročinností. Spisovatel odtamtud nevyšel skoro žádný, zato pilní opisovači a sběratelé. Po r. 1600 byl reformován, načež byl vzorem řeholní kázně. V revoluci r. 1793 spálen.
- 68** Jumièges, jméno, které zná každý, kdo jen poněkud podrobně studoval dějiny Francie, klášter, jenž ve stol. 11. a 12. stál na vrcholu slávy, založen od Filiberta r. 654, 27 km od Rouenu, za revoluce zrušen, dnes jen trosky.
- 69** Santa Maria de Ripoll (monasterium Rivipullense), slavný benediktinský klášter v Katalonii, založený kolem r. 880, proslavený písařskou krasopiseckou školou, byl v občanských válkách r. 1835 luzou zapálen, mnichové povražděni, rukopisná sbírka světové pověsti zničena, nepatrný zbytek archivu a knihovny, 223 kodexy, obsahující přes 1000 opisů textů ze stol. 9.—18., zachráněn do Barcelony.
- 70** Subiaco, velmi bohatý klášter u Říma, učiněn neblahým Urbanem VI., jenž zavinil západní rozkol, komendou; papež sám mu dával obroční opaty, a to pouze kardinály, takže klášter byl jen zdrojem příjmů pro některého vyvoleného římského světáckého preláta; tím poklesla kázeň nadobro. Kam se poděla knihovna a archiv?
- 71** Lindisfarne, založený sv. Aidanem r. 635, zvaný Insula sacra, Holy Island; odtamtud misionářována celá Britannie, od Dánů třikrát zničen.
- 72** Sv. Kolumbán, apoštol Skotska, opsál podle zpráv tamějších mnichů evangelia a žaltář třistakrát. Cesta, po které se do Skotska a mezi věrozvěsty dostal, byla dosti klikatá a velmi zajímavá. Nepomýšlel zprvu nikterak na to být misionářem. Proces s opatem Finniem ho k tomu přivedl. Navštívil totiž Finniema v jeho klášteře, v noci se vplížil nepozorován do kostela a opisoval žaltář tam uschovaný, v levici světlo a v pravici pero. Jenže F. na to přišel a

vymáhal opis; protože se neshodli, šli až ke králi, a ten rozhodl podle zásady: „Tele patří krávi.“ K. v tom viděl porušení práva asylu, kterého klášter a zvláště chrám požíval, podnikl proti králi válku, selské povstání, v kterém král podlehl; ale K. pochopil zle; duchovní vrchnost ho exkomunikovala, světská ho poslala do vyhnanství, a to vedlo jeho kroky do vzdálené země, učinilo ho misionářem, apoštolem, otcem skotského klášternictví. S působením tohoto muže srovnej působení „druhého apoštola“ Skotska, „reformátora“ či „obnovitele pravého křesťanského ducha“, Knoxa, jehož veškerá působnost se vyčerpávala neustálým štváním na kazatelně proti katolíkům, církvi, královně Marii Stuartovně, bořením toho, co dlouhé věky zbudovaly.

- 73** Huelgas, klášter cisterciáček z nejvyšších šlechtických rodů kastilských, čítající až na 150 řeholnic; založený r. 1187 poblíž Burgos. Abatyše konala každoročně generální kapitulu s abatyšemi jiných klášterů, měla jurisdikci nad 14 velkými městy a 50 městečky a vesničkami, obsazovala všechny jejich fary, v očích lidu byla první osobou v říši po královně; arcibiskup toledský, primas Španělska, pokládán od lidu za prvního po papeži, měl jen o málo víc než ona (jurisdikci nad 50 velkými městy). Jaký div, že abatyším narostl hřebínek; ve stol. 13. jedna nejen kázala, ale chtěla sestry i zpovídat a nějakou dobu to prováděla, než se to v Římě dověděli. Revoluce kolem 18. stol. sestry rozprášila a majetek sebrala, dnes čítá konvent něco přes 20 sester.

- 74** V Thessalii jsou tak zvané „meteorové kláštery“, také „ve vzduchu se vznášející“, vystavěné na vysokých nepřístupných skalách, kde jediné byly jisty před lupičskými bandami. Pravoslavné kláštery... Bez počtu jich tam bylo a kvetly - dokud byl východ spojen s Římem! Dnes jich tam živoří všeho všudy sedm. (Viz *Sinaiský klášter*, kap. 43. č. 68.)

Totéž platí o klášteřích monofysitských Koptů v egyptské poušti.

- 75** Francouzský ministr Truillot, jenž počátkem století při provádění rozluky církve a státu pomáhal vyhánět ze země řeholníky, z nichž mnozí se uchýlili do sousední Belgie, vítá v Paříži belgického krále Leopolda II.: „Je mi líto, že Francie způsobila svému sousedu tolik nepříjemností s vyhnanými řeholníky.“ „Buďte bez starosti, slušní lidé nejsou nikdy neradi v zemi vidění.“

Francie, která rušením klášterů kolem r. 1900 udávala dobrý tón, nevyháněla misionáře z kolonií, a trapistům umožnila i doma, aby vysušili močálovitý kraj v okolí svého kláštera v Dombes.

USA, ač velmi nerady vidí přistěhovalce a brzdi jejich příliv seč mohou, přijímají misionáře bez okolků.

- 76** Mnichové, kteří kultivovali pusté kraje střední Evropy, se živili z počátku divokými lesními plody, než vymýtili část hvozdů a založili si hospodářství. Sv. Magnus viděl medvěda požírat jakési divoce rostoucí plody a tím byl na ně upozorněn; byl ve stejné a snad ještě v horší bídě než čtyřnohý milovník medu! Tento muž se svými společníky kultivoval kraj kolem Füssen, Pirminiovi mniši pustinu kolem Reichenau, uprostřed „Černého lesa“ (Schwarzwald) založili kvetoucí opatství sv. Trudperta a sv. Blažeje (viz č. 35.), zvané

dříve Albzell. Mnichové chtěli mnohdy odejít, zoufajíce nad možností provést těžký podnik; tak na př. společníci Leonorovi.

77 Mnichové sv. Havla proměnili v úrodný kraj pustinu svatohavelskou ve švýcarských Alpách. Že práce nebyla snadná a nešla hravě, svědčí některé legendy o životě tohoto světce, na př. že mu při mýcení pomáhal medvěd. Irský mnich David vyřkl okřídlené slovo: „Každý musí být svým vlastním volem.“ Snad ani tento čtyřnožec by nebyl tak trpělivě snášel námahy jako synové sv. Benedikta, misionáři, pracující z lásky k Bohu a k bližnímu a z naděje na věčnou odměnu. Kteří ze zastánců moderní „dokonalejší“ (prý) morálky byl kdy schopen takového heroismu, ti, kteří prý konají „dobro pro dobro“ a ne pro věčnou odměnu?

78 Co stavěli králové, kteří rušili kláštery? Zámky svým milostnicím, nebo platili rozlukový proces v Římě jako Jindřich VIII., proto „potřebovali“ kláštery, rozuměj: jejich statky a peníze; nebo je nutkala ctižádost, hrabivost, prázdná kapsa jako Filipa IV., anebo potřebovali ušetřené poklady klášterů pro vysloužilé vojáky, které nechtěli platit ze svého, jako Karel Martel, nebo se odškodnili za prohranou vojnu jako vládcové při sekularisaci, kterým Napoleon pobral území a pak jim ukázal, kde a jak se odškodnit.

79 Jan Butzbach žíznil po studiích, otec ho svěřil jakémus scholarovi (soukromému učiteli), ten ho nemilosrdně týral, vlácel po celém jižním Německu, až toho měl ubožák dost, utekl do služeb jakéhos šlechtice. Chudák, dostal se z bláta do louže, tvrdá služba ho přiměla, že za dvě léta uprchl i od něho a stal se posléze krejčím v klášteře Johannisberg na Rýně. Tam bylo jinak, tam se zase probudila touha po studiu, ve 20. roce věku začal studovat, v Maria Laach vstoupil do řádu (sv. Benedikta), pro neobyčejné nadání vážen, stal se novicmistrem, převorem; jeho ušlechtilý charakter se brzo projevil. Učeného opata Trithemia si neobyčejně vážil, jeho spis Slovník učenců (pro učence, jakási encyklopedie) horlivě šířil, sám mnoho napsal, většina zůstala v rukopise, zemřel 48letý r. 1526.

(Trithemius oslovuje popěrače Neposkvrněného Početí: „Myslíte si, že ve věcech víry řídíte církev vy?“ Jako by si osobovali monopol na rozum a na pravověrnost, a neomylností byli nadáni!)

80 V klášteře Scheyer byli v první polovině 13. stol. tři mnichové jménem Konrád: opat, který se vzdal r. 1235 a zemřel po r. 1245, zasloužilý o vědecké pozvednutí konventu, sám psal historická díla; druhý se proslavil jako horlivý opisovač; třetí byl nejvýznamnější malíř iniciálek a ilustrací („illustrator“) v celém Bavorsku a snad v celém Německu; ilustracemi plnými síly a svěžesti vyzdobil zvláště kolosální Liber matutinalis (liturgickou knihu pro chórovou modlitbu).

81 Pohostinství ukládá synům sv. Benedikta jejich regule velmi důrazně; odepřeno nebylo nikomu, kdo o ně u brány poprosil. Hospitalarius, jenž měl péči o hosty, požíval značných odchylek od společných pravidel, směl bydlit v traktu určeném pro hosty, nebyl vázán silentiem, jehož porušení se jinak stíhalo velmi přísně atd.

- 82** Abatyše Hadumod (Hathumoda) zemřela ve 34. roce věku jako oběť blízké lásky při ošetřování sester nakažených epidemií r. 874.
- 83** Jesuaté, laický řád (teprve ve stol. 17. se mezi nimi objevují i kněží), založený bl. Janem Colombini, jehož svátek se slaví téhož dne, kdy svátek zakladatele jesuitů, řádu výhradně kněžského. Tito laikové byli tak nazváni, poněvadž každé kázání začali a končili slovy: „Buď sláva Ježíšovi, pochválen buď Ježíš.“ Jejich cílem byla modlitba a sebezápor, věnovali se skutkům charity, zvláště nemocným, aby si tak proklestili cestu k jejich srdcím a získali Kristu jejich duše. Řád zrušen Klimentem IX. r. 1668 (za sto let potom r. 1773 zrušení jesuité Klimentem XIV), ženská větev se udržela do r. 1872. (Viz kap. 43. č. 1.)
- 84** Po zrušení řádu T. J. založil v Římě Mikuláš Paccanari r. 1797 společnost kněží zvanou Societas de fide Jesu, Společnost víry Ježíšovy, jejímž účelem bylo být náhradou za zrušený řád. R. 1799 se spojila s lovaňskou Společností nejsvětějšího Srdce Ježíšova, která měla též účel. Paccanari sám přijal svatá svěcení ve 40. roce věku r. 1800. Toto sdružení působilo v duchu zrušeného řádu a mělo domy po celé Evropě, v Nizozemsku, Anglii, Itálii a Paříži. Když byl r. 1814 zrušený řád obnoven, většina členů této společnosti se k němu připojila, ale P. se ukázal svého úkolu nehodným; zmizel a zemřel, nikdo neví, kde a kdy.
- 85** Theatini, první řád nazvaný Clerici regulares, řeholní kněží, tedy nikoli monachi (mnichové), potvrzení r. 1524, první, kteří neměli společný chór, velmi zasloužili o reformu církve v Itálii. Tento řád dal církvi několik světců, 200 biskupů, mnoho šlechticů bylo jeho členy, ve všech větších italských městech měl domy, první klášter ve střední Evropě byl založen v Praze, „U Kajetánů...“, tak je lid jmenoval po jejich zakladateli. Jejich chudoba byla tak přísná, že se jim ani nedovolovalo prosit věřící za almužny; měli ustať na tom, co jim dobrovolně dali.
- 86** V Německu bylo mnoho duchovních korporací podřízeno bezprostředně králi („reichsunmittelbar“), měly hlas na říšském sněmu: arcibiskupové, biskupové, kapitoly katedrální i kolegiální, velká opatství benediktinská, premonstrátská, cisterciácká, rytířské řády a kanovníci augustiniáni. Z toho plynul důsledek, že v Německu měly takový vliv, jaký nikde v celé církvi. To, jakož i bohatství, kterým oplývaly, lákalo šlechtice, aby tato beneficia zajistili svým potomkům, buď nemanželským nebo mladším synům, případně dcerám, šlo-li o bohaté kláštery ženské; tak dosáhli, že jejich rodové dědictví dostal vždy nejstarší syn a že se netříštilo. Některé z těchto korporací byly jen pro šlechtice, některé dokonce jen pro členy nejvyšší aristokracie (srov. č. 73), na př. duchovní kurfiřtství, arcibiskupství a biskupství (kolik jich bývalo z občanského rodu?), kapitoly kolínská a strassburská, jakož i kolegiální u sv. Gereona v Kolíně, ženské kláštery v Curychu, Essenu, ba v jistých dobách i mužské v Einsiedeln, Sv. Havlu a Reichenau. Vnucení „obroční“ opati, šlechtičtí synové bez ohledu na jejich mravní život, byli zhoubou klášterů; jenže na to protivníci neukazují. Zhouba do nich přicházela zvenčí, zatím co jsou líčeny, jako

by hniloba se rodila v nich a z nich, jako plesnivina ve vlhké místnosti, nebo vyrážka a křivice v nemocném a z nemocného organismu. Málo se dbalo práva církevního, že v církvi nad šlechtictvím rodu stojí šlechtictví mravů. Teprve později mohlo být šlechtictví nahrazeno doktorátem nebo kněžským svěcením - opati ani kanovníci nemusili být kněžími, a tito „obroční“ opati jimi nebývali skoro nikdy! Tridentinum si přeje, aby aspoň polovina kanovníků byli doktoři bohosloví. Tak to bylo až do sekularisace r. 1803, ale již reformace mnoho statků zkonfiskovala a tak připravila cestu napoleonské sekularisaci, o níž řekl kardinál Paca, sekretář Pia VII.: „V zásadě je to loupež a zlodějství, ale musíme být Pánu vděční, že to dopustil; teď alespoň se nebudou drát na zchudlé biskupské stolce nehodní.“ Ještě r. 1792 bylo na říšském sněmu 34 hlasů duchovních vyšších knížat („Hochstifte“, biskupů a arcibiskupů), kolik asi nižších? (Dom-, Kollegiat-, Klosterstifte, kanovníci a opati.) Rozumí se, že již reformace přemnoho statků rozchvátla, a přec ještě tolik jich zbylo! U nás bylo cosi vidat až do r. 1918. Olomoucká kapitola musila podle stanov z poloviny záležet ze šlechtických kanovníků, a když jich nebylo doma, sháněli je po celém Rakousku; jak se tito lidé v chóru chovali a jak málo svým příkladným počínáním věřící vzdělávali, jest starším pamětníkům dobře známo. - Poznamenáváme ještě, že protestanté některé kláštery proměnili v protestantské... rozuměj v protestantské zaopatřovací ústavy, odkud mohli nebo mohla každý nebo každá odejít a oženit se nebo se vdát, kdykoli se líbilo, respective kdykoli se komu zalíbila. Některé korporace byly dokonce proměněny ve smíšené, na př. budišínská kapitola zůstala katolickou, dostala jen protestantského probosť, a osnabrücké biskupství bylo střídavě obsazováno katolíkem a protestantem až do r. 1834; když byl „biskupem“ protestant, vedl péči o katolíky v diecési sousední biskup. Luther, který proti klášterům brojil nepřičetně, prohlásil, děkuje za jakýsi „dar“, který mu poslal klášter, jenž přijal jeho nauku: „Mně se takové kláštery velice líbí.“ O ženských klášteřích, jejichž obyvatelky vyzýval, aby utíkaly a se vdávaly, změnil své smýšlení, když mu šmahem přijížděly do Wittenberka, aby jim tedy ženichy opatřil: „Jeptišky udělají nejlépe, zůstanou-li v klášteře, nemají-li ženichy; staré vůbec by neměly z klášterů utíkat.“

- 87** Vilém odchází s 12 mnichy z Clugny do starého, veskrze zpustošeného kláštera v Dijon. Sotva přišli a on posvěcen za kněze a benediktován za opata, hned proudil ve zdech konventu nový život, jak po stránce mravní, tak hospodářské; klášter zvelebován duchovně i materiálně, postaven nádherný chrám, otevřeny školy, věda a umění vtáhly do opuštěných zdí; brzo byl obklopen 40 kláštery, v Burgundsku, Lotrinsku, severní Itálii, které buď sám založil nebo které přijaly clugnyackou reformu.
- 88** Froumund, potulný žák, pak vrátný v klášteře Tergensee, pak kněz, posléze slavný ředitel klášterní školy, mistr latinského verše a stylu, † kolem roku 1010.
- 89** Sv. Ambrož jest první, jenž se zmiňuje o tom, že panny Bohu zasvěcené nosí prsten. Tyto panny tehdy žily doma, u příbuzných, každá pečovala o sebe sama, při bohoslužbách měly vyhrazené čestné místo.

90 Gyrovagi (monachi), potulní mnichové, byli pravou ranou pro obyvatelstvo širých krajů; jenže nezapomeňte podotknout, že co nejpřísněji proti takovým vystupovala sama církev, zakazujíc dlít mimo klášter. Vy, kteří na tuto nepřistojnost ukazujete, vysvětlíte zároveň, proč papež nechtěl dobrému muži Božímu, vašemu velkému reformátoru zkažených mravů, Lutherovi, dovolit, když sotva vysvěcen žádal papeže, aby směl deset let v Itálii studovat ve světském rouše mimo klášter; papež věděl, jakého kalibru jsou řeholníci, kteří za to žádají. Potloukat se mimo klášter... po domech velmi podezřelé kvality!

*

V této stati jsme pohlédli na kláštery jakožto komunity, opomíjejíce všimnout si jednotlivců. Nicméně není pochyby, že i toto druhé pojetí má nemalý apologetický význam. Mužové z klášterů vyšli... Pomiňme velká světla bohosloví, od Basila a Jana Damašského až k Suarezovi. To shledá pochopitelným i bezvěrec, že velcí pěstitelé vědy posvátné vycházeli ponejvíce z klášterů, ve středověku skoro výhradně z klášterů. Vyberme muže, kteří měli blahodárný a nedozírný vliv i jinde, jak ve vědách profánních (kap. 53, 54.), tak v politice - na tomto tak kluzkém území v nejušlechtilejším slova smyslu, ne co demagogové jistě ráže, nýbrž co prostředníci pokoje, ať mezi církví a státem, ať mezi rozvražděnými vládci. Poukažme na dobrodiní, které misionáři přinášeli a přinášejí nekulturním kmenům, a pak připomeňme, že většina misionářů vychází ze štěpnic klášterních. Předvést legii světců v klášteřích vychovaných znamená ulomit hrot otřelé námitce - a zároveň lži, poněvadž nespravedlivě zevšeobecňované - o hlubokém stavu mravnosti v klášteřích. Berou na kláštery měřítko ze spartských kasáren a myslí, že se tam tropily neřesti stejné. Učitel andělský, serafínský, medotekcucí, Gertruda, Mechtilda, Hildegarda, Terezie Avilská, Alois, Stanislav atd. atd. Že docházelo k úpadku i po této stránce? Corruptio optimi pessima! Padne-li kněz nebo řeholník vysoko stojící, padne hluboko!

Kláštery rušeny, zabírány a okrádány zprvu bez okolků (Karel Martel), od doby reformace pod pokryteckou záminkou mravní zkaženosti nebo politických piklů, prý pro velezradu, anebo pro kacířství nebo proto, že prý byly zbytečné, jako by pily cizopasně státu krev a nechaly ležet ladem majetek, jehož se prý dalo lépe použít než k živení lenochů. Dejme tomu, že máte všichni dohromady pravdu, a odpovězte na otázku: „Záleželo-li tedy státu tolik na tom, aby ze země zmizelo pohoršení, k čemu užili klášterních statků? Co svým lidem dali místo těchto domů Božích, kde u brány každý chudák dostal skývu chleba, kde na polnostech našlo obživu a ve školách vzdělání tolik nemajetných?“ Rušit a bořit dovedli, něco rovnocenného (neprovím „lepšího“!) postavit nedovedli.

43. DOBRÝ TISK.

O významu tisku vůbec a dobrého zvlášť, jakož i o zhoubě tisku špatného, viz kapitolu 34.

Příklady.

- 1 Jan Colombini, světák, lichvář, přišel jednou z bursy domů (v Sieně) o něco dříve, než ho manželka čekala. Zuřil, že oběd není ještě hotov; manželka, chtějíc ho uklidnit, podala mu knihu. Mrštil jí zlostí o zem, pak se však uklidnil, a aby si ukrátil dlouhou chvíli, jal se číst. Byla to kniha legend (životů svatých) ... trefil právě na život velké kajčnice Marie Egyptské. Byla to pro něho hodina milosti ... Čte a čte, oběd už dávno hotov, ale on se nemůže od knihy odtrhnout; mezitím se manželka ve vedlejším pokoji modlí za jeho obrácení ... Stal se kajčníkem, a jako pokání Marie Egyptské obrátilo jeho, tak jeho pokání obrátilo jiné, mnohé přivedl ke Kristu a založil řád zvaný Jesuaté. († 1367, jeho památka se slaví 31. července.)
- 2 Téhož dne se slaví památka jiného světce, kdysi světáka jako byl Colombini, obráceného na lepší dráhu též četbou životopisů svatých, zakladatele řádu jesuitů, sv. Ignáce Loyolského († 1556).
- 3 Laharpe, nevěrec, byl obrácen v revolučním žaláři četbou Následování Krista. Když Cazotte v saloně vévodkyně Gramontové v zimě 1788-89 předpovídal, že všichni přítomní skončí v revoluci, na kterou se tak těšili, a že L. jediný je přežije a stane se křesťanem, podotkl se smíchem nevěřící Champfort: „Budeme-li tak dlouho živi, až se L. stane křesťanem, pak budeme dlouho žít.“ (Za pravdou K. 235.) L. pozoroval ve vězení dámu, jež čekala ortel smrti jako on; žasl nad jejím klidem, a na otázku, odkud čerpá tento nadlidský klid, podala mu knihu od ct. Tomáše Kemp., v níž četla ... Vyprosil si ji, a stalo se, co Cazotte předpověděl.
- 4 Četba Následování Krista obrátila generály Lamoricièra († r. 1865) a Marceaua († 1796), vynikajícího publicistu Veuillota (šéfredaktor Universu, † 1883), ohnivého obhájce katolické církve a zastávce Apoštolského stolce.
- 5 Eugen Savojský nosil při sobě neustále knihu Následování Krista; při válečných operacích vždy si našel volnou chvíli ke krátké četbě. Když chtěli Ampèrovi z téže knihy v jeho poslední nemoci předčítat, odvětil, že ji zná z paměti. Corneille vyznával jednou ve sv. zpovědi, že napsal několik básní pochybné ceny; uloženo mu za pokání, aby přeložil do mateřštiny první část téže knihy ... přeložil ji celou.
- 6 Jan Nas, narozený z katolických rodičů, horlivý luterán, čte Následování Krista, stává se r. 1552 v 18. roce katolickým křesťanem, žádá, aby byl v řadě sv. Františka přijat za bratra laika, r. 157 posvěcen na kněze, r. 1580

se stává světicím biskupem brixenským; oblíbený kazatel a plodný protiluterský spisovatel; † 1590.

V kapitole 31. jest nejeden příklad, že k obrácení došlo dobrou četbou, tak jako nejeden odpad zavinila četba špatná.

- 7 Umírá mladá matka. Její největší žalost není dítě, které opouští, nýbrž otec, o nějž se pokouší zoufalost pro její ztrátu a jenž nenajde útěchu ve sv. víře - vždyť už se léta maině pokoušela o jeho obrácení! Zvěděla o knize právě vyšlé, kterou by ráda četla - nemůže pro slabost. Prosí tedy otce, aby jí z ní předčítal - filosofické studie francouzského laika Augustina Nicolase. Otec jí chce udělat radost, čte jí tedy stránku za stránkou - umírající dcera jest mu živým komentářem... U lože odcházejícího dítěte nachází víru, oba dva přijímají svátostného Spasitele, ona, aby mužně zemřela, on, aby statečně přežil těžkou ztrátu. (Sděluje autor oněch studií.)
- 8 Kavkazský guvernér, generál de Nicolai, psal do Paříže žádaje, aby mu poslali několik knih. Vyhověli, mezi knihy se dostala - nevím, zda náhodou či zúmyslně přibalena - kniha biskupa Dupanloup o pravé zbožnosti. Nicolai se po několika měsících vrátil do Francie, odebral se do Orleansu k D., vykonal exercicie, stal se katolíkem a vstoupil do kartuziánského řádu.
- 9 Sv. Terezie Avilská čítávala s bratrem legendy, a hrdinný zápas mučedníků v nich roznítil touhu po martyrii; opustili otcovský dům a chtěli se odebrat k Maurům, hlásat jim Krista a tak dosíci mučednické palmy. Na štěstí je strýc cestou potkal a odvedl domů. Když dospívala, zamilovala si rytířské romány (č. 34) a stala se marnivou; měla zálibu v galantních hovorech mladých příbuzných...
- 10 Cervantes, sám několik let v zajetí Maurů v Africe, strádaje v robotárně... Dramatem Numantia hleděl roznítil lásku k vlasti, dramatem Život v Alžíru povzbudit k soustrasti s křesťanskými otroky, odvláčenými do maurského zajetí a povzbudit k jich vykupování. Obě dramata, zvláště Numantia, skutečně rozněcovala v srdcích španělského lidu oheň nadšení; bez počtu na jevištích předváděna, téměř opojila...
- 11 Daniel Salis-Soglio, od r. 1830 v neapolské armádě, v manželství šťasten, jen jedna věc ho mrzela, že totiž manželka se klonila ke katolictví a že četla katolické knihy. Na její prosby, aby jí dovolil přestup, odpověděl vždy odmítavě. Když ho prosila, aby tedy alespoň přečetl katolický katechismus, slíbil, chtěje mít pokoj. „Četl jsem jiné hlouposti, tobě k vůli přečtu také toto.“ Výsledek? Že oba spolu s 11letou dcerkou se stali katolíky jednoho a téhož dne.
- 12 Croisade, eucharistická liga dětí. Toulouská odbočka oznámila generálu nímuh řediteli ligy asi r. 1920: „Při katechesi poučovala učitelka maličké o zhoubě špatného tisku. Za několik dnů dívka šestiletá vítězoslavně hlásí: „Já jsem včera tatínkovi řekla, že ty noviny nesmí odbírat, že jsou špatné, že nám to tak učitelka řekla, a tatínek ode dneška odbírá katolické.“ Zprvu se ještě od oněch nechtěl odloučit, ale maličká je pokaždé schovala, kdykoli přišly. Tento úspěch povzbudil ostatní děvčata; smluvily se, že všechna sebezapření příštích dvou

měsíců dubna a května budou obětovat na úmysl, aby z jejich rodin zmizely špatné noviny. Ve 12 případech se jim podnik zdařil, a teď pomáhají šťastné dívky ostatním (modlitbou), aby i jim se dostalo podobné radosti; nezdá se jim, že jich neodstraší, sebezápor neděsí, jde-li o dobrou věc ve prospěch království Kristova."

- 13 Johnson Vernon, anglický duchovní, člen jakéhosi „kláštera“, dával v jednom „klášteře“ (protestantském sdružení, napodobujícím naše řehole) „exercicie“; představená mu půjčila známou knížku Dějiny duše sv. Terezie od Pražského Jezulátka; četba ho upoutala tak, že četl a četl, a teprve o půlnoci knihu odložil. R. 1925 se odebral do Lisieux, studoval katolické náboženství, bez obtíží přijal všecko učení sv. víry, jen autorita papežská mu působila značné obtíže... pro každého anglikána, vychovaného v duchu cesaropapistickém (Landeskirchentum), snad největší kámen úrazu. Teprve za rok při nové pouti k hrobu sv. Terezičky překonal i tuto překážku a přijal svatá svěcení.
- 14 Konvertita Lev Hammerstein T. J. jako protestantský student mnichovské university vstoupil do čítárny, a nemaje co dělat, vzal z dlouhé chvíle do rukou Möhlerovu Symboliku - knihu, která jedná o sporných naukách, vysvětluje katolické stanovisko, odmítá protestantské výtky, vyvrací jich bludy. I tato kniha byla první impuls k jeho obrácení. (Kap. 28. č. 28.)
- 15 Oberhammer sděluje ve Sbírce příkladů: „Dáma se nemůže dočkat nových plesových šatů; konečně jsou tu, zabalené v jakýchsi jí neznámých novinách - katolické noviny to byly. Ze zvědavosti začne číst, čte a čte, služebná čeká, kdy nové šaty před zrcadlem zkusí. „Dej to do skříně, zůstanu dnes doma...“ Katolický tisk ji přivedl k Bohu, a u Boha našla klid duše.
- 16 Před lety bylo lze čísti v jistém žurnálu v St. Louis občas insert: „Hledá se protestantský jinoch, který by předčítal osleplému starci.“ Onen stařec, katolik, chtěl tímto způsobem konat dobré. Dal si předčítat knihu „Víra našich otců“ (kardinála Gibbonse r. 1876... za 30 let na 50 vydání), a jeho předčitatelé se stávali katolíky, bez jakéhokoli domlouvání. (Kard. Gibbons † 1921, 87letý, tak velký muž, vysocevážený i u amerických protestantů, byl s arcibiskupem Arelandem zastáncem amerikanismu, církví později zavrženého. Pán dopustí, aby i velcí a o víru zasloužilí mužové klopýtlili)
- 17 Dívka začíná číst milostné a špatné romány, její fantazie zaměstnaná neustále vysněným světem, ozářeným bengalským světlem mámení... Kdysi plná šlechetného soucitu s trpícími, teď chladná, jen pro hrdiny svých románů má porozumění a srdce. Teprve četba ušlechtilých povídek M. Grefsteinové způsobila změnu a učinila z ní zase jemnou šlechetnou dívku, toužící po ideálech. (Senbote 1906, 271.)
- 18 Vzpomínám dívky, která se ponořila do četby milostného románu tak, že nepozorovala, že už jest půlnoc; najednou se jí otevrou oči: „To jest poslední špatná kniha, kterou jsem četla“, a hodila tiskovinu do kamen.

- 19** Arnold Janssen († 1910 ve Steylu) pocházel z rodiny velmi zbožné, dítkami hojně požehnané. Jako chlapec slýchal denně otce předčítat domácím zprávy z misí, životopisy a působení misionářů; to v něm roznítlo touhu, zjednálo povolání, učinilo zakladatelem misijní rodiny Otců Slova Božího (Societas Verbi divini) a její ženské větve Služebnic sv. Ducha; co dobrého doma pěstováním a šířením tisku dobrého! Misie a tisk, nejúčinnější prostředky k šíření království Kristova.
- 20** Zakladatel asumpcionistů Alzon pochopil důležitost katolického tisku, jeho duchovní synové pracovali ve Francii šířením dobrého tisku. P. Vinc. Bailly, člen téhož řádu, založil r. 1879 v Paříži noviny La Croix, Kříž, které se rozlétly v 100.000 exemplářích. Ve své pařížské tiskárně tiskli 35 rozmancitých novin a časopisů, vydávali životopisy svatých, založili velké nakladatelství „Dům dobrého tisku“. Zednářská vláda postřehla nebezpečí, které nevěře hrozí, zatýkala členy společnosti, odsuzovala je, nakonec byl řád r. 1901 rozpuštěn, t. j. ze země vyhnán - ze země svobody a demokracie!
- 21** Koncem minulého století založil P. Gaizon T. J. ve Španělsku podnik Apoštolát tisku, nemaje v kapse více než 100 peset (80 říšských marek). Za půl století rozšířil tento podnik na 14 milionů spisků, skoro 9 mil. apologetických brožur, z nich skoro třetina rozdána lidu zdarma. Krom toho založil ještě dva tiskové podniky; jeden dosáhl přes 70.000 členů, z jejich milodarů (v jediné diecési za rok 25.000 peset) podporováni katoličtí spisovatelé, nakladatelé a knihovny.
- 22** Podobně pochopil význam dobrého tisku zakladatel salesiánů Jan Bosko, a jak on sám, tak jeho duchovní synové se věnovali a věnují celou duši tomuto tak důležitému apoštolátu. Bosko byl stejně horlivý kazatel jako spisovatel, a salesiáni ho v tom věrně následují.
- 23** Bl. Edmund Kampion T. J., misionář a mučedník za Alžběty anglické († 1581), působil všeho všudy jeden rok, než ho slidiči vypátrali a zrádce Eliot chytil. Jak své slovo mnohonásobit? Zřídil s nemalými obtížemi tajnou tiskárnu, odkud se rozlétly po celé zemi mezi věřící i protestanty jeho knihy, katolíky ve víře utvrzující, nekatolíky uvádějící zpět do ovčince Kristova, jež buď dobrovolně opustili nebo odkud byli násilím od vlády vyhnáni. Jeho dílko Decem rationes, Deset důvodů (pravosti církve), působilo i po jeho umučení a získalo více jinověrců než všechna jeho kázání.
- 24** Zatím co nepřátelé chápou důležitost a prospěch tiskové propagandy, mají věřící katolíci jeden druhému jeho dílo - tu a tam, a to z důvodů osobních, ze žárlivosti, z nevraživosti... Františkán Diego Stella napsal komentář k evangeliu sv. Lukáše, byl dán na index zakázaných knih španělskou inkvisicí r. 1583, pak i římskou inkvisicí, později z něho vyškrtnut. Táž španělská inkvisice dala r. 1695 na index všech 14 svazků ohromného díla Bollandistů Životy svatých, poněvadž vedoucí toho sboru, Daniel Papebroch T. J., dokázal karmelitánům, že jejich řád nebyl založen prorokem Eliášem, jak tvrdili, nýbrž Bertholdem z Kalabrie kolem r. 1155. Teprve na zakročení Leopolda I. zrušil papež rozsudek dominikánské inkvisice.

- 25** Rupert v. Deutz († 1135), velmi plodný spisovatel, se stal brzo předmětem divých útoků, pomluv a nepřátelství; ne že hlásal bludy, ale že měl jiné názory než tehdejší někteří bohoslovci. R. 1117 navštívil svého odpůrce Viléma Champeaux a Anselma laonského, aby je naklonil k smíru. On byl platonik, oni aristotelikové, on mystik, oni dialektikové. Muž neobyčejně zbožný, hlubokého ducha, vyznal se ve svatých Otcích a znal bibli skoro z paměti.
- 26** „Pověz mi, s kým obcuješ, co čteš, a já ti povím jaký jsi...“ Oblíbenou četbou neznaboha Fridricha II. pruského byl Voltaire, Rousseau, Bayle, Rollin, Malebranche, Locke.
- 27** Chateaubriand sděluje o sobě: „Kradl jsem v noci oharky svíc z kaple, abych mohl číst i v noci Massignonova kázání O hříšnicích a O marnotratném synu.“ Nosil obojí stále u sebe.
- 28** Spisovatel Curran přečetl Homéra jednou za rok, Vilém Jones zase Cicerona. Kolik věřících může mluvit podobně jako tito a říci, že každý rok jednou přečtou evangelia nebo dokonce celý Nový Zákon, Následování Krista, Bohumilu nebo některou vzácnou katolickou knihu! Oblíbenou četbou generála Blüchera byla Klopstockova Messiada. Méně sympatický jest nám Napoleon, jenž četl mnoho, ale nejraději Goethova Werthera a básně Ossianovy - u tak energického generála vkus jistě prapodivný. U Slavkova prý jistě postavení dělostřelectva, které rozhodlo o jeho vítězství, ho napadlo, když si vzpomněl na kteréśi verše ze šestého zpěvu Miltonova Ztraceného ráje, kde líčená lest satanova v boji s nebem.
- 29** Anglikánský bohoslovec minulého století Robert Hall hlédal v těžkém utrpení (nemoc páteře!) útěchu v Dantových verších, věřící protestant Sydney Smith, satirik a politický spisovatel, ve stáří taktéž - zdá se, že se mu konečně satiry zprotivily. Nevěřící Goethe se utíkal k Spinozově Ethice, a prý v ní skutečně mír duše našel - pochybuji, že ten mír byl trvalý! Jeho život svědčí o jiném!
- 30** První kniha, která učiní na mysl jinocha nebo dospívající dívky hluboký dojem, stává se mezníkem v jejich životě, dá mu mnohdy docela jiný směr, který navždy podrží. Na Schillera tak působila dramata Shakespeara. J. Smitha první botanická kniha, kterou obdržel darem, získala pro tuto scientia amabilis, milou vědu květin. Gibbona Ed. učinil dějepiscem jediný svazek Všeobecných dějin, Lacepeda přivedlo na přírodovědeckou dráhu Buffonovo dílo, které našel v knihovně svého otce. Lalande se zamíloval do astronomie, když v 16. roce přečetl Fontenellovo dílo O mnohosti světů.
- 31** „Inkoust jest pátý živel, on a knihy ovládají svět, tisk jest válečné jízdecko myšlenek.“ Korán praví výstižně: „Inkoust učence a krev mučedníka má v nebi stejnou cenu.“ Jenom zapomněl podotknout, že pouze v případě, když učenec inkoustu užívá k dobrému.

- 32** Král Alfons Aragonský o dobrých knihách: „Nejlepší rádci jsou mrtví (minil knihy), protože od nich můžeme se nejlépe poučit o tom, co nám nezbytno vědět.“
- 33** Smiles cituje výrok kteréhosi lorda: „Jde-li o knihy, chci se pohybovat jen v nejlepší společnosti.“
W. Scott osvědčuje na smrtelném loži: „Nenapsal jsem nic, čeho bych nyní musil litovat.“
- 34** Protestantský dějepisec Macaulay řekl o sobě, že se nechce stát knihkupcovým nádeníkem, který píše, aby ulevil nikoli plnosti své mysli, nýbrž prázdnotě své kapsy.
- 35** Addison († 1719) prokázal svými satirami mravnosti služby neocenitelné. Před ním zesměšňována ctnost (ještě za jeho dob... Mandeville Bajkou o včelách, dva svazky, r. 1714, dovozuje, že pro trvání státu jest neřest tak nezbytná jako hlad pro sebezachování člověka). A. obrátil tento posměch proti neřesti, bičoval ji však bez osobních útoků. Svými spisy provedl tichou revoluci a naprostou změnu názorů... Od jeho dob se provinění proti slušnosti nepokládalo za projev svobodomyšlnosti a hrdinství, nýbrž za nevzdělanost nebo bláznovství.
- 36** Richardson začal psát kolem r. 1740. Jeho prosté, skoro idylické romány napravily pokažený vkus (zálibu v bombastických románech). Jeho postavy jsou čisté, neřest není vychvalována. Nevěrec Diderot pocítil při jejich četbě jakousi touhu po ztraceném ráji nevinnosti, ctnosti a víry; vlastní práce (bezbožeckých knih a Encyklopedie) se mu hnusila, a nakonec učinil výrok: „Chraňte se otevřít tyto okouzlující romány, máte-li co na práci, sice se od nich ne odtrhnete, jak jsem to sám na sobě zakusil.“ Pamela, Clarissa a zvláště Grandison jsou romány s ušlechtilou mravní tendencí, G. hrdina ctnosti, cti, náboženství.
V duchu Richardsonově psala prostá dívka Františka Burneyová, narozená r. 1752.
- 37** Richardson píše osmisvazkové dílo, svůj nejslavnější Clarissa. Když vyšly první svazky, byl odevšad zahrnován dopisy... Samá otázka: „Jak to vlastně nakonec dopadne?“ Doklad nezdravé čtenářské vášně... nedočkavá, jak smyšlený román skončí.
- 38** Bresciani píše historický román Veronský žid, líčí v něm podle pravdy (podle toho, co sám v „Římské republice“ 1848-49 viděl a zažil) mentalitu, poměry, ducha revolučního mazzinistického Říma, rejdy zednářů atd. Hlavní osoba románu, Aser, zprvu člen zednářské lóže, později obrácen na pravou cestu a k pravé víře, zříká se dosavadních společníků a nechce být nástrojem jejich zločinných plánů, pročez od nich zákeřně odklizen. Tím povídka končí. Záplava dopisů od italských slečinek, jak doznává, byla bezprostředním ovocem jeho románu. „Máte srdce? Ubohého ženicha nešťastné Alisy nechat zabít! My jsme se už tolik těšily na svatbu! Nebohá omdlela, a vy ji necháte tak... Nemohl

jste ji alespoň poslat do Ženevy, za Milosrdnou sestru, anebo nám povědět, co se s ní stalo?"

- 39 Milton praví, že k lásce andělské ctnosti byl povzbuzen pěknými romanci rytířských dob; povzbuzovaly totiž k čistotě srdce - kdo na př. chtěl najít svatý grál, musil být čist jako anděl. Parcival a ostatní pověsti o sv. grálu!
- 40 Jan van Beers tvrdí, že velký podíl na vítězství u Kortijku (Courtrai, bitva zlatých ostruh) měl vlámský básník Jakub van Maerlant. Pomněme, jaký vliv na duše měla marseillaisa. (Nebyla složena od důstojníka Rougeta de l'Isle r. 1792... vyskytuje se již v oratorium Esther, složeného J. Grisonem r. 1787.)
- 41 Nejednomu studentovi byla vhodně upravená modlicí knížka strážným andělem... V ní čítal a udržoval v sobě náboženské přesvědčení i ducha víry. Viz na př. Praesideskorespondenz 1921, str. 190.
- 42 Benátský patriarcha Josef Sarto (pozdější papež Pius X.) byl přítomen jakémusi jednání... Radili se, co dělat, by nezanikl katolický list La Difesa. „Bude-li nutno, prodám prsten, pektorál a kardinálský klobouk, abych ten list zachránil.“
- 43 Mučedníci katolického tisku... Za pronásledování anglického ctihodný Vilém Carter, katolický knihkupec, umučen r. 1584, protože horlivě šířil katolický tisk. V Mexiku za nedávného pronásledování Callesova byl v Guadalajara několik dní krutě mučen a umučen 12letý hošík proto, že šířil katolický tisk; z téhož důvodu v Jalisco ubodáno a pověšeno několik dívek.
- 44 Fowler, katolický tiskař, nechtěje uznat Alžbětu za hlavu církve, prchl r. 1559 do Belgie; v Lovani založil tiskárnu a veškerou energii věnoval katolickému tisku († 1579 v Namuru).
- 45 Ve španělské Pampeloně se zavázaly členky místní Mariánské družiny veřejně v kostele slibem: „Potlačovat, neodbírat, nepodporovat, v rodinách netrpět a nečíst špatný tisk.“ (17. dubna 1905.)
- 46 Pověst vypravuje, že Sparta prosila jednou v Athénách o vojenskou pomoc; jako na posměch poslali jim kulhavého učitele, ten však svými zpěvy nadchl Sparty tak, že bez cizí pomoci se vrhli mužně v boj a dosáhli vítězství.
- 47 Čtení u stolu... Plinius si dal u stolu vždy předčítat, Juvenál slibuje pozvanému, že se u stolu bude číst Homér a Vergil, u Řeků v době rozkvětu se při stole přednášely hrdinské zpěvy. - V době úpadku bylo ovšem jinak; v Aristolanově komedii Oblaky žádá otec syna, aby vzal při stole do rukou lyru, a dostává od něho odpověď: „Není už v módě, aby se při pití zpívalo jako staré ženy zpívali při mletí ječmene.“ Místo hrdinských básní se vedly jen sofistické hovory jako dnes politické. Křesťané přejali zvyk předčítání u stolu od Římanů a nahradili samozřejmě četbu pohanskou četbou svatou. Nejen v klášteřích byl tento zvyk, i v domech laických! Cařihradští císařové a Karel Veliký (tento

zvláště Augustinovo dílo O městě Božím) dávali předčítat ze svatých Otců, když hostili cizí knížata. Kristina de Pisan vypravuje totéž o Isabelle, manželce Karla V., a ve středověku byl tento zvyk i na hradech rytířských. „Po večeři provází průvodce nebo hostitel hosta do jeho komnaty a ukazuje mu slabé světélko ve vzdálené věži, kde poustevník dlí v hradě pod jednou střechou s jeho pánem, a u své knihy bdí i v noci, ač-li se snad právě nemodlí...“ K povinnostem biskupského pohostinství patřilo: prostý stůl (pro sebe i pro jiné!), přijmout všechny chudé a pocestné, četba. Zdaž „svatá četba“ rozčilovala u stolu tak jako mnohdy dnešní politické hovory?

- 48** Americký milionář Jiří Underbrite († asi r. 1935) zanechal ve své pozůstalosti knihu, sestávající z 50 zlatých listů, sešitých zlatými nitkami, vázanou ve zlatých deskách 5 mm silných. Jistý indický maharadža ji dostal r. 1876 darem od svých poddaných, prodal Američanovi za půl milionu dolarů, a ten nikterak peněz nelitoval. (Po smrti Jiřího U. prodána v dražbě v N. Yorku.)

· Aplikace na dobrou knihu.

- 49** Lincoln, do 20. roku drvoštěp, četl jen tři knihy, ale bez ustání: bibli, životopis Washingtona, zakladatele U. S. A., a anglický zákoník s výkladem. V 25. roce se stal advokátem, ve 40. roce poslancem, a za deset let potom prezidentem

Aplikace: Lectorem unius libri timeo! Hltání mnoha knih, ať cenných, ať bezcenného braku, nevzdělává.

- 50** Václav Vřesovec odkázal svou vzácnou knihovnu městské škole na Menším městě pražském r. 1579 se závazkem, že ztratí-li se některá, jest městská rada povinna zjednat novou „pod propadením deseti kop grošů.“

Církev a kniha.

- 51** Mabillon dokázal, že již za dob sv. Pachomia, otce klášternictví, byly v klášterích knihovny. Ve všech evropských klášterích byly nahromaděny v knihovnách poklady středověké vědy, neocenitelný zlatý důl pro dějepisce, kteří s rušením klášterů a ničením jejich knihoven nejvíce sympatizují. U nás k tomu barbarství došlo již za dob husitských, v Německu vlivem Lutherovy „evangelické svobody“, zvláště fanatismem obrazoborců, v Anglii skoro současně, ve Francii za revoluce koncem 18. stol., ve Španělsku ve velkém měřítku za revoluce po roce 1808. Viz kap. 42.

- 52** Zajdi si do kláštera sv. Vavřince ve Florencii nebo do kartuziánského kláštera ve Ferrafie. V onom svatě Otcově, v tomto knihy liturgické a bible, psané na pergameně, s překrásnými malbami...

- 53** Na některých místech bylo darování knihy obdařeno odpustky, na př. v Montrouge. Kdo ví, jak si tehdy odpustků vážili a za jak velkou milost je pokládali, pochopí z toho, za jaký skutek duchovního milosrden-

ství bylo pokládáno darování knihy. Byl to beze sporu dar převzácný - knihy psané! Do jmenovaného chudého venkovského kostelíka spěchali pařížští učen- ci i studenti a kladli tam svůj obolos (peněžitý dárek) do pokladničky, k vědec- kým účelům postavené.

- 54** Papežská bulla z r. 1246 upozorňuje, že ve východním Prusku a Litevsku nemají kostely knih, prosí mnichy, aby jim z přebytku darovali, a uděluje dárcům odpustky.
- 55** Digby v díle *Ages of faith* uvádí množství dokladů, z něhož vybíráme: Klášter *Peterborough* měl před zrušením 1700 rukopisů, klášter *Crowland* třídil své knihy na díla „velká“, která bez dovolení opata nesměla být jiným školám půjčována - těch měl na 300; „malá“, která směla být půjčována žákům a příbuzným mnichů, ale pouze na jediný den. Jedinečně bohatá a vzác- ná knihovna kláštera sv. Viktora v Paříži byla tři dny v týdnu přístupna veřejnosti. Jan Goy, první farář u sv. Magdaleny v Paříži, odkázal své kni- hy tomuto kostelu a to tak, aby část byla určena k užívání kněží, část k uží- vání chudým farníkům. Knihovna zvaná *Marucelli* ve Florencii byla od jednoho preláta založena a věnována „všeobecnému užívání, zvláště chudým.“ Sv. Ludvík založil u „Svaté kaple“ veřejnou knihovnu. Biskup *Osmund* v *Salisbury* založil knihovnu a obohatil ji knihami, které sám vázal. *Clugnyacký* opat *Albert* napsal bibli, dvakrát ji přečetl a zkorigoval, načež ji svázal - desky posety beryly!
- 56** Knihovna kláštera *clugnyackého* byla pokládána za div světa, obsa- hovala přes 1800 rukopisů, od protestantů spálena - nad kteroužto zkázou histo- rikové nelkají jako nad pověrečnými snáři spálenými od Koniáše, aniž vytý- kají protestantům toto barbarství jako jesuitům to, že závadné knihy lidu od- ňaté uchovávali ve svých knihovnách, opatřující mu za to knihy nezávadné. - Když švýcarský Svatý Havel přijal protestantství, byly knihy tamějšího starobylého proslulého kláštera rozkradeny, děti nosily po ulicích vzácné ru- kopisy, v jediné bedně z kláštera odvečené bylo na 600 starých drahocenných památek. *Poggi* odtamtud odvekl do Itálie knih bezpočtu.
- 57** Katalog kláštera *St. Riquie* končí slovy: „Toto jest poklad nebeského života. Miluj znalost svatých Písem, a nebudeš milovat neřest.“
- 58** Opat *Trithemius*: „Kde v klášteřích upadla kázeň, tam utrpěla i knihov- na zkázu.“ Týž opat shromáždil v knihovně svého kláštera za 20 let přes 20.000 svazků, většinou rukopisů (ř 1516), namnoze z jiných klášterů. Díla hudební, astronomická, matematická, historická, filosofická, retorická, poetická, lékař- ská... ani na umění nebylo zapomenuto. V jiných klášteřích se pěstovalo ze- mědělství, orba, a o tom jednaly i spisy v jejich knihovnách.
- 59** *Maurus Lapi*, mnich ve florentské *Kamaldule*, opsal za 55 let přes tisíc rukopisů. I v ženských klášteřích se pilně psalo.
- 60** Opat *hirschauského* kláštera *Bedřich* sedával s mnichy ve skriptoriu a psal, neliše se od svých podřízených. Pozdější biskup řezenský

Wikterp opisoval knihy ještě jako stařec 90letý. Jedna anglická legenda vypravuje, že za 20 let po smrti kteréhosi horlivého opisovače byla jeho pravá ruka nalezena nesellelá. „Scriptoribus debetur merces aeterna...”

- 61 Klášter sv. Huberta v Ardennách měl žaltář psaný zlatými literami. Patřil kdysi císaři Ludvíku Pobožnému, později byl ukraden; matka Lva X. jej draze koupila pro svého syna Brunona, ale zvěděvši, že patří jmenovanému klášteru, vrátila jej bez váhání.
- 62 O práci se mnichové dělili. Jedni zhotovovali z kůže pergamen, bělejší a tenčí než dnes papír, jiní stránky linkovali, třetí psal, čtvrtý vykládal zlatem, pátý kreslil iniciálky a šestý je maloval, jiní prováděli korekturu, srovnávající opis s originálem, obvykle v noci mezi matutinem a chválami, a jiní konečně vážali.
- 63 Existovaly předpisy, jak chránit knihy před červotočinou a jiným hmyzem. Honba byla mnichům dovolena jedině k tomu účelu, aby si mohli pořídit kůži pro vazbu knih. (Viz č. 64.) Jinde to bylo zařízeno tak, že dostávali desátek ze vši ulovené zvěře. Maso pak dáno chudým. Za dob nebezpečných, na př. za války, knihy zakopávány jako poklad, málo kdo o skrýši věděl; ne jednou se stalo, že zasvěcení zemřeli, a poklad zůstal utajen. Někdy po letech náhodou objeven, na př. v 10. stol. v klášteře Pfäfers za opata Oldřicha, a tamtéž za opata Jindřicha.
- 64 Karel Veliký udělil mnichům sithinským neomezené právo honění, aby měli dostatek kůže pro vazbu knih. Z jiného důvodu mnichové honbu pěstovat nesměli, byloť tehdy v klášterech požívání masa zakázáno po celý rok.
- 65 Jak se zdůrazňovalo šetrné zacházení s knihami, svědčí na př. Richard z Bury, mnich z kláštera z Toulou: „Po posvátných nádobách a bohoslužebných rouších jsou především knihy hodny, aby s nimi kněží zacházeli s největší uctivitostí. Jest důležitější uchovat v dobrém stavu knihy než obuv. Kněze, zacházejícího nešetrně s knihami, bych raději viděl sedět u ševce nad kůží než nad knihou. Takový podává druhému talíř přes knihu, první kvítky jara vkládá do knihy... Pořádný student si napřed umyje ruce než vezme knihu do rukou. Příkladem jest nám božský Spasitel, jenž knihu v synagoze jemu podanou božskými rukama pěkně svinul. Jsou bohužel i zloději mezi studenty, kteří vyřezávají z knih listy, a přec je to svatokrádež, trestaná exkomunikací.”
- 66 Až do 14. stol. byly knihy s velkou pečlivostí psány; opisování se věnovala péče nemalá, jména výtečných krasopisců byla známa po celé Evropě. Pak začaly být kopírovány - asi sto let před vynalezením tisku, a tím začal úpadek písařského umění, vloudila se nedbalost, přibývá chyb, což vytýká německý historik Heeren. († 1842) Nejpečnějším rukopisem pocházejí ze stol. 9. a 10., nejpečnějším kodex vůbec podle soudu Mabillonova a Eckehardtova jest Zlatý kodex kláštera sv. Emmerama v Řezně, kdysi ozdoba pařížského kláštera sv. Diviše.

- 67** Tomáš Kempenský povzbuzuje opisovače knih: „Nedbej únavy; po tvé smrti se budou za tebe modlit ti, kteří budou užívat knih od tebe pěkně napsaných, a ten, jenž nenechá bez odměny číši studené vody, bude tím štědřejším k těm, kteří skýтали živou vodu vědy...”
- 68** Regule kláštera v Marchwartu ukládaly: „Každý novic musí v den svých slibů věnovat knihovně cennou a užitečnou knihu.” (R. 1097.)
Regule sv. Benedikta, otce latin, mnichů (ř 529 Montecassino) ukládají členům jeho velké rodiny pilné psaní knih, jejich domy byly již v 6. stol. velkovýrobnami rukopisů - byla to jediná vášeň, které mnichové hověli. Kartusiáni, nejchudší řeholní rodina, měli přesto bohaté knihovny. Na východě tomu bylo právě tak. Teprve odtržení od Říma přivedlo ochablost i po té stránce. Jaké poklady asi choval klášter na Sinai, kdyžtě Tischendorf při své návštěvě po r. 1840 zachránil prastarý rukopis bible, pocházející ze 4. stol., ležící už u kamen a určený k podpalu!
- 69** Soukromé knihovny bývaly vzácné. Laikové, kteří měli o knihy zájem a horlivě je sbírali, věnovali je obyčejně klášterům, jako sv. Ludvík nebo Malatesta Novello di Rimini. Jiní milovníci knih věnovali klášterům velké sumy na knihovnu. Důvod jest zřejmý: soukromé knihovny by byl čekal truchlivý osud, rozkradeny nebo ztraceny nebo nějak zašantročeny, kdežto v klášteřích byly chovány celá staletí. Důsledné ničení a pálení klášterních knihoven bylo vyhrazeno hlasatelům čistého evangelia, u nás husitům, jinde protestantům. Digby v uvedeném díle sděluje, že za Jindřicha VIII. byla z Merton College odvezena celá fůra knih a zničena; z Malmesbury taktéž, v sousedních domech se jimi topilo nebo zalepovány díry v oknech; ve Wearenmouthu zničeny knihy pocházející ze 7. stol., některé z nich přinesl opat Benedikt z Itálie, když tam přišel s prvními mnichy.
- 70** Chrámům byly svěřovány k úschově archivy a důležité listiny, poněvadž svatost místa zaručovala jim bezpečí. Brzo vznikaly u chrámů knihovny; už sv. Jeronym o nich píše r. 394, a jeho současník sv. Augustin se zmiňuje o knihovně své katedrály hipponské.

Obrazy.

- 71** Palma stinidlová ve východní Indii, ne tak vysoká jako kokosová (tato až 35 m výšky, kdežto stinidlová jen 22 m), listy nemají podobu pštrosího pera, nýbrž vějíře (bez stopky obnáší jejich délka 5 m, šířka 4 1/2 m) ... užívá se jich ke krytí střech, na suchých se píše (ryje bodcem), služební je nosí nad hlavou pánů jako slunečník ... 20 lidí se vejde do jejího stínu. Květní palice jsou ohromné, mají mnoho tisíc květů a plodů; uschne-li palice, hyne palma (není-li kniha s to přinášet požehnání ... plody ... jest mrtvá, neužitečná ...). - Podobná palma roste v Bengálsku, velmi pěkná, a na Molukách ... velké lesy ... užitek týž ...

72 Nejoblíbenější u amazonských Indiánů jest palma *Guillelma speciosa* (nazývaná od nich periguaou nebo piritu). Humboldt: „Neznám palmu, která by měla plody tak velké a tak krásně zbarvené... Jsou podobny broskvím, žluť se snoubí s nachovou červení... 70-80 takových plodů tvoří ohromný hrozen; na každém stromě uzrají ročně tři, vážíce až 100 kg. Mohli bychom ji nazývat palmou broskvovou.“ Plody jsou skoro bez semen, obsahují výživnou mouku jako kaštiny nebo brambory, a tu možno nejrozmanitějším způsobem upravovat.

73 *Andansonía digitata*, baobab, nejobjemnější strom, jaký existuje... kmen až 4 m vysoký, 10 m průměru. Kořeny vynikají z půdy a tvoří takřka přirozená stinná sedátka, koruna na konci kmene má 3-5 vodorovných větví, ze kterých trčí vzhůru les větví menších... strom vypadá skutečně jako malý lesík... koruna má v průměru až 60 m. Listů nevidět. Najednou se však ukáží, třeba na jediné větvi, a v zápětí květy, bílé, velmi pěkné, a plody podlouhlé až $1\frac{1}{2}$ m v průměru, podobné melounu; v horkých tropech šfavnatá dužina ukojí nejen hlad, nýbrž i žízeň. Jejich skořápek (napolo rozdělených) užívají černoši jako naběraček, mladé listy jim jsou zeleninou, slupky plodů užívají za draslo (spalují je... smíšené s palmovým olejem skýtají mýdlo), z lýčí vyrábějí pletivo, z houbového měkkého dřeva lehčí předměty, z naříznutého kmene vytékající šťáva se zpracuje na gumu, a když dosáhne strom určitého stáří (vydrží až několik tisíc let), upraví si v dutém kmenu obydlí až o dvou poschodích (starý kmen začne hnit, ale kůra je zdravá a živá). V dutině kmenů se shromažďuje za dešťů voda, takže za doby sucha jest jim baobab, vítanou cisternou... jediný to druh studní v černošské vesnici! V Grand Galarques jest jedinečný exemplář, kmen průměru $11\frac{1}{2}$ m, v jeho dutém kmenu si zřídili obecní dům! Ve stáří se sklánějí větve k zemi a tvoří kolem kmene hrazené podloubí. Roste i v nejchudší půdě, jest dobrodiním nebes pro chudé, nenáročné negry...

Aplikace rozmanitá. Radno vybrat jediný moment. Srov. Kap. 11. č. 45.

74 *Lavinový obchod*... Místo penězi můžeš platit získanými zákazníky. Buď pět desetikorun nebo pět zákazníků, kteří mají týž závazek: každý do týdne pět nových. Začínaje tebou: prvního týdne 5, druhého týdne 25, 10. týdne už nestačí celé Čechy s Moravou dohromady, 13. týdne nestačí celá Evropa, 14. týdne nestačí celá zeměkoule.

Aplikace: Požehnání dobré a zkáza špatné knihy, kterou tisícové čtou, jejíž zásady profesorové tisícům dělují atd. Viz č. 67.¹

¹ Této ilustrace lze užít k tomu, aby pověřivé modlitbičky přivedeny ad absurdum. Každý ji má desetkrát opsat a poslat jiným; pan Vocasatý prý tento milostný řetěz sv. Antonínka přerušil, a stihlo ho neštěstí. Nuže: za týden se rozešle deseti, za druhý týden vás je 100, 9. týden ji má půl zeměkoule, 10. týden každý obyvatel naší kulaté planety už dostal aspoň 5 modlitbiček z různých stran, 13. týdne doručí pošta každému 5.000 modlitbiček; kolik za půl roku? Papír celé zeměkoule by už nestačil svědomitým opisovačům milostného řetězu sv. Antonínka! Aní na poštovní známky! Vypočítej si to! Sto kvadrilionů listů, lístků a známek!

- 75** Lze užít podobných obrazů z přírody: Jediné zdravé zrno, vydá (v tropech!) až deset klasů... a poněvadž někde mají dvojí žeň v roce pokrývá jediné zrno v málo letech ohromné lány „Božím požehnáním“. Ozvěna... „Jak možno promluvit slovo, jehož ozvěnu by bylo slyšet až za oceán... po celá staletí?“ „Napiš výtečnou knihu.“ (Platí i o zkázal Spisy Wiklefovy a český národ!)

*

Varovat před četbou špatnou, odvrátit od ní, vštípit zvláště mládeži takový odpor k ní, že před ní prchá takřka instinktivně jako před zmijí, to jest první část naší práce, složka negativní.

K ní se druží druhá, pozitivní: povzbudit je a přimět je, aby četbu dobrou pěstovali, ji šířili, její význam chápali a ji se vzdělávali.

Tato druhá složka naší práce vyzní naprázdno a zůstane mávnutím do vzduchu, nedáme-li především mládeži určité a praktické směrnice, pokyny, návod, jak využít dobré četby k vzdělání rozumu a k zušlechtnění vůle. V tomto směru jest nezbytná drobná práce, od případu k případu, od jinocha k jinochovi. Všeobecné pokyny jsou spíše návodem pro duchovní správce než čtenářům... návodem, které knihy má doporučit a postupně mládeži do rukou dávat. Nechtěje opakovat, co jsem už jinde psal, na př. V záhonech Mariiných, omezují se jen na několik upozornění.

Někdy prosí mladí sami za radu, co by měli číst, někdy je k tomu musí duchovní vůdce sám vést. Má-li k dispozici spolkovou knihovnu, nechť ponehledu odstraní knihy plytkého obsahu, byť jinak nezávadné, protože čtení takových románů a povídek jest ubíjení drahocenného času. Potom nechť hledí, aby kromě knih zábavných (z těch jsou nejlepší historické povídky!) byl v knihovně dostatek knih poučných, zvláště nábožensky poučných. Z nich vybírat vhodné zajímavé partie pro společnou duchovní četbu, kterou může každá promluva skončit (asi 10-15 minut), anebo dát vybranou partii přečíst na začátku schůze a přečtené učinit podkladem promluvy nebo i debaty. Takto lze mládež „namlsat“, že snad zatouží sama knihu si přečíst, a podaří-li se mladé takto „vychovat“, oblíbí si knihu tak, že si ji zvolí za stálého přítele a průvodce životem, za anděla strážného, jinými slovy, že si ji jinoch nebo dívka opatří sama. Jde-li o to, aby kněz někoho buď odměnil nebo potěšil dárkem, může-li radit jiným, jaký dar mají dát (rodiče dětem, sncubenci jeden druhému), zvolí nebo poradí vždy cennou knihu. Jen takovou drobnou prací jest možno apoštolovat pro dobrý tisk.

Končím výňatkem z jisté recenze: „Stará tradice rodinné četby náboženské jest dnes opomijena a nahražována snad jen čtením náboženských časopisů, ty však přinášejí málo soustavného.“

44. ZBOŽNOST.

Výkvět všech tří božských ctností...

Anebo, chceš-li, v ý k v ě t v í r y, oživené láskou (*fides per charitatem formata*); tedy v nejvlastnějším smyslu to, co praví slova pís-
ně: „Růže ctnosti z víry vykvétá.“ Od bohoslovců prohlašována za
první mravní ctnost, jest takřka most spojující ctnosti božské s mrav-
ními. Důvod jest pochopitelný: předmětem této ctnosti není bližní
jako u ctností jiných, nýbrž Bůh, v čemž její podoba a spřízněnost
se ctnostmi božskými. Projev živé víry v Boha, první a nejbližší pro-
jev praktikovaného náboženství, živoucího nadpřirozeného života,
důkaz pravé lásky k Bohu. Člověk není pouhý duch, tělesná stránka
jeho přirozenosti ho nutká, aby navenek projevil, co v srdci smýšlí.
„Jsem-li já otec váš, kde jest čest má?“ (Mal 1, 6) Pokládáte mne
vskutku za svého otce a pána? Není to na vás a na vašem chování
nikterak vidět! Zbožnost vykvétá z víry jako strom z kořene nebo
jako květy a plody z jeho ratolestí. Kde kořen zdravý, tam listy, tam
květy a plody.

Odezírejme nyní od toho, že člověk by byl povinen Tvůrce ctít,
i kdyby byl samojediný na celé zeměkouli, a všimněme si jen jediné
stránky, totiž že člověk je t v o r s p o l e č e n s k ý, *animal sociale*.
Vycházejíce z tohoto faktu můžeme argumentaci provést hravě a
každému srozumitelně. Proč národní slavnosti? Proč vlajky, korouh-
ve, zemský znak a jiné symboly? Proč nutno státní vlajku pozdravit?
Proč vzdát presidentovi čest? Proč národní hymna, proč při ní stát?
Což by se bez toho všeho občanský život neobešel? „Obešel, ale...“
„Nuže, sám sis odpověděl, proč nutno se modlit, Boha ctít, jak sou-
kromě, tak společnými bohoslužbami, proč chrámy, proč obrazy,
proč chrámový zpěv a hudba, proč obřady. To vše nám B o h a p ř i -
p o m í n á, v nás vědomí Boží přítomnosti udržuje, víru v něho posi-
luje, oživuje, plamen víry, naděje i lásky před zhasnutím chrání;
upuští ode všech těchto věcí, a nezbytně na Boha neviděného a ne-
viditelného zapomeneš, tvůj vnitřní nadpřirozený život nezbytně
uschne jako strom, kterému se nedostává vláhy a s vláhou ze země
těch látek, které jsou k jeho vzrůstu nezbytné.“

Tato povinnost společné bohopocty se jeví tím nezbytnější, je-li
pravda, co každý věřící uznává a co mnohdy uzná i vlažný; táži se
totiž: „Jsi přesvědčen, že víra v Boha a náboženství jest první
p o d m í n k a s p o ř á d a n é h o s p o l e č e n s k é h o ž i v o t a ?
Podmínka všeho společenského řádu?“ Neuznává to i neznaboh, kte-
rý tvrdí, že „lid“ se bez náboženství neobejde? Nuže, je-li víra v Bo-
ha podmínka všeho řádu, je-li skutečně začátkem moudrosti bázeň
Boží, dá se myslit, že každý si nechá svou víru pro sebe a neprojeví
ji společně? Znova se vracím k obrazu již uvedenému: všichni vlast
milujeme, ale neřekneme si to, neprojevíme to jeden druhému. Dá

se na př. myslit, že při radostném převratu v květnu 1945 zůstal každý u svého stolu nebo pluhu, ve své dílně nebo ve školní síni a zhora ignoroval to, co se vůkol dalo? „Vlast našich nepotřebuje! Svoboda se bez nich obejde!“ Ale my jich potřebujeme, my jako společenští tvorové, jako synové osvobozené vlasti! Nadchnout sebe, jiné povzbudit a jimi se dát povzbudit sami! Zde již odpověď na námitky proti skvělé liturgii církve a proti prikázání zúčastnit se občas společných služeb Božích. Jsou věci, o kterých neřekne nikdo, že jsou základem společnosti, jak to o náboženství a o víře v Boha platí, a přec se neomezují jen na „smýšlení“, jdeme s nimi na veřejnost, ať tím nebo oním způsobem.

Od společenského řádu přejdeme k rodině. Lze přítomné apostrofovat: „Ty, otče rodiny, jsi přesvědčen stejně jako já, že láska dítěte musí mít kořeny v srdci a nesmí se omezovat pouze na pěkná slova. Omezovat, pravím - ale smí se toho tvé dítě chytnout tak, jak ty se chytáš slov Páně („Sluší se Boha ctít v duchu a v pravdě“), a odmítat jakýkoli zevnější projev lásky a úcty k tobě? Tebe celý den ignorovat, a celý čas na tebe nepronumit, tebe si nevšimnout, chodit mimo tebe celý rok jako sloup? Smí se dítě vzhledem k tobě řídit touž logikou, jakou ty se řídíš vůči nebeskému Otci, a říci: „Otec ví, co potřebuji, netřeba mi za to prosit... netřeba mu děkovat?“...“ Aplikace udělá kazatel snadno.

Co bylo řečeno a vyjádřeno přirovnáním ke stromu, jest přechod od bohopocty veřejné k soukromému uctívání Boha. „I kdybys byl jediný na světě, byl bys povinen Boha ctít.“ Kdybys byl na poušti sám a sám, jak některý ze starých poustevníků, na př. Pavel... Jsem stvořen pro Boha, Bůh je mým cílem; chci-li cíle dosíci, musím se k němu ubírat. Jak dojdou věčného spojení s Bohem? Ignorování není nikterak cesta ke spojení, byť šlo jen o přátele, o snoubence! K Bohu se ubírat, věčné spojení s ním připravovat a započít už na zemi... úkony víry, naděje a lásky, občasnou rozmluvou s ním; tou ho jednak prosím za nezaslouženou a všechno pomýšlení přesahující milost věčného spojení s ním nebo-li věčného života a spásy, jakož i za všechny milosti a pomoc k tomu nezbytnou, jednak mu děkuji za milosti mně prokázané, jednak ho chválím, jednak mu osvědčuji své sebeodevzdání... toto se nejdokonaleji osvědčuje a projevuje o b ě t í. V Bohu rozumem věřit, srdcem (přesně řečeno: vůlí) ho milovat, tělem i duší se mu cele odevzdávat... kdo by neviděl, že zbožnost proniká celou bytostí člověka?

Tu postřehneme již první útočný tah. Zbožnost není věc c i t u, jak se namnoze soudí! Divme se tomu, když i víra, která jest výhradně úkon rozumu, bývá prohlašována za věc citu, náboženství nejínek, a od věřících mnohdy i lítost nad hříchy. První útočný tah - proti mužům! Ty obyčejně nutno při tom vzít na mušku. Ne zesměšňováním falešné zbožnosti, kterou je smutně proslulý známý typus zvaný modlilky (Betschwestern, a s nimi sbratřených Betbrüder), ale logic-

kým jasným důkazem možno muže přesvědčit o jejich nesprávném nazírání, jakož i vyléčit je z jejich předpojatosti a bludu. Ne že by kazatel nesměl nikdy tepat falešnou farizejskou zbožnost, kterou jest pravá zbožnost velmi často kompromitována a mužům zprotivována. Ale všechno má svůj čas... i útoky na farizejskou nábožnost. Napřed půdu pozitivně zpracovat, a pak se dát do vytrhávání plevelu.

Zbožnost není věc citu... Důkaz: Za první, cit není v mé moci... U někoho slzy lítosti i pohnutí a radosti velmi laciné zboží, laciné - a bezcenné! Avšak pravá ctnost se nemůže opírat o něco nebo záležet v něčem, co v mé moci není; jak by ji mohl ode mne za tohoto předpokladu Bůh vymáhat? Za druhé, cit má i zvíře; má také víru, náboženství, zbožnost? Za třetí, cit není trvalý; jak rychle vzplane, tak rychle vyprchá; jaká ctnost, aby byla odkázána na milost a nemilost nestálého zrádného citu! Docela nesprávný názor těch, kteří dokonalost měří podle blahých pocitů, neméně než těch, kteří se pokládají za vzdálené Boha, když takových pocitů nezažijí. Domníváš se, že mužové tak železné energie, jako byl svatý papež Řehoř VII., se rozplývali v planých slzách, když k modlitbě poklekli?

Uvědomělá zbožnost... nikoli dětinská, nikoli babská. Netřeba a také neradno, vlastně nerozumno a projevem farizejské zbožnosti, dát se zapsat do každého bratrstva, které ve farnosti existuje, nosit nápadně desatero medailí, modlit se s kostelními ženskými kdekterý růženeček ke cti všelijakých pochybných svatých, běžet za předříkávačem a po něm zpívat cestou písničky atd. Ale přijímání svatých svátostí není falešná zbožnost! Modlit se křížovou cestu, třeba sám, modlit se růženec, uctívat nejbl. Pannu, přijímat sv. svátosti, to vše není ani dětinské, ani neuvědomělé, ani babské!

O zbožnosti pravé i nepravé, jakož i modlitbě jsem psal v Marii i v exercičních knížkách, V zákonech Mariiných, Poutníkovi, Za pravdou K., v Postile; odkazují tedy k oněm pojednáním, nechtěje opakovat to, co řečeno tam, jak zbožnost šlechtí zvláště dívku, jak jest nezbytná jinochovi, vlastnosti modlitby atd.

Jak postupovat? Podat přesně v ý m ě r, definici zbožnosti. Nemím definici slovní (verbální); věcná (reálná) definice jest nutná; jinými slovy: povědět a vysvětlit, co zbožnost jest a co jí není. Potom přejít k důkazům: „Zbožnost jest nezbytná, leda že by šlo o bezvěrce, u něhož samozřejmě místa nemá... jak může Boha ctít, kdo v něho nevěří?“ Pak vysvětlit způsob bohopocty, z n á m k y pravé zbožnosti, vlastnosti modlitby atd. Předpoklad pravé zbožnosti jest život podle víry, ovoce zbožnosti jest udržení tohoto života z víry a jeho rozmach...

Není pochyby, že mnohdy bude mít kazatel co dělat i s jinými problémy, záhadami, námitkami, a těm sotva bude lze jít prostě z cesty. Jedním takovým problémem jest modlitba nevyslyšená. Už

okolnost, že se o této záhadě často mluví a píše, jest dokladem, že dá věřícímu srdci mnohdy hodně co dělat. Řešit ji rozumně! Bylo to na konci první světové války. Konaly se prosebné pouti za vyprošení míru, organisovaly se, tisíce se jich zúčastnily, a já slyšel při jedné tuto perlu: kazatel bere do práce námitku, proč prý Pán Bůh neudělá válce konec, když ho tolik za to prosíme; odpověď: „Pán Bůh nemůže! Lidé nechtějí (míní válčící mocnosti), lidé mají svobodnou vůli, a když lidé nechtějí, Pán Bůh nemůže.“ Tak smutně to říkal, že jsem věru nevěděl, koho víc litoval, zda poutníků, kteří svými poutěmi a modlitbami nic nepořídí a nadarmo sem přišli, či Pána Boha, že nemůže. Pak byla nasnadě odpověď: „Proč tedy nás k modlitbám vybízíte a na pouti zvete, když Pán Bůh nemůže?“ Takový problém se musí řešit přec jen poněkud jinak!

Taktéž se mi odjakživa přičilo, když jsem slyšel nebo četl: „Když ti Pán Bůh nedá, zač ho prosíš, dá ti něco jiného, lepšího...“ Za prvé, kramářské řešení; za druhé se táži, quomodo probas? Kde máš pro to důkaz? Z rozumu? Z Písma? Z tradice? Z denní zkušenosti, tedy důkaz faktů? Není nikterak vidět! Učí tak církve? Na tuto námitku se musí odpovědět, jak jsem odpověděl v exercičních knihách, a nadto upozornit, že při takových všeobecných pohromách a metlách, kdy krupobití padá stejně na spravedlivé jako na nespravedlivé, tak jako dlouhá léta slunko svítilo stejně na neškodné jako na hodné, nutno přijmout Boží metly jako pokání za hříchy vlastní a zkrácení očištcových plamenů, a nésti je v duchu smíru, jak za sebe, tak za bližní. Za bližní, za vinu bližních, s nimiž nás život na této planetě spojil právě v tuto dobu. Lze přesvědčit argumentem a simili: „Všichni pykáme za hřích svého praotce; tak nás učí sv. víra a tak každý věřící je přesvědčen; nediv se tedy, že někdy musí národ pykat za viny vůdců, jako někdy i rodina trpí bídu vinou otce, a že někdy musíme pykat spolu s bližními a pro jejich viny; ale nepykáme bez zásluhy... Chop se příležitosti a učíš z nouze ctnost! Společné pohromě se nevyhneme; nezbyvá leč nést ji v duchu smíru, a nechceš-li za hříchy cizí, aspoň za hříchy své, když tě přec docela bez hříchu nejsi!“ Dovoluje-li situace, pak lze vypočítat hrozné neřesti, kterými svolalo lidstvo na sebe pohromu: tolik dílek zbavených života před narozením, tolik porušení manželské přísahy, takové neřesti mládeže atd. atd. Buďto potopa, která hříšné lidstvo odplaví, nebo oheň, který vřed z těla Evropy vypálí!

Jest zřejmo, že jedno kázání o pravé zbožnosti neobrátil rázem kdekerého zvlažnělého. Radno vyčkat vhodnou dobu, na př. užít ho co přípravy na misii, na delší pobožnost, která se ve farnosti chystá (zasvěcení Srdci Páně, intronisaci, májovou pobožnost...), anebo navázat na ně a začít organisovat sv. přijímání mládeže, mužů... Jediné kázání samo o sobě bez nějaké následující akce by bylo úderem do vody.

Příklady v této kapitole uvedené vynikají značnou rozmanitostí, takže jich lze použít i při jiných tématech, v kázání eucharistickém, o mši svaté a podobně.

Disposice.

A) Jsi přesvědčen, že jsi stvořen pro nebe, pro Boha? ...

Jsi-li o tom přesvědčen, chceš nebe a Boha dosíci?

Chceš-li ho dosíci, jsi odhodlán k němu jít? Či myslíš, že tě k němu někdo dopraví?

„Jsem odhodlán...“ Ale neubíráš se k němu! Proč? Jakým právem ti to vytýkám? Poněvadž si na něho nikdy nevzpomeneš!

Tedy: nechceš-li, aby tvůj vlastní život vinil tvá slova ze lži, uspořádej své chování k Bohu jinak, ne jako doposud!

Lze upravit pro muže: „Vy mužové, jste přesvědčeni o tom, co vaše vírá hlásá, totiž že jste stvořeni pro Boha?“ ...

B) „Já nemusím a také nechci být jako nějaká modlilka, já v Boha věřím, přikázání zachovávám, a více netřeba.“ Pak tomu rozumíš lépe než božský Spasitel a opravuješ našeho božského Učitele, který nás

a) učil modlitbě příkladem... sám se k Otci modlil...

b) povzbuzoval slovem: „Takto se budete modlit: Otče náš...“

c) nám modlitbu přikázal: „Proste a bude vám dáno...“

C) Naříkáme na zlé doby, a nespínáme ruce k modlitbě, abychom od sebe zasloužený trest odvrátili;

vzdýcháme na těžký život, a nespínáme ruce k modlitbě, abychom si Boží požehnání vyprosili;

zoufáme v životních křížích, a nespínáme ruce k modlitbě, abychom si sílu a trpělivost vyžádali;

divíme se, že se jiným vede lépe, a nepomníme, že jsme nespjali ruce, abychom Bohu za všechno děkovali, dokud nás milostmi zahrnoval.

D) Mužové, jste přesvědčeni, že Bůh jest naším otcem?

Jste-li o tom přesvědčeni, počínáte si k němu jako dítě k otci?

Otcové rodin, co žádáte od svých dětí vy? Aby na vás někdy promluvily, aby vás za všechno prosily, aby vám za všechno děkovaly, aby si každého, byť sebemenšího daru vážily, aby vás měly v úctě a chováním tuto úctu projevovaly...

Nuže, co žádáš od svého dítěte ty, žádá od tebe nebeský Otec tvůj! Rozvést: tvá povinnost tedy...

E) Zbožnost pravá a nepravá.

Nepravá... ve věcech zevnějších, bez dudcha, bez duše... chybi-li vnitřní smýšlení... V citech, planých, neúčinných...

Pravá... ve smýšlení srdce, projevovaném na venek... Víra jest jako símě, srdce má být podle slov božského Učitele dobrou půdou; v dobré půdě nezůstane símě ležet! Vzklíčí a přinese plody! Máš víru? Je tvé srdce půdou dobrou?

Tedy... Jinak bys svědčil sám proti sobě, že tvé srdce jest trním, v kterém símě svaté víry už dávno udušeno...

F) Kdo se nepotřebuje modlit?

Kdo od Boha nic nepotřebuje, ani pro tělo, ani pro duši (odpuštění hříchů... milosti časné...);

kdo od Boha nic nechce (nebe...);

kdo nemá zač děkovat (kdo od Boha zola nic nedostal...).

Avšak...

Tedy...

G) „Prosil jsem, a neobdržel jsem...“

Už za sv. Jakuba byli lidé, kteří tak mluvili, a dostali od apoštola odpověď: „Prosíte a nedostáváte, protože špatně prosíte.“ (Jk 4, 3) Tento apoštol, zvaný mužem a učitelem modlitby, nám může být v tomto směru autoritou! „Špatně prosíte...“ Neprosíte

a) ve jménu Ježíšově... tak, aby božský Spasitel mohl vaše prosby Otci přednést, poněvadž prosíte za věci malicherné, nedůstojné... „Hleďte nejprve království Boží, a ostatní vám bude přidáno“ (přijde až na druhém místě; Lk 12, 31);

b) odevzdání do vůle Boží, reptáte, když nejste hned vyslyšeni; jako by Bůh byl váš sluha a ne váš pán; srov. 1 Jn 5, 14;

c) čistým srdcem; „hříšníky Bůh neslyší“ (Jn 9, 31);

d) vytrvalem: „Tlucte, a bude vám otevřeno.“ (Lk 11, 9) Pán nechce, abychom mnoho mluvili, t. j. široce vykládali, co potřebujeme; to vše Bůh ví; ale abychom neustávali prosit; vzorem jsou nám litanie: nevykládáme, co od Pána žádáme, ale vytrvale opakujeme: „Smiluj se... oroduj za nás.“

Lze připojit i ostatní vlastnosti modlitby: s důvěrou, prostě atd.

Příklady.

A) Zbožnost pravá.

- 1 Tomáš Morus se vždy zúčastnil církevních průvodů, a když ho upozorňovali, že vznešené postavení nejvyššího kancléře a první osoby po králi vymáhá, aby jel na koni, odvětil: „Nikoli, můj Pán a Bůh jde pěšky.“ Mínil průvod s nejsvětější Svátostí. Dříve nosil v čele průvodu kříž. Jako nejvyšší kancléř

zpíval ve svém farním chrámě se zpěváky, oblečen v rochetu. Nad tím se pozastavoval i vévoda z Norfolku, který ho jednou navštívil v nutné záležitosti, a nenašed ho doma, musel za ním do kostela. Kterak dosáhl toho, že na výši cti a důstojenství, zahrnován přízní a štěstím, zůstal bohabojný, objasňuje sám v jednom dialogu: „Pamatuj na věci poslední, především na smrt a na soud.“ (Uváděl tedy slova svatého Písma v praxi a nečetl bibli jen pro kratochvíli - k tomu, aby se podle ní neřídil.) „Často přijímej svaté svátosti, měj dobrého duchovního vůdce (a buď ho poslušen!); občas si zajdi na osamělé místo, v sebranosti děkuj Bohu za přijatá dobrodiní a pros ho mnoho, aby tě chránil před léčkami a nástrahami světa.“ To vše sám svědomitě konal. Pak není divu, že dokázal pro Krista a víru v něho cedit krev, zhořela se nedav pohnout k odpadu od Říma, jak jeho někdejší královský příznivec vymáhal.

- 2 Morus byl humanista, známý po celé Evropě, ne však humanista po vzoru Boccacciové a jiných italských novopohanů. Jeho Utopie jest známá, Erasmus byl jeho hostem. Ale ani italští humanisté nebyli do jednoho antickým pohanstvím nakaženi a mravně zkaženi, třebaže tam čistý muž byl bílou vranou. Nicoli si v nemoci dal zřídit v pokoji oltář, aby mohl požívat milosti denního sloužení mše svaté. Vittorino di Feltre, neknež, ředitel vyšší školy u Mantovy, se denně modlival kněžské hodinky, přijímal často svaté svátosti, zachovával svědomitě předepsané posty, své žáky vedl k tomu, aby neopomíjeli modlitbu u stolu, musili být denně přítomni nejsv. oběti. Když se ujal úřadu, provedl napřed očistu ústavu; jak to tam za jeho předchůdce vypadało, svědčí jméno Villa giocosa, Dům legrace. Lehké ženštiny, hráči, všechen přepych, zlaté a stříbrné náčiní musilo být odstraněno, zavedena kázeň skoro klášterní. Podobně Leonard Bruni, Manetti, Veggio žili uprostřed humanistů pohanů jako křesťané, dávající všem příklad mravného života.
- 3 Frant. Albani, malíř, syn bohatého kupce, nemusil si uměním vydělávat chléb; proto si dal za své obrazy málokdy platit. Velmi zbožný, nebál se vystoupit a slovem i perem se ozvat proti tehdejšímu pohanskému nečistému směru v malířství a sochařství i básnictví. Sám pojímal své náměty důstojně, jeho oltářní obrazy byly nescetněkrát kopírovány, protože tak důstojné a přísně církevní.
- 4 Petrarka v nemoci se dává dovést do chrámu, aby byl přítomen nejsv. oběti. To bývalo za dob víry věřícím nejtěžší, musit se zřici mše svaté. Za velkého interdiktu vyřčeného nad Francií Inocencem III. pro hříšný poměr Filipa Augusta s Anežkou Meránskou putovali mnozí do Normanska a Bretaně. patřící Angličanům, aby mohli mši sv. obcovat; za albigenských dob putovali z téhož důvodu přemnozí z jižní Francie do Španělska. Douglassové, prastarý slavný skotský šlechtický rod, v době bludařství a interdiktu raději opustili vlast a odebrali se do Francie, kde mohli víru v pokoji vyznávat a mít mši sv.; jejich hroby jsou na pevnině. Podobně jednali O'Niellové. Některé větve obou rodů ovšem zůstaly doma.
- 5 Marchangy praví, že pážata byli „malí svatí“; jisto je, že tak čisté a nevinné tváře, jaké si mohli brát za model k hlavičkám andílků malíři 14. a

15. stol., by dnes stěži našel. Týž autor sděluje, že Ligny kázával každého večera Bayardovi, známému rytíři „bez hany a bázně“, jako by byl jeho dítětem.

- 6 Nejednen středověký král proměnil svůj palác v klášter: Pippin, Chlodvík, Hugo Kapet, Robert Zbožný, Jindřich I. francouzský a jiní, o šlechticích ani nemluvě.
- 7 Co jsme v č. 1. slyšeli o Tomáši Morovi, nebylo docela ojedinělé; mnozí šlechtici, ba i vládci zpívali s mnichy nebo kanovníky v chóru. Jindřich Štědrý, hrabě v Troyes, založil tam kostel a dům pro 72 kleriků, nepočítaje 12 jiných menších kostelů a mnoho útulků i nemocnic. Kněze měl v lásce, mnohdy se s rodinou odebral do chrámu, posadil se mezi kanovníky a s nimi v chóru v nádherném šatě zpíval - bral jej jedině k tomuto účelu. Po jeho smrti byl uložen v chrámové pokladnici, kde chován až do revoluce.
- 8 Císař Jindřich VII. se dovídá o jednom jáhnovi, že má překrásný hlas, chce, aby zpíval evangelium, jáhen odmítá, třebaže mu hrozeno císařskou nemilostí; za důvod uvádí, že jest hříšný a tudíž nehoden evangelium zpívat; pravý důvod byl možná jiný... nechtěl se produkovat, pokládal za hřích a profanaci zpívat, jen aby se pochlubil pěkným hlasem, nebo pro potěšení jiných a ne pro zbožnost.
- 9 Alfons, král neapolský a aragonský, přečetl celou bibli 14krát, vévoda Montausier Nový Zákon 113krát. Rytíři znali výroky Augustinovy a Jeronymovy běžně, baroni a hrabata si u stolu dávali v poledne a večer předčítat homilie svatých Otců - zvyk, jenž se udržel nyní jen v klášterích. Bludaři neměli zlaté časy, poněvadž „novou“, t. j. bludnou nauku poznal na první pohled i laik. Jáhen Pavel Winfried sestavil sbírku homilií (lekci ze sv. Otců), Karel Veliký napsal předmluvu! Týž císař napsal sám dílo O milosti sedmeronásobného Ducha sv. (De gratia septiformis Spiritus)!
- 10 Dánská královna Marketa se ubírá pěšky do Říma, aby získala odpustky jubilejního léta. († 1412; sjednotila pod svým žezlem Dánsko, Norsko, Švédsko, jest beze sporu největší samostatnou vládkyní na severu Evropy, leda že by kdo dal přednost Kristině švédské.)
- 11 Digby v díle Ages of F. uvádí řadu dokladů, jak zbožní bývali vládci i lid; jaké bylo jejich smýšlení, patrné i v jejich výnosech, jak zbožný život. Nejednen vládce měl v úmyslu odejít do kláštera, a jen na radu svatých mužů od svého záměru ustoupili, vidouce, že by to nebylo podle vůle Boží, že ve světě jest jich více zapotřebí, jak ke cti a slávě Boží, tak k blahu bližních. Mabillon uvádí mnoho takových vládců. Viléma I. normanského opat nepřijal, Hugonu I. burgundskému papež nedovolil, Jindřicha II. německého poslal opat zpět na trůn, dva dožové benátské po slavné vládě se do kláštera uchýlit mohli.
- 12 Císař Lothar, jak o něm sděluje jáhen Petr Montecassinský († 1159), jeho současník a očitý svědek, zachovával jako mnichové půst až do nešpor, denně byl přítomen třem mším sv., jednu dal obětovat za zesnulé, druhou za své vojiny, třetí Missa diei, tedy konventní; bos navštěvoval římské chrámy.

- 13** Ještě dnes jest v Italii na některých místech zvykem, že věřící jdoucí mimo chrám políbí dvěře, jako u nás jest zvykem sejmout klobouk nebo se požehnat sv. křížem. Venantius Fortunatus ve stol. 6. vybízí věřící, aby jdouce mimo chrám políbili chrámový práh.
- 14** Otec Ludvíka XVI., syn krále bídáka, zesnulý dřív než otec le feu Dauphin, byl velmi učený, bezmála polyhistor, vyznal se ve všem, pilně studoval, a přece si našel každého dne volnou chvíli pro mši svatou, recitování kněžských hodinek a pro rozjímání.
- 15** Abbé de l'Epée, vynálezce posunkové řeči pro hluchoněmé, v jednom pařížském kostele jde k oltáři, nemá ministranta, čeká a čeká, tu se zvedne zprostřed zástupu věřících neznámý muž, ministruje mu, a pak dává značný peněžní dar pro jeho ústav... Josef II., smíšenina ušlechtilých i nedobrych vlastností!
- 16** P. Ant. Possevino T. J., poslán jako vyslanec od papeže ke dvoru moskevského knížete Ivana IV., přináší s sebou vzácný dar, obraz Rodičky Boží s Jezulátkem a Janem Křtitelem; drahocenná umělecká práce, zasazená do zlatého rámu rámu, perlami posetého... Nemohl dar odevzdat, protože božské dítko po způsobu či nezpůsobu renesančním bylo docela bez šatů, a to Rusy uráželo. Possevino chválí jejich vkus po této stránce!
- 17** Litevský generál Ostrošskij, výtečný muž, „doma zbožný jako Numa, v boji udatný jako Romulus“, s 35.000 muži porazil na hlavu 80.000 Rusů u Orši r. 1514.
Růžencoví generálové, v boji nepřemožitelní, nikdy neporaženi, Tilly (jeho porážku zavinil podřízený Pappenheim), Eugen Savojský, Radecký.
- 18** P. Elzeare l'Archer vypravuje: „Znal jsem muže, třikrát nebo čtyřikrát jsem se s ním setkal, po celé Italii jest pokládán za světce, svatost mu září z tváře; každý, kdo ho zná, souhlasí v tom, že patří více nebi než zemi, že více s Bohem než s lidmi obcuje, a přec rozhovor s ním je tak milý, že každého upoutá.“
- 19** Když vynalezen tisk, myslili věřící okamžitě i na to, že by takto bylo lze rozmnožovat lacino i obrazy; žádný katolický příbytek nechtěl být bez obrazů světců. Tím dán podnět k dřevorytectví, které se objevuje po prvé kolem r. 1500. Mědirytectví dosáhlo rozkvětu za Dürera († 1528), načež následuje hluboký úpadek.
- 20** Lord of the Isles líčí jízdu v bárce po moři; najednou slyšet hlas zvonů, zvoucí věřící k pobožnosti. V myslí se mu vynořili muži a ženy spěchající do domu Božího, aby se zúčastnili přesvaté oběti, ale on, na moři? Posvátný hlas zanikl bez odvety ve vzdouvajících se vlnách.
- 21** Sv. Foraildis, pravděpodobně dcera sv. Amalberg, sestra sv. Guduly a Reinildis, v 8. stol., nezameškala ani noční bohoslužby, k nimž se tehdy věřící lid s kněžími shromažďoval; od žárlivého manžela proto podezřívána a týrána, neupustila od svého zvyku a snášela heroicky všecko příkoří.

- 22** Nejslavnější mariánské poutní místo ve Švýcarsku Einsiedeln, založené tam, kde uprostřed hvozdů měl sv. Meinrad poustevnu s obrazem Matky Boží, vídal za rok až 180.000 poutníků. R. 1373: „Cizinci přicházejí a odcházejí bez ustání. Na hlavní slavnost andělského svěcení, 14. září, přišlo r. 1350 z Basileje 100 vyslanců, ze Strassburka 70, v milostné kapli bylo vidět jinochy, žáky ze vzdálených universit.“ Dnes se tomu nepodivujeme, Lurdy skýtají pohled ještě imposantnější, ale tehdy, když bylo nutno putovat pěšky, do vysokých zasněžených Alp (Vyslanci = delegáti.)
- 23** Svátky, jejich sociální vliv, odezíraje od zušlechťujícího vlivu na život milosti... Digby, Ages of faith: „Rolník vidí večer světélko s vížky zámecké kaple na hradě zářit do kraje - znamená, že tam připravují vigilií pro zítřejší svátek. V městech chodívali před svátky k sv. zpovědi. Svátky brzdily honbu za pozemskými statky a rozněcovaly lásku i touhu po dobrech nebeských, udržovaly ve spokojenosti, zamezovaly zoufalství, i revoluci. V krásném chrámě při krásných bohoslužbách zapomínali na pozemskou bídu, blažila je naděje v budoucí život. Dnes vydává stát peníze na policii místo na chrámy, aby tak držel na uzdě podvrtné živly. Policie, podle Friesa ozbrojení darmošlapi. (Bohužel nikoli! Mají denně co dělat!) Doba víry byla dobou poesie; dnes? Kostely jako by byly musea, turista jen s toho hlediska je pojímá.“ Mohl dodat: „Někdy jsou plnější, když přijdou výletníci, než když se v nich shromažďují věřící.“
- 24** Synoda orleánská r. 511 ustanovila stejně jako synoda pařížská r. 824: „Na velké svátky nesmí nikdo zůstat na venkově; šlechtici musí být přítomni mši svaté ve shromáždění věřících, ne ve svém zámku.“
- 25** V některých krajích italských oblékají na Dušičky smuteční šat, jako u nás na Velký pátek. Ve středověku bylo všeobecným zvykem, odkládat na počátku svatopostní doby sváteční šat a obléci jej teprve o velikonicích. V Paříži bylo povinností klenotníků obstarat pro den Vzkříšení Páně stříbrné náčiní pro hostinu v Hôtel Dieu, kde toho dne častování chudí. O velikonicích, později i o vánocích a o svátcích svatodušních bývali amnestováni vězňi, zvláště ti, kteří úpěli v žaláři proto, že nebyli s to zaplatit dluhy. Ve Francii se s tímto zvykem shledáváme už v 7. stol. V Burgundsku zvolen nejzasloužilejší občan, po skončení mše svaté o velikonočním pondělku korunován a veden jako král k žaláři, kde si směl vybrat dva uvězněné a propustit je na svobodu, načež rozděl almužnu a uspořádána veřejná hostina - jistě důstojnější počínání než rozpustilá kratochvíle se slaměným králem!
- 26** Dobu svatopostní trávili knížata někdy v klášteřích, jiní se tam uchýlovali zase na velké svátky, ti i oni, aby nebyli rušeni panovnickými starostmi a mohli několik dnů nebo týdnů v roce věnovat sobě a své duši. Tedy duchovní samota! Karel IV. na Karlův Týn. Sv. Havel viděl ve svých zdech často i krále a císaře, Clugny skoro každoročně; jiní zas očekávali v klášteře poslední hodinu, jiní si tam zajeli na několikadenní duchovní obnovu a konali při tom vše s mnichy, nevyjímaje chudý stůl. Na Montecassino se nejednou odebral papež, Monserrate měl několik pokojů pohotově pro krále, vévody,

knížata. Toskánští vévodové rádi chodívali do Camaldoli, Ludvík IX. do Royaumont. Za opata Eckerharda IV. bylo jednou ve Sv. Havlu najednou osm hrabat při velkonočním průvodu, při němž měli mnišský hábit přes svůj šat, aby mohli do klauzury.

27 V Remeši ve svaté noci, snad při půlnoční mši sv., z chrámu nechání vylétět ptácci... narozením Spasitelovým z přecisté Panny osvobozeny duše ze zajetí satanova!

28 Nevím, je-li ještě zvykem, že v noci před svátky sv. Panny jest v Loretě milostná svatyně ozářena; světlo bývalo tak mohutné, že je viděli i plavci na Adriatickém moři. Soudím, že nyní, ve století reflektorů a žárovek, tento zvyk nepominul.

29 Sv. Odilo, clugnyacký opat, vidí v neděli dva mnichy diskutovat o jakémsi filosofickém nebo theologickém problému. „Nechte to na pondělí!“

Letopisy kláštera Corvey píší: „Letos r. 934 byla postavena u cesty tam a tam kaple, aby cestující mohli vykonat pobožnost.“

30 V předvečer sv. Jana Křtitele býval obvyklý oheň, jinde na návrších rozněcovaný, v Paříži zapalován na náměstí Grève, a to samým guvernérem, někdy dokonce králem, který přišel s princem a nejvyššími úředníky. Ve Florencii byla zevně ozářena katedrála a křestní kaple.

31 K svátku posvěcení chrámu přicházejí do Riddershausen v Brunšvicu lidé v takovém počtu, že pošlapali obilí a poráželi stromy, aby si mohli zhotovit stany. Aby nebyl Bůh urážen a bližní poškozováni, vyprosil si opat Egaling od papeže Inocence VI. dovolení, by slavnost byla z června přeložena do listopadu, kdy už vše sklizeno.

Sv. Vincenc Ferrerský má v Tortose na Velký pátek kázání, lid si pak v neděli šel pro požehnání, nával byl takový, že pontonový most se zřítíl.

32 R. 1071 svěcen nový kostel na Montecassino. Přítomnost obdařena neplnomocnými odpustky, a přec se sešlo tolik lidí, že pokryli celý vrch, tísnil se u zpovědnic (věděli tedy, že k získání odpustků je třeba přijetí sv. svátostí a že se odpustky neprodávají, ani že nejsou odpuštěním hříchů!), slavnosti trvaly osm dní, bylo přítomno 43 biskupů, 10 arcibiskupů, tři vévodové, několik knížat, šlechticů bez počtu.

33 Sv. Ivo de Chartres nadí: „Každý by měl mít ve svém domě oratoř, kde by se modlil.“ Naši předkové mívali domácí oltářík. Dnes pro radio a jiné vymoženosti není na oltářík místa. Dnes... Před několika desetiletími nebylo rozhlasu a oltáříky přec už zmizely dávno předtím! Na radio si místo našli!

34 Pravá zbožnost činí mladými i starce, Plato: „Milácci bohů nikdy nestárnou.“ (De leg. 2.) Kláštery, kde nedošlo k zvlažnění v modlitbě a ve zbožnosti, nepotřebovaly, nikdy reformy. (Viz kap. 42.) Clairmains měl v období 1140—1790, tedy až do zrušení v revoluci, 59 výtečných opatů, a kázeň v něm nepoklesla nikdy. Klášter sv. Jana des Vignes v Soissons nepotřeboval refor-

my od r. 1076 do 1718. I za dob všeobecného úpadku, kdy celá církev začala „stárnout,“ zůstaly některé kláštery plny mladické svěžesti a síly. (Viz kap. 43.) Ambrož Traversari, člen a visitátor kamaldulského řádu, v letech 1433—35 svědčí, že v Itálii i v Podunají našel mnoho učených a ctnostných mužů v konventech svého řádu. Benediktin Ascolti Aretini vydává r. 1415 klášterům svědectví co nejlepší. V Anglii jedině kláštery se opřely Jindřichu VIII., zatím co preláti odpadali šmahem na jeho jediný rozkaz.

35 Montréal v Kanadě, město plné chrámů... Nejoblíbenější jest chrám Matky Boží. Zevně nevidíš prazádnou architektonickou ozdobu, nevzbuzuje žádný dojem, ale vnitřek! Tam tě vše povznáší k nebi a disponuje k sebranosti i modlitbě, svatyně skoro vždy plná. Pravý opak jest nová katedrála, napodobení sv. Petra v Římě; zevně nádhera, vnitřek jest chladný a nechá tě chladným, vše činí dojem profánní budovy, světlo i bílé stěny; kostel skoro vždy prázdný. V menším měřítku jsem pozoroval totéž v Olomouci, srovnáváje katedrálu, zevně imposantní, uvnitř chladnou, s chrámem sv. Mořice, zevně nevzhledným, uvnitř velebným.

36 V Montréalu kterýsi turista se dal před lety provázet vůdcem po městě, zašli i do chrámu, průvodce poklekl k modlitbě, zapomněl na turistu, a ten? Když už mu to trvalo příliš dlouho, odešel a nechal průvodce v kostele.

37 Zbožnost našich otců... Winter v Kulturních obrazech českých měst sděluje, jak r. 1517 zapálen chrám; žhář skončil zle, a občané se dali hned do stavby nového kostela. Děti vybíraly z trosek kusy slité zvonoviny, pokrývači sliben liščí kožich, pokryje-li střechu věže co nejlépe, na celých 22 let zatížili těžce městské finance, jen aby měli zase chrám, a to ještě nádhernější, než jaký po otcích zdédili. S tím srovnej lhostejnost jejich synů ve 20. stol.! V jedné osadě šlo jen o opravu kostela, nezbytnou, neměl-li někomu spadnout na hlavu, světské úřady samy se věci ujaly, a sousedé protestovali z plných sil... bohatá sedlácká osada!

Kdo v katolické Plzni nepoklekl, jakmile se rozhlaholil andělský zvon, putoval bez milosti do šatlavy.

38 Winter: „Moderní město... Nákladné budovy jsou radnice, divadla, školy, nádraží, to se postaví co možná brzo. Ve středověku byl nejdříve zbudován kostel, potom domy, a ty jako by se tulily po způsobu kuřátek pod křídla svatyně. Domky byly skromné, chrám výstavný, musil být viděn zdaleka.“ Eneáš Silvius (Pius II.) „Není království, kde by bylo tak mnoho krásných, slavných, nákladných a ozdobných chrámů jako v Čechách. Chrámy vysoké, prostranné, klenuté, břídlící pokryté, oltáře zlaté a stříbrně zdobené, kněžská roucha drahými perlami lemovaná, okna vysoká a široká, pěkného skla i podivuhodného mistrovského díla, nejen v městech, i ve vesničkách ku podivu všech...“

39 Zabaví-li se dnes někomu zboží, zmizí v kapsách nepovolaných, nikoli v příbytích chudiny. Kdysi bývalo jinak. Ve Stříbře r. 1552 se tak dostali k novým oltářním svícům; který šenkýř měl jedinou nádobu „nemírnou“ (ne-

cejchovanou), tomu sebrali všechny cínové žejdlíky a hubatky (sklenice), dali městskému kováři, aby z nich vyrobil svícny.

- 40** Arka oltářní (spodní část oltáře) bývala vzácné řezbářské a malířské dílo. Pardubice věnovaly tomu účelu 26 kop grošů r. 1569 - za to by bylo lze koupit domek! Rakovník pořídil r. 1590 zlacenou arku za sto tolarů - za to by byl pořídil velmi slušný dům! S desky oltářní visela nádherná antipendia...

- 41** Věčná lampa, často stříbrná, vzácné umělecké dílo zlatnické nebo konvářské. Monstrance byly neuvěřitelně drahocenné. Kutná Hora měla monstranci těžkou 121 hřiven, vysokou „jako člověk dlouhé postavy, když zvedne ruce“; tedy malá věžička! Stříbro mělo monstranci tak těžkou, že při průvodech musila být nošena na nosítkách. Kutnohorský chrám sv. Barbory r. 1516 měl 29 kalichů od půl libry do 11 liber stříbra, sv. Jakub tamtéž dvě monstrance 33 a půl a 63 a půl libry, tedy 17 a 32 kg, kalichů 13, nejtěžší 13 hřiven! Ve Stříbře se nejdražší kusy chovaly na radnici.

Překrásné gotické kazatelny s fialami, prutovím, reliefy.

- 42** Kniham liturgickým věnována mimořádná péče. Vazba týnského graduálu z r. 1609 stála deset kop, ve Žluticích si pořídili kancionál z 245 koží, stál 283 kop grošů míšeňských! Vzácné kancionály měl Hradec Král., 1505, Bechyně, Chrudim 1530, Příbram, Čáslav, Litoměřice 1517. Z pergamenu, zdobené iniciálkami a drobnomalbami, malby podkládány zlatem, lemování z arabesek, listů, živočichů, symbolů, obrazů biblických; písně latinské i české; chlouba umění krasopiseckého i malířského, dnes ozdoba muzeí i císařských sbírek vídeňských. Jak hrazen velký náklad na ně? Obecními sbírkami, příspěvky cechů, dary donatorovými, pomocí vrchnosti.

- 43** Měšťané, o kněžích nemluvě, odkazovali často vzácná roucha na ornáty. Plzeň měla r. 1495 červený damaškový ornát; r. 1503 odkazuje kdosi svůj „perlový pásek“ k lemování vomirálu (humerálu, jež bylo tehdy vidět jako dnes při bohoslužbách mnichů) u zeleného damaškového ornátu. Strahov má r. 1448 perlové humerály, ornáty s perlami, alby s perlovými rukávy, humerály, ornáty s perlami, humerály se zlatým vyšíváním (nápis), paramenta z aksamitu, alby protkávané zlatohlavem, všelijak barveným. Perlový ornát se záponami na vomirálu, který měli ve Vimperku r. 1501, stál tisíc kop grošů!

V Podole odkazuje kdosi r. 1472 na korouhve čtyři kopy grošů - za to mohla být chalupa! U sv. Štěpána v Praze na týž účel kdosi r. 1475 deset kop.

- 44** Katoličtí měšťané pamatovali v odkazech hojně na chrámy; k oltářům nejraději odkazovali nebo kupovali obrazy Boží Mateře. Zvláště v Plzni: r. 1490 jedna měšťanka odkazuje chrámu stříbrný obraz Matky Boží, r. 1495 tak činí jiná, r. 1505 tak činí jeden měšťan, a jiný zase odkazuje 100 kop grošů na obraz Marie Panny do Časté.

- 45** Kostelům činěny odkazy, nemalé, často. K sv. Jindřichu v Praze v letech 1508-15 celkem 260 kop grošů českých! Chrámům, kaplím, oltářům odkazovány polnosti, louky, krámy a jiné grunty, včely (voskl), ba i krávy.

Taková „zádušná kráva“ byla dvojím dobrodiním: chudásu, jemuž byla pronajata, a kostelu, kterému z ní placen roční nájem. V Domažlicích na př. jeden soused odkazuje r. 1519 „krávu, aby byla dána tomu, kdo by ji chtěl z své chudoby vzíti a libru vosku od ní jednu v roce k faře zpracovati.“

46 Kdykoli v kostele něco chybělo, vždy se našel dobrodinec, který pomohl. Odkazovány ženské pásy, lžice, prsteny, aby z nich hotoveny monstrance. R. 1503 ve Stříbře měšťané i jejich ženy přinášeli křížky, prsteny, spinadla, stříbrné knoflíky, aby z nich pořízena monstrance. Některé rodiny si vzaly na starost ozdobu toho neb onoho oltáře, a pak na něj pamatovaly v životě i ve smrti.

47 Winter: „Obrazy ctít jest věc přirozená. V církvi byly obrazy knihami pro lid, který neuměl číst. (Biblia pauperum... obrázková bible pro čtenáře analfabety!) Dramatickým líčením působily i na lidi vzdělané, estetickou zálibu budily u všech. To dobře vystihla katolická církev; proto podporovala odjakživa výtvarné umění. Té psychologii se dlouho nevzpírali ani ti, kteří od církve odpadli; kalíšníci tím méně, poněvadž se nepokládali za odpadlé, nýbrž za věrné syny církve. Teprv když se k nám začal trousit protestantismus, prosakuje nechuť k obrazům. Když Skultetus kázal provést obrazoborectví u sv. Víta (1619), vzpláli hněvem nejen katolíci, nýbrž horšili se všichni Češi. Poděbrady přišly na řadu potom, ale lid po hospodách „pány třepal“; v lednu 1620 radní s pomocníky řádili v kostele jako nepřátelé; některé „věci od stříbra s pomocí Boží“ odvezli do Kutné Hory na mince, jednu libru za sedm kop. Obec se bouřila, Bílou horou vše skončilo, sic by to byli konšelé odpykali zle.“

48 O pražských vězeních se dočítáme: „Ráno i večer zpívali zbožné písně, modlili se, o svátcích po celém domě úplný klid, všichni se zaměstnávali svatou četbou.“ Chce-li který neznaboh učinit poznámku o nábožných ničemnicích, podotýkáme, že jde o vězně buďto politické nebo dlužníky, a pokud byli mezi nimi skuteční zločinci, jednak kradli z hladu, jednak nepozbyli vši víry, a ta společenstvím s lepšími ožila - metoda rozhodně účinnější než v moderních kriminálech, kde vymýšlejí všecko možné, aby vězňové odešli lepší, než přišli... bez Boha se dopracují pravého opaku.

Nápisy na hřbitovech: „Zde odpočívá do dne příští Syna Božího...“

Svíčkové baby nesměly do kostela, musily svou živnost provozovat venku!

49 Vánoční hry, rozšířené po Itálii, Francii, Německu, se konaly i u nás, napřed v kostele, pak mimo kostel. Husitské bouře jim udělaly konec, teprve po Bílé hoře zas ožily, přičiněním jezuitů, a to v jazyce českém, ve velmi pěkném provedení, chovanci jejich ústavů.

50 Totéž platí i o velikonočních hrách. Pašijové hry... Když místo latiny nastoupila řeč lidová, zvrhly se jak jinde, tak v naší vlasti, musily z kostela ven; za husitských dob upadly nadobro, vzkříšeny jesuity, v důstojném provedení; po zrušení řádu zase poklesly, koncem 19. stol. je prováděly kočující herecké společnosti, naposled v Prostějově r. 1898.

- 51** Oblíbené byly hry biblické, beroucí náměty hlavně ze Starého Zákona, a pak hry svatých: sv. Jiří, sv. Dorota, sv. Barbora, sv. Kateřina.
- 52** Kosmas, první dějepisec našeho národa, sděluje o našich otcích, že píseň „Gospodine, pomiluj“ (Pane, smiluj se) zpívali při každé příležitosti, při slavnostech církevních, národních, v míru, ve válce, ve chrámě, pod širým nebem, od nepaměti. Po prvé jest doložena pro rok 973, při nastolení prvního pražského biskupa. Vodňanský r. 1554: „Staří Čechové byli zpěvu velmi milovní, a toto přespanilé umění velepečlivě pěstovali.“ Tanner T. J. r. 1600: „Český lid jest zbožným zpěvům co nejvíce oddán.“
- 53** Při stavbě chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě odnesl kníže Vratislav II. při kopání základů 12 košů prsti, pak přinesl 12 kamenů, rozkázav, aby byly vloženy do základů.
- 54** Při stavbě kostela a kláštera sv. Františka (nynější křížovnický chrám) odmítal Václav I. všechny dary, sám svým nákladem svatyni postavil. Dělníci, vidouce to, nechtěli přijmout mzdu a pracovali zdarma. Žel, že později se král zvrhl a trávil čas na svých hradech Křivokládě a Zvíkově s milostnicemi a honícími psy.
- 55** Karel IV.... O jeho zbožnosti viz Postilu, (Exerc. knihovna č. 6.)
Tam zmínka o Karlově Týnu. Krom Itálie nebylo v celé Evropě stavby tak nádherné. Pět poschodí... V kapli Panny nanebevzaté sloužil denně karlotýnský děkan se čtyřmi kanovníky mši sv. a modlili se kněžské hodinky; kaple sv. Kateřiny byla domácí kaple císařova; tam se uchýloval do samoty, aby nerušen se věnoval Bohu a sobě, zvláště v pašijový týden, plných 20 let rok co rok. Při svěcení kaple sv. Kříže spotřebováno 1330 voskovic, mši sv. tam směl sloužit jen biskup a karlotýnský děkan, ve věži nesměla být v noci žádná žena s muži, nevyjímajíc císařovnu.
- 56** Když chtěl Karel IV. naposled vidět své francouzské příbuzné, svého synovce Karla V., skličěn nemocí, r. 1377, přichází mu v Cambrai naproti průvod vyslaný králem; císař se napřed odebral do hlavního chrámu, aby tam vykonal pobožnost, a pak teprve do biskupské residence k oddechu po namáhavé cestě.
- 57** V Jindřichově Hradci zřízena křížová cesta r. 1518 nákladem měšťanstva, ovšem ne po nynějším způsobu o 14 zastaveních. Deset sloupů ozdobeno figurami umučení Páně: Olivetská hora, bičování, soud před Pilátem, nesení kříže, plačící ženy, Veronika, pád pod křížem, kříž připraven, Pán přibit na kříž, složen s kříže; pochován. - Hrob Páně upraven za kapli.
Paměti Fr. Slavětové ze 17. stol. činí dojem, jako bychom Následování Kristovo četli; celý její život, celá její duše se v nich zrcadlí.
- 58** Winter: „V rodinách se modlitbou začínalo i končilo. Nebylo jídla, aby při něm nebylo nahlas říkáno žehnání; před obědem a po něm zhusta zpíváno. A jak pilně čítáno v bibli! Třebaže byly tak drahé (psané!)... R. 1427 stála 13 kop grošů, r. 1504 již 50 kop. I tištěné bible byly drahé! Odkazovány jako

poklad: „Kdyby Pán Bůh mi dítek dáti neráčil...“ Tak v jednom testamentě r. 1584. R. 1608 skutečně vzali odkázanou bibli na radnici.“

Před stolem i po něm se modlivali naši otcové určitou modlitbu, někdy rýmovanou, často slovy žalmu 144. Před svatební hostinou byla modlitba zvlášť obřadná a dosti dlouhá.

Na domech bývaly obrazy a sochy světců.

- 59** Dopisy i právní listiny začínaly vzpomínkou na Boha, a tak i končily. Obyčejně: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.“ Anebo: „Ve jménu nejsv. Trojice.“ Známa jest scéna z Babičky, kde stařena diktuje Barunce dopis a začíná křesťanským pozdravem: „Pochválen buď...“ A když Barunka namítá, dostává odpověď: „Nic to, děvečko, tvůj praděd i děd vždycky tak psávali...“ Klausule „Pánu Bohu vás poroučím“ jest doložena už r. 1645.

- 60** Talk zvaná „Zrcadlo“, obsahující rady a napomenutí, která dává otec synu, zvláště před svatbou, začínají: „Ve jménu nejsv. Trojice Boží, Otce, Syna, Duchu sv., a nejsv. Rodičky Boží Marie Panny, Královny svatohorské...“ Pak přicházejí pokyny, jak se má chovat k Bohu, k rodičům, k snoubence (volba stavu!), k manželce, k dětem.

B) Modlitba.

- 61** Sv. Oldřich, augsburský biskup, potkává jednoho dne žebráka, dá se s ním do hovoru, a na konec oba činí úmluvu: žebrák bude docházet denně do arcibiskupské kuchyně, kde se mu dostane nasycení, a za to se bude denně za biskupa modlit. Po čase pozoruje světec, že se mu práce jaksi nedaří. „Že se ten žebrák za mne přestal modlit?“ Počkal si na něho, a spustil na něj bez okolků. Žebrák doznal, že se skutečně nemodlí, ale proč... „Tvůj služebník mi také nedává, cos mi slíbil!“ Světec zavolal služebníka a vyčínil mu zle, že ho takto připravil o modlitbu. Ale sluha, místo co by provinění uznal, byl hrubý a odpověděl biskupovi: „To je rámusu pro jediný Otčenáš!“ Za tento výrok mu uložil světec pokání; musí jít do Říma otázat se papeže, jakou cenu má jediný Otčenáš. Poslechne, přijde do věčného města, žádá za audienci u hlavy všeho křesťanstva, udává důvod, proč přichází, jest připuštěn a dostává odpověď: „Jeden Otčenáš má cenu jako zlatý haléř.“ Vrací se, oznamuje biskupovi, jaké odpovědi se mu dostalo. „A jak široký je ten haléř?“ Na to se samozřejmě papeže netázal! Musí ještě jednou do Říma, a dostává druhou odpověď: „Ten haléř jest široký jako celá země.“ Vrací se, vyřizuje, biskup se ho znova táže: „A jak silný je ten haléř?“ Ubohý musí po třetí do Říma a přináší třetí odpověď: „Ten haléř je tak silný, tak vysoký, jako nebe nad zemí.“

- 62** U Loděnic (mezi Mor. Krumlovem a Pohořelí) bitva 10. prosince 1185, nejkrvavější ze všech, které kdy Češi s Moravany svedli; české voje Bedřichovy vedl Přemysl, pozdější český král, moravské vojsko markraběte Konráda Oty bylo poraženo, po třech letech zase Morava spojena s Čechy. Lomozbrání bylo slyšet až do kláštera v Dolních Kounicích, přes míli daleko; řehol-

ní panny spěchají do chóru a modlí se za svého zakladatele Viléma, jenž bojoval na straně moravské; vrátil se zdráv a shledal, že kožich, který měl přes brnění, jest probodán více než tisícem ran.

- 63** Kníže Vladislav II. táhne do Uher, doma biskup Daniel se bez ustání s kanovníky a kněžstvem i vším lidem za něho modlí, páteční půst jest ode všech obětován za něho a za jeho voje. Královna Judita se svými „pannami“ (komornými) se zamkla do kláštera a tam se denně modlila za Boží ochranu a vítězství. (R. 1164; když se kníže, vlastně král, šťastně vrátil, obětoval spolu s manželkou přemnoho vzácných rouch a drahocenných nádob z výpravy proti řeckému císaři přivezených svatovítské katedrále a podaroval i jiné české chrámy a kláštery.)
- 64** R. 1262 byla v Čechách neúroda, z toho následujícího roku hlad, draho, a dalšího roku zase krutá zima, silné vichřice burácely a natropily mnoho škod, v Praze i mimo Prahu v lednu a únoru strženo mnoho domů a vyvráceno mnoho stromů, všechna skleněná okna u sv. Víta roztříštěna. V těch dobách bídý spínal kdekdo ruce k nebi, v celé zemi se konaly modlitby za odvrácení těch Božích trestů. Neúroda r. 1262 by byla dopadla ještě hůř, nebýt vroucích modliteb. Když v létě toho roku strašným suchem všechno spáleno, konán 13. července z hradu a města pražského do břevnovského kláštera průvod, při němž neseny ostatky sv. Markety, darované Přemyslu II. papežem Alexandrem IV. po vítězné bitvě u Kressenbrunu, právě před dvěma roky 13. července vybojované. Jakmile prosebný průvod přišel na Břevnov, objevil se na nebi mrak, a když vešli do kostela, spustil se liják a napojil vyprahlou zemi. Toto mimořádné vyslyšení přičítáno přímlově mladičké 15leté mučednice. Na památku toho daroval král její ostatky klášteru břevnovskému, lid jej začal nazývat klášterem sv. Markety; její svátek („přenesení“) se v Čechách od té doby slaví odlišně od církve dne 13. místo 20. července, slavně po celé zemi, 26 kostelů jest jí v Čechách zasvěceno. Pokaždé v době sucha se k ní lid utíkal, nesa její ostatky v průvodě; až do Josefa II. trval ten zvyk. Gotický relikviář byl posázen drahokamy.
- 65** K tomu poznámka. Jak si počínal náš lid za velkého sucha r. 1947? V novinách a revuích články a pojednání, v nichž se učeně filosofovalo, odkud to sucho může být, rozumní odborníci odpovídali: „Nevíme“, ale kdo se utíkal na modlitbách k Bohu? Jeden velký pán řekl posměšně deputaci katolických akademiků, že je vyslechne, až si vymodlí od Pánbicka, aby přišlo; proč nepořídí přšení sám pomocí nejnovějších vymožeností vědy, které mu přec byly k dispozici? Byl by ukázal, že se už bez Pánbicka svět i republika obejde! President Beneš tak pohrdlivě o Bohu nemluvil nikdy!
- 66** Arcibiskup Jan Očko z Vlašimi svědčí: „Karel IV. uměl nejen statečně bojovat a pevnou rukou vládnout; dovedl se i vytrvale modlit, když za něco k blahu národa prosil, a byl jist, že ho Bůh vyslyší.“ Dnes bychom toto svědectví upravili a řekli: „Nejen se dovedl modlit, dovedl i pevně vládnout a mužně bojovat.“

- 67** O jeho křestním patronovi platí totéž. Sv. Václav... Namnoze si ho představovali jako slabého knížete, který patřil do kláštera a nikoli na trůn, do jehož rukou se hodila modlicí kniha a ne meč. Teprve Pekař ukázal, že tento světec byl stejně mužný a udatný jako nábožný.
- 68** Po zvolení Jiřího za českého krále 2. března 1458 se rozléhala pražskými ulicemi píseň „Svatý Václave“, veden do mariánského chrámu týnského, pak do Králova dvora, kde obýval. Jindřich z Lipé, nejvyšší zemský maršálek, nesl před ním meč, po Jiříkově levici kráčel Zdeněk ze Šternberka, za ním slezský hejtman Jan Rožmberský a s ním Zbyněk z Hasenburka, všichni čtyři byli přední páni katolické strany - na důkaz lidu, že všechny strany národa, utrakvisté i katolíci pod jednou, svorně jednaly a volily.
- 69** Před volbou všichni sněmovníci konali na kolenou modlitbu. Poslové basilejského sněmu, přítomní jednání českých stavů v Karolinu 13. června 1433, se divili, že Češi každé zasedání začínají vzýváním Ducha svatého..., „kacířští“ Čechové byli zbožnější než „pravověrní“ Němci. Před volbou krále ve svatováclavské kapli vždy vzýván Duch svatý.
- 70** Dne 5. června 1619 stojí vůdce českého povstání Thurn před Vídní. V městě je zděšení... Podaří-li se mu vyhodit jednu bránu do povětří, jest Vídeň v jeho rukou, a co potom? Protestantismus bude slavit vítězství i v této katolické zemi, která byla dotud pevným valem proti vetřelému rozpínajícímu se náboženskému novotářství; nepodere se potom jako dravá záplava do Itálie? Ferdinand II. klečí před obrazem Ukřižovaného, který se pak choval a snad doposud chová ve farním chrámu císařského hradu nad svatostánkem. Jeho víra pevná, jeho odhodlanost neméně, a jeho důvěra stejně neochvějná jako jeho víra a mužnost. Dne 11. června jest u něho deputace dolnorakouských stavů a žádá, aby schválil jejich spojení s českými vzbouřenci a dal naprostou svobodu vyznání - rozuměj: dát protestantům svobodu vyznání znamenalo katolické církvi ve vlastní zemi odzvonit umíráčkem, jak zřejmo na Majestátu Rudolfa II. Mladý arcivévoda a již zvolený císař se brání, jeden z přítomných (Thonradl) ho chopí za knoflík: „Podepíšeš, či nepodepíšeš?“ Kritická situace, ale mladý vládce má energie i mučednické krve v žilách dost, aby nezhradil své přesvědčení a nejednal proti svědomí. V tom zazní na dvoře trubka... do města vniklo 500 dragounů, vedených Dampierrem... Den předtím porazil Boucquoy Mansfelda u Č. Budějovic a část vítězného vojska přišla v nejvyšší čas... Stavky koktajíce omluvu se chlíple ztrácely z paláce, Thurn musil s nepořízenou odtáhnout... zdá se, že protestanté mu chtěli zrádně otevřít brány... teď bylo po všem!
- Někteří noví historikové o této události pochybují, ale jejich námítky se mi nikterak nezdají přesvědčivé. Bezvěrci vidí v celé události „nehorázné štěstí“ pro Ferdinanda, což ovšem nikterak nebrání nám, vidět v ní vyslyšení jeho modliteb. A za třetí: kdyby takto jednal Luther nebo protestantský vládce, dočetl by ses v každé čítance o jeho mužnosti a sebedůvěře, která nechtěla zradit jeho vlastní svědomí. Luther, prohlašovaný za hrdinu, byl typický zbabělec, zbabělejší než v bajce koza, která se střechy láteřila a spílala vlkovi,

jenž stál dole. Láteřil na papeže, biskupy, mnichy, kteří byli jednak daleko, jednak se jich neměl co bát, láteřil na každého ze svých lidí, kdo se odvážil v něčem projevit nesouhlas s jeho neomylnými výnosy a výklady, když viděl, že za ním stojí kurfirst. Před světskou vrchností, která ho držela, se plazil, na přání leccjakého potentáta zradil bezcharakterné vlastní zásady, na př. dal posvětit či posvětil sám, máje jen kněžská svěcení, na biskupa Amsdorfa, a to jen proto, že si to vládce přál, a přece zavrhl všechny svátosti až na dvě a hlásal všeobecné kněžství! Na sněm do Wormsu šel s neobyčejnou kuráží, chvástaje se, že tam půjde (mezi katolíky jako do jámy lví!), i kdyby prý sami čerti přšeli; ale nepochlubil se, že má v kapse písemnou záruku císařovu, že mu nebude zkřiven ani vlas na hlavě. Zato odjinud utekl, ne před mučednickou smrtí, ale když včas vytušil, že by při disputaci nebo vyjednávání prohrál, na př. v noci 20. října 1518 z Augsburgu.

Týž císař se modlíval, aby ho Bůh povýšil, je-li to ke cti Boží, a aby ho ponížil, přispěje-li to k větší Boží slávě.

- 71** V prosinci 1923 schválila irská sněmovna návrh, aby zasedání začínalo modlitbou.

V kanadském Quebecu téhož roku podobné usnesení. Jejich modlitba zní: „Všemohoucí věčný Bože, od něhož všechna moc pochází a všechna moudrost vychází, skrze něhož králové vládou a spravedlivé zákony vydávají, shlédni na nás, abychom vydávali zákony k blahu a prospěchu naší země.“ Jinde se obejdou bez osvětlení nebes, ale vydávají-li šalomounské zákony, jest otázka.

- 72** Sezení městské rady v N. Yorku začínají snad dodnes modlitbou. Návrh k tomu učinil před lety katolický starosta města Mc Kee, všichni souhlasili. po prvé konal modlitbu katolický farář, pak po řadě střídavě příslušníci jiných vyznání, ostatní při tom stojí s obnaženou hlavou.

Továrník H. Creager začínal každý den práci v továrně modlitbou a čtvrt hodinovým výkladem Písma svatého.

- 73** Císař Valens potkává mnicha... bývalého ministra, který následoval příkladu sv. Arsenia, ministra císaře Theodosia, vychovatele jeho synů Honoria a Arkadia, a opustil císařskou službu i dvůr. Valens se ho táže: „Kam jdeš?“ „Modlit se za tvou říši!“ Věc, na kterou císař až příliš často zapomínal!

- 74** Perský král Šapur (Šapur, ř 271 nebo 272) obléhá Nisibis, rodiště pozdějšího velkého učitele církevního sv. Efréma. Biskup sv. Jakub zvaný Moudrý se utíká k modlitbě, a celé město spolu s ním. Náhle se spustí na nepřátelské řady roj vos (nebo moskytů?), hmyz se dere koním do nozder a slonům do chobotů, zvířata se plaší a divočejí, nastává zmatek a panika, a posléze všechno vojsko se dává na bezhlavý útěk.

- 75** Anglický hrad Bambourough obléhán pohanským králem Pendou, a ten, podrážděn dlouhým odporem, přísahal pomstu. Všecky vsi v okolí zbořil, dříví ze zbořených chaloupek nahromadil před hrad, polil olejem a smolou, a když vítr vál na hrad, dal vše zapálit. Co mohou ve hradě dělat? Na hašení nelze myslet, všichni spějí do hradní kaple a tam prosí za pomoc nebes, kdyžtě

v lidskou pomoc ani ve vlastní síly doufat nemohou. Náhle se vítr obrací, a za několik minut je celé nepřátelské ležení v plamenech. Penda se musí dát co nejspěšněji na útěk, nezachrániv zhoľa nic.

76 Kardinál X i m e n e s, první ministr Ferdinanda Kastilského a jeho manželky Isabelly Aragonské, zvelebitel Španělska za dob Kolumbových, svolal jednou do svého paláce ministry a královské rádce k poradě; jenže musili dost dlouho čekat a byli už netrpěliví. Konečně se Ximenes objevil... bývalý mnich, vychází z cely, kterou si v paláci zřídil a kterou obýval. „Vy jste netrpěliví, není-liž pravda? Já jsem se modlil, a to jest neméně nutné než cokoli jiného, aby se naše porada zdařila.“

77 Podobně jednal nástupce tohoto krále, Karel V. Denně konal ranní modlitbu, i když byl prací přetížen. Francouzský vyslanec prosí jednou za nutnou audienci v naléhavé neodkladné záležitosti, a dostává odpověď: „Já mám teď audienci u vyššího krále, prosím, aby pánové posečkali.“

78 Filip August na křížové výpravě zažil v Messinské úžině několik zlých chvil; bouře zmítala lodí, zdálo se každou chvíli, že bude pohlcena vlnami, házejí do moře i proviant; konečně se táže, kolik je hodin. „Půlnoc!“ „Teď jsem kliden, teď mnichové vstávají v celé mé říši k modlitbám, brzo po nich i světští kněží, pak začnou v klášterích mše svaté, potom i ve farních kostelích, při nich se budou za nás modlit, netřeba se bát...“

79 Napoleon při tažení v Rusku vidí jednou v noci v táboře světlo, posílá důstojníka podívat se, co to je. „To je generál Drouot, pracuje a modlí se.“

Maršálek de Broc koná r. 1763 inspekci u pluku ležícího v Brestu, táže se jednoho poddůstojníka: „Čím začínáte den?“ „Modlitbou!“ Všichni se dali do smíchu, ale markýz zůstal vážný.

Nevím, kde se stala tato příhoda. Prý při důstojnické zkoušce... Major se táže poručíka: „Byl byste v zoufalé situaci, zpředu nepřítel, zprava zleva nepřítel, ústup odříznut, co byste dělal?“ „Komandoval bych: ‚K modlitbě!‘...“

Profesor Dr Triampe, padlý r. 1914 ve Francii, řekl před bitvou vojákům: „Kdo nemůže bojovat, ať se modlí.“

80 Alfred anglický (ř 901) jest shromážděn s velmoži ve sněmovně, když tu přijde neočekávaná zvěst, že hrabě Holderness i jeho manželka zemřeli. Okamžitě se dva přítomní hlásí, aby jim král přiřkl osiřelé hrabství, dovolávajíce se služeb, které ve válce králi prokázali. Vtom vchází chudá žena se synáčkem zesnulého hraběte a prosí, aby dítěti zachránil dědictví rodičů. Jeden z uchazečů se ozval: „Co by si král počal s dětmi v tak těžké době, zvláště když hrozí válka s Dánskem? Pověz, chlapče, co bys dělal, kdyby vypukla válka?“ „Modlil bych se za krále, aby mu Bůh dal vítězství.“ Alfred chránil právo a nedopustil, by sirotek byl oloupen.

81 Generál Salignac Fénelon se modlil den co den s vojenskou přesností v ustanovenou hodinu, v uniformě, v níž chodíval ke královské audienci, tělo nepohnuté jako při příchodu vládce.

- 82** Washington v bojích o svobodu s Angličany vysílal bez ustání modlitby k nebi. Kdykoli v bitvě štěstí kolísalo, odebral se do ústraní, poklekl a prosil Pána za pomoc.
- 83** Vítěz v první světové válce, generál Foch, se modlil denně *Veni sancte Spiritus*, denně byl přítomen nejsv. oběti, bylo-li jen poněkud možno. Když byl r. 1923 vítán v Praze, šel podle zvyku na mši sv. (do katedrály... nebyla v programu!) Dne 17. srpna 1918 v předvečer velké ofensivy řekl, že chce být o samotě nerušen. Všichni myslili na oddech, tu přišel telegram, kter musil být bezpodmínečně neprodleně vyřízen, hledají maršálka, a najdou ho v malé kapli před svatostánkem. Týž píše svému bratru Germainovi T. J.: „Spoléhám na tvé modlitby.“ V létě 1918 prosil za modlitbu děti celé Francie, jeho bratr tuto akci zorganizoval a řídil. Redaktoru londýnského *Universe*, jenž vyzval k společným modlitbám dětí anglické, poděkoval Foch dopisem. Kde měl hlavní stan, vodíval děti sám do kostela, před nimi a s nimi se modlíval, při mši sv. klečel mezi prostým lidem, na př. na vile v Ploujean v Bretani, kde trávil dovolenou. Brigádní generál klečí po celou mši svatou mezi ostatními na kolenu, a když stáří se hlásilo, jako maršálek klečel mezi nimi alespoň od *Sanctus* až do konce. Jako maršálek chodíval ve všední dny do vesnického kostela na ranní mši sv., v neděli na hlavní, měl modlicí knihu, kterou krom evangelií a *Následování Krista* vždy měl po ruce. Za války se často uchýlil do kostela, kde mohl být sám. Působilo hlubokým dojmem, kdy se velebně a hrdě znameňal svatým křížem. Jeho náboženské přesvědčení mu způsobilo u vlády nejednu nepříjemnost, ale když bylo ve válce zle, svěřili nakonec vše tomuto katolickému generálovi. Rád putoval do Lurd. Na začátku války kterou Němci s takovou kuráží začali, psaly r. 1914 jakési jejich noviny: „Panna Maria v Lurdech bude mít těžkou práci, aby spravila Francouzům kosti, které jim rozbijem.“ Když mu bylo v Gorcy sděleno, že po celou válku kladli obyvatelé na hroby padlých vojáků květy, odpověděl: „Především ať kladou modlitby, jen to má cenu.“ Sám se za oběti války modlil. Kdož ví, zda by hrůzy poslední války nebyly odvráceny, kdyby byly spojené mocnosti (čtyřdohoda) dbaly jeho rad a výstrah při uzavírání smlouvy po vítězství v r. 1918.
- 84** V rakouském Štýru před lety se 10letý hošík ve škole před vyučováním soukromě modlí, učitel neznaboh se na něho oboří: „Já to zakazuji!“ „Otec mi to přikázal!“ Hoch vytrval, třebaže se mu učitel posmíval a týral ho; spolužáci, většinou ze socialistických rodin, se chopili oběma rukama vítané příležitosti, aby slabšímu, jenž neměl ochránce ani zastánce, beztretně ubližovali; cestou domů mu několikrát knihy a sešity rozházeli, provázeli ho nadávkami, hoch zůstal pevný.
- 85** Podobná událost mi byla vypravována při misi v H. r. 1924. Katecheta mi sdělil, že ve škole mají děti, příslušející k nové sektě, většinu, a že katolické spolužáky a zvláště spolužačky týrají, jak mohou. „Pravé martyrium zakoušejí mé katolické děti.“ Ale vytrvaly. Doklad pro toleranci ve svobodomyšlných státech demokratického 20. stol., které je vši „církvní“ středověké netolerance docela prosto a vzdáleno.

- 86** Ještě smutnější je to, co mi vypravoval farář v K. r. 1923. Tam učitel, příslušník nové sekty, si dovoloval ke katolickým dětem surovosti, jakých snad ani prusáctí učitelé nepáchali na polských dětech, násilím honěných do německých škol a pod ochranou pruských paragrafů týraných. Naši rodiče jen vzdychali, ale k ráznému zákroku se neodhodlali.
- 87** Ve V. kolem r. 1930 řádl též učitel neznaboh. Ubohé děti, které šly s dospělými na pouť! Když rodiče rázně u školských úřadů zakročili, bylo vyšetřováno: „Kdo z vás byl zesměšňován od pana učitele pro své náboženské přesvědčení?“ „Prosím, když jsme přišli z pouti...“ „Mlč, já se ptám, kdo byl zesměšňován proto, že jest římský katolík!“ Děti ztichly, a bylo po vyšetřování: pan učitel se nikterak proti svobodě náboženského vyznání neprovinil! (V té osadě jsem měl též malou misi.)
- 88** Kdykoli šel Mallinckrodt do parlamentu hájit zájmy katolické církve v Německu proti všemohoucímu kancléři Bismarckovi a „energickému“ (prý, podle Ottova slovníku, ne „netolerantnímu“, bylo to proti katolíkům!) ministru Falkovi, vydatnému pomocníku despotického a násilnického kancléře, řekl sestře: „Modli se za mne.“ Cestou se zastavil v chrámu sv. Hedviky, přistoupil ke stolu Páně, a pak měl odvahy dost, aby řekl obávanému kancléři do očí pravdu a aby se opřel jeho násilností. M. se nedočkal toho, že jeho modlitby i usilovná práce byly korunovány zdarem, jsouce provázeny požehnáním nebes. Zemřel předčasně u věku 53 let dřív, než kulturní boj skončil. Porážku všemohoucích ministrů viděl jeho společník, šťastnější Windthorst, jenž se ještě dočkal, jak Bismarck vyzván „shora“, aby požádal za propuštění ze státní služby.
- 89** Vilém Roper, manžel nejmilejší dcery Tomáše Mora, se klonil k luterství. Tomáš ho přesvědčoval rozumovými důvody, a ty nebyly plytké, Morus byl v bohosloví neobyčejně vzdělán, a přec všechno nadarmo. Konečně vzal útočiště k modlitbě, a dosáhl toho, že Roper se zřekl nadobro bludů, nemaje tušení, že za jeho zády jest útočeno v jeho záležitosti na nebe.
- 90** Podobnou zkušenost učinil beze vší pochyby nejeden duchovní správce nebo vůdce. V pokušení proti víře sáhnout k modlitbě! Učené rozpravy a diskuse nejsou nic platné. Podaří se ti jako Morovi a jako mnohdy mně protivníka usvědčit, umlčet, takže nemá, co by odpověděl, a zůstane v tenátech bludu a satana dál. Akademicky vzdělaný horlivý apoštolský jinoch, vroucí ctitel nejsv. Panny a nejsv. Svátosti, přijde o víru, k překvapení a úžasu těch, kteří ho znali; jak možno? Při prvním útoku pokušitele se neutíkal k modlitbě, chtěl si pochybnost („záhadu“) vyřešit sám, a když se mu to nezdařilo, odhodil víru.
- 91** O bratrstvu nejč. Srdce Panny Marie u chrámu Matky Boží Vítězné v Paříži jsem referoval o Marii. Desetitisíce obrácení hříšníků, na jejichž srdce milost marně klepala, kteří odpírali každému pokusu o obrácení, jen modlitba členů onoho arcibratrstva dosáhla cíle!
- 92** Legouvé, člen francouzské akademie, praví při rozdělení cen v jedné pařížské škole r. 1877: „Kdybych měl na vybranou zvolit pro dítě jedno ze

dvou, buď aby se naučilo číst nebo aby se naučilo modlit, volil bych druhé, poněvadž modlit se znamená číst v nejkrásnější knize, ve Stvořiteli světa."

- 93** Sv. Makrina, sestra sv. Basila a Řehoře z Nyssy, pěla žalmy, „jakmile s lože vstala, když šla do učení a když učení skončila, když se ubírala ke stolu nebo od stolu, než se uložila k spánku..."

- 94** Při strašném zemětřesení v San Franciscu 18. dubna 1906 sestry kláštera nejsv. Srdce klečely v domácí kapli před svatostánkem; uprostřed trosek a ohně jejich dům zůstal bez pohromy!

(Toto zemětřesení bylo do jisté míry metlou a trestem pro velkoměsto, ozdobené jménem pokorného a čistého světce z Assisi. Všecko v troskách, a tak objeveny podzemní místnosti, kde strádalo sta dívek odvedených lidokupci přes moře do brlohů, odkud nebylo vysvobození.)

- 95** Jakubovi Balmesovi, velkému obhájci víry Kristovy, vyprosila moudrost matka, která se denně po mši sv. modlila k sv. Tomáši Aq. za dar moudrosti a svatosti pro svého syna.

- 96** Jistý voják v první světové válce sděluje své dojmy: kolem něho praskají granáty, všichni v ohni, vyhlazující boj. Jest právě měsíc Královny májové... Na chvíli ztichne lomoz, a on slyší z blízkého lesíka zpěv drozdů a jiných milých zpěváků, oslavujících Tvůrce a jeho vyvolenou Matku. „A my ubozí jsme nemohli spolu s nimi pět Bohu chvály!"...

- 97** V klášteře na Olivetské hoře v Jerusalemě jest ve sloupořadí kvadratury vytesán Otčenáš na 32 mramorových deskách ve 32 řechách. Ne ve 32, ve všech jazycích celého světa jest dnes tato modlitba denně opakována a vysílána k trůnu milosti!

- 98** O modlitbě před stolem se dovídáme již z Didache apostolorum z prvního stol. a z Constitutiones apostolarum. Za Tertulliana byla všeobecným zvykem, alespoň kříž, když ne modlitba. Při stole bývala čítána bible, po stole opět modlitba, jak svědčí Tertullián, Kliment Alex., Prudentius, jenž má zpěv před stolem i po něm. („Hymni ante et post cibum.")

Mluví-li kazatel o tomto pěkném zvyku, ať se chrání ukládat jej jako povinnost, jejíž přestoupení nebo opominutí by bylo hříchem; tak dochází ke hříchům ex conscientia erronea. I o ranní a večerní modlitbě by měl říci otevřeně, že nezavazuje pod hříchem, o Anděl Páně ani nemluvě. Ovšem jest radno hned poukázat na to, že sotva se mezi dnem k modlitbě dostane, kdo ji nevykoná ráno, a že jest nanejvýš přiměřeno den modlitbou též skončit.

- 99** Freidank (Vridank, potulný německý básník 13. stol.) praví: „Sedm církevních hodinek (částí, na něž jest breviář rozdělen) jest jako sedm chodů při svatební hostině, mše svatá jest jako chléb a víno, které nesmí chybět na žádném stole." Lid tedy spěchával v neděle a svátky, kterých bylo značně více než dnes, do chrámu na noční i denní hodinky. Zvonilo se 12krát: delší dobu před primou a kompletářem, kratěji před každým nokturnem (každou noční hodinkou) a před každou denní hodinkou. Když horlivost ochabla, nahradila

mše svatá noční hodinky - byli jí přítomni denně, sloužena časně, by mohli do práce z hodinek zbyly jen nešpory, ale i těm byli přítomni denně. I na válečných taženích se modlili hodinky; tak se dovídáme v životopise sv. Ludvíka od jeho dvořana Joinvilla, jenž ho provázal a s ním všechno spolu prodělával. Karel Veliký ve stol. 8., Vilém Dobývateľ ve stol. 11. jednali právě tak. Císař Jindřich VII., otec Jana Lucemburského, si dal denně zpívat celý žaltář. Totéž se dalo na dvoře tak světáckém jako byl dvůr Mikuláše III. ferrarského: jeho pozdější tak nešťastná žena Parisina si dala žaltář zpívat svým kaplanem. Hradní kaplani obstarávali tehdy i zvonění.

100 Hrabě Gaullève, Vilémem Dobývatelem popravený ve Winchesteru r. 1073, se modlil v žaláři denně zpaměti celý žaltář. Hrabě de Foix se modlil každý den jeden nokturn, malé hodinky ke cti Ducha sv., nejbl. Panny, sv. Kříže, a to vše v kostele.

101 Berthold Řezenský napomíná a radí, aby se každý modlil denně hodinky (snad mariánské); kdo umí číst, celý žaltář; kdo neumí, alespoň 60—76 Otčenášů. Tuto radu by nemohl dávat, kdyby tento zvyk nebyl rozšířený; zkus dnes vytasit se s podobným požadavkem!

Norvéžské „Zrcadlo královské“ žádá od věřících denní rozjímání, buď v noci nebo ráno přede mší svatou.

Mše svatá bývala slavena časně z rána; kdo se opozdil, našel dveře zavřené, opozdilci nebývali vpuštěni.

Odpolední pobožnosti na způsob našeho požehnání byly zavedeny místo církevních liturgických nešpor asi uprostřed středověku.

102 O Halberstadtě referuje r. 1710 apoštolský visitátor: „V chóru se scházejí katolíci i luteráni v osm hodin ráno k malým hórám (feriálním), ve dvě hodiny k nešporám.“

103 Německý Posel Srdce Páně r. 1933: Řidič lokomotivy v Bavorsku vypravuje: „Kdykoli jede vlak mimo kostel, pozdravím vždy nesjv. Svátost, zvláště v noci, když zdáli oknem prokmitá červené světlo. Každý den se modlím na lokomotivě růženec. Neštěstí jsem neměl za celých 37 let ani jedno.“

104 Holandský malíř Jan Verkade, narozený z protestantských rodičů, nepokřtěný, cestuje po Bretonsku, setká se s čistou dívčinou a dostane nápad: „To by byl model pro Madonu!“ Žádá ji, aby se dala vymalovat, nesděliv jí, k čemu. Práce trvala několik dní, dívčina se ho jednou ptá, proč nejde v neděli na mši svatou - neměla tušení, že není katolík. „Já se modlím svým způsobem.“ „Vaše řeč nevypadá na to, že byste se příliš mnoho modlil.“ Kvůli ní jde tedy do kostela, a po letech vstupuje do beuronské kongregace řádu sv. Benedikta.

105 Veslař má na jednom vesle napsáno: „Ora, modli se.“ Na druhém: „Labora, pracuj.“ Jednou převáží hejska; ten se mu vysmívá: „Kdo má zapotřebí modlitby, když pracuje?“ Veslař hodil uprostřed řeky veslo s nápisem „ora“ do vody: „Tak veslujte!“ Vesloval, a člun se točil dokola, nehnul se s místa.

- 106** Eleonoře, třetí manželce císaře Leopolda I., chtěly dvorní dámy zalichotit, a své lichocením oděly ve farizejské napomenutí, aby prý neklečela přes celou mši sv. „V mé přítomnosti se neopovází žádná z vás sedět, a já v přítomnosti Boží? ...“
- 107** Katoličtí biskupové ve středověku se uchýlovali do samoty, aby si oddechli od státnických starostí, zabývajíce se samotným Bohem a svou duší, modlitbou a rozjímáním. Anglikánský biskup a spisovatel Burnet se též uchýluje do samoty, a tam si krátí chvíli studiem filosofie a algebry. Lze vzpomenout první a druhé „Apologie anglického národa“ od Milтона: na plná ústa mluví o Bohu, církvi, reformě, a každý postřehne, že se nemůže nikterak vyšínout na vyšší stupeň morálky, než byla středověká katolická, kterou jeho „církev“ chce reformovat.
- 108** Joinville pozoruje nebezpečí, v němž se loď octla; snad to bylo na křížové výpravě Ludvíka IX. Přítomný kněz: „Udělejme malé procesí! Když v mé farnosti jest mnoho nebo málo deště, když jí hrozí neštěstí nebo stihne pohroma, konáme vždy tři průvody, a to nikdy bezvýsledně.“
- 109** Ingulf, anglický analista, vypravuje: Klášter Crowland v noci se octl v plamenech, právě když zvonilo k jitřním hodinkám; mnichové vstávají, shromažďují se k modlitbě do jedné síně, odzpívají žalmy, a pak teprve se jdou podívat na spáleniště, kde ještě hořelo.“
- 110** V opatství Melrose žil kolem r. 1250 mnich, jenž plných 20 let nešel nikdy na lože, celé noci trávil v kostele, i v zimě, před oltářem hrál na harfu mariánské písně.
- 111** Když byl nad Francií interdikt, převor jednoho kláštera v Soissons se odebral v předvečer Nanebevzetí Panny Marie s třemi mnichy za město na jakousi horu, kde v opuštěné poustevně se modlili nešpory, načež se odebrali na odpočinek, a o půlnoci zase vstávali k jitřním hodinkám.
- 112** Duns Scotus: „Co platno dokázat dokonalosti a nekonečnost nejvyšší Bytosti, když se nesnažíme modlitbou s ní být spojeni a jednou ji užít?“
P. Hammerstein T. J.: „Modlitba jest výsledek živě pojaté víry v Boha. Jakmile poznám svého Otce na nebi, chci a musím vstoupit ve styk s ním. Musím mu děkovat, protože jsem mu vším povinen, co jsem a co mám; musím ho prosit, poněvadž potřebuji jeho pomoci; musím ho ctít jako svého Otce a Pána.“
- 113** Bedřich Souilé, romanopisec, vychovaný bez Boha, leží v poslední nemoci bez hnutí, u lože stojí Milosrdná sestra, modlí se polohlasitě Otčenáš. Bezvůlec poslouchá, modlitba se umírajícímu líbí, zdá se mu tak krásná, prosí ošetřovatelku, aby mu ji opakovala, ještě jednou... Ten sestřin Otčenáš byl počátkem jeho pozdního, ale upřímného obrácení.
- 114** V Marseille žil r. 1906 obuvník, dovedný, pilný... Jednou řekl zákazníkovi, jenž při objednávání práce zavadil o náboženství: „Co? Modlit se za

vezdejší chléb? Ani mne nenapadne! Já si svůj chléb vydělám!" Po dvou letech onemocněl nemocí hltanu, nemohl zholat nic požívat, třebaže špižirna plná, umřel hladu. Na smrtelném loži konal pokání, ale nebeský chléb přijmout nemohl; před smrtí dává dětem naučení, aby se nikdy nezapomínaly modlit: „Chléb náš vezdejší dej nám dnes."

- 115** Lanfrank pro samé studování zapomínal na modlitbu i na Boha. Jednou se ubírá do Rouenu, přepaden, oloupen, zraněn, přivázan ke stromu, chce se modlit a s hrůzou pozoruje, že zapomněl i Otčenáš. Prosí tedy Boha za pomoc, jak dovede; po nějaké době jdou mimo kupci, ujmou se ho, L. vstupuje do vzorného kláštera v Beku, a tam poznal, že jest možno stát se na obloze učenců hvězdou první velikosti, aniž by bylo nutno přitom nechat služby Boží a modlitby. Zemřel jako arcibiskup canterburyský r. 809.

- 116** „Jsou zaměstnání, která činí modlitbu skoro nemožnou; lenost není někdy tak na škodu duchovnímu životu jako taková činnost." (Digby.) Bohužel! Stíny povolání moderního života! Kdy a jak se může na př. dostat v neděli k nejsv. oběti nádražní sklepník? Ale ten může říci, že jeho zaměstnání mu v tom brání; jsou dobrovolně volená zaměstnání, která kladou na rty slova: „Já nemám skutečně kdy na duši a na Boha si vzpomenout." Viz velkotovárníka, který objíždí celou zeměkouli, všude zakládá továrny, filiálky, prodejny atd.; ten jest skutečně přesvědčen, že na jiného krom továrny nemá kdy. Když ani o vlastní děti se nestará, nemaje kdy na jejich výchovu, jak možno čekat, že si udělá volnou chvíli, aby myslel na Boha?

- 117** David Hume, nevěřící filosof, skeptik, jde v Edinburgu po lávce a spadne do bahnitých vod, tone, volá o pomoc. Jakási žena jde mimo, slyší volání, přihlédne... „Ale to jste vy, pane Hume, pomozte si sám! Jste přec sám sobě Pánem Bohem!" „Jako že jest Bůh na nebi, já nejsem nevěrec", volá filosof v úzkostech, boře se do bahna víc a víc. „Tak se pomodlete Věřím v Boha, když nejste nevěrec!" Byl by se rád pomodlil, kdyby byl dovedl! Žena mu předřikává, dobrý filosof opakuje, žena mu pak provazem pomáhá z kaše. Rozumí se, že zůstal nevěrcem, jakým byl předtím... Modlitba v úzkostech nebývá vždy přímná!

- 118** V první světové válce dostala prý kterási pařížská dáma z fronty od syna dopis. Jméno jsem nemohl zjistit; ale ať je na věci pravdy cokoli, napsat by podobný list mohl ne jeden. „Dalas nás vyučit všemu možnému, hudbě, tanci, malířství, jen jednomu jsi nás nenaučila, modlitbě. Vidím, jak druzi v poli se modlí a z modlitby čerpají důvěru i sílu, jen my dva bratři se modlit neumíme a připadáme si tak chudí mezi nimi." Oba dva padli rychle za sebou. Opuštěná matka hledala útěchu u pastora; podle toho byla protestantkou, ale útěchu u něho nenašla; nějakou dobu trávila v sanatoriu pro choromyslné, a když se vrátila, zkusila v katolické církvi najít klid; našla jej, ale padlým synům nemohla pomoci leda modlitbou, které je kdysi naučit opomněla.

Lze poukázat na to, jak se v e válce naučili modlit vojáci, kteří od dětských let nesejali ruce k modlitbě. „Nouze naučila Dalibora housti..." Po-

řekadlo, které se vykládá hned tak, hned onak, může být ilustrací našeho tematu: „Nouze naučí spínat ruce k pokorné a důvěrné prosbě.“

- 119** Passaglia, hlavní konsultor při přípravných pracech k prohlášení dogmatu Neposkvrněného Početí, slovutný a učený profesor dogmatiky na Gregoriáně v Římě, zanedbával modlitbu, a nakonec odpadl; viz o tom v Marii I. díl.
- 120** Konvertita Maurer, syn dějepisce M., má sestru na smrt nemocnou, lékař povážlivě kroutí hlavou, a posléze praví: „Mořský vzduch... nepomůže-li, pak nepomůže nic.“ Otec byl právě v Poznani, když ho ta zpráva zastihla; zmaten, jde do katolického chrámu a tam před oltářem slibuje: „Uzdraví-li se, nebudu jí bránit, bude-li mne ještě jednou žádat za dovolení, aby se směla stát katoličkou.“ Naráz jí bylo lépe, rychle se zotavovala, brzo kvetla; r. 1896... Za čtyři léta potom se odebrala k faráři Kneippovi do Wörishofenu na další léčení, odtamtud prosí otce ještě jednou, aby jí dovolil přestup. Dostal dopis na cestě do protestantské modlitebny, kde jejich pastor právě vykládal slovo Písma sv.: „Složíš-li slib Bohu, neváhej ho splnit.“ Dívčina vykonala přestup ve W., potají, složila vyznání víry do rukou faráře K.; když se to však otec dověděl, nebyl tak ochoten, jako když Pánu sliboval...

Vytrvalá modlitba.

- 121** V dětství mi bylo vypravováno, že jeden kněz se modlil denně růženec za dva nesmířitelné bratry, aniž ti o tom měli tušení. Nad jeho hrobem si podali ruce... když pochovávající kněz, který o tom od zesnulého věděl a ony dva neznal, při pohřební řeči o tom shromážděným pověděl.
- 122** Sv. Gorgonia, sestra Řehoře Nazianského, vyprosila obrácení manželovi jen vytrvalou modlitbou. Jí následovala sv. Monika, která jen vytrvalou modlitbou zachránila svého pohanského manžela i zbloudilého syna.
- 123** Bresciani vypravuje ve Veronském židu o 17leté dívce Ombelině, která chtějíc se vyhnout obtížné lásce anglického lorda odešla do kláštera, vyprosvi si pomoc a ochranu před milostným oltářem sv. Panny v kostele de Servi ve Florencii. Její sestra Polissena se připojila k Mladé Italii, O. se zasvěcuje v kláštere Bohu v oběť za ni a za její obrácení, koná pokání za její nevěru a obětuje kříže těžké nemoci za ni, plných deset let. Sestra zůstává zatvrzelá a lehkovážná, až najednou dostává od ní O. dopis, že táhne do války, v mužské uniformě, mezi surovými vojáky! Tak vyslyšel Pán její vytrvalé modlitby? Tak shlédl na její oběti? O. nevěděla, že P. padla a že její poslední vzdech patřil nejsv. Panně!
- 124** Německý Posel nejsv. Srdce Ježíšova referuje r. 1904 o dvou rodných sestrách; rodem židovky, obě odcházejí do kláštera, obě se modlí za obrácení rodičů. Již stojí obě skoro nad hrobem, tu se dovídají, že matka přijala křest v 80. roce věku, a otec bezprostředně před smrtí, když mu bylo 92 let. (R. 1894.)

- 125** Bohatý velkostatkář Artur, stařec bělovlasý, blízko hrobu... V mládí pozbyl víry a zůstal bezvěrcem. Jeho dcera Irma, zbožně vychovaná, se za otce denně modlí, chce stůj co stůj jeho duši peklu vyrvat, ale její slzy prolévané před oltářem nejsv. Panny jsou marné a marné, nebe neslyší. V sousední farnosti se konají misie, dívka zdvojnásobuje modlitby a almužny, navštíví konečně i misionáře a lká před ním: „Co dělat?“ „Nic, leč prosit. Budeme se denně modlit růženec, aby se naše akce zdařila.“ Pokusil se starého pána navštívit, nevím, pod jakou záminkou. Pán se s ním dobře bavil, a jak se zdálo, porozuměli si; pozván na druhý den, na třetí, hovory zprvu lhostejné začaly být vážnější. Dcera se po celou dobu návštěvy modlí růženec. Při první návštěvě vidí kněz na stěně neslušný obraz, při druhé jest obrácen ke stěně, třetího dne začíná domácí pán o náboženství, a na konci misie? Vidět u stolu Páně starce a vedle něho zářící dívčinu. (Eichsf. Volksblatt 1883.)
- 126** P. Hattler T. J. vypravuje: „Svatba... Muž byl toho dne po prvé u stolu Páně... kvůli snoubence. A pak zase konec. Žena se modlí, útočí na nebe, bezvýsledně. Jednou jde s dětmi na pout, chce je v mariánské svatyni zasvětit nejbl. Panně. V den pouti jí nejmilejší dítě onemocní, musí je nechat doma. V milostné svatyni jí přijde myšlenka: „Byla bys hotova obětovat své dítě za obrácení manžela?“ Váhá a bojuje, láska k dítěti a k duši manžela zápasí v jejím srdci, konečně se rozhodne: „Duše má větší cenu než život pozemský; kdyby si to Pán Bůh přál a obrácení manželovo vymáhalo, byla bych hotova.“ Dítě skutečně do týdne skonalo. To bylo r. 1847. Ale o obrácení ani řeči. Modlí se dál, modlí se vytrvale už plných 37 let. Přijde rok 1884, muž nemocen, domluvy jako když do větru mluví; manželka neustává na nebe útočit. Najednou přijde k ní a praví: „Byl jsem u přítele z mládí u sv. zpovědi, pozítí jdu s tebou k sv. přijímání.“ Bylo to jeho druhé v životě, zase s manželkou, jako při svatbě. Za měsíc po třetí a naposled... to právě toho dne a té hodiny, kdy v milostném chrámě obětovala Pánu za jeho obrácení své dítě.
- 127** V Mnichově, den po svatbě korunního prince s pruskou protestantskou princeznou, uzavřela řada katolických paní tajnou smlouvu: „Modlit se za obrácení princezny, která svým milým zjevem všechny okouzila.“ Bylo to r. 1842. Nikdo o tomto „spolku“ neměl tušení. Léta ubíhají, jedna za druhou odchází na věčnost, už jich zbývá jen tucet, nejmladší z nich; modlí se dál... „Garda umírá, ale nekapituluje“... R. 1874 onemocněla těžce zakladatelka „spolku“, Josefína; volá k loži děti a dává jim poslední požehnání, vtom vstoupí dvě dámy a její dceři cosi potichu sdělují; dcera přistupuje k umírající a praví: „Královna matka se stala katoličkou!“ Dne 12 října toho roku...
- 128** Lazarista Lebbe se věnuje záchraně čínské akademické mládeže, v Paříži studující. Co nebezpečí v takovém velkoměstě! Zvláště mládeži z daleké říše středu! Získat jednoho, získají tisíce... Vráti se domů a bude jed nevěry i nenávisti proti kříži šířit doma a naplní svým duchem celé voje. Rozumí se, že proti našemu apoštolu se spikli a vzepřeli kdejakí neznabozi, především zednáři, kteří si slíbili, že budou vždy křesťanství nenávidět. Jednou zaklepe na dveře našeho misionáře čínský akademik. „Patřím k těm, kteří nenávidí kato-

lické náboženství, ale chci být poctivým odpůrcem, chcete mne své víře vyučit?" P. Lebbe milerád vyhověl, poslal ho k P. Bollandovi, a ten se ho ujal... snad by milost Boží mohla zde navázat! Vyučuje ho, ale výsledek žádný. Odchází k 15leté dívčině, sklíčené bolestnou nemocí, a prosí ji, aby za jeho žáka obětovala utrpení i život. Dívčina ráda slíbila. Při každé návštěvě zpovědníkově se ho táže: „Trpím již tak dlouho a tak mnoho, nechce se ještě můj Číňan obrátit?" Nic! Spíše se zdál být ještě zatvrzelejší. Jednou v noci deset minut před dvanáctou hodinou klepe někdo na dveře P. Bollanda... jeho Číňan! „Neudělil byste mi křest?" „Co tak náhle?" Nevěděl sám... Druhého dne spěchá k drahé nemocné, aby jí oznámil radostnou novinu, a dovidá se od jejích rodičů: „Deset minut před půlnocí skonala." Že její modlitby nebyly bezúčelné, dovédla se až na věčnosti. Obrácený jinoch se vrátil do vlasti a byl potom redaktorem rozšířených katolických novin. (Rufer 1927.)

Týž r. 1912: „Otec pozbyl víry... špatnou četbou! Manželka se za něho do smrti modlila; odešla, aniž se dočkala vyslyšení svých proseb. Dcera odchází do kláštera, modlí se a obětuje 25 let, než je vyslyšena."

- 129** Nevím, zda nynější Parsové zachovávají zvyky svých starověkých předků. Tito vyznavači náboženství Zoroastrova se modlili bez ustání: třikrát denně k slunci; když připravovali pokrm; když zapalovali lampu; k strážci, k nebi, k zemi, k stromům; nesměli usnout, dokud neodříkali velkou formuli lítosti zvanou „patet". Při oběti se nemodlili nikdy jednotlivci za sebe, vždy za všechny Parsy (Peršany), a magové nesměli při ní chybět nikdy. K obětem se shromažďovali na vrcholcích hor. (Dnes žije několik desetitisíců Parsů v Indii.)

NB. Strážce člověka, „ferver", byl pojímán jako část člověka; když se kdo narodí, sestoupí na něho s nebe duch, spojí se s ním, s oduševněným tělem, tak že podle nich jest člověk složen ze tří částí, z těla, duše a „ducha" (strážce); při smrti hyne tělo i duše, a „duch" přijde buď do nebe nebo do propasti.

- 130** Pohanský chrám v Bathgaonu v Nepalu, himalajském území, dokončený r. 1703; když se začal stavět, přinesl tehdejší král sám první tři cihly.

- 131** Antičtí Řekové se modlili často; modlitbou a chválou božstva začínali stůl, modlitbou doprovázel rolník setbu i sklizeň, s modlitbou na rtech se ubíral voják v boj, modlitbou začínala sezení rady, modlili se ve dne v noci, při pohledu na nebe, každou chvíli, mimoděk. Schiller, jenž v básni Bohové Řecka tak blouzní po zmizelém štěstí antické Hellady, zapomněl tuto věc doporučit jejím moderním čtenářům - bylo by ji spíše lze napodobit než věci jiné, po kterých tolik vzdychá a touží! (Viz kap. 26. úvod.)

Sparfané prosívali bohy, aby dovedli mužně snášet bezpráví, kdyby je jaké stihlo.

- 132** Indové ráno sestoupí k vodám Gangy, při východu slunce pokropí čelo vodou z posvátné řeky.

Aplikace: modlitby ranní nebo rozjímání zkropí duši, sotvaže vstaneme k denní práci.

- 133** Pohan Klinius se mohl vyhnout hrozící pokutě 3.000 talentů - ohromná suma! - kdyby byl složil žádanou přísahu... nikoli křivou! Přesto však zaplatil, poněvadž pokládal v tom případě přísahu za zbytečnou a tudíž za nedovolenou, za profanaci jména božího... šlo o falešné bohy!

Nevyslyšená modlitba.

- 134** Sv. Severin uzdravil mnoho nemocných; mnich Bonosus ho též prosí, aby mu navrátil zrak, světec odpovídá: „Nikoli, pro tebe by bylo neštěstím, kdyby ti Bůh zrak vrátil.“
- 135** Marchal v knize *Das Buch der Hoffnung* 1887 vypravuje sám o sobě: V přístavu dva jinoši stojí na břehu; jeden činí druhému nabídku: „Pojď se mnou, mám peněz nadbytek, uděláme si cestu kolem světa.“ Jak by nebyl s radostí přijal! Viděl splněné své touhy... Spěchá do chrámu sv. Panny, prosí dlouhé hodiny za ochranu v nebezpečích dlouhé cesty... Toho dne už s přítelem nemluvil, nazítří spěchá do přístavu, loď už je pryč! Odjela předčasně, jeho večerní pobožnost v kostele byla příčinou, že zmeškal odjezd. Bez přítele, bez jediného haléře, na troskách svých růžových nadějí... Reptá proti Bohu i nejsv. Panně, uráží ji... Po letech jí vzdává díky... Kdyby nebyl zmeškal onu loď, nebyl by se stal knězem, apoštolem, nebyl by měl příležitost vykonat tolik dobrého, setřít tolik slzí s očí...
- 136** K císaři Jindřichu VII. přichází deputace ze Štrassburka a žádá za audienci, dá se ohlásit: „Páni města S.“ Císař jich nepřijal; teprve když se ohlásili jako „věrní poddaní občané města S.“, byli připuštěni: „Já nevěděl, kdo ti páni města S. jsou.“
Applikace: modlitba pokorná!
- 137** Římský historik Valerius Maximus, současník božského Spasitele, vypravuje o Sokratovi: „Soudil, že nic jiného nemá od bohů žádat, leč aby mu udělili, co je dobré, poněvadž bohové vědí, co jest každému na prospěch, my však často prosíme o věci, které by bylo lépe si nevyprositi.“ Naše přísloví: „Kdyby Pán Bůh pastuchu vyslyšel, celé stádo by přes léto zhynulo.“ Dokud byla malá loterie, kde z 90 čísel vytaženo vždy pět, tu čekávaly sázející lutrisky každou středu a sobotu na tažená čísla (střídavě Praha, Brno, Vídeň, Línec), každá se modlila a sliby dělala, vyhraje-li, že nějakou zlatku dá „na kostelíček“... Kdyby byl chtěl Pán Bůh všecky vyslyšet, bylo by musilo být taženo všech 90 „numer“!
- 138** Plato cituje nejmenovaného básníka: „Otče Zeuse, uděl mi dobré, ať tě za ně prosím nebo neprosím, a odvrát ode mne zlé, i kdybych tě za ně prosil.“ Tutéž modlitbu uvádí Plutarch (ř. r. 120 po K.; čerpal z téhož pramene?) Jiný řecký básník se modlil: „Nedej, aby se mi stalo, co já chci, nýbrž, co mi prospívá.“
- 139** Bias, jeden ze sedmi filosofů, se plaví po moři, vypukne bouře, plavci volají k bohům. „Buďte raději zticha, aby bohové nepozorovali, že jste tu.“

Byli to totiž ničemníci, a filosof jim chtěl dát na srozuměnou, že pro blaho lidí i jejich by bohové pokládali za prospěšnější nechat je utonout.

- 140** Cařihrad r. 1453 ohrožený a pak obležený od Turků, celé město volá k Neposkvrněné, k Panagii (Nejsvětější), ale jen volali, ruky k dílu nepřiložili, nesvorností sami sobě chystali záhubu, změkčilostí se stali neschopnými město a říši hájit a uhájit, tvrdošíjným odpíráním jednoty s Římem se učinili nehodnými vyslyšení a pomoci nebes.

C) Nepravá zbožnost.

- 141** Karel Veliký se objevil den co den v chrámě nejen ráno a večer, i v noci se zúčastnil kněžských hodin, nevynechával tyto pobožnosti ani v den lovu. Při válečných taženích ho provázela „dvorní kaple“, kněží určení k vykonávání bohoslužeb, a Karel konal věrně, co pokládal za svou povinnost. Aby lesk bohoslužeb byl co největší, nelitoval ani velkých vydání. To byla zbožnost pravá. Ale že měl šest nemanželských dětí, že měl kolik vedlejších žen, že střídal manželku jednu za druhou, tu zapuzuje a onu si bera, že šířil víru Kristovu mečem a že pro jeho politické plány musilo v Evropě vykrvácet prý na milion lidí: to vše nikterak nesvědčilo o zbožnosti pravé, ve svaté víře zakořeněné, třebaže doma byl otcem chudiny, vládný a laskavý, třebaže církev podporoval a o rozkvět víry pečoval velkoryse. Jeho dcery princezny (nevda- né, snad že se o ně žádný vládce neucházel) udržovaly nedovolené poměry, které nebyly bez následků. Berta na př. byla známa, její milec básník Angilbert. Méně vznešeného pojmout řádně za manžela, to bylo ponižující, to se stát nesmělo; žít v souložnictví s člověkem ještě nižším, dokonce klerikem, to ne- bylo ponižující. Historik sděluje: „Císařova sestra Gundrada byla jediná čistá v močále císařského dvora.“

- 142** Majordom Ebroin dal sv. biskupa Leodegara mučit, oslepit, jemu rty i jazyk odřezat, nakonec potají odpravit. Přitom byl velice „nábožný“, žádnou neděli nevynechal mši sv. Jednou na něho v neděli u chrámové brány číhal jakýsi Frank, od něho bezdůvodně pronásledovaný, a zákeřně ho odklidil.

- 143** Brémský arcibiskup Adalbert, neblahý vychovatel krále Jindřicha IV., dovedl s dánským králem plných osm dní a nocí u stolu se přecpávat a pít, a pak běžel přímo k oltáři, kde při svatém úkonu proléval vřelé slzy pohnutí. Chudým podle tehdejšího zvyku často umýval nohy, a zároveň vůči bližním vystupoval s urážející tvrdostí a pýchou. Mluvil proti tělesnosti ženatých kněží, a současně hleděl, seč síly stačily, dánského krále v hodování přestihnout.

- 144** Hrabě Arnold z Guines ve Vlámku o jednom polosvátku (dny, kdy byla povinná účast při mši sv., ale nebyly zakázány práce) chce být v jednom vesnickém kostele přítomen nejsv. oběti; tu ho upozornili na bohatého sedláka, na němž by mohl vydírat hodně peněz, a nábožný hrabě byl hned při tom.

- 145** Apulejský vévoda Guiskard z normanského rodu přísahá na evangelium a skládá slib, že zabije manželku, umře-li jeho syn z prvního manželství, kterého dala otrávit (pomocí lékaře). Sigelgaita nečekala, až „slib“ splní, a otráвила i jeho.
- 146** František I. francouzský velmi uctíval nejbl. Pannu; když hugenoti r. 1528 zkomolili v Paříži sochu sv. Panny, od pradávna velmi uctívanou, dal zhotovit novou, stříbrnou, pozlacenou, krásnější než první, v průvodu ji sám nesl, umístil tam, kde stávala dřívější, a opatřil ji nápisem: „Raduj se, Maria Panno, všechny bludy jsi zmařila po veškeré zemi.“ Ale tento král si nedělal svědomí z nespravedlivých válek, žil s milostnicemi, a zemřel předčasně následkem výstředností. Je snazší modlit se a konat průvody, než podle víry žít; známe však slovo Páně: „Ne ten, kdo mne nazývá Pánem, ale kdo plní vůli mého Otce, vejde do království nebeského... Milujete-li mne, zachovávejte má přikázání!“
- 147** Jindřich IV. francouzský nebyl o nic lepší. Ke korunovací si vyhlédl úctyhodný nejproslulejší a nejposvátnější mariánský chrám v celé Francii, Marie Panny v Chartres, nikoli remešskou katedrálu, kde odjakživa králové korunováni; nosil karmelský škapulíř, založil rytířský řád Panny Marie Karmelské, 100 rytířů, kteří na levém rameni nosili kříž, jejichž řádový plášť byl zpoła hnědý a zpoła azurový, barvy Matky Boží... Přitom měl hotový harem!
- 148** Dva obrázky ze středověku, sdělené Gruppem v Kulturních dějinách. Nicetius chodívá do chrámu v poledne, když je prázdný, jednak aby nebyl rušen, jednak aby nebyl viděn; jde mu o Boha a ne lidskou chválu. Himerius o něm: „Byl solí k sobě, medem k svým bližním.“ - Kněz Kato se rád chlubil svou zbožností a svými posty. Nepřijal mitru jemu od biskupů nabízenou, že prý udělit toto důstojenství jest právo královo. Tomu lichotil, jak mohl, a touženou mitru od něho nedostal.
- 149** V ranním středověku se kněží ve svátek z kostela nedostali. Celou noc slavena vigilie, celý den pobožnosti, věřících nechybělo nikdy. Později byly vigilie na závalu svátku; lid se po nočních bohoslužbách, spojených s ranní mší svatou, odebral domů, a měl celý den dlouhou chvíli; do chrámu už nešli, a mnohdy den neúčelně ztrávili. Proto se nedivíme, čteme-li u Rotheria z Verony: „Není správné v noci se modlit, a ve dne ubíjet čas zahálením a klevetami.“
(Tehdy dormitorium světských i řeholních kněží bývalo pohromadě v domě na blízku chrámu... kvůli nočním bohoslužbám. V noci bývaly dveře kostela otevřené... asyl!)
- 150** O poutích se leccos dočítáme, příkladného i nepříkladného. Ct. Tomáš Kempenský vyslovil známé slovo: „Kteří mnoho po poutích chodívají, málokdy v dokonalosti prospívají.“ Nepřistojností na př. bylo, co vytýká Berthold Řezenský poutníkům do Kompostelly: „Aby viděli kosti sv. Jakuba, prodají všecek majetek, takže žena i děti mají hlad a bídu, a celá rodina upadá do dluhů; jen on se cestou pořádně krmí, takže přijde domů vykrmenější než ode-

šel." Už proto, že cestou byl přijat v domech pro poutníky a cestující zřízené, kde bez práce jako host požíval pohostinství; nebylo-li takových domů, mohl počítat najisto s pohostinstvím v klášteřích.

Sv. František z Assisi: „Místo k mrtvým svatým lépe k živé zbožnosti.“

- 151** Flagelanti v Čechách r. 1262... Konali průvody, veřejně se mrskali, u každého kříže se zastavili a konali svým způsobem pobožnost až příliš nápadnou a od obvyklého způsobu odlišnou; tvrdili, že pokání, jaké konají, jest lepší než mše svatá; přitom se vzájemně zpovídali a rozhřešovali od vražd, a nabravše hodně darů i peněz, putovali dál. (Kap. 47. č. 69:)
- 152** Posvěcení chrámu, za dob víry největší svátek ve farnosti... výroční památka dne, kdy do jejich středu po prvé zavítal eucharistický Král, aby pak bez ustání přebýval mezi nimi, dne, kdy v jejich osadě slavena ponejprv přesvatá oběť Nového Zákona. Málokdy byl dům Boží tak plný, jak při tom. Že svou radost projevovali i tím, že po skončení pobožností a slavností v kostele si dovolili ušlechtilé radosti světské? Že byl doma lepší stůl než kdykoli jindy? Že zvali i příbuzné z jiných farností k společnému veselí? Kdo by v tom mohl vidět co zlého! Ale žel, taková jest lidská přirozenost, že snadno se poruší, jako nejlepší druhy ovoce rychle začínají hnit. Z ušlechtilých radostí se staly rozpustilé, náboženská stránka mizela víc a víc, světská se vzmáhala, a posléze - kdo při slově „posvěcení“ myslí na chám? Zdaž ne pouze na kuchyni a stůl, na zábavy a kratochvíle? Tak se dalo všude, tak i u nás. Tomáš ze Štítného naříká na zlozvyky při těchto slavnostech, Rokycana zpívá stejnou písničku, Chelčický se posmívá kvasům, pitkám a bitkám, protestant Žalanský roku 1613: „Neskromnost v pití a žraní, svoboda v smilstvu, prostopášnosti, jarmarky a všelike rozpustilosti.“ Protestanté si z mateřské církve nevzali ani eucharistii a mši svatou, ani svěcení domů Božích, jen nepřístojnosti, v které se nezávadné světské radosti zvrhly.
- 153** Husitští duchovní v Praze se rozhodli, že celá Praha bude slavit posvěcení chrámu v týž den, v neděli po sv. Václavu, protože „obec tato skrze častá posvěcení chudne a různí neřádné svobodu mají.“ Jenže neprosadili svou; husité nemínili upustit od chvalitebných zvyků, které v „pokažené“ církvi jim dělaly tak dobře. R. 1481 se usnesli konšelé všech tří měst pražských, aby u každého kostela se konalo posvěcení v jiný den „k utěšení Jeho Milosti krále“. R. 1483 vrazili konšelé do kostela sv. Jiljí 4. května odpoledne, odstrčili od pultu kněze, jenž začal zpívat nešpory obyčejné, a jali se sami zpívat první nešpory (předvečer) o posvěcení chrámu; rychtář dal na věž kostela vyvěsit korouhev posvěcenskou.
- 154** „Na panském“ musíval kněz čekat a celá osada s ním, až pán ke mši sv. přišel; pak teprve se smělo vyzvánět. Někdy přišel pán se sokolem v ruce nebo na ramenou. Farář v Nýrsku utekl r. 1579, udávaje za důvod proti svému patronovi Janu Kocovi: „Desátek mi zadržuje, zvláště paní, do kostela mám daleko, a k tomu musím čekat, až pán s fraucimorem přijede, a pak teprv se vyzvánět.“ Neměli tedy faráři za husitskoprotestantských dob na různých ustláno!

- 155** Dačický vytýká, že páni v kostele navštěvují jeden druhého, a po příkladě pánů konšelů tak činí i sousedi a zvláště sousedky; jdou do kostela, aby si tam „skleply“. Za husitských a luterských dob! Tedy v jejich kostelích! Tak na konec dopadlo ono „vzepětí náboženského života“; náprava církve na vlastní pěst podniknutá!
- 156** Kutnohorští havíři se vždy před sestupem do šachty modlili nebo zpívali - nevěděli žádný z nich, vrátí-li se živ a zdrav na povrch, zda ho nepohltí voda nebo „švub“ (jedovaté plyny). V neděli se odebrali v bílých „perkytlích“ do kostela, do svého kostela, nádherného chrámu sv. Barbory, byli s příkladnou zbožností přítomni nejsv. oběti i kázání, a odpoledne skoro všichni si dali dostaveníčko v hospodě, kde propili, co za týden vydělali. Odtud přísloví: „Roboty do soboty, a peněz do neděle.“
- 157** Farizejská zbožnost, která všecku dokonalost hledá ve věcech zevnějších, dovede o lásce dojemně mluvit a přitom lásku surově uráží, o ctnostech pěkně káže a není jich pilna, o vyšší dokonalosti filosofuje, a nejprimitivnějších požadavků spravedlnosti a lásky nedbá, nedělá si svědomí, pomluví-li bližního, připraví-li ho o dobré jméno nebo statek. Italští a španělští lichváři byli po té stránce nechvalně proslulí, španělští kolonisté ještě horší; otroky v koloniích týrali, mučili, do vysílení vykořisťovali, ale nevynechali žádného dne mši svatou. Proti papežským bullám, které se ubožáků ujímaly, brojili stejně jako proti misionářům, ale Madonu měli stále na jazyku. Luther měl nejčastěji na rtech oplzlosti, pak čerta, po něm nikoho tak často jako sebe, své zásluhy o „evangelion“, o osvobození lidu z papežského jha, a hned potom přišel na řadu „Pán Ježíš Kristus“. Hitler skoro každý projev končil vzpomínkou na Boha.
- 158** Nemysleme, že Kristus Pán byl první obětí farizejské pokrytecké zbožnosti. Několik desítek let před jeho příchodem za vlády Alexandry, která jim byla nakloněna, odpravovali tito pobožnítkáři každého protivníka; jejich ruce, stále k Jehovovi spínané, byly poskvrněny tolikerou nevinnou krví už předtím, než spáchaly bohovraždou.
- 159** Po roce 300 žila v africkém Karthagu velmi „pobožná“ ženská Lucilla; před sv. přijímáním vždy políbila ostatky jakéhos podezřelého mučedníka, které nosila stále při sobě v prstenu, a když jí to arcijáhen Cecilius vytkl a pak i zakázal pod trestem odepření svatého přijímání, byla nábožná pokorná dáma v hloubi duše uražena. Její falešná zbožnost zavinila vznik sekty, která způsobila nedožrnné zlo. Když byl brzo potom zvolen C. za biskupa a posvěcen, sezvala do svého domu 70 biskupů na „synodu“, církevní sněm, podplatila je - peněz měla více než pravé zbožnosti a ctnosti - a ti prohlásili jeho svěcení za neplatné, jelikož prý jeho světitel Felix zapřel naoko víru, vydav pohanům svaté knihy (nebo bohoslužebné nádoby, traditory), a svěcení od hříšného udělené prý není platné; místo něho zvolili Donáta, původce donatistů, člověka, který měl nejméně práva někoho prohlašovat za hříšného. Donatisté, táboři 4. století, řádili jako tito, ba ještě hůř. Zajímavé, že tento africký blud z 4. stol.

o neplatnosti svěcení, uděleno-li člověkem v těžkém hříchu, ohřál ve století čtrnáctém Hus.

- 160** Car Petr III. zavedl místo staroruského způsobu pozdravu hlubokou úklonou francouzský způsob: před králem se musilo pokleknout. Staré dámy se namáhaly, aby svá kolena udělaly svižnějšími a ohebnějšími, ale nešlo to. Car od té doby byl velmi nábožný, nevymechal ani jednu bohoslužbu v dvorní kapli, poněvadž se těšil na kratochvili, kterou mu dělají neohrabaná „pukrlata“ starých dam... pro tu legraci si přišel alespoň na konec, nebyl-li přítomen bohoslužbě celé.

(Car Petr I. byl po té stránce demokrat: zakázal před carem padat na kolena pod trestem 25 ran nagajkou. Demokratem podobné ráže byl i Josef II., jedna světlá stránka mezi tolika stíny.)

- 161** Grupp v Kulturních dějinách středověku sděluje, že jeden opat prosí sv. Šebestiána, aby mu pomohl objevit zlodějského sedláka, který mu z lesa odvážel dříví, a dal svatému zároveň ultimatum: nepomůže-li mu, nepomodlí se k němu po celý život ani půl žalmu.

Spiš bychom chápali mentalitu černošských hošíků v africké misijní škole, kteří prosí nejbl. Pannu za nemocného spolužáka. Jeden klučina to dal nejsv. Panně písemně: „Uzdravíš-li mého přítele Pedro, slibuji ti 40 růženců; nevyslyšíš-li mne, nepomodlím se ani jeden.“ (Sendbote 1903.)

- 162** Arthofer, duchovní správce zemské věznice v Horních Rakousích, vypravuje, že jednou při jeho kázání ve vězeňské kapli učinil jeden vězeň k druhému polohlasitou poznámku, jakýsi nemastný vtip, ale byl odbyt: „Nebudeš-li zticha, roztrhnu ti hubu.“ Po mši sv., byla právě neděle, si oba nábožní na dvoře vjel; do vlasů; povídalovi jeho kolega div neskalkoval hlavu, železem mu rozřízl kůži křížem krážem, krev jenom crčela... Duchovní správce pak navštíví oba dva, napřed útočníka. „Cožpak si myslíte, že se dám v kostele rušit od takového darebáka v pobožnosti?“ Pak k druhému. „Tak se podívejte, takoví jsou ti modlilové; v kostele se modlí, a pak rozpůlí druhému lebku!“ Modlilky nejsou o mnoho lepší, ty rozpůlí bližnímu lebku klevetivým jazykem!

- 163** T ý ž duchovní správce mluví jednou o evangeliu, o slovech božského Spasitele, a praví, že by na stůl každého vězně patřila evangelní kniha. „Proč dává stát tolik peněz na mříže a nekoupí raději každému evangelium?“ nařiká pokrytecky jeden..., který by byl rád utekl!

- 164** Albert Veliký měl jednou příležitost zastávat úkol pekaře; ale máje hlavu plnou myšlenek na Bóha a věci svaté, popletl to důkladně, že jeho kuchyňské výrobky nedošly valného uznání.

A contrario: my zase při modlitbě hlavu plnou světských titěrností, takže s naší modlitbou jest Pán tak spokojen, jako spolubratří onoho velkého učitele církevního s jeho moučnickem.

- 165** Anglický rytec a malíř Vilém Hogarth († 1764), výtečný satirik; jeho štětec vykouzčil velmi pěkné a nad pomyslení zdařilé scény z lidového života,

ale církevní náměty mu nešly, jeho obrazy náboženské nás nechávají chladnými, protože sám chladně a bez zájmu je maloval.

- 166** Herakles přišel jednou k chrámu a byl netrpěliv, když nedostal okamžitě odpověď s nebe - obraz netrpělivých věřících, kteří by chtěli být vyslyšeni do 24 hodin!

Epikur říkával, že od božstva nemáme co doufat aniž čeho se bát, a přec nebylo nikoho, kdo by tak pilně chodil do chrámu jako tento bezvěrec.

- 167** Julián Odpadlík přinášel denně slunci v oběť býka před východem i po západu, a to před tváří všeho lidu; nestyděl se za své falešné pohanské náboženství a netajil se svou falešnou zbožností. Zakládal si na tom, že jest nejvyšším knězem slunečního boha, o slavnostech sám nesl dříví k oběti, sám je zapálil, býka zabil a k oběti připravil, přede vším lidem. Ve svém paláci postavil slunci oltář. Ve svátek Adonisův dokonce i tančil s bajaderami kolem oltáře; křesťané se mu smáli, pohané se za něho styděli, Julián toho nedbal.

Aplikace několikerá: pohané se za falešné náboženství nestydí, křesťané se za své pravé stydí; kdo opustí světlo Kristovo, jakým nedůstojným nerozumem propadá! Pravdu sv. víry odmítá, a na čem si zakládá!

- 168** Ve stol. 17. byly někdy modlicí knihy protestantské zdobený nápisy velmi pochybné poetické ceny: Duchovní šle (Hosenträger), držící pohromadě duši i tělo. - Křesťanská příruční pistole. - Duchovní kladivo ke dveřím milosti. - (Sděluje protestant W. de Porta, ač nezapomíná podotknout, že i katolíci tehdy hověli tu a tam tomuto zvrácenému vkusu.)

- 169** Luterský saský vévoda Jiří II. († 1680) dával svou úctu k večeři Páně najevo tím, že toho dne, kdy k večeři Páně šel - bylo to jednou za rok - se ráno neopil; zato si to večer pořádně vynahradil.

- 170** Vratislavský profesor Vilém Benedikt, výtečný chirurg, věřící protestant, se před každou větší operací modlil ve svém pokojíku na klinice, ale byl pověřčivý, a jak! Potkal-li cestou nepřítele, pokládal to za zlé znamení, a nechal operace, byť byla sebenaléhavější.

D) Bezbožnost.

- 171** V Praze po velikonocích r. 1526 se koná průvod od sv. Michala; dva synci se přitom pohádali o místo, tovaryš vzal syna měšťana Jana Opice za sukni a „potáhl ho z řady ven“; za to se pacholisko odemstilo tím, že šlapalo tovaryšovi tak dlouho na nohy, až z toho svedena bitva. Synek dostal, až se převrhl, otec Opice sepral tovaryše, konšelé, purkmistr, starší přítomní bránili, seč byli, nařikajíce, že „budú mít pikarti (Č. bratři) pochvalu“ (potěšení).

- 172** Při božitélovém průvodu ve chrámu sv. Jakuba v Praze se do sebe dostali dva Taliáni, Spinula a Doria; hádali se o to, kdo ponese nebesa, kněz již bere do rukou monstranci, Taliáni vytasili na sebe tulichy (mečíky), Spinula jej

vrazil sokovi do prsou, před oltářem, přede vším lidem, a pak za nastalého vzrušení se velmi obratně ztratil.

- 173** Kněz C i k á d a za dob největšího rozmachu luterství u nás si r. 1607 stěžuje, že v kostelích tvoří návštěvníci hromádky neboli kroužky, tedy hotová beseda... „Nic se od krčmy chrámové naši nedělí. Takové hřmoty, takový smích jako v lázni nebo na ryňku křičících všech a se hudrujících. Chce-li koupiti nebo v čem kupčiti, lépeji kostel než ryňk k tomu slouží.“ Podobně si stěžuje kalvínec L a ž a n s k ý, ale nechce pátrat po důvodech... Z jejich chrámů zmizela nejsv. Svátost, zmizela nejsv. oběť; jaký div, že v takovém domě Božím nic nerozněcovalo k zbožnosti, nic ji neudržovalo. Mezi holými stěnami modlitebny se skutečně cítili jako v krčmě.
- 174** Protestantské učení, že netřeba dobrých skutků a že víra sama člověku ke spáse dostačí, nebylo nikterak uzpůsobeno, aby zbožnost našich otců roznítilo. V dobách vnikajícího protestantství pozorovat všude hluboký úpadek z zbožnosti. Co pomohly výnosy a příkazy magistrátů? V okolí Prahy byly některé vsi tak bezbožné, že Praha jim hrozila šatlavou nebo trdlicí, budou-li hromovat; marně! Kojetice měly rekord. R. 1591 dostal kostelník rozkaz, aby zapisoval ty, kteří nejsou v neděli přítomni bohoslužbám (protestantským); r. 1581 vydává pražský magistrát rozkaz, aby kojetický rychtář ty, kteří v neděli se nezúčastní bohoslužeb, zavřel na noc do kostela; marně! Louny r. 1577 daly rychtáře a konšely z Chraber do šatlavy, poněvadž „smilstvo a cizoložstvo, které se u nich zhusta dalo, nepřetrhovali, anobrž i sami podobného se proti Pánu Bohu dopouštěli.“ Požehnání čistého evangelia!
- 175** R. 1617 se pohádali v kostele Všech svátých v Praze vyslanci o místo, syn španělského vyslance Oñate přítom zabí! Vlacha di Justí; kapucín, vida hádku, běžel před kázáním mezi ně se stolicí, aby je rozehnal, ale přišel pozdě. Na hřbitově volívali mládenci „plac k bitvám“.
- 176** Středověká bezbožnost... Rozmanité kratochvíle, které byly napodobením církevních slavností nebo obřadů. Oslí svátek: lid při vánočním Ite missa est napodoboval kokrhání a oslí hýkání. Dětský svátek, v den betlemských nevinátek; hoši si zvolili biskupa, který měl v kostele kázání, pak dával požehnání, načež v průvodě chodili po městě do domů a tropili všude rámus a neplechu. Někde toho dne i dospělí se zbláznili a provozovali maškarády. Na Nový rok si zvolili dospělí krále a prováděli hlouposti; téhož dne měli klerikové „svátek podjáhenský“; vybrali ze svého středu biskupa a tropili s ním neplechu v kostele; toledská synoda zakázala přísně r. 633. Děti zase mívaly na Zjevení Páně svůj den, ale tentokráte nevinný: kdo ve svém koláči našel bob, zúmyslně do jednoho potají v kuchyni vložený, psal svěcenou křídou kříže na dveře a na strop. Na Květnou neděli zase rozpustilé kratochvíle, napodobení obřadů, což si v pozdějších letech vytýká i Hus. Karlu IV. chtěli v zahraničí na cestách jednou způsobit tímto způsobem potěšení; zbožný vládce se zle rozlítil nad takovým profanováním věcí svatých. Pašijové hry velkopáteční se posléze tak zvrhly, že musily být zakázány a z kostelů odstraněny.

- 177** Mme Rolandová, manželka ministra, popravená ve velké revoluci, dala si Plutarchovy Životopisy svázat jako modlicí knížku, chodila s tím do kostela, a při nejsv. oběti, místo co by se modlila, četla si z toho, nenápadně, potají...
- 178** Po zabrání Papežského státu se vracení papežští vojáci („zuavové“) domů, dva se plaví přes Adriatické moře, vypukne bouře, místo modlitby se povzbuzují: „Teď se pořádně opijeme, abychom tam nepřišli střízlivi.“
- 179** V první světové válce se někteří v Německu pozdravovali: „Bůh trestej Anglii.“ Odpověď: „Ano, ať ji Bůh trestá.“
- 180** Visigotský král Alarich dobyl r. 410 Říma, jeho lidé začali plenit, král však přikázal, by chrámů bylo šetřeno, chrámy sv. Petra i sv. Pavla prohlásil za asyl. Takový vliv mělo křesťanství i na barbary! Jeden voják vnikl do domu jisté panny („virgo sacra“, zasvěcená slibem ustavičné čistoty) a vymáhal poklady. Otevřela skříň plnou drahocenných nádob: „Vezmi si je, chceš-li, nemohu jich hájit, ale věz, že jsou zasvěceny sv. Petru a Pavlu; svatokrádež budeš mít na svědomí ty!“ Neodvážil se na ně sáhnout, oznámil vše králi, a ten kázal ty nádoby přenést do jmenovaných chrámů, jimž patřily. Gotové sami je nesli, jiní je provázeli, lid pěl cestou žalmy, místo proskripce průvod. Vítěz šetří poražených proti vůli vlastních vojáků! Obsazení Říma trvalo jen tři dny.
- Srovnej s tím počínání husitů a protestantů, „dokonalejších křesťanů“, v posvátných místnostech chrámů a klášterů křesťanských; jejich drancování, svatokrádeže, násilnosti nejen na věcech, i na osobách, nejen vraždění, i věci, kterých se řeholní panny děsily více než smrti. Srovnej s tím to, co tropili bezvěrci ve 20. stol. v Mexiku, Španělsku i jinde, někteří prušští vojáci v Belgii r. 1914 atd.

Obrazy.

- 181** Prales na Nové Guinei nemá podrostu, kořeny jsou spolu spjaty jen popínavými rostlinami; tam rostou nádherné orchideje a kapradě, sluneční paprsky nepronikají hustými korunami, takže se procházíš mezi kmeny jako mezi štíhlými sloupy gotických dómů ve vzdušné síni; žádný dravec, žádná pitvorná opice, hrobové ticho.
- 182** Květinka zvaná medyněk (*Holcus lanatus*) vysypává denně pel z prašníků ráno v 6 hodin, večer v 7 hodin; proces trvá v každém květu 15-20 minut.
Aplikace: pravidelná modlitba!
- 183** Spánek rostlin: čekanka se probouzí v 6-7 hodin, čapí zob 7-8, leknín 8-9, tulipán v 10, náprstník ve 12, silenka níčí (*Lychnis vespertina*, *Silene* L.) v 6 hodin večer, kvete celou noc, pupalka *Oenothera* vulg. a zvláště „královna noci“ od 9 hodin do tří hodin ráno. Ale nejen že květy se zavírají, i listy některých rostlin se navečer sklánějí k zemi jakoby k spánku, a ráno se zase pozdvihnou. Příčina? Neznámá!

Nejsnáze lze pozorovat spánek u chudobky. Vzpomínám kohosi... Celý den v práci, teprve večer mohl si vyjít na krátký oddech do Boží přírody. „Louka docela bez květů...“ „Prosím tě, co mluvíš? Chudobek na trávníku plno, a pampelišek zrovna tak...“ Když on si vyšel ven, když slunko se klonilo k západu, byly tyto květinčky už dávno pohříženy v spánek a květy zavřené! Viděl jen zelený trávník!

Aplikace: modlitba... bezmála jako kněžské hodinky, ve dne v noci chválili mnichové a kdysi i věřící Pána Boha, jedni v chóru, druzí doma. Nebylo hodiny ve dne ani v noci, aby nestoupala k nebi chvála Tvůrce.

- 184** Vstoupíme-li večer na louku, od východu, dřív než se květinčky „uloží k spánku“, vidáme málo květů. Všecky jsou obráceny k zapadajícímu sluncí. Jako by konaly večerní pobožnosti a pak s tváří obrácenou k Bohu usínaly. Vstup na louku k večeru od západu, a kyne ti na sta květů. Jednou jsem to zkusil s polem slunečnic... s jedné strany nevidět skoro nic, s druhé vše zářilo.

Aplikace samozřejmá.

- 185** Ptáci začnou zpívat v určitou hodinu denní, a tu přesně dodržují; málokterý se ozývá v noci. Kos, červenka a špaček zpívají postupem jara vždy časněji a časněji, na počátku června nejraněji... vždy při počátku ranního svítání! Zachmuřené nebe, chlad, vítr, déšť zaviní zpoždění zpěvu. Za poledního vedra bývá v lese úplný klid, i ptáčci odpočívají, a začnou až kolem třetí nebo čtvrté hodiny.

Aplikace jako v č. 182, 183.

„Ptáci budíček“: pěnkava tě vzbudí svým zpěvem mezi půl druhou a druhou, pěnice druhou a půl třetí, křepelka půl třetí a třetí, vrána popelavá nešetrně v tutéž hodinu; později vstává a Tvůrce pozdravuje kos, datel, hrdlička, vodní kachna, všichni mezi 3-4 hodinou; o půl páté krutihlav, o pěti kohout, sýkora a uličník proletář vrabec.

- 186** Skřivánek, odjakživa symbol modlitby a chvály Boží. Žádný zpěvák jako on... protože žádný nepovznáší duši k Bohu jako on. Nikdy v prachu nebo hlíně země, vždy vzlétne k nebi, a jak vysoko! Ztrácí se oku, jen sluch vnímá jeho milé trylky...

- 187** Dábel opičí se po Bohu. Podle legendy „Bůh stvořil včely, ďábel vosy; Pán Bůh včely, aby daly lidstvu nový dar, ďábel vosy, aby samy mlsné - ožiraly, co kde sladkého najdou.“

Aplikace: někdo chce modlitbou chválit a ctít Boha, jiný hledá v ní vlastní potěšení - proto nechá modlitby, když mu vnitřní radosti nezjedná; sv. Jan Bosko nazývá takové duše „mlsnými“.

- 188** Geisslerovy trubice: vzduchoprázdňé, vyčerpán až na tlak 1-3 mm, prochází jimi elektřina, na každém konci zasazena elektroda, oku se skýtají nádherné světelné zjevy: uvnitř světlé a temné vrstvy, stěny září modře, zeleně, zlatožlutě, každý druh skla má své typické světlo! Sestav trubicí z rozmanitých druhů skla, v mnohonásobných závitech, na př. ve formě koruny, a máš

kouzelný zjev. Je-li vzduch zředěn až na tisícinu mm tlaku, jsou některé roury docela temné, kathoda vysílá přímočaré paprsky, ty narážejí na sklo nebo různé minerály v trubici umístěné; tu začnou fosforeskovat jak stěny trubice, tak předměty v ní ležící, a to v nejrozmanitějších barvách, červeně, oranžově, zeleně, modře atd.; kameny vypadají, jako by průhledné byly... Tato fosforescence jest zvláště půvabná a čarovná.

Aplikace: těchto zjevů nelze dosíci profánním světlem; jen v temnotě a ve vzduchoprázdném prostoru; modlitba a styk s Bohem předpokládá duši prázdnou světa a jeho rozptylujících marností; rozmanitost světelných zjevů: exercicie, duchovní samota... nejen prázdna světa, nadto rozmanitý způsob modlitby (ústní, konsiderace, kontemplace, meditace; trojí způsob rozjímavé modlitby zvaný tres modi orationis; zpytování atd.) dodává exerciciím nevyslovitelný půvab, ale zároveň i sílu nad vnitřním životem... logikou, psychologii, ona přesvědčuje rozum, tato rozněcuje vůli...

Jiné obrazy, prostému lidu bližší: plápol svíc na oltáři v chrámovém tichu, vzhůru... Kmitání hvězd na nebeské báni, závodí spolu, v nočním tichu...

- 189** Falešné zlato... není vlastně zlato, je to něco jiného než zlato. Falešné, nastrojené k tomu, aby oklamalo: zevnější vlastnosti jsou podobné (barva, lesk atd.), ale kvalita docela jiná; není to ušlechtilý kov, nic za něj nedostaneš.

Aplikace: falešná zbožnost, jen zevnějškem se podobá pravé, cenu nemá žádnou, od Boha neodměněna, není vůbec zbožností, pazbožnost...

- 190** Alexandra Vel. žádá jeden filosof (sofista), aby mu dal pro dceru věno; král mu posílá 50 talentů, sumu ohromnou; obdarovaný praví: „Deset by dostalo!“ „Pro tebe, ale ne pro mne!“

Aplikace: „Deus, qui abundantia pietatis tuae supplicantium excedis et merita et vota... das plus, quam sperare aut petere praesumimus...“ My prosíme za malichernosti, Bůh nás chce obdarovat královsky; jenže my jeho dary vpravdě královské podceňujeme, odmítáme, o ně nestojíme... místo věčného života by nám byla milejší nějaká pozemská třeť. Srovnej vypravování cestovatele, který svému průvodčímu podává stříbrnou minci, ale ten, neznaje ji, váhal ji přijmout; turista vida jeho rozpaký mu dal na vybranou, měděnou nebo stříbrnou - volil měďák a uctivě za něj děkoval. (Vyprávěl za let mých středoškolských studií.)

- 191** Ostrogotský král Theoderich II. („Veliký“), sídlící v Ravenně, dával denně audienci odpoledne ve tři hodiny, každý k nim měl přístup; jenže pro-sebníků bylo tolik, že trvaly až do večera; když se setmělo a přišla hodina večere, rozehnali dvořané zbývající.

Aplikace e contrario: k Tvůrci máme přístup kdykoli, bez obavy, že bychom byli odehnáni nebo nepřipuštěni; ba ani čekat nemusíme dlouhé hodiny v čekárně, ani se předem ohlašovat.

- 192** Jinak bývalo za Karla IV. Kdykoli někam zavítal, posadil se na místě všem přístupném, každý směl předstoupit a pronést prosbu; v městech, v městečkách, ve vesničkách... Král při tom obyčejně vyřezával, na mluvícího se

nepodíval, a přec mu neušlo ani jediné slovo, které k němu mluvil. Že nešlo o parádní audience, přesvědčil se nejen utiskovatel chudiny.

- 193** Jaký kapitál tvoří přimluvné modlitby celé církve, od Otčenáše čtyřletého dítěte až k nejsv. oběti tolika kněží? Srovnej s tím daně velké říše! Perský král Darius... Říše rozdělena na 20 satrapií, roční minimum daní a dávek od 170 talentů stříbra (Gedrosia) až k 1000 talentům (Babylon, Assyrie); Severní Indie odváděla 460 talentů, Syrie a Fenicie po 350 talentech, Egypt 700 talentů, dohromady 13.710 talentů, což znamená 30 milionů tolarů. K tomu přičti naturalie: Arabie ročně tisíc liber kadidla, Ethiopie ebenové dřevo a slonovinu, Armenie 10.000 hřibů, Medsko 4.000 koní a 100 tisíc ovcí, Kappadokie 1.500 koní, 2.000 mezků, 50.000 ovcí atd. Rybaření v kanálu mezi Nilem a jezerem Moris vynášelo ročně 240 talentů.

Amplifikace a aplikace: dejme tomu v den Dušiček... Kolik kněží v celé katolické církvi slouží toho dne mše svaté za zesnulé, kolik růženců obětují věřící, kolik odpustků... Jaký proud skane toho jediného dne do očištných plamenů!

- 194** Kníže Borghese jede r. 1907 autem z Peginku do Paříže, za dva měsíce urazil 16.000 km. Cesta vede přes poušť Gobi, Tibetem... Ani stopy života! Konečně v dáli jakýsi bod, obrátí se k němu, telegrafní štace Pang-kiang uprostřed pouště, osm dní cesty od nejbližšího stavení! Průvodce knížete vejde a podává telegram do Londýna. Úředník je na rozpacích, bere do rukou knihu předpisů, studuje, konečně vezme čistý list a píše na první řádek: „Č. 1.“ „To je dnes první telegram?“ „Nikoli, první telegram, co tato štace stojí, tedy za šest let.“ Státem vydržovaný úředník čeká léta a léta, zda některá karavana mu dá „práci“, ale každá jde mimo...

Aplikace: obraz člověka, který si po letech po prvé vzpomene na Boha, jenž na něj čeká ve svatostánku...

- 195** Advokát X. Y. se vsadil s kolegy, že jeho písař („diurnista“), který jako stroj bezmyšlenkovitě opisoval jeden akt za druhým, opíše vlastní rozsudek smrti se všemi důvody a svědectvími pro... Advokát sázku vyhrál! Dobrý písař odevzdává opsaný akt... tážán, co vlastně psal... Neměl zdání!

Aplikace: roztržitá modlitba!

- 196** Císař Helio g a b a l sezval jednou k hostině nejvznešenější Římany, rozvinuta nevidaná nádhera, poháry zlaté a křišťálové, ale na mísách pokrmy namalované nebo z hlíny, ze dřeva, ze soli... hladoví, jak přišli, tak odcházeli.

Aplikace: modlitba bez zbožnosti!

- 197** Skovgaard Petersen vypravuje (cituje Ig. Klug): Ve starém klášteře byl světoznámý obraz; kterýsi umělec jej chce vidět, přichází z daleka, ptá se v městě po klášteře. „Za městem“. Pustí se tam, najde jej hravě... v pustém kraji, kde stojí jen několik domků a kde vidí děti venku si hrát. Přistoupí ke klášterní bráně, zvedne kovovou kouli u dveří zavěšenou a pustí ji na kovové dveře... tehdy místo elektrického zvonku! Ale nikdo nepřichází mu otevřít, jen ozvěnu rozléhající se po široké klášterní chodbě slyší a pak postřehne kro-

ky kohosi, jenž se po chodbě od dveří vzdaloval. Zvedne a spustí kouli po druhé, po třetí, nic... Rozlícen buší do dveří nemilosrdně, až teprv po dvacáté ráně se objeví mnich. „Chcete snad dovnitř?“ „To se rozumí! Přec bych tak do dveří nebušil!“ „Promiňte, ale to je tak: zde nás tou koulí zlobí děti; proto když se ozve rána, myslíme, že to jsou uličníci a nereagujeme na to; teprve když někdo vytrvale tluč, poznáme, že to míní doopravdy a otevřeme mu.“

Aplikace na vytrvalou modlitbu.

- 198** Vytrvale, ale ne mnoho mluvení. „VÍ Otec váš nebeský, čeho jest vám zapotřebí.“ V době hladu jdou Athéňané do Sparty vyprosit si obilí. Obyvatelé Sparty, přísloveční svou lakonickou jadrností a málomluvením, poslouchají jejich dlouhý výklad, a když jsou hotovi, odpovídají: „Zapomněli jsme na začátek, a nepamatujeme si konec.“ Poslové zatřásli prázdnými pytli, a dostali, co chtěli.

Srovnej modlitbu bethánských sester: „Pane, ten, jehož miluješ, stůně.“ Prosba nejsv. Panny: „Nemají vína.“

- 199** Žádal-li některý voják Napoleona při audienci nebo při denní přehlídce za nějakou milost, zněla první císařova otázka: „Máte rány?“ A dodával: „Každá rána platí víc než řada předků.“ Dvakrát až třikrát týdně konal přehlídku vojáků, kteří byli nablízku.

Aplikace: k modlitbě přidat sebezápor. Prosiš Krále nebes... můžeš se vykázat něčím, cos pro jeho království vykonal nebo vytrpěl? Světci k prosbám za velké milosti vždy připojovali půst a jiné kající skutky.

- 200** Každý den po snídani bylo před Napoleonem defilé ve dvoře, vždy batalion jeho gardy, který měl právě službu. Přitom směl každý důstojník nebo voják předstoupit a přednést prosbu, a bylo-li možno, vyhověl císař vždy; nebylo-li lze, udal důvody, proč prosbě vyhovět nemůže. Tím utužována důvěra, oddanost atd.

Aplikace: my před Krále nebes... kdykoli, s čímkoli... nevyslyší-li, má k tomu vážné důvody...

45. POVĚRA.

Někdy fakt, někdy fráze.

Jako *f r á z e* („šlágr“) se objevilo toto slovo po prvé v době osvícenské a rozšířilo se po Evropě jako muchomůrka po lese za vlhkého léta. Označována jím sv. víra; mělo příchut a skoro i význam jako Gambettův šlágr „klerikalismus“ a s opovržením co největším přikládáno době víry; v tomto významu nevymizelo z nomenklatury „vzdělaných“ dodnes; „středověká pověra“ . . .

F a k t, t. j. „lidová pověra“ . . . Zbytek pohanských pověr, přešlých lidu v krev . . . Celá staletí, ba tisíciletí se udržují a dědí od generace ke generaci, a nemožno je vymýtit; jako nezmar bují tento nezničitelný plevel, a jak těžký, ba skoro beznadějný jest boj proti nim, svědčí nejlépe zámořští misionáři. Obyvatelé některých krajů Jižní Ameriky, namnoze míšenci, ne sice lidé stojící na vrcholu vzdělanosti, ale také ne docela nekulturní . . . potomci prvních přistěhovalých Španělů, od Indiánů převzali před 400 lety jejich pověry, přimísili k nim někdy i křesťanské prvky, a kdyby anděl s nebe přišel, nepřesvědčí jich! A což kulturní Evropa? Může mluvit jako farizej v podobenství: „Děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé, nevzdělaní, zaostali?“ . . . Co jest souboj, ne-li zbytek někdejších pověr staropohanských? A přece moderní inteligent má pro tuto pověru jméno „věc cti“ (Ehrensache), a církve marně proti ní už celá staletí bojí; nepomáhá poučování, nepomáhají ani sebepřísnější církevní tresty. Vystřízliví-li lidstvo někdy z tohoto bláznovství, budou možná historikové poukazovat na to, že tento nešvar bujel v „katolické“ Francii v 16. a 17. století, a zamlčí, že v osvěceném nevěřícím 20. století bujel též!

Jediná „oficiální“ pověra středověku byla krom ordalií víra v čarodějnice. Oficiální, ne ve smyslu, že papežové ji schválili (Řehoř VII., † 1085, vystupuje co nejrozhodněji proti ní; později za dob protestantského řádění Pius V. † 1572), nýbrž že ani největší theologové se nedovedli z jejího vlivu vymanit. Sv. Jan Damašský († asi 750) proti ní vystupuje, ale sv. Tomáš Aq. připouští možnost jakéhosi „pohlavního styku“ s démony. (Summa I. 51. 3.) Jeho názor je zcela důstojný knížete bohoslovců; věděl, že démon je duch a že tudíž skutečný tělesný styk s ním jest nemožný. Ale inkvisitoři omlouvali své krutosti dovolávající se bez ustání tohoto světce. Viz Herderův bohovědný slovník! V Římě za tisíc let byla upálena čarodějnice jediná, a to za smutných dob rozháranosti západního rozkolu.

Protestanté sice předstihli katolíky tisícírovnosobně, ale tím nemůžeme nikterak omluvit sami sebe. Inkvisitoři byli soudci i při procesech s čarodějnicemi. V Německu zavedli hromadné jich upalování a pronásledování (mučení!) Sprenger a Institoris, a vymohli od Innocence VIII. bullu (Summis desiderantes, kde jejich jednání schváleno roku 1484; proti jejich řádění protestovalo duchovenstvo i lai-

kové). Nicméně biskup brixenský Goesler nedbaje bully vypověděl Institora z diecése; ten se pak věnoval potírání Českých bratří a zemřel na Moravě roku 1505. Jan Nider, pověřiví jako oba jmenovaní, napsal po roku 1430 spis *Formicarius*, kde vypočítává všechny ohavnosti čarodějnic („zavazují se ďáblu přísahou věrnosti“). Sprenger a Institoris napsali smutně proslulé *Kladivo na čarodějnice* (*Malleus maleficarum*, roku 1467), jež pověru značně podepřelo a natropilo zkázu nedohlednou; do roku 1669 vyšlo 29 vydání! Čarodějnice prý nutno trestat krutěji než bludaře... To bohužel svědomitě činili! Krom jmenovaných spisů vznikla o tomto předmětu řada traktátů, sepsaných od inkvisitorů a jim blízkých, zvl. v letech 1450-1540. Viz *Apologetickou abecedu*.

Těm, kdož si chtějí tropit posměch z věci, kterou nezapíráme a která jest zahanbující i pro nás, připomínáme tolik: v Anglii zavedeny procesy proti čarodějnicím v novověku od osvětlené „panenské“ královny Alžběty, průkopnice kalvínské reformace, roku 1559; do Skotska je zaveklí protestantští kazatelé roku 1603, do Skandinávie taktéž (tam v letech 1645-93 umučeny a upáleny celé zástupy), do Sev. Ameriky puritáni Marther a Parris r. 1712... tedy vše v době, kdy v katolickém táboře již vystupovali mocní odpůrci této pověry! Nástupce Zwingliův Bullinger hověl této pověře do krajnosti. Nikde neumučeno tolik nevinných obětí jako v protestantských zemích, zvl. počátkem 17. stol. U Wittenbüttelu vypadalo místo popravič pro množství kolů jako lesík (za vévody Julia; - kolem roku 1590 upáleno denně až 12 ubohých). V Braniborsku upálena první čarodějnice za protestantského kurfirsta Jáchyma II.

Ve Würzburgu upalovány i děti osmileté; statistika z počátku 17. století uvádí, že jednoho roku upálena 12letá cizí dívka, kancléřova manželka a dcera, výtečný jakýsi hudebník, nejnadanější student, nejsličnější dívka, nejtlustší občan, slepá dívčina, objemná šlechtice, tři kanovníci, 14 kněží... vyhubeny celé rodiny. Jmenované vlastnosti stačily, aby kdo upadl v podezření, že jest spolčen s ďáblem. Zbožnost, veselost, dlouhý spánek, klid nebo úlek při zatčení, to vše byly dostatečné důvody. Po strašném mučení (inkvisitoři si vymohli bohužel dovolení, aby směli podezřelé mučit) upálen každý, ať se přiznal nebo nepřiznal (v tomto případě se řeklo, že ho satan sílí).

Kdo vystoupil proti tomuto běsnění? Kartuzián Beetz roku 1468, katoličtí světští kněží Cassinis roku 1505, Alciatus roku 1515, Ponzinibius 1520, Castanega 1529, a za málo desetiletí po založení svého řádu jesuité Bedřich Spee († 1635), Tanner († 1632), před nimi pomlouvaný Becanus roku 1620. Z řad protestantských slyšíme první protest proti této pověře teprve roku 1690 od kazatele Bekkera a po něm od právníka Thomasia († 1728, více osvícenec než protestant). Protestantští kazatelé a právníci proti němu zuřili, a protestantský právník Bechmann vymáhal ještě roku 1749 upalování čarodějnic,

tedy v době velebeného osvícenství! Ostatně zuřilo se i proti Bedřichovi v. Spee. Za dva roky (1627-28) připravil na smrt na 200 odsouzených. Nejsilnější mužové mu řekli, že raději desetkrátě podstoupí smrt ohněm než by ještě jednou snášeli strašné muky. Jedna obžalovaná osoba byla 22krátě mučena, jiná skoro čtyři hodiny na mučidle, někteří spáchali sebevraždu. Na radu tohoto jesuity odstranil procesy proti čarodějnicím nejprve mohučský arcibiskup Jan Schönborn z celého svého kurfiřtství; jeho následovali i jiní katoličtí vládci. Ve Francii k tomu došlo roku 1670, v protestantské Anglii roku 1712, v protestantském Skotsku roku 1773. Protestantský právník Benedikt Carpzov starší vydal roku 1635 návod, jak postupovat proti obviněným, a honosil se, že dal upálit 20.000 obětí. Baltasar Voss ve Fuldě uratil za 19 let „pouze“ 700 lidí a doufal, že to dotáhne na tisíc. V Lindesheimu za čtyři roky vyhubena osmnáctina obyvatelstva . . . skoro všichni doznali! Že soudci tak nesvědomitě řádili, zavinila i okolnost, že za každou „objevenou“ čarodějnici dostali velkou remuneraci.

Toto uvádíme, abychom si nemusili o této věci dát říci pravdu od nepřátel. Kdo by chtěl pravdivost mých výroků kontrolovat, nechať si vyhledá v Herderově bohovědném slovníku, nejmodernější velké katolické encyklopedii, články Hexenprozesse, Inkubus.

Jde-li kazateli o to, aby od pověry prostý lid odvrátil, ukáže nerozum pověry, za nějž se stydí pověřčivý sám (nepochlubí se, že byl u vykladačky karet!), připomene, že jest hřích, ale krom několika příkladů všeobecně známých (třináctka, zajíc přes cestu . . .) nebude uvádět nic, poněvadž pověřčivé ženské by do svého katalogu dobrých nebo špatných znamení pojalý dodatečně i ty, o kterých dotud nevěděly a o nichž byly „poučeny“ s kazatelný!

Apologetický význam má pověřčivost nevěry. Kde mizí víra, vzrůstá se pověra, a kde svévolně zhasínají světlo Kristovo, propadají tmě. Ať hovějí pověře pokradmu a s ostychem (pánové, k věstkyním zadním vchodem) nebo zřejmě a bez ostychu (spiritismus, astrologie atd.), vždy jsou dokladem, že duše na absolutní negaci neustane a že místo víry něco mít musí. Tím více nutno zdůrazňovat pověřčivost bezbožců, protože podle známé zlodějské praktiky volají: „Chyťte ho“, aby nechytily jeho! Lékaři, uzdrav se sám! Zametat před svým prahem! Je tomu podobně jako s tolerancí; nejzarytější nepřátelé vši tolerance jsou neznabozi, kteří nejvíce středověku (respect. církvi) netoleranci vytýkají: velké procento profesorů a okresních inspektorů kdysi u nás, o učitelích vůbec nemluvě.

Disposice.

A) Pověra jest

a) na vázkách rozumu hloupost,

b) na vázkách víry hřích.

Jinými slovy: rozumný člověk ji právem pokládá za hloupost, sv. víra ji prohlašuje za hřích a urážku Boha.

Ad a) Viz č. 80... Důkaz „etymologický“ (*argumentum delectans*... vhodně!). Není příčinné souvislosti mezi „příčinou“ a účinkem, mezi zajícem přeběhlým přes cestu a neštěstím. Amplifikace (krátká!): příčina není ve věci samé (v bázlivém ušákovi), není v Bohu (nezjevil nám, že nás chce „špatnými znameními“ a právě tímto znamením varovat před neštěstím nebo „dobrým znamením“ připravit na štěstí); zbýval by tedy jen ďábel, jediná eventualita, již se pověřiví nevyhnou. Působí tato znamení z lásky k nám, aby nás varoval? Nepřítel lidského rodu?

Co zde řečeno o špatném znamení, lze říci o kterékoli jiné pověře; odkud víš, že polykání svěcených kočiček chrání před nemocí hrdla, že zaštěknutí psa zjeví budoucnost, ženicha?

Lze vsunout gesto p o h r d á n í, ale opatrně, aby zbytečně nenařazilo a neurazilo - snad tím, že by přítomní myslili na určitou osobu. Na př.: „Americký misionář slyší od Indiánů, že kdokoli ukáže na duhu, tomu ruka okamžitě ochromí. Ukázal na duhu oběma rukama, před tváří všech, čekali s hrůzou, co se stane, ale ruka zůstala zdráva; přesto žádný si netroufal ho následovat. Hloupý zůstane hloupým, lidskou hloupost nevyléčí a ze světa nevyhostí nikdo, jak už Šalomoun pověděl (*Stultorum infinitus est numerus*, Ecl 1) a jak polopohanský novověký básník řekl.“ (Schiller v Panně Orleánské: „S hloupostí i bohové bojují nadarmo.“)

Jde-li o vykořenění pověry v kraji zvláště zakořeněné, dokonce pověry nebezpečné, ať zdraví, ať jinak, zvláště mravnosti, pak může a musí kazatel mluvit určitěji, jasněji, důrazněji; zde každé pohoršení by bylo farizejským, a toho netřeba dbát; mlčení se strany naší by bylo hřích.

Ale pozor, abychom nezabočili příliš daleko druhým směrem a neprohlašovali v nerozumném rigorismu za pověru docela neškodné lidové zvyky, vánoční, velikonoční a jiné! Lid na nich lpí, neupustí od nich, a kazatel by zavinil hříchy *ex conscientia erronea* - hříchy, které hříšné nejsou! Nanejvýš by mohl učinit zmínku o tom, že takové zvyky jsou docela dovolené a přípustné, jen když se jim nepřipisují neomylně jisté účinky; na př. lití olova, zanést vánočky kravičkám a podobně.

B) Kde vládne pověra?

a) Tam kde vládne nevěra,

b) tam kde vládne hloupost.

Ad a): Doložit příklady. Dodat: „Krása, vznešenost, důstojnost sv. víry, kterou vyznávali velcí mužové jako...“

Ad b): V krajích, v domech, v rodinách věřících nevládne nevěra; tedy...

Lze dodat: Směšnost a nedůstojný charakter pověry, v kterou věří:

1. *Nekulturní divoši, kteří víru nepoznali,*
2. *bludaři a nevěrci, kteří se s vírou rozešli,*
3. *omezení věřící, kteří tím svaté víře dělají hanbu.*

C) Věřící věří Bohu a ve slovo Boží, které mu tlumočí církev.

Pověřivý věří ďáblu a bláznovství, které mu tlumočí kartářka nebo zlé znamení nebo kejkle atd. Viz č. 80!

Nuže, vyber si, do které skupiny chceš patřit!

Confirmatur: Zhouba pověry pro jednotlivce (mnohý si sáhl na život, z pověry . . . ze zlé předpovědi . . .), pro celé národy. Viz kapitoly o pohanstvu, 26-29!

Lze dát posluchačům na cestu nějaké přísloví nebo sentenci: „Sen je sen, Pán Bůh řídí noc i den. - V náruči Boží, čeho se děsit, čeho se bát? - Iacta cogitatum tuum in Domino, et ipse te enutriet.“

Příklady.

- 1 Nezapřeli jsme, že pověra v čarodějnice byla i ve středověku rozšířena, ale netušeného rozmachu se jí dostalo po vystoupení reformátorů; v protestantských zemích bylo utraceno nelidsky daleko více ubohých než v krajích katolických. Sám „otec reformace“ podněcoval k jejich „vyhubení“, jeho fantasie viděla všude čerty. Krásná náboženská poesie, zkvétající za dob víry, se v protestantismu proměnila v odpornou literaturu, kde na každém řádku byla řeč o čertu; místo svaté bázně Boží (bohabojnosti, jež jest začátkem moudrosti) nastoupil strach před čertem, na místo důvěry v Boha důvěra v čerta; na scestí svedený a o světlo víry připravený svět byl posednut nejen strachem před ďáblem, nýbrž i touhou a snahou, s jeho pomocí dosíci štěstí. Staré báje o kouzlech ožily, jenže v podobě daleko ohavnější; odborník v nich pozná židovské a mohamedánské prvky. Luterský literární trh tehdejší se takovými knihami jen hemžil. („Báli se čerta a vyhledávali ho.“) Když nepohoda, když sucho, když mokro, když mor, ať lidí ať dobytka, když hmyz, kobylinky, neúroda, vše zavinily čarodějnice spojené s čertem. Ale i nadání, dovednost, štěstí, vše bylo darem ďábla; když lovec chtěl mít zdařilý lov, když hráč chtěl vyhrát a děvče se vdát, vždy brali útočiště k čertu a kouzlům; a naopak, když někomu se co podařilo (myslivci lov . . .), byl podezírán ze společenství s ďáblem a mnohdy své „štěstí“ odpykal na hranici. Byl-li kdo nadmíru tlustý nebo hubený, chytrý nebo učený, každý musil mít strach, že bude upálen. Učení muži studovali ďábelskou literaturu, báli se žen, že jsou spojeny s ďáblem a tudíž silnější než oni atd. Žena upadla do pohanského ponížení, rytířský ideál paní a dívky pominul! Ožila víra ve strašidla, duchové zemřelých se začali „zjevovat“ atd.

- 2** Za 7 let po vystoupení Lutherově předpověděl astrolog Stöffler, že v únoru 1524 bude potopa světa, poněvadž Mars, Jupiter a Saturn se objevily v souhvězdí ryb. Všechno se zmocnila úzkost a zděšení; obchod ochromen, sedláci neobdělávali pole, dlužníci neplatili dluhy a raději peníze probili, věřitelé jich valně nevymáhali, bohatí odcestovali vysoko do hor, někteří si dali zhotovit archu po příkladě Noema, jiní probíjeli jmění do posledního haléře, zbožníci se celé dny modlili. Únor přišel, pominul, potopa nikde! Každý si oddechl z hloubi duše, ale braniborský kurfirst Jáchym I. trval v úzkostech dál, poněvadž jeho astrolog předpověděl potopu až na 15. červenec 1525. Proroctví chováno v tajnosti, a když se toho dne ukázal na západě mrak, otevřely se náhle brány paláce a řada státních vozů se hnala na Kreuzberg (pahorek... kurfirstova rodina, ministři, státní pokladna...). Lid se zprvu divil; když však zvěděl důvod stěhování, byl rozezlen, že velcí páni jdou potopě včas z cesty, zatím co oni mají jako myši utonout. Když se večer přihnala malá bouře, umírali páni úzkostí; jenže za chvíli sluníčko zase vyšlo. Manželka pohnula konečně kurfirsta, aby se vrátil, a tu znenadání, když průvod vjížděl do brány paláce, uhodilo, a blesk zabil čtyři koně zapřažené do jeho vozu!
- 3** Protestant T y c h o B r a h e, astrolog, předpověděl („vyčetl z hvězd“) Rudolfo II., že bude zabit od mnicha jako francouzský Jindřich III. (Nebyl to zámyslný podvod, aby císaře poštvál proti církvi?) Rudolf mu věřil, měl od té chvíle odpor k náboženskému životu, kněze nemohl ani vidět. Dříve ho těšil hon, teď se zdržoval jen ve svých zahradách, v krytých chodbách, aby ho žádné oko nespátrilo; nikoho k sobě nepřipustil, státní záležitosti zůstaly celé měsíce nevyřízeny. Výbuchy hněvu, kterým propadal a při kterých házel vším, co po ruce měl, byly sice projevy jeho vrozeného šílenství, ale předpověď protestantského hvězdáře je stupňovala. V úzkostech křičival o pomoc, volával ze spaní atd.
- 4** K o m e n s k ý byl nadmíru pověřčivý. V Polsku navštívil r. 1625 pověstného Prokopa Kottera, jenž předpovídal pád papežství a Habsburků, vítězství a slávu protestantismu, jakož i opět nastolení Zimního krále v Čechách. Komenský přeložil jeho vidění do češtiny a odebral se s nimi do Holandska k vyhnanému Fridrichovi, aby mu je osobně odevzdal. R. 1627 se zdržoval u barona Sadowského ve Sloupě a seznámil se tam se 16letou Kristinou Poňatovskou, která měla podobná „zjevení“ jako Kotter; i ona předpovíдалa pád papežův, Valdštýnův a Habsburků, jakož i vítězství Fridrichovo. Bylo jí prý přikázáno, aby rozeslala listy různým národům, a jeden Valdštýnovi zvláště. Komenský se s ní k němu odebral, ale nebyl bohužel přijat. Když ani Čeští bratři nechtěli jejím proroctvím věřit (držela se ho stále!), vydal spis na obranu jejích předpovědí. Nezmodřel však nikterak světovou ostudou, kterou si svou pověřčivostí způsobil, a r. 1650 sedl v Lihnici na lep opilci Drabíkovi, jenž předpovídal, že r. 1656 se změní situace ve prospěch evangelické církve a Rakocy se stane Uherským králem. Třebaže se žádné proroctví nesplnilo, věřil Komenský přec pevně ve všechny tři „proroky“ a vydal další tři spisy k jejich obhajobě. Spis Lux in tenebris (Světlo v temnotách) byl v Bratislavě na potupu spálen spolu s mrtvolou Drabíkovou. Komenský doufal, že Turci, zapřisáhlí

nepřátelé křesťanstva, přitáhnou a zničí papežství... na takové pomocníky tyto „lepší křesťané“ spoléhali! Že již r. 1619-20 přitáhli protestantům na pomoc, že při tom zpustošili jižní Moravu a odvěkli na 10.000 českých mužů, jinochů, dívek a žen do otroctví, to mu nikterak nevadilo.

- 5 Protestantský kazatel v Rotterdamu Petr Jurieu, známý svými „zjevenými“ a proroctvími, byl zapřisáhlým nepřítelem skeptika Bayle, svého kolegy (syna protestantského kazatele) - proč? Bayle udržoval ve Francii kolem r. 1680 s jeho ženou poměr, a když se Jurieu vrátil domů, provázel oba manžely; pochopitelně, že ta věc nemohla zůstat nadlouho utajena, a když řekli „prorokovi“, že vidí ve svých „zjeveních“ tolik tajných věcí, týkajících se na př. papeže v dalekém Římě, a nevidí, co se děje v jeho domě, proměnilo se přátelství v pravý opak. Bayle pak napadal jeho předpovědi trpkou satirou.
- 6 Když se Angličané zmocnili Gibraltaru r. 1704, bylo na oné skále na sta opic. Vyhnuly až na několik samic; ale podle pověsti udrží Angličané panství nad Gibraltarem tak dlouho, dokud tam budou opice! Přivezli tam tedy před málo lety samce; samice ho zabily! Nelenili a dopravili párek z Afriky, a ten se rozmnožil na 10 kusů... Netřeba se tudíž prý prozatím ničeho obávat!
- 7 Protestantský vévoda Arnošt Výmarský († 1748) se honosil, že našel „pravé filosofické světlo přírody“ (Philosophenlicht), a zároveň přikázal všem svým poddaným, aby ve všech městech a vesničkách jako neomylný prostředek k hašení požáru měli dřevěné talíře s ohnivým šípem podle přiloženého výkresu; až bude měsíce ubývat, nechať každý mezi 11-12. hodinou na talíř napíše novým perem a čerstvým inkoustem jistou (od vévody určenou) průpověď; při požáru stačí prý hodit talíř do ohně ve jménu Páně a nebezpečí bude zažehnáno.
- 8 Ludvík IX. Hessen Kassel, „nejvyšší bubeník svaté říše Římské“, viděl všude duchy a strašidla, pročez nešel nikdy spat před východem slunce; celou noc trávil s domácími při svitu svíčky. Jeho dcera Karla právě tak.
- 9 Fridrich August z Anhalt-Zerbs vydal na Štědrý den 1742 tento dvorní dekret: „Pro případ ohně... poroučíme, aby ve všech městech a vsích byly vzaty dřevěné talíře, na kterých se jedlo, a aby byly opatřeny ohnivým šípem. Tento šíp musí být nakreslen čerstvým inkoustem a novým perem, a to v pátek v noci, když ubývá měsíce, mezi 11 a 12 hodinou. Vypukne-li oheň, budiž do něho tento talíř vhozen. Takové talíře musí mít připravené každý starosta v městech i vesnicích...“
- 10 Protestantský Gustav III. švédský († 1792), svobodný zednář, se prohlašoval za osvícence, a chodil při tom k věštkyním; z usazeniny kávy soudil na budoucnost; na krku nosil sáček prachu proti zlým duchům.
- 11 Věčného žida prý viděl po prvé šlesvický protestantský biskup Pavel z Eitzenu v Hamburku r. 1542; tak se dočítáme v knize z r. 1602; tam jmenován Ahasverem. Do r. 1893 vyšlo o něm 93 knih, nečítaje 139 pojednání.

- 12** „Eine wahrhaftige Historie geschehen zu Strassfort am Abend der Geburt Christi im 1538 Jahre. Mit einer schönen Vorrhede Dr Martin Luther.“ Jaká to byla Geschichte? Jednomu luterskému kazateli se tam ve svaté noci ukázalo strašidlo v podobě zpovídajícího se papežence, Luther prohlásil toto strašidlo za legáta ďáblova.
- 13** Jáchymovský farář Mathesius, německý protestant a spisovatel dosti slavný, věřil v čarodějnice a bál se jich. R. 1550 vydal „Spis o hrozném strašlivém zázraku na Platné“, vytištěný u Kantora... o posedlé děvečce, co z ní ďábel mluvil, nač se ho ptali luterští duchovní i s pánem Matoušem z Joachims-talu, co se modlili a kterak konečně čert vylítl a zasmradil. R. 1612 píše super-intendent Schlechtenberger dílo: „Div veliký, jenž se při jedné děvečce stal.“
- 14** Na 10. říšském evangelickém sjezdu v Hamburku 1858 vypravoval profesor W u t k e : „Ve víře jest (mezi protestanty) velká nesjednocenost, jen v pověře jsou všichni zajedno; ve dne se Pánu Bohu posmívají, v noci se bojí strašidel.“
- 15** De Foe, autor Robinsona: „V době velkého moru r. 1665 (tedy v novově-kul) byl (protestantský) L o n d ý n pln věstců, podvodníků, astrologů, bezbož-ců, kteří se vydávali za čaroděje a toto řemeslo provozovali veřejně, takže všude bylo lze číst nápisy: ‚Zde bydlí věstec‘ atd. Obyčejně však měděná hlava Bakonova nebo Merlinova označovala místo, kde bydlí.“ V Anglii bují ještě dnes pověra ve velkých rozměrech na březích řek Tamar a Tavy; nepochází však z dob mnichů, nýbrž z éry reformační! Plevel roste všude rychle, náramně rychle, a brzo přeroste i zadusí pšenici!
- 16** Fridrich Vilém III. vytýká dvorním výnosem 15. března 1798 z e d n á ř ů m, že hovějí pověře, vyvolávají duchy a pokoušejí se vyrobit kouzelné zlato.
- 17** Za dob největšího rozmachu „osvícenství“, zapřisáhlého nepřítele vši „po-věry“, bujela pověra nejhoupější ráže nejvíce; především v P a ř í ž i, ohnisku vši osvícenosti, slavila triumfy. R. 1781 přišel do Paříže „hrabě“ A l e x a n - d e r G a g l i o s t r o (pravým jménem Josef Balsamo), podvodník stíhaný italskou policií pro padělání bankovek, razítek, dokumentů. „Působil“ v Bar-celoně, Madridu, Lisaboně (městě Pombalově!), prodával životní tinkturu, která prý zahání vrásky s obličej, životní trest atd. Založil zvláštní řád „egyptské svobodné zednářství“, jehož původcem prý byl Henoch a Eliáš. O sobě tvrdil, že žil před potopou světa, byl s Noemem v arše, jedl při svatbě v Káně, přihlížel k stavbě pyramid; byl prý zasvěcen do nejhlubších tajemství přírody, prodával omlazující vodu, vyvolával duchy; největší „kšefty“ dělal v protestantském nevěreckém Holandsku; zednářské lóže ho tam přijaly s vel-kou okázalostí a nedaly mu pokoje, dokud nezaložil i lóže pro dámy za před-sednictví své paní (bývalé děvečky v Římě). Prodával i červený prášek, prý materia prima, mající podivuhodnou sílu a moc. Jeho „velkým pentagonem“ bylo možno nabýt nevinnosti, ztracené hříchem Adamovým, a omládnout na 50 let. Když se kura opakovala, bylo možno se dočkat 5537 let. Kura vypadala takto: bylo nutno odebrat se na venkov s některým důvěrným přítelem, zachovávat 32 dny (v posteli!) přísnou dietu, užívat onen červený prášek a jiné medi-

ciny, a 40. dne vstaneš omládlý! Vznešení páni a paní nosili jeho obraz na prsou nebo zasazený v prstenu, blížili se k němu s největší úctou, cestoval a jedl jako kníže, a co hlavní, dovedl vždy a všude v pravý čas zmizet. Ve Varšavě ho šlechtici hostili jako krále, v Petrohradě „vydělal“ tisíce rublů, do Strassburku za ním přišel Lavater (protestantský farář v Curychu, přítel revoluce; učil, že z rysů tváře lze s určitostí soudit na charakter člověka) a psal o něm s obdivem. Pak se náš „hrabě“ odebral do Neapole, r. 1785 byl zase v Paříži, jenže teď ponenáhlu se začaly jeho zázračné kury a medicíny vybarvovat. Zmizel, objevil se v Římě, a tam, v černém Římě, centru „pověry“, v Církevním státě, byl podvodník uvězněn a v žaláři zemřel r. 1795; před soudem prohlásil, že ho podpořoval řád illuminatů, nejosvícenější z osvícených!

- 18 Předtím „působil“ v Paříži 1778-81 Mesmer svým magnetismem, a vydělal ohromné peníze. K jeho ctitelům patřil i Lafayette. Odezírajíce od toho, co na živočišném magnetismu jest pravda zjištěná, konstatujeme jen tolik, že se tehdy v Paříži vytvořily spolky, které po způsobu tajných spolků měly své zasvěcence. Vláda svěřila prozkoumání metody Mesmerovy lékařům a fysikům, a ti prohlásili všecko za podvod. Třebaže jejich úsudek byl snad upřílišněný, docela nepravdu asi neměli. Žáci Mesmerovi říkali: „Napřed musíš věřit, a pak teprve magnetická síla působí.“ Tedy autosugesce!

- 19 Ke kartářce Lenormandové chodila i Napoleonova žena Josefa Boharnaisova, car Alexander ji navštívil, prý i Napoleon.
 O nevěřícím Goethovi svědčí Eckermann, že byl až příliš pověrčivý.
 R. 1927 bylo v Paříži 3600 věštkyň, vydělaly denně přes 200.000 franků, novinám platily za inserty ročně 300.000 franků.

- 20 Ve velkoměstech nechce nikdo telefonní číslo 13., nikdo nechce bydlet v domě č. 13, v lázeňských pensionátech tu a tam nenajdeš dveře č. 13, nejinak v některých velkých moderních hotelích; u stolu se zděsí, když naráz někdo konstatuje: „Ale probůh, nás je tu 13.“

- 21 Ve Spojených státech severoamerických vydělají astrologové ročně 4 miliardy korun, věštcí v New Yorku ročně čtvrt miliardy, v jejich čekárnách vidět pány z „lepší“ společnosti, ředitele bank, poslance, i dámy, právníky atd. Sportovci, letci, automobilisté hovoří pověře o překot. Egyptský kouzelný prostředek carabaeus (chrobák) přichází opět v platnost; každý klenotník musí mít několik zlatých neb stříbrných exemplářů stále na skladě. V každém autě neb aero najdeš nějaký ochranný talisman (podkovu, šotka a pod.), kinohvězda Greta Garbo nosila stále při sobě oblázek zasazený ve zlatě; věřila pevně v jeho zázračnou moc. Jiný věří ve svou červenou vestu, jiný v jiné kouzlo. Na burse, zvláště v Londýně, má každý nějaký talisman, na př. kus ugle v kapse („táhne peníze“); v New Yorku nepíše na burse nikdo pořádnou tužkou, poněvadž to znamená neštěstí, nýbrž jen mizernými úlomky. V hernách má každý hráč vedle sebe na stole něco „pro štěstí“ (děravou minci, tygří zub atd.). Pověra lidu prostého jest obyčejně naivní, pověra vzdělaných bezvěrců odporná a zabíhá často do pohlavní sféry.

- 22** Božská pocta prokazována paní Eddy v USA, zakladatelce sekty, která zamítá lékařskou pomoc a uzdravuje nemocné modlením. Dáma vydělala svou knihou za šest let dva miliony. Pověrečné knihy jdou v osvícené Americe na dračku, třebaže jsou náramně drahé; chybí tam Koniáš, jenž takovéto „perly“ u nás kdysi posílal tam, kam patřily. (Kap. 47, č. 73.)
- 23** Církev astrologů stíhala církevními tresty (vyloučením z církve), třebaže vlivem pohanického humanismu se někteří papežové k němu klonili; „osvícený“ protestantismus (jak ho nazývá Masaryk) a ještě osvícenější 20. století ho pěstuje.
Albert Pighius napsal r. 1518 obhajobu astrologie, když pařížská katolická universita proti ní rozhodně vystoupila.
Inserty astrologů bývalo u nás před nemnoha lety lze číst hlavně v nedělních číslech novin a revuí... Nedělní bohoslužby moderní nevěry!
- 24** Ludvík XI. odsoudil na smrt astrologa; týž však prohlásil: „Vyčetl jsem ve hvězdách, že umru tři dny před smrtí královou.“ Ihned král rozsudek odvolal a byl velmi pečliv o podvodnickovo zdraví. Luther sám věřil silně v astrologii.
- 25** Matka francouzského krále Františka I. měla osobním lékařem Agrippu z Nettesheimu (ř 1535), svými pověrami proslulého po celé Evropě. Upadl u ní v nemilost, když se zdráhal předpovědět osudy Francie; nevyplatila mu ani povinný plat.
- 26** Kámen života hledali ještě Julius brunšvický (ř 1589), Vilém V. bavorský (ř 1598), Fridrich württemberský (ř 1608), „velký kurfirst“ braniborský Fridrich Vilém (ř 1688), a dokonce i císař František I., manžel Marie Terezie. Všechny stál jejich sport velké peníze, a skončilo to obyčejně tím, že vyhnali podvodníky ze země, ačli se včas nespasili, nebo je popravili. Vilém V. benáťčana Bragadino v pozlaceném šatě na pozlacené šibenici pozlaceným provazem, když si dal tolik zaplatit za hledání umění vyrábět zlatol
- 27** Američan Vilém Strong zamýšlel r. 1932 docela vážně podniknout výpravu na Ararat a vykopat tam archu Noemovu pro světovou výstavu v Chicagu. Též Lord Bryce, pozdější předseda anglického Alpského klubu, hledal na Araratu kousky archy.
- 28** Hoffnung č. 132 sděluje ve článku Grethy Schöpplové: Hejtman, známý jejího otce, spiritista, k nim jednou vrazil všecek rozčilen: „Víte, kdo u mne včera byl? Beethoven! Vypravoval mi, že je teď zase na zemi, a to v podobě koně, dostává mnoho ran a málo obroku, udal mi i jméno svého pána.“ Ihned se rozběhl do Döblingu dotyčného občana vyhledat a poučil ho o tom, jaký poklad mezi svým koňstvem má; zda objevil „toho pravého“, autorka nesděluje.
Spiritistů je dnes na světě přes 30 milionů.
- 29** Netřeba nám zapírat, že ani ve středověku nebyli vši pověry prosti. Rozdíl je ten, že tehdy církev proti ní vystupovala, kdežto dnes se o ni směřodatní činitelé nestarají (stát atd.), a že tehdejší pověry byly více méně „neškodné“, kdežto nynější zaviňují zkázu. Visitátor pasovské diecése na př. ostře

vystoupil proti nepravým ostatkům; v inventáři jednoho opatství našel na př. tyto vzácnosti: ostatky andělů (pera z křídel...), třísku z archy Noemovy, větev z hořícího keře, kámen od popravy sv. Štěpána, zuby proroka Amose. Před ostatky padal lid na zem jako pravoslavní Rusové, požehnání s relikviáři zatlačovalo místy požehnání s monstrancí. *Ale viz kap. 20. č. 55!* Výstřední Husité (Sirotci), zarytí nepřátelé uctívání ostatků, zavěsili nad Žižkovým kamenem v čáslavském kostele palcát, naproti hrobu „talíř kamenný, zděli pídí a čtyř prstů, šíři pídí jedné a jednoho prstu, tlouští jednoho prstu, o kterémž talíři vyprávěli, že jest na něm Žižka jídal, a jiní, že jeho kněz na něm svátost oltářní míval.“

- 30 Řečeno právě, že středověké naivní pověry nebyly zkázonosné (o čarodějnicích nemluví ani o ordaliích, poněvadž obé se udrželo do nejnovější doby). Novověké zaviňují zkázy dost a dost. Nerozumné dívky a ženy, ba i muži, popletení odpovědmi kartátek a věštkyň, si kolikráte sáhli na život.
- 31 Jan Salisbury, biskup v Chartres, žák Abaelardův († 1180), mluví ostře proti víře ve sny nebo ve špatná znamení (když potká kněze nebo mnicha... pověra úctyhodného stáří). Innocenc III. vytýká králi portugalskému, že pokládá za špatné znamení, když potká kněze, a že nechce propustit věštkyni, ač od biskupa k tomu vyzván. Speculum morale zakazuje pozorovat let ptáků, lít olovo do vody (a z toho usuzovat na budoucnost!), věřit ve sny, v metání kostek a losů, hádat ze slov knihy maně otevřené atd. Synoda v Arles zakázala věštkyně r. 475.
- 32 Středověké pověry byly dědictvím přejaté z pohanského starověku. Jak se namáhal sv. Bonifác, aby je vymýtil u národů, jimž zvěstoval evangelium! Pokřtění pohané ještě házeli do horských jezer obilí, kožešiny, látky, chléb, sýr, přinášeli bohům v oběť pivo, a kněží jim žehnali („světíli“) obětní sud! Koňské oběti přinášeli na hřbitovech jako Indové oběti kohoutů (křesťanské ženy k nim v noci potají spěchají spolu s pohany!). Řehoř Vel. dovoluje, aby zabíjeli voly ve svátek, ale podotýká: „Ne ke cti bohů, nýbrž pro vlastní stůl!“ Kněží žehnali kozly a býky ke cti bohů, jak se dovídáme od sv. Bonifáce. Synoda trullánská (r. 692 v Cařihradě) zakazuje zabíjet dobytčata v kostele! Armenští kněží totiž byli nuceni od lidu přijmout a zabít zvíře odevzdané jim v obětní dar (dávali je pak chudým).
- 33 Řehoř Tourský († 594), César Arelatský († 543) a jiní Otcové vystupují rázně proti pověrám. Domy byly plny fetišů z pohanských dob, kouzelných průpovědí se užívalo proti nemocem lidí i dobytka, proti hmyzu, k objevení zloděje atd. Fetišové byli koupáni, krmeni, nošeni, doma postaveni ve skříní vedle domácího krbu (římští penáti, ochranní duchové domů). Sluha biskupa tarbského obcházel kraj, v ruce ostatkový kříž, na zádech pytel s krtčími zuby, myšími kostmi, tukem medvědů atd.
- 34 Digby vypravuje o faráři, jenž vykurýroval své farníky z pověrčivosti. Jisté ženy totiž dovedly uhodnout nemoc vzdálených osob z kusu jejich oděvu... farář jí poslal svůj pás, že prý jest nemocen, ženská mu „určila“ nemoc, a lidé přišli k rozumu.

- 35** V některých krajích byla pověra, že vody, již se užilo při mši sv. (ablutio, na př. v nádobce na oltáři, když podáváno sv. přijímání), hojí všechny nemoci. Jednou přijde ke knězi opilec s rozpalenýma očima a prosí o trochu vody na oči. „Dejte si vody do vína a ne na oči.“
- 36** Lidová pověra vykládala o jezírku na hoře Pilatus, že kdokoli tam připutuje anebo dokonce do něho hodí kámen, způsobí strašnou vichřici, rozvodní bystřiny, zavíní všeobecnou zkázu. R. 1387 se vydalo na vrchol hory šest kněží, přišli až k jezeru, a pak se klidně odebrali dolů. Vyléčili lid z jeho pověry? Rozlíčené obyvatelstvo Luzernu je uvrhlo do žaláře, třebaže nenastala žádná bouře ani povodeň, a k úpatí hory postavena stráž... musili hlídat, aby se po druhé nikdo neopovážil nahoru! Přes dvě stě let hlídali...
- 37** „Synoda kolínská zakázala r. 1316 zpívat bez dovolení biskupova píseň *Media in vita mortis sumus* (uprostřed života číhá na nás smrt).“ Ale proč! Jejím autorem byl svatohavelský mnich bl. Notker Balbulus (ř 912), skladatel prvních mešních sekvencí. Tato píseň došla pro svou neobyčejnou krásu rázem všeobecné obliby, lid ji zpíval všude a stále jako později Abaelardovy písně nebo Tassovy tance a Dantovy verše. Ponenáhlu ji začali připisovat pověrečné účinky, na př. že chrání před smrtí; vojáci ji proto zpívali před bojem atd. - (Ve Sv. Havlu při průvodě v pondělí prosebných dnů se dlouhá staletí zpívala, když se průvod ubíral přes most mezi dvěma vysokými horami, tedy nebezpečným místem, které volalo samo ke každému: „Pamatuj na smrt.“)
- 38** Tomáš ze Štítného vytýká v době Karla IV. jako pověru, že mnozí „zobí jednědy na Květnou neděli svěcené... Vezmu jakús vieru marnú, čí-niec křížky, když pašijí čtú.“ Týž brojí proti kouzlům prováděným s pokrmy svěcenými o velikonoční neděli, na př. že kosti z beránka užívají co prostředku proti žabám. „Lépe, když je dáte ohryzti psům.“
- 39** Týž brojí i proti pověrám s hromničkami. Neznámý spisovatel 15. stol.: „Řiekáte hromnice, že by hrom nic nedělal, ktož má tu svieci. Pověryť jsú to; toť pak druhdy neudeří i na kostel z dopuštění Božieho? A co je tu svieci! Buďte múdři, sviece se proto žehnají, aby byly k poctivosti k Tělu Božiemu, ne pro pověry!“
- 40** Štelcar Želetavský o zvonění proti bouři: „Protož kdož tím zněním od bouří velkých nechce se ku pokání svatému vzbuditi a od hříchov povstati, málo se zvoněním polepší.“ Páni v Poličce přikázali knězi r. 1601, aby nebránil zvonění proti mrakům, ale aby poučil lid, proč se tak děje... aby byli vybídnuti k modlitbě, k prosbám za odvrácení neštěstí!
- 41** Steyer T. J.: „Všichni zle činí, kteří pověrečnými způsoby kroupy nebo mračna zahánět usilují.“ Při visitacích vytýkáno kněžím, že zvoní proti mrakům; teprve po roce 1600 tento zlovyk ustává.
- 42** V Počátkách zabil r. 1574 hrom dva zvoníky, a téhož dne i roku v Jaroměřicích trubačku, která proti bouři vytrubovala.
Obecní písař v Kouřimi v Čechách zaznamenává r. 1607: „V dubnu mnoho hřmělo, a toho roku mnoho zlodějů bylo.“

- 43** V době, kdy se v luterském Německu všeobecně v čáry věřilo a kdy tam tisíce čarodějnic upáleno, píše náš český Štelcar Želetavský r. 1588 knihu, zda mohou čarodějníci a čarodějnice samy od sebe zavinit kroupy, bouře, hromobití, a odmítá tuto pověru co nejrozhodněji. První krok k světlu! Ostatně v naší vlasti nebyla nikdy upálena ani jediná žena z čarodějství nařčená nebo podezřívána.
- 44** Guta, manželka Václava II., dostala darem skvostný velmi uměle tkaný závoj veliké ceny od Záviše z Falkenštejna, jenž přišel na pražský dvůr pozvat krále ke křtinám svého syna, kterého mu dala uherská princezna Jitka. Ale Guta se bála závoje dotknout; slyšela totiž, že Záviše čaruje, a vhodila jeho dar do ohně.
- 45** Po sv. Duše r. 1491 „začalo se draho v Čechách. Obilí bylo z daru Božího dosti, ale drahotu udělalo lakomství lidské, zlehčení mince a pragnostikáři, kteří předpověděli na budoucí rok neúrodu. Ale Pán Bůh všechny věci spravuje a působí jako Pán, na něm jest všechno, protož těm pragnostikářům tolik věřit nesluší jako jiným lhářům.“ (Veleslavín.)
- 46** Když dopadla zle válka, kterou hlavní město Slezska Vratislav vyprovokovalo proti Jiřímu z Poděbrad, rokovali shromáždění velmoži v klášteře třebnickém, co dělat. Jeden prohodil: „To jest rána planetami na nebi ohlášená, jak to hvězdáři vykládali.“ Kníže Konrád Černý Olešnický, jenž nejdéle u Jiřího vytrval, ač se nakonec podařilo ostatním přetáhnout ho do tábora Matyáše Korvína, odsekl: „Co bájíš o planetách na nebi, které nikomu neuškodí? Kdyby nebylo dvou zlořečených planet ve Vratislavi, probošta a kantora (Düster a Tempelfelda... tento byl zároveň kazatelem), kdyby je byl čert sebral před 20 lety, neměli bychom těch válek. Oni jsou ty ďáblové planety, kteří nás uvedou všechny na mizinu.“
- 47** Za husitských a luterských dob mnozí po sv. přijímání vyňali nej sv. Svátost nenápadně z úst, přinesli domů a užívali jí ke kouzlům. Jenže přistížený vinník to mnohdy odpykal zle - trestán na hrdle, jako na př. v Praze na Novém městě r. 1609
- 48** Zíbrt uvádí doklady, jak naše diecéšní synody a zemské sněmy i jiné úřady zakazovaly pověry v době, kdy je u nás protestantismus šířil a pověry spolu s ním.
- 49** Týž: „Zimní slunovrat býval pohanům dobrou radostnou, bujně se rozveselili, přestrojili se za zvířata a zpívali laškovně písně, vedouce si nevázaně. S těmi zakořeněnými zvyky církev dlouho zápasila. U Slovanů západu podařilo se jí vyhladit přestrojování v masky o Štědrém večeru, avšak u Rusů, kam se vliv západní osvěty nemohl vetřít, trvá prastarý zvyk podnes. Zakuklení „okrutici“ přestrojení za zvířata, karikatury, nazývání také „kuděsniky“, tropí žerty po domech, škádlí kolemjdoucí, ba sám car Ivan IV. Hrozný přestrojoval prý se takto se svou jízdou družinou. Podobně chodívali ještě na konci 18. stol. Srbové. Obyčej tento byl a jest posud znám také Polákům a na

Litvě. Prežitek podobných obřadů pohanských udržován byl podáním lidovým také v Čechách. Děkan poličský Adam Kouřimský píše r. 1586 radě městské trpkou žalobu. Podobně touží P. Fabián Veselý (T. J.) r. 1723: „Jací jsou to lidé, kteří na tak svatý, na tak milostivý den před Narozením Páně do maškar se strojívají a v masopustním mumraji po domích běhají, a za to od křesťanů peníze dostávají?“ (Kouřimský sděluje, že se přestrojivali za čerty!)

50 Pražský arcibiskup kázal r. 1609 sebrat faráři v Hroběch čarodějnou knihu s kouzelnými formulemi; farář se chlubil, že pomocí té knihy ví, co se u sousedů ve dne v noci děje. Děkan Stang v Tachově nařiká r. 1586, že kouzly a čarováním připraven o krávu a všecek majetek. Kněz Gsell tvrdí r. 1602, že čáslavský děkan Michal a jeho žena umějí ze džánu vyvodit kroupy. Tak to vypadalo u nás za dob luterských a husitských.

51 Ke cti Perunově byly dlouho a dlouho na Vyšehradě shazovány se střechy a upalovány kozy, jak sděluje Hájek z Libočan. V Hostačově u Golčova Jeníkova ještě kolem r. 1870 byly shazovány se střechy hospody, zbudované na malém vršku - na smír za hříchy v uplynulém roce v osadě spáchané. V Belgii shazovali kočky s věží, ve Francii házeli kočky do ohně. Církev marně proti této barbarské pověře brojila. Kdyby o tom byl věděl Nietzsche, byl by to uváděl jako další důkaz pro své tvrzení, že křesťanství jest náboženství arcisemitské, poněvadž cosi podobného provozovali židé v dem smíru, ale nebyl by pověděl, jak církev tuto nelidskost vši silou potlačovala, aniž to, že jest přežitkem pohanských pověr.

52 Papež Kliment VI. vydává r. 1355 zákaz, aby kněží se svatým křížem neprováděli kouzla. Jak soudili velcí středověcí bohoslovci o pověrách, dočteš se v jejich spisech. Je tedy pomluva a lež prohlašovat za „středověkou pověru“ to, co dělal neuvědomělý venkovský nebo i městský lid. „Středověká“ - se zřejmou tendencí prohlásit ji za všeobecnou. Stejně by se mohlo mluvit o novověké pověře, poněvadž ani dnes nevymřela pověra na celé zeměkouli, a připsat na vrub inteligence to, co tropí nebo ve věř pověřivé stařeny v zastrčených karpatských údolích.

53 Ordalie neboli soudy Boží, středověká pověra, kterou novověk poctivě zdědil. Uchylovat se k soudu Božímu, když nelze vinníka zjistit, jako by Bůh byl povinen na způsob kloučka ze školní lavice ho udat, když o něm ví. Starozákonní židé, kteří nestudovali katechismus, soudili sice, že Pán jest povinen přistoupit na jejich nápady a splnit znamení, které mu předepíší. (1 Kr 14, 9 n; 20, 7) Nepopírám, že kněží, kteří nebyli daleko tak vzdělaní jako dnes ani jako světla tehdejší theologie, ordalie schvalovali - tím, že žehnali předměty při nich používané. Církev je však nikdy oficiálně neschválila. Řehoř Vel. zakázal zkoušku ohněm a vodou. Biskup lyonský Agobard je nazýval urážením Boha a bezbožností v době, kdy civilní zákoník je předpisoval (zbytek pohanských pověr... přešly do středověkého soudnictví ze soudnictví pohanského!) Sv. Avit se rozhodně odpíral soubojům proti králi Gundobaldovi, který je chtěl; papež Lucius III., Hinkmar Remešský, synoda ve Valence r. 855 je zakazovali co nejenergičtěji, padlému byl odepřen církevní pohřeb, vítěz propadl exko-

munikaci. Papež Mikuláš I. se postavil rozhodně proti císaři Lotharovi, když sám chtěl jistou při rozhodnout soubojem. Ivo de Chartres kárá orleánské kněze, že nevystupují rázně proti ordaliím. Inocenc III. degradoval biskupa ordaliím přítomného a prohlásil: „Výrok soudu, opírající se o ordalie, jest neplatný. podle kanonů, které prohlašují za neplatné a nicotné každé doznání vynucené“ - rozuměj: torturou! Lateránský sněm církevní zakazuje světit vodu nebo oheň při ordaliích. Kněze, který neposlechl, stíhal církevní trest. Papež Štěpán V. (r. 888: „Pověrné vynálezy“), Honorius III., Silvester II., Celestin III., Alexander III., IV., sv. Ludvík zavrhuje ordalie, až konečně usilovnému boji papežů se podařilo je potlačit; ve stol. 13. mizejí víc a víc. Zvláště Řehoř VII., od nepřátel církve tak tupený, vystupoval s neoblomnou přísností proti každému způsobu pověry, neméně než proti jiným zlořádům v církvi (investituře, simonii, ženatému kněžstvu).

54 Jednotlivé způsoby ordalií:

a) **Souboj**... Livius píše, že ve Španělsku byl obvyklý... tedy v dobách před příchodem božského Učitele. Křesťané z počátku zaujímali k němu postoj rozhodně odmítavý; teprve ariánští Longobardi jej přijali, burgundský král Gundobald, arián, jej pojal do svého zákoníku (viz předešlé číslo). Muratori uvádí nepřehlednou řadu katolických bohoslovců, kteří souboj zavrhovali v dobách, kdy tento způsob „Božího soudu“ nejvíce kvetl. Agobard píše císaři Ludvíku Pobožnému, aby zrušil zákon Gundobaldův, který „jest kacířský, jelikož ani autorita božská, ani rozum lidský neschvaluje, aby právní pře byly místo legálním procesem nebo výpovědmi svědků rozhodovány soubojem; věřící mysl nesmí soudit, že Bůh zjeví tajnosti lidské horkou vodou, žhavým železem anebo dokonce krutým soubojem.“ Císař skutečně souboj zrušil, ale později byl velmoži přinucen jej schválit.

b) **Zkouška křížem**... Kdo z obou déle vydrží stát s rukama rozpjatýma, jest v právu. Ludvík Pobožný zrušil, aby takto nebylo profanováno utrpení Spasitelovo.

c) **Zkouška u mar**... u zavražděného nařčený se dotkl jeho rány; když začala krváčet, byl tím usvědčen z vraždy.

d) **Zkouška soustem**... spolknout sousto suchého chleba nebo sýra... kdo spolkl, osvědčil tím svou nevinu.

e) **Zkouška železem**... Devět pluhů železných vzdálených jedno od druhého krok; kdo přes ně bez úhony přeběhl, byl nevinný. Anebo nést žhavé železo devět kroků; kdo to dokázal, byl nevinný.

f) **Zkouška vodou**... Vřelou: vytáhnout z ní bez úhony prsten. Studenou: uvržen do ní... kdo plaval, byl vinník, poněvadž voda prý nic nečistého nepřijme; kdo se ponořil, byl nevinný, jenže často utonul.

Církev francká po obrácení salických Franků podržela zkoušku ohněm - tedy, jak vidno, pohanský zvyk, starší než jejich obrácení; zamítla však souboj a z části i losy, kterými se též hledal a „objevoval“ vinník. Anglosaské zákonodárství ordalií neznalo, až teprve koncem stol. 9. se u nich vyskytuje, ale jen ten, kdo měl podat důkaz, jí byl podroben, ne obě strany. V 10. stol. se vyskytuje hojněji.

V lidu se udržely dlouho; tím více na nich lpěl, čím více je církev zakazo-

vala. Svobodní k nim sahali dobrovolně, poddaný lid (nevolníci) k nim byli od pánů nuceni (nikoli soudním nálezem). Mnohdy se nabízeli dobrovolně, že podstoupí Boží soud... místo přísahy, chtějíce tak dokázat upřímnost svých úmyslů nebo se veřejně očistit od podezření. Divno, že muž tak osvícený jako Savonarola se též nabídl k důkazu své nevinoty či svého práva podstoupit Boží soud.

55 Že ani ve středověku nevěřili všichni v ordalie, patrně z události při dobytí Toleda r. 1085. Nastal spor, má-li být zavedena všeobecně stará mozarabská liturgie, či má-li se město zbavené třístaletého jařma maurského přizpůsobit ostatním diecésím poloostrova a přijmout římskou. Nechať rozhodne „Boží soud“! Obě knihy budou vhozeny do ohně, a která déle vydrží, vítězí... Vydržela déle mozarabská! Ale Alfons VI., toledské tradici cizí, rozlícen vrhl knihu do ohně zpět, aby shořela spolu s rivalem! Usneseno, že obojí liturgie bude pospolu, mozarabská v šesti farních chrámech; ale poněkud mizela, zvláště když Alexander II. a Řehoř VII. naléhali co nejrozhodněji na zavedení římské. Před úplným zhynutím ji zachránil kardinál Ximenes; r. 1500 jí vyhradil aspoň jednu kapli v toledské katedrále, kde se udržela dodnes.

56 Církev zakazovala ordalie, k nimž patřil i souboj, zakazovala turnaje, ne proto, že byly tělocvikem, ale že se často zvrhly ve skutečné bitky a bitvy, po nichž zůstalo pole plné padlých, raněných, z nichž si odnášely polámané údy a smrtelné rány. Jenže církev mluvila k hluchým uším, jako v osvíceném novověku, jenž zdědil nesmyslný souboj a pokládá za zbabělost, když někdo odmítá rozhodovat věc cti rvačkou. Po staletích se budou divit, jak jest možné, že církev trpěla vraždění nenarozených dětí; málokterý nepřítel církve bude mít tak mnoho cti, aby doznal, že církev proti tomu zlořádu mluvila, psala a bojovala do umdlení, a že mluvila k hluchým uším, i když šlo o věřící matky, jako ve středověku proti pověrám.

57 Na Malé náměstí v Benátkách (piazzetta) byly dopraveny r. 1127 dva žulové sloupy. Dóže slíbil, že splní prosbu tomu, kdo je tam šťastně dopraví a postaví. Architekt prosil: „Dovol tedy, aby na tomto náměstí mezi těmito sloupy se smělo hrát v kostky a karty.“ (Dotud zakázáno!) Dóže musil dovolit, ale zároveň ustanovil, že na tom náměstí budou konány popravy; to však pokládali hráči za špatné znamení, a proto nikdo neměl chuti tam hrát.

58 Nejedna pověra během staletí pozbyla na svém pověřčivém rázu a z pověry se stala nezávadným lidovým zvykem. Na př. přeskakování svatojanských ohňů... Konáno, aby se zaháněli zloduchové. Dívky hleděly do ohně skrze věnec z routy, aby jich celý rok nebolely oči. Kdo dnes na to myslí? Mládež pálí ohně jako kdysi, a co kdysi konávali z pověry, konají dnes pro zábavu. Naopak zase věci docela nezávadné se staly pověrou. Větvíčky ratolestí z Květné neděle, dříví z bělosobotního ohně, zastrkávané do polí nebo na půdu, rozmanité modlitby a kropení svěcenou vodou (obilí!), vánoční nadílka včeličkám, studánce a j., tomu poněkud připisováno tajemné působení a pokládáno za hřích nebo neštěstí, kdyby to opominuli; atd.

- 59** Zasnoubení Benátek s mořem (do r. 1797 v den Nanebevstoupení Páně) bylo zbytkem obětí přinášených Neptunovi, ale zušlechtěno křesťanstvím v symbolický úkon.
- 60** K o m e t a . . . Dne 1. ledna 1686 píše do Čech americký misionář Jindřich Richter T. J., českého původu: „Dne 8. prosince minulého roku se objevila kometa v Orionu. Několik dní zářila . . . Pokládám to za dobré znamení, poněvadž se ukázala ve svátek Panny Marie.“ Nepokládali tedy všichni komety za znamení zlé! Zvláště kněží ne!
- Zato však při objevu komety r. 1665 nařídil vévoda Eberhard III. württemberský, protestant, aby po celé zemi byla konána kající kázání, a totéž u příležitosti jedné divé bouřky nařídil Fridrich August Anhalt-Zerbs.
- 61** Stará kronika česká: „Dne 7. ledna v neděli po Zjevení Páně 1462 velká kometa se ukázala, ohon od Ryb přes Skopce do Býka majíc, přes pět týdnů . . . Hojnost vína toho roku byla, a stříbrné doly v Šulperku šly výtečně.“
- 62** V Litevsku býval (snad ještě jest) zvyk, že svatebčané na cestě z domu k úřadu zpívají kostelní písně, a sice tu, která se jim namane při otevření zpěvníku. V září 1901 náhodou otevřeli stranu, kde byla píseň za zesnulé - ze svatby nebylo nic!
- 63** H e k a t e u s z A b d e r y, současník Alexandra Vel., vypravuje: Cestoval s jakousi karavanou, v níž byl i muž Mosolam. Blížili se k Rudému moři, karavana se zastaví, kněží pozorují let ptáků. M. se táže, proč učiněna zastávka. „Je třeba dát pozor na onoho ptáka; půjde-li vpřed, půjdeme za ním, vrátí-li se, vrátíme se také.“ M. ptáka šípem sestřelil, všichni zuřili . . . „Co se zlobíte? Jak mohl ten pták předpovědět nám, co nás na cestě čeká, kdyžtě nemohl pečovat ani o vlastní život?“
- 64** Známý výrok K a t o n ů v : „Že myši ti v noci ohlodaly boty? To není div! Ale kdybys byl našel myši ohlodané od bot, to by byl div!“
- 65** H a n n i b a l praví Prusiovi, jenž se chtěl zdržet jistého podniku, poněvadž útroby obětních zvířat nevěstily nic dobrého: „Věříš telecím játrům víc než zkušenému generálovi?“
- 66** Serapisův chrám v Alexandrii byl po Jupiterově svatyni na Kapitolu pokládán za nejnádhernější v celé římské říši, za div světa. Byl zbudován z mramoru na umělém návrší, pokryt zlatem, stříbrem, mědí, lemován sloupořadím . . . O soše Serapisově se bájilo: „Kdo se k ní přiblíží, zavíní, že nebe se zřítí a země se promění v chaos.“ Alexandrijský biskup Theofil k ní táhl s četou vojáků, lid strachem řval, biskup rozkázal srazit soše hlavu, z dutého trupu se vyrojila smečka myši a hnala se na všechny strany. Žel jenom, že zničena i stavba chrámu.
- 67** Když r. 1820 byl bleskem zabit čínský císař Kia-king, pozbyla císařská důstojnost u pověrčivých copatých synů říše středu svatozáře; pokládali císaře za syna nebes, a nejeden katolický misionář obžalován z velezra-

dy a rozřezán za živa proto, že se osmělil říci, že i vládnoucí císař bude musít umřít. Ale novověcí osvícení protestanté jim nemají co vytýkat: za Alžběty se katolickým misionářům v Anglii nevedlo příliš růžověji.

- 68** Proskribovaný Edgar v Shakespearově Learovi se přestrojil za blázna. „Tam kouzelnými formulemi, onde modlitbami si vynutím milosrdenství.“ (Obcházel dvory a vesnice...)
- 69** V bitvě u Otumby zápasila 8. července 1520 hrstka španělských dobrodruhů s tisíci a tisíci Azteků (mexických Indiánů). Svým množstvím by je byli umačkali, ale pohanská pověra! Věřili, když národní korouhev ztracena, všechno ztraceno, vojsko se musí rozejít. Cortez se vrhl s několika svými lidmi doprostřed nepřátelského voje a vyrval veliteli korouhev; z toho vznikl v jejich řadách nevidaný zmatek, jeden šlapal v divém útěku druhého, padlo jich 20.000.
- 70** Nejvíce pověry bují v mohamedánských krajích, v černošských vesnicích, a v Paříži, ohnisku nevěry.
- 71** Otřelá fráze o církevní pověře... Mnozí rádi připisují na vrub „temné církvi“ pověry, kterým hovějí pokřtění; ale ti jim hovějí ne proto, že křest a víru přijali, nýbrž že vžitě názory zůstávají v krvi celým generacím. Hudson v románě Marta Riquelmová popisuje působení misionáře v jihoamerických Andách, v osadě, vzdálené všeho styku s kulturním světem. Misionář, nebo chceš-li raději, duchovní správce, poněvadž spravoval křesťanskou osadu... Nikdo nemá tušení, jaká to oběť pro muže, zrozeného a vyrostlého v kulturním prostředí! Co vypravuje Klostermann v knize Ze světa lesních samot, jest jen stín toho, co zakouší kněz v takové samotě. Narozen r. 1811 ve Španělsku, studie vykonal v Kordově, nadprůměrně vzdělaný, byl ustanoven r. 1838 za duchovního správce v Yale, na hranicích Bolívie. Jeho farnost neměla hranic, Yale mělo 90 duší! „Odtržen od přátel, knih, krásného kostela, starobylé university...“ Jednou slyší v lese křik podobný lidskému, ale nevidí nikoho. Spěchá domů a táže se... Nejvzdělanější muž celé osady, zámožný, ode všech vážený, mluvící také španělsky, mu odpovídá: „To byla kakué, pták... Lidé, kteří byli celý život nešťastní, jsou soucitnými duchy proměnění v kakué.“ Kněz se snažil vymluvit mu jeho pověru, dokazuje mu, co sv. víra učí o životě záhrobním, domlouvá mu po dobrém, po zlém, věřící katolik mu odpovídá: „Mluvte si třeba do zítřka, na věci nic nezměníte.“ Dobrý farář zuřil vida, že lidé, kteří již několik staletí vyznávají víru Kristovu, věří v takové pověry, ale bodrý domorodec klidně kouřil a nechal kněze láteřit. Až do stáří působil v Yale; kdykoli sloužil mši sv., kdykoli vystoupil na kazatelnu, vždy se mu vtírala skličující a mučivá myšlenka, že všechno, co koná, jest mluvení do větru.
- 72** Kolikráte se stalo, že jiných, jenž mužně odpíral svodům bujné ženštiny, byl nařčen a odsouzen z čarodějství. Soudce mínil, že to jest možné jen pomocí satanovou - nikoli pomocí milosti a nebes! Jako dnes nevěra nemůže pochopit, že jest možno, aby kněží čistě žili. Že mnohdy obvinění z čarodějství ze msty, že udávání bylo žalobcům (udavačům) prostředkem, aby se zbavili

nemilých osob, soudcům, aby se obohatili (majetek odsouzených patřil jim!), jest na bílé dni.

- 73** Ferdinand Strezinger, člen řádu theatinů, učitel svých řeholních spolubratří v Praze a v Mnichově, vystupoval co nejrozhodněji proti pověrám, zvláště v čarodějnice; svou řečí o tomto předmětu r. 1766 zasadil v Bavorsku té pověře smrtelnou ránu, ale sobě tím vzbudil nepřítel; nezalekl se jich, dal jim hned příštího roku smělou odpověď, r. 1783 vydal spisek proti „Zauber-katechisten“, r. 1785 „Námahy vyplnit pověru“, 1786 „O zjeveních strašidel“. Krom toho vydal spisy právnícké; ze všech sil se snažil o osvětu lidu, † 1786.
- 74** Opat Trithemius, podezříváný z nekromantie se hájí: „Jsem věřící křesťan, v katolické víře vychovaný, jsem kněz, mnich, služebník Ježíše Krista... Zdájí-li se věci, kterým jsem učil, podivuhodnými, nejsou dílem démonů, nýbrž přírody, ovocem filosofické píle. V opatství Spannheimskému mne navštívil Francouz Libanius, obeznalý ve všech odvětvích vědy, muž svatého života a pevné víry. Žil nějakou dobu na Mallorce s mnichem Pelagiem, stal se dědicem všech jeho knih, od něho jsem zvěděl tajemství přírody. Když L. viděl můj sklon a lásku k studiu, pokládal mne za hodna, abych slyšel vše, čemu se on za 30 let naučil od P. a od hraběte Pico de Mirandola. Zvěděl jsem od něho mnoho věcí dotud neznámých...“ (*Tajemství přírody!*)
- 75** Karel IV. zvolen za císaře, posazen na královský stolec u Rienza, veškeré shromáždění propuká v jásot: „Nechť žije král!“ Mocné pohnutí se zmocnilo všech, přitom spadl do Rýna jeden z praporů, jimiž královský stolec ozdoben... hlavní prapor svaté Římské říše! Nebylo lze z vody ho dostat, což vykládáno za zlé znamení... každý v ně věřil, jenom zvolený král nikoli, a nakonec vše docela dobře dopadlo!

Obrazy.

Obrazů lze užít jen jako ilustrací k tomu, že se nevyvinulo náboženství z pověry (monotheismus z polytheismu, fetišismu atd.), nýbrž, že pověra je zrůda, která se uchytila na čistém náboženství. Historicky dokážeme své tvrzení z dějin pohanských kultů; čím dále je sledujeme k pramenům, tím čistší víru i bohoslužbu najdeme... čím dále od pramenů k věkům pozdějším, tím více pověr přibývá. Stačí na př. srovnat to, co sděluje svatý Augustin v díle O městě Božím o tehdejší římské pohanství, s tím, co se dočítáme u Homéra a nejstarších latinských básníků. P. Schmidt S. V. D. dokázal totéž v důkladném několikasvazkovém díle Ursprung der Gottesidee. Napřed vira v pravého Boha, pak znetvořena pověrami. Na typicky „křesťanských“ pověrách jest věc samozřejmá... na těch totiž, které vznikly v křesťanství a nebyly zbytkem pohanských pověr.

- 76** Nemoc je možná jen na zdravém těle, nikoli na mrtvole. Nedostatek zdraví, porušení zdraví atd. Pochází nikoli „ze zdraví“, nýbrž jest porucha zdraví, ať

činiteli vnějšími (úraz, opíjení...) nebo vnitřními (bacily, zkažená krev...). Nádor, chudokrevnost (nedostatek červených krevních tělísek), křivice, kostižer, tuberkulóza atd., atd. Zdraví se „nevyvine“ z nemoci, a podobně pravá víra se nevyvinula z pohanských pověr.

77 *S e m e n o* jest samo v sobě zdravé... jinak by vůbec nevzklíčilo! Ale vloženo-li do nezdravé půdy, nevyroste ve zdravý strom! *S t r o m* jest sám v sobě zdrav; právě proto se na něm zachycují cizopasně rostliny neb živočichové (mšice...) a ssají jeho životní sílu! *O v o c e* jest zdravo, ale náraz nebo společenství s plesnivým ovocem zavíní, že se začne kazit, hnit, až shnije nadobro. Taktéž nedbalé zacházení a ošetření (ponecháno „samo sobě“ bez dozírání a přebírání ve vlhké spížímě...).

78 Podobně lze užít i jiných obrazů. *R e z*, měděnka... Ušlechtilých kovů se rez nechytne! Zlato! Je-li víra „zlatá“, uvědomělá, prostá vši nedokonalosti, není možno, aby se k ní přimísila a ji nakazila pověra. Z toho lze odvodit povinnost: chránit si víru... vzdělávat se v poznání své víry...

79 *P l í s e ň*... a) Sama škodlivá, zhoubná; b) chytá se zdravých organismů; c) rychle se rozmnožuje; d) nakazí jiné. Tak i pověra...

80 *D u t é z r c a d l o*: zkresluje obrazy předmětů... Pověra jest víra nepěkně zkreslená. (Po-věra = pa-věra, jako pa-dělek, pa-věda, pa-tvor = potvora, obluda.) Ďábel, simia Dei, opičí se po Bohu. Krásu sv. svátostí, kde neviditelná milost jest vázána na viditelné znamení a neomylně se dostaví, když svátostný úkon řádně vykonán, napodobuje v čarách, kouzlech, magii, kde na viditelné znamení váže jisté účinky. Věštyně jsou napodobením proroků, Duchem sv. osvěcených. Strach ze zlých znamení jest karikatura spasitelné bázně Boží. Atd. atd.

46. BLUDAŘSTVO VE SVÉM VZNIKU A PODSTATĚ.

V kapitole 13. byla řeč o vlastnostech víry. Víru nadobro zavrhne bezvěří; jeho sestřenkou jest náboženská lhostejnost, která ji ignoruje, aniž proti ní jako nevěra a bezbožectví přímo bojuje. Nevěra chce víru utlouci, lhostejnost ji nechá umřít vysílením („hlady“). Živou víru potírá a jí odporuje bezbožnost, víra spojená s hříšným životem, tedy podle terminologie katechismu, převzaté z listu sv. Jakuba, mrtvá víra . . . víra, nemající prakticky vlivu na náš život. Z živé víry vykvétá zbožnost, viz kap. 44. Chybí-li víře stálost, dojde k odpadu (kap. 32), chybí-li jí pevnost, vznikají pochybnosti, které mohou vést a mnohdy vedou k odpadu, zvláště nevyhýbáme-li se nebezpečí. (Kap. 33, 34, do jisté míry i kap. 35.) Zbývá ještě první vlastnost: víra musí být všeobecná; jejím opakem jest bludařstvo, kteréhož názvu v této kapitole užíváme místo méně běžného kacířství.

O tom, co bludařství jest, o jeho nerozumnosti jakož i nedůslednosti pojednáno ve jmenované kapitole 13 A. Tam zároveň sylogistická dispoice. Příklady v této kapitole uvedené mají namnoze význam apologetický, jsouce dokladem a tudíž i odpovědí na různé námitky, jak vypadala a vypadá u bludařů svoboda svědomí, kterou si berou skoro všichni co vývěsní štít, v jaké nedůslednosti se zaplétá jejich nauka, jakmile opustí pevný základ církve Kristovy, jakými prostředky šířili a šíří bludaři své učení atd. Dnes má samozřejmě každý spíše co dělat s nevěrou než s bludařstvím, ač ve smíšených osadách může být velmi aktuální i tato otázka. V osadě, kde odpadů není ani nehrozi nebezpečí, sotva bude rozumno o tomto tematě častěji kázat. Nicméně příklady zde uvedené poslouží převelmi i tam - jsou ilustrací a contrario, od jejich smutného pozadí se tím více odráží jasná vznešenost sv. víry, její krása, jeví se na místě neposledním i důsledností, a pak - tím zřejměji vynikne dílo Boží, když srovnáno s dílem lidským! Každá sekta, jak ubohé lidské dílo! V nauce proměnlivá jako Prometheus, neví dnes, co bude činit zítra; v morálce nejen přístupná koncesím, nýbrž nezbytně je činící; ve svém trvání odkázána na pomoc světského ramene; za úspěch vděčí náhodě, nedbalosti pastýřů Kristových, frázím, kterými oslnění neprozíraví, násilí a brutálnosti . . . Jak krásně lze na tomto temném pozadí vykreslit zářivý jas svaté víry! Její věrouka důsledná a pevná jak polárka na obloze, mravouka důstojná jak božského zákonodárce, tak člověka, kterému jest dána, přitom nezlomná a neúplatná jako dýmánek nebo ocel, rzi vášně nepřístupná jako zlato; ve svém trvání víra Kristova na žádné světské moci nezávislá, naopak, brutálním násilím pronásledovaná, a přec nezdolná, za úspěchy nevdečí náhodě ni frázím ni pomoci světského ramene - kde ji dostala, nebývala ji k dobru!

Povrchní pozorovatel postřehne, že většina příkladů vzata z dob tak zvané *reformace*. Důvod jest nasnadě: staré bludy jsou nám tak vzdálené a jejich vyznavači dávno vymřeli, že sotva by přineslo nějaký praktický zisk mluvit o nesmyslných naukách dokétů, gnos-tiků, manichejců, Marcionových a jiných - už proto, že jejich ne-smyslnost nám každý bezvěrec i protestant milerád uzná a že proti nim nám netřeba bojovat. Zato bludy z dob „reformace“ bují dál, ať v té či oné podobě; třebaže i ony nastoupily „cestu veškerého těla“ a jsou dnes opuštěny i od vlastních vyznavačů, přece se jen k tomu neb onomu bludaři jako k svému „otci“ hlásí i dnes celé národy, a ne-li co jiného, žije dodnes alespoň jejich duch... duch protestu proti pravdě Kristově, duch odporu a nenávisti proti pravé víře a pravé církvi. Tu nebude nemístné poukázat někdy na to, co jejich „muž Boží“ učil kdysi a co sami zavrhnou oni dnes.

Váhal jsem a uvažoval, bylo-li by záhodno uvést tolik případů, co jich v této kapitole uvedeno, kdyžtž, jak řečeno, na kazatelně jich bude zapotřebí nemnoho. Ale rozhodl jsem se uvést jich více, poně-vadž soudím, byť snad nejeden z uvedených příkladů nepřišel na ka-zatelnu nikdy, přispějí k s e b e v z d ě l á n í hlasatele pravdy Kris-tovy. Jsem si jist, že nejeden doklad bude i theologicky vzdělanému kazateli neznámý a že pročtení celé stati ho uvede do d u c h a ná-boženských revolucionářů 16. stol., odhalí mu mnohou nedůslednost v jejich nauce i nečestné prostředky šíření jejich víry. Zevrubnější poznání ducha té které sekty otevře čtoucímu oči, takže bude docela jinak hledět na lidi, mentalitu, ideologii, slovem na celé ono nábo-ženské hnutí, líčené nám jako snahu po očistě mravů. Kromě laika Kalvína byli všichni reformátoři-herasiarchové 16. stol. k něž, jimž šlo především o vlastní ženitbu, a nejhorlivější šířitelé jejich bludů až na malé výjimky (Melanchton laik) právě tak. To vše při-spěje nemálo k tomu (podle zkušenosti, kterou jsem sám učinil), že věřící, zvláště inteligence a studující, se přeorientuje... vždyť ve škole se jim stále a stále líčí Luther & Cie ideálně! Pozoroval jsem to sám při apologetických kroužcích studující mládeže, když přišli s do-tazem a já jim na základě faktů, které jsem uváděl jeden za druhým, ukázel, jací duševní velikáni tito domnělí nápravci církve byli. Přitom jsem nikterak nezapíral a nezamlčoval zlořády tehdy vlád-noucí a neopomněl jim vysvětlit, proč toto hnutí a tuto katastrofu Pán na církev dopustil: musilo k ní dojít, neměla-li církev nadobro shnit. Operace... vřed musil být rozříznut... pořádná štika mezi líné kapry do rybníka přijít musila... Bouře očistila vzduch, malát-né dusno zmizelo, a ve staré církvi vanul svěže van nového života: tridentinum, řád T. J., zámořské misie, všestranná činnost ve všech oborech bohovědy, řada světců ve stol. 16. a 17., rozmach theologic-kého studia, náprava zlořádů, řádnější výchova kleru, konec papež-ského nepotismu atd. Jak vidno, n e g a t i v n í příspěvek k tomu, aby si tím více vážili světla pravé víry a církve Kristovy. Neváhej-

me přitom sáhnout do kapitoly 47. a vybrat některý vhodný portret, ukázat, jací byli reformátoři a bludaři po m r a v n í stránce, jací byli ti, kteří za nimi běželi, a jaké požehnání pro povznesení mravní úrovně jejich vystoupení a působení přineslo.

Díla, z nichž ponejvíce čerpáno: Hergenröther, Kirchengeschichte. - Herder, Lexikon f. Theologie u. Kirche. - Janssen, Geschichte d. deutschen Volkes. - Evers: Mart. Luther; Licht u. Schatten; Unter den Bauern. - Digby: Age of faith. - Weiss: Weltgeschichte.

Disposice.

A) Porazíme Luthera Lutherem; vypůjčíme si od něho jeho argumentaci, namířenou proti těm, kdož si chtěli dovolit totéž, co on... odtrhnout se od něho, jako on se odtrhl od církve katolické. Slyšme jeho slova!

Kdokoli chce vykonávat veřejný úřad ve státě, musí se vykázat posláním; nemůžeš soudit, nemůžeš ve státní škole učit, nemůžeš vymáhat daní, nejsi-li k tomu světskou vrchností delegován, zplnomocněn, poslán. Každý by se tě otázel: „Kdo tě poslal? Kde máš ověřující listiny?“

Kdo by nenahlédl, že totéž platí i na foru církevním? Chceš kázat, chceš od hříchů rozhřešovat, chceš učit... vykaž se, že jsi poslán, a od koho jsi poslán!

Tím spíše, přinášíš-li novou nauku, víru v „bohy, ve které nevěřili otcové naši“; vymáháš, abychom ti uvěřili, za tebou šli, tvé učení přijali... Kdo tě poslal, zplnomocnil, oprávnil? Proroci se vykázáli „ověřujícími listy“ (znamením, které si posluchači vyžádali nebo které jim sami dali), Kristus se vykázal zázraky a divy... jen ty bys chtěl, abychom ti bez důkazů věřili? Jakým právem? Jsi ty větší nežli náš Spasitel, jenž slepou víru bez důkazů svého poslání nežádal? Kdybys vymáhal nějakou daň nebo nepatrný poplatek, každý bude od tebe žádat: „Legitimuj se!“ A my máme bez důkazů přimnout věc, na které závisí naše spása nebo zavržení?

Tuto zřejmou logiku nyní aplikovat prakticky: kdo poslal a zplnomocnil Husa, Luthera, Kalvína... Čím se vykázáli, jak dokázali své božské poslání? Neprozíravost, bláhovost, zpozdilost těch, kteří jim na slovo uvěřili, nepomníce, že vydávají v sázku svou věčnou blaženost. Slovo Páně, obměněné: „Řekne-li vám někdo: ‚Tamto jest druhý Kristus, druhý Eliáš, nový prorok od Boha poslaný, aby opravil církev‘, nevěřte!“ Obměněné slovo Pavlovo: „Kdyby přišel anděl s nebe... člověk vydávající se za anděla („vyslance“) nebes, nevěřte mu, nesedněte mu na lep!“

Já vím, komu jsem uvěřil; víš ty, komu jsi uvěřil? Ty, který běžíš za Husem, Kalvínem, Farským?

Sylogisticky: Přidej místo aplikace zde rozvedené druhou premisu: „Avšak žádný bludař se nikdy posláním nebes vykázat nemohl.“

Tedy . . . „Neuvěřím, dokud neuvidím.“ Zde neplatí: „Blahoslavení, kteří uvěřili.“

B) Buďto jest veškeré učení církve Bohem zjevené nebo jím není.

1. Jest zjeveno? Pak je musím přijmout tak, jak je Bůh zjevil . . . celé, jak je Bůh zjevil . . .

2. Není zjeveno? Pak není vůbec závazné, pak je mohu a musím zavrhnout celé.

Ad 1. „Oni“ (hlasatelé nového učení) tvrdí, že „nepřinášejí nové učení, že jen vykládají slovo Boží, ale správně a pravdivě, kdežto církev prý je hlásá a vykládá falešně . . .“ Dokaž, že tě Bůh poslal! Slovo Boží může autenticky vykládat jenom ten, koho Kristus zplnomocnil, a to jest jediné církev, jak zřejmo z nejednoho místa Písma sv. (Lk 9, 5; 10, 16; Mt 28, 19; 2 Pt 1, 20 atd.)

Ad 2. Není-li učení církve závazné, poněvadž podle vás není Bohem zjevené, nevím, jakým právem žádáte a vymáháte, abychom za závazné uznali a přijali učení vaše? Jakým právem si osobujete moc rozhodovat, které články pravé jsou a které nejsou? Neosobuje si totéž právo i ten a onen, a každý je heretik („vyběrač“) podle své chuti a gusta? Jeden vybírá a zamítá to, onen ono, a každý činí nárok na pravdu! V čem jste zajedno? Jedině v tom, že celé učení, tak jak je církev hlásá, jest nepřijatelné, pokažené, porušené!

C) Kristus Pán nám přinesl zjevení . . . Tak věří i bludaři . . . Přesto však bludaři si „vybírají“, to a to přijímají, ono zavrhnou. Nemají tedy celou pravdu Kristovu, ale nemít celou pravdu znamená nemít ji vůbec.

Krom toho leccos přidávají ze svého, hlavně ti, kteří prohlašují bibli za jediný pramen víry.

Ale přidat něco ze svého znamená opravovat Krista, porušit jeho nauku, porušit pravdu, tedy hlásat nepravdu, blud . . .

D) *Deductio ad absurdum*: Kterého bludaře se mám držet? Tolik jich tu už bylo,

a) každý tvrdí o sobě, že má pravdu,

b) každá sekta během doby své učení změnila, každá se rozkládala, rozpadala na drobnější sekty, každá se uchýlovala od nauky svého zakladatele víc a víc . . .

Že každá jest dílem lidským, ukazuje už její jméno: „Já jsem husita, vyznavač učení Husova . . . Já luterán . . . Já kalvínek . . .“ „A my jsme katoličtí křesťané!“ Křesťan, slovo řecké, znamená tolik, co „Kristův“, rozuměj „vyznavatel Kristův“.

Ad a): Rozvést: ten učil, že jsou dvě svátosti, onen, že jsou tři, třetí popřel všechny . . . Jeden tvrdí, že Kristus jest v Eucharistii přito-

men spolu s chlebem, druhý, že jen svou milostí, třetí, že chléb pouze znamená tělo Kristovo, žádný se nedrží slov bible: „Toto jest tělo mé.“

Ad b): Husité, tak nepatrná sekta, a hned od počátku se drolili . . . Bylo jich tolik, od mírných kališníků, kteří se od nás lišili jen přijímáním pod obojí způsobou a pokládali se za členy katolické církve, až k výstředním táborům, kteří zavrhovali svátosti, hlásali chiliasmus, anarchii, odtrhli se od církve nadobro.

Další dispoice viz v kapitole 13.

Příklady.

A) Svoboda.

Nazvali jsme tuto frázi vývěsním štítem všech bludařstev. Jest radno někdy vzít tuto a jindy ji podobnou frází za thema spolkové promluvy, se všech stran ji osvětlit, zevrubně analysovat, aby se mládež naučila jednak poznat, nahlédnout a posoudit jalovost a prázdnotu frází, s kterými nevěra okázale „pracuje“, jednak se neleknot frází jiných, jakýchkoli, s kterými se může na kolbišti života a v boji za pravdu Kristovu shledat nebo ulkat.

Svoboda svědomí . . . Napřed, co tento výraz znamená, potom, jak ji rozuměli a v praxi prováděli její nejhluchnější hlasatelé.

Co jest svoboda svědomí . . . Znamená snad: „Věř si, co chceš?“ Pak jsme rovni děcku, které zastrkuje do pisku slovené vojáčky a říká si: „Toto jest generál, toto důstojník, toto císař . . .“ Věř si, co chce! Víra jest úkon rozumu, a rozum není svobodou! Má-li jeho poznání být pravé, pravdivé a správné, musí se shodovat se skutečností; na smrt nemocný nemůže věřit ani sobě ani doktorovi, že je zdrav, špatný student nemůže věřit sám sobě, že mater je po česku dcera atd. Jde-li o Boha, o existenci duše, o život za hrobem, nemohu věřit, co bych chtěl; musím se snažit poznat, jak to vskutku s tím neb oním problémem stojí, a nelze-li mi na něj odpověď dostat jinak než prostřednictvím věrohodného svědka, musím takového hledat, a když se o jeho hodnověrnosti přesvědčím, přijmout jeho svědectví, výpověď, zjevení, tak, jak mi je podává, doslova, jako nemohu o Číně věřit, co bych chtěl, nýbrž přijmout bez námitek svědectví poctivého svědka, který Čínu viděl a zná.

Či znamená svoboda svědomí: „Dělej si, co chceš?“ Ani učitel žákovi, ani svobodomyšlný stát občanu nedovolí, aby si dělal, co by chtěl, tím méně věčný Zákonodárce. Jde o zachování věčného, nezměnitelného, svatého a nedotknutelného mravního zákona, jenž tkví ve svatosti Boží a jenž jest zároveň základ všeho mravního života i společenského řádu. „Dělej si, co chceš“ znamená: „Nedělej si z ničeho svědomí.“ Tedy nemít svědomí! Jako svoboda pravopisu znamená nemít vůbec žádný pravopis, žádnou směrnici pro správné psaní.

Anebo znamená svoboda svědomí: „Uctivej si Boha, jak se ti líbí?“ Předepsal-li mi Bůh sám, jak ho uctívat mám, pak ustává všechna svoboda, a já ho musím ctít, jak mi ukládá, tak jako nemohu uzavřít občanskou smlouvu, jak bych chtěl, ukládá-li mi stát jisté formality: svědky a jejich podpis, kolkování smlouvy, ověření notářem atd. Nemohu národní vlajku pozdravit, jak bych chtěl, na př. tím, že pozdvihnu ruku ke klobouku, ukládá-li stát, abych se zastavil a klobouk sňal.

Znamená konečně svoboda svědomí, že nikdo nemá práva mé svědomí znásilnit? Pak souhlasím, ale za prvé s jednou výhradou... jen v tom, co mi svědomí právě ukládá, nemá nikdo práva mne omezovat a mi bránit, ani brutálním fyzickým násilím, ani morálním nátlakem, ani jinak jakkoli; *talešné* svědomí nemá práva na svobodu! Lidské oběti nedovolí žádný kulturní stát, byť Indové tisíckrát osvědčovali, že to je podle jejich svědomí! Za druhé, táži se, jak respektovali a respektují bludaři (nevěra též!) tuto pravou svobodu svědomí u těch, kteří jinak smýšlejí než oni, především u katolíků? To nás vede k druhé části.

Jak pojímali a jak v praxi prováděli oprávněnou svobodu svědomí svých bližních bludaři. O tom by byla historie bez konce. Jen pro sebe, nikdy pro jiné! Od nejstarších dob až po naše dny, ariáni, donatisté ve starověku, husité ve středověku, protestanté v novověku... Jak mučili katolíky, kteří se nechtěli dát pohnout, aby odpadli k nim! Jak se kolikrát dovolávali světského ramene, když nestačili sami, jak bez vyšetřování řádili, kde měli moc a většinu! Dovoľovali ti to bludaři jiným: „Věř si, co chceš?“ Luther nedovolil nikomu odchylku od svých výmyslů, které (mimochodem řečeno) měnil každého semestru dvakrát. Vymáhá-li církev víru, vymáhá pro slovo Kristovo, tedy pro slovo věčné a neomylné vtělené božské Pravdy; vymáhá-li víru Hus nebo Kalvín, vymáhá ji pro slovo a nauku svou - jakým právem? Vnucuje mi nedokázané nápady své - kdo nebo co ho k tomu opravňuje? Každý bludař a samozvaný kazatel svědomí bližních zotročoval, žádný jim svobodu nedával. Dokladem jsou příklady zde uvedené.

- 1 V letech 1933-1937 pod dojmem toho, co se dalo v Německu, a v matné podvědomé předtuše, nač se můžeme těšit my, začali i u nás bezvěrci a racionalisté psát a soudit jinak o katolictví a protestantství. Dříve protestantismus představován co vzor náboženské svobody a tolerance. V uvedených letech jsme četli článek od pokrokového autora Peroutky: „V Německu hájí jediné katolictví základní práva lidskosti a lidstva i kultury proti předpotopnímu barbarství. Abychom získali (udrželi?) alespoň práva 19. stol., bude nutno ve spojení s katolictvím o ně bojovat.“ Přes odpor zemských církví a svazu farářů zotročil Hitler protestantskou „církve“ i její „svobodu svědomí“ důkladně. Evangelická synoda se usnesla, že na sněmích (církevních) se nebude hlasovat, nýbrž jen „zjišťovat“ mínění přítomných, při čemž vedení církve, Hitlerem dosazené, rozhodne, co se bude konat a co nikoli. Služební přísaha duchovních se zavazovala Hitlerovi na milost a nemilost k dobrovolné služebnosti. Na katolickou církev si tolik netroufal, věda, že by došlo ke krachu.

a to bylo v očekávané a chystané válce velmi neoportunní. Bral sice školy, zakazoval průvody, znemožnil katolický tisk, rozpustil charitativní spolky atd., což vše byl nekrvavý kulturní boj. K otevřenému boji se chystal, až se „vyporádá se zahraničními nepřáteli," až bude jako vítěz slavit vjezd do Berlína.

- 2** Za kulturního boje nařídil Bismarckův pomocník ministr Falk povinné civilní manželství. Církevní byrokracie v Hannoversku vymyslela oddací formulář, jenž ukolébal lid v domněni, že zůstává při dosavadní církevní kopulaci; ve skutečnosti však byla zrušena a nahrazena kopulací občanskou, za jediné platnou uznávanou. Někteří pastoři protestovali, protestantské církevní revue se na ně vrhly, že prý to jest vzpoura proti Bohu a proti Božímu slovu a zřízení.

Co katolíci? I oni se musili podrobit, ale chodili na úřad ke kopulaci v kazajce a kuchyňské zástěře. Časem pan státní úředník nabyt většího sebevědomí své novopečené hodnosti, viděl v tom nedostatek respektu k velebnosti zákona a vymáhal, aby přicházeli ve svátečním munduru; ale marně - nebyl na to paragraf, a snoubenci tak chodili dál. Dosaženo aspoň toho, že vzali na sebe lepší šat, nikdy však nevěsta nepřišla v závoji a s věnečkem... to vzala na sebe teprve při církevních oddávkách v kostele. Protestantská konsistoř dávala pastorům pokyn, aby v modlitebně jejich promluva k snoubencům měla vztah k předchozímu civilnímu sňatku a tak učiněn kompliment Falkovi i všemohoucí státní moci. Když si to snoubenci nepřáli, nešlo to; vždyť si promluvu zaplatili! (Evers.)

- 3** Protestant Harms píše pln nadšení o zemských církvích, kde vládce je zároveň papežem, a to neomylným a všemohoucím. „Stará církev nebyla sice zemskou církví, ale to proto, že vrchnosti (židovská a pohanská) byly církvi nepřátelské." Harms neví, že cesaropapismus jest pohanského původu, že zemské (národní) „církve" byly již v pohanstvu atd. „Jako u židů David a Šalomoun(??), tak v církvi byl hlavou Konstantin, císařové řečtí a římsští(??). Do rukou papežů přešla vláda teprve po dlouhém boji, jenž trval celá staletí. Papežové pak zakázali číst bibli(?), aby hanebnost jejich vlády nepřišla na světlo. Náš milý otec Luther zlomil papežské jho v moci a síle Ducha svatého svou požehnanou reformací." Harms, „Haidpastor", psal pro sedláky, kteří od světa odříznuti (auf der Haid!), neviděli katolika po celý život. Zemské církve byly drženy pohromadě nikoliv silou a mocí Ducha sv., nýbrž státní byrokracií. On sám patřil pod „královskou hannoverskou zemskou církev" (po r. 1850); viděl, jak se ta „církev" rozpadává, že pastoři křtili na požádání rodičů „s odříkáním se satana nebo bez něho", že slouží „nevěřícím rodičům podle jejich libosti", a vysoké královské zemské konsistorium někdy s byrokratickou povzneseností ignorovalo, co pastoři zvučnějšího jména na vlastní pěst zaváděli, ale velmi přísně naléhalo na „plebejce", aby nezaváděli nic, co není ve zpěvnících a katechismech vládou schválených. Tedy „nihil innovetur nisi quod traditum est"! (Evers.)

- 4** „Král jest pramen všeho práva, i církevního (náboženského)..." Pohanská zásada, která se stala duší pruského zákonodárství a směrnicí vši

církevní správy. Macchiavelismus! Všemohoucnost státu nebo krále! Proti absolutismu státního režimu ve věcech náboženských se ozvali někteří hannoverští pastoři (r. 1866), jenže pohořeli nadobro. Přec jen lépe poslouchat ve věcech náboženství papeže než ministry! (Viz dole č. 8.)

- 5 Tomáš Calmers souhlasil, aby církev a stát šly pospolu, ale nesouhlasil s poručením státu takovým, jaké v Anglii viděl, zvláště když šlo o obsazování církevních úřadů. Proto opustil r. 1843 „státní církev“ a založil „svobodnou církev skotskou“, která vzrostla velmi rychle († 1847).

Jan Bunyan, theosof, oblíbený laický kazatel mezi „rozkolníky“ (dissenters), autor mnoha spisů, strádal 12 let v žaláři, poněvadž odporoval státní církvi († 1688).

Matěj Knutsen ze Šlesvika si dovolil v kázání útok proti dánské státní církvi; zakázáno mu kázat, odešel do Jeny a tam založil novou protestantskou sektičku r. 1674.

- 6 Patriarcha v Nižním Novgorodě Nikon († 1689) se namáhal, aby vybavil církev z nedůstojného područí státního poručnictví; upadl proto u dvora v nemilost, r. 1658 se vzdal úřadu, moskevskou synodou vypověděn 1667.

- 7 V Naumburku se sešli r. 1561 protestantští vládci k pokusu o „sjednocení oddělených údů“, jelikož prý hádky („Zank u. Hader“) jejich bohoslovců přesahovaly meze. Saský kurfirst August radil, aby bohoslovci necháni doma, sic prý bude zlo ještě horší. Jenže k hádkám došlo i tak! Za základ vzata augsburská konfese - měla kolik odchylných vydání!

- 8 Královské konsistorium v Hannoversku mělo r. 1841 hlavu docela různorodou než údy... totiž člověka racionalistu bez víry! Ten obsazoval důležitá a vyšší místa lidmi stejné ráže, jako byl sám! Marně se vzpouzeli věřící pastoři. Jeden z nich, Petri, dokazoval, že duchovní život může kvést, jen když zmizí všechna subjektivní zvůle (Belieben) a když budou odstraněny všechny sektářské tendence, proti kterým se prý musí postavit mocná hráz... Neuvedomil si, že píše proti Lutherovi!

Evers líčí, jak otrocky byli pastoři poslušni vysokého hannoverského zemského konsistoria, každý odpůrce umlčen poukazem na konsistorium, a přitom si libovali, jak jsou svobodní, jsouce zbaveni římského jha... jako u nás si novináři libovali za Hitlera a pochvalovali si svobodu a krásné časy!

Týž sděluje, že po r. 1878 bylo módou mluvit o rozbití zemských církví a horovat pro „svobodné, lidové a nevím jaké církve.“ Kdysi kurfiřtská diplomacie užívala proti císaři jako strašáka podle receptu otce Luthera „vzpouru lidu“, malujíc bez ustání toto strašidlo na zeď, aby vymohli koncese luterské revoluci.

V uvedených debatách se též jednalo o tom, zda může být kdo z evangelické „církve“ vyloučen, kdyžt šmalkaldské články velkou exkomunikací zrušily, ponechavše jen malou, t. j. vyloučení od večeře Páně. Přesto sektáři zvaní „Apostolici“ z rozkazu superintendenta vyloučení z církevní obce. Svoboda je svoboda!

- 9 Evers, jsa v srdci již katolíkem, chtěl „římanit“, t. j. alespoň v liturgii se přiblížit katolické církvi, dovoláváje se při tom svobody svědomí. Ale

dopadl zle... Svobody svědomí směli plně užívat jeho kolegové, kteří na kazatelně před celou obcí popírali božství Kristovo, ne však pastoři jeho ráže. „Takového můžeme ještě, díky Bohu, pomocí světského ramene odstranit.“

- 10 Mikuláš Grundtvig, dánský bohoslovec, historik, básník, odpověděl na racionalistické bezvěrecké dílo Clausenovo r. 1825, odsouzen pro urážku, do r. 1838 byl pod státní censurou, pracoval proti státní církvi, chtěl lidovou, kde každý může věřit, co se mu líbí, jen když se drží apoštolského vyznání víry... a r. 1861 se stal biskupem v dánské státní církvi! († 1872.) - Herder.
- 11 Fridrich Vilém pruský vydal 18. prosince 1717 kabinetní nařízení, že žádné kázání nesmí trvat déle než třicet minut. Kazatelé protestovali na kazatelnách i písemnými žádostmi, ale marně. Vydáno druhé nařízení... Dvojnásobným trestem obdařen kazatel, který na kazatelně „tento nebo jiný královský Kabinetsodre anzapfen wird“. Za Hitlera nebyl myslitelný ani stín této nepatrné „svobody“; ten by byl přivedl koncentrákem nebo šibenicí k rozumu každého, kdo by se pokusil jeho nejvyšší rozkazy na kazatelně nebo v tisku „anzapfen“.
- 12 Filip Hessenský svolal synodu do Hamburku r. 1526, aby provedla „reformaci Hessenska“. Vypracovala církevní řád na demokratickém základě, zákony měla vydávat roční synoda na vládci nezávislá, na radu Lutherovu zamezil Filip uvedení tohoto řádu v praxi!
Různé „církevní řády“ byly vládní zákony, upravující vnitřní záležitosti protestantských „církví“; předpisovaly tedy, co nutno věřit a konat, dávaly církevní vládě organizaci, činíce ji samozřejmě na vládci nebo na vládě docela závislou, dávaly zákony kázeňské i pro právo manželské, předpisy pro liturgii, školství, správu církevního jmění, jak obsazovat farnosti.
- 13 Kryštof württemberský, syn Oldřicha Šíleného a Sabiny Bavorské, reformátor svého území, vydal r. 1552 württemberské vyznání víry (my máme katolické, t. j. všeobecné, pro celý svět jednotné vyznání víry!), 1553 manželský řád, malý církevní řád a nařízení o visitacích, 1557 universitní řád, 1559 velký církevní řád, nařízení o církevním majetku, bezohledně rušil kláštery a církevní ústavy, † 1568.
- 14 Kalvíniští bohoslovci university cambridgské se usnesli r. 1595 v paláci arcibiskupa Lambetha v Canterbury na 9 člancích, královna Alžběta prohlásila veto - a co mohli dělat! Papežka promluvila, a byl konec.
- 15 Zakladatel melchioritů Melchior Hofmann, kostelník a kazatel, byl od luteránů r. 1533 zajat pro čtyři bludy, od synody za Butzerova předsednictví odsouzen k doživotnímu žaláři († 1544 ve Strassburku). Nesměl se odvolat ke koncilu, ani se dovolávat evangelické svobody, ani říci pánům: „Lékaři, uzdravte se sami!“ Ani nesměl jejich soudní výrok spálit jako Luther papežské odsouzení svých bludů, jichž bylo ne 4, nýbrž prozatím 10 x 4! (Herder.)
- 16 Jiří Major hájil v Eislebenu r. 1552 nezbytnost dobrých skutků; tím zavdal podnět k tak zvanému sporu majoristů, Flacius a Amsdorf byli jeho

hlavní odpůrci; musil se vrátit do Wittenberka, jeho společník Menius v Góte sesazen r. 1556. (*Viz dole č. 47.*)

- 17 Za deset let po smrti Münzerově tropil v Münsteru ještě větší ohavnosti krejčí Jan Bockhold r. 1535, také „z vnuknutí Božího“! Novokřtenci... Dodnes jisté sekty v Anglii a USA tropí při schůzkách zvrácenosti, na př. muckerové. (*Hergenröther, Herder, Janssen.*)
- 18 Kalvín, o vlas lepší než Zwingli, důslednější než Luther, ne tak cynicky sprostý jako on, ale stejně nesnášenlivý, a poněvadž měl moc v rukou sám, nebyl odkázán na světské rameno ani na pomoc a přízeň vládců jako on; proto krutost, u Luthera zřejmá jen na papíře, byla od Kalvína uváděna v praxi. Jsa syn biskupského sekretáře, který zemřel r. 1531 v exkomunikaci, byl určen pro stav duchovní, obdržel 12letý r. 1521 církevní obročí a r. 1527 druhé; vzdal se jich r. 1534. Od r. 1541 až do smrti 1564 vládl v Ženevě jako neomezený vládce a despota. Jeho inkvisice bděla nad veškerým rodinným a občanským životem, nad řečí i smýšlením - kdypak jednal podobně papež ve svém státě? Inkvisice složena z 12 laiků a několika predikantů; zákony a soudnictví drakonické; byla to skutečně hrůzovláda, která vyprovokovala vzbouření, ale Kalvín zvítězil. Za pět let bylo v Ženevě pro odchylnou „ideologii“, tedy z náboženských důvodů, 58 osob popraveno, 76 vyhnáno... jedině proto, že se neshodovali navlas s naukou Kalvínovou. (*Viz Weiss, Weltgeschichte; Hergenröther.*)
- 19 Bez a, hlava kalvinců po smrti jejich zakladatele, brojil zuřivě proti zastáncům svobody svědomí! Svoboda svědomí jest šlágr, kterého se chápou, dokud jim může být zbrání proti katolické většině, a který odhodí, když mají v rukou moc sami... pak místo svobody despotismus non plus ultra.
Kalvínský bohoslovec Monod, původem Dán, působil ve Francii, byl sesazen pro neúprosné vymáhání mravů... byl pánům příliš přísný! (R. 1831)
- 20 Papežský legát, kardinál David Beaton (Bethune), arcibiskup v St. Andrews, odsoudil luterského kazatele Wisharta, od protestantů úkladně zavražděn 28. máje 1546. Jeho bratr James byl posledním katolickým biskupem v Glasgowě, † 1603. (*Herder, Digby.*)
- 21 James Usher, anglikán, arcibiskup, „acatholicorum doctissimus“ († 1656), vydával pastýřské listy plné zaryté nesnášenlivosti, jakmile Karel I. se projevil jen poněkud tolerantnějším ke katolíkům; r. 1626 podepsal protest proti trpění kněží v Irsku. (*Herder, Digby.*)
- 22 Protestanté se vyhnat nedali nikde, kde novoty zaváděli, ale když byli pevně v sedle, vyháněli sami nejen katolíky, ale každého jiného novotáře. Quakery, metodisty, unitáře (Priestley r. 1794), těm všem nezbývalo, leč přes oceán do USA.
- 23 Viz kap. 47, č. 38. Zásada: „Cuius regio...“ nejkřiklavější projev protestantského znásilňování svědomí. V učebnicích dějepisu se referuje jako něco samozřejmého, bez nejmenší výtky; jen když jí užívali i katoličtí vládci, přibíjí se jejich jednání na pranýř jako neslýchané násilnictví, a studující

mládeži se vtlouká do hlavy, jací násilníci katolíci byli. Viz Se štítem pravdy heslo Cuius; tam doklady, že protestantský vládce, stav se katolíkem, neprováděl tuto násilnickou zásadu vůči svým poddaným, jak několik generací před ním jeho předchůdce její pomocí poluterštil celou svou zemi. Winter (Církevní život v Č.) míní, že již sám fakt, že luteránů bylo v Čechách tolik, vymáhal, aby se jim dostalo rovnoprávnosti s katolíky - v zemi katolického krále! Který protestantský vládce dal katolíkům svobodu vyznání, i když jich bylo mnoho?

24 Jeden obrázek z mnoha podobných. Farnost H e n n e ve Vestfálsku patřila k oněm osadám, které bylo lze jen poněmáhle připravit o poklad sv. víry. Do roku 1580 byla veskrze katoliická. R. 1403 bylo fundováno místo kaplana, jehož povinností bylo sloužit pětkrát týdně mši sv. ke cti pěti ran Krista Pána na úmysl zakladatele. Poslední kněz musil farnost opustit r. 1606, všechny příjmy přiděleny luterskému pastrovi, uvedená fundace přidělena predikantovi kalvínskému. Na hranici farnosti se udrželo několik katolických rodin; zbaveny všech práv, úředně počítány k luterství, za křest musili platit pastrovi, i když křtil vzdálený katolický kněz. Sňatky uzavírali mladí mezi sebou... smíšená manželství by byla rozleptala katolický život nadobro a poluterštila všechny! Teprve r. 1844 přiděleny tři katolické statky ke katolické farnosti Sümmern.

25 Šebestián F r a n k vydal r. 1538 dílo Guldin Arch (Zlatá Archa), které přišlo protestantům velice nevhod. Tento muž užíval originelním způsobem luterské svobody svědomí; nepatřil ani Lutherovi, ani Zwingliovi, ani Kalvínovi, všechny „tři víry“ mu byly nesympatické, ale nemínil také založit vlastní sektu. Bojoval proti všem, a rozumí se, že všichni bojovali proti němu, L. si ho podal ve spisku „Des Teufels liebstes Lastermaul“. (Herder.)

26 Kašpar S c h w e n c k f e l d užíval svobody a dovolil si odchylky od běžného učení, a následek? Nechtěli ho mezi sebe ani luteráni ani zwingliáni, třebaže jeho přičiněním se luterství ve Slezsku nad pomýšlení rozmohlo. Psanec, exkomunikován od těch i oněch, na šmalkaldském konventě bohoslovců luterských zavržen r. 1540, vždy a všude se mu všichni jako exkomunikovanému vyhýbali až do jeho smrti r. 1561 (72letý). - Herder.

27 K a m i l R e n a t o na Sicilii († po r. 1570) se dostal ve spor s protestantskými kazateli pro odchylné názory (klonil se k novokřtěncům), odvolal, a přesto nebyl připuštěn k synodě.

Tyto a jim podobné příklady může mít kazatel pohotově, a když třeba, je uvést, ale nikdy ne bez amplifikace; ukázat na to, že se církvi vytýká, když vyloučí ze svého středu toho, kdo se od její nauky odchýlí, na př. betlemského kazatele a jeho stoupence; vytýká kdo protestantům, když vylučují ze svého společenství každého, kdo se odchýlí od jejich úředního učení? U nich se to pokládá za zcela samozřejmé! Rozdíl je ten, že církev zamítá ty, kteří se odchýlí od slova Kristova, tedy vtělené neomylné božské Pravdy, kdežto protestanté zavrhovali nemilosrdně a bezohledně ty, kteří se odchýlili od učení jejich, tedy čistě lidského, kterému neomylnost zaručena nebyla a není. Dnes

se tak sice neděje, ale proč - poněvadž u nich nikdo nevěří dohromady nic! Nevěrec nevěrce „bratrsky“ snese!

28 Jan Sylvanus, odpadlý katolík, hned horlivý luterán, hned horlivý kalvínek, pomocník při překladu heidelberské bible r. 1568, pro bludy antitrinitářské a pro podezření z ariánství zatčen r. 1570; odvolal, ale přesto na radu kalvínských bohoslovců z rozkazu kurfiřta Fridricha III. stat 23. prosince 1572. Katolická hrůzostrašná inkvisice by s ním byla po odvolání naložila mírněji!

29 Protestantský dějepisec Karel Menzel píše r. 1848: „Protestantismus vedl k ztotožnění náboženskému, politickému, sociálnímu, duchovnímu (= vědeckému)“; mohl dodat: „V Čechách i k národnostnímu - k poněmčení českých husitů.“ My katolíci jsme již málem uznávali, že jsme byli v historii v nepravu, zvláště když jubileum reformace r. 1817, spojené s blouznivě či fanaticky vystupňovaným zbožňováním „muže Božího“, otce Luthera, s krajní nesnášenlivostí a výstředním nadsazováním církevních zlořádů 16. stol. (bez hrubých lží se neobešlo!) zmátlo značně i německé katolíky - uprostřed všeobecného řevu má jednotlivec dojem, že snad přece jenom není v pravu! Menzel „odmaskoval úplně protestantské farizejství“. Velcí mužové se v protestantismu vytvořili jen tehdy, když se nadobro odpoutali od okovů vlastní konfese.

Jak jsme my katolíci zvyklí na to, aby se do nás bušilo, a že dáváme bezmála nepřátelům za pravdu, svědčí tento obrázek. Při duchovní obnově studující mládeže v X. přítomná studentka, pozvaná jako host; vysvětluje jistou historickou protikatolickou lež, a dívka namítá... že prý máme alespoň polovinu uznat! Alespoň něco! „Uznám, dokážeš-li!“ Nedokázala, ale trvala na svém. „Aspoň polovičku...“

30 Luther, Werke I. str. 70: „Protivníci se dovolávají (proti mé nauce, že víra sama spasí) místa 1 Kor 13 a pokládají tento výrok za železnou zeď; ale hrubí osli to jsou, ničemu nerozumějí, darumb können sie in S. Pauli schriften gar nichts weder verstehen noch sehen...“ O tom, jak Luther svobodu svědomí pojímal, viz dílo Se štítem pravdy. (Exerc. knihovny č. 7.)

31 Mikuláš Ferber, františkán, napsal r. 1530 spisek Confutatio luteranismi danici, vyvrácení dánského luterství. Za to nazván od nich Stagefyr (Brandfackel, paličská pochodeň); kdo psal více paličsky, Luther nebo on?

32 Konvertita Hammerstein ještě jako protestant oznamuje profesoru náboženství Ullmannovi, že si opatřil řecký text bible, profesor mu to neschválil. Překvapen... Vždyť protestanté vytrubovali v 16. stol. do světa, že každému patří do rukou bible, aby v ní hledal a našel jasný a pravý smysl křesťanství; a „nyní slyším, že bych mohl přijít na scestí; v 16 stol. zamítli ve vykládání bible autoritu církve, a já se mám nyní podrobit autoritě nějakého profesora a jeho výkladu?“

33 Evers hovoří na ostrově Capri s protestantskou dámou, ženou pastora. „Já si nedám svou víru dělat od nikoho, ani od manžela, já si беру z bible, nedávajíc se žádnou lidskou autoritou přivést k slepé víře.“ „Pak musíte číst.

bibli v originále, poněvadž překlad není bible původní a může mít chyby.“ „My máme nedostizný překlad Lutherův.“ „Pak se musíte sama přesvědčit, že jeho překlad je bezvadný.“ „To už je dávno kontrolováno!“ „Tedy od jiných! Pak nechápu, jak můžete říci, že berete svou víru z bible bez pomoci cizí autority. Máte sama slepou víru v autoritu, a to v Lutherův překlad! Tomu se divím tím více, protože teď právě jest při práci protestantská komise, aby opravila aspoň nejhrubší z tisícových chyb. Vy visíte na autoritě několika soukromých osob, my jdeme za autoritou církve.“ Vtom přichází její muž. „Slyš, tento pán tvrdí, že Lutherův překlad bible je plný chyb.“ „To je známá věc, ta kniha měla být už dávno korigována, už neodpovídá pokroku naší bohoslovné vědy.“ „Ale mužíčku, tito páni jsou katolíci!“¹

Tamtéž naslouchal Evers rozhovoru dvou pastorů. „Tito katolíci se začínají prohrabávat Lutherovými spisy; ale mezi námi řečeno (jsme tu docela sami), já jsem z Luthera četl pramaličko.“ Jeho žena: „No ovšem, kde bys k tomu vzal čas! (V bohosloví!) Bohudíky, my jsme pokročili o mnoho dál než Luther.“

34 Evers: Při jedné debatě byl nejučenější pán v úzkých, vzal útočiště k „nejvyššímu církevnímu regimentu“, bez jehož svolení se prý nesmějí zavádět žádné liturgické novoty. Dostal odpověď: „Však víte, že si každý farář dělá ve svém kostele, co chce.“ Ostatně vysoké konsistorium poroučelo; udán-li farář, že „katolíci“, že umístil v modlitebně kříž nebo něco podobného, okamžitě přišel rozkaz, aby odstranil, co bez vysokého dovolení zavedl. Když se obci zdála někdy liturgie příliš dlouhá, našel se někdo, jenž napsal vysokému konsistoriu, a hned tu byl „ukas“, aby toho „protahování“ nechal, že to prý pohoršuje obec.

35 Jindřich VIII. upravil volbu biskupů (anglikánských) takto: Do 12 dnů zvolí kapitola toho, jehož jim král určí; ne-li, pozbudou volebního práva a král obsadí stolec sám. „Zvolený“ přísahá králi jakožto hlavě zemské církve anglikánské věrnost, načež „posvěcen“.

Bludařstvo učinilo Angličany otroky, otrockými patolízaly, národ, kdysi tak svobodmilovný, který si vymohl na králi Janu Bezzemkovi r. 1215 velkou listinu svobod... ti, kteří ji vymohli, neuměli ani psát, ale svobodu si uhájit dovedli! Nyní otrocky králi i jeho hodné dcerušce vydali na milost i nemilost sebe, své hlavy, své statky, podlízavě pochlebovali; a parlament, kdysi senát ctihodných bojovníků za svobodu lidu? Otrocký nástroj despoty a despotky! (Weiss, Weltgeschichte.)

36 Řecká církev prohlásila Bulhary na cařihradské synodě r. 1872 za rozkolníky, protože chtěli autokefální církev. Lékaři, uzdrav se sám!

37 Ruské kněžstvo si netroufalo říci ani Vasilu IV. ani Petru I. otevřené slovo, když šlo o čistotu manželství... oba zapudili své první manželky, a ná-

¹ Protestant Episcopius žádal docela vážně, aby všichni lidé, i mezkaři, ženy, děti, dělníci atd. se naučili hebrejsky a řecky a byli takto schopni číst bibli v originále!

sledky byly přесmutné i pro říši samotnou. Petra srovnával kdosi s Ludvíkem XIV., car odpověděl: „Ludvík je větší než já, ale v čem jsem dokázal já více než on, je to, že jsem přivedl své kněžstvo k poslušnosti, zatím co on podléhal jejich vlivu.“ Za cara církev i klerus zotročeny; tak zvaný „svatý synod“ byli laikové, tedy čisté státní zřízení právníkopolicajtské! Skrze svatý synod ovládal car církev.

- 38** Jān Lindel, katolický kněz, odešel k caru Alexandru I., dostal od něho území v Bessarabii, oženil se, za ním šlo asi 2.000 lidí ze Švábska, založil sektu, ale brzy ho přestal život v onom kraji bavit; r. 1824 odebral se do Lipska, stal se luteránem, inspektorem misijní školy, ale pro odchýlnou ideologii od zastánců svobody svědomí brzo zbaven místa. († 1834, 60letý.) - Herder.

- 39** V Clevelandě, USA, se vzdal místa biskup protestant Vilém Brown, ale dostával pensi. Proč se vzdal? Asi nechtěl mluvit a kázat proti svému přesvědčení. Ve výslužbě psal nevěrecké články, z čehož pohoršení v jeho sektě, osm biskupů ho pohnalo před církevní soud r. 1924, prohlásilo jeho učení za bludařské a vyloučili jej ze své „církvě“. Ale jeho laický obhájce Schwartz řekl: „Kdysi jste se odtrhli od Říma, abyste byli docela nezávislí. Soudíte-li nyní druha biskupa, jenž užívá svobody svědomí, zbývá jediný logický krok; obléci se v kající roucho, posypat hlavu popelem a jít do Říma prosit za odpuštění hříchů, kterých se dopustili vaši otcové.“

Deník New York Herald píše r. 1904: „Musíme uznat chybu, již se naši bratři před 400 roky dopustili, musíme se zase smířit se společným otcem všeho křesťanstva a zase připojit k římské církvi, která jest matka a hlava všech církví. V ní najdeme zase centrum katolické (všeobecné) jednoty... musíme se stát katolíky.“

- 40** V Čičenicích u Vodňan se vrátil kolem r. 1930 do katolické církve jakýsi dělník; jeho dosavadní „církev“ (československá) mu dala zabavit prase k zaplacení členských příspěvků; když ho k sobě vábili, ujišťovali ho, že nebudou od něho žádné poplatky vymáhat - nevymáhali by, kdyby byl u nich zůstal. O svobodu svědomí!

B) Nauka.

Sotva kdy bude praktické na kazatelně se obírat věroučnými bludy in particulari. Věřící nejsou dnes ani s vlastní vírou obeznámeni, neznajíce kolikrát ani malý katechismus. Jaký smysl by tudíž mělo poučovat je o bludné nauce toho nebo onoho heresiarchy? Katechismu je naučit! Jaký účel mají tudíž příklady v této stati uvedené? Jsou příklady v nejužším smyslu... pouhé doklady, když kazatel nebo řečník chce své vývody doložit: „Na příklad...“ Některé bludy, dovedně rozvedené a ve své slabosti nebo nedůslednosti osvětlené, poslouží k pochopení, jak krásná, vznešená a na první pohled „pravdě blízká“ (po lidsku řečeno... zběžně a povrchně pozorovaná) jest nauka naší sv. víry, která si i podle svědectví nepřátel nikdy neodporuje, v níž není ne-

důsledností, ani polovičatostí, ani zúmyslných nejasností, které mají účelem zakrýt falešný obsah.

Spíše bude lze a snad i radno poukázat na bludy mravoučné anebo z věroučných na ty, které jsou s mrávností těsně spojeny a z nichž plynou velmi závažné důsledky pro společenský i mravní život. Tu lze jednak ukázat, jak čistá a vznešená jest morálka naše, jednak tyto bludy, dovedně ad absurdum přivedené ve svých důsledcích, ať předvídaných, ať nepředvídaných, ukáží, že by podkopaly všecek společenský řád a všecku mravnost. Dejme tomu kalvínská reprobace. „Jsem-li nevyhnutelně předurčen pro nebe, bez ohledu na jakékoli mé zásluhy, pak mne nebe nemine, a já mohu žít, jak se mi líbí. Jsem-li předurčen pro peklo, bez ohledu na jakékoli moje hříchy, pak peklu neuniknu, dělej co dělej; potom chci alespoň něco málo užít na světě, když se nemohu těšit na nic po smrti; pak jezme, pijme, smilněme, užívejme hříšných radovánek, dříve než zemřeme.“¹ Někteří bludaři skutečně tento důsledek učinili: „Předurčeným pro nebe neuškodí pražádný hřích... předurčeným pro peklo neprospěje nižádná ctnost.“ Na totéž vyjde učení o nepotřebnosti nebo dokonce škodlivosti dobrých skutků. Jsou-li podle Amsdorfa a jiných škodlivé, pak se jich musíme ze všech sil vystříhat, pak jest nanejvýš radno a prospěšno vším způsobem hřešit; jsou-li zbytečné, pak alespoň se jich zdržíme, když ukládají sebezápor a oběť. „Statečně hřeš, statečněji věř“, a nebi neujdeš, píše Luther z Wartburka Melanctonovi. Jinými slovy: „Můžeš krást, loupit, vraždit, smilnit, jsi-li přitom věřící luterán, nebe jistojistě dosáhneš.“ Kdo by se takového učení nechopil oběma rukama! Který zloděj, cizoložce, vrah, jemuž by taková nauka nebyla po chuti! K tomu připoj další blud: popření svobody vůle. „Jedu tam, kam mne Bůh veze...“ Jáká „útěcha“ pro zločince, učinit odpovědným za své hříchy Boha! Zde radno obrátit ostří proti Lutherovi: „Není-li vůle svobodná, proč rozesíláš kazatele? Do tvé ‚cirkve‘ přejde ten, koho do ní poveze Bůh (či ďábel?)... Proč vybízíš světskou vrchnost, aby ‚kacíře‘ (t. j. katolíky) trestala ždlařem, šibenicí, kolem? Nemohou za to, že jsou katolíci, jako tys o sobě tolikrát prohlásil, že nemůžeš za svá cizoložství.“ Atd. etd. „Proč jsi se snažil od vzpoury proti světské vrchnosti odvrátit vzbouřené sedláky, kdyžť je do té vzpoury zavedl Bůh nebo ďábel? Jak možno, že jsi dekretoval, že všichni vzbouření sedláci jedou rovnou do pekel, kdyžť víra sama člověka spasí, bez záslužných skutků, a oni se přec k tobě a k tvému učení hlásili, oddaně a věrně, a tebe za otce i původce své revoluce prohlašovali, tebe, revolucionáře náboženského, který se vzepřel proti vrchnosti církví, jako oni teď proti světské?“

Jakou praktickou aplikaci učinit, obírá-li se kazatel tímto thematem? Soudím, že by nebyla tak těžká ani násilná („za vlasy přitažená“). „Zde náboženství duší čistých nebo kajících, po čistotě toužících, tam náboženství pro zločince. Zde neúprosný požadavek: ‚Zapři sám sebe‘... důkaz božského původu a tudíž pravdy; tam kdekeré ústupky náruživostem - důkaz, že máme

¹ V kap. „Naděje“ poukázáno ze skutečných případů na to, že nejiné závěry učinili a k popření svobody vůle byli mimoděk popuzeni i ti, kterým doporučováno učení o negativní reprobaci, které přec církvi zavrženo není!

co dělat s lidským dílem a výmyslem, tedy důkaz nepravdy. Držme se tedy a) *Krista a jeho zákona: byl bylo naší porušené přirozenosti mnohdy trpkým, co káže, vede k blahu celou společnost již zde, a k věčnému životu jednotlivce tam, na onom světě.* b) *Církve...* Kdokoli opustí pevný základ jejího učitelského úřadu a učiní sám sebe svým učitelem, octne se ve tmách, tápe sem a tam, hloupému učiteli do školy žáka posílá, nespolehlivému učiteli, který sám neví, na čem je a co chce, který své učení (rci: své nápady) bez ustání mění a opravuje, vymáhaje přitom, abys mu naslovo věřil - jakým právem? Buď věřit ve slovo Kristovo, které mi tlumočí církev, vždy beze změny neproměnné, nebo věřit ve slovo člověka dobrodruha, který se posláním nebes vykázat nemůže. Víím, komu jsem uvěřil..."

41 Mnich Štěpán ukazuje císaři Konstantinu Kopronymovi, zuřivému obrazoborci, minci s jeho obrazem: „Kdo je na té minci?“ „To jsem já.“ Mnich hodí peníz na zem a šlape po něm, císař ho káže okamžitě popravit, mnich mu odpovídá: „Jak ty zacházíš s obrazy Kristovými?“ Ale císaře k rozumu nepřivedl, zůstal v bludu nadále a pronásledoval katolíky dál.

42 Bratr Lukáš a Chelčický, zakladatelé Českých bratří, hlásali už před Lutherem, že vzdělanost jest dílo ďáblov.

Arnold z Brescie: „Kněz, který je v těžkém hříchu, není knězem, kněz, který má majetek, nedojde spásy, ukrást církevní majetek není hřích, naopak dobrý skutek.“ Huse a Luthere, nic nového pod sluncem! (ř 1155)

43 Marsilius, kanovník v Padově od r. 1316, od r. 1326 tělesný lékař Ludvíka Bavora, po smrti Jindřicha VII. Lucemburského zvoleného za německého krále, učil: „Jediná cesta k evropskému míru jest podrobení duchovní moci pod světskou. Moc zákonodárná a soudní jest v lidu; representant, představitel a exponent lidu jest císař; i duchovní moc jest v lidu; vykonává ji obec, přenášá ji na biskupy a kněze; z toho plyne, že lid může moc jim danou zase odvolat. Papež je mandatář celku, jeho dekrety nikoho nezavazují, císař může papeže sesadit, císaře však jenom všeobecný církevní sněm.“ Tedy bludy Husovy, v Kostnici dovedně zapřené, a Rousseauovy! Ludvík Bavor dal za to Marsiliovu arcibiskupství milánské, jenže se tam nikdy nedostal; r. 1331 byl týž vládce hotov jak jeho, tak rozkolné františkány („die Parfuossen“, Barfüsser) papeži vydat! (Hergenröther, Herder, Weiss.)

44 Michal de Cesena, generál františkánů, ve srozumění s papežem Janem XXII. obnovil jednotu v řádě a přísný život podle původních pravidel zakladatele. Na generální kapitole v Perugii r. 1322 se usnesli obnovit chudobu v její dřívější strohosti, a mimo jiné učinili usnesení: „Jest katolické učení (někteří: „Je dogma“!), že Kristus ani apoštolé, ani společně, ani jednotlivě neměli pražádného majetku.“ Papež tuto větu odsoudil jako bludařskou, většina řádu se podrobila, ne však generál, Vilém Occam a jiní. Taková maličkost, a vedla k rozkołu. Nepoddajní odešli k Ludvíku Bavorovi, Cesena bojoval slovem i písmem proti papeži jakožto prý kacífi, vyloučen z řádu r. 1321, nedbal exkomunikace a zemřel nesmiřen s církví. Tato hrstka odbojných synů posluš-

ného a pokorného světce z Assisi je známa pod jménem fraticellové, tvrdili dříve než Hus, že papež, jsa kacířem, pozbyl vší moci, a spolu s ním všichni biskupové a kněží, kteří jeho učení (rozhodnutí) přijímají. Pravá církev, svátosti, kněžská moc jest prý jen u nich. Tato praubohá sektička se udržela v jižním Německu a v Itálii asi do r. 1450. (*Hergenröther.*)

- 45** Tanchelin, dobrodruh († 1115 v Antverpách), se objevil ve Vlámku, přicházel do měst s královskou pompou, v purpuru, ověšen zlatem, provázen tisícerými zbrojnoši co čestnou stráží, obracel se zvláště k ženskému pokolení, uchvacoval je výřečností, takže ho prohlašovaly za vtěleného Boha. „Vyhybejte se kněžím a mnichům!“ V jeho díle pokračoval Petrus de Bruys, zavrhoval kněžské svěcení a svátosti, toulal se do r. 1124 po jižní Francii, rozbíjel kříže, zesměšňoval křest, mši sv., modlitby za zesnulé, dobré skutky prohlašoval za zbytečné, jeho přívrženci týrali kněze a nutili mnichy k ženitbě. Na Velký pátek 1124 chtěl u St. Gilles nad Rhónou na hromadě rozbitých křížů si vařit maso, rozezlený lid ho vrhl do ohně. Jeho nástupcem byl Jindřich z Lausanny, mnich nemravného života z clugnyackého kláštera propuštěný. R. 1101 přišel do Mansu, biskup mu svěřil katedrální kazatelnu, sám se odebral do Itálie. J. mluvil úchvatně proti nemravnosti a přepychu kněžstva, dosáhl mimořádných úspěchů, ale jeho nauky byly bludařské. Když se biskup vrátil, poznal, že v bohosloví jest jeho kazatel naprostý nevědomec, vykázal ho z diecése, J. se toulal po jižní Francii, po Petrově smrti se postavil jeho hnutí v čelo, r. 1135 zajat a musil v Pise odvolat, ale na svobodě začal nanovo, pročež zajat po druhé, † po r. 1145. (*Hergenröther.*)

- 46** Drobné sekty ve 12. stol. zavrhovaly svátosti a kněžstvo, jiné učily pravému opaku: každý prý může sloužit mši sv. - Protestantismus smlouvá s každým časovým směrem a činí ústupky každému „modernímu“ směru.

- 47** Synergismus, od řeck slova *συνεργειν*, spolupůsobit. Luther: „Člověk je pařez, nevládný, bez svobody vůle, bez schopnosti konat něco dobrého, ovládá ho Bůh nebo ďábel.“ Melancton, vlastním jménem Filip Schwarzerd (své německé jméno pořečtil: černá zem, *μέλας χθόνος*), zprvu souhlasil, pak odporoval, a v tom smyslu přepracoval augsburskou konfesi, žádaje, aby ti, kteří před rokem spolu s ním volali: „Ano“, teď volali: „Ne.“ Jeho učení tvrdilo odchýlně od Luthera: „Člověk při ospravedlnění (odpuštění hříchů) spolupůsobí“ - svobodnou vůlí s milostí Boží. Lipské Interim r. 1548 souhlasilo, takéž Pfeffinger r. 1555, tento vydal dva spisy o svobodě vůle; odporovala zuřivě města Výmar a Jena, střediska přísně luterského učení, Amsdorf a Flacius 1558. Došlo k disputaci v Jeně, která nevedla k ničemu, Flacius prosadil přijetí Lutherovy „Block- u. Klotz-theorie“, Melancton ji nazval „stoica et manichaea deliria“, pohanským stoickým a bludařským manichejským blouzněním či bláznovstvím. Saský vévoda Jan Fridrich byl pro Flacia. Nová disputace se Strigelem r. 1560 nevedla zase k ničemu, Strigel uvězněn (také „důkaz“, a to v „církví“, hlásající svobodu svědomí), ale vévoda pak přisedlal, Strigela osvobodil a Flacia vyhnal r. 1561 z Jeny. Nástupce vévodův Jan Vilém se zase přidal k Flaciovi r. 1567, další nástupce August r. 1573 byl opět proti Flaciovi,

ale když poznal, že odpůrci Flaciovi jsou kryptokalvínci (zakuklení kalvínci), vydal toto neomylné definitivní vládnědogmatické rozhodnutí („definitio“, r. 1577): „Člověk je horší než pařez.“ Dordrechtská synoda potvrdila r. 1619.

48 V letech 1616—1627 se hádali protestanté, zda Kristus Pán se zřekl užívání své božské přirozenosti (všemohoucnosti atd., kenotikové), či zda její užívání jen skrýval (kryptikové); tito vyhráli. Nepřátelé, kteří vytýkají nám, že jsme se přeli s odpůrci (ariány) o jediné písmenko, jsou k těmto titěrnostem protestantů slepí. O jediné písmenko... na němž závisela celá víra! Kristus Syn Boží jest, Kristus Syn Boží není... v řečtině tento rozdíl vyjádřen jediným vsunutým písmenem!

49 Pokusy o sjednocení luteránů a kalvínů: Marsburgský náboženský rozhovor r. 1529 (Religionsgespräch) nevedl k ničemu, kryptokalvínci od luteránů pronásledováni ještě víc (č. 59). Smlouva sandomirská v Polsku, r. 1570, zamýšlela sjednotit s oběma i České bratry, nevedla k ničemu. Náboženské rozhovory v Lipsku 1631 a v Kasselu 1631, výsledek roven nule Jiří Calixt se o sjednocení pokoušel v Toruni 1645 (č. 54), marně. Jan Daräus, zprvu skotský presbyterián, pak anglikán, pak zase presbyterián, konečně independent („svobodný“), 1631—1640 cestoval po Německu, Švédsku, Dánsku, pokoušeje se o sjednocení dvou největších a potom všech protestantských konfesí, a nakonec mohl si povzdechnout: „Oleum et operam perdidit - marná námaha moje.“ Daniel Jablonski († 1741 v Berlíně) učinil další pokus, výsledek stejný. Průští monarchové chtěli jednotu provést z politických důvodů, aby sjednocením konfesí držela tím více pohromadě jednota politická jejich území, „velký kurfiřt“ chtěl prostě sjednocení nakomandovat, pohořel. Král Fridrich I. založil r. 1703 v Berlíně „smírčí kolej“ (collegium caritatis) k témuž cíli, a Fridrich Vilém I. chtěl na sněmu prosadit Corpus evangelicorum; musili kapitulovat oba dva. Pfaff napsal dílo „Alloquium irenicum ad protestantes“, a bodří protestanté proti němu protestovali. Teprve když racionalismus vykuchal všechny konfese, že zbylo jen jméno, to šlo. Fridrich Vilém III. (vládl 1770—1840) mohl při jubileu reformace r. 1817 vydat svolání, aby se všichni sjednotili, aniž se při tom vzdali své konfese, a tak utvořili „Znovuoživenou evangelickokřesťanskou církev“. Jeho svolání našlo odezvu, ale prakticky z toho pošlo jen to, že vznikly zemské církve, které všechny konfese naházely do jednoho pytle. (Hergenröther, Herder.)

50 Při smířovačkách mezi sektičkami a sektami, v které se protestantismus drolil už za života svého zakladatele, se narodilo slovo „fundamentální články“ na rozdíl od „nepodstatných“. Tímto způsobem chtěli zjednat jednotu v rozháraném protestantismu a zároveň udržet kontinuitu s minulostí. „Fundamentální články jsou ony zjevené pravdy, v nichž musí všechny konfese souhlasit, zatím co ostatní mohou být popřeny, aniž tím ohrožena víra nebo spása.“ Tak luterští synkretisté, irenikové, sociniáni, arminiáni. Dobře, definice podána, jenže: 1. Jde-li o pravdy Bohem zjevené, musím přijmout všechny a ne rozlišovat mezi podstatnými a nepodstatnými, jak řečeno v kap. 13. A. - 2. Toto vaše dogma... jest obsaženo v bibli? Ta jest vám přec jediným pra-

menem víry! Zdá se, že nám prodáváte co dogma vlastní výmysl lidský! - 3. Zbývá ještě rozhodnout, které články jsou podstatné, podle které směrnice možno toto rozlišení provést, a tu došlo brzo k hádkám a třenicím o to, které články fundamentální jsou a které jimi nejsou, což se ostatně dalo u vás čekat. Neshodli jste se, a sjednocení zvláště dvou největších konfesí, luterské a kalvínské, ode dávna toužebný sen tolika ireniků (mužů pracujících o smír), zůstane ilusí, dokud jediný protestant na zemi bude. Čím více mizela úcta k starým formulím vyznání víry, převzatým od katolické církve, tím více redukovány fundamentální články, až posléze vymýtěny i články apoštolského vyznání, tedy i víra v božství Kristovo, v trojjediného Boha a v osobního Tvůrce, a co zbylo? Pouhá negace, tedy nevěra! Jen jméno „protestanté“, protestující, kdysi proti katolickému učení, teď proti křesťanství vůbec, proti zjevenému náboženství, a zbylo jen náboženství rozumu, t. j. bezvěrecká filosofie. Harnack v tomto redukování a mizení všeho obsahu víry vidí pokrok... To jste se mohli přidat k neznabožům hned! V nové sektě šel tento proces rapidněji, netrval 200-400 let, byli za 200 týdnů tam, kam vyznavači Lutherovi a Kalvínovi doputovali po dlouhé klopotné pouti.

Smířovačky mezi různými sektičkami ve vlastním táboře vedly k různým „Consensus“, shodám: C. Dresdensis r. 1571, melanchtonští kryptokalvinci s orthodoxními luterány, kteří nemohli onu „sesterskou“ větev vlastní „církve“ ani cítit, C. Genevensis, Tigurinus, Helveticus, Sedomirensis, Poloniae.

(Synkretismus, snaha některých luteránů (od r. 1640) přiblížit se ke katolictví a kalvinismu; z toho zuřivý odpor přísných luteránů, zvl. ve Wittenberku, Lipsku a Jeně.) - *Hergenröther, Herder.*

- 51 Molanus, protestantský bohoslovec († 1722), dostal všecek výnos bývalého kláštera Loccum; proto se nazýval loccumským opatem, modlil se breviř, zůstal neženat. Snažil se o sjednocení s katolíky; církev byla ochotna k největším ústupkům, byla hotova dovolit i kalich a kněžské manželství, Bossuet mu byl nápomocen, Leibnitz jevil nemalý zájem, ale M. žádal, aby usnesení tridentina byla prohlášena za neplatná, a o to se vše rozbilo.
- 52 Ruprecht z Mosheimu ze šlechtického rodu štyrského, r. 1522—1539 děkan pasovského dómu, psal o zničení čtyř Antikristů, papežství, luterství, zwingliánství a novokřtěnectví, prý spojit všechny „církve“ v jednu církev Kristovu; zato putoval r. 1540 do žaláře, † 1544. (*Herder.*)
- 53 Za 50 let po smrti Alžběty anglické vznikla sekta latitudinářů, která chtěla učiniti konec nekonečným hádkám mezi episkopalisty, presbyteriány a independenty (ep. měli zřízení biskupské, presb. pouze kněze, ind. to ni ono); jak? „Omezit křesťanství jen na podstatné body.“ Jenže těžká věc, sami mezi sebou nebyli tito smírcové svorni, a při své „latitudo cordis“ (širokém srdci) zašli až příliš daleko, k deismu, indiferentismu a atheismu. (*Herder.*)
- 54 Náboženské „hádaní“ podle terminologie husitů, neboli dispute, jak se vyjadřuje moderní čeština... Origenes s biskupem Beryllem de Bostra r. 244, Dionysius Alexandrijský s chiliasty r. 255, antiošský kněz Malchion s Pavlem ze Samosaty r. 268, sv. Augustin s donatisty v Karthagu r. 411, kato-

lici s monofysity v Cařihradě r. 533, za husitských dob byly u nás na denním pořádku, za rodícího se protestanství bylo 16 „nejdůležitějších“ - kolik „méně důležitých?“ Král Vladislav IV. uspořádal v Toruni „láskyplný náboženský rozhovor“, jenž měl za účel sjednotit katolíky, luterány a kalvínce v Polsku; za České bratry tam mluvil Komenský; trvalo to od srpna do listopadu 1645. Jako všude a vždycky jindy: nikdo od svých názorů neupustil, a rozešli se s nevraživostí ještě větší, než s jakou přišli. Protože nikdy nevedly k cíli a nadto byly nebezpečím pro posluchače v bohosloví nedostí vzdělané, zakázala církev laikům jich se zúčastnit nebo jim být přítomen.

- 55** My máme Věřím v Boha, protestanté mají konfese, kterých za prvních 70 let trvání jejich víry vyskákalo bez počtu, jako hub po dešti. Nejznámější jest augsburská. Melanchton o ní pracoval a ji piloval do posledního okamžiku, byla podána katolickému císaři Karlu V. k schválení jakožto úřední vyznání jejich víry. Za rok, r. 1531, vyšla latinsky ve „zlepšeném“ vydání; některé věci změněny nadobro! Z ohledu na kalvínce! Na př. učení o nejsv. Svátosti. Po roce opět nové vydání, zase „poopravené“, tentokrát německy. Za tři roky tři vydání, každé jiné, a každé zavazovalo protestanty k víře... tak mrzačit mozek nemusí ani Turek! Jeho korán není vydáván každý rok v poopraveném, t. j. důkladně změněném vydání! Nejlepší při tom je, že Melanchton chtěl tou konfesí dokázat, že se od učení staré církve neodchýlili ani o vlas, a odchylovali se od vlastního! Roku 1551 čtvrté vydání, zase nadobro změněné. Mají všechna čtyři vydání pravdu? Jednou jest pravda, že to je černé, a za rok je pravda, že to je bílé? Nemají všechny pravdu? Které jsou tedy bludné? Pravděpodobně všechny čtyři! Což otec Luther? Jak se k těmto konfesím stavěl? Protestanté sami nevědí; postřehl prý, že se od jeho učení odchýlily, ale udělal nad vším kříž. Otaž se některého protestanta, zda augsburskou konfesí četl, zda ji mají v katechismu! Budeš asi jeho odpovědi nemálo překvapen!

Konfese, úřední „kredo“, které dostali protestanté někdy od vládce, třeba katolického, jako čeští od Maxmiliána II., někdy od ministra, jindy od „vysoké královské konsistoře“, někdy se na ní smluvili sami po dlouhých pohnutých debatách a po dlouhém smlouvání: „Něco slevíme my, něco musíte slevit vy...“ Takové kredo, v něž dobří a boří delegáti sami nevěřili a věřit nemohli, oktrojovali potom svým lidem a předložili k věření.

(Srov. Alb. Weiss, Apologie.)

- 56** Na synodě ve Strassburku sestavena r. 1559 nová konfese - kolikátá již! Byla závazná pro všechny württemberské kazatele, jednala především o Svátosti: ubikvita těla Kristova... Kristus Pán podle své lidské přirozenosti jest všudypřítomný, t. j. svým tělem naplňuje celý vesmír. „Pak je přítomen v každém chlebu a v každém víně! Jak je to možné?“ „To je tajemství.“ Spiše nesmysl! „Je v každém chlebu přítomný, ale ne v každém působí.“ To je blud Kalvínův, proti němuž Luther brojil! Krom toho se nevyhne monofysitismu, jestliže důkladně domyslí.

- 57** Něco podobného jako konfese bylo „Corpus doctrinae“, kodex učení. Už v 16. stol. bylo zemských církví bez počtu, a každá měla buď konfesí

nebo C. d.: Misnicum (míšenský) neboli Philippicum, proti němuž brojili přísní luteráni, Hamburgicum 1560, Pomeranicum 1565, Prutenicum (pruský), přísně luterský, r. 1567. Göttingen na rozkaz městské rady 1567. Thuringicum 1570, Brandeburgicum 1572, Wilhelminum 1576, Julium 1576 (na podnět Julia brunšvického, ale před ním už město Brunšvik obstaralo C. d. 1563, přísně luterské), a konečně r. 1580 se objevilo na světle božím Konkordienbuch pro celou luterskou církev! (Herder.)

58 Podle staré egyptské báje se proměnil Egyptán postupně ve lva, draka, pardála, velké prase, vodu, vysoký strom. Takové metamorfosy prodělává bludařstvo, zvláště protestantské; hned se tváří jako vtělená vznešenost, hned si nasadí masku mužného charakteru, hned chce zářit v domnělé kráse a svádí pestrými barvami, hned zas masku odhodí a brodí se v odpuzující nečistotě a špínou vášní, hned plyne tiše jak voda, musí-li se bát mocnějšího, hned v pýše zvedá k nebi hlavu.

59 Jsem jist, že i přemnozí katoličtí inteligenti jsou názoru, že Luther a Melanchton byli důvěrní přátelé a druzí, jedno srdce a jedna duše. V tom jsou na omylu, a to nemalém. L., odpadlý mnich a kněz, M. laik, dal se jím získat a sám netušil, do čeho se zaplétá; když prohlédl, neměl tolik morální síly jako Pirkheimer a jiní mužové, kteří z počátku s L. sympatisovali, soudíce, že mu jde skutečně jen o nápravu zlořádů v církvi, a okamžitě se od něho odvrátili, když pozorovali, kam spěje... pryč od Říma. Když se matka M. syna tázala, má-li jít za ním do nové víry, řekl jí prý, jen aby zůstala; kde jest, že v nové se lépe žije a ve staré lépe umírá. L. mu působil mnohdy těžké starosti, ale navenek musil M. táhnout s „prorokem“ za jeden provaz, pomáhat mu z kaše, když v bahnisku tonul. M. nesouhlasil nikterak ve všem s L., nebyl jeho „učelivý žák“, proto nerozum srovnávat tuto dvojici se sv. Pavlem a Kristem Pánem. Zvláště učení L. o Eucharistii, o nesmyslné všudypřítomnosti těla Kristova, se mu přičilo, a sotvaže L. zemřel, dal M. nepokrytě najevo své sympatie s kalvínskou naukou o Svátosti. Již v druhém vydání augsburské konfese projevil své mínění od L. odchýlné. (R. 1540.) Jeho systém byl nazýván kryptokalvinismus nebo filipismus; získal mnoho stoupenců, po smrti M. r. 1560 v jejich čele jeho zeť Kašpar Peucer, tělesný lékař přísně luterského kurfiřta Augusta. Již r. 1560 vydal kodex Melanchtonova učení v Corpus doctrinae Misnense (Philippicum), dal si je od kurfiřta potvrdit, schválit a všeobecně zavést do všech kostelů jeho území. R. 1571 vyšel ve Wittenberce katechismus silně protiluterský, kurfiřt začal jaksi váhat, ale Consensus Dresdensis ho upokojil; horlitele pro čistou luterskou nauku sesadil nebo vyhnal ze země... nebylo jich málo! Ale nové dílo kryptokalvínů r. 1574 mu otevřelo oči, a vítr se obrátil; hlavy tohoto směru byly uvězněny (Peucer 1574-86), ostatní ze země vyhnáni, Konkordienformel dala „věčnou sankci“ luterské nesmyslné impanační nauce jakož i všudypřítomnosti těla Kristova (Ubiquitätslehre) a přísné luterství navždy učiněno státním náboženstvím v Sasku od r. 1591 po smrti Kristiána I., za něhož se dostal kryptokalvinismus ještě jednou na krátkou dobu 1586-91 k veslu.

60 Luther svého pomocníka Melanchtona kolikráte zřekl. Když „muž Boží“ zemřel (v noci náhle, přecpav se u stolu) a M. byl zbaven jeho tyranství, mluvil proti názorům, které dříve zastával... viděl, kam vede víra bez skutků. Že prý dobré skutky jsou přec jenom nutné. Výbuch zuřivosti proti němu, byl zbaven všech úřadů, nucen veřejně odvolat. „Taková bolest, že se nevypláči, kdybych měl slz jako Labe.“ Při smrti Lutherově řekl: „Snášel jsem otroctví ponižující...“ Při smrti své († 1560): „Smrt jest mi vykoupením z běsnění theologů“ (protestantských!). Viz č. 47.

61 O očištění učil Luther, že 1. ho nelze dokázat z Písma... tedy podle jeho zásad neexistuje; 2. duše v očištění neví, zda jsou spaseny, a bez ustání hřeší, hledajíce odpočinek a hrozíce se trestu; 3. ve šmalkaldských člancích nazývá očištěc ďábelskou maskou (Teufelslarve). Neomylný prorok a muž Boží měnil své učení, podle toho, jak byl naložen a jak se vyspal, a běda, kdo by nechtěl volat spolu s ním a po něm dnes, že to je černé, a zítra, že to je bílé.

Luther z počátku očištěc zastával, pak proti němu brojil; jeho lidé po r. 1750 proměnili peklo v očištěc, t. j. zavrhlí věčný trest a uznali jen časný, a dnes nevěří ani v peklo ani v očištěc.

Döllinger v díle Reformace (str. 205nn) dokázal, že Luther v jedné otázce za 24 let změnil 14krát svůj názor, a vždy ovšem chtěl, aby každý jeho smyšlenku beze slova a bez námitek přijal, sic metl na jeho hlavu blesky exkomunikace a věčného zatracení.

62 Lev X. zavrhl 41 vět Lutherových bullou Exsurge 15. června 1520... začátek bolesti! Kdyby byl chtěl po letech zavrhnout každý jeho blud, byl by musil vydat bullu větší než středověké foliantové kodexy. Luther bullu „římského Antikrista“ spálil 10. prosince 1520 před městskou branou ve Wittenberku; jeho lidé se nesměli opovážit spálit jeho „bully“, když po čase, sedě již pevně v sedle, vylučoval ze své „církve“ milovníky náboženské svobody nebo rozhodoval ex cathedra, jak tomu neb onomu místu v bibli rozumět, nedbaje, že podle jeho nauky Duch sv. každého osvětluje, aby si dovedl vyložit Písmo sv. sám - nebo když taktéž ex cathedra rozhodoval o tom, čemu nutno věřit, vynalézaje nové články víry, staré (své vlastní!) pozměňuje nebo na hlavu stavěje. Takové kousky římský „Antikrist“ neprováděl nikdy!

Nuže, slyšme některé odsouzené věty, které „muž Boží“ hlásal, když ještě podle jména byl katolík a mnich. Uvádíme co doklad, nejen jak bláznivou nauku vymyslel - též co svědectví, jak sám sobě odporoval... člověk, jenž nesnesl, aby kdo odporoval jemu!

Věta 4.: I když v duši není hříchu, troud tělesné vášně ji zdržuje od vstupu do nebe. - 6. Lítost činí pokrytcem a ještě větším hříšníkem. - 9. Když na sebe vyznáváme všechny hříchy, bereme milosrdenství Božímu moc k odpuštění. - 10. Hřích je ti odpuštěn, když věříš, že ti jej kněz odpouští (tedy bez lítosti!). - 11. Nestarej se o lítost. - 12. I když kněz z legrace rozhřešuje, jsou ti hříchy odpuštěny, jen když v odpuštění věříš. - 13. Každý křesťan, i žena a dítě, může dát rozhřešení, když není kněze. - Exkomunikaci je třeba spíš milovat než se jí bát. - 25. Papež není náměstkem Kristovým pro celou církev. - 28. Koncil je nad papežem, a 29. každý křesťan nad koncilem. (Ale žádný nad

Lutherem!) 31. V každém dobrém skutku spravedlivý hřeší. - 32. Dobrý skutek nejlépe učiněný jest lehkým hříchem. - 34. Bojovat proti Turkům jest odporovat vůli Boží, která nás skrze ně trestá. (Což selské bouře? Proč nesoudil o nich stejně?) - Viz Denzinger, *Enchiridion*.

63 Luther neměl zdání, že pauliciáni, založení syrským bludařem Silvanem po r. 650, sebe nazývali „křesťany“ a nás „Římany“. Byla to obávaná sekta, obnovila manichejské učení o bohu dobrém a zlém (tento stvořil podle nich hmotu a viditelný svět), tropili při schůzkách pusté výstřednosti; pokrytci; r. 801 zemřel Beanes zvaný Nestoudný, jejich hlava; po něm stál v čele Sergius, jenž baanity potíral († 835); pak splynuli s jinými sektami, hlavně s bogomily. (Kap. 47. č. 67.)

64 Luther píše proti modlářství v Halle (Wider den Abgott zu Halle), když tam v založeném „Novém klášteře“ (Neues Stift) kardinál arcibiskup mohučský nashromáždil množství relikvií, ale ani slova proti modlářství kurfiřta Fridricha „Moudrého“ (opilce), jenž nahromadil ostatků ještě víc a za peníze je ukazoval, ale měl tu přednost, že byl Lutherovým ochráncem. (Kap. 20 D.)

Tento Fridrich III., saský kurfiřt, zvaný „Moudrý“ (podle doznání Luthera samého idiot), založil universitu ve Wittenberce r. 1502; jako říšský vikář odvrátil od sebe volbu za císaře na Karla V. - Lev X. chtěl mít Fridricha! Tento muž neměl nikdy sklonu k Lutherově theologii, nikdy k jeho učení nepřistoupil, žil vždy jako katolík, třebaže nepřiliš vzorně po katolicku; chtěl již Luthera z university vykázat, a přec ho protestanté pokládají za svého; mnoho rodicím se luterství pomohl - tím že Luthera ve Wormsu r. 1521 a na Wartburce chránil... dav se pro něho získat nemastným Erasmovým vtípem.

65 Luther doznává, že na Wartburku mu svědomí stále hučelo: „Jsi ty samojediný moudrý? Ostatní všichni se mýlili a tak dlouho bloudili? Kdo tě povolal?“

Luther z počátku podržel pozdvihování „Karlstadtovi na vzdory“, pak je zavrhl „papeži na vzdory.“ Jindy prohlásil: „Kdyby papež hlásal přijímání pod obojí způsobou, zastával bych já pod jednou nebo i pod žádnou.“ Tedy nejen nedůslednost, nýbrž i bezcharakternost a bezzásadnost, a to ve věcech náboženských, kde dbá zásadovosti i Turek i fetišista.

66 Seehofer hlásal na ingolstadské universitě protestantské bludy, v jeho skriptech objeveno a odsouzeno 17 bludařských vět. Luther pak napsal ušlechtilou repliku: „Wider das blind und toll verdammiss der 17 artikel von der elenden u. schändlichen universität Ingolstadt.“ Přítelka Argula z Grumbachu mu pomáhala Seehofera hájit, k všeobecné legraci bohoslovců. Universita tedy vyhlásila veřejnou disputaci o oněch člancích na 11. duben 1523; neukázal se ani jediný, ani hrdina Luther, aniž kdo jiný. (Hergenröther, Herder.)

67 Jeronym Emser, neúnavný katolický polemik, zúčastnil se lipské dispute se svým vévodou Jiřím saským r. 1519, psal administrátorovi pražského arcibiskupství, litoměřickému proboštovi Janu Zackovi, otevřený list, v němž

mu dokázal, že Luther nesmyslí a neučí o papežském primátu jako husité, že je tedy docela pochybené, vidí-li Češi v Lutherovi druhého Husa. Luther podle svého zvyku odpověděl nadávkami a napadl „lipského kozla“ (Emser měl kozla v rodinném znaku. - *Evers, Janssen.*)

- 68** Při disputaci v Lipsku se dovolával Luther Husa, kterého dříve spolu s celým českým národem prohlašoval za arcikacíře. „Církev jest sbor předurčených k věčnému životu.“ Jenže v jeho systému jest předurčení nesmysl! Hodí se do něho jako pěst na oko! Proto nezbývalo než vymyslet novou definici: „Předurčení jsou ti, kteří slyší evangelium (rozuměj: Lutherovo!), přijali křest a sakrament (Svátost... t. oltářní), což jsou tři zevnější známky pravé církve.“ Obratem ruky z neviditelné Husovy církve předurčených udělá viditelnou církev „svých“ věřících, jemu na slovo věřících. Melancthon: „Neviditelná církev je fikce a mátoha.“ Zwingli na rozdíl od Wiklefa a Husa tvrdí a jejich nauku doplňuje („zlepšuje“) tvrzením, že každý „vyvolený“ (předurčený) si je svého stavu milosti vědom... a přitom milost v katolickém smyslu popírá! (*Evers, Janssen.*)

Protestanté mluví o neviditelné církvi, o sboru předurčených... Neviditelná pozemská společnost viditelných lidí! Vzduch je neviditelný, byť ho bylo sebevíc, ale těžko si představit neviditelnou hromadu viditelných kamenů, neviditelný roj viditelných včel. Když však šlo o „pravou“ církev vůči katolíkům, státu, o církevní majetek, budovy, o její vliv na výchovu, školství, o získávání nových členů přetahováním do protestantského tábora, ať hlásáním „čistého“ evangelia, ať podplácením nebo násilím, o obsazování vlivných úřadů ve státě a kterýchkoli úřadů v jejich „církvi“, nemyslili nikdy na „neviditelnou církev“, k níž přec - důsledně promyšleno - patří možná i mnoho katolíků, poněvadž snad i mezi nimi se najdou předurčení k věčnému životu. Jsou předurčení jenom luteráni? Co není, může být! Tento katolík může časem přijmout vaše „čisté evangelium“, je tedy předurčen už nyní, už od věčnosti... Všichni protestanté věří v „neviditelnou“ církev, a ovoce? Racionalističtí bohoslovci 17. stol., logičtější než jejich „otcové“ Luther & Cie, domyslili - a pojem církve odhodili... musili vymýtit ze svého systému takovýto nesmyslný pojem.

- 69** Prot. Vilmar: „Učení o církvi patří k naukám, které se musí teprve vytvořit; bude to trvat 11 staletí, snad ještě víc.“ Jako by články víry musil nějaký pták Velikán Velikánovič vysedět z vejce nebo jako by rostly na způsob krápníků! Vilmar ví, že neexistuje žádná protestantská „církev“, že jsou jen sekty, a myslí, že tomu závěru unikne schová-li se za dlouhou periodu; jejíhož konce se nedočká. Jako kdybych řekl: „Chtít udělat hranatý kruh, to bude trvat tisíc let, snad ještě déle.“ Týž praví: „Protestantští dogmatikové pokládají svou katedru nebo pracovnu za celý svět.“

- 70** Tomáš Erastus, vlastním jménem Lieber, zwingliánský lékař a theolog. hájí pronásledování a upalování čarodějnic, popírá samostatnost církve... V Anglii a Skotsku přijat s potleskem... tam všecka církevní samostatnost byla pohlcena státní mocí! „Erastianer sind nicht Christianer.“ († 1583) Církev jen kolečko ve státní mašině! Zpečetěno 1648. (*Hergenröther.*)

- 71** Protestant Fromann v New Yorku, velmi nepříjemně překvapen dílem katolického historika Janssena, jenž postavil velikost a čistotu Lutherovu do pravého světla, vypsal r. 1885 cenu 5.000 dolarů tomu, kdo vyvrátí Janssenovo tvrzení o reformaci... cena dosud čeká na uchazeče... pravděpodobně vzrostlá o úroky?
- 72** Synoda Dordrechtská v Holandsku od listopadu 1618 do května 1619. Oč se tam jednalo? Urovnat spor mezi antelapsáři (supralapsáři) a infralapsáři. První učili, že Bůh každého předurčil ke spáse nebo k zavržení, odezíraje od pádu prvního člověka do hříchu, druzí poněkud tuto bludnou nauku zmírnili a hlásali, že k predestinaci došlo teprve s ohledem na hřích Adamův; blíží se tedy k negativní reprobaci. Arminius (Jakub Hermanss, † 1609), profesor protestantské theologie v Leydenu, dostal od své církevní vrchnosti úkol, aby infralapsáře jakožto odpůrce přísné kalvínské nauky vyvrátil; když se ponořil do studia problému, přiklonil se k nim sám, místo co by je potíral. Viděl totiž, že podle výstřední nauky Kalvínovy by Bůh byl původcem hříchu, poněvadž předurčit k věčnému zavržení nejen bez ohledu na osobní hříchy toho kterého, nýbrž i bez ohledu na pád prvního člověka znamená předurčit přímo k hříchu, který zavíní věčné zavržení. Zastánci výstřední kalvínské nauky slu-li gomaristé podle svého vůdce Gomara. Po smrti Arminiově byl nejvlivnějším členem jeho strany (arminiánů) slavný Hugo Grotius, který pomýšlel na přestup k církvi katolické. Na synodě v Dordrechtu zvítězili rigorosní gomaristé, arminiáni odsouzeni, pronásledováni, někdy i krvavě... až do r. 1630. Když takto jednali kalvinci se svými lidmi, kteří jen v maličkosti se odchýlili od strany vítězné, čeho se mohli od nich nadíti katolíci?
- Hádky a rvačky tohoto druhu byly v protestantském ležení časté, nikoli ojedinělou výjimkou. (*Hergenröther, Herder.*)
- 73** Kde je důslednost? Jen v katolické víře! Ta důsledná do krajnosti, její systém je vzor logiky, jak doznávají i nepředpojatí nepřatelé. Pak je důsledná nevěra, aspoň jistá její forma, je důsledná v negaci a omylu. Každé bludařstvo je nedůsledné, ale nade všechny vyniká po této stránce Luther; jeho systém je nelogičnost, nedůslednost a polovičatost až do nejvnitřnějšího morku. Ke každé jeho větě ti najdu jinou, která jest buď jejím opakem nebo aspoň na štíru s ní.
- 74** „Prophet“, luterský list vycházející ve Vratislavi, psal r. 1842: „V témže evangelickém kostele je totéž učení zároveň kázáno a popíráno nebo v nejrozmantějších obměnách pojímáno; nějaké spolehlivé rozhodnutí v nejvyšších životních otázkách jest u nás nemožné.“
- 75** Jouffroy, bezvěrec, na konci života obrácený k světlu Kristovu: „Protestantský katechismus jest ruina podobná velkému bohatému paláci, který od zlodějů vydrancován a zcela rozbořen.“
- 76** Pruský ministr kultu Jan Wöllner vydal náboženský edikt proti vzmahajícímu se osvícenskému nevěreckému racionalismu r. 1788, ukládaje, aby se přísně dodržovaly staré luterské konfese a žádaje přísnou censuru pastorů i kandidátů bohosloví. Co pořídil? Nic. Na 50 letáků se vynořilo na světlo proti

jeho výnosu, nový král Fridrich Vilém III. ho r. 1798 propustil ze státních služeb, čímž výnos mlčky odvolán.

77 Evers, bývalý pastor, líčí úsilí své i jiných pastorů o zavedení z p o v ě d i, která jediná podle jejich soudu byla s to držet mládež v patřičných mezích, poskytnout jim duchovního rádce v nebezpečných letech, být i rádkyní dospělých, dopomáhat k sebepoznání a k pokroku i vytrvání na cestě ctnosti. Krom dvou farností se všechny pokusy nadobro zhatily, a co on sám? „Zkusil jsem to s mládeží před konfirmací, pak ještě dva roky mi chodili na katechese a k ‚zpovědi‘, a konec; ani nejzbožnější jsem k tomu nedostal, třebaže v kázání jsem o tom mluvil důtklivě a často, vysvětluje velký duchovní prospěch a požehnání zpovědi. Zůstalo jen při všeobecné formulí.“ Vycítili všichni, že jde o dílo lidské, nikoli božské! Ať zaváděl „zpověď“ vládní katechismus nebo na vlastní pěst pastor!

Sedláci filosofovali: „Kdybych udělal těžký hřích a nemohl se ho ve svědomí zbavit, šel bych do katolického kostela v N. Tam kněz v domku, nevidí mne, nesmí prozradit ani slova, a hřích je mi docela jistě odpuštěn. Katolíci jsou jisti, když jim dá kněz rozhřešení, že jim Bůh odpustí, ale kdo dá našim pánům pastorům moc a právo odpouštět hříchy? My jsme proto protestanté, abychom nemusili věřit, že pastoři mohou věci, které může samojediný Bůh.“

Evers zkoušel zpověď zvláště u nemocných; farníci kroutili hlavou, že to prý „něco nového, což nikdy nebývalo“. Jen všeobecná formule lítosti. U lože umírajících slyšel mnohdy: „Pane pastor, udělejte to co možná krátce, udělejte to sám.“ „Přece se nemohu zpovídat místo vás!“ „Proč by ne? Jste studovaný pán, umíte to z paměti, hříšní jsme všichni.“ Posílá domácí pryč, ti se nehýbají, a nemocný mu praví před nimi: „Nejsem si ničeho vědom; nevěříte, jak dobré mám srdce. Ptejte se po celé vesnici, nikdo na mne nemůže nic špatného povědět.“ Když konečně s nasazením všech pák dostal příbuzné za dveře, začal s otázkami, ale pochodil zle. „Pane pastor, jak se mne můžete na něco takového tázat? To je urážka, já nejsem horší než ostatní, já za to nemohu, že jsem hříšný, já jsem se nestvořil, já za svou povahu nemohu, já jsem si ji nedal...“ Zatím domácí za dveřmi už hlasitě pokašlávali... Co mohl ubohý pastor dělat?

Evers četl o jistém faráři, že měl patenu a kalich vždy pohotově, aby mohl i v noci okamžitě spěti k nemocnému, kdyby byl volán. Když tedy přišel na svou štaci, táže se kantora,¹ kde ty věci jsou, a dostává odpověď: „Ty věci

¹ Kantor, laický pomocník pastorův při liturgii. „Laický“... vždyť i pastor je laik! Jejich „duchovní“ nepřinášejí Bohu oběť, nemají svatých svěcení, jsou jen predikanti, kazatelé, a to laičtí kazatelé. Plyne to z učení Lutherova, zamítajícího kněžský stav a mluvícího o „všeobecném kněžství všech věřících“. Evers: „Luterská pýcha přešla všem do krve, poněvadž jsou podle něho všichni ‚ve křtu zrození kněží‘...“ Po kázání k němu přijde sedlák: „Pane pastor, vy jste falešně kázali ‚Ať neví levice, co činí pravice‘... Váš výklad je falešný! Toto slovo znamená: ‚Dávejte, aby to vaše kasa necítila‘...“ Marné všechno vysvětlování a přesvědčování; podle Lutherova má každý právo vykládat si Písmo, jak chce. Onen lakomý sedlák byl od té chvíle pastorem největším nepřítelem.

mám u sebe, co jsem kantorem, tedy přes 40 let." „Což kdybych byl k nemocnému volán v noci?" „Žádné obavy, to se nestane; náš lid pana pastora neobtěžuje ani ve dne. Teprve váš předchůdce zkoušel s přijímáním nemocných, ale to je zbytečné, vždyť víra samotná člověka spasí." „Máte hostie a víno vždy připravené?" „Co vás vede! Večeře Páně je jen dvakrát za rok. Týden před tím pošlu ke kramáři do N. pro krabici oplatků a pro několik lahví vína; co zbude, oplatky zahodím a víno vypijem." „Což když jsou nemocní?" „To se nestane. Nač chcete pokračovat v nové módě, kterou zaváděl váš předchůdce a tak se zbytečně obtěžovat?" „Jak jste to dělal, když se přece hlásili?" „Musil jsem to vědět den předtím, a poslal jsem do města." „Mezitím může nemocný umřít!" „To se také nejednou stalo." „Z čeho jsou oplatky?" „Z mouky a vody. Rozumí se, že nejlepší mouku kramář vzít nemůže, chce-li na tom krámu co vydělat." „Jest víno pravé?" „Kdo to může zkoumat! Kupec ví, že ženské rády sladké, proto se řídí podle jejich chuti."

- 78** Evers mluví o pastrovi, který na kazatelně hřímal proti smíšeným sňatkům, ale svému příteli, stavebnímu radovi H., poskytl všemožnou pomoc, aby mu zjednal katolickou bohatou slečnu, a skutečně je dostal dohromady. Z toho ovšem mnoho řečí, ale bodrý kazatel se dovedl bránit: „Kdyby katolická církev nebyla tak nesnášenlivá, kdyby katoličtí kněží nechali lid na pokoji a neobtěžovali vymáháním reversu o katolické výchově dítek, neměl bych zhora nic proti smíšeným sňatkům, pak by mužové ponechali svým protestantským ženám volnost, aby vychovávaly dítky in evangelio." „Kdyby ve vaší osadě si vzala protestantská dívka katolíka, vy byste jim ponechal volnost, aby si děti vychovali, jak by chtěli?" „To nikoli, samozřejmě by výchova musila být protestantská." „A kdyby neposlechla?" „Vyloučil bych ji z církve." „Nuže, nemějte za zlé katolickým kněžím, že jednají právě tak! Co se tolik rozčilujete?" „Protože oni mají zpověď, a tím jsou ve výhodě proti nám; proto mají tak velký vliv na lid." Tu se ozval laik: „Tu to máte! Náš horlivý ‚biskup‘, protestant, by chtěl nutit k zpovědi! To nedokážete! Já slyšel mnoho lidí kritizovat nový (hannoverský protestantský) katechismus, kde je zavedena zase zpověď. Říkají, že se raději stanou katolíky, než by šli k pastrovi k zpovědi." Druhý laik: „Buď docela protestant nebo docela katolík. Kdybych musil k zpovědi, šel bych raději ke katolickému knězi než k protestantskému pastrovi, který má ženu. Nedávno jsem slyšel pastory debatovat o tom, zda zpovědní tajemství váže i vzhledem k světské vrchnosti." (Obrázek z doby, kdy vláda v novém katechismu předepsala zpověď... Žel, že nevím, zda „vláda" sama k zpovědi šla!)

- 79** Evers: „Protestantská revoluce nepochází od onoho ducha, který v církvi žije, nýbrž od onoho, který už v ráji protestoval proti božské autoritě."

Týž o vyšším protestantském bohovědném učilišti v hannoverském městě L o c c u m. Tam musil být každý kandidát „mužem vědy" a mít svůj „systém"; jaký? To bylo lhostejno, jen když byl proniknut „evangelickým duchem"; přitom zachoval „evangelickou svobodu" každý, jen když se zdržel „římanění". V kázáních k lidu se musilo „z ohledu na slib" (složený vládě!) mluvit o zázracích Kristových jako o historických faktech, ale „vědecký theolog" je „pokládá

za báji." Své věřící souvěrce titulovali tito naděšní kandidáti bohosloví „steifleinene Hyperorthodoxen“.

Pastorů státní církve ve francouzské části Švýcarska, popírající tajemství nejsv. Trojice, vtělení, tedy i dědičný hřích atd., nazývají věřící „barbarské“ kalvince mômiers, kejklíři.

- 80** Evers vypravuje, jak vypadaly konference luterských pastorů; samé „ožehavé otázky církevní“, a těch bylo na sta. Jest zajímavě slyšet, jaké vysvědčení chudoby dávali pastoři své „církvi“, vyrostlé pomocí knížecího byzantinismu z luterské revoluce; namáhali se, jak jen možno, zatušovat rozkladný proces, který z revolučních principů Lutherových nezbytně vyrůstal a jehož nebylo lze zastavit, jako nezastavíš rozklad mrtvol. Pastoři drženi pohromadě „železnou obručí zemské církve“; jeden se proti tomu nesměle ozval, druhý zabručel, že takové projevy je učiní nahoře neoblíbenými, dostanou-li se do novin. „Cožpak si ten dobrý muž myslí, že pruská státní moc bude trpět rozbití státní církve? Dokud bude Prusko stát, a to bude stát a růst, dokavad bude stát země, bude svou církev pevnou rukou držet. Děkujme Bohu, že jsme k Prusku přivtělení! (Hannoversko r. 1866.) V něm máme ochranu proti římské rozpínavosti! (Vordringen.)“

„Boží slovo a učení Lutherovo nepomine, nikde a nikdy. Náš otec L. zvláštním osvícením Ducha sv. vyložil slova Písma o Antikristovi, že se týkají papeže; šmalkaldské články, jemu Duchem sv. také vnuknuté, prohlašují za dogma, že papež je Antikrist.“ Pak debata, a vyznavači nauky, že při čtení bible každého Duch sv. osvití, se hádali a rvali o každé slovíčko a o jeho výklad, až nakonec zahřměl do vřavy hlas: „Vy jste nepřítel říše (Pruska)! Jak by asi otec Luther, náš muž Boží, na vás ve svatém Eliášově rozhorlení zahřimal, že byste se do země propadli!“ (Vzato z Eversova díla „Licht und Schatten“ a „Unter den Bauern“. Odtamtud všechna čísla, kde citován Evers v této kapitole.)

- 81** Evers: Jednou debata o tom, je-li papež Antikrist. „Ve šmalkaldských člancích ho otec Luther za A. prohlásil, tedy článek víry.“ „Ale v nejstarší a nejvznešenější konfesi, totiž v augsburské, o tom nic nestojí!“ Pak řeč o Konkordienformel, která obsahuje „jednotné kredo“ všech luteránů. „Ale v našem hannoverském církevním řádě není uznána, proto pro nás neplatí.“ Nakonec se shodli v tom, že katolická církev důsledností vyniká nad ně. Jeden z lepších jim řekl trpkou pravdu: „Nemohu vystát neustálé láteření na katolíky na kazatelně, ve škole, při konfesi; lépe by bylo dát je našim ovečkám za vzor náboženské horlivosti.“

- 82** Evers uvádí řečníka: „Tento úřad (diakonisek) je starý jako církev sama. Je to jeden z nejdůležitějších bodů, kde bude stále a stále prorážen kordon nepřátelských mocností, stále a stále úžeji se kolem církve svírající. V řecké církvi trvaly diakonisky až do 12. stol., v latinské byly pohlceny kláštery. V reformaci už máme začátek diakonisek: Luther sám ošetřoval nemocné morem (?? Kdy? Kde?), a jen nedostatek osob mu znemožnil založení diakoniství.“ Ovšem, když radil jeptiškám, aby se vdávaly - ale staré, které ne-

mají vyhlídek, že by ženichy ulovily, aby zůstaly, kde jsou! Osob nechybělo - když šlo o vdavky!

- 83** Evers: „V zázraky někteří moji lidé nevěřili, přímo je popírali, a přitom zůstali protestanty. Taktéž popírali i moc modlitby.“ Někteří o kostel, modlitebnu nezavadili. „Dostačí, když věřím srdcem.“ Stejnou odpověď dostal, když vybízel k modlitbě u stolu, jak to jejich dědové dělávali. Těžká, vlastně největší námitka, která byla jediným, ale docela porážejícím trumfem, bylo slovo: „Toto nikdy nebývalo, zavádíte něco nového.“ Tak to vypadalo v hannoverských vesnicích u prostého lidu po r. 1850.

Jedna dáma: „Zdaž nezlomil otec Luther okovy otroctví kněžského jařma tím, že nás všechny udělal kněžími? Spravím si tedy vše s Bohem sama bez pastora.“ „Za to ať mu děkuje čert, kterého promoval Luther za doktora theologie, poněvadž jemu vděčí za poučení, že mše a svěcení kněžstva je pouhý Teufelsdreck - oblíbený to výraz našeho otce Luthera.“ (Dalo by se odpovédět i jinak: „Až si zloději a vrazi založí republiku, zbaví je otec Lecián okovů a učiní všechny soudci, pak si každý vše spraví se státem sám, bez soudce.“)

Dobrý otec Luther chtěl, aby vrchnost nutila policií lid k postu na jeden až dva týdny, aby prý sedláci a služební nezbujněli.

- 84** Evers: „Vzpomínka na vlastní bohoslovecké studium.“ Dopoledne se posadil na katedru prof. Ewald, zvaný „Jindřich Neomylný“ (Heinrich der Irrtumslose), a lálel na kolegu Bertheaua, rozlícen hodil jeho nejnovější knihu do kouta. Odpoledne se posadil na katedru B., od kolegy takto anathematizovaný, a se stejnou neomylností hlásal pravý opak toho, co před několika hodinami dekretoval Ewald.

- 85** Evers: „Mladý luterský pastor si chce vzít dceru kalvínského pastora, což není prázdnou závadou, aby se nemohla stát luterskou paní pastorovou.“ V době po r. 1850 pustili luterští pastoři na svou kazatelnu kalvínské kolegy a naopak, a u nás vyučoval tu a tam děti česko-bratrské a československé, luterské i kalvínské někde československý, jinde česko-bratrský anebo jakýkoli duchovní, jenom ne katolický... u nás určitost, tam bezbarvosť a jalovosť.

Týž: „Své nenávisti protikatolické obětují vše, byť sebecktější a posvěceno stářím a tradicí, byť pocházelo i z dob apoštolských. Žádný obraz u cesty, jenž by mysl povznášel vzhůru jako v katolických krajích, žádná svěcená voda, jako by se báli, že smyje hříchy, které mají tak rádi.“

Že mají protestanté v rodinách bibli, kterou nikdo nečte, protože jí nikdo nerozumí, nemusil nám povědět teprve Evers; je to očividná věc, kterou si domyslí každý a priori.

- 86** Kateřina Nichollová, anglická konvertitka, po dlouhých bojích a rozvažování se chce stát katoličkou. Z toho doma i v kroužku známých rozruch a odpor, a výsledek všeho byly disputace s pastory. K. se táže jednoho: „Čemu učí anglikánská církev o obcování svatých?“ „Co mne se týče...“ „Nechci slyšet, co o tom soudíte vy, nýbrž co o tom učí anglická církev.“ Věděla, že protestanté toto učení v 16. stol. zavrhlí. „Víte, že anglická církev pokračuje s duchem doby. Ve stol. 16. sice toto učení zavrhlá, ale od té doby se ten člá-

nek mohl změnit." Z toho by bylo lze odvodit několikery důsledek. Za prvé, v tomto učení se blížíte katolické církvi, a kdo nám zaručí, že časem se k ní nevrátíte i v ostatních člancích? Za druhé, zavrhlí jste toto učení neprávem, když se k němu zas vracíte; kdož ví, zda jste neprávem nezavrhlí všechny ostatní články? Za třetí, myslíte, že to, co bylo pravda ve stol. 16., není pravdou dnes? Za čtvrté, církev katolická je pevná a beze změny ve svém učení, vy měníte články víry jako klobouk. Za páté, „článek víry se může změnit": jak? Sám sebou jako víno v ocet? Může se „během doby" měnit násobilka? Anebo si to Pán Bůh „rozmyslil" a zjevil vám, že to teď „je jinak"? Komu, kdy a kde to zjevil?" Pastoři nedovedli na její pochybnosti odpovědět; proto radili matce, aby ji vodila do zábav... Tak chtěli její pochybnosti umlčet!

Od její sestry Kristiny si vyžádal jeden pastor slib, že nikdy nevstoupí do katolické církve, že se žádným katolíkem nebude o náboženství mluvit, on sám že bere na sebe odpovědnost za její spásu.

87 Kateřina Nichollová: „Před konfirmací (r. 1850) jsem nevěděla o náboženství zholá nic. Ptala jsem se sestry, ta nevěděla též nic. Přišel k nám pastor, a já měla vykonat obvyklou zkoušku. Chvěla jsem se strachem, protože jsem si byla vědoma své nevědomosti. On však hovořil o všeličems, až se mne posléze otázel: „Kdo učinil toto všechno?" „Bůh." „Velmi dobře, vidím, že jste dostatečně připravena." Slíbil, že za dva dny přijde zas, ale nepřišel, vzkázal mi po své ženě, že jest nemocen; mám-li prý něco na srdci, abych mu to vzkázala po ní, že mi po ní pošle odpověď. Snad se bál zkoušky zrovna tak jako já." Dívka z velmi zámožné a nábožné rodiny; jak to vypadá u chudiny?

88 Jinak líčí své pocity při konfirmaci konvertita P. Hammerstein T. J. Konfirmace, u protestantů náhražka za biřmování, za tuto svátost duchovní vyspělosti, kterou všichni zavrhlí. „Konfirmace jest jakási obnova křesťánského slibu. Měl jsem slavně prohlásit, že pokládám za pravé náboženství křesťanství, a to luterské křesťanství, a že je chci celý život vyznávat a zůstat mu věren." (Mimochodem podotýkám ze zkušenosti duchovních správců smíšených osad katolickoprotestantských, že po konfirmaci se skutečně stávají protestantští jinoši i dívky nápadně zarytější proti katolické víře, což na nich předtím pozorovat nebylo; zřejmý vliv toho, jež nazývá katolická theologie „simia Dei"... opíčí se po Bohu i v této napodobené svátosti mužnosti a síly, vlévaje svým lidem zarytější zášť proti pravdě Kristově.) „To vše nemělo pro mne obtíží, pokud šlo o křesťanství všeobecně pojaté. Ale jak to bylo s luterstvím in particulari? Katolík jest na tom v podobných okolnostech dobře: vůči němu stojí jeho církev vybavená mocí a autoritou Kristovou, mluvíc jeho jménem. Slyší od dětství, že Kristus nezaložil nějaké křesťanství všeobecné, nýbrž katolickou církev, v níž jest křesťanství ztělesněné a uskutečněné, že vytvořil nejen obsah, t. j. učení víry, nýbrž i formu, t. j. nádobu, v které má být víra uchována, totiž katolickou církev (které jediné svou pravdu svěřil). Katolík se oddává a poddává bezvýhradně církvi katolické s touž jistotou jako křesťanství (maje jistotu, že kromě ní křesťanství pravé neexistuje), pro něho jest církev katolická křesťanství samo (s křesťanstvím totožná), nikde jinde ho nehledá a netuší, ostatní jsou mu oddělené sekty. Ne tak protestant. Jeho

církev nečiní nárok a neosobuje si výhradní učitelskou autoritu a také to činit nemůže, leda že by zapřela svůj původ. Odkazuje každého vyznavače, aby hledal a bádal v bibli a „své“ křesťanství si sám našel. Neprohlašuje o sobě, že jest jediná pravá neomylná církev, nýbrž jedna ze sesterských církví, nesčetných a stejně oprávněných (a milujících se sestersky jako fena a kočka!). Ovšem nedůsledně jest krajně nesnášenlivá. Konfirmand se má rozhodnout, chce-li s Lutherem přijmout dvě svátosti či s pravoslavnými sedm, zda s Lutherem uzná přítomnost Krista v Eucharistii či zda ji s Kalvínem popře, zda s Lutherem pokládá křest dítek za pravý či s novokřtenci za neplatný atd. To má rozhodnout hoch 14letý, který snad ještě nikdy bibli neviděl, nerci-li, aby ji v originále četl, varianty zkoumal atd. Tomu nedostatku má odpomoci vyučování konfirmandů (tedy přec jen autorita lidská, lidského učitele, nikoli autorita slova Božího v bibli), vyučování, kde se mu dokazuje, že luterská „církev“ jest jedinec pravá a žádná jiná (viz, co právě řečeno o „sesterských“ církvích!), že tedy mohou na ni s dobrým svědomím přísahat. Toto vyučování se bere cestou ryze negativní. Ne jako u katolíků: „Věřím v jednu svatou katolickou apoštolskou církev“; nedokazuje se mu, že luterská církev jest pravá, nýbrž že katolická církev jest *n e p r a v á*, že Kalvín pravdu nemá. Hoch přísahá na luterské křesťanství, a neměl dokumenty ani v rukou (augsburskou a jiné konfese... neví tedy, nač přísahá, co má a co nemá věřit... kupuje zajíce v pytli!) Mluvílo se mi o solafidesiustificatio, o tom, že víra samojediná člověka ospravedlňuje, o dvou svátostech, ale žádný důkaz! (Žádný z bible, a z tradice, kterou zavrhuje, teprve ne.) Kde najdu důkaz pro pravost tohoto učení? O apoštolském původu luterství ani zmínky. (Z pochopitelných důvodů! Den narození jest 31. říjen 1517!) Všecko vyučování záleželo v tom, že z bible nám dokazovali: v jednotlivých sporných bodech mají pravdu luteráni proti katolíkům nebo kalvíncům. (Tedy zase lidská autorita! Učitel jim dokazoval, a na jeho slovo se měli spolehnout!) Ale při tom byla vždy možnost, že v jiné sporné otázce mají pravdu katolíci nebo kalvínští! Avšak i v těch bodech, které nám byly vykládány, nebyly vyloučeny pochybnosti: „Kdo mi ručí za to, že luterský výklad je správný? Že luterský překlad bible je správný?“ To byly věci, které budily v mé duši pochybnosti, takže jsem váhal zavázat se po celý život k luterskému učení.“

Není každý 14letý hoch hlava tak bystrá jako byl H., aby prohlédl nebetyčné nedůslednosti, v které se protestantismus každým krokem zaplétá. Není dnes té nevraživosti a nepřátelství mezi kalvínem a luterány jako kdysi, kdy se vzájemně nenáviděli více než katolíky; ale to nepochází z nějakého „sbratření“ - důvod je v tom, že přestali věřit ti i oni. Když luterští přestali věřit v přítomnost Krista Pána v Eucharistii a kalvínští v predestinaci, když jedni jako druzí nevidí v božském Spasiteli víc než prostého žida, pak padá samo sebou učení Lutherovo o všudypřítomnosti těla Kristova atd., pak se mohou obě konfese sestersky „snášet“ jako s neznabožem ten, kdo je katolík podle jména, a v srdci má víry stejně co onen.

89 Po r. 1890 se stalo v Porýní. Pastor zkouší před konfirmací: „Která církev jest pravá?“ Jedna dívčina mu odpovídá: „Katolická.“ „Jak jsi mohla

přijít na takovou odpověď?" „Protože katolická církev jest založena od Krista, evangelická od Luthera." Tamtéž jedna dcera řekla otci pastrovi: „Bůh jistě nenechal svou církev plných 1500 let tápat v mlhách, až přišel Luther."

- 90** P. Hammerstein diskutoval s jedním protestantským profesorem bohosloví: „Každý vykládá bibli jinak, i v důležitých otázkách: luteráni, kalvínci, katolíci, vy... kdo má pravdu?" Choulostivá otázka! Kdyby byl řekl: „Já" nebo: „Luther", byl by činil nárok na neomylnost, ať pro sebe nebo pro svého „muže Božího".

Týž se zaručil jistému superintendentu čestným slovem: „Slibuji vám, že zůstanu protestantem, najdete-li mi jediný doklad, že si katolické učení v něčem odporuje." Pán mu uváděl to a ono, jenže H. dovedl odpovědět... nebýt důkladně ve sv. víře poučen, byl by ztracen!

Týž: „V katolických knihovnách najdu vždy oddělení ‚askese', v protestantských ho není!" Aspoň jedna věc, kde jsou důslední a svorní... není zapotřebí dobrých skutků.

- 91** Konvertitka baronka Hermanová vypravuje, že po r. 1850 se „pokusil" president, hlava bavorských luteránů, zavést podle starého luterského katechismu znamení kříže, zpověď atd., věci, které zavrhovány nebyly, když se císař Karel V. namáhal o zjednání smíru mezi katolíky a novotáři. Marné ministrový námahy! Obec řekla: „Ne."

- 92** Přítelce této baronky, Emilii Ringseisové, pocházející z vážené veskrze katolické rodiny, psal Albán Stolz: „Princip protestantismu, svobodné bádání, jest duševní pýcha, princip katolictví, být poslušen církve, jest pokora; k Bohu vede pokora." Mohl dodat: „Tak zvané svobodné bádání vneslo do protestantského tábora rozklad a rozleptalo je nadobro, tak jako svobodný pravopis by vnesl zmatek do literatury... každá kniha a každý píšíci by měl pravopis „svůj", ani dva stejný."

- 93** Juliána Asseburgová tvrdila už v 7. roce, že má vidění; protestanté měli najednou velkou radost, že mají také mysticky omilostněné duše, horovali pro ni, Leibnitz ji stavěl na roveň katolickým světicím středověku, sv. Brigitě a jiným; † po 1708, 36letá, způsobivši později svým lidem nemalé a nemilé rozpaky.

Pro zjevení slečny Asseburgové horoval též Jan Petersen, jenž žil na venkovském statku u Magdeburku a napsal 50 chiliastických spisů, očekávaje brzký příchod Kristův. (*Hergentröther, Herder.*)

- 94** Jan Dauth, ševcovský tovaryš ve Frankfurtě, pak spisovatel a kazatel, předpovídal ve spise *Helle Donnerposaunen* a jiných brzký zánik katolické římské říše a celého světa; † po r. 1736. (*Herder.*)

- 95** Židovská dívka se chce stát katoličkou; jakýsi pastor jí píše, chtěje ji přivést do svého tábora. Dostává od ní odpověď: „Co mi můžete dát, čeho bych jako katolička už neměla? Nic, leda nenávisť ke katolické církvi. Bibli mám a mohu v ní číst podle libosti, mám nadto k dispozici svátosti, které

vy nemáte a které mi zjednávají útěchu a sílu.“ (Stalo se ve Washingtoně, list datován 16. máje 1922..)

- 96** Jeden reformátor vinil druhého, že špatně vykládá bibli: Beza vytýká Oekolampadiovi, Castelio (Chastillon, kalvínec, od kalvínců na životě ohrožovaný, protože rozhodně odsuzoval upálení Servetovo, Kalvínem nařízené) Bezovi, Malinaeus oběma, Castelliovi i Bezovi, Zwingli Lutherovi, Luther Münzerovi, a rozumí se, že i Zwingliovi. Anglikáni v jedné petici podané Jakubovi I. tvrdí, že v překladu žalmů, který jest v jejich oficiální modlicí knize, jest přes 200 míst nesprávně přeložených nebo přímo zfalšovaných. Broughton vytýká anglickému překladu Starého Zákona 48 nesprávností, jakožto i to, že milionové nerozumějí Novému Zákonu, nesprávně si jej vykládají; kazatelé diecése lincolnské si stěžují u Jakuba I., že anglický protestantský překlad bible jest nesmyslný a namnoze zúmyslně padělaný. (Th. Moore, *Travels of an Irish G.*)

„Toto jest tělo mé...“ Tento jediný výrok Páně měl v protestantském táboře koncem 16. stol. na 200 různých výkladů! Osiander píše o svých souvěrcích, že vyznavači augsburské konfese mají 20 různých náhledů o dostiučinění Kristově, všechny odvozené a dokázané z bible, 16 různých náhledů o hříchu dědičném, a o počtu svátostí tolik mínění, kolik sekt. Bez učitelského úřadu ztrácejí nadobro pevnou půdu a základ i oporu.

Erasmus: „Proč zavrhuješ uctívání svatých?“ Farel: „Poněvadž v bibli o tom nic nestojí.“ „Ukaž mi tedy, kde v bibli stojí, že jest nutno ctít Ducha sv.“ „Ti tři jedno jsou.“ „Ten verš já neuznávám!“ (Komma Joanneum.)

Anglikánský biskup Marsh vystoupil kolem r. 1820 ostře proti nešvaru, aby si každý vykládal bibli, jak ho napadne. Katolický kněz Gandolphi mu odpověděl: „To je táž střízlivá a rozumná řeč, kterou mluvili před 300 roky katolíci, kdy reformátoři byli v deliriu biblové horečky.“ Dissenters a biblická společnost mu řekla jinými slovy totéž: „Střílíte proti nám šípy, které pocházejí z římského toulce.“

Protestant citovaný Th. Moorem: „Napřed byli všichni náhledu, že jisté texty bible učí zcela zřejmě a určitě predestinaci; za královny Alžběty musili zastánci svobody vůle na naléhání biskupů do žaláře; od dob Karla I. jsou všichni naši (prot.) bohoslovci názoru, že tytéž texty učí svobodě vůle.“

- 97** Duchoborci, ruská sekta, hlásali: „Ne zevnější slovo Písma, nýbrž vnitřní osvětlení ducha skrze Krista jest princip víry.“ Tedy pravý opak Lutherů! V této změti protichůdných názorů a nápadů stojí pevně skála Petrova, ozářená sluncem božské neomylnosti, církev katolická, třímající pochodeň pravdy a netápající za rojem bludiček.

- 98** Učení begardů, odsouzené koncilem ve Vienně: „Cvičit se v úkonech ctnosti jest věcí člověka nedokonalého; duše dokonalá si dává dispens od ctnosti. (Nietzsche: „Jenseits von Gut und Bös.“) Polibit ženu je těžký hřích, pohlavní styk s ní hříchem není, zvláště když je kdo k němu pokoušen.“ (Denzinger.)

- 99** Jansenistická věta, odsouzená Alexandrem VII: „Nehřeší muž, který zabije ženu ve hříchu dopadenou.“

Jiná jansenistická věta, odsouzená Inocencem XI.: „Smilstvo není samo v sobě (intrinsece) zlé, nýbrž jen proto nedovoleno, poněvadž zakázáno. Právě tak sodomie: kdyby ji Bůh nezakazoval, byla by dobrá, ano mohli bychom k ní být zavazováni pod těžkým hříchem. Hřích se vdanou není tak těžký, souhlasí-li její muž.“ (Est fornicatio, non vero adulterium.) - *Denzinger*.

- 100** Otec konvertity Maurera, historik, studuje po r. 1860 v Lipsku bohosloví; profesor Vuttke mu praví: „Nechceš-li se stát orthodoxním (věřícím protestantem), musíš pryč, nejlépe do Jeny. Zde se utlouká všechna svobodomyšlnost; vlády vidí, že jejich moc se chýlí ke konci, hledí udržet korunu na hlavě tím, že ohlupují jedem orthodoxie.“ Mladý kandidát bohosloví uposlechl, šel do Jeny, a tam byl za pololetí tak zpracován, že na bohoslovecké fakultě odhodil poslední zbytky křesťanského názoru životního. „Vzešlo mi světlo!...“ Po letech se stal synovi ukazatelem pravé cesty ke katolické pravdě, ale sám zůstal protestantem.

*

Tento protestantský dějepisec může být po nejedné stránce příkladem nám. Třebaže do církve nevstoupil, hájil jeho neobyčejně ušlechtilý smysl pro pravdu a právo církev vždy a všude, kdykoli a od kohokoli byla neprávem napadena. Svému synovi řekl otevřeně, co katolíkům zazlívá, že totiž v boji proti nepřítelům pravdy Kristovy, ať jest útočník v nepravu sebevíc, se omezí na to, že rozpínají nad hlavou loyálně deštník, netroufajíce si vzít do rukou meč. Když při smrti slavného katolického historika Janssena psaly protestantské noviny: „Jemu přísluší smutná zásluha, že lhaním a překrucováním historických faktů učinil z Luthera ubohého sektáře“, zastal se pomlouvaného sám: „Tak mohou mluvit a psát lidé, kteří jsou líní, aby jeho dílo sami studovali, nedovedou si utvořit samostatný úsudek.“ Janssen byl totiž první katolík, jenž se nebál portretovat Luthera z jeho korespondence a spisů tak, jak skutečně vypadal; před ním se každý katolík bál „urazit“ protestantské cítění a povědět jim o „muži Božím“ nepokrytou pravdu, zatím co protestanté k nám tolik ohledů nemávali. Za „tolerantního“ katolického vládce Josefa II. se nesměl Luthera nikdo ani dotknout, proti papeži se směly psát, tisknout a šířit hanopisy nejhrubší ráže.

47. ŠÍŘENÍ A ROZMACH BLUDAŘSTVA.

Stále a stále opakují a zdůrazňují: nechť kazatel a spolkový řečník neopomíná důtklivě upozorňovat: „Čím to, že ‚nápravci‘ à la Luther našli takovou odezvu? Podle vás v upadlé církvi u lidu a kleru mravně zchátralého? Ne-li jediné proto, že jim trefil do noty? Že jeho vystoupení a slovo bylo vodou na jejich mlýn? Co mohlo být vodou na mlýn těchto mravně zbídačelých lidí? Čím bylo lze jim padnout do noty? Jedním slovem, čím bylo lze se jim zavděčit a je rázem získat?“ Radno srovnat Luthera s Řehořem VII. Ve stol. 11. církev upadlá neméně než ve stol. 16., Řehoř reformátor - možno říci „neméně než Luther“? Tento velký papež, sám chud a čist, chtěl mít čistou, chudou a svobodnou církev - a jak dopadl u tehdejšího znemravnělého kleru vyššího i nižšího! Kazatel čistých mravů jim nikterak netrefil do noty aniž za ním všecko s jásavým „hurá“ běželo jako za prorokem z Wittenberka! Ve vlastním městě zajat a na životě ohrožován musí z Říma prchat, jednou na sever, po druhé na jih, a umírá nakonec ve vyhnanství. Hlasatelům jeho reformních dekretů se vedlo nejinak; nebyli od nemravných kněží přijímáni s otevřenou náručí jako Lutherovi predikanti, mnohdy jen tak tak, že zachránili život, prchajíce před rozzuřeným davem souložných služebníků oltáře. Zamysleme se jen nad logikou našich nepřátel: „Církev znemravnělá, kněží znemravnělí, kláštery znemravnělé, a najednou z jednoho z těchto prohnitých klášterů se vynoří kde nic tu nic druhý Eliáš, horlitél pro zákon Boží a pro čistotu mravů, a jeho vystoupení s jásotem od znemravnělých vítáno, jeho slova přijímána, celé znemravnělé Německo jest při něm!“ Myslím, že ten, kdo chce, aby takoví kněží a řeholníci, takové jeptišky a laikové ho vítali jako osvoboditele, musí jinak své instrumenty naladit než vy nám namlouváte, než nějaký druhý Eliáš! Kdyby hudl o čistotě mravů, byl by hlasem volajícího na poušti, jehož slovo by naprázdno bez ozvěny zaniklo v liduprázdné bezvodé pustině! Když za čtvrt století po přibití pověstných thesů na dveře zámeckého kostela jiné, these, chtějící wittenberské studentstvo odvrátit od nemravnosti, která spolu s čistým evangeliem se šířila jako morová rána nebo jako rakovina - v čemž byl všem nejzářivějším příkladem sám otec Luther - nikdo si jich ani nevšiml, nerci-li aby našly takový ohlas a rozletěly se po luterském již Německu jak oheň po strnisku. Luterská města, podle výroku „muže Božího“ nové Sodomy a tisíckrát horší než Sodoma, o takovou písničku nestála.

Druhá otázka: „Čím to, že celé kraje a národy se k novému evangeliu přidávaly, ať s potleskem, ať váhavě, ať proti své vůli?“ Pravda se musí ponenáhlu a za těžkých zápasů probojovávat, duby rostou pomalu, jen muchomůrky a plevel roste a šíří se nad pomyslení rychle, jen fráze najde okamžitě ohlas v tisícerých srdcích, jen za

demagogem a revolucionářem à la 1789 běží dav. Jakousi analogii k protestantismu skýtá jediný blud, ariánství. Jediný, který se rozšířil nad pomyslení rychle, ač nepředstihl v tom směru luterství, jediný, jehož se rázem přidrželi celí národové. Důvod byl v jeho ideologii. Surové, nekulturní, nevzdělané kmeny germánské, nedávno na víru obrácené, na př. Vandalové... Těm bylo pochopitelnější bludné učení, že Kristus jest pouhý tvor, než nevystihlé tajemství svatosvaté a převznešené Trojice Boží. Krom toho lid šel tehdy za svými vládci - šel za nimi z pravé církve do bludu, jako krátce předtím šel s nimi a za nimi z pohanstva do církve Kristovy. V tom podoba... Protestantismus by se nebyl tak bleskurychle šířil a rozšířil, kdyby světské rameno nebylo bezohledně vhánělo lid do Lutherova tábora. Druhý důvod jest odchylný; nikoli ideologie... Luther sám za málo měsíců pustil odpustky nadobro z hlavy - odpustky, kvůli nimž se prý od církve odtrhl; nešlo o věrouku, nýbrž o mravouku. Uvolnit zákon Boží! Povolit šroub! Popustit uzdu vášní! Pánům hodiť jako kost psům církevní majetek a přitůžit absolutismus, takže se zvrhl v despotismus, kněžím a laikům dát nevázanost, na níž ostatně měli podíl samozřejmě i páni, a reformátor byl pánem situace. Že někteří čisté mužové šli za ním? Sotvaže prohlédli, kterak a več se jeho hnutí začíná vybarvovat, opouštěli ho jeden za druhým!

Proti důkazné síle a logice těchto vývodů nelze zhola nic namítat. V Apologetické abecedě jsem portretoval Luthera i Kalvína, zvláště prvního z obou, a to podle korespondence jeho i jeho přátel. Sám jsem neměl tušení, jak podlý charakter a nízký demagog, jaký nemrava a opilec tento „druhý Kristus“ byl, dokud jsem se do jeho spisů a listů nezahloubil. Překvapen jsem byl já, překvapen byl jistě nejeden čtenář Abecedy. Chránil jsem se přehánět, ba naopak, nebylo lze povědět vše - tak ohavně mluvil, jednal a psal, že papír, ač mnoho snese, Lutherovy kousky a jadrné výroky by nesnesl.

Příklady.

A) Zbraně a cíle.

Jinými slovy: prostředky, kterých se blud chápal a na něž byl vlastně odkázán, aby se šířil a šířit mohl; pohnutky, které vedly k založení sekt; cíle, které sledovali bludaři, když se od Říma odtrhli; co hledali nebo si od přestoupení k nim slibovali ti, kteří k nim odpadli. Zřejmo, že jde o argumentaci: „Po ovoci poznáte strom, nesbírají s trní líky ani s bodláčí hrozny.“ Jaký omyl, soudí-li i katolický věřící, že bludaře vedly vyšší ušlechtilé pohnutky, touha po nápravě zlořádů, studium a podobně! Nepopírám, že zlořády zavdaly někdy podnět bludařům k vystoupení, že někteří přišli na scestí, poněvadž při

studiu bohoslovných problémů opustili pevnou ruku církve, a chtějíce si záhady vysvětlit sami, zbloudili. Toto druhé se týká zvláště starověkých bludařů. Poněvadž to jsou bludy dávno vymřelé, máme prakticky co dělat jen s bludy novověkými, tedy s protestantismem, a tu by se mýlil velice a každý, kdo by jim přikládal pohnutky jen zcela tak čestné, chceme-li toho slova užít, jakými se mohou proti nim vykázt jejich někdejší předchůdci. „Cherchez la femme!“ Platí o Lutherovi, Zwingliovi, Jindřichu VIII., československé, dříve českomoravské „národní církvi“ atd. Jejich narození odpovídá vzrůst. Nekalými prostředky... Podvod, násilí, krutosti, mučírna, žalář, šibenice; okrádání, ohlupování; olupování, tedy lhaní a přivádění na mizinu, kde hrozil hlad a žebrota, zotročování: to jest katalog jejich zbraní. Kristus vysílal apoštoly se zbraněmi docela jinými! Křížem vyzbrojeni vytáhli, aby mu dobývali svět, a hleděli láskou získat Kristu národ celý... Najdeme snad sektu, která se uvedených prostředků zdržovala, buď že jí k dispozici nebyly, což jest obvyklé, nebo že jí jakási ušlechtilá lidumilnost bránila, což bylo výjimkou převelmi vzácnou? Pak se taková nikdy nedopracovala znatelnějších úspěchů a zůstala omezena na nevelký okruh vyznavačů. Vizme České bratry! Což na př. nová sekta? Ta se šířila jenom pomocí světského ramene, a proto živořila a živoří. Že by nebyla sáhla ke zbraním nahoře vypočteným? Jen kdyby byla mohlá! Neurvalé scény při zabírání (po česku loupení) našich kostelů, při čemž někdy tekla i krev, jsou toho zřejmým dokladem.

1 Sv. Hilarius píše proti Ariovi: „Žel, že jsem nežil za Decia nebo za Neronu! Mužně bych vyznal víru a všecek lid by se mnou šel na smrt. Nyní však bojujeme proti nepříteli, který podvádí a do léček chytá, proti Antikristu Konstanciovi, jenž nebičuje, nýbrž lichotí, nevypovídá ze země, nýbrž obohacuje, aby nás zničil; nevede nás ke křesťanské svobodě skrze žalář, nýbrž ctí nás ve svém paláci, aby nás tak učinil otroky (bludu). Staví chrámy, chtěje víru zničit, a vyznává Krista, aby ho zapřel. Ó Bože, jeho jazyk neustále o tobě mluví, ale přitom činí (císař) vše, abychom věřili, že nejsi Bůh.“ O Lutherovi mohl říci: „Pane Ježíši, tebe má stále na rtech, a přitom činí vše, aby nás od tebe - od tvé církve, od tvého ovčince - odvedl.“

2 Aristarch, literární kritik v letech 150 před K., četl Homéra s censorním písátkem v ruce; který verš se mu nelíbil, ten prohlásil za vsunutý a bez milosti ho vyškrtl. Jeho jediný důvod: „Non placet - nelíbí se mi.“ Cicero: „Homeri versum negat, quem non probat.“ Jako on s Homérem, tak zacházeli bludaři s biblí, začínaje Marcionem v 2. stol. a konče Lutherem.

Když Lutherovi vytýkali vlastní lidé, že falšuje biblí, na př., že do citátu sv. Pavla: „Víra člověka spasí“ vložil slůvko: „Víra sama spasí člověka“, počil je nadávkou a řekl: „Když váš nový papeženec (kdo nepřisahal na každý Lutherův nápad, byl „papeženec“) dělá tolik rámusu se slovem „sama“, řekněte mu zkrátka toto: „Dr Martin Luther to tak chce mít a praví: Papeženec a osel jsou jedno.“ Tak chci, tak poroučím.“

Protestant Bunsen: „Lutherův překlad bible má na 3.000 chyb a nepřesností.“ Hádky a spory mezi protestantskými bohoslovci neměly míry ani konce, zato-

čil tím saský kurfiřt August, který jim předepsal Konkordienformel, vydanou na jeho rozkaz v Torgau roku 1576 a revidovanou za rok potom v Bergenu u Magdeburku.

Překlad bible od katolického protivníka Lutherova Ecka jest věrnější než Lutherův, Mistr Eckhart († 1327) ovládá němčinu dokonaleji než Luther, jako Tomáš ze Štítného češtinu dokonaleji než Hus.

- 3 Luther přeložil bibli, Zwingli jeho překlad zkoumal a řekl mu, že slovo Boží mění a kazí. Vydal pak sám překlad, a luteráni mu řekli, že slovo Boží falšuje. Kalvín vydal překlad, slavný kalvínek Dumoulin († 1658) mu vytkl, že činí textu násilí, překrucuje, přidává. Oekolampadius s basilejskými doktory vydal překlad, kalvínek Beza jim řekl, že ten překlad jest na některých místech bezbožný. Beza vydal překlad, basilejští mu řekli totéž, co on jim. Kazatelé v Ženevě zavrhlí všechny překlady a obstarali nový, Jakub I. anglický prohlásil jej za nejhorší ze všech. Tyndal, Coverdale a jiní vydávali překlady, a vždy jim bylo od toho neb onoho z vlastního tábora vytýkáno, že překrucují text.

- 4 Falšování bible přešlo protestantům v krev. Aby dokázali, že moc kněžská jest v lidu a od lidu, zfalšovali r. 1664 verš Sk 6, 3; sv. Petr žádá věřící, aby vybrali sedm mužů (jáhnů), jimž „bychom my (apoštolé) tu péči (moc) dali.“ Zfalšovali: „Jimž byste vy tu moc dali.“

Již Tertullián Marcionovi a sv. Augustin vytýká Pelagiovi, že falšují Písmo... Pelagius, bludař, jenž popíral nezbytnost milosti a tvrdil, že člověk vlastní silou dokáže uvarovat se každyčkého hříchu a dosíci nejvyšší svatosti, vzal do práce verš sv. Jakuba: „Jazyka však nikdo zkrotit (ovládat) nemůže“, přidal k němu otazník, takže v řečtině nabyl tento výrok smyslu: „Jazyka že by nikdo ovládnout nemohl?“

Vilém Meinhold nevěděl si rady, jak čelit nebezpečí racionalistické kritiky bible, leč tím, že chtěl ošálit své lidi falešným románem Čarodějnice. (Die Bernsteinhexe) Napsal jej r. 1843 a vydával za dokument ze 17. stol. s vědomím a úchvalou pruského krále Fridricha Viléma IV. Takovými prostředky bylo nutno podírat luterskou víru! (M. † 1851, jeho syn se stal již r. 1849 katolíkem, 1853 přijal svatá svěcení, † 1873.)

- 5 Luteráni se snažili dokázat, že nauka Lutherova není zbrusu nová, že má větší a účtyhodnější stáří, než kdo si může myslit. (Do jisté míry mají pravdu, nic nového pod sluncem, ani většina Lutherových nápadů... jenže nedokázali, že jeho učení se kryje s učením apoštolů!) Když to nešlo s apoštolý, snad to půjde lépe s valdenskými; dokáží tedy, že tito už před L. kázali to, co on. Ale ani to nešlo tak hravě; proto falšovali jejich spisy, jejich kredo, nauku o svátostech, katechismus, tak aby souhlasil s luterským. Protestant Herzog sám dokázal pravdymilovným souvěrcům, jimž účel posvěcoval prostředky: „1. Učení valdských ani jejich sekta nejsou starší než Petr Valdus, v němž tedy nezbytno vidět jejich zakladatele; 2. uznávali více než dvě svátosti, které Luther ponechal.“ Pak ale dodává: „Málokdy měla pia fraus (nevinný úskok... rci vědomý podvod!) takové štěstí jako tato.“ Začali s tímto podvodem pracovat už za života L. r. 1532. Herzog užívá slova „transformiert“, pro-

měnit, místo padělat. „Protestantský svět byl takto celá staletí mystifikován.“ Nejen takto, i jinak mnohonásobně! Tento podvod přešel do spisů vážených protestantských bohoslovců Perrina, Legera, Breza, Hahna, Mustona, Monastiera a přemnoha jiných. Z toho patrně, jak vysokou úroveň protestantské bohosloví mělo a má; žádný z největších bohoslovců nepokládal za nutné poohlédnout se po pramenech a v nich bádát nebo se aspoň přesvědčit, co na uvedeném tvrzení pravdy, žádnému o to nešlo, aby zjistil pravost citátů, jeden opisoval od druhého. My katolíci známe jejich bohovědu lépe než oni sami! Zvláště slovo „sola fides“ (víra samotná) jest Petrovi Valdskému docela neznámé a jeho systému zcela odporuje. (Srov. Th. Moore, *Travels of an Irish Gentleman*.)

6 Flacius, známý centuriátor (původce „centurií“, magdeburské protestantské církevní historie s fanatickou protikatolickou tendencí) a po celé Evropě proslulý falšovatel textů („Flaciův nůž“... vlastní jméno Vlačič), učinil ve sporu o dobré skutky výrok: „Mezi učením Kristovým a Lutherovým s jedné strany, učením ďáblovým a Majorovým s druhé strany není smíru.“ (Major, protestant, zastával nutnost záslužných skutků.) Tedy ďábel zastánce a obhájce dobrých skutků! Prapodivný to pekelník!

7 Brettschneider, generální superintendent v Götě, ve svém katechismu několikrát vydaném píše: „Tridentský sněm praví: kdokoli řekne, že nejlepším pokáním jest nový lepší život, budiž vyloučen z církve a pokládán za kacíře.“ Čti Trid. ses. 14. can. 13! „Kdo řekne, že nejlepším pokáním jest pouze lepší život ...“ (Evers.)

8 Město Hannover bylo poluterštěno povstáním luzy. Vévoda Erich I. ponechal katolíkům alespoň jednu kapli za městem v Hainholzu, ale i ta byla po jeho smrti katolíkům vzata jeho vdovou Alžbětou. Tato, dcera markraběnky Alžběty, která utekla od manžela Joachima I., kurfiřta braniborského, k Lutherovi r. 1528 a dlouho si u něho „pobyla“. Její dcera, jak řečeno, manželka Erichova, už za jeho života intrikami poluterštila všechna panství. Erich, podle jména katolík, v srdci docela vlažný, z lásky k této druhé ženě ponechal jí volnou ruku. Byla to emancipovaná panička, hašteřivá, ústa plná bohabojných frází jako ne jeden protestantský koryfej, podporovala šíření luterství v městech, zvláště když jí dobře zaplatili. Predikanti „pracovali“ tak, že napřed rozeštvávali luzu. Po smrti Erichově vnutila ženskému klášteru ve Wunsdorfu luterství, třebaže tento klášter byl bezprostředně podřízen císaři („reichsunmittelbar“)... to hohenzollernské princezně neškodilo. Po smrti zákonitě představené prosadila volbu své desítileté dcery, která nikdy do W. nepřišla, a jejím jménem vládla v klášteře sama. Sotvaže jí muž umřel (r. 1542), provedla „generální visitaci“ všech měst a klášterů, násilím zavedla luterství. Nástrojem jí byl odpadlý ženatý cisterciák Rabe, jenž se přitom pořádně obohatil.

V klášteře ve W. zjednána „náprava papeženských zlořádů“ takto: oltáře až na jeden zničeny, obrazy svatých právě tak, co se dalo zpeněžit (liturgická roucha a nádoby), odvěčeno, modlitba v chóru zakázána, zpověď u mnichů takéž, místo nich musily poslouchat kázání predikantů: „To je teď vaše zpověď!“ Knihovna vybrakována, knihy poslány k revisi, „papeženské“ zničeny.

Reholní sestry kanovnického řádu se bránily zuby nehty, žádný klášter neodpiral znásilnění svědomí jako tento, ale co pořídily proti násilí? Děkanka se-sazena, místoděkankou ustanovena poddajná ženská. Vy, kteří cedíte slzy, že při protireformaci (t. j. katolické obnově) byli nuceni poddaní vrátit se k víře otců, kteří to prohlašujete za násilí proti svobodě svědomí, proč toto bezpříkladné násilí vetřelého luterství zamlčujete, s ním sympatisujete, je schvalujete? Není to pokrytectví? Oblíbený prostředek jako v Anglii byly „visitace“; který klášter se bránil, byl rozeznán.

Tato Alžběta, vdova po Erichovi, vykonala se svým 16letým synem téhož jména pout do Wittenberka k „prorokovi“. Za rok vnutila synovi r. 1545 nevěstu o 10 let starší, šerednou Zdeňku, dceru odpadlého saského vévody. Luterská výchova Erichova, kterou Luther se slzami dojetí schvaloval (neuměje vychovat děti vlastní!), způsobila u jinocha pravý opak: odpor proti novému vetřelému náboženství; sotvaže se osamostatnil, smetl se šije protestantské jho (nemohl smést nehezkou ženu!) a prováděl katolickou protireformaci. Lid se rád vracel k víře otců, o kterou byl násilím oloupen; jenom města, plná revolučního ducha a smýšlení, zůstala luterská. Ale stopy luterské výchovy nezmizely, nový vévoda byl laxní, světácký, rozmařilý, potřeboval peníze, toho využili nepřátelé kříže, aby vynutili od něho výsady ve prospěch luterství. Žena mu dítek nedala, po něm přešlo celé území do protestantských rukou a definitivně zavedeno novotářství... lid musil víru na komando vládců měnit jako kabát. (Evers.)

- 9 Hohenstein... Poslední katolický hrabě Arnošt († 1552) domlouval, seč mohl, opatu cisterciáckého kláštera walkenriedského, aby vyplenil protestantského ducha z konventu - marně! Novotářství nabývalo u zvlažnělých mnichů upadlé kázně vrchu od r. 1546. Klášter, založený r. 1127, rozvíjel ve středověku neobyčejnou hospodářskou činnost. O nádheře chrámu, posvěceného r. 1290, i budov, kterých bylo po zrušení kláštera užito k lámání kamene, svědčí velkolepé trosky. Tento klášter („reichsunmittelbar“), kde luterství ovládlo a pak bylo zase na krátkou dobu potlačeno (osídlen katolickými mnichy z Kaisheimu 1629-31), byl r. 1648 sekularisován, t. j. zabrán či po česku ukraden státem.

Jmenovaný hrabě nebyl s to ani na vlastním území luterské novotě zabránit a její postup zadržet, nechtěl-li sáhnout k prostředkům, kterých se chápali luterští vládcové, aby pomohli k vítězství protestantismu, totiž k násilí.

Arnoštův vnuk, poslední svého rodu, žil prostopášně, zadlužen zemřel roku 1593, hrabství Lautenberg odkázal jako léno arcibiskupu mohučskému, ale čtyři hodiny před tím, než přišli mohučtí úředníci ujmout se správy území, zmocnil se ho násilím fanatický luterán Wolfgang v. Grubenhagen. (Evers.)

- 10 Ve spojení s predikanty podporovaly fanaticky luterskou novotu dva kláštery, augustiniánský a premonstrátský Ilfeld u Hildesheimu. Založen ke cti nejsv. Panny r. 1190, dosáhl rychle neobyčejného rozkvětu, tvořil středisko jakési kongregace, k níž patřilo 21 konventů, zničen v selských bouřích r. 1525 spolu s blízkým klášterem premonstrátek, založeným téhož roku jako konvent

mužský. Obnovitel ilfeldského kláštera, opat Tomáš Stange, se všemi řeholními kanovníky přijal augsburskou konfesi. (Evers.)

- 11** Konvertita P. Hammerstein T. J.: „Alžběta anglická nám byla ve škole představována se svatozáří... Poprava Marie Stuartovny, jež se nedala umlčet jako mnoho jiného z její vlády, byla ospravedlňována s takovým vynaložením výřečnosti, jakou nerozvinuli při žádné jiné historické otázce. Prý tehdejší situace světa, všude prý bylo čisté evangelium ohroženo, a to vše neúprosně vymáhalo (I) smrt zajaté královny jako jedinou záchranu.“ (II) Tedy hlava proradně zajaté, ještě proradněji odsouzené a nanejvýš proradně odpravené suverénní vládkyně cizího státu, vlastní sestřenice Alžbětiny, musila padnout pod sekerou kata, aby zachráněn čistému evangeliu život! „Čisté mi to evangelium“, řekli by staří Čechové.

Týž Hammerstein: „Po přečtení Möhlerovy Symboliky (obhajoby katolické pravdy) jsem viděl, že od dětství nás klamali a místo katolické církve nám ukazovali strašidlo.“

- 12** Gilbert Burnet, anglický bohoslovec, biskup v Salisbury († 1715) a historik, mluví podobně jako učitelé jmenovaného konvertity. O Alžbětě a jejím čistém tatíkovu Jindřichu VIII. (byla jeho nemanželskou dcerou) píše: „Tyto krutosti byly nutné k provedení a utvrzení reformace.“

- 13** Strauss o jednání města Norimberka proti Charitě Pirkheimerové a jejímu klášteru: „Takové tvrdosti byly nevyhnutelné při zavedení nového evangelia. Či myslí Höfler, že při prvním zavádění křesťanství krutosti chybělo?“ Ovšem, nejen že myslíme, ale i tvrdíme, dokud nám Strauss takové krutosti nedokáže! Leda se strany pohanů jich nechybělo... krutosti proti vyznavačům křížel (Schöppner, Charakterbilder; Digby, Ages of faith)

Tyto výroky by měl mít každý katolický inteligent v evidenci a použít jich jako trumfu, když se vytýká papeži, že na náš národ posílal křížová vojska. Ne že bychom neblahou tu politiku schvalovali, ale že lidé, kteří mluví jako Burnet a Strauss, mají nejméně práva papežům krutost vytýkat.

- 14** Po porážce zwingliánů u Kappelu, kde jejich pohlavár padl, se mstili protestanté na katolících tím, že jim pálili vesnice, mučili a zabíjeli bezbranné, pobíjeli jejich dobytek, ničili majetek, o křížích a kostelích nemluvě; nešetřili ani starců, dětí a žen: „To je malý trest za modloslužbu těch Amalekitů!“ Přitom na plná ústa jako Hitler: „My chceme jen pokoj, papeženci jej ruší!“ A přec dostali v katolických kantonech svobodu vyznání, i po své porážce. Kdyby byli zvítězili jako r. 1847! Nebylo by dnes ani jediného katolíka v celém Švýcarsku! - Indiáni při přepadech šetří žen a dětí! Donatisté?

- 15** Oldřich württemberský, sotvaže se r. 1503 osamostatnil, ukázal, co v něm vězí. Bídne vychován, násilník, zavraždil r. 1515 rytíře Ludvíka Huttena, aby se mohl zmocnit jeho manželky; proto ze svých zemí švábským spolkem knížat vyhnán. Honem se přidal k rodičímu se luterstvu, s pomocí Filipa Hessenského dostal ztracené země zase do moci r. 1534. Zavedl násilím luterství

v celé zemi i na universitě v Tübingkách a ve všech klášteřích kromě Zwiefalten; vydatně mu při tom pomáhal uteklý benediktin Blarer a predikant Schepff.

Křišťan Besold, konvertita, († 1638 v Ingolstadtě), dokázal, že většina zrušených klásterů ve Würtemberku byla bezprostředně podřízena císaři (reichsunmittelbar), pročež od místního zemského vládce zabráný proti všemu jak církevnímu tak říšskému právu; rozumí se, že potentát už nevrátil, co ukradl.

- 16 Theodor Schlegel, opat premonstrátského kláštera v St. Luzi, generální vikář biskupa churského, neohrožený obhájce víry zvl. na náboženském rozhovoru v Ilanzu 7. ledna 1526; proto od zwingliánů nenáviděn, od nich křivě obžalován z účasti na domnělém spiknutí, chtěje prý na stolec churský dostat milánského Gianangelo Medici, syna tamějšího lékaře, pozdějšího Pia IV.; strašně zmučen, že nebylo ho lze dostat na popraviště, sťat na silnici 23. ledna 1529. Srovnej s tím, že Lutherovi od katolíků na sněmu ve Wormsu nezkriven ani vlas! (*Hergenröther, Herder.*)
- 17 V Nizozemí, v části obývané Vlámý, bylo za necelé tři týdny, 10. - 27. srpna 1566, vytlučeno 400 klásterů a kostelů, zničeny proslulé varhany v antverpské katedrále, zvané perlou Nizozemska, pošlapána nejsv. Svátost atd.
- 18 Dne 9. února 1529 provedl Oekolampadius (Jan Heussgen) v Basileji „čistku“; 800-1000 vzbouřenců, nejnižší spodina lidu, „vyjednávalo“ s městskou radou, obklopivše děly radnici, a než se otcové města vůbec vzpomínali a mohli říci ano nebo ne, vrhlo se 300 lidí na přední klášter; chrám byl brzo plný trosek, rozlámaných soch a zničených obrazů. „Pracovali“ spolu i kluci 8-12letí, tedy dílo beze sporu kulturní, k jakému nedostačí mravní a vzdělanostní úroveň jakákoli. Nazítří 400 lidí, vedených katem, tedy podle tehdejšího pojmání vyvrhelem městské společnosti, provádělo „čistku“ v ostatních kostelích; trosky vzácných uměleckých památek, které v očích kata samozřejmě měly stejnou cenu jako v očích hlasatelů čistého evangelia, naskupeno na 12 obrovských hromad na hlavním náměstí před dómem a spáleno za indiánského řevu vyznavačů nové čistší víry. Pro tyto skvosty Machar slz neronil. (*Hergenröther, Evers, Weiss, Janssen.*)
- 19 Do Ulmu pozvala městská rada r. 1531 Butzera a Oekolampadia. Co bylo ze zlata a stříbra, bylo otcí města už dávno zpeněženo; šlo nyní jen o „čistku“, odstranit zbytky římské modloslužby, přes 50 vzácných oltářů v dómě, dvoje vzácné varhany, soch bez počtu; neušetřeno ani uměleckých řezb na chórových lavicích, ani ozdob portálu. Od městské rady bohatě za své barbarství odměněni (byli by na to stačili Vandalové, nebylo zapotřebí akademicky vzdělaných pánů!) táhli oba s Blaurerem do Bieberbachu, kam je rada zvala k podobné čistce, právě na sv. Petra a Pavla. V listopadu toho roku zemřel Oekolampadius na kostižer, čisté evangelium v něm ztrácelo velkého horlitele proti Bálově modloslužbě, plného ducha Eliášova.
- 20 Albrecht v. Haller, švýcarský prot.: „Protestantismus se šířil všude jen násilím.“
„Když kázání, meč a děla se ukázaly nepůsobivými, aby otrásl vírou ně-

kterých švýcarských kantonů, snažil se Bern a Curych obrátit k své víře hladem, obsadili průsmyky, balvany zatarasili silnice, spálili dozrávající obilí!" (J. Audin, † 1851, francouzský historik.)

- 21** Florimond de Raimond francouzským kalvínem: „Vy jste zavinili 9 velkých a 200 malých bitev (některé z nich co do ztrát lze nazvat velkými), zpustošili jste skoro všechna města a zámky, povraždili jste přes milion spoluobčanů.“

Tentýž: „Jak se sekty mezi sebou drásají, tupí, nadávají, zesměšňují, exkomunikují jedna druhou!“

- 22** A. v. Haller: „V Ženevě, Bernu a každém jiném městě způsobili protestanté jenom nenávisť, rozdvojení mezi vlastními přívrženci, nesvornost mezi státy a občany.“ Luther o svých lidech, kteří nechtěli na každý jeho nápad přísahat: „Nikdy jsem neucpal ďábla hubu aby deset jiných čertů ji proti mně nerozevřelo“ (aufreisse).

- 23** St. Victor kalvínem: „Jakým právem chtěli vnutit nové náboženství 20 milionům lidí, kteří chtěli zůstat při staré víře své?“ Někteří pokládali hugenotské války za trest, že František I. se spojil s Turky a pustošil s nimi katolickou Kalabrii.

Nepřátelé sami nazývají naše hnutí ve stol. 17. rekatolisací... nejsme tedy vetřelci ani výbojci, pouze repetimus, domáháme se posic, které nám patřily a které nám byly od protestantů uloupeny.

- 24** Luther ve spise proti Zwingliovi užil po prvé slova Köhlerglaube, které se stalo okřídlenou frází od doby, kdy nevěrec darvinista Vogt ji užil co zbraně proti katolíkům. L. mluví o uhlíři (Köhler), který tážán, co věří, odpovídá: „To, co církev.“ „A co věří církev?“ „To, co já.“ To mohl říci Luther stejným právem o sobě a o každém bludaři! Každý a zvláště on chtěl, aby církev věřila v to, co on.

- 25** Lutherovi lidé štváli ke vzpourám proti katolickým pánům lid (čím hrozili čeští stavové Rudolfovi II., nepodepíše-li Majestát?), k útiskům katolických poddaných knížata, rozněcovali občanskou válku proti městům, která chtěla zůstat věrna víře otců, šířili svou víru mečem a krví jako Mohamed. Gustav Adolf je toho dokladem. Stavím vás před alternativu: buďto byla jeho válka náboženská nebo nebyla. Byla? Pak mám pravdu, neboť němečtí protestanté utiskováni nebyli ani na statcích, ani na svobodě, ani na životě, aby se jich musil ujímat. Nebyla? Pak si vzal náboženství za záminku, aby mohl přepadnout cizí zemi!

- 26** Gustav Vasa byl mistr, šlo-li o to, jak umlčet násilím každou opozici při zavádění nového evangelia.

Fridrich I. dánský přísahá při volbě r. 1523, že nedovolí, aby žáci Lutherovi nebo jiní kázali proti víře svaté církve. Sotva že seděl pevně na trůně, zrušil věrolomně přísahu, podporoval ženitbychtivé kněze a mnichy, dovolil kázat odpadlému maltézskému duchovnímu Janu Tausenovi, a když

odcházel r. 1533 složit počet z vladařství věčnému Soudci, byli v zemi již dva biskupové, lutersky smýšlející. (Weiss, Hergenröther.)

- 27** Jeho předchůdce Kristián I. nastoupil 1513, r. 1520 zvolen za krále švédského; hned po korunovaci se zle mstil nad nemilými nebo protivníky; strašné krveprolití stockholmské jím zosnované ho vypudilo ze země, která se od Dánska okamžitě odtrhla; do Dánska volal luterské kazatele, podporoval protestantismus a dopouštěl se násilností i tam, takže r. 1523 vyhnán. Soudím, že jest pro katolickou víru ctí, že potentáti takové ráže ji nenáviděli a bludařství podporovali. Pod záminkou, že chce chránit katolické náboženství, vpadl do Norska, zajat a vězněn do r. 1546, zemřel bez trůnu 1559.
- 28** Kristián II. zatkl r. 1536 všechny katolické biskupy, na sněmu je zbavil moci a jejich jmění zabavil pro sebe... zase doklad, jak otrocky sněm poslouchal vládce, když nebylo protiváhy katolického vědomí svobody a odpovědnosti ani katolické bázně Boží, podmínky pravé mužnosti. Bugenhagen „posvětil“ první luterské biskupy, nejsem sám biskupem ani katolickým, ani protestantským. Jediný vpravdě neohrožený odpůrce bludu, karmelitán Pavel Helgesen, zemřel po r. 1534... nebyl odklizen? Slovem i písmem, na kazatelně i spisy, latinskými i dánskými, odpíral kacířstvu a hájil víru Kristovu, urgovał nápravu mravů, které byly pokleslé i na malém poloostrově mezi Baltem a Severním mořem. Zmizel beze stopy, nikdo neví kde, kdy a jak. Luterství se rychle rozmáhalo, díky násilnické politice králů, a r. 1683 vypovídá Kristián V. „dánským zákonem“ všechny papežence ze země a jen luterské náboženství uznáno. Jak pomalu a jak těžce se po více než 200 letech potom probíjelo světlo pravdy Kristovy v této zemi, Kristu násilně odcizené, svědčí vypravování Svensonovo („Nonni“), katolického misionáře T. J. (Tíž; Herder.)
- 29** „Mírné“ bylo počínání dánské vlády na ostrově Farö mezi Skotskem a Norskem. Křesťanství tam zavedeno kolem r. 1000, r. 1067 dostali biskupa, dóm byl na ostrově Strömö, poslední biskup Olafsön byl r. 1538 deportován do Dánska. Kněží až na jednoho zůstali věrni Kristu a víře, byli shromážděni na společný statek na ostrově Sandö, vymřeli r. 1570. Po r. 1849 byl učiněn pokus o rekatolisaci, marně. (Tíž.)
- Na Islandu nebyla dánská vláda tak lidumilná, tam tekla krev biskupů.
- 30** Bludařstvo, zvláště „státní“, jako na př. anglikánské, se nikdy neštítilo prázdného prostředku, žádný státní moc neodmítala, každého se chápala, jen když vedl k zničení katolické církve, milovnice a ochránkyně svobody osobní, nepřítelky státního despotismu a ujařmování jednotlivců i národů. Za Jindřicha VIII. vysílání slidičové k fingované zpovědi ke katolickým kněžím, aby se jich tázali, je-li dovoleno podepsat vládní přísahu, kterou prohlašován za hlavu církve; na udání těchto slidičských zrádců pak odsuzování kněží na smrt. Jako za Hitlera. Někteří slidiči ani posláni nebyli, dobrovolně s ochotou za jidášský groš udávali úřadům, co jim bylo ve zpovědi řečeno. Poddajný nástroj králův, Tomáš Cromwell, byl králem vyzván, aby biskupa Fishera a kancléře Mora přiměl stůj co stůj k podpisu. Podle namlouval Fisherovi, že Morus již podepsal, a Morovi, že Fisher podepsal. F. uvěřil a řekl:

„Já ho nesoudím, každý podle svého svědomí.“ Ale M. byl zkušenější a neuvěřil: „Ukažte mi jeho podpis!“ „Nemůžeme, jest u krále.“ Aby měli právní podklad k soudnímu řízení proti Fisherovi, odebral se k němu státní návládní Riche a soukromě beze svědků mu předložil jakožto knězi otázku svědomí: „Král si není jist, zda nepřekročil svá práva, proto se ho dává ptát a žádá, aby mu F. na své svědomí odpověděl, smí-li užívat názvu hlava církve; když mu bude vzkázáno, že nikoli, vzdá se ho.“ Biskup odpověděl, jak svědomí kázalo, a tato odpověď dostala k obžalobě, Riche byl v jedné osobě žalobce a svědek... při rozmluvě svatě sliboval, že toho, co mu F. odpoví, nebude proti němu použito. Před soudem se dovolával F. státního zákona a tázal se, dostačí-li k odsouzení žaloba bez svědků; dostal od soudců odpověď, že to záleží na rozhodnutí porotců! Při přelíčení s Morem vypovídal Riche pod přísahou, že mu M. to a to v soukromé rozmluvě řekl, M. prohlásil jeho slova za lež a návládního za křivopřísežníka. Komu více věřit, zřejmému lháři, jenž se v procesu proti Fisherovi tak vybarvil, nebo mučedníku, jenž šel pro pravdu Kristovu na smrt? (*Spillmann, Katholikenverfolgung in England.*)

- 31 Z rozkazu krále musil každou neděli u sv. Pavla v Londýně některý biskup kázat o osobivé opovázlivosti papežově, a totéž musil každou neděli farář ve svém kostele. Opati a převorové, pokud jejich kláštery ještě stály, musili o témže kázat svým podřízeným, šlechtici svým domácím, starostové svým obcím; správci jednotlivých provincií byli povinni udat králi vzpírající se duchovní „ke cti a slávě Boží a pod velkými tresty“. (Kliment VII. nebyl nepřístupen politickému vyjednávání, ale svědomí nezaprodal, třebaže vzorem svatosti nikterak tento medicejský papež nebyl.) - *Spillmann.*
- 32 Jindřich VIII. volá k soudu zemřelého biskupa Tomáše Becketa, zavražděného od Jindřicha II. r. 1170, protože hájil práva církve proti královské vůli. Výnos vydán 24. dubna 1538; do 30 dnů se má dostavit a odpovídat se soudu... Poněvadž se nedostavil, dostal z milosti královny obhájce, soud ve Westminsteru jej odsoudil pro vzpouru, velezradu a tvrdošijnost, jeho kosti vyhrabány a spáleny, ozdoby jeho chrámu zabaveny královské komoře, po zemi prohlášeno, že T. není svatý, jeho obrazy musily být všudy spáleny. Lordi zasedající na soudu se nestyděli na rozkaz despoty blázna provozovat nedůstojnou nízku komedii; ani jeden se proti komedii nevzepřel... Kdyby byl někdy papež podobnou komedii uložil kardinálům a ti ji bez uzardění a bez váhání provozovali, v každé čítance by ses o tom dočetl. (*Spillmann.*)
- 33 Matka kardinála Pole jest v žaláři; z vůle královny má její hlava padnout. Cromwell skoro půl roku pídí po nějakém důkazu proti ní, marně! Ptá se tedy soudců, zda by nebylo lze někoho odsoudit z velezrady, bez vyšetřování a procesu. Odpověděli, že nikoli, ale že parlament jest nejvyšší soud, a rozsudek parlamentu nabývá okamžitě právní platnosti. Ihned zaneseno její jméno s 15 jinými na listinu odsouzenců (bill). Za nedlouho on pro nešikovné jednání o novou ženu na rozkaz dopáleného krále obžalován z velezrady a beze všeho vyšetřování odsouzen od parlamentu dříve než jeho oběť, koncem června nebo července 1540. Hraběnka 70letá strádala v Toweru o hladě a zimě dva roky, načež odpravena koncem máje 1541. Vypadala jako 90letá.

(Tento Cromwell, odlišný od protektora Olivera C., hrdý na název „kladivo mnichů“, syn chudých rodičů, pomenáhl se vyšinul až na generála, a po odtržení od Říma, k němuž sám králi poradil, r. 1537 se stává děkanem ve Wellu, laik! Králův vikář či náměstek, visitátor klášterů, při čemž se mu brutálností málokdo vyrovnal; zabíral pro královskou kasu jeden za druhým, nezapomínaje samozřejmě na sebe; pořádně takto obohacen zosnoval sňatek krále s Annou Kleve, ale poněvadž se nevěsta králi nelíbila, odpykal to hlavou.)

- 34** Kdykoli byl Jindřich v neronské náladě a měl chuť na popravy, musil parlament na jeho pouhý rozkaz bez výslechu a bez obhajoby odsoudit, kdo byl od krále na smrt požadován, otrocky vyhotovit „bill“. Katolický parlament dovedl čelit i takovému násilníku a ukrutníku jako byl Jan Bezzemek, od Říma odtržení lordi se plazili před králem a pak před královnou.

Z toho, co právě o Jindřichu řečeno, zřejmo, že se po nejedné stránce podobal bláznu Kaligulovi v císařském Římě.

- 35** Jindřich VIII. vydal šest artikulů, článků, mezi nimiž také stálo: „Slib čistoty budiž od duchovních zachováván“ - on, nečistý jako málokdo! Kněží se prý nesmějí ženit podle zákona Božího - církev tvrdí, že podle zákona církevního... byl papežtější než papež! Cranmer, povolný nástroj králův, jenž mu pomáhal k rozluce od zákonité manželky Kateřiny Aragonské a za to od něho jmenován arcibiskupem canterburyským a primasem Anglie, v srdci proti artikulům, spolu se svou čeládkou prohlásil, že s nimi souhlasí; prý „přesvědčení královnou duchaplností a jeho důkazy.“ Ale co dělat s ženou, kterou ještě jako katolický kněz si dal s pevniny v sudu přes moře do Anglie dopravit? Honem do Německa s ní! Potají! Po smrti Jindřichově za protestantisujícího Eduarda VI. přeložil liturgii do národního jazyka, což mu poskytlo možnost upravit a opravit, co se mu zamlouvalo; vynechal v brevíři a misále každou zmínku o panenství a prosadil v parlamentě, že se kněží mohou ženit - což mu nejvíce na srdci leželo. Za Marie Katolické klidil tento pokrytec, co zasloužil. (Č. 33-35: *Spillmann, Hergenröther, Weiss.*)

- 36** Protektor Oliver Cromwell († 1658) „zorganisoval“ v Irsku konfiskaci církevních statků a pronásledování katolické církve. Na málokterých rukou lpí tolik nevinné krve jako na jeho; revoluce, pád a poprava Karla I. byla dílem jeho. Vlastní dcera mu vytýkala, že vládu uchvátil zločinem.

- 37** „Reservatum ecclesiasticum“: v prvních desetiletích luterstva, když šmahem odpadali i zesvětačelí biskupové a přiznávali se k „čistému evangeliu“, ukázalo se brzo, jak čisté mají úmysly i ruce. Naskytla se totiž samozřejmě otázka, co s církevními statky, které jako katoličtí biskupové spravovali a jichž užívali... usus fructus, nebylyť jejich majetkem, patřily církvi, a zákon celibátu byl hrází, aby se nestaly dědičným majetkem rodu. Co teď s nimi... Katolíci dali odpověď, jejíž oprávněnost jest každému zřejmá: „Odejít za čistým evangeliem a statky nechat, komu patří, tedy církvi, aby jich užíval nástupce.“ Protestanté volali: „Vzít je s sebou!“ Tak jako kdyby řídící učitel, který se vzdá místa, chtěl podržet školní byt a zahradu se vši

úrodou! V Augsburgu se o tom jednalo, tam rozhodnuto r. 1555 ve smyslu práva, tedy katolickém; luterští vyznavači čistého evangelia zuřili divě, třebaže byli v menšině. (Zde nikdo nepoukazuje na jejich smělost, že se opřeli většině, jako katolíkům za Rudolfa II. v Čechách!) Proč ideální nápravci zbohatlé zkažené církve tak protestovali? Snad aby nástupci ochuzených biskupství a opatství měli možnost přiblížit se apoštolské chudobě, zatím co pokažená smetánka odplave za Lutherem? Nebýt možnosti uchvátit statky, které dotud jen spravovali, a učinit je svým naprostým majetkem, kdo by byl odpadl? Jak by bylo lze poluterštit celé kraje, kdyby se nebyl biskup nebo velmistr učinil světským pánem svého dosavadního území? Kdo nemůže právní stanovisko katolíků pochopit, ať nám odpoví na otázku, co se mělo stát s městem, jehož starosta přešel k Hitlerovi, zda všechno obyvatelstvo mělo spolu s ním přijmout německví a nacismus, zda všechny školy měly být poněmčeny, zda všechno jmění města mělo odplavat do Hitlerovy kapsy! - Nepokoušej se nikdo tyto uchvatitele hájit poukazem na to, že stát má vzhledem k majetku poddaných jistá práva - s ohledem na obecné dobro. Tito lupiči byli 1. osoby soukromé, 2. pokud byli suveréni, „zabírali“ pro sebe, nikoli pro pozvednutí blaha národa. Josef II. byl po té stránce proti nim gentleman!

38 Augsburský „náboženský mír“ (smír) r. 1555, učiněný říšským zákonem: luterské vyznání uznáno; volba náboženství ponechána jen stavům svobodným (reichsunmittelbare, šlechtě a pod.); poddaní byli povinni držet se vyznání svého pána, ale měli právo vše prodat (komu a zač?) a vystěhovat se (po česku: jít na žebrotu). Protestanté si vymohli: „Je-li pánem území duchovní kníže, nemusí se jeho protestantští poddaní držet jeho vyznání.“ Tedy jen katoličtí poddaní luterského pána musí přijmout jeho víru, nikoli luterští poddaní katolických! Církevní statky, luterány do r. 1552 pokradené, zůstaly jejich majetkem. - Tento divný „náboženský mír“ vydal brutalitě odpadlíků a lupičů církevního majetku, knížatům i městům, vše, co na jejich území ještě katolické církvi zbylo, a nadto jim vydána na milost a nemilost i svoboda svědomí katolických poddaných.

39 Restituční edikt r. 1629 ukládal německým luteránům: „Vraťte katolíkům statky, které jste jim od pasovské úmluvy r. 1552 pokradli!“ Křik větší než kdyby si byl pro ně satanáš rovnou z pekel přišel; proto vítali s otevřenou náručí Gustava Adolfa, jehož by byli jindy vyhnali.

40 Unie, spolek protestantských knížat v Německu, založený r. 1608 prý na ochranu náboženství a svobody svědomí, ve skutečnosti k ochraně církevních statků, které zcizili. Proto se v Unii tak bratrsky snášeli luteráni i kalvíni, kteří se tehdy milovali jako hafan a mourek.

41 Corpus evangelicorum, liga všech protestantských stavů německých, ustavena r. 1633 k hájení protestantských zájmů; v čele stál saský kurfiřt, a ten zůstal hlavou, i když jako polský král z politiky přijal katolickou víru a i když jeho nástupci byli katolíky z přesvědčení, třebaže se o předsednictví ucházel kurfiřt braniborský (Hohenzollern).

- 42** Ženeva myslila, že přijetím protestantismu si zajistí nejlépe svou nezávislost na biskupovi a vicedominovi. Proto přijala Kalvína s otevřenou náručí, odtrhla se od spojeneckého katolického kantonu freiburského r. 1534, pomocí Bernu odstranila katolickou bohoslužbu - a přišla z deště pod okap; zotročena despotismem Kalvínovým, jemuž podobného nelehko najít.
- 43** Zabírání katolických kostelů sektáři je tak staré, jak staré katolické chrámy a sektáři. Císařovna Justina, druhá manželka Valentiána I., matka V. II., už za života Graciána, prvorozeného syna V. I., chtěla mít ve svém sídelním městě Srěmu (Sirmium) ariánského biskupa r. 379; zmařil to sv. Ambrož. Po zavraždění G. r. 383 přeložila residenci do Milána, a teď všecku váhu své moci vynakládala ve prospěch ariánů. R. 385 a 386 vždy před velikonoce vymáhala co nejrozhodněji, aby Ambrož vydal basiliku portiánskou před bránami ariánům a jejich biskupovi Auxentiovi. Ambrož povolán ke dvoru opřel se co nejrozhodněji, odbyl i dvořana, který mu hrozil, že ho nabodne na meč, a odešel, aniž si kdo na váženého katolického biskupa troufal sáhnout - protestanté by si byli troufali! R. 386 byla ariány obležena basilika Nová, Ambrož tam vytrval s věřícími... podobná scéna jako u nás ve Zborovicích u Kroměříže, kde nová sekta chtěla násilím ukrást kostel. Vtom vyvstalo císařovně velké nebezpečí se strany, odkud na ně připravena nebyla: uchvatitel trůnu Maximus... Rychle prchla r. 387 s V. II. na východ, kde po roce zemřela.
- 44** Po sekularisaci církevních statků r. 1803, která přivedla mnoho ryze katolických krajů pod žezlo protestantských vládců, zvláště Pruska, bylo protestanství plánovitě zaváděno do obsazených míst, a to s nemalým úspěchem. Továrny a železnice pak zlo dovršily, zavinily silné míšení.
- 45** Dévay Matyás (vlastním jménem Biró M.), 29letý kněz, odebral se r. 1529 do Wittenberka k Lutherovi, u něho bydlil a stoloval, za dva roky se objevil zas doma, kázal v Budapešti a Košicích luterství; od Ferdinanda volán do Vidně k výslechu před biskupa Fabera, vytácel se, že prý neumí dokonale či dostatečně německy a že Lutherovi nedobře rozuměl. Na tuto neohrabanou vytáčku propuštěn, vrátil se do Uher a začal zase radikálně šířit luterství, r. 1541 byl zase ve W. u Melanchtona, 1542-43 opět vězněn, ale maďarská šlechta byla pro něho... z oposice proti králi, z touhy po bujnějším životě a snad i v naději, že by i jí církevní statky padly do klína, jako jejich německým kolegům. Dévay prchl do Švýcar a tam se přidal k sektě sakramentářů, což způsobilo, že Luther od r. 1544 proti svému někdejšímu účelivému spolustolovníku zuřivě brojil - dobrý muž Boží chtěl, aby pro jeho nauku se dali věznit, mučit, umučit, ale sám nejevil zholu žádnou touhu být mučedníkem za své „čisté evangelion“. Dévay po čase se odebral do severních Uher a tam šířil horlivě kalvínství, z čehož mezi uherskými protestanty vznikly (příliš záhy!) dvě strany, luterská, vedená Honterem, a kalvínská, která r. 1545 konala synodu v Erdőd za předsednictví Dévaye; † 1545 nebo 1547 v Debrecíně.
- 46** Na Slovensku nikde nepřešel lid dobrovolně k protestantismu. Bánovce a Uhrovec, tam celý kraj násilím pokalvíněn od majitele panství Illésházyho;

kde se to pánům podařilo, tam byli Slováci nejzarytější nepřátelé katolictví - poturčenec horší Turka!

- 47** Mikuláš Manuel, básník, malíř, válečník, státník († 1530 v Bernu), člen velké rady, pracoval ve prospěch protestantismu jedovatými satirami a masopustními hrami, v nichž zesměšňoval katolické náboženství.

Mikuláš Deutsch napsal v Bernu r. 1522 tak cynickou a sprostou satiru na papeže, rýmovačku Bohnenlied, že se o velké sprostotě říkávalo: „To už je nad Bohnenlied.“

- 48** Evers v díle „Katholisch oder protestantisch?“ uvádí tyto výrazy Lutherovy, kterými ctil své odpůrce: „Bluthund, Teufel, Unflat, Rotz am Aermel“; papeže tituluje: „Rattenkönig, Papstesel, Teufelskopf“; kardinály: „Rattengeschmeiss“; císař a katolická knížata, protože neběželi za ním, jsou tomuto pionýru svobody svědomí blbci, a to ještě nejsou jeho nejšfavnatější termíny, ty vůbec nemožno uvést! V jeho sebraných spisech Erl. Ausg. 25 čteme: „Já, Dr Martin Luther, evangelista pána našeho Ježíše Krista, pravím, že tohoto článku (mého učení) se nemá dotýkati římský císař, turecký císař, perský císař, papež, kardinálové, biskupové, kněží, celý svět se všemi čerty: a to jest můj, Dr Martina Luthera, konečný výrok a pravé evangelion.“ Jinde píše: „Papeže, kardinály a všecku ostatní sběr jeho papežské Svatosti a Modloslužebnosti sebrat, jim krkem jazyk vytáhnout a na šibenici přibít.“ Tomu říkají luterští bohoslovci a historikové „poslední odkaz Lutherův německému národu“! Když vzpomněl na papeže, dostával hysterické záchvaty a literární psotník; ve šmalkaldských člancích prohlašuje za dogma, že papež jest Antikrist. Srovnajme s tím, jak mluví tridentinum ne o Lutherově osobě, té se vůbec nedotklo, nýbrž jen o jeho bludech! Lidové přísloví: „Kdo spílá a nadává, svědčí sám o sobě, že nemá pravdu“, poněvadž pravda nemusí sahat k takovým zbraním, jakými pracují a své vývody zdůrazňují a „pravdivosti“ svých tvrzení průchod zjednávají pohůnci nejnižšího kalibru. O katolickém saském vévodovi Jiřím dekretuje: „Já Dr Martin Luther prohlašuji za jisté, že jest duševně i tělesně ďáblem posedlý a že se nikdo nemá modlit za něho, nýbrž proti němu, aby Bůh konečně sňal se země tuto ránu a svrhl do pekla.“ (Jena, VI., aller bücher u. schriften des teuern selig Manns Gottes Dr M. L.) „Já Dr“... zapomínal, že jest doktorem katolické theologie, kterou proklínal do pekel, tedy vskutku pekelný doktor! Jako kdyby se Čech nyní po převratě honosil vyznamenáním, které dostal od Hitlera! Jinde dává radu: „Co na tom, když udělám vesele hřích? (Frische Sünde.) Stačí jen říci: ‚Kristus náš Pán jest zhoubce hřichu‘, a hřích je fuč.“ Titul „scheisbischof“ jest u L. nevinnost!

- 49** Šimon Lemnius Emporicus, učitel řečtiny ve Wittenberce, napsal r. 1538 dvě knihy epigramů a věnoval je mohučskému arcibiskupovi Albrechtovi, „horliteli pro starou katolickou víru“; za to se mu Luther pomstil vzteklým spiskem „wider der ehrlosen Buben und Schandpoetaster“. Lemnius uvržen do žaláře (ve Wittenberce... tam už byl Luther všemohoucím pánem), uprchl, pomstil se Lutherovi špinavou satirou Monachopornomachia.

- 50** Bratr jmenovaného kardinála, Jáchim I., kurfiřt braniborský, muž skvěle vychovaný a vzdělaný; nejučenější mezi všemi tehdejšími evropskými vládci,

kořesponďoval s učeným opatem Trithemiem, založil universitu ve Frankfurtě nad Odrou r. 1506, a brzo viděl, jak se přes 1000 žáků shromažďuje kolem vynikajících profesorů. Jeho spravedlnost byla neúplatná a neoblomná, zvláště proti loupežným rytířům. R. 1509 vyhnal ze země židy pro zneuctění nejsvětější Svátosti. Prohlédl dříve než jiní, kam luterské hnutí spěje, a obává se zmatků ve své dobře spořádané zemi, opřel se mu co nejrozhodněji. Ale jeho poblouznění s vdanou Kateřinou Hornungovou, sestrou arcibiskupa Blankenfelda! Tím zavinil, že jeho manželka Alžběta dánská přešla k luterství a prchla do Saska, a Hornungová byla tak neprozíravá, že žádala Luthera za zprostředkování. Tomu bylo veřejné pohoršení dané katolickým vládcem velmi vítané; teď alespoň nebyl on a jeho lidé sami! Jáchim, „princeps maxime catholicus“, viděl, že jen neúprosnou přísností lze bludařství čelit; umíraje, zavázal r. 1535 oba syny přísahou, že zůstanou věrni „staré křesťanské víře“. Jáchim II. dané slovo i přísahu zrušil, a sotvaže na trůn dosedl, zavedl luterství; po jeho smrti r. 1571 vymýtil jeho syn Jáchim III. († 1608) poslední zbytky katolictví.

- 51 Jan Blankenfeld, arcibiskup, odpíral vtírajícímu se luterství, ale město Riga se dalo snadno nakazit; protestanté ho uvrhli do vězení, protože hájil zděděnou víru otců; unikl a spěchal do Španělska ke Karlu V. prosit o pomoc a zastání, zemřel tam r. 1527; vynikající postava v církevních dějinách Livonska. (Herder.)
- 52 Jan Brask, velmi vzdělaný katolický biskup v Linköping (zhotovil plán k průplavu götskému), se energicky opřel vtírajícímu se luterství, nejučenější odpůrce a bojovník protireformační, vyhnán ze Švédska, † v Poznani 1538.
- 53 Pantaleon Candidus (vlastním jménem Weiss) pokalvíňstil na práni a ve službách falského kurfiřta jeho území, třebaže sám kalvíncem nebyl; † 1588. (Herder.)
- 54 Saský kurfiřt August (k. 46. č. 47 a 56) při sporu s Flaciem o dědičný hřích, kde se dobrý F. od Luthera odchyloval, se pomstil tomuto nezdařilému žaku velkého proroka tím, že dal lit děla s obrazem F., jak ho jeden čert přivazuje řetězem a druhý mu sedí na zádech. (August † 1586.)
- 55 Poslední opat westminsterského proslulého benediktinského kláštera Jan Feckenham, výtečný a neobyčejně vzdělaný muž, universitní profesor oxfordský, musil do Toweru, londýnské Bastily, když za Jindřicha VIII. klášter zrušen r. 1539; r. 1549 na svobodě, činný v duchovní správě, r. 1556 za Marie Katolické klášter obnoven, znova se ujímá opatství, ale sotva dosedla na trůn Alžběta r. 1558, odzvonili slavnému konventu. Nabídla mu arcibiskupství canterburyské, odpadne-li; zůstal pevný, v parlamentě rázně vystoupil proti supremátní přísaze, klášter r. 1559 zrušen po druhé, opat strádal od r. 1560 do smrti r. 1585 v různých žalářích - muž, jemuž měla Alžběta mnoho co děkovat!
- 56 Rytířský řád Mečových bratří (Schwertbrüder), oplývající ohromnými statky (zdaž byly řádu a církvi k dobru?) s velmistrem Walterem v. Plettenberg v čele přijal luterství r. 1525, tedy téhož roku, kdy Albrecht Hohenzollern,

velmistr Německých rytířů. Svou zemi sekularisoval, učinil se jejím dědičným vládcem a majetníkem statků. Ale ve východní oblasti jejich řádového území bránili katoličtí biskupové v Rize Kristovu víru a práva církve, až teprve arcibiskup Vilém Braniborský odpadl a převedl do luterského tábora celé Livonsko. V bitvě u Fellinu r. 1560 byl výkvět rytířů tohoto řádu zničen, a za rok se rozešel; ve Vilně veřejně spolu s velmistrem odložili rytířský plášť i kříž.

- 57** Jeden zajatý rytíř řekl Rusům: „Dokud byla v našem srdci horlivost pro pravou víru, ctnost i čest, pomáhal nám Bůh zjevně a nebáli jsme se ani Rusů, ani litevských knížat. Vzpomínám na bitvu se strašným Vitoldem, v níž šest velmistrů padlo, kteří musili být na bojišti jeden za druhým zvoleni za vůdce. Tak vypadalj naši staří rytíři. Když jsme se však od Boha odvrátili, zpronevěřili se předpisům pravé víry a přijali víru novou, vymyšlenou od lidí, abychom mohli hovořit náruživostem, když jsme zapomněli na čistotu mravů, oddávali se hanebné tělesnosti, vrhli se bezuzdně na širokou dráhu výstřednosti, vydal Bůh náš řád ve vaše ruce. Beze vši námahy vám připadla pěkná města, vysoké pevnosti, nádherné paláce, které naši předkové vystavěli, zahrady a vinice, které štípili. Nemyslete, že jste nad námi zvítězili svou statečností. Bůh skrze vás trestá hříšníky; i v okovech děkuji Nejvyššímu.“ Ivan mu dal srazit hlavu pro výrok, že Livonsko bojuje pro čest a svobodu a vzpírá se otroctví... Ivan chtěl tu zemi sobě podrobit, marně! Ani sliby, ani válkami toho nedosáhl.

Ant. Possevino T. J. sděluje, že luteráni a kalvínci v Moskvě, kde dlel jako papežský vyslanec, se za Ivana IV. vydávali za katolíky, aby nebyli vypovězeni a aby směli mít modlitebnu.

- 59** Luciferiáni v Porýnsku: ropucha nebo černý kocour jím byl představitelem nejvyššího boha Asmody; pustou nečistotou vábili k sobě jisté živly. (*Hergenröther.*)
- 60** Latrocinium Ephesinum, lotnovská synoda v Efesu, jak ji papež Lev I. nazval v listě k císařovně Pulcherii, svolaná r. 449 jejím bratrem Theodosiem II. na podnět monofysitského patriarchy alexandrijského Dioskora, jenž byl jejím předsedou; podporován svými biskupy z Egypta příšlými a císařským vojskem terorisoval všech 135 účastníků a rozhodl ve smyslu bludařském, odsoudil katolické učení o dvou přirozenostech v Kristu.

B) Jako hub po dešti. (*Sekty a sektičky.*)

Pravá cesta jest jen jedna, laléšných jsou celé tucty. Po pravé cestě se ubírají lesem k městu celé zástupy, a nikoho nenapadne pochybovat o tom, zda na pravé cestě skutečně jest. Tu zazní výkřik, vhodí se mezi ně fráze: „Kdo nám má co poroučet, kterou cestou máme jít? Je nutno právě touto starou vyšlapanou? Každý si může jít, kudy chce! Každá cesta vede do Říma!“

Bláznivým mladíkům netřeba to dvakrát říkat; rozběhnou se na všechny strany, ale běžíš-li s nimi, nepřiměješ jich k tomu, aby šli za tebou, právě za tebou, jediné za tebou; co sis dovolil ty, může si dovolit i druhý, třetí... cos dovolil sobě, musíš dovolit každému jinému; jakým právem smíš omezovat svobodu jim, kterou osobuješ sobě? „Každá cesta vede do Říma“... Tedy! Učiň z toho důsledný závěr a rci, že i jejich cesty vedou k cíli! „Kdybych se chtěl koho držet, budu se držet staré osvědčené vyšlapané cesty, nikoli tvé křivolaké pěšinky! Moje pěšinka není o nic horší než tvá, možná, že i lepší!“

Tak to dopadlo při každém bludu. Na zvolání prvního opustili kolikrát houfně tradiční cestu, ale nedrželi se „vůdce“; rozběhli se do lesa a po lese nesčetnými stezkami a pěšinami, jeden sem, druhý tam. Jinými slovy, v bludařstvech nebylo a není jednoty; každé se drolilo, drolí a drolit bude na sekty a sektičky, tvoří hromadu písku, nikoli jednotný organismus nebo ucelenou stavbu. Vzpomeňme nové sekty! Solva se zrodila, ještě neměla ani malý katechismus, a už dva „směry“, jeden vpravo k pravoslaví, druhý vlevo k bezvěří; první zanikl jak voda v písku, a druhý? Že se nedrolí dál? Právě proto, že zabočil „vlevo“, že si „věří“, co chce, že si každý může věřit, co chce, t. j. po česku, že dohromady nevěří nic... negace není schopna ani toho, by se drolila!

- 61 Monofysité, východní sekta, v kolik odstínů se rozštěpila! Syrští m. zvaní jakobité, protože jejich druhým zakladatelem byl Jakub Baradai, jenž jim dal pevnou organizaci a tak je zachránil před zánikem, ohrožujícím jich trvání za sto let po založení (ř. 578), koptští m., armenští m., kteří se odchylojí od ostatních i ve věrouce. Hlavou jakobitů byl patriarcha (armenští nazývali svého patriarchu katholikos), 1293 došlo k rozkolu, měli dva, 1364 další rozkol, 4-5 patriarchů, dnes mají opět jediného, nazývá se „patriarchou Antiochie, města Božího“, ale sídlí jinde.
- 62 Kolem r. 200 vznikla sekta askitů; nosili slavnostně kolem těla nafouklé měchy, aby ukázali všemu světu, že oni jsou ti, o kterých pravil Pán: „Nové víno se nalévá do nových měchů.“
- 63 Tertullián: „Bludaři přijímají mezi sebe kdekoho, zahrnují ho a chtějí ho upoutat poctami, kdyžtě nemohou upoutat jej pravdou. Nikde nemůže být člověk snadněji povýšen (udělat skvělejší kariéru) než v táboře rebelů, kde se pokládá za zásluhu příslušenství k nim.“ Co by řekl tento apologeta druhého a třetího století dnes! Hus, Luther atd... byli by jako docela bezvýznamní kněží zapadli v moře zapomenutí, kdyby byli zůstali věrni Kristu a jeho kříži. Katecheta Farský věděl, kde mu pokvete štěstí; jeho jistý nástupce právě tak; odpadlí kněží za mých studijních let se stali rázem slavní (dnes už nikoli, poněvadž jich jsou tucty a kopy). Známý misionář T. J. Alois Jemelka disputuje ve vlaku s jakýmsi socialistou, a když tento vidí, že neodolá jeho důkazům, které s nemalou výřečností uváděl, řekl mu: „Velebný pane, pojďte k nám! U nás byste udělal kariéru!“ „Milerád půjdu, až mi dokážete, že jsem v nepravdě a že mé náboženství jest falešné.“ „To je těžká věc...“
- 64 Jeronym o ariánských biskupech: „Z náručí Platonova nebo Aristofanova (t. j. smýšlením jsouce pohané) jsou uvedeni na biskupský stolec, nelišíce se

od pohanů, takže církev, která své biskupy od bludařů dostává, nemá biskupy. nýbrž kněze Kapitolu (Jupiterovy)." - Aristofanes, skladatel komedií.

65 Jak vznikla sekta donatistů? Donatus toužil po biskupství v Karthagu, zvolen vzorný Cecilián, D. se dovolával rozhodnutí císařova, Konstantin Vel. odpověděl: „Žádáte úsudek ode mne, laika, zatím co ve věcech církve se týkajících očekávám já sám výrok Kristův (církve učící)." Žel, že jeho nástupci nesmysleli jako on, rádi se do věci církve mísili. (Kap. 44. č. 159.)

66 Východní církev měla na rozdíl od západní latinské svůj osobitý ráz, jenž po roztržce r. 1054 se vyvíjel jednostranně, totiž sklon k zevnější okázalosti, k skvělé nádheře při liturgii atd. Kázání mizelo v městě slavného Jana Zlatoústého víc a víc, lid nebyl poučován ani vzděláván v pravdách sv. víry, zatím co církev západní kladla hlavní důraz na mravní život a učení pravdě Kristově. K mnichům hleděli na východě s úctou skoro pověřčivou, chodili si k nim pro rozhřešení, i když nebyli kněžími; úcta eucharistická nerozkvetla vůbec, jen úcta obrazů a ostatků byla přehnaně pěstována, lid se v každé bídě a úzkosti utíkal k ostatkům svatých. Zemřít v klášteře bylo jim jistou zárukou nebe; proto sesazení vládcové, ovdovělé císařovny, vysloužilí generálové, staří úředníci, i císařové sami spěchali na stará kolena do klášterů, o řemeslnících, sedlácích, nešťastných manželích ani nemluvě. Kláštery měly ohromné jmění, proto uživily všechny, mnichové bývali namnoze castrati, kněží ženatí, proto boj proti vášni veden netečně nebo vůbec ustával.

67 Úcta obrazů v řecké církvi... Přecházela skoro v modloslužbu; bez ustání je líbali, okušovali, padali před nimi na tvář. Monofysitští bludaři tuto úctu podporovali, majíce zásadu: „Jako Kristus ve své lidské podobě představuje božství, tak jest obraz ztělesnění božského." Tento rys pozorujeme i na velkém obhájci uctívání obrazů, sv. Janu Damašském, jenž „v mohamedánském prostředí žil v jiném světě" a mohl bez překážky rozvíjet své myšlenky. Tehdejší „osvícenci" poukazovali na to, jaký úspěch mají Arabové svým náboženským kultem, kde úcta obrazů vyhoštěna. Náladu proti obrazům podněcovala obávaná sekta paulikiánů, založených kolem r. 650 (jejich největší byli Baanes „Nestoudný" a Sergius); pojala v sebe prvky manichejské, gnostické, marcionské, hlásala dualismus, víru v Boha dobrého a zlého, zavrhovali svátosti, hierarchii, uznávali jen evangelium Lukášovo a listy Pavlovy za Písmo sv., obviňováni z orgií a pokrytectví, sebe nazývali křesťany, katolíky zvali „Římany"! Po prvních úspěších Arabů zvedali směle hlavu; dovolávající se sv. Pavla zavrhovali všechno zevnější, půst, mnišský život, úctu svatých, kříže a ostatků. Mezi vojáky na hranicích měli paulikiáni mnoho přívrženců; Isaurští císařové byli jejich bludem načichlí, zvláště Lev III., tvrdý voják; jeho odpuzovalo přehnané uctívání obrazů, a krom toho doufal, že zavržením této úcty získá kruhy, které mu byly nepřátelské, osvícence, k nimž patřily vznešené rody. Nejeden obrazoborecký císař dal malovat mnoho, ale jen světské obrazy (lov, krajiny... na př. Theofil), aby odváděli lid od pověřčivé úcty obrazů svatých. Bludařská synoda v Cařihradě r. 754 za Konstantina Kopronyma zavrhlá úctu obrazů jakožto dílo a výmysl ďábelský; jediný obraz Kristův

jest prý Eucharistie, svatí jsou u Boha, máme uctívat je, ne však jejich obrazy. Mnichové byli pro úctu obrazů, za to krutě mučeni a sprovozováni se světa; mnozí povolili a využili situace, aby se oženili, kněží se směli ženit i po přijetí svěcení, místo mnichů se stávali laikové biskupy. Lid neměl pravého ducha křesťanství, zůstával na povrchu, a jak to bývá, zavrhuje právem výstřelky, zavrhli císařové věc samu; místo co by odřezali nezdravé výhonky, chtěli podetnout strom. Truchlivé, že císařovna Irena, která provedla na čas smír s církví, byla bezohledná ctižádostivá regentka. Úplný smír provedla teprve r. 842 Theodora, uctívaná co světice, matka Michala III. opilce, který k nám poslal sv. Cyrila a Metoda. (*Srov. Grupp, Kulturgeschichte des Mittelalters.*)

68 Klaudius z Turina, arcibiskup toledský od r. 820, tedy v době, kdy spor obrazoborecký na východě se blížil ke konci, zaváděl tento blud na západě, násilím odstranil z chrámů kříže i obrazy, zavrhoval i úctu ostatků, poutí, ba i úctu svatých; frančtí kněží byli proti němu, hlavně opat Theodormir. Nechtěl se podrobit usnesení biskupů, zemřel dříve, než spor ukončen.

69 Flagelanti se objevují po prvé kolem r. 1260 v Itálii; rozmohli se zvláště po černém moru 1348. Konali veřejné skutky kající, proto nedivno, že sv. Vincenc Ferrerský byl jejich duchovním vůdcem (r. 1397). Na mnohých místech pozvedli náboženský život, ale brzo se vzpírali proti autoritě církevní vrchnosti, nechtějící být poslušni biskupů, vyprovokovali pronásledování židů, zahhnízilo se u nich sektářství, takže papežové již r. 1349 proti nim vystoupili, kostnický sněm zakázal toto hnutí nadobro, zbytky krvavě vyhlazeny do r. 1454.

70 V Horním Hessensku vznikla r. 1843 sekta čtenářů bible... blouznivců a bláznů... Tvrdili, že r. 1847-49 všichni bezbožní zahynou; důkaz? Pět kaménků, které si z potoka vybral David, když šel na Goliáše! Každý kamének prý znamená tisíc let, a poněvadž svět už trvá 4996 a půl roku, čeká všechny Goliáše záhuba. Křest udělovali v noci za největších mrazů v řece Lahnu.

V Horním Hessensku si před sto lety jedna čtenářka bible, matka čtyř dětí, uřála pravou ruku, poněvadž se dočetla v bibli, že si máme pravou ruku utít.

71 Protestant Meinhold: „Rozervanost se u nás stala maníí, polovičním šílenstvím, ani dva neučí stejně, a přec se všichni odvolávají na bibli. Nemělo by nás to přivést při klidné úvaze k přesvědčení, že katolíci na počátku reformace měli pravdu tvrdíce, že bibli lze rozumět jen pomocí tradice? Ne-li, pak má pravdu jeden biskup na tridentském sněmu, pravící, že bible jest jako voskový nos, který může každý podle libosti kroutit! Naši bohoslovci hledají přes tři sta let marně zlato čistého učení a nenalezli ho, třebaže hledali v bibli.“

72 Buchanisté, sekta založená ve Skotsku od Alžběty Buchanové r. 1779, spolu s ní uložena k věčnému odpočinku r. 1791.

73 Scientismus, zvukné jméno sekty, kterou založila r. 1879 v Bostoně paní Eddy (ř 1910, 89letá), nazývaná od svých lidí „Matkou Mary“... Bizarní směr nejfantastičtějších ideí, jakýsi panpsychismus, popírající nejen křesťanskou věrouku a nadpřirozený řád, nadto i skutečnost narození i smrti i vidi-

tehného světa! Nadmíru rychle se rozšířila po U. S. A., Anglii a Německu. Paní Eddy měla neobyčejný obchodní talent, dovedla své sektě dělat reklamu a sama na své sektě hodně vydělala. Krom toho vymáhala a skutečně i klidila od svých lidí kult, který hraničil s modlářstvím.

Tato hysterická Mary Bakerová uzavřela třetí sňatek r. 1877, 56letá s 60letým svým žákem Eddy; zavrhl lékařství, za peníze se nad nemocnými modlila - jediný prý dovolený prostředek, a přitom prosebnou modlitbu zavrhovala! Dnes mají 1500 modliteben v USA, 600 mimo USA, v Německu 25 (a k tomu dva německé časopisy; členové z „lepších“ kruhů). Úřední název sekty: „Christian Science“ (= křesťanské vědění). - Herder.

- 74** Shakerové (Shakers), sekta založená vdanou ženou Annou Lee, dcerou kováře, v Anglii pronásledováni (od protestantů!), uchýlili se do USA, učila: „Druhý příchod Kristův... v podobě ženy...“ Brzo přišli k názoru, že Mesiáš „po druhé příjiti mající“ už přišel a že jím jest jejich zakladatelka! Zemřela r. 1783; dnes jich jest asi tisíc, žijí v naprosté odloučenosti od světa, nemají kazatelů, neuznávají svátostí ani manželství, hovějí společenství žen. (Herder - tam případ kontrolován.)

- 75** Joana Southcoteová se pokládala za apokalyptickou ženu (Zj 12, 1: „A ukázalo se znamení veliké na nebi, žena oděná sluncem, měsíc pod nohama jejíma, a na hlavě její koruna dvanácti hvězd“), v 50 letech r. 1801 začala „prorokovat“; její lidé se musili připravovat na příchod Mesiáše, kterého ona prý porodí, zachováváním židovského zákona (svěcením soboty, zdržováním se „nečistých“ pokrmů). V Londýně měli kapli, kde konali bohoslužby. Když bylo ženské 64 let, tvrdila, že už má Mesiáše v lůně; pokusila se o podvržení dítěte, byla však prozrazena a brzo potom zemřela 1814. Nicméně to vše jejím stoupencům nevadilo; byli přesvědčeni, že vstane z mrtvých; sami vymřeli až r. 1870. Luteránům také leccos nevadí z toho, co mluvil a dělal jejich „prorok“! (Viz Herder.)

- 76** Po roce 1860 se v USA množily sekty jako plesnivina ve vlhkém sklepe. Mnohý zkrachovaný spekulant, chtěje si zajistit existenci, sáhl k tomuto poslednímu východisku. Nebylo třeba jiného leč trochu šikovnosti, a ta dobrému strýčku Samovi málokdy chybí.

- 77** Mormonská sekta začala nápadně chřadnout, když r. 1875 bylo zakázáno mít kromě zákonitě manželky ještě nebeské nevěsty... přec jenom to k nim lidi táhlo! Nezbylo než zákaz odvolat, nechtěla-li na úbytě umřít. Starokatolíci, chřadnoucí na úbytě od samého založení, chtěli zachránit situaci tím, že dovolili kněžím ženitbu... pro to nemusili jít k nim!

- 78** Nedávno v USA založená „církve“ pohanská, zasvěcená uctívání Afrodity a velebení pohlavního života. Státem uznána - tam by uznali i psi církev. Zakladatel Mr Botkin nechtěl asi pokrytecky mluvit o vyšší dokonalosti nebo o svobodě od římského jha.

Familisté, protestantská sekta, jejíž zakladatel Mikuláš Nicolaes, kupec († po 1570) v Holandsku, Familia caritatis, Haus der Liebe, jaké lásky! V praxi uvedený antinomismus Lutherův, nezávažnost desatera.

79 Quakeři, sekta založená Foxem († 1691), živořící nyní v U. S. A., uznávali jenom bibli po protestantském způsobu a pak „vnitřní hlas“, nic jiného. Tedy čistokrevní protestanté! Proto každému tykali a tykají, neplatili desátky ani daně, odpírali přísahu, nesňali před nikým klobouk: „To vše v bibli nestojí!“ Poněvadž se zdráhali sejmout klobouk i před soudem, byli do krve zmrskáni, marně... Kam vedlo jejich poslouchání „vnitřního hlasu“, zřejmě z událostí: jeden jejich kazatel, Simpson, v pytlovině nebo docela bez šatu po kraji kázal. Naylorovi řekl jeho vnitřní hlas, že je druhý Kristus; slavil vjezd do Londýna na oslátku jako Pán do Jerusáléma, dvě ženské ho provázející tvořily průvod, držely uzdu a volaly hosana. „Svobodomyslní“ protestanté je strašně zmrskali a jazyk probodli žhavým železem. (*Hergenröther, Herder, Weiss.*)

80 Kolem r. 1650 vznikly v Anglii bláznivé sekty, jakých dnes v U. S. A. celé kompanie. Zamilovaly se na př. do Starého Zákona a mimo jiné tvrdili: „Naši otcové (židé!) bydlili ve stanech, my též!“ Neuvažili, že v Anglii je trochu více zima než v Palestině!

Simon Budny (Budnaeus) založil v Litevsku unitářskou sektu demi-judaistů, t. j. položidů, pak přešel ke kalvínství, potom běžel za naukou Socinovou, a na konec se stal plnokrevným židem; † před r. 1600. (*Herder.*)

81 Moderní Unitáři, založení Lidseyem, který se odtrhl od anglikánské sekty r. 1773 († 1808) a Priestleyem, který musil prchnout do Pensylvanie, kladou důraz na etickou stránku, dobré skutky jim jsou vším - tedy pravý opak reformátorů 16. stol. A přec jsou i oni protestanty! Za „bratra v Kristu“ přijímají každého, kdo „podle úsudku lásky přijímá Ježíše Krista za svého pána a Mistra.“

Priestley, dobrý chemik a špatný theolog, napřed kalvíнец, pak arián, pak semiarián, pak socinián, pak unitář nejhrubší ráže („Ježíš jest člověk hříšný jako my“), a nakonec řekl, že neví, zda u nich zůstane.

82 Irvingiáni, založení po r. 1820 Eduardem Irvingem, rozdělili si Evropu na 12 dílů, a 12 apoštolů se rozešlo r. 1836, aby celou obrátili. O vánocích 1838 se zase sešli, přinášejíce všichni zprávy nevalně potěšující. Ani v U. S. A., útulku všech bláznivých sekt, nepochodili, přes všecek oheň kazatelů, zatím co jejich kolega od Slaného jezera dosáhl nemalých úspěchů hravě a v krátké době, způsobiv rozruch a vzbudiv zájem i za mořem, v Dánsku a na Skandinávii... Pročpak asi? Mormoni měli „nebeské nevěsty“, t. j. vedlejší ženy, zatím co irvingiáni zavrhovali rozvod i rozluky, kterou protestanté už dávno svým lidem dovolují. V době největšího rozmachu měli irvingiáni v Anglii asi 4.000 vyznavačů. Jejich hierarchie: apoštolé, evangelisté, proroci, andělé. V německé Lehnici byl jakýsi krejčí andělem, švec místoandělem, a když přišel evangelista na visitaci, asistoval mu švec ještě s jakýmsi kolegou, oba v Berlíně „posvěceni“. (*Schöppner, Charakterbilder III.*)

83 „Vysoká církev“ v Anglii, od 19. stol. název anglikánské státní „církev“, která s hrůzou zamítá každý pokus přiblížit se k papežství, houževnatě lpí na státním zřízení „církev“ a na supremátě krále, této své církevní hlavy... Její hlavní opora? Šlechta a duchovní hodnostáři, tedy biskupové a

jiní vysoce postavení mužové, kteří mají namnoze v horní komoře parlamentu virilní hlas spolu s lordy. Krom toho jsou její oporou university Oxford a Cambridge... Oxford, známý, jak se kdys radikálně vzepřel Římu, a nyní loyálně se podrobuje králi. Od této „High Church“ se v 19. stol. odštěpila „Low Church“ (Nízká církev) neboli Evangelical Party, s ní zajedno jen v odporu proti Římu, zamítajíc všecky, i anglikánské obřady atd., a „Broad Church Party“ (Široká církev), krajně liberální a racionalistická; navrhuje i nadpřirozený řád a inspiraci bible, vidí v křesťanství jen „ethický systém“. Tato odnož sama má mnoho odstínů; zakladatel jest Stanley, westminsterský děkan, s několika jinými. R. 1830 vzniká v Anglii oxfordské hnutí, jehož cílem jest vyprostit církev z objetí světského ramene, do něhož sama se zapletla. Mnozí členové této frakce se stali katolíky, vidouce marnost svých snah a nemohouce snést nedůstojné otročení církve státnímu režimu. (Manning atd.)

Dissenters, rozkolníci... Tak nazývány v Anglii všechny tamější sekty (je jich tam asi na 300 - maličkost, není-li pravda?), které se nedrží 39 článků anglikánských. Ve Skotsku nazývají rozkolníky ty, kteří se odchyľují od puritánů.

- 84** Robert Brown založil r. 1850 sektu, která hlásala naprostou nezávislost každé církevní obce nejen na státu, nýbrž na jakékoliv vyšší církevní moci, na biskupech, kněžích, synodách. Toto druhé by mu byl stát prominul, ale to první? Za šest let byl dobrý B. zase ve státní církvi, r. 1591 farářem, a zemřel v žaláři 1631 nebo 1636. (Herder.)

Vilém Deurhoff, košíkář, byl na štiru se zemskou kalvínskou „církví“ v Amsterdamě; jeho lidé se po jeho smrti 1717 přidali k mennonitům.

- 85** Jakub Böhme mohl se stát duchem velmi hlubokým, kdyby byl zůstal v katolické církvi. Luterský švec, mystik, visionář, theosof, sestavil bláznivý pantheistický systém (ř. 1624). Jeho spisy poblázněn Tomáš Bromley (ř. 1691) propadl falešné chorobné mystice; s visionářkou Joanou Leade založil „filadelfskou společnost“, jejímž cílem bylo založení království Božího na zemi. Ve spise Cesta k sobotnímu odpočinku žádá od dokonalých panenství a a zasnub s nebeskou Sofií (Moudrostí). - Herder, Hergenröther.

- 86** Jan Böhm, potulný šumař, vystoupil r. 1476 jako kazatel - prý z rozkazu Matky Boží; hlásal novou říši Boží na zemi, a hned se mnoho přívrženců sešlupilo kolem něho.

Kolem r. 1550 vznikl ve Švédsku spor zvaný Liquoristenstreit, zda totiž možno večeri Páně připravovat s jinými „likvory“ než s vínem.

- 87** Mikuláš Basilejský se pokládal za inspirovaného, připisoval si moc uschopňovat biskupy a kněze k zdárnému zastávání jejich úřadu; kdo se poddá jeho vedení, není prý povinen podrobit se jiné vrchnosti a jest prost všeho hříchu a pokušení; ř. 1395 (popraven ve Vídni).

- 88** Rozkolem r. 1054 odříznut východ a pak zvláště Rusko od komunikace se západem, sídlem evropské kultury, a proto zůstal docela pozadu.

V ruském Polsku vznikla sekta mariavitů, založená od jakési Marie Kozlovské, která byla její hlavou a ředitelkou, nazývána „nejsv. matka, Bohorodici rovna“, bez jejího prostřednictví prý nikdo nedojde spásy. K této sektě se přidalo i nemálo katolických kněží... následek bídného vzdělání v tamějších krajích! Soudím, že jde o ženaté sjednocené řeckokatolické kněze. Řím vyřkl nad sektou exkomunikaci r. 1906, přesto rostla dál.

Švédský vyslanec píše Gustavu Adolfovi z Ruska: „Příčinou slabosti ruského lidu jest zkaženost ruského kněžstva; kdekoli spáchán nějaký zločin, jistě je při tom nějaký mnich. Následek toho jest, že výchova lidu prашpatná; žranice a krvesmilstvo jsou neřesti, kterými se každý honosí.“

89 Pravoslavný pop... Vždycky popův syn, v bohoslovném učilišti bídně vzdělán, obyčejně pomocí rákosky, byl povinen se oženit. Biskup mu dal faru; bylo-li tam více než 700 mužů, dostal ještě jáhna; žil z malého políčka a ze štoly, kterou za udělování svátostí musil mnohdy s námahou vymáhat, zůstal do smrti farářem, poněvadž neženatí biskupové brání z klášterů. Jak to je nyní, nevím.

90 Co bylo řečeno o drolení v sektičky, neplatí snad o pravoslavných? Platí! Rozdil mezi nimi a protestanty je ten, že „státní církev“ silně převažovala sekty a že mnozí sektáři se navenek („úředně“) hlásili k státní církvi. Proč nebyli až na jisté výjimky tito „rozkolníci“ carskou vládou pronásledováni a potlačováni? Poněvadž aspoň mlčky uznávali cara za nejvyšší hlavu církve, ač nechybělo výjimek. Vypočítávat různé sekty by nemělo smyslu. Lze je rozdělit ve dvě skupiny, starověrců a tak zvaných bludařů. Starověrci se dělí v „popovce“, kteří uznávají kněžský stav mají kněze, a bezpopovce, kteří kněžský stav zavrhuji, a následkem toho propadají blouznění nebo fanatismu. Jsou roztrženi na několik sekt, až k fanatickým filipponům, kteří se sami upalují, dovolávají se bible, Lk 3, 16: „Budu vás křtít ohněm.“ Jiní, „rdoušenci“, slibují spásu jenom těm, kteří násilnou smrtí sejdou; jiní zavrhuji veškeren státní a společenský řád, jiní manželství, hovějíce prostopášnostem, nemodlenci zavrhuji jakýkoli vnější kult. Druhá skupina... tam to teprv vypadá. Jakási analogie flagelantů, založení kolem r. 1640 sedlákem Danilou Filipovem, jenž sebe vydával za Boha Otce a svého syna Ivana Suslova za Boha Syna, oddávající se pohlavním zvrácenostem; jejich opak „Bílé holubice“, založení sedlákem Selivánovem po r. 1800, sterilisují se, obyčejně když už se stali rodiči; dovolávají se Mt 19, 21; potom racionalističtí „molokany“ (nepostící se), kteří nevěří dohromady nic. Atd. atd.

91 Když se Bosna dostala r. 1463 pod vládu půlměsíce, odpadali k islamu nejvíce bludaři, patareni a manichejci; na Balkáně šmahem odpadali pravoslavní Albánci.

Patarenští byli odnoží katarů. „Náš biskup nás denně po celém světě navštěvuje a odpouští nám hříchy.“ Mínili tím snad Ducha sv.? Objevení r. 1030 u Turina; když měli bludy odpřisáhnout, vrhali se sami do plamenů.

Zajímavé jest, že mnozí fraticellové, jímž byla církev příliš zkažená, odpadali později k Mohamedovi.

- 92** Epifanius vyvrací 120 bludařstev, Augustin 90, oba kolem roku 430. Z 58 cařihradských patriarchů do r. 1054 bylo 21 bludařů neb aspoň ochránci bludařstev. Od r. 430 do r. 1517 dalších 90 sekt („reformací“), za 1500 let přibližně 200 sekt a bludařů; pak „rozmach“: od 1517-1545 za 75 let 270 sekt! „Reformování“ toho, co bylo před několika týdny, dny, hodinami... Do r. 1900 asi 1.000 sekt!
- 93** Chiesa libera, Svobodná církev, jméno dvou protestantských sekt v Itálii; jedna má členů 4.000 (založena r. 1870), druhá polovinu.
Podobnou sektu založil Ferd. Chatel r. 1831, „francouzskokatolickou církev“, svobodnou - od Říma, od dogmat, jako matematik svobodný od násobilky! Princip poznání jest pouhý rozum neosvícený zjevením, morální zákon pouze přirozený (laická morálka), duch veskrze racionalistický; sehnal něco přívrženců; pro podvrtné zásady se od něho rychle odvrátili, zemřel v bídě r. 1848.
- 94** Německá národní církev (Deutschkatholiken), založená odpadlým knězem Rongem († 1887) a jeho společníkem Czerskim († 1893), knězem, jenž pro souložnictví suspendován. Roku 1844... Oba podporováni osvícenci a politickými blouznivci... zajímavé, že jim v tomto případě jméno „katolík“ nevadilo! Za necelý rok slavili v Lipsku „první všeobecný sněm“, trval celé 4 dny, ale už tam se začali drolit - trochu brzo! Spor mezi racionalistickým Rongem a poněkud pozitivním Czerskim. Zanedlouho potom tak zvaní „Protestkatholiken“ v Berlíně zaujali stanovisko se stranou Czerskiho proti Rongeově vřatislavské konfesi. Za rok, v květnu, druhý všeobecný sněm v Berlíně, trval už plných 5 dní, ale výsledek byl ten, že se ukázalo: mezi oběma směry se propast prohlubuje. Pruská vláda zatím vyčkávala, a když v revoluci 1848 se mnozí z nich vybarvili co živly státu nebezpečné, zaujala stanovisko proti nim; třetí všeobecný církevní sněm v Kolíně n. R. byl vládou hned prvního dne 24. května 1850 rozpuštěn. Ronge už r. 1849 utekl do Rakouska, r. 1861 se vrátil a navázal s kolehou nanovo, založili „náboženský reformní spolek“, rozpadl se; oba přežili svou sektu, která byla útočištěm všech nespokojených katolíků i protestantů. Oba noví reformátoři se rozcházel v zásadách, jen v boji proti celibátu a postu byli zajedno.
- 95** Döllinger vydal r. 1826, 27letý, spis „Eucharistie v prvních třech stáletích“; za to promován na doktora teologie na teologické fakultě v Landshutě in absentia, téhož roku se stává universitním řádným profesorem v Mnichově, a pak vychází z jeho péra spis za spisem. Po svém odpadu ke starokatolíkům po celých 20 let nic významného nenapsal. † 1890.
- 96** První starokatolické bohoslužby ve Vídni 15. října 1871. „Tento den bude v análech kulturních dějin nové doby zaujímat vždy vynikající místo...“ Kuriosita pozbyla brzo vši přitažlivosti. Vzpomínejme, že podobně psaly noviny při prvních bohoslužbách čsl. „církve“ v Praze 1920; kostel byl „natřískán“ - jenomže ne „věřícími“, nýbrž zvědavci, jako cirkus bývá často „natřískán“ - ale proč! Dnes?...
- 97** Antikonkordatáři, katolíci, kteří zavrhnuli papežův konkordát s Francií r. 1801; byli tedy papežštější než papež. Odtrhli se od jednoty s Římem, tedy

rozkol, a prodělali tři fáze: 1801-29 vedení několika biskupy, pravděpodobně těmi, kteří v důsledku konkordátu se měli na papežovo přání zřici hodnosti; 1829-47 vedení kněžími; 1847-1900 vedení laiky, načež rozkol uboze dokonal.

- 98** Ed. Hartmann: „Reformátoři neprohlédli, že víra v neomylnost bible se opírá výhradně o víru v neomylnost církve a církevní tradice: tato osvědčuje (zaručuje) onu!“ Totiž jen tradice a církev mi může zaručit, že bible jest neomylné slovo Boží. Bibli dostali věřící přec od církve! „Neprohlédli...“ Na tento slabý bod namířilo palbu nevěrecké osvícenství, a protestantismus podlehl, víra v neomylnost bible se bezmocně zhroutila, a s ní se zhroutil i protestantismus staré ráže... vplul do vod nevěry, podržev jméno.
- 99** Evers: „Pravé učení Lutherovo, jak jsem je později (jako pastor, ne za bohoslovných studií na lutherských učilištích!) poznal z jeho spisů (uvádí *Sermon von guten Werken* 1520), zná sotva který pastor.“ Konvertita Arndt T. J., zprvu protestant a kandidát bohosloví, studoval lutherskou teologii, a byl o učení „otce Luthera“ poučen teprve spisy katolického profesora Albána Stolze.
- 100** Náboženský rozhovor ve švýcarském Badenu 21. května - 8. června 1526, uspořádaný na přání katolických kantonů... Zwingli zůstal opatrně či chytře opodál! Přišli vyslanci 12 kantonů, zástupci arcibiskupa Ferdinanda a bavorských vévodů, 12 biskupů; hlavní řečníci za katolickou pravdu Eck, jemuž pak přiznáno vítězství, za protestanty Oekolampadius. Z přítomných kněží se přihlásilo 10 pro novotářství, 82 pro víru katolickou.

C) Paběrky.

- 101** Mají protestanté nádherné dómky? Mají - ty, které uloupili katolíkům! Sami se za dlouhou dobu čtyř staletí nezmohli na vlastní chrámový styl. Přitom nedůslední jako vždy a všude: střediskem jejich bohoslužby jest kázání, a kazatelna v jejich modlitebnách jest na boku, jak to zdědili po katolících, nikoli uprostřed, kam by u nich právem patřila! Vpředu mají zpěvácký pult, kterému říkají „oltář“ - nesmysl! Oltář jest místo k oběti!
- Tu a tam, kde si protestanté modlitebnu postavili, najdeme kazatelnu v apsidě, a proti ní dole „oltář“, takže tvoří vlastně podnoží kazatelovo... ale obojí tak nevkusné, že činí dojem hrubého dřevěného lešení.
- Někde stavějí modlitebny v moderním stylu. Velmi brzy se taková ukázala v Pattensenu u Hannoveru. Představ si kino nebo divadlo, sedadla amfiteatrálně stupňovitě umístěná, vystupuje se k nim po schodech, pro honoraci jsou umístěna zvlášť jako lóže v divadle, kazatelnu vpředu, vchází se na ni ze sakristie za ní umístěné, pod kazatelnou „oltář“.
- 102** Gebhard Truchsess von Waldburg... Jeho „kariéra“ byla navlas taková jako jiných šlechtických synků. Jsa druhorozeným synem byl již před narozením určen pro duchovní stav, t. j. za pána několika bohatých biskupství. Jako student byl již kapitulním děkanem při strassburském dómu; nedbaje zhoľa nic

dekretů tridentského sněmu shromáždil ve svých rukou několik obročí; malou většinou hlasů zvolen 1577 za arcibiskupa kolínského, čímž se stal kurfiřtem; pak teprv přijal kněžské svěcení. R. 1580 papežem potvrzen (prosil ho, aby mu odpustil obvyklé taxy za potvrzení a sliboval svatosvatě, že bude katolickou víru ze všech sil hájit), ale již rok předtím začal poměr s Anežkou z Mansfeldu, a kvůli ní by byl pokalvínštil celé území... kdyby toto kurfiřství se stalo kalvínským, měli novotáři většinu; ze sedmi kurfiřtů volících císaře byli již tři protestanté, saský, falcký, braniborský, proti katolickému českému králi a arcibiskupům kolínskému, trevírskému a mohučskému. Proto vynaložili katolíci veškerou energii, aby nebyli o tuto důležitou posici oloupeni; r. 1583 byl G. od Řehoře XIII. exkomunikován.

- 103** Když všechno dánské loďstvo bylo ve válce r. 1566 bouří zničeno, dal Kristián III. upálit mnoho žen a dívek pro čarodějství, protože prý zkázu zavínily ony. (*Viz Hansen, Zauberwahn.*)
- 104** Jan Fishart, nejdrsnější satirik 16. stol. († 1590), brojil zuřivě proti mni-
chům, řádu T. J. a proti čarodějnicím, jejichž upalování vřele doporučoval
ve spise Vom wütigen Teufelsheer der Hexen.
- 105** V Kodani viděl r. 1870 Svenson základy velkolepého chrámu, pilíře,
hromady materiálu... Protestanté chtěli vystavět mramorový chrám, který by
závodil nebo i předstihl chrám sv. Petra v Římě; začali, a neměli prostředků,
aby dílo dokončili... Obraz bludařů a bludařstev!
- 106** Hoffnung č. 169: Na pobřeží Severního moře vejde katolický kněz do svého
kostela; venku zuří bouře, před svatostánkem klečí muž... protestant! „Mám
syny na moři, šel jsem do našeho kostela se za ně pomodlit, nešlo mi to, tam
všecko chladné; zašel jsem k vám, zde je to docela jinak, zde se cítím v blíz-
kosti Boha...“
- 107** Konvertita Maurer byl v Landau odkázán na simultánní kostel, společný
katolíkům i protestantům. Doznává, že hledíval raději než na mluvícího svého
kazatele na hlavní oltář katolický, na sochy knízat apoštolských v životní ve-
likosti, na klíče, které držel v rukou jeden, na meč, o který se opíral druhý.
Chodíval často podle druhého kostela, který patřil katolíkům, a když melodie
gregoriánského chorálu zaznívala ven, zvolnil kroky a naslouchal... Jak do-
cela jinak než při jejich chladné fádní liturgii!
- 108** Evers: „Přítomní poslouchali bez zájmu a bez porozumění takovou
liturgii, sedíce lhostejně v lavicích. Bezduhá liturgie, kde se střídalo bez
konce jednotvárné „Herr, heere, häre, höre uns“; nato se zazpívala německy
kolekta, které nikdo nerozuměl; pak přišlo kázání, které musilo být co možná
sladké, sice se nelíbilo...“
- 109** V Koburku bylo „svatodušní pivo“ ve vesnicích uloženo a naraženo
v modlitebnách (protestantských)... tam zůstalo čerstvější a chladnější...
Hengstenberg: „Do našich kostelů nelze bez uzardění uvést ani pohana.“ Když

navštívil někdejší nádherné katedrály v Bernu, Basileji, Lausanně, zabrané od protestantů, zůstal chladný; prázdnota holých zdí nebyla s to v něm vzbudit vznešenější dojmy a povznést ducha vzhůru.

110 Střediskem bohoslužby (protestantské) není Kristus v nejsv. Svátosti, nýbrž osoba predikanta. Lid nejde do modlitebny, aby navštívil eucharistického Spasitele, kterého ovšem nemají, nýbrž aby slyšeli kazatele. My říkáme: „Jdu na mši sv.“, oni říkají: „Jdu na kázání, z kázání.“ Všecka působnost jejich duchovních se vyčerpává kázáním. Někteří pastoři se namáhali, aby navykli lid říkat „bohoslužba“ místo „kázání“, ale marně; instinkt lidu trefí mnohdy správně.

111 Ve vědomí lidu není ani stopy po vyšším posvěcení a zvláštním božském zřízení úřadu kazatelského. Lid v nich nevidí zástupce Kristovy Bohem poslané, nýbrž jen úředníky vyslané vládou, nebo služebníky zjednané obcí, kteří se při svém úřadování musí řídit vkusem a vůlí obce, která si je zvolila. V kruzích predikantů se sice činí rozdíl mezi duchovními a laiky, ale je to proti luterské nauce o všeobecném kněžství, kterou smazán rozdíl mezi laiky a hierarchií. (Č. 109—111: Evers.)

112 Evers oznamuje své osadě, že se rozhodl přestoupit do katolické církve. Jedna selka ho oslovuje: „Teď, když se u vás konečně začíná ukazovat blahobyť, když jde všecko šťastně vpřed, když vaše žena i děti mají před sebou bezstarostnou budoucnost, chcete všecko rázem zničit? Co vás čeká? Nějaké vesnické učitelství! S bídou si vyděláte chléb, zatím co u nás jste první v celé vesnici a každý vás má rád, každý si vás váží. Jaká teskná starost a snad i nedostatek vás čeká místo šťastné a zabezpečené budoucnosti zde u nás!“ Jeho farnici poslali k němu i deputaci, aby ho odvrátili od „neblahého“ kroku, aby své rozhodnutí odvolal, slibovali mu, že se mu postarají i o přimluvce „nahore“, aby vše bylo hladce urovnáno, a že jsou ochotni i penězi mu vypomoci, bude-li třeba. Necháпали, že někdo může z čistě ideálních nadpřirozených pohnutek učinit podobný krok... jako by měli v podvědomí, že „otce Luthera“ i jeho lidi nevyvedla z církve touha po vyšší dokonalosti a vznešené motivy. Když jejich dosavadní pastor zůstal pevný, změnila se láska v nenávist a oddanost v pohrdání; v novinách štvavé články, že prý jest podplacen od katolického centra, aby zradil a opustil svou farnost atd. „Bylo to těžkých čtrnáct dnů...“ A pak ještě týden, načež smutný odchod (nikoli loučení!). Ani povoz nemohl sehnat...

Evers se pak odebral s celou rodinou do katolického Tyrolska; v Hannover-sku nebylo lze zůstat, leda že by byl chtěl roztloukat štěrky u cesty. Co předvídala dobromyslná, ale pro ideály nevnímavá selka, se stalo; dosáhl menšího učitelského místa. Takových obrácení od bludu k světlu pravé víry, plných obětí, obsahují anály konversí víc; kolika podobnými se může honositi protestantismus? Z ideálních pohnutek k němu odpadají jen v Jiráskových báchor-kách. A neméně jest jisto, že nejeden by se k pravé víře vrátil, kdyby... kdyby nemusil opustit výnosný úřad! Jak to naznačil jednomu anglikánskému nadmíru bohatému duchovnímu katolický kněz. Prý by přestoupil, kdyby a

kdyby... Kněz vzal lístek a napsal na něj slovo: „God.“ (Bůh.) „Vidíte to slovo?“ „Vídím!“ Kněz vzal zlatník - „gold“ - zakryl jím jméno God: „Přečtete nyní!“ „Nevidím!“ „Protože vás zlato činí nevidoucím!“

- 113** Tolstoj se propracoval od nevěry k jakési víře v Krista. K jakési... Chyběla mu pevná ruka vedoucí církve, utvořil si křesťanství sám, „svoje“; zavrhoval soukromý majetek, nerozlučné manželství, stát, společenský řád, a tak se stal průkopníkem anarchismu.

- 114** Goethův Faust je typus protestanta, který by rád k Bohu, ne však dát se k němu vést učitelkou národů, Kristem založenou a ustanovenou, nýbrž cestou svobodného bádání. „Na počátku bylo Slovo...“ Láme si hlavu, jak tomu rozumět. Pýcha byla první Faustovo pokušení, v němž podlehl, a teď má k němu Mefisto volný přístup. Vznítí v něm tělesnost, která v porušené přirozenosti Adamových synů dřímá, Faust svede Markétku, katolickou čistou dívčinu... Luther se vzepřel v pýše proti církvi a tím proti Bohu, nezkrocená tělesnost v něm teď slavila orgie, vlastním odpadem strhl tolik věřících, a za odpadem velké části křesťanstva šla v patách znemravnělost, zvláště v odpadlém kněžstvu. Markétka, katolička, koná pokání, tím jest zachráněna; Faust neuspokojen prchá od svedené, ponechává ji osudu, a žene se za dalšími rozkošemi; vydá se na další honbu za štěstím, kterého nenalézá, lze je najít jen v Bohu. Že katolička mohla konat pokání, to starému Goethevi nevadilo, ale Faust, t. j. Goethe sám? Ten pokání konat nechtěl! Patří Mefistovi, jemuž se zapsal - za to, že mu opatřil život plný smyslných rozkoší! Třebaže ho plně neuspokojily! Propadne mu? Násilně („deus ex machina“) rozuzlí Goethe drama a dá se prostě od anděla bez lítosti a bez pokání do nebe donést! Jako bychom slyšeli cynický Heinův výrok na smrtelném loži: „Bůh mi odpustí, to je jeho řemeslo.“

Protestantismus jest vskutku jako Mefisto: „Já jsem duch, jenž vždycky popírá.“ (Neguje, vermeint... protestuje! Proti Hospodinu a proti Pomazanému jeho, Ž. 2., proti pravdě jeho!)

- 115** Máme-li na zřeteli přirozený sklon člověka k nevázanosti, pak jest zřejmo, že těžko odpovédět na naši otázku: „Jak se mohlo katolictví vyvinout z původní apoštolské církve, která podle vás = protestantství? Tedy z vlády vášní a zamítání dobrých skutků vůbec a sebezáporu zvlášť se vyvinula podle vás (tím, že se zvrhla) katolická církev, která hlásá sebezápor, zpověď, půst, poslušnost, pokoru, pokorné podrobení se autoritě atd.?! Psychologický jest vývoj opačný! Z přísnosti mravů, odříkání, chudoby, nerozlučitelnosti manželské atd. k nevázanosti mravů ve všech směrech, jak zřejmo na př. na Sparťanech, Římanech, Peršanech - a také protestantech! Luther „šroub“ povolil, nepřítáhl, sic by za ním nebyl v tehdejší upadlé církvi nikdo neběžel! Jak reformoval (t. j. napravil) Německé rytíře Luther, jak je chtěl reformovat papež! Luther: „Utečte z klášterů a ožeňte se!“ Papež: „Vraťte se k původní přísnosti kázně a mravů!“ Rytíři se dali raději „reformovat“ podle receptu Lutherova než papežova!

- 116** Konrád Köllin napsal r. 1530 proti Lutherově pojetí manželství „Adversus caninas M. Lutheri nuptias opus novum“... Není divu, pojímal Luther manželství skutečně psím způsobem.
- 117** Mořic Vilém saskomerseburský byl milovník bas a houslí; jeho největší basa byla tak velká, že se musilo k ní nahoru vystupovat po schodech - byl to dar prosebníka, který takto vymámil titul tajného rady. S basou chodil nábožný vládce i do modlitebny na kázání a tam vyluzoval příjemné i nepříjemné tóny - podle toho, zda se mu líbilo či nelíbilo, co kazatel říká. Ubozí dvorní kazatelé!
- 118** Ludvík Hessenský jednou volá k sobě o půlnoci probošta Venatora; ten spěchá polekán, myslí, že umírá, ale bodrý lanckrabě ho jen žádal za rozřešení jisté pochybnosti u víře, že prý si neví rady, zda velekněz vstupoval do jeruzalemské velesvatyně s pokrývkou na hlavě či bez ní.
- 119** Goesefort Wessel, laik († 1489), filosof (nominalista), má některé bludy o církvi a papežství, jeho ctitelé ho nazývali „lux mundi“, nepřátelé ho poctili titulem Magister contradictionis.
- 120** Wolfgang Capito, syn kováře, v srdci protestant, navenek katolík, až pomocí nuncia Aleandra dostal od Lva X. probošství sv. Tomáše ve Strassburku, r. 1523. Pak odhodil masku, v Elsasku a Švýcarsku šířil protestantství, více zwinglián než luterán, časem se klonil i k novokřtěncům; ke katolíkům nanejvýš nesnášenlivý, † r. 1541.
- 121** Galeazzo Caraccioli, synovec papeže Pavla IV., odešel r. 1551 do Ženevy, kde se spřátelil s Kalvínem, od „velké rady“ si tam vymohl rozluku manželství (jeho manželka donna Vittoria Caraffa byla svědomitá katolička), oženil se po druhé, † 1586. Jeho příbuzný Jan, biskup v Troyes, se r. 1561 přidal ke kalvínům, když mu sklaply naděje v kardinálský klobouk. († 1569.)
- 122** Jméno „evangelíci“ si dali luteráni a kalvíni v Prusku a pak v celém Německu teprve na pruské „Union“ r. 1821.
- 123** Karibové, jeden z nejdivočejších indiánských kmenů, chtěli přepadnout katolickou misi a zavraždit tři kněze T. J., P. Fola, Becka, Tobasta. Zvláště prvního si vzal na mušku, poněvadž obráceným Indiánům nedovoľoval prodávat nadále Karibům zajatce, by si je vykrmili a upravili k obědu. Zbraně k přepadu jim poskytli protestantští Angličané a Holanďané s lidožrouty sousedící.
- 124** Oberstenfeld, würtemberský klášter šlechticů, proměněný r. 1556 v protestantský klášter, r. 1803 v zaopatřovací ústav pro chudé slečinky protestantských šlechtických rodů.
- 125** Berengar Tourský, žárliv na to, že klášterní škola v Bec převyšuje slávou jeho školu i jeho učitelskou slovnost, chtěl vzbudit obdiv nápadnými naukami; takto, jak se dalo předvídat, upadl v bludy. Popíral platnost křtu dítek, svátostný ráz manželství, přítomnost Páně v Eucharistii; několikrát odsouzen, neposlechl, až teprve na synodě tourské, již předsedal papežský legát

Hildebrand, se podrobil r. 1054; nato volán do Říma, kde podepsal znova r. 1059 katolické vyznání víry. Vrátil se domů, do Toursu, odvolal své odvolání; předvolán Řehořem VII. Musil svou pravověrnost znova osvědčit r. 1079 před tak zvanou svatopostní synodou, načež žil docela v ústraní na ostrůvku sv. Kosmy blízko Toursu. († 1088.)

- 126** Napoleon chce při korunovaci r. 1804 mít v rukou žezlo Karla Velikého, které uchováváno v Paříži. Šťastně bylo objeveno, pěkně zavinuté v sametovém pouzdře. „Napřed musí být obal odstraněn!“ Zavolán zlatník, sňal obal a našel nápis: „Tato hůl patří pánu H., kapelníku katedrálního chrámu Panny Marie v Paříži.“ Neřekli ani slova, a Napoleon držel při slavnosti v ruce kapelnickou hůl.

Bludaři, kteří podobně šálí lid; prostí lidé myslí, že třímají v rukou pochoď pravdy, a zatím...

- 127** Chrám sv. Olafa v Drontheimu, „nejkrásnější budova severu“, započatá arcibiskupem Eysteinem († 1188); ohromné poklady putovaly za protestantské éry do kodaňské mincovny.

- 128** Na tridentský sněm, po němž tolik voláno, protestanté samozřejmě nepřišli; za záminku si vzali, že na něj nebyli pozváni pravoslavní, že to není všeobecný křesťanský sněm. Když se jednalo o sjednocení na sněmu knížat v Naumburku r. 1561, kde znova zaujato stanovisko proti tridentinu, opět svolanému, dostavili se dva papežští legáti, přinášeli papežovo pozvání, vráceno oběma nečtené, poněvadž si prý troufal napsat adresu „Milovanému synu“.

- 129** Filip Jaffé, první žid na berlínské universitě r. 1862, stává se r. 1868 protestantem, výtečný historik, a za dva roky po přestupu končí sebevraždou. Bylo proti němu útočeno s mnoha stran, a jeho nové náboženství mu nedalo síly.

- 130** Dvě slavnosti: Hamburk slavil r. 1865 svátek sv. apoštola Ansgara, tisící výročí jeho smrti († 865 v Brémách), a zapomněli nadobro, že kázal víru katolickou, ne luterskou. - R. 1864 bylo třistaleté výročí smrti Kalvínovy. Jak je oslaví Ženeva? Jen v modlitebnách byla učiněna vzpomínka; ve veřejnosti ani jediný hlas se neozval, na nárožích dokonce vyvěšeny výtahy z krvavých rozsudků jím kdysi pronesených. R. 1865 předveden v tomto „svém městě“ na jevišti jako kat Servetův.

- 131** Dne 7. prosince 1741 projíždí hlasatel německého císaře Karla VII. Prahou, v ruce žezlo a na něm králův znak, vyzýváje obyvatelstvo k poslušnosti císařově, jenž se domáhal české koruny. Znak s žezla spadl do bláta, a lid se smál, že ta vláda asi nebude dlouho trvat. Aplikace na jepičí stáří sekt.

- 132** Do kláštera cisterciáček v Port Royal (Thebais - Théby, tři míle od Versailles) vstoupila sestra velkého Condé (maršálka), vévodkyně de Longueville, ale i v klášteře žila jako vznešená dáma, přijímala návštěvy s velkou pompou. Byla první ze všech, která se přiklonila k jansenistickému bludu. Spolu s ní vstoupily do řádu vévodkyně de Liancourt, princezna de Conti, princezna de Géméné, paní Sévigné, vévodkyně de Luynes, a všechny se oddaly

bludu, jenž se takto dostal do dámských salonů a přišel do módy. Převelmi přátelské styky, které tyto salonní dámy v Port Royal udržovaly s dvorem a ministry i s vyšším klerem, zajistilo jansenismu vítězství.

133 Smiles, muž jinak širokého rozhledu, se strašně horšil na výrok jistého londýnského protestantského časopisu kolem r. 1880: „Uvažujice o určení člověka a o účelech občanské společnosti, shledáváme, že vražda a loupež jsou lehké zločiny, a šíření nakažlivých nemocí bezvýznamné, u přirovnání se zločinem, jehož se dopustil Luther a Kalvín odpadem od církve.“ Prý výrok původců bartolomějské noci a upalujících inkvizitorů! Dnes by se našlo v malém hloučku věřících protestantů větší procento těch, kteří by s projevem oné revue souhlasili!

134 Luterský kazatel Buchman v Kodani řekl: „Luther dal knížatům bohaté kláštery a opatství (dal... jakým právem?), kněžím ženy, lidu nevázanost, a to mu pomohlo mnoho.“

Protestant Kierkegaard, sám asketický muž, píše proti úřední dánské církvi: „Tím, že své učení přizpůsobila lidským choutkám, vlákala do svého tábora miliony duší, které na věčnosti zvědí, že světácká církev je připravila o nebe.“

135 Ludvík Blois: „Bludařství má jediný pramen v pýše a neposlušnosti; bludaři zatvrzele se drží svých nápadů a nechce svůj úsudek podříditi výroku církve.“

Ruville, konvertita: „Známka pravé církve Kristovy jest pokora, známka všech sekt jest pýcha“ - a ta mnohým protestantům zamezuje obrácení.

136 Jan Starck († 1816), obviňovaný z kryptokalvínství, protože brojil proti illuminátům, sympatisoval nadmíru s katolickou církví a posléze ji přímo hájil: „Návrat protestantů do katolické církve bude nakonec nezbytný, nechťejí-li se dát pohliti naturalismem.“ (Mohl říci: racionalismem.)

137 Anglikánský pastor O' Callaghan o reformaci: „Tehdy nesčíslný zástup fanatiků... zdálo se, že zdravý rozum i zbožnost ze světa zmizela. Náboženské blouznění a šílenství, všichni se dovolávali Písma, všichni měli božská vnuknutí, vidění, extase, kněží byli služebníky satanovými. Tehdy čteno Písmo o překot; žádná krutost, kterou by nebyli (novotáři) ospravedlňovali z bible a biblí; s ní v ruce chystali spiknutí, zrady atd.“

Anglické pronásledování katolíků popsal konvertita Jan Morris T. J. † 1893, jeho dílo s hlediska historického ceněno i od protestantů.

„Chci tedy nyní odtud odejít, bych mohl jed svůj v světě rozšířit.“ (Calderon, Panna svatostánku... satan skrze bludaře!)

138 V Hannoversku mají sedláci pořekadlo: „Pan pastor jest onen člověk ve vsi, který má nejméně co dělat.“

139 Evers uvádí výrok jistého pastora: „Základ opravdové duchovní správy jest zpovědnice, a o tu jsme neodvolatelně přišli.“

140 Hrabě Schack v knize „Půl století“ píše: „Za jedinou stranu spisů sv. Terezie bych dal všechna kázání našich superintendentů a vrchních konsistorních radů.“

48. PORTRETY BLUDAŘŮ, SVATOST JEJICH LIDÍ, POŽEHNÁNÍ JEJICH PŮSOBENÍ.

Přicházíme na pole, kde nás nepřátelé nejčastěji a nejdivěji napadají a kde my nerozumně skládáme zbraň, ačkoli právě zde se nám naskytují zbraně nejúčinnější. Zatím co námitky z věd přírodních se snaží od víry odvést inteligenci a jsou působivé zejména u ní, „pracují“ nepřátelé kříže Kristova námitkami vzatými z dějin a útoky historickými jak u inteligence, tak u prostého lidu, a zvláště u tohoto se málokdy minou cíle, není-li nikoho, kdo by na ně odpověděl, a my skutečně neodpovídáme - neodpovídáme tak, jak by se slušelo a jak toho situace vymáhá; nemáme odvahy vyrazit jim z rukou zbraň a přetrumfnout je, na jejich útok odpovědět útokem ještě mocnějším. Omezujeme se na jakous takous defensivu, upouštějíc od ofensivy, která jediná by byla s to zachránit situaci.

Co tím chci říci? To, že naši nepřátelé, jsouce si velmi dobře vědomi slova božského Učitele, že po ovoci poznáme strom, ač jinak v něho zhora nevěří, vyhledávají v dějinách kdejakou ničemnost našich vůdců, nalezenou zveličují, zevšeobecňují, a nenajdou-li, vymýšlejí, fakta překrucují a nadsazují. Mnohdy taková domnělá, tedy vylhaná inkriminace církve nebo papeže, biskupů nebo katolických králů, řeholních řádů (jesuité!) nebo i docela bezvýznamných katolíků si hravě proklesť cestu do čítanek i do vědeckých spisů, a stává se tak duchovním majetkem inteligence i prostého dělníka, studenta i zedníka nebo krejčovského učně, a nedostaneš ji ze světa, dělej co dělej; jest jako nezmar nebo rakovina.

Jaký postoj k tomu zaujímáme my? Jen defensivu; dokazujeme, někdy kurážně, někdy nesměle, že tomu tak navlas není, a to je všechno. Z nerozumně pojaté tolerance a šetrnosti váháme povědět nepřítelům, jak vypadali jejich koryfeové. Vyslechneme jejich výklady, zpola pravdivé, zpola smyšlené, jak nemravně žil ten onen papež, a odpovíme jen poukazem na to, že „všichni jsme křehcí a chybuji“, a netroufáme si jim povědět, jaké kvítko byl Luther nebo Kalvín. V potu tváře odmítáme inkriminace o zhoubném působení církve, a počínáme si, jako bychom nevěděli nic o zkázonosném vlivu bludařstva. „Po ovoci poznáme strom“ - nuže, ať po ovoci poznají i nepřátelé strom, ze kterého vykvetla velebená reformace! My sami pokládáme jisté osoby za nedotknutelné, Husa, Žižku, Komenského, a našeho nerozumu využívají a zneužívají nepřátelé kříže.

Jsem dalek toho, abych se chápal tak nečestných zbraní jako oni a snad jediným slovem křivdil nebo pranepatrně nadsazoval, abych jako věc jistou předkládal to, co docela jisté není, abych opakoval po jiných bez důkazů těžké nebo lehké, byť sebelehčí, obvinění. Ale portretovat naše nepřátele podle skutečnosti a pravdy, podat

jejich portret úplný, jejich nízkosti a ničemnosti předvést ve stoprocentní plnosti a nezamlčovat nic, k tomu mám jako každý historik právo; to jest jediná působivá a účinná odpověď na útoky těch, kteří k naší církvi nejeví nikterak tolik šetrnosti a ohledů, co my k nízkostem jejich tábora a jejich lidí. Prostý lid chápe takovou odpověď lépe než nesmělé umývání rukou: „Všichni jsme křehcí...“ Z odpovědi, jakou doporučuji, která vyzní na totéž, co slovo Páně: „Lékaři, uzdrav se sám, vytáhni napřed trám ze svého oka“ nebo běžné přísloví: „Zametejte napřed před prahem svým“, má prostý posluchač víc, a jen taková je s to zachránit jeho sympatie církvi a odmítnout každý nepřátelský útok, byť sebelépe vypočítaný.

Luther... Každý protestant v něm viděl vždy velikána ducha, jenž mocí a silou své osobnosti obrodil shnilou Evropu, viděli v něm druhého Eliáše, druhého Krista. „Muž Boží, otec Luther...“ Evers sděluje, že jeho obraz spolu s obrazem Spasitelovým mají nad „oltářem“. Vzpomeňme, co sděluje jeho ctitel Smiles o stařeně, která prý pohledem na jeho obraz se silila v těžkých chvílích a zrovna cítila, jak jest povzbuzována k dobrému a ke vši ctnosti. Jistě nebyla jediná, a neměla tušení, jak ve skutečnosti tento její „svatý“ vypadal. Hned po jeho smrti mluví Aurifaber o „svatých ústech“ Lutherových, ač nezapírá, že poněkud váhal, má-li tiskem vydat vše, co z těchto „svatých úst“ vyšlo - odporné oplzlosti, kterými se jeho Tischreden jen hemží. První, kdo na vědeckém základě podal pravý a důkladný, ne pouze načrtnutý Lutherův portret, byl historik Jansen. Divý útok byl odpovědí na jeho velké dějepisné dílo, byl nucen vydat dosti objemný spisek „Mým kritikům“; co mu dokázali? Nepravdu ani jedinou! Po něm Evers, jenž v šestisvazkovém díle portretoval Luthera z jeho vlastní korespondence, a odpověď? „Bývalý pastor, renegát, to dostačí.“ To nestačí! Dokažte mu nepravdu nebo lež! Při dalším zevrubnějším studiu jsem poznal, že i tito dva historikové byli až příliš šetrní a nepověděli na něho vše, co o něm beze vši pochyby věděli; snad se nechtěli brodit kalem z jeho ušlechtilé duše na papír vytrysklým.

Luther na konci života nazývá „svůj“ Wittenberk Sodomou, z které posléze utíká, ale ne jako spravedlivý Lot. Kdo z W. Sodomu udělal? Kdo jiný než on sám, jak slovem, tak příkladem! Vždyť tam byl přes čtvrt století neomezeným pánem! Podobně nazývá Sodomou Lipsko - město jedno z prvních, jež jeho „čisté evangelion“ přijalo! Neustálé lamentace jak jeho, tak společníků nad mravní zkažeností současné doby (prý tisíckrát horší než tomu bylo za papežského otroctví) jsou svědectvím nad jiné výmluvným, jaké požehnání přineslo hlásání čistého evangelia a zvláště příklad jeho hlasatele. Třebaže Lutherovi nelze vytýkat, že jinak mluvil a jinak jednal - po té stránce byl otevřený a upřímný - přec nelze popírat, že i u něho platilo: „Slovo zní, příklad hřmí.“ Svým příkladem do-

dal svým slovům váhy! K cizoložstvu radil, a sám k tomu příkladem svým lidem „svítil“!

Co se týče protestanství samého, jest nezbytně nutno, aby kazatel měl jasný pojem o tom, co Evropě přineslo. Někteří pokládají toto hnutí za největší čin a dílo světových dějin, jím prý začíná naše kultura a novověk; jiní v něm vidí největší katastrofu a největší neštěstí, které kdy Evropu stihlo, „druhou potopu“ (Görres: „Der zweite Sündenfall“); jedni mluví o nejvznešenějším názoru životním (ti, kteří se v srdci s luterstvím dávno rozešli a v jeho nauku nevěřili), jiní je pokládají za degeneraci; u jednoho čtu: „Luterství dalo světu docela jinou tvářnost.“ Druhý k tomu podotýká: „Ale jakou!“ Po r. 1918 se zhroutily všechny zemské církve i církevičky a ukázalo se, jak prohnilé luterstvo bylo a jest. O tom ostatně nepochybují ani protestanté, v jejichž táboře lze slyšet úsudky docela se různící . . . právě těm chceme věnovat největší pozornost a zřetel! Třebaže lze dosud slyšet slova o „velké budoucnosti luterstva, o jeho světodějném významu“, a nelze nevidět, že tyto projevy jsou stále vzácnější, a že sami protestanté soudí jinak: Veskrze prohnilé, brzo zahyne . . . „hrozí mu rozpad následkem krajního individualismu“ (Förster). Tímto individualismem rozleptal a rozdrobil v náboženském směru celou Evropu, a byť si Harnack v tom i liboval jako v nějaké výhodě („Tak se nám to líbí, tak to chceme mít“, totiž, aby u nich ve víře kolik hlav, tolik smyslů), skutečnost ho přesvědčuje, že tím vykopal Luther vlastní nauce hrob a že tímto principem (individualismu) vložil do svého díla zárodek zkázy, rozkladu a smrti.

Masaryk sice soudí, že protestantismus přinesl lidstvu svobodu . . . svobodu osobní, myšlení, svědomí atd. Snad tím chtěl vysvětlit svůj odpad k nim. Nuže, nechť mu odpovědí rození protestanté. Kalthoff: „Luther, jenž pro sebe si osoboval právo vlastního přesvědčení, upíral totéž právo fanaticky všem ostatním, jakmile chtěli jít svou cestou nebo jen pokračovat (důsledně rozvádět) v tom, co on začal. (Agricola na př., jenž do důsledku propracoval jeho nauku o zbytečnosti dobrých skutků a nezávažnosti desatera . . . od L. proto divě napaden, jeho někdejší přítel a pomocník!) L. neuznává svobodu žádného křesťana, není mužem lásky, nýbrž muž teroru, despota, vždy despotičtější, neomylnější. Odporuje historické skutečnosti, když jest Luther oslavován jako průkopník moderní svobody víry a svědomí. Sotva který člověk v dějinách snesl tak málo odpor jako on. V naší protestantské církvi vězí velká porce velikášství, a to slaví ve svátek reformace každoročně orgie. Co prý protestantismus světu přinesl! Svobodu a blahobyt národů, moderní vědu a techniku atd. Ti však, kteří svobodně myslí, prohlašují jej za zvrhlost a úpadek, poslední fázi seberozkladu křesťanství, a žádají ve jménu duchovního pokroku odstranění (Überwindung) protes-

tantismu, vidí v Lutherovi ztělesněný princip zpátečnictví, pokládají jeho dílo za osudné pro německou kulturu. Nadzemská gloriola, v níž nám postavy z doby reformace byly představovány, pozbyla mnoho na svém lesku, když jsme poznali důkladněji jejich život (příčiněním katolických badatelů!) Temné barvy, v nichž nám byli předváděni odpůrcové reformace (jesuité, Ferdinand II. atd.), se zjasňují, když vnikneme hlouběji v jejich jednání a snažení. Luther jest brzda vývoje, zpátečnická moc, skrze něho namísto světodějných (weltbewegende) ideí nastupují malicherné osobní impulsy, jeho fanatické horování pro ospravedlnění z víry samotné udusilo v lidech mravní chtění a snažení. Protestantismus není obnovení křesťanství, jak si namlouváme, nýbrž jeho rozklad a zhouba. Luther jest pro nás zkamenělinou, jest našemu lidu cizí. Aby mu byl učiněn blízkým, musí být jeho život legendárně okrášlen, jeho postava zba-vena své vlastní podstaty. Eckhart a sv. František z Assisi jsou nám bližší než L.; první žije láskou k Bohu, druhý láskou k bližnímu, L. terorem. Vášnivě brojí proti odpustkům, a hlásá je v jiné formě: neuděluje jich papež, nýbrž zjedná si je každý sám svou solatides (vírou v nedokázané dogma Lutherovo, že víra sama člověka spasí). Ptá-li se někdo, kdo tuto víru zaručuje, odkazuje ho L. na bibli, ale bible má svou autoritu od církve! Lutherova víra nejsou ranní červánky, nýbrž večerní soumrak a cesta zpět."

Podobně odpovídají Masarykovi i jiní „rození“ protestanté. Kalvínek R i c h e t, ctitel Lutherův: „Kázal toleranci (jen na počátku!), a byl fanaticky netolerantní.“ Kalvínek F o n t a n e: „Jest rozšířena pověst, že L. přinesl světu svobodu. Omezení (a prolhaní!) dějepisci ujišťovali o tom severogermánské národy tak dlouho, až tomu uvěřily. Ale co světu vskutku přinesl? Netoleranci, procesy proti čarodějnicím... To není malta pro tisíciletí!“ H a r n a c k: „Obyčejně se poukazuje u L. na jeho surovost v polemice s odpůrci, ale to jest maličkost vzhledem k jeho vzdorovité zatvrzelosti vůči pravdě, hlásal-li ji jeho nepřítel. Kromě toho pln kontradikcí a naprosto neschopen systematického myšlení.“ Surovosti... „Kdyby byl L. živ dnes, v době svobody tisku, nevycházel by z kriminálu pro neustálé urážení jiných, zvláště církevních zřízení a vládců.“ (B o r n h a c h, prot.) Dodejme: neušel by šibenici, kdyby proti státu a jeho zákonům mluvil tak revolučně jako proti své církevní vrchnosti i císaři: jen před svým kurfiřtem, na jehož území dlel, se nepěkně plazil z pochopitelných důvodů. K. M e n z e l († 1855) byl snad první protestantský historik, který zjevně nazval Luthera revolucionářem. H a n s e n: „Luther byl revolucionář.“

Protestantismus se zrodil a zrodit mohl jen v bahnisku docela degenerovaného a prohnitého církevního života, jak se nám v pozdním středověku ve smutných barvách jeví. Dokud život v církvi zkvétal, byl každý blud jako vřed, který zdravému organismu valně neuškodí a snadno se zahojí. Ale koncem

středověku se čisté tekoucí vody církevního života dostaly do zátočiny, a tam stály. Z toho bahnisko, hniloba, té se hromadilo víc a víc, břeh pomalu podemlán, až jediným kopnutím wittenberského reformátora povolil, a bahnisko s hnijící vodou se rozlilo do širého kraje, na zelené lučiny. Tok řeky mimoděk za ním, zkalený a zmatený, a trvalo dost dlouho, než se vyjasnil a ubíral svou cestou dál. Jenže zaplavené louky zůstaly pod močálem. Proto tolik lidí za L. běželo! Kdyby církev nebyla tak upadlá, nebyl by měl úspěchy větší než Wiclef, Valdus, Hus a jiní bludaři středověcí. Z upadlé kadentní církve se zrodil, a čím více lidí za ním šlo, tím větší svědectví, jak byla církev hrozně nahnílá. Nebýt Luthera, byl by jeho dílo vykonal jiný špatný kněz; či by byl Pán poslal své církvi nového Řehoře VII.? Snad, ale tomu by dílo nápravy a očisty nešlo tak hravě jako Lutherovi jeho „reformace“; byl by narazil a musil zápolit s obtížemi a překážkami daleko většími než velký nápravce zkaženého kleru a zotročené církve ve stol. 11. Pán dopustil tento způsob nápravy. Usazenina odplavala, a že jí bylo mnoho, nelze upřít. S usazeninou ovšem i část čistých vod - lid, který byl násilně do luterských vod vtažen.

Neudržitelnost a neschopnost protestantismu se ukázala v jasném světle po prvé ve stol. 18. Vedle pevné budovy katolické církve stálo zpuchřelé stavení jeho s maskovaným velkolepým zevnějškem - jeho mimořádné úspěchy, jakými se s ním nemůže měřit ani snad starověké ariánství, nejnebezpečnější blud, s nímž měla církev ve starověku co dělat. Proti střelám metaným z tábora pravdy, od katolických bohoslovců, byla frázemi oslepená Evropa i zpuchřelá protestantská pevnost chráněna neproniknutelným štítem. „Papeženství...“ Tato fráze odrážela od těla sektářů i od hradeb jejich „pevnosti“ každý šíp. Tu nenadále vystoupil jiný nepřítel, osvícenský bezbožecký racionalismus, a namířil těžkou palbu proti oběma táborům. Jsa odpůrcem zjeveného náboženství a křesťanství vůbec, metal granáty na tu i onu pevnost. Katolická církev odolala vítězně, protestantismus se zhroutil; musil se zhroutit, poněvadž neudržitelnost jeho posice se ukázala nad slunce jasněji. Prostý lid zůstal sic ještě věřícím, ale intelligence, nechtěla-li se učinit směšnou a na kolbišti vědy nemožnou, nemohla proti útokům zavřít oči, musila se s novým útočníkem vypořádat, a brzo poznala, že by se pokoušela o věc nemožnou. Vzdává se tedy Luthera i jeho nauky, vzdává se základního principu své víry, bible, jakožto neomylného slova Božího a jediného pramene víry; jsouc hnána racionalismem ve slepou uličku, vzdává se i Krista, vzdává se víry v jeho slovo, víry v trojjediného Boha; takto racionalismem nadobro oloupená a všeho šatu zbavená odchází. Kapituluje na celé čáře... Zůstává tedy na výši současné vědecké úrovně, ale za jakou cenu! Za cenu sebe samé, poplávou svého učení. Jen zevnější formy ještě zůstaly, a ty se zhroutily za dvě stě let potom. P ř e v r a t e m r o k u

1918 se zhroutily i zemské církve, a co teď zbylo? Jeden „papež“ za druhým se vzdává trůnu, jeden vládce za druhým odstupuje, a zůstává tu protestantská „církev“ německá bez hlavy, v pravém slova smyslu tělo bez hlavy, tedy mrtvola. Nápadné, že právě po r. 1918 se ozývá hlas jeden za druhým: „Zpět ke katolictví! Zpět do církve, kterou jsme opustili, z níž jsme byli násilím nebo podvodem vytaženi.“ A ti, kteří zůstali zatvrzelí v odporu k Římu? Nastoupili cestu zpět do starogermánského pohanství k bohům z Valhally! Pokrok...

Zpátky k Římu... Kiefl píše r. 1920: „Kdo by byl před 50 lety pokládal za možné, když tübingská kritika (nejslovutnější protestantské vyšší bohoslovné učiliště a škola!) proměnila celé Písmo v pole trosek, že dnes i liberální protestantská theologie skoro na celé čáře se vrací k tradičnímu, t. j. katolickému názoru o době vzniku Nového Zákona? Kdo by byl pokládal před 30 lety za možné, že po bojích dlouhá staletí trvajících protestanté dozrají, že u Pavla a v Novém Zákoně vůbec není luterské symbolické pojetí sv. svátostí, nýbrž katolické učení o jejich působnosti *ex opere operato*?“

Dnes protestanté lépe smýšlející jeví zájem i o mystiku a hagiografii (životopisy svatých) - učedníci Luthera, jenž úctu svatých jakožto římskou modloslužbu zatracoval! Učenci mezi protestantskými bohoslovci opouštějí dnes mnoho bodů, které dříve proti katolíkům houževnatě drželi, a nám radí modernisté katolíci, abychom přistoupili na protestantské ideje a snažili se o vyrovnání rozdílů tím, že se vzdáme svých! Protestant Tholuck: „Protestantské kázání jest jako oběd, kde se podává jen talíř, ale nic na něm.“

Bornhack: „Evangelická církev vděčí Lutherovi jen negativní fakt odtržení od papežství. Nekonečně větší vliv měl L. na proměnu a znovuzrození katolické církve: nejen zmizely zlořády, které daly podnět k reformaci, nadto na tridentském sněmu upevnila církev i svou věroučnou stavbu.“ Pücker Muskau roku 1876, též protestant: „Protestantismus Lutherem založený se stal jen negativním revolučním principem, který se nemůže utvářet v život vpravdě organický; zplodil náboženskou anarchii. V groteskní anglikánské církvi podržel všecky dřívější zlořády katolické církve, nemaje podílu na jejím požehnání; je to ztrnulá zkamenělina stupidity, kupidity a předsudků, zatím co katolická církev jest strom vždy plný životní síly s duchovními plody pro každé hnutí srdce, vždy schopnější dopomáhat k rozkvětu pravé svobody a humanity.“ Protestant Novalis (pseudonym Hardenbergův): „Luther nepochopil ducha křesťanství, skrze reformaci jest veta po křesťanství.“

Nietzsche, syn pastorův: „Lutherova reformace byla bodré nedorozumění (biederes Missverständnis), jemuž nutno mnoho odpustit. Dílo L. bylo počátek díla zhouby. L. vydal bibli... do rukou filologů, zhoubců každé víry, která se opírá o knihy; vrátil knězi pohlavní styk s ženou, ale tři čtvrtiny úcty, kterou lid a zejména

žena z lidu ke knězi má, opírá se o víru, že muž výjimečný v tomto směru jest výjimkou i ve směrech jiných. L. musil knězi, navrátiliv mu ženu, vzít zpověď; to bylo psychologicky správné, ale tím bylo odstraněno křesťanské kněžstvo, jež bylo studnou mlčení a hrobem tajemství. Rozbil ideál, kterého sám dosíci nemohl, on, nemožný (nemravný!) mnich, zatím co se zdálo, že bojuje proti zvrhlosti tohoto ideálu" (o očistu špatného kleru).

Prot. Diezel: „Protestantismus vznikl sice vzpourou jednoho individua proti církvi, nepřinesl však aniž přinést chtěl svobodu svědomí. Vymanil pouze vládců z moci duchovní a světské autority. Luthera ani nenapadlo dopomáhat lidu k politické nebo náboženské svobodě.“

Prot. Comte: „Princip svobodného bádání byl hlásán protestantismem, dokud se tento nedomohl vlády. Protestantismus je stav logické polovičatosti, politické zmatenosti, dal základ k veškeré revoluci filosofie, všechny revoluční ideje jsou jen další sociální aplikace principu svobody bádání. Zrušením celibátu a zpovědi vzal kleru jeho čistotu a nezávislost; po stránce intelektuální rozvinul ducha neomezené anarchie; k jeho poblouzením patří zavržení duchovní moci, nespravedlnost v posuzování středověku, zhoršení morálky, smíšení moci mravní a politické.“

Prot. Eucken: „Pevnost a vzpruha jest, co musí náboženství člověku dát. Protestantismus nemá ani jednoty ani obsahu, dává člověku málo. Zmizí-li v Německu státní opora a pomoc, rozpadne se. Katolicismus dává svým lidem pevnou oporu dobře promyšlených ideí a světového společenství.“

Prot. Droysen: „Nebylo nikdy revoluce, která by byla tak do základu všecko zvrátila a strašněji bořila než Lutherova.“ Liberální F. Laurent: „Reformace jest revoluce. Více než kterákoli jiná byla provázena komonstvem trosek a krve. Ve Francii občanské války a bartolomějská noc (nesoudí tedy tento liberální historik, že ji zavinili katolíci!), v Anglii byla šibenice (pro katolíky!) stále v permanenci...“

Prot. Paulsen: „Katolická církev má silnější kořeny v životě lidu, to nebude dnes nikdo popírat. Reformace rozdělila německý národ ve dvě poloviny, které se nenávidí a proti sobě bojují. Říká se, že to zavinili jesuité, kteří v poslední chvíli zamezili všeobecné provedení reformace. Historická pravda je, že vinou je slabost protestantismu. Reformace pozbyla vlivu na lid, klesla na záležitost dynastií a dvorních theologů, L. pozbyl kontaktu s lidem; učené kruhy myslely, když napodobí jeho rámusení a zuření, že jsou praví luteráni.“

Prot. Stahl: „Od dob Lutherových měla protestantská církev vůči Římu vždy postavení borgheského zápasníka, vrhala se na Řím s vytaseným mečem.“ Německý filosof, orientalista a vlastenec Lagarde bojuje vášnivě proti luterství - z vlastenectví! Nazývá

jejich počínání chemií dějin: rozkládají křesťanství, každý z něho vylučuje, co se mu nezamlouvá, a toto loupání se nazývá svobodným bádáním. Z církve udělali hromadu trosek, a z té si berou moderní lidé podle potřeby a gusta.

Zamítání dobrých skutků, jedno ze základních dogmat L., zamítají moderní luteráni šmahem. *Kayserling*: „Nejnešťastnější a nej povrchnější ze všech možných pojetí...“ *Harnack*: „Žádný evangelický křesťan nebude dnes popírat, že víra má cenu, jen když se osvědčuje láskou.“ Tedy Lutherova solafides hozena do starého haraburdí!

Max Harden, křesťanství cizí: „Protestantismus nezvítězil v 19. století, jak Goethe doufal, ani nezmizelo věčné hádání mezi sektami, jak týž doufal. Římská církev jest za Lva XIII. mocnější, než kdykoli v moderní době byla. Lutherovy zbraně už nejsou účinné; co geniálně běsnící mnich z klece do kraje řval, hodilo se jen pro určitou hodinu...“

Sk ratschenbach, kazatel luterské hannoverské církve a profesor bohosloví na universitě v Göttingách, přednášel již r. 1829 docela liberálně, t. j. nevěrecky. Napřed vysvětlení, proč protestantismus vůbec a luterství zvlášť zkrachovalo, nemohouc odolat „těžké palbě racionalismu“, jak jsme pověděli: „Pusey (prot.) právem dí, že přemrštěné učení protestantů o inspiraci bible (verbální... že každé písmenko, ba i tečky a čárky v hebrejské bibli jsou inspirovány) vedlo nezbytně k tomu, že víra v inspiraci byla otřesena. (Omne nimium vertitur in vitium... qui nimis probat, nihil probat!). Noví protestanté, následující odvalu Lutherovu, ale ne jeho slepou pletu ke každé slabice, zacházeli s celým Novým Zákonem jako on s epistolou sv. Jakuba. (Vyhodili, co se jim nezamlouvalo.) Hlásali, že se i evangelia hemží omyly a padělky. Nakonec se ukázalo, že jediná směrnice víry u protestantů jest písemný dokument pochybné ceny, prostý onoho světla tradice, které ve spojení s Písmem vedlo katolickou církev celá staletí. Ukázalo se, že kolikrát smysl Písma záleží na jediné čárce, bodu, otazníku (který si mohl přidělat, komu se líbilo nebo do krámu hodilo!)...“ (Celý citát vzat z *Moore, Travels of an Irish Gentleman in Search of a Religion.*)

Pak si podal kriticky „otce“ Luthera: „Bezohledná volnost nadávek a osobních útoků, které si dovoloval, dala jeho veřejným projevům v očích lidu moc, vůči níž vše ostatní bylo slabé a proti které nemohl nikdo podstoupit úspěšný boj, kdo se chtěl jen poněkud držet v mezích slušnosti. Kdyby jeho vztah k druhému pohlaví nebyl takový, jak jej sám popisuje, byla by mu chyběla mocná vzpruha, podněcující ho, aby své cíle sledoval bez ohledu na jakoukoli slušnost.“ Chce říci: „Nestoudné počínání k osobám druhého pohlaví v něm utlouklo všecken jemnocit a snížilo ho na úroveň návštěvníků jistých domů.“ *Struge*: „L. byl v mravech a spisech surový a arogantní.“ *Warburton*: „L., Kalvín a jejich učedníci

vzali do své církve ducha pronásledování, který je vypudil z církve římské." (??)

S k r a t. pokračuje: „L. předstihl všechny nesmysly a bláznovství sektářů. Naprosté otroctví a nicotnost lidské vůle vzal z hlavního pramene většiny svých nauk, z gnosticizmu. Nemluví o jeho nadutosti, že jest hotov hájit své učení proti všem sv. Otcům a vši církvi. Zašel až k rouhání, že Bůh jest původce lidského hříchu, ale při skládání augsburské konfese svolil, aby byl vložen článek o svobodě vůle. Proto ho nazval Gilbert († 1567) pelagiánem. Že Bůh jest původcem zla, převzal z gnosticizmu, tvrdě, že působí dobré i zlé a že má radost z muk zavrženců. Pozdější rozumní gnostikové uznávali alespoň dva bohy, dobrého a zlého, a připisovali hřích zlému; protestanté mají jen jediného... Nezralá, nepromyšlená dogmata Lutherova, neohrabaný reformátor, přetrhálo... Jeho dogmata vzlétla k nebi jako rakety a spadla na zem jako uhlíky. Netolerantní charakter zakladatele se vtiskl hluboce a nesmazatelně jeho církvi. R. 1545 učinil L. výrok: „Já jsem papež Německa.“ Jeho učedníci vyměnili neomylnost bull a koncilů za neomylnost narychlo vyrostlých osobivých konfesí.“

S k r a t. : „Melancton byl Lutherův otrok, stejně pověřivý jako on. Tele s dvěma hlavami, objevivší se blízko Augsburga, mu znamenalo, že s Římem bude brzo konec a že jeho augsburská konfese dobře dopadne; tak o tom píše Lutherovi. Ve svou konfesi sám nevěřil, ale naoko se řídil konfesí, kterou vypracoval. O Karlstadtovi řekl: ‚Brutální ignorant, více žid nežli křesťan.‘ Kalvín o Osiandrovi: ‚Největší nemrava‘, a o Bucerovi: ‚Plný podvodu, prohnání, křivolakosti‘...“

S k r a t. : „Kalvín odkejklřil nejstarší tajemství křesťanská. Jed rozkladu a pramen znemravňující protikřesťanské důslednosti jest v kalvinismu v míře ještě větší než v luterství, protože jejich Bůh jest rozhodně označen za původce zla; byl to jed, který otéká a konečně pukne. Dordrechtská synoda (kap. 46, č. 72) jest vyvrcholení kalvínství a zároveň začátek pádu. Mimo jiné tam prohlášeno, že děti věřících rodičů budou jistě spaseny, a děti nevěřících jistě zavrženy. Crompton vypravuje anekdotu z této synody: Dva kontra-remonstranti se táží posměšně remonstranta, o čem přemýšlí. Prý o tom, kdo jest původcem všeho hříchu. Adam svaloval vinu na ženu, žena na hada; had byl tehdy ještě mladý, nevěděl, co by řekl; až když vyrostl, šel na synodu do D., a tam měl drzost svalit vinu na Boha. Proti Kalvínově predestinaci vznikla reakce v jeho vlastním táboře. Jako jiné sekty zplodil dva extrémy, fanatické bludaře a nevěru, jež zlomila strom, z něhož vyrostla. Zdroj nevěry vězí v důsledně promyšlených a vyvozených konsekvencích protestantské nauky a zároveň v reakci proti jejich netoleranci.“

Luteráni nazývali Kalvína Antikristem jako předtím papeže. Při liturgii se modlili: „Vypleň Turky, papežence a kalvínce.“ Ve Švéd-

sku a Pomořansku nebylo kalvínců, tam chtěl lid jejich jméno v oné „modlitbě“ vypustit, ale vláda řekla, quod non. Sňatek mezi luterány a kalvínci nebyl dovolen. O prot. platí slovo sv. Irenea, zvláště v Anglii, kde jest „shoda“ vyznání: *ἁμοια μὲν λαλοῦντες, ἁνόμοια δὲ γρονοῦντες*, podobně mluvíce, nepodobně míníce. Alžběta anglická rozkázala, aby odstavec, přidaný k 28. článku Eduardových 39 článků, byl vypuštěn - upíral přítomnost Páně v Eucharistii... královna rozhodla ex cathedra, a biskupové i predikanti poslechli!

„Mohamedáni, kteří pokládají Ježíše za proroka, stojí výš než protestanté.“

R o u s s e a u píše: „Otaž se Ženevanů, je-li Ježíš Kristus Bůh, a netroufají si dát odpověď; taž se jich, v která tajemství ještě věří, a odpověď nedostaneš. Jsou to ariáni a sociniáni.“ Tak muž, který v Ž. pobyl hezky dlouho a mohl ji tudíž dobře znát!

S k r a t.: „Zwingli byl nejbystřejší z reformátorů, racionalista, řídící se zásadou, že všechno, co odporuje rozumu, musí z Písma pryč. Racionalistický výklad vedl k filtrovanému křesťanství, odstranil tajemství a zázraky. Socinus se této metody chopil a porazil božství Kristovo i celou komplikovanou mašinerii tajemství s touto vírou souvisící, především Trojici...“

Tento úvod, obírající se věroukou, by patřil vlastně k předešlé kapitole; ale k porozumění toho, jaké ovoce protestantismus vydal, jest nutno být obeznámen a mít na očích jeho „dogmata“, ze kterých vypučelo všechno „požehnání“ jak pro mravní život jednotlivce, tak pro sociální blaho národů.

Příklady.

A) Portrety.

1 Portret Lutherů viz kap. 36. dodatek.

2 Kalvín, prohlašovaný za muže „přísných mravů“ - leda když šlo o jiné, a to ještě jen o „lid“, u velkých pánů dovedl přimhouřit oko, a u sebe obědvě. Kalvínek Galiffe portretuje zakladatele své sekty takto (Genealogische Notizen 3. 21): „Kalvin byl člověk odsouzený pro rozmanité přestupky proti mravnosti; krvežíznivec, krutý, odsoudil na smrt 414 mužů a žen, protože nepřijali jeho náboženství.“ Stapleton, anglický historik, sděluje (Promtuarium 4.749): „V městském archivu v Noyonu se čte, že Kalvín pro nemravnostnost a pro zločin, který nechci ani jmenovat, byl odsouzen k upálení; na přímluvu biskupa dostal od magistrátu milost: s rukama svázanýma nazad byl veřejně vyhnán z města. Členové jeho rodu se marně namáhali, aby tato škandální historka, která jest hanbou celému rodu, se dostala z městského archivu.“ Onen biskup zachránil Evropě a církvi velkého muže! Tak to dopadá, když se

kdo přimlouvá za darebáka! Jako Karel VI., který svou přimluvou zachránil život Fridrichu II., když od otce odsouzen na smrt, a tím své dceři a dědičce opatřil nejhoršího nepřítele a lupiče jejich zemí, člověka, jenž po léta zaplavoval celou Evropu a konečně i severní Ameriku krví. - Schlüsselsberg, protestant: „Kalvín zemřel stejnou nemocí jako velcí ukrutníci a mužové krve: Antioch IV., pronásledovatel národa Hospodinova, Sulla, Galerius, Hunerich, Bismarck... Za živa hníl (Läusesucht či Lausseuche), červi se rozlézali z jeho těla, nikdo nemohl pro strašný puch u něho vydržet; o jeho sodomských perverzitách se veřejně vypravovaly věci praohavné, a ještě žádný kalvínek to nevyvrátil.“ (Theol. Calv. 2. 72; Schl. byl Kalvínův současník) - Bozio (De signis Ecl. Dej str. 598): „Kalvín zneužil jinochů a příležitostně sváděl i ženy.“

Kalvín si tropil posměch plný škodolibosti a zloby z umírajícího a o milost prosícího Serveta. Podobně si počínal Knox, když krvácel na popravišti někdo, že nepřijal jeho bludy. Bez a si tropil posměch, když Villebonovi uřata ruka. Sv. František Saleský s bídou unikl vraždě, kterou mu hugenoté chystali.

Kalvín při smrti svého přítele Stordera z Lutychu, kterého z novokřtění „obrátil“, si vzal jeho vdovu Idelettu v. Buria. Kalvín aspoň nikdy nepřijal svatá svěcení.

3 Zwingli ve věcech VI. přikázání mohl bezmála závodit s Lutherem.

Zwingli už v Glaru na své první štaci, kam přišel hned po vysvěcení jako farář r. 1506 (jak pokleslý církevní život, když takové lidi k svěcení připustili!), potom v Einsiedlu, kde působil r. 1516-18, udržoval styky s ženskými. V Curychu, kam přišel potom, pokračoval; r. 1524 v dubnu slavil svatbu s vdovou Annou Reinhardtovou, snad *faute de mieux*, snad že měl na spěch; za čtyři měsíce totiž slavili křtiny. Ale ještě dříve, než zřejmě odpadl a než začal hlásat svou bludnou nauku, již r. 1522 brojil proti celibátu a proti postu... oč tedy dobrým nápravcům zkažených mravů kněží a biskupů šlo! Téhož roku se s R. potají oženil, celé dva roky se tedy s tímto blaženým manželstvím tajil.

R. 1524 se Curych poddal jeho vlivu - jaký byl tedy i život laiků! Teď začal Z. „reformovat“ na širší basi. Svobodné hlásání slova Božího upravil tak, že vymohl na městské radě zákaz kázání pravověrným kněžím a mnichům; r. 1525 „odstranil“ mši; obrazy z kostelů vyházeny už rok předtím. R. 1526 urval Z. trest na každého, kdo byl přistižen při mši svaté mimo Curych, jakož i na ty, kteří zachovávali páteční půst, všechno ze samé lásky k svobodě; do třetice: trestán též každý, kdo nešel na zwingliánské kázání - účast při něm byla „obligatorische Staatsbürgerpflicht“. Najděte mi podobný zákon v Církvním státě! Veškerá demokracie byla potlačena, pronásledování jak katolíci, tak sekty od jeho odlišné, zwingliánství prohlášeno za státní náboženství; r. 1527 utopeno a jinak popraveno (ohněm, hladem) se souhlasem Z. několik novokřtěnců. (Hergenröther, Herder, Weiss, Th. Moore.)

4 Před několika desetiletími začalo vycházet dílo *Fontes rerum Bernensium*, dějiny města Bernu; jistě že otcové města se vydavateli za tuto monografii řádně odvděčili Chyba lávky! Vládní rada zakázala r. 1886 pokračovat ve vydávání (tedy censura a index!) a zavřela archiv... Proč? Poněvadž o Zwing-

liovi, Kalvínovi i jiných hlasatelích čistého evangelia a vůbec o Švýcarsku v době odpadu („reformace“) vyplavaly na veřejnost všelijaké věci, které by nebyly ani Kalvínovým vyznavačům ani boдрým švýcarským občanům příliš ke cti. Kdo se tedy bojí světla, my nebo vy? Lev XIII. skoro touže dobou otevřel vatikánský archiv ika, že katolická církev se dějin bát nemusí! Poměry ve Švýcarsku v době odpadu... Zase doklad, že se reformace mohla zrodit a zrodila jen v močálu a bahnisku, nikoli ve vodách čistých.

- 5 Knox se na kazatelně rozhorloval velice, že na dvoře skotské královny Stuartovny dámy tančí, a hřimal proto strašně; nehřimal však nad sebou, když v 60. roce si vzal hezké 16leté děvče. (Č. 65) Žádný reformátor nebyl takový fanatik, tak nesnášenlivý, takový revolucionář.

- 6 Karlstadt, neméně surový než Luther, oženil se (knězl), r. 1521 „odstranil“ mši sv., jeho spis Vom Abtun der Bilder byl signálem k pustému obrazoborectví; r. 1522 odhodil kleriku a zrušil theologické promoce, popřel křest i Eucharistii, tedy obě svátosti, které L. „podržel“. Na žádost L. vyhnán ze země, r. 1525 spolu se vzbouřenými sedláky prosbribován; honem před L. své učení odvolal, aby nepřišel o krk, prosil, aby se směl do Saska vrátit; bylo mu dovoleno, ale s podmínkou, že nebude kázat ani učit - Lutherova svoboda! Žil jako sedlák, r. 1529 se spojil s novokřtěncem Hoffmannem a odešel s ním do Holštýnska, pak odputoval do Strassburka, potom k Zwingliovi, ten mu opatřil faru. R. 1534 ho vidíme v Basileji na kazatelně a na universitní katedře, a tam jako kazatel i jako profesor kvůli úřadu a chlebu zapřel své osobní náhledy a učil i kázal věci, které v srdci zavrhoval a v něž nevěřil.

Podobný případ znám v jisté národní církvi 20. stol.; tam jistý velký pán řekl svému druhu ze studií, že s tou „komedií sekne“, až jí bude mít dost, a nesekl, když se u nich stal velkým pánem.

- 7 Uvedený již Th. Moore v dílku Cesty Ira za pravým náboženstvím sděluje o sobě, když poslouchal přednášky profesora Skrat. (str. 187) v Göttingách, dostal od nevěsty, kvůli níž chtěl od katolické víry odpadnout, dopis, v němž jednak vyslovila obavy, aby o svého „holoubka“ nepřišla, aby ho papeženci od zamýšleného kroku neodradili... neodradili, odvrátil ho od něho protestantský profesor svou zřejmou nevěrou - jednak ho žádá, aby studoval, jakou účast měly na bohubím díle spásonosné reformace i ženy. Pustil se tedy do studia a leccos zajímavého objevil.

Oekolampadius byl první, jenž užil evangelické svobody a vzal si hezkou 15letou slečinku; při té příležitosti učinil Erasmus známý výrok, že protestantismus jest komedie, poněvadž jako komedie končí vždy svatbou.

Hume: „Reformátoři byli bigotní, fanatičtí.“ Měl připojit: „Pokrytci!“ Nejméně Melancton, nejvíce Bucer. Tento uteklý dominikán měl tři ženy za sebou, jedna z nich byla uteklá jeptiška, dala mu 13 dětí. Bayle sarkasticky: „Bylo by škoda, kdyby byla svou schopnost pohřbila v klášteře.“ Jedna z těchto tří oblažila celou řadu reformátorů: Cellaria (= Borrhaus), Oekolampadia (uteklého brigittina), Capito (= Köpfel), konečně jako čtvrtého Bucera.

- 8** Protestantský theolog Abraham Calov (Kalau), zuřivý nepřítel mírného a tolerantního Calixta a jeho sjednocovacích snah (kap. 46, č. 49), byl šestkrát ženat, † 1686 ve Wittenberce.
- 9** Francouzský reformátor Vilém Farel se v 69. roce oženil s vdovou - *faute de mieux!* († 1565, 76letý.)
Jiný francouzský reformátor Ant. Froment putoval do žaláře r. 1562 pro nemravnost, 54letý... Bylo to asi již moc silné, když za tehdejší pokleslosti mravů ho pro nečistotu napřed vyhnali ze Ženevy a pak uvěznili. Reformátor, t. j. šířitel protestantismu, ne obyčejný jeho vyznavač! (*Herder.*)
- 10** Probírám se řadou jmen; některá jsou znalcům dějin známá (*Oekolampadius, Karlstadt, Bucer*), většina neznámá i inteligentovi, protože jde o odpadlé a uteklé mnichy, kteří se mimořádně v šíření luterstva nevyznamenal - prostě se uchytili na nějaké faře, odkud vyhnán katolický kněz nebo kterou sami poluterštili. U každého bez výjimky čtu: „Přešel k Lutherovi a oženil se...“ Jako u nás po roce 1918! Tedy málo ideální pohnutky je k „čistému“ evangelium vedly! O českých kněžích to ostatně Winter dozrává nepokrytě.
- 11** Abychom neunavovali stereotypním vypočítáváním těchto lidí, kteří podle rady Lutherovy osvědčili právě ženěním, že se nadobro odříkají římského Antikrista, všimněme si i jiných zjevů, ne právě příliš potěšujících a pro „čisté“ evangelium pramálo čestných a doporučujících. (*Busenbacher, M. Luther.*)
Když Koppen, handlíř sýrem, přivezl na Velký pátek do Wittenberka v krytém voze jeptišky z kláštera Nimpsch, přirovnal ho Luther ke Kristu, jenž toho dne vysvobodil spravedlivé z moci satana, ale sám rychle ujel, poněvadž dámy si přišly pro ženichy... teď jim je opatřuji! Šlechtičny všecičky, a jejich abatyše, 25letá Kateřina z Bory? O tom, jak žila se studenty ve W., se leccos vyprávělo... markytánka nejnižší ráže! Krom toho měla styky s Lutherem, Amsdorfem, Baumgartnerem atd. L. si ji vzal z nezbytnosti, když už nebylo lze utajit následky a když ji marně hleděl někomu hodit na krk.
- 12** Eliáš Eller, chudý řemeslník, vyženil velké jmění, měl tudíž kdy na náboženské filosofování a hloubání - a na zahálení! Jeho druhá žena předpovídala, že porodí samého Krista, krále nového Sionu. Pro prostopášný život vyhnali Ellera z Elberfeldu, odebral se se svými lidmi do Ronsdorfu a tam založil kolonii, získal bohaté protestanty a vlivné příznivce, mezi nimi Fridricha II. pruského a Daniela Schleiermacha, děda známého filosofa. V Ronsdorfu se oddával pustým výstřednostem tělesným a jako starosta města provozoval nesnesitelné tyranství. Po jeho smrti r. 1750 se začala obec Sion rozpadávat, ale až r. 1768 byl zbaven Ronsdorf jejich tyranie. (*Herder.*)
- 13** R. 1556 zemřel v Basileji bohatý soukromník Jan v. Bruge. Za tři leta potom byla zjištěna jeho totožnost - byl to Jan Jorris, holandský mistr sklomalby, který se v B. vydával za kalvínce. Byl zakladatel sekty... velmi mlád, kdy z počestného řemeslníka se stal „prorokem a posvěceným Páně.“ Hlásal nestoudný libertinismus a chiliasmus, jeho lidé zle pronásledováni, a přec se udržela tato sekta přes sto let. Utekl do B., kde inkognito žil a toto pokrytec-

tví, hlásit se naoko k nějaké státní církvi, doporučoval i svým lidem, aby unikli pronásledování. Protestanté jeho kosti vykopali a spálili i s jeho spisy.

- 14** Mutianus zvaný Rufus († 1526), humanista, nevěrec, psal cynicky o věcech, týkajících se VI. přikázání, že ani nejnemravnější anglický poeta se mu nevyrovná a jen Luther ho předčí, měl zhoubný vliv na „mladé humanisty“; z počátku pro L. nadšen, ke konci života se od něho odvrátil.

Eobanus Hessus, nejnadšenější chvalořečník Lutherův, měl jen maličkou chybičku, byl jenom opilec († 1540), patřil ke kroužku Mutianovu.

Oldřich Hutten, jenž Lutherovi půdu připravil. - H., L., hlava nápravců církve, Filip Hessenský (č. 14), Oldřich würtemberský (kap. 47, č. 15), oba dva pomocníci L., kteří násilím své poddané převedli do jeho tábora, tento ušlechtilý čtyřlístek stonal na jistou pohlavní nemoc. Oldřich würt. zabil svého dvorana Jana Huttena, když mu nechtěl půjčovat svou manželku. (Oldřich Hutten byl bratranec Mořice H., biskupa eichstätského, horlivého ochránce katolické víry.) - *Janssen, Evers, Hergenröther, Herder.*

- 15** Portret Jindřicha VIII. viz jinde. (Obžerný, šestkrát ženat, dvě zapudil, dvě popravil, jedna zemřela, jedna ho přežila; smyslný, za života první manželky, ještě jako katolický vládce, měl milostnice, mezi nimi Marii Boleynovou, sestru oné Anny, která byla podnětem roztržky s Římem a kterou dal popravit, nasytitiv se jí za dva roky.) - *Spillmann.*

- 16** O Filipu Hessenském, jemuž Luther dovolil dvě manželky, řekl Bayle: „Kdyby obyčejný gentleman byl o totéž žádal, byl by pohořel. Báli se, že by reformace pohořela, kdyby ji vládcové nedrželi. (Právem se báli!) Měli velmi malou důvěru v Krista!“ Filipovi dal L. dovolení, aby prý tak byl uschopněn „pro věc evangelia radostněji žít a umírat.“

- 17** Eva Buttlarová, 17letá, utekla od muže k pietistům, r. 1702 - založila 32letá sektu „filadelfskou (bratrskou lidumilnou) společnost,“ kde pěstován pohlavní styk všech členů spolu, a se „společnou matkou“ jakož i s jejím důvěrníkem theologem Winterem zvlášť... prý druhý Adam, neznámo mi, zda ji nenazývali druhou Evou. Chtěli založit tisícileté království Kristovo na zemi! Že se sekty takové ráze světská moc nespouštěla oko, jest samozřejmé, a jak se dalo čekat, začala brzo její přívržence pronásledovat - světská moc, tehdy již značně načichlá bezvěreckým osvícenstvím! Buttlarová honem s celou řadou svých lidí se přihlásila ke katolické církvi r. 1705 - jen naoko. V srdci zůstali, jací byli. Vzala si pak jakéhos lékaře, žila nemravně dál a pak spolu s ním utekla k luterství, kde se jí přec jen volněji dýchalo než u nás; † po r. 1717 47letá, následkem výstředností. (Pocházela z Hessenska.) - *Viz Herder.*

- 18** Čtenářům jest snad nápadné, že jsme docela opominuli české bludařstvo a bludy. Ty přijdou na řadu v druhém vydání první části, dojde-li k němu. Zde aspoň jeden doklad. Petr Vok z Rožmberka, jenž vlivem své manželky Kateřiny z Ludanic se za dva roky po svatbě veřejně připojil k Českým bratřím (r. 1582), jest snad právě proto líčen velmi sympaticky. Zapova kronika o něm sděluje: „Měl milostnice, vnačné, po tureckém způsobu; často za velké peníze i z daleké ciziny zjednané. Pro výstřednosti nebyl pev-

ného zdraví († 1611). V prchlivosti několik svých služebníků o hlavu připravit dal; když vystřízlivěl, kázal, aby mistr popravčí z Třeboně do Soběslavi se odstěhoval. (Vyznavač nauky, která trest smrti zavrhovala!) Na zámku třeboňském choval 16 ženských z rozličných národů, z Indie, ze Španěl, Francouz, Vlach, Turecka, ze Židů, Němců, Poláků; mezi nimi přední místo obdržela Češka Zuzana, jednoho mlynáře dcera, která jak kšaftem, tak za živobytí pána darem za mnoho tisíc klenotů a v Soběslavi dům obdržela. Z těch milenek seznámil se s jednou, která Turkyně byla, pan Jan Chlumčanský, dvořenín páně, pro kterouž příčinu vsazen byl do šatlavy. Potom pak po smrti páně ty všechny ženské kdesi se poděly, nežli kdo zvěděl, ale každá měla za svou službu dobře zapláceno." Petr Vok tropil „prvního aprile" nepěkné kratochvíle se služebnictvem; jedna „baba" se při tom obyčejně opila. Krom svého vydržoval denně ještě 16 stolů, při prvním „samý fraucimor, 16 osob, v čele Zuzana," celkem 192 osoby. Po smrti bezdětného bratra Viléma, katolíka, k nekatolíkům naprosto snášelivého, vyháněl katolické faráře, osazoval fary Českými bratry; největší příkoří činil jesuitům v Krumlově, třebaže měli vše písemně zaručeno, chtěli se již odebrat do Jindřichova Hradce k Slavatovi, ale přec vytrvali, aby katolické obyvatelstvo na velkých statcích rožmberských nebylo bez kněží. Petr zvolen r. 1609 za direktora a předsedu, třebaže nepřítomen, ale ani po zvolení se v Praze neukázal, měl jiné starosti než pečovat o blaho vlasti, takže ho vždy zastupoval Budovec.

- 19 Bludařský františkán Dolcino se postavil r. 1304 v čelo sekty „Apostolici" s družkou Marketou Tridentskou; hlásal vzpouru proti církevní vrchnosti jako po něm Luther, maje „meč v jedné a pohár tělesných rozkoší v druhé ruce"; jeho lid pustošil kraje a bořil chrámy, jako Lutherovi sedláci i nesesedláci, r. 1307 zajat ve Vercelích a upálen. (*Hergenröther*.)
- 20 Donatisté obcházeli severoafrické kraje s důtkami a kyji, aby „obraceli" katolíky. Jejich pozdravu se báli věřící víc než řvaní lva. Koho se zmocnili, tomu vypíchali oči, nalili do nich nehašeného vápna a octa, načež ho uvrhli do ohně nebo do propasti. Jaký div, že proti takovým se i sv. Augustin dovolával pomoci světské vrchnosti. Podobně třetí lateránský sněm proti Albigenským, kteří páli, bořili chrámy i kláštery, zabíjeli, nešetříce při tom ani starců, dětí, dívek a paní. Jak by naložil s takovými moderní stát?

B) Mravní úroveň pionýrů bludařstev.

- 21 Hrabě Zinzendorf, zakladatel Herrnhutánů († 1760), dovolil Českým a Moravským bratřím z Rakouska vystěhovalým, aby na jeho panství v Herrnhutu v Horní Lužici založili obec r. 1722; dal jí organizaci podle vzoru Českých bratří s volbou starších a s laickými duchovními, sám „posvěcen" na biskupa. Vydal asi 100 spisů a 2000 písní. Základem jejich víry byla konfese augsburská, při čemž jeho obec sjednocovala všechny „bez rozdílu konfese", jednotící pouť byla „víra v Krista a jeho smírnou smrt" (proto zvláště uctívány rány Spasitelovy); cílem bylo uskutečnit křesťanskou bratrskou lásku ve všech okol-

nostech života, i na poli sociálním a právním. Poněvadž se neřídili oficiální konfesí saské zemské církve, byl Z. na naléhání pastorů ze Saska vykázán r. 1738; odebral se na pobřeží Baltu, pak do Anglie a do Ameriky, zakládaje všude obce. Po 17 letech se vrátil. Jenže to vše, co nyní řečeno, zůstávalo více méně na papíře; ve skutečnosti nebylo vše tak krásné, ideální a nevinné, jak zidealizovaný životopis tohoto jinak bezúhonného hraběte líčí - aspoň u jeho lidí byla mezi ideálem a skutečností dosti hluboká propast.

- 22** Metodisté, sekta, k níž se hlásili v Americe ponejvíce černoští otroci... Kdo si o nich činí představu podle toho, co čte v naučném slovníku o jejich zakladateli (Wesley Jan, † 1791, 90letý v Londýně... založil sektu spolu s bratrem Karlem, † 1788, 81letý, a dvěma přáteli), představuje si je velmi ideálně, a čtení povídky Chaloupka strýčka Toma, kde hrdina povídky, ušlechtilý charakter Tom, se hlásí k téže sektě, ho v jeho falešné představě utvrdí. Wesley byl krátkou dobu u Herrnhutů, i on hlásal bratrskou lásku a askesi, ale skutečnost? Už to, že smyslností oddaní černoši si ze všech protestantských sekt vybrali právě ji, jest podezřelé. Jejich obřad „znovuzrození“ jest ohavná scéna, kterou americké noviny nejednou popsaly.

- 23** Jiná protestantská sekta, eudaimonisté... Jejich „nevinná blaženost“ vymáhala nejednou zákrok policie, třebaže byli chráněni zdmi privátního obydlí.

Mormoni se hnusí i otrlým Američanům.

Tak zvaní frankfurtští sektáři: muži i ženy se koupali bez šatů pohromadě za zpěvu nábožné písně: „Chvalte Hospodina, mocného krále slávy.“ (Srov. Busenbacher, Mart. Luther.)

- 24** O Ženevě už byla řeč, že tam na papíře vládla přísnost mravů, jak tomu dodnes ve školách studenty jejich učebnice učí, ve skutečnosti se dozíralo přísně jen na chudý a prostý lid; zato mocní páni, zejména Kalvínovi přátelé, provozovali potají orgie. Tedy jako manichejci ve starověku... „dokonalí“ si směli leccos dovolit.

Sekta „probuzených“ (der Erweckten) ve Würtemberce právě tak!

- 25** Brüggelští ve švýcarském Bernu, založení od bratří Křišťana a Jeronyma Kohlera z Brüggeln, oba „proroci“, Jeronym dokonce Mesiáš, přišel založit říši, v níž budou všichni povzneseni nad každý hřích. (Kdyby byl Nietzsche věděl, kolik má předchůdců a jaké ráže, že nic nového pod sluncem, ani jeho nauka ani „Zarathustra“, v němž prý podal lidu nejvzácnější knihu, co jich kdy bylo napsáno!) Začali svou „svobodnou“ nauku šířit po r. 1750, r. 1753 byl Jeronym od protestantů v Bernu popraven, sekta pomalu vymřela. Strašná nevázanost mravů a pusté orgie k ní leckoho vábily. (Herder.)

- 26** Kamisardi v Cevennách, kalvínci... (Camis = silnice, camisade = noční přepad). Po zrušení ediktu nanteského r. 1685 se shromažďovali v noci, od r. 1702 páchali krutostí na katolickém obyvatelstvu; vyslán proti nim r. 1703 maršálek Montrevel, nepořídil proti fanatické sběři nic; za rok potom se pokoušel je zdolat maršálek Villars, a přišel k poznání, že jediné východisko je

uzavřít „sjednání“ s jejich vůdcem Cavalierem, mladíkem ani ne 25letým; pak se omezili jen na „malé“ vzpoury a povstání... Ludvík XIV., sluneční král, který byl s to pokořit i hlavu Církevního státu a ovládat duchovní život půl Evropy, si nedovedl poradit s hrstkou hugenotských vzbouřenců. (Weiss.)

- 27** Za doby největšího rozmachu luterství, kdy celé Německo se otřásalo a viklalo, rvali se biskupové mezi sebou, ignorující docela, co se vůkol děje. Biskup hildesheimský Jan byl v neustávající půtce s Františkem v Minden z rodu Welfů, s člověkem, jemuž kronika mindenská vydává svědectví: „Spolubratr Neronův; co kdo mohl řeči nestoudného vymyslet, to tento plně skutkem prováděl.“ Od r. 1518 spolu válčili, proti všemu zvyku a říšským zákonům neustal boj ani ve svatý týden, na Velký pátek padla jedna obležená pevnost. Loupežný rytíř v pravém slova smyslu; byl by poražen, ale u Karla V. intrikami a nepěknými pomluvami dosáhl toho, že Jan přinucen, aby se biskupství r. 1527 vzdal; opuštěn i od své kapitoly dotud věrné, † 1547. Dříve než resignoval a než Františkovi padlo do klína biskupství, po němž tolik toužil, zemřel tento r. 1525. Tak lhostejni byli oba k církvi a k jejím zájmům, k duším věřících! Takoví loupežní biskupové, kteří pálili vesnice, pustošili pole, sváděli bitvy, při jedné konferenci byli od jistého pastora nazváni rakovinou církve, ale druhý mu dal odpověď: „Vaše řeč vypadá, jako byste litoval, že papeženská biskupové byli takoví. Já děkuji ze srdce Bohu, že takoví byli, poněvadž bez nich by nebyla požehnaná reformace pronikla.“ Bohužel! Ale sobě vydáváte svědectví, čím byla ta vaše „požehnaná“ reformace podmíněna! Takovými vředy na těle církve! Jenže reformace je neodstranila, nýbrž z nich „žila“! Viz nahoře svědectví prof. Sk. (Evers.)

- 28** Dnes i protestanté přestávají své zakladatele prohlašovat za světce. Každý nepředpojatý vidí, že tito samozvanci, kteří přišli, aby „pleli býlí“, nechávali po sobě všude trní a hloží. Ochránci Lutherovi? Jeden z nich (František v. Sickingen, na jeho hradech našli predikanti vždy útulek) byl loupežným rytířem, který neznal jiného práva než právo silnějšího, meč a pochodeň - a nebyl sám!

Fullers, současník reformace: „Tito lidé jsou podobni faraonovým kouzelníkům, kteří dovedli kouzelnými formulami nové žáby vyvolat, ale staré, které tu byly, nedovedli vyhladit.“ (Digby.)

- 29** Anglickou reformaci líčí tamější historik Digby: „Dílo, jež vrah svých manželek započal, v němž vrah svého bratra pokračoval, které vražednice svého hosta (královny Marie Stuartovny) dokonala... průkopníci reformace jsou zahaleni v mrak zločinů.“ (Jindřich VIII., Eduard VI., Alžběta.)

Digby: „Při obrácení protestantů jsou tak velké obtíže nejen pro věrouku, ale i proto, že by musili svůj život docela přeorientovat.“ Jde tedy i o mravy!

Digby: „Reformátoři nebyli lidé čistého srdce; jak tedy mohli být schopni viděti Boha - v Eucharistii!“

Bernard Rotmann, do r. 1530 přísně luterský, dal se získat od novokřtěnců, hájil mnohoženství, sám měl devět žen, padl při dobytí Münsteru 1535.

- 30** Paradin v předmluvě k historii města Lyonu: „Od dob, co zavedeno nové náboženství, ačli lze násili náboženstvím nazývat, jsou všechny stavy zkažené. Mládež bez kázně, staří nedávají dobrý příklad, všechny druhy rouhání a neřestí jsou ovocem těchto nových nauk.“ Mluví o zboření chrámů sv. Justa, sv. Irene, patrona Lyonu, opatství Isle-Barbe, a praví: „Kéž by byli postavili živý chrám mravnosti a ctnosti, jako dovedli v trosky proměnit a zpusťšit kamenné chrámy, jež nikomu neublížily.“ (*Digby.*)
- 31** Sv. Augustin: „Odpadne-li kdo od víry, odpadne nezbytně i od lásky.“ Luther píše Wittenberským: „Bůh vám dal velkou milost, totiž ‚slovo‘ ve vsí jeho čistotě, ale přesto nevidím mezi vámi lásky.“ Kde se měla u nich vzít, když jí sám „prorok“ neměl! Fullers: „Naše doba učinila dostatečná opatření proti modloslužbě v Anglii; kéž by byla učinila dostatečná opatření pro vzrůst lásky!“ Nebylo snadno starou víru odhodit, a starou lásku při tom podržet! Lásku k bližnímu... Což lásku k Bohu? I jejich bohoslovci dovedou o ní psát slovy skoro týmiž jako Augustin, a přec zůstaneme chladni... chybí jim unkce, řeč nevychází ze srdce! Krom toho - jejich učení, že dobré skutky jsou zbytečné, podle některých dokonce škodlivé a hříšné! Pak vymáhejte skutky lásky! (*Digby.*)
- 32** Fatalismus, hlásaný reformátory, jest dávno před nimi zdomácnělý ve východních systémech náboženských, a jeho jedním cílem jest odvalit se sebe odpovědnost za vlastní činy, zvláště zlé.
- 33** Čtu v příručce: „Petr de Vineis spáchal sebevraždu, když všecka radost a čest se proměnila v hořkost. Ve středověku byl jeho čin výjimkou...“ Kdo byl ten muž? Sekretář císaře Fridricha II., jeho pomocník v boji proti papeži, skládal jedovaté satiry na kněžstvo a mnichy, tedy více neznaboh než katolík! Jak ho tedy mohla silit víra, když jí měl poskrovnu! Roku 1248 obžalován z velezrady, v žaláři oslepen, utekl z života. Od reformace se objevuje sebevražda častěji, nápadně často, zjev dotud nezvyklý! Učení páni báдали, co jest asi toho příčinou, myslii na vliv měsíce nebo změnu hvězd, a nenapadlo je, že za tím vězí změna náboženství!
- 34** Věřící kalvínci nazýváni od pastorů státní církve ve francouzském Švýcarsku „mômiers“ kejklíři, protože věří v nejsv. Trojici, božství Kristovo, dědičný hřích atd., což vše svobodomyšlná státní církev popírá. Tato věřící odnož založena r. 1813 na podnět Barbory Krüdenerové, která jako kazatelka působila ve Švýcarsku a jižním Německu. (*Kap. 46, č. 79.*)
- 35** Jeden kněz prosí vévodu Rauckhinga za jistého sedláka, aby ho neodlučoval od ženy; vévoda slíbil, a dal oba za živa zakopat.
Sv. Dominik nevydával bludaře světskému ramenu, spíše je před ním chránil.
Vévoda nassavský vyhnal po r. 1700 mnichy z eberbašského kláštera a proměnil jej v žalář, kde věznil své poddané (tři až pět let, když mu vzali kus dřeva v lese nebo zastřelili zajíce).
Katoličtí Španělé a Portugalci nakládali s Indiány zle, ale protestanští

Angličané byli stokrát horší; když pařížským mírem dostali r. 1763 od katolické Francie Kanadu a východní Lusianu, začali hned vyhlazující války proti Indiánům. (Digby.)

- 36** Jan Meyfarth (ř 1642) se marně namáhal povznést kázeň a mravnost luterských kandidátů bohosloví, zatím co jesuité, od něho nenávidění, spěli v tom směru od úspěchu k úspěchu. Jeho kázání: Pekelná Sodoma, dva svazky. Tuba novissima atd. Od r. 1636 potíral pověru v čarodějnice, následuje příkladu katol. bohoslovců. (Herder.)

- 37** Pastor Paulsen r. 1895: „Naše bohoslovecké fakulty jsou vražedné skrýše (Mördergruben) víry; tam naši mladí bohoslovci pozbývají víry. Právníci, medikové, filosofové mají více víry než oni. Církev, která takový stav trpí, není hodna, aby žila.“

Evers popisuje vyšší luterské učiliště Loccum, bývalý klášter. Každý kandidát bohosloví měl dva pokoje, topivo, stůl známý daleko široko, v pravém smyslu se přecpávali (řící těm, kteří rádi mluví o klášterním stole), měsíčně od státu každý 120 tolarů (= 12-15.000 Kčs!), spalo se od devíti do sedmi, pak místo chóru hned káva, dopoledne nějak se „zaměstnávali“; na denním a týdenním programu návštěvy koncertů, tanečních zábav i rodin, zvláště kde dcery na vdávání. (Kap. 46, č. 79.)

- 38** Evers píše: „Když vzpomínám na osud většiny synů predikantů, jež jsem znal, mám dojem žalostné tragiky. Mnozí přišli o víru, jiní po skončení universitních studií se pustili do Afriky nebo do Ameriky a tam zmizeli beze stopy v cizineckých legiích, jiní smutně skončili. O onom entusiasmu, který v mnohých knihách líčí protestantskou faru jako místo od Boha vyvolené a omilostněné, zářící vzor celé obci, jako opak katolického celibátu, jsem ve skutečnosti neshledal nic. Ostatně je to v odporu s protestantskými zásadami...“ Jako by se mstilo na hlasatelích nauky, že není zapotřebí dobrých skutků... jejich děti podle téhož autora bývají nejhorší v celé vsi. Neplatí-li to všeobecně, což si netroufáme tvrdit, jistě o poměrech v Hannoversku v minulém století, které Evers líčí. Ostatně já sám za středoškolských studií jsem byl udiven, vida, že syn luterského faráře měl víry „velmi málo“, šetrně řečeno.

- 39** Evers připojuje nejeden obrázek z vlastního někdejšího působení, velmi instruktivní. Promluvil-li někdy do svědomí, bouřila se obec, chtěla mít pokoj, ne aby jí připomínal jejich povinnost a tak je burcoval z „klidu“. Jednou mu soused přestal péci chléb, poněvadž se cítil dotčen jedním výrokiem. Evers řekl, že bohatí bývají lakomí a že přijdou těžko do nebe. Marně mu vysvětloval, že to je slovo Páně, že to je tak v bibli. Nejbohatší z celé farnosti byl od té doby jeho nepřítelem. „Vybízel jste k sbírce na pohořelé, jako by každý byl lakomec, kdo nedá, a já vám už řekl, že nedám.“

Díla tohoto bývalého pastora jsou po nejedné stránce velmi instruktivní. Sděluje, jak obec zkritisovala jeho první kázání (div se tomu, když si obec svého duchovního v mnohých krajích sama volí). „Zde nejsou lidé zvyklí na řeč, která tak rázně se obrací k jejich svědomí. Kazateli má záležet na tom,

aby vzbudil obdiv, ne aby probudil svědomí. Proto jest lid rozmrzelý." Kázal tedy o Kristu, dostal opět napomenutí, aby raději o desateru. „O šestém přikázání?" „To méně, raději o sedmém, aby nás služební neokrádali; anebo kažte o tom, jak velká a krásná je příroda."

Církevní představenstvo zřízené na rozkaz hannoverského konsistora v každé obci, předseda pastor, ostatní od sousedů voleni. Slova pastora nikdo nedbal; jednou mu řekli do očí: „Církevní představenstvo není k tomu, aby drželo s pastorem proti obci."

- 40** Když chtěl odstranit některý zlořád, řeklo mu církevní představenstvo: „Nám se okolní vesnice smějí, že si dáme od pastora předpisovat; jiní je nechají a nepletou se jim do toho." Dobu svatopostní na př. trávili takto: hned po obědě se sešla obě pohlaví „do světnice", každý týden v jiném domě. I děti 10-14leté chtěly takové „světnice" (Spinnstuben), a když aspoň tyto „dětské světnice" pastor překazil, vyvolal nevoli mladých i starých. Otcové byli v hospodách, matky na besedách (těch bylo ve vsi několik, podle „hodnosti" - od první třídy až nejnižšímu ranku), a poněvadž staří byli do noci mimo dům, byli mladí ve „světnici" stejně dlouho; nevázanost, pití... „weil es immer so gewescht", vždycky to tak bývalo. Staří sice před pastorem lamentovali, ale: „Ne, abyste s tím šel na kazatelnu! Mladí by nám řekli, že my nebyli lepší." Na Mládátka výrostci do domů, kde byla dospělá děvčata, a pruty je ráno před východem slunce sháněli s lůžka.

- 41** Týž sděluje, že málokterá dívka si mohla vzít k svatbě věneček, a na těch několik, které si jej vzaly, se mnohdy prozradilo za málo měsíců, že lhaly, načež musilo být veřejné odvolání „počestné svatby" (Trauung in Ehren) s kazatelnou. Byl by to rád odstranit ale v tom byli sousedé neoblomní. „Když my musili, ať oni též..."

- 42** V Hannoveru po r. 1860... „Modlit se? K tomu nemáme kdy, k tomu je pan ‚Paschter' (pastor), ten má v celé vsi nejvíce času, může se modlit za celou ves." Přicházeli k němu, aby se pomodlil na ten nebo onen úmysl, ale vždy šlo jen o časné záležitosti. Zavadil-li o spásu duše, dostal odpověď: „Co Bůh komu ustanovil, to přijde; do nebe sice chceme všichni, ale co můžeme dělat? To musíme přenechat Pánu Bohu." Ovoce protestantské nauky o predestinaci! V mnohých osadách byl při kázání pastor v modlitebně docela sám. Na venkově... což teprve v městech! V Berlíně kolem r. 1900 sotva 2 procenta protestantů plnilo své náboženské povinnosti.

- 43** Věřící prot. badatel Reinke píše v úvodě k druhému vydání díla Přírodní vědy, světový názor, náboženství: „S vděčností vzpomínám přátelského přijetí, jehož se dostalo prvnímu vydání v kruzích katolických theologů. Tím více lituji, že v protestantských kruzích jsem se shledal jen s chladným podceňováním a odmítáním. To je mi tím nesrozumitelnější, poněvadž i jim by dnes spojenec z tábora badatelů mohl být vítán." Kdyby byli věřícími křesťany!

Kterýsi oblíbený kazatel v Chicagu řekl: „V jedné nebo ve dvou generacích zmizí v USA víra v Boha nadobro - kromě katolické církve!"

- 44** Melville, člen skotského šlechtického rodu, vrazil kardinálovi Beatonovi do prsou meč se slovy: „Bezbožný kardinále!“ Týž líčí fanatického K n o x a jako vlídného a skromného člověka, svůj skutek prohlašuje za dílo bohubíbe.
- 45** G n o s t i k o v é... Někteří rigoristé, jiní bezuzdní. Karpokrates hlásal společenství žen; dalo se při schůzkách po hodech lásky. Jeho syn zemřel v 17. roce následkem výstředností, jeho přívrženci mu postavili chrám.

C) Ovoce a požehnání bludařstev.

- 46** Není ojedinělé toto Lutherovo doznání: „Než vyšlo milé evangelion (das liebe E.), bylo vše pěkné, klidné a pokojné (fein, still, friedsam); teď, když se rozšířilo v lidu, jest všechno rozvráceno; dokud jsme sloužili ďáblu v papežství, byl každý milosrdný a vlídný; naši evangeličtí křesťané jsou sedmkrát horší, než byli dříve. Když jsme se naučili evangeliu (ovšem, t a k o v é m u evangeliu!), krademe, lžeme, podvádíme, žereme, chlastáme, tropíme všemožné neřesti.“ Po ovoci poznáme strom - tak to stojí v bibli, milý L., které se stále dovoláváš, a co se „chlastání a žrání“ týče, dávalš ty nejlepší příklad!

M e l a n c h t o n : „Celé Labe nestačí, aby nám dalo dost vody k oplakání bídy, způsobené rozštěpením křesťanstva. Naši přívrženci nebojují pro evangelium, nýbrž pro vládu. Církevní kázeň upadá, pochybuje se o nejdůležitějších člancích víry, zlo jest nevyléčitelné.“

Reformací začíná nová éra válek. Krutosti, které páchali protestanté v Německu (Švédové), Holanďané a Francouzi na katolicích doma, předstihly všechny zhovadilosti pohanů i Turků.

- 47** Stále se mluví o tom, že katolíci jsou inferiorní, že země, které přijaly protestantství, se vyšinuly na vrchol blahobytu a moci. Za doklad uváděna Anglie. K zevnější moci, ano; ale k vnitřnímu blahobytu? Leda několik vyvolenců, zatím co lid pocítil požehnání bludu zle - už ve chvíli, kdy se Jindřich odtrhl od Říma a rušil klášter za klášteřem. Bída čím dále větší, lid zakoušel trpce rozdíl mezi laskavou vládou svých pánů dřívějších (opatů...) a nynějších, surových uchvatitelů klášterních statků. Chudí, kteří u brány klášterů dostali vždy skývu chleba, kdykoli za ni poprosili, teď o hladu a nouzi, sedláci, zaměstnaní na klášterním zboží, teď bez zaměstnání, s celou rodinou na mizině, země se začala hemžit žebráky, a zanedlouho silnice se stávaly nejistými pro lupiče, kterých přibývalo den ze dne. Jak tomu čelit? Napřed vydán zákon, že každý, kdo bude polapen, an nemá zaměstnání, se stane otrokem toho, kdo jej udá, a ten ho pak mohl týrat, jak se mu líbilo. Od lupičů očistit silnice bylo svěřeno šibenici, která za Alžběty byla stále v permanenci, jednak pro katolické kněze, misionáře i laiky, kteří buďto vypátrání slídiči anebo odpírali účast na bohoslužbách jinověrců, jednak pro dopadené zločince. A po čase? Prot. C o b b e t píše: „Dokud byla Anglie katolická, měla nadbytek všeho, masa, ryb, vlny, šatstva, jak svědčí akty parlamentu, všeho dost a lacino, žebrota nebyla známa ani podle jména. Když se začala po odpadu ob-

jevovat, dali šerifové rozkaz, aby každému žebráku byl uťat kus ucha, a když dopaden po druhé, odsouzen na smrt. Eduard VI., nástupce Jindřichův, začal svou vládu tím, že dal rozkaz, aby žebráci byli poznamenáni žhavým železem a dáni na dva roky do otroctví; pán měl právo dát mu na krk železný obojek a odbýt ho chlebem a vodou. Alžběta uvalila na chudasy daň! Při cestách vidávala ležet chudé na ulicích a silnicích, zemřelé vysílením a hladem."

- 48** R. 1821 podává jeden šerif vládě zprávu: „Sedlák a nádeník se živí jen bramborami.“ R. 1835: „Denní mzda obnáší jen tři pennny.“ Tedy několik haléřů tehdejší valuty. Lidé pojídají koňské maso, odpadky atd.

- 49** Jindřich Mayhew o londýnské chudině r. 1851: „Kočující kramáři... Nemají náboženství, nemají zdání o budoucím životě. Ze sta lidí sotva tři byli kdy v kostele a něco vědí o křesťanství, sotva dva, kteří dovedou běžně číst.“

Protestantský misionář Vanderkiste, jenž se šest let věnoval londýnské chudině, píše r. 1863: „Jejich příbytky jsou brlohy.“ Nikdo by nevěřil, kolik lidí žije pohromadě v takové díře, kdyby to nesděloval on, očitý svědek. Číslice, které udává, jsou přímo neuvěřitelné. O opíjení píše: „Dělník se v sobotu zpije tak, že v neděli a pondělí musí zůstat doma, a teprve až v úterý, někdy dokonce ve středu, jest schopen jít do práce. Za kořalku se vydají miliony liber do roka. R. 1853 bylo uvězněno pro opilství na 250.000 mužů a skoro 200.000 žen - kolik těch, kteří zavření nebyli? Z toho velké procento choromyslných a sebevrahů.“

Jaký div, že v oněch letech (1840-42) přinutila Anglie Čínu opiovou válkou, by nezamezovala dovoz opia, jehož kouřením se čínský lid otravoval a jež proto vláda zakazovala. - divme se, kdyžtě nechala otravovat se vlastní lidí kořalkou, jen když z toho státní kase kynul příliv! Protestantsko-anglický světoznámý egoismus!

Po roce 1860 pracoval anglický dělník 12 hodin denně, vydělal 4 a půl šilinku týdně, půl šilinku zaplatil nájemného...

- 50** V parlamentě referuje Macaulay, Fox, Hume, Russell: „R. 1847 bylo v londýnských věznicích 62.000 uvězněných; z nich 22.000 naprostých analfabetů, 35.000 s bídou četli a psali, a jen 4.000 četli a psali běžně.“ Co zbývající tisíc?

- 51** Správa školství v Lancashire referuje: „R. 1820 chodila jen 2 procenta dětí do školy, r. 1851 měl Londýn 75.000 škol, 14.000 učitelů a učitelek, z nichž 50 proc. bylo nevědomců; v Krymské válce jen 20 proc. vojáků dovedlo napsat dopis, jen 30 proc. se dovedlo podepsat. Obyvatelstva jest 50 proc. analfabetů, šestina dětí chodí do školy, ale z nich po vychození školy jen čtvrtina dovede s bídou číst, šestina běžně číst.“

- 52** Lord Shaftesbury r. 1853: Dívky před sňatkem nemají ponětí o Bohu, o vtěleném Spasiteli, o Duchu sv. Sta horníků mi řeklo, že nebyli nikdy v kostele; na otázku, kolik jest bohů, se mi dostalo odpovědi: „Sedm.“ „Znáte Ježíše Krista?“ „Kdo je ten gentleman? Nikdy jsem v jeho jámě ještě

nepracoval." - Podobnou odpověď dal před nedávnem jeden dělník či veřejný posluha na londýnské ulici: „Bydlí snad ten gentleman v tomto domě?“

- 53** Universitní profesor Kay v Cambridge r. 1850: „Se smutkem a hanbou doznávám, že náš anglický lid jest daleko nemravnější a nevědomější než lid kterékoli země.“ Procestoval skoro celou Evropu!

Touže dobou dublinský arcibiskup Cullen, kardinál: „Jeden anglikánský biskup si stěžoval, že Anglie se těší už 300 let dobrodiní reformace, a přec jsou celé masy lidu zdivočelé, pohané, kteří o Bohu nic nevědí.“

- 54** Pastýřský list anglikánského biskupa winchesterského r. 1855: „V křesťanské zemi, kde je tolik chrámů, jsou masy pohanského lidu, který neví nic o Bohu, o jeho milosti a evangeliu že bylo vůbec kdy dáno zjevení s nebe. O smrt a soud se zhola nic nestarají.“ Jak se starat, když o něm nic nevěděl! Jak docela jinak touže dobou žebráční Irové, ožebračení protestantskou vládou anglickou, mající nouzi, když je všeho dost, umírající šmahem hladu, když byla neúroda! Čti romány Sheehanovy, vzaté z irského prostředí! Chudé kostelíky plné, katoličtí kněží shromažďují kolem sebe maličké...

- 55** Margotti popisuje Anglii: „Nevědomost dětí jest úžasná, neuvěřitelná. Neznají ani jedinou modlitbu, neznají měsíce roku, nevědí, jak se jmenuje jejich královna; ze 3000 dětí jsem takovou nevědomost zjistil u 1588, 1290 hochů a 298 dívek. Nevědí, co je ctnost, kdo Ježíš Kristus; nevědí nic o nesmrtelnosti duše, o hříchu, věčnosti, nebi, věčném životě. Ze zprávy sira Packingtona v parlamentě se dovídáme, že v jedné věznici bylo na 1300 osob, které nevěděly nic o rozdělení času v měsíce a roky. Podobně mluví r. 1849 a 1850 Jan Fiedl a Osborne, oba anglikánští duchovní, a P. Clay.“ (Margotti, katolický italský publicista minulého stol.).

- 56** Po roce 1860 ličí Morning Post, anglický deník, život Londýna v noci: „Jakmile pohasnou světla, zavrou se krámy a ztichne hluk ulic, vidět na lavicích v parcích, ve výklencích mostů a na stolech hokynářů na ovocných trzích spousty lidí bez přístřeší a nezaměstnané, i hochy. Kde na ulici oheň - výstraha, že se tam opravuje - vidět spousty lidí. Druhého dne prohrabávají kdekteré smetiště, zda by tam nenašli něco k snědku nebo kus železa, který by mohli zpeněžit. V zimě bosi, nohy plné boulí a omrzlin, v roztrhaných šatech, matky s kojenci, otcové s dětmi...“ Tehdy úředně zjištěno, že na osamělých cestách nebo na loži ze zkažené hnijící slámy zemřelo hladem 21.700 Irů; kolik nezjištěných? Kolik lidí v Londýně zmíralo každoročně hladu? Policie kolikrát zadržela matku s dcerami, chtějící se vrhnout do Temže. Nadaný portretista Smart nalezen v srpnu 1865 mrtev v podzemní skrýši, která byla útlukem zlodějů a vrahů - zemřel hladu! Dr. Letheby zjistil v jednom londýnském okrese za tři měsíce 58 případů smrti hladu. Kolik lidí umíralo tehdy hladem v Papežském státě? „Šťastná Italio! Nemají ponětí, co je hlad!“ Po zabrání Církevního státu piemontskou vládou se objevily i v Římě případy úmrtí z hladu.

- 57** „První angličtí námořní hrdinové“, Frobisher, Drake, Hawkins, velitelé Alžbětina loďstva proti španělské armádě, byli piráti ve velkém stylu. Za

míru přepadali španělské kolonie, na př. Peru, plenili a loupili, přepadali kde-
kterou španělskou galeonu a obírali o poklady, které vezla do vlasti. Drake
dal jednou zapálit ženský klášter, obstoupit vojskem, aby nikdo se nedostal
ven. Hawkins zbohatl obchodem s černými otroky; část výtěžku odváděl
Alžbětě.

- 58** Kolem r. 1750 stojí protestant Johnson nad ruinami skotského kláš-
tera Jona a rozjímá: „Tu stojím na půdě, která byla kdysi zářivou svítilnou.
Kaledonie, odkud náboženství a věda zářila přes divoké clany a kočující bar-
bary. Pryč s filosofií, která nás činí lhostejnými vůči místům posvěceným
moudrostí, statečností, ctností! Politování hoden jest ten, kdo na polích ma-
rathonských nepocítí mocnější vzplanutí lásky k vlasti, a kdo na troskách
Jony necítí vřelejší pohnutí zbožnosti.“

Protestantství učinilo z Irska pustinu posetou troskami chrámů. Řádili
tak katolíci proti pohanským chrámům?

- 59** Jindřich VIII. zrušil a zničil 168 velkých a 376 malých klášterů,
v Irsku na 700 klášterů. Selské povstání v Německu kolem 1000 kláš-
terů, hugenoté ve Francii asi tolikéž.

„Pálíte vlastní naděje!“ (Vergil.) Každé město a každá vesnička, kde byl
nablízku klášter, viděla scény, připomínající barbarství Hunů a jiných ne-
vítaných hostů v kulturní Evropě. Útok pekla... Mizela drahocenná díla z dob
Karla Vel. Ještě r. 1780 docházelo v Londýně k scénám toho druhu, jak líčí
Dickens.

Baco Verulamský: „Mezi paliči a lupiči došlo ke shodě: jedni klášter
zapálí, druhí jej vyplní.“

- 60** Vilém Paterson, prot. (* 1719), anglický finančník: „V Anglii lidu sli-
bováno (jako ve Francii 1905!), že po zrušení klášterů nebude musit platit
taxy (daně). Lákavějšího vnadidla nebylo! S chutí se zakousl do vnadidla, ale
udíče mu vězí dodnes v hrdle.“

Druhové Odysseovi zabili, obětovali bohům a snědli voly zasvěce-
né bohu slunci ale slíbili mu, až prý se vrátí do Ithaky (kolik se jich tam
vrátilo?), že mu to všechno „vynahradí“. Tak i zloději církevních statků...
Apollo pak mohl z hladových žaludků svých zemědělských ctitelů ony voly vy-
máhat, zrovna tak jako „lid“ ukradené poklady z nenasytných a bezedných
kapes svých „dobrodinců“.

Zrádce Gifford píše Tomáši Cromwellovi: „Klášter Wolstorp...
Opat u všech lidí celého okolí oblíben a vážen, poctivec, kněz vzácného života.
Denně dostává v klášteře podporu tolik chudých, že jsem to nikde jinde ne-
viděl. Pohostinství prokazováno každému...“ Rozumí se, že tím zrušení uchrá-
něni nebyli. Hladová kasa Jindřichova a Cromwellova!

- 61** Ještě v minulém století, snad ještě dnes se ukazují v katolických domech
v Anglii tajné skryš, kde ukrývání kněží, kde slavena nejsv. oběť.
Pod tčitými schody věže, kde na pohled žádný prostor, nebo pod podlahou
pokoje, dubovými parkety opatřené... Domácí pán zvedne s úctou tajné

dveře, nad kterými zdánlivě spočívaly masivní trámy, a vypravuje hostu tradice let dávno minulých.

Jak krásně bylo v Itálii a Španělsku ve druhé polovině stol. 16. a ve stol. 17., zatím co střední Evropa zmitána náboženskými válkami, Francie hugenotským; občanskými válkami, Anglie pronásledováním jinak smýšlejících!

- 62** Angličan a anglikán P a t e r s o n v díle *Jerusalem and Babel 1653* popisuje pronásledování katolíků se všemi jeho hrůzami a ničemnostmi; heslo: „Zlořečený, kdo neponoří meč do jejich krve.“

- 63** Františkán W a d d i n g : „Očitý svědek nás ujišťuje, že provinciál irské provincie našeho řádu tvrdil na generální kapitole v Římě r. 1650, že jeho provincie má 500 členů; za šest let jich byla jen čtvrtina, ostatní zemřeli buď na popravišti nebo v žalářích.“

Po místech, kde chodívali katoličtí poutníci bosí v průvodech na pouti, rozhazovali protestanté skleněné střepy, jak sděluje Digby.

- 64** R. 1642 učiněn v parlamentě návrh, obsahující sedm článků; prosí krále, aby schválil, by děti papeženců byly rodičům odnímány a vychovávány v protestantských rodinách v protestantské víře. Co se velmi hojně dalo již celá desetiletí, mělo být takto uzákoněno! Trhat nejsvětější svazky, které sám Tvůrce navázal, odtrhnout děti od rodičů a sourozence jednoho od druhého. U Maurů se vedlo katolíkům daleko lépe než u „dokonalejších křesťanů“, u hlasatelů čistého evangelia a svobody svědomí; ba ani u Turků nebylo tak zle. Některé zákony tehdejší Anglie jsou takové, že podobných nenajdeš nikde na světě; ani divoši neměli podobných zvyků.

- 65** Puritáni byli blouznivě zamilovaní, do Starého Zákona, dětem dávali jména starozákonních patriarchů a generálů, nikoli křesťanských světců. Macaulay: „Jejich ideálem byl prorok, jenž rozčtvrtil zajatého krále (Samuel Agaga), rebel generál, jenž dal krev své královny lízat psům (Jehu Jezabelinu), žena, která proti pohostinskému právu prorazila hřebem hlavu nic netušícímu hostu“ (Jahel Sisarovi).

„Tito sektáři, synové K n o x o v i, zavrhovali malířství, hudbu a umění vůbec, nechtěli učit latinské mluvnici, poněvadž v ní přicházela jména pohan-
ských bohů, za hřích prohlašovali plést věnce, připíjet na zdraví, hrát v šachy. Mluvili nosem, každý je poznal podle chůze, šatu, vlasů, kyselého obličej; i v řeči napodobovali styl bible - praví farizeové novověku. Oči stále obrácené k obloze, takže bylo vidět jen bělmo. Za O. Cromwella jen „svatí“ měli přístup k úřadům. Vyhýbali se i vodotrysku, voják u kašny vykládal služkám těžká místa bible, ve společnosti se mluvilo jen o hledání Boha, a tak bylo všecko, celá země a zvláště úřady, plné podvodu.“ (Macaulay.)

- 66** O anglikánských predikantech řekl A d i s o n v době, kdy stáli na výši: „Je to jedno z tří řemesel, které jest nejvíce přeplněno, a to talentovanými lidmi, kteří se vzájemně k smrti hledí vyhladit.“ Predikant Burton si stěžuje na lakotu patronů, takže mnohdy farář musí své příjmy zajistit jinak; jeden jest koňským handlířem, druhý kramářem, takto jsou nu-

cení denně se stýkat s lidmi nadmíru surovými. Nebylo vždy tak zle, ale právě výnosné fary bránily anglickým duchovním přestoupit k pravé víře.

Povzdech anglikánského protestanta (viz ho v Digbyově *Ages of faith*): „Středověcí kazatelé se nemusili bát kritiky laického představenstva farní obce, které je vždy plno úzkosti, aby bohatí, od nichž dostávají nejvíce příspěvků, nebyli slovy kazatelovými dotčeni.“

67 Winchesterský děkan praví r. 1742 svým klerikům: „Hledím-li ne na to, co tito katoličtí kněží věří, nýbrž na to, s jakou horlivostí pečují o svě- řené obce, bylo by nutno soudit, že reformace teprve musí přijíti, že reformo- vaní jsou oni a ne my.“ Jistěže, pravou reformaci v hlavě i údech provedl v ka- tolické církvi tridentský sněm.

68 Milton, autor *Ztraceného ráje*, jenž při pouhé myšlence na katolíky do- stával hysterické záchvaty, doznává: „Pravda přišla na svět v dokonalé po- době, ale za 1500 let povstal rod podvodníků, a ti ji roztrhali jako Tryfon se svými lidmi Osira (egyptského boha), a my jsme teď jako Isis, která obchází a hledá úd za údem, co se ještě najít dá. Ještě jsme ji (pravdu) celou nenašli, a také ji nenajdeme, dokud její učitel nepřijde po druhé...“

69 Pokles úcty k manželství v protestantismu... Opovrhovali po pří- kladě wittenberského Mohameda panenstvím - snad aby tím více vynikla vzne- šenost křesťanského manželství? Tak jako opovrhováním Matky Boží chtěli tím více ctit jejího božského Syna! Očitý svědek Leon Haucher vypravuje, co viděl v Londýně po r. 1850: „Na jednom trhu každé pondělí a pátek byl trh na hochy a dívky, od 6-7 hodin ráno; pokaždé jich tam rodiče přivedli 300-600. Jakmile se na trhu objeví chodec, jest zasypáván od rodičů nabídkami, na ně- kolik let, měsíců, týdnů, navždy mu nabízeli děti; dostal je ten, kdo nejvíc nabídl jako při dražbě.“ To se dalo v protestantské Evropě v době, kdy v Ame- rice se válčilo za zrušení černého otroctví!

70 Rozluka v Anglii nebyla tak častá, poněvadž každý neměl prostředků k zaplacení soudních útrat. Chytrost nejsou žádné čáry, pomohli si snadno jinak: k své manželce si přibral ještě jinou! To bylo lacinější! Noviny někdy po roce 1860 oznamovaly z yorského okresu Sheffieldu, že na ulici měly dvě ženy „souboj“ - porvaly se o muže, jenž s oběma žil ve společné domácnosti, jedna 19letá, druhá 39letá. Šlo to do tuhého, tekla krev... Takto ženy samy rozhodovaly své spory; která prohrála, dobrovolně ustoupila. Jakýsi voják Proud v pluku téhož okresu se smíchem vykládal u soudu, že má čtyři ženy; s jednou oddán v Irsku, s druhou ve Skotsku, s třetí a čtvrtou v Anglii.

71 V novinách byly tehdy denně v černé kronice uváděny případy, že muž ženu do krve zbil. Proto opětovně v parlamentě činěny návrhy na zá- kon (r. 1853, 1856, 1857), že pod trestem výprasku zakázáno ženu mrskat; ale co byly platny zákony, když ten zlořád byl všeobecně rozšířen? Drábů by byli musili přibrat, a ti by byli neustále v permanenci.

Mužové své ženy prodávali nebo pronajímali, za tři penny, za pět... Očitý svědek sděluje, že dne 5. prosince 1849 viděl na náměstích londýnských muže nabízet své manželky v dražbě!

- 72** Před soudem v Liverpoolu se projednával r. 1853 případ, jenž vrhá neveselé světlo na tehdejší poměry v protestantské Anglii. Ukázalo se, že matky, spěchající do továren a nemohoucí se dětem věnovat, dávají maličkým v kolébce opium, aby za jejich nepřítomnosti se neprobudily. Tím je pohnutě zabíjely; někteří otcové dali děti napřed pojistit!
- 73** O znemravnělosti anglického lidu píše Th. Lancet r. 1853: „Veřejně na ulicích, o divadle ani nemluvě.“ Jiný mluví jako on o „ohromných tisících pouličních děvčat v Londýně; domy hříchu se nedají vůbec sečíst.“ Po této stránce mají protestantská města prim.
- 74** Anglie... Tak zvaný „dlouhý parlament“ dal rukou kata spálit „úkaz“ Jakuba I., potvrzený Karlem I., nedbaje toho, že oba byli přec protestanté, vydaný proti svěcení neděle. Oba hájí svůj výnos, že prý světit neděli jest nebezpečno pro stát, jelikož lidé prý v neděli hloubají a přicházejí na nespokojené myšlenky; nebezpečno prý i pro církev (anglikánskou!), poněvadž prý nemohou mít zalíbení v církvi, která ukládá tak dlouhou chvíli; nebezpečno prý i pro společnost, ježto zahálení vede k opíjení; nebezpečno prý i pro vojsko, poněvadž se tím zhoršuje i rasa, když lid myslí, že musí aspoň jednou týdně se vytančit; atd., důvodů uvedeno více (Dlouhý parlament, 1640-60; Karel I. vládl zprvu bez parlamentu, absolutisticky, od r. 1625, celých 11 let, 25letý! Poddaní se proti němu vzbouřili, Skotové se zbrání proti němu; do jejich tábora se utekl, když byl poražen, vydán jimi parlamentu, popraven r. 1649, Oliver Cromwell pak založil „republiku“, postavil se jí v čelo, a vládl absolutisticky sám, jenom pod jiným jménem - ne jako král, nýbrž jako „protektor“.)
- 75** Pěkný a věřícímu lidu drahý svátek Zvěstování Panny Marie spolu se svátkem sv. archanděla Michala byl v anglikánské církvi podržen, ale jaký rozdíl! V katolické církvi dny radosti, u sektářů dny strachu a žaláře, poněvadž oficiální dny placení dluhů a daní!
- 76** O lollardech, učednicích Wiclefových, píše prot. Southey: „Dali se jen na pustošení. Jejich učení bylo nebezpečné státu i společnosti.“ Jiný prot. Lardner: „Není Richardu II. ke cti, že dopustil, aby tyto nauky se po zemi šířily. Wiclefovi měla být včas zařazena žíla.“
- 77** Stuartové ve Skotsku se snažili držet na uzdě moc bujně šlechty a pomáhat lidu. Jakub V., otec Marie Stuartovny, poslední katolický král, zůstal církvi věren, třebaže ho Jindřich VIII. sváděl k odpadu; věděl, že zrušením klášterů by jen šlechta ještě více zbohatla a zbudila. Za takových okolností zřejmo, že se šlechta co nejvíce o reformaci „zajímala“, jí se ujímala a za provedení se přimlouvala. (Č. 47-77 lze kontrolovat v Digbyho díle.)
- 78** Protestanté se ubírali věrně ve stopách prvního odpadlíka na trůně, císaře Juliána; hleděli všude dát ponásledování zákonitý ráz... ne pro víru, prý z jiných důvodů usmrcovali katolíky, aby jim uloupili čest martyria. Rekordu v tom dosáhla Anglie: katolíci mučení a za živa rozpárání pro velezradu. To přineslo dvojí výhodu: označování v očích nesoudného lidu

za proradné škůdce národa, čímž vzbuzena v lidu žádoucí nálada a luza proti nim poštvána, a za druhé „právo“ sprovodit je se světa krutým způsobem, jak se dalo velezrádcům. Že ve válce s katolickým Španělskem ani jeden katolický Angličan nebo Ir vlast nezradil, neotevřelo ani luze oči, ani nepohnulo Alžbětu k větší mírnosti, ač by tehdy dopadla zle, kdyby všichni „zrádci“ se byli s nepřitelem spojili.

79 Francouzská revoluce po stránce mravní vyvrcholila v náboženství těla, polomahé ženštiny byly uctívány co bohyně rozumu.

Anglická revoluce proti tomu se honosí přísnou mravností. Za protektora O. Cromwella... Na docela nevinnou hru, na opilství, klení a přísahu těžké pokuty, trest smrti na cizoložství. Kdo popíral některý článek vypočítaný v jejich ediktu r. 1654 (sami páni si jej sestavili... od koho se jim dostalo k tomu posláním a plnomocím?), byl na svědectví dvou svědků popraven. „Byla to doba dětinné lásky plné víry.“ Opravdu? Tento nepřírozený vynucený stav trval jen přechodně; jakmile tlak povolil, provalila se nemravnost na všech stranách. Ukázalo se, že ona čistota mravů nepocházela ze srdce jako u starých křesťanů žijících v moři pohanské znemravnělosti. Za šest let patřilo cizoložství k bontonu. „Tak dovedně s ním musí gentleman zacházet jako s parukou,“ sic byl vykřičen za puritána. Divá nemravnost se rozšířila do nejzapadlejších dvorců, v Londýně udával po té stránce tón královský palác a divadla.

80 Beza chválí kalvínské voje (Gustavovy), že se denně modlí - to činili Turci také! Švédové se modlili, a pak provozovali neslýchané zhovadilosti; ostatně, když Gustav padl, přestali se modlit a rouhali se tomu, jehož dříve ctili. Když padl kalvínek do zajetí katolickým vojskům a byl propuštěn na čestné slovo a přísahu, že se již zbraně nedotkne, byl od predikantů (ne od papežel) zbaven přísahy a závazku.

81 Jaké neslýchané a dotud nevidané bestiality pacháli hugenoté na katolicích, vypsál jsem stručně jinde. Nyní jen několik drobností k tomu. Kalvínek Froumanteau (Le secret de Finances): „Počet zabitých v diecési soissonske obnáší 2723 lidí, mezi nimi 25 kněží a 22 mnichů. Když katolíci dostali zase Soissons do moci, zabili jen tři protestanty, a to privátními intrikami, nikoli katolickou vrchností.“ - Jiný historik: („Premiers Advertissements des Catholiques Anglois aux Francois C.“) „V celé Francii pobito od hugenotů na 40.000 kněží, tedy mnohokrát víc nežli všech protestantů v bartolomějské noci; kolik pobito katolíků laiků? Za celých 10-12 let?“ (Někteří odhadují tento počet na 300.000.) „Nic barbarštějšího, nic strašnějšiho se nedá myslit nad to, co prováděli hugenoti.“ V Merindolu (jižní Francie), Rouenu, Lyonu docházelo bez ustání k masakrům. Vláda ustanovila za místodržitele lidi, kteří s hugenoty sympatisovali, a tito mohli bezstarostně obnovit všechny hrůzy někdejších barbarských invasí. - Floquet: „Protestanty nebyli nikdy zpupnější a vzpurnější, než když měli plnou svobodu.“ Tak píše muž, jenž s nimi sympatisuje! Týž: „Parlament musil konečně sáhnout k přísnějším opatřením, aby zastavil jejich řádění.“ Jedné neděle po štvavém kalvínském kázání v Roueně zpustošili 36 farních katolických kostelů v městě, všechny klášterní a kolegiální chrámy, za 24 hodin tolik vražd a takové ničení, že

podle pochvalného uznání Bezova „by k tomu nedostačilo ani 24 týdnů.“ - Monteil, *Histoire de Français*: „Vůdce jedné bandy v jižní Francii nosil pás ozdobený uřezanýma ušima mnichů.“ V Normansku nosili hugenoti uřezané uši kněží a mnichů na kloboucích jako kokardy. - De Bourgueville: „Tropilj věci, o kterých hanba mluvit.“

82 Sestra Joana de Jussie napsala deník o krutostech a ohavnostech, které tropili „Ženevští“ (hugenoté) až do chvíle, kdy jim vláda zafala žilu. „Po kázání svých ‚sluhů slova‘ se hnali jako sběr do klášterů (v katolické zemi... kdepak a kdypak si mohli katolíci co podobného dovolit v zemi protestantské!), vyskakovali na oltáře, zneuctivali obrazy Kristovy, sráželi zvony, bořili budovy. Sestry se stále modlily a svolávaly s nebe smilování bloudícím, denně jednou až dvakrát konaly bosa v klášterní zahradě kající průvod za zpěvu litaníí, ráno, kdy jinovatka pokrývala zemi, aby pokáním vyprošovaly milosrdenství Boží ubohému lidstvu.“

83 Sv. Paschalis Baylon poslán ze Španělska v jisté záležitosti do Paříže. Syn sv. Františka se ubírá v řeholním šatě své rodiny, takže každý hned poznal, koho má před sebou. Cesta vedla městy, která skoro bez výjimky byla hugenotská. Co potup musil tento muž snést jen proto, že byl katolický řeholník! Kolik ran holí! Na jednu kulha! až do smrti. Můžete říci, že neměl glejt, že by ho byli vyznavači Kalvínovi s glejtem chovali jako v bavlince!

84 Coligny pokrytecky mluvil o pokoji, když k němu přišel posel jeho krále (Karla), a za týden stál v čele ozbrojených protestantských čet. Clarendon, prot.: „Náboženství musilo se dát od protestantů zneužít za roušku pro nejbezbožnější plány. Barbarská a krvežíznivá zuřivost a divokost zničila všechny vzájemné vztahy, zatvrdila srdce, zbavila lidi všeho soucitu, všeobecná zlomyslnost a roztrpčenost se rozprostřela na nejnevinnějším a nejdobrosrdečnejším národě na světě.“ Bratr mučil a umučil sestru, syn nenáviděl otce atd. - Coligny pykál v bartolomějské noci.

85 Výrok švýcarských kalvinců o klášteřích: „Pod šibenicí nebo ve svinském chlévě najdeš stejně mnoho milosti jako v poustevně...“ Proto mnichy vyháněli a popravovali! Protestantská humanita!

Kataři zsmítali i zpěv i církevní umění, ale teprve husité a protestanté prováděli v praxi, co tito jen hlásali, a připravili ve svých zemích umění hrob.

86 Holbein mladší řádl r. 1528 v Basileji. Na náměstí zaníceno 12 ohňů, z chrámů přineseny kdekteré obrazy a umělecké památky a páleny. Měšťané s katem v čele (jindy se mu vyhýbali!) pustošili katedrálu, pak ostatní chrámy. Holbein šel potom do Anglie, kde byl hostem Tomáše Mora, pak zase domů, bída ho přinutila k opětné cestě do Londýna, ve službách Jindřicha VIII. psal tento bezcharakterní člověk jedovaté satiry na římskou církev.

87 Kulturní činnost zwingliánů ve Sv. Havlu: dřevěné sochy rozbili, trosky odváželi na 46 vozích a pak za indiánského výskání spálili. Kamenných soch užili k stavbám, kovové rozbili. Mnohé pocházely od proslulého středověkého umělce Tutila. Umělecké řezby na chórových lavicích zničili, překrásné

obrazy na stěnách chrámových zabíli vápnem, umělecké oltáře vzácné ceny rozbili.

88 Roku 1847... Hodnověrný svědek vypravoval Digbymu: „Byl jsem guvernérem ve Wallis (švýcarský kanton). Nablízku byl kartuziánský klášter. Jednou jsem tam poslal přestrojené vojáky, byli pohostinně přijati, v noci vyházeli všechny mnichy z oken... tu noc nebylo slyšet zpěv jitřních hodin...“ (Blízko Freiburgu na jedné vyvýšenině.)

89 Luther zuřil proti klášterům nepřítelně, jako by se o něho hysterie pokoušela, a zároveň s uspokojením doznává, že „nádherné monstrance mnichů obrátily mnohého k jeho (Lutherově) víře“. Ovšem, každý nemohl doufat, že dostane celé knížetství jako Albrecht Braniborský; spokojil se tedy s málem, a přidal se k učedníkům čistého evangelia, aby ve jménu čistého evangelia mohl alespoň vyloupit a obrat nejbližší klášter.

90 Španělsko... Tam bylo na 70.000 velkých kostelů, za Jakuba aragonského jich bylo postaveno na tisíc, Francie měla 30.000 kostelů, 18.500 kaplí, 1.500 opatství, 2800 převorství, 1.700.000 věží, asi 7.000 zámků a hradů, nečítaje v to katedrály, paláce, radnice, kláštery v městech. Revoluce řádila bezohledně, jako jinde bludařství. Chateaubriand píše: „Katolické náboženství naplnilo svět památníky; co protestantské? Už tři staletí (dnes přes čtyři staletí) má všecku moc v Anglii, Německu, Americe, a nemůže se vykázat ničím, co by mohlo nazvat svým dílem, leč jen troskami, mezi kterými jest několik zahrad a továren.“ Protestantismus jest činitel rozkladný, jak už jméno ukazuje; jest princip boření, ničení, rozkladu, leptání, zatím co katolické náboženství jest moc tvůrčí. „Přiď, ó Duchu Tvůrce, k nám.“

(Možno provést řečnickou amplifikaci, na př.: „Poutník stojí nad troskami opatství croylandského na břehu řeky. Vlny tiše mijejí místo zkázy, vlny, které kdysi slyšely melodie Magnifikatu nésti se spolu s obláčky kadidlového dýmu k trůnu milosti, než zmizely poslední paprsky slunce ve vlnách atlantického oceánu. Maně pokleká a čeká... „Kdy se shromáždí věřící k nejsv. oběti? Kde jest nádhera oltářů zářících zlatem? Kde stříbrné kandelábry, kde mohutné varhany, kde okna tak krásně malovaná? Kam se poděly votivní dary mercijských králů, německých císařů, francouzských vládců? Kde rozlehlá útulna pro chudé? Kdo to vše odvál, podvrátil, rozdrtil? Kdo připravil srdce poutníka o radostné a blahé chvíle zde prožité, kdo Boha o chválu, jež mu zde dnem i nocí vzdávána, kdo chudé o přístřeší?“...)

91 Vzbouření sedláci v Německu se usnesli r. 1525 na 12 člancích: svobodná volba farářů (podle Lutherových zásad; ale když byl L. u moci, nechtěl tomu rozumět a exkomunikoval obce, které se zdráhaly přijmout faráře jim od něho vnucovaného!), hlásání evangelia bez lidských přídavek, omezení desátků a robot. (Janssen.)

92 Selská bouře, od které její otec Luther utíkal právě tak, jako protestanté od vraždy Karla I. Tento člověk napřed sedláky do revoluce štal, máje na mysli ovšem pouze odboj proti duchovním pánům; jenže biskupové a opatři

na svém území neutiskovali sedláky tak jako páni světští. Sedláci slovům „prorokovým“ rozuměli a vyložili si je docela správně, což on nepředvídal. Chtěl je pak uklidnit, že prý myslel „blbé mnichy a biskupy“, ne světské pány, ale sedláci se brali vytčenou cestou dál, L. pak vybízel pány k vraždění sedláků: „Daleko snadněji si můžete zasloužit nebe (leďa luterské) zabíjením sedláků, než jiný modlením.“ (Janssen.)

- 93** Na Tábořsku bylo roku 1936 uveřejněno v kterýchsi novinách provolání k útoku na jistý mužský klášter. „Vzhůru na...! Příští neděli se ukáže, jste-li baby či potomci hodní husitů (táborů!)“ Jistě že byli hodnými potomky táborů; ukázali to za dvě léta, když se objevili Němci. Tehdejší vláda trpěla taková paličská provolání! Četl jsem to sám, bohužel nepoznamenal si ani datum ani jméno onoho hrdinského deníku či týdeníku.
- 94** Katolíci nazývaní všeobecně od protestantů modloslužebníky - i od Komenského - najdete mi doklad, že katolíci tak nazývali jel Papež nazýván Antikristem, a to v oficiálních dokumentech, v konfesích, ve šmalkaldských člancích atd. - najdete mi doklad, že papež v bullách nebo tridentský sněm ve svých kanonech a kapitolách tak nazval Luthera nebo jiného heresiarchu! Katolíci nazývaní zrádci a nepřáteli evangelia, pravdy, státu, škůdci mravů - ten název, jak ukázalo ovoce reformace, příslušel někomu jinému, a přec oficiálně tak katolíci protestanty nenazývali!
- 95** Evančické registry z r. 1581 (českoobratrské) ustanovují: „Když jsou u večeře Páně hosté, jest zapotřebí, aby jim trochu víc podáváno bylo z kalicha...“ Měli čtyřikrát do roka večeři Páně: o vánocích, letnicích, obžinkách a v masopustě, kdy „jiní křesťané nejvíce bláznívají“. (Winter, Život círk. v Čechách; „neřekl Pán ‚líznete‘, nýbrž ‚píjte‘...“)
- 96** Srovnej s tím, co píše Evers o hannoverských protestantech. Když jim jako pastor podával kalich, podrželi si ho a pořádně se napili. Když se proti tomu na kazatelně ozval slovy sv. Pavla: „Což nemáte domy, abyste jedli a pili? Proč znesvěcujete chrám Boží?“ bylo zle. „Pastor nám nepřeje ani trochu vína.“ „Však ho neplatí on, nýbrž my; za své peníze se mohu napít.“ „Za mou kostelní daň chci také něco mít; když nemohu pít, mnoho-li chci, nepůjdu do kostela; v hospodě za svůj groš dostanu víc kořalky než v kostele vína.“ Tyto a jim podobné obrázky zvěčnil on, jenž opustil „církve“, kde taková neucta k tomu, co on pokládal za svaté. Reformátoři popřeli skutečnou přítomnost Páně v Eucharistii; jest jaký div, že zákonem volného pádu dospěli až sem?
- 97** Konvertita Maurer, jenž mezi Sedmihradany vyrostl: „Vše, co se tam dříve snášelo a vzájemně podporovalo, v jedné víře pod jedním vládcem, bylo rozeštváno a brojilo proti sobě v různých sektách na krev. Ovoce protestantismu! Zmizelo vědomí a citění společenství všeho sedmihradského obyvatelstva, zmizela radostná obětavost pro celék a všecek ideální vzlet.“
- 98** V americké Filadelfii - budiž tento jeden příklad dokladem pro ostatní města USA - bylo před 60 lety 119 katolických svatyní, 63 kostelů a 56 kaplí. Kromě nich 500 modliteben - o ty se dělilo přibližně 200 sekt! Je dnes lépe?

99 Poslední královna na Madagaskaru přijala r. 1869 protestantismus; hned dala rozkaz, aby byly spáleny všechny fetiše. Ohromné hranice, úřady dbaly, aby ani jeden bůžek nebyl tajně skryt v některé domorodecké chýšce. Proti tomu nic nenamítáme. Lid přihlížel této panychidě, ale pak vraceje se domů, nařikal: „Kdo nás nyní bude chránit před nemocemi, krupobitím, bleskem?“ K vládkyni vyslán posel, dostal odpověď: „Pomozte si, jak umíte.“ V neděli se musili všichni shromáždit, některý hoch jim předčítal bibli, které nikdo nerozuměl, a když konečně přišli protestantští misionáři? Každý kázal jinak, lutersky, kalvínsky, kvakersky, anglikánsky a nakonec? Místo modloslužby pověra nebo nevěra, ďábel vyhnán belzebubem.

100 Když slavil valdenský blud dobu svého největšího rozmachu, řekl tělesný lékař Bonifáce VIII., laický theolog Arnald z Villanovy: „Italie celá jest doupě valdských oslů.“ (Němci překládají se slovní hříčkou: „Waldeselnest“.) Bohužel, všeobecné nákaze bludů se neubráníl ani on, v jeho spisech jest několik vět církví odsouzených. Tehdy se Italie hemžila samými „bratry“: Apoštolští bratři, Valdenští bratři, Pytloví bratři, Bratři radosti, Bratři Ducha sv., Bratři šedého pláště, Bratři bílého pláště, humiliaté, joachité, pastýři, dřeváci (t. j. chodci v dřevácích), tkalci, kataři, pokoutníci... nelehko ta jména do češtiny překládat. „Kdo chce, nasadí si kapuci, žebrá a chlubit se, že založil řád.“ Samé fráze o apoštolské chudobě, aby se prý církev vzdala majetku, zavrhovali soukromý majetek, svátosti, manželství, hmotu pokládali za zlou a sebe za duchovní. Dovedli sladce mluvit („lepší chudá nevěstka než zdrženlivý bohatce“), takže okouzlovali zvláště ženské pohlaví; ty běžely bez rozmyslu za nimi... vždyť u nich směly kázat, ba i „mši“ sloužit! Ženské bývaly nejhorlivější a nejzatvrzelejší přívrženci bludu. Uzavíraly s horliteli pro novou církev a pro očistu mravů „duchovní přátelství“, které samozřejmě vedlo k dalšímu. S kostmi upálených fraticellů (begardů) provozovaly bekyně modloslužbu. Sestry svobodného ducha se vydávaly za prorokyně, za Ducha svatého, za větší než Kristus a Maria. Ve schůzkách tropily věci, jež připomínají silně stará mysteria pohanská... „živé obrazy“. Bylo cosi hysterického v celém tom hnutí, zvláště v oněch schůzkách; docházelo k záchvatům (convulsiones), k orgiím, a přitom hlásaly, že „pod zemí“ jest všecko dovoleno. Pak není divu, že někteří asketičtí spisovatelé mluví o ženských jako dominikán citovaný v Gruppových kulturních dějinách: „Bestiale barathrum, lepida lues, chaos calumniarum, silva superbiae, mendacium monstruosum, regnorum ruina, odii opifex“, a tak jde ta litanie dál. O tom Machar ve svém Římě ani muk! Snad ani nevěděl, a ignorantům nutno odpustit.

Takové semeníště bludařstev a bludů, a proč neměla tato bludařství úspěch jako luterství? Poněvadž světská moc k nim zůstala lhostejná, nenašlo se světské rámě, které by je podporovalo a drželo. Proto zanikalo jedno za druhým, tak jak se zrodilo. Luther věděl, jak do toho! „Ani kuře nadarmo nehrabe“... Obměnil si to a řekl: „Ani kuře zadarmo nehrabe... zadarmo ti knížata své rámě nepropůjčí, něco za něco!“

101 Tak zvaní křesťané sv. Tomáše v Indii... Oddělili se před 1000 roky od jednoty s pravou církví, od učitelského úřadu církve... Tedy rozkol.

učení totéž, jenom jednota přetržena. Jak dlouho rozkol trval? Ponenáhlu propadali bludům větším a větším, styk s pohany vykonával zhoubný vliv, jako vlhko na železo (viz dole obraz č. 118), již Marco Polo († 1323) viděl domnělý hrob sv. Tomáše uctíváný od křesťanů, Mohamedánů, Indů. Již tehdy byli tito „křesťané“ bez křtu, Tomáše pokládali za boha, v chrámech měli modly.

- 102** Rainer sděluje, že kataři měli zásadu: „Prostému lidu se všechno neřekne“ Tím se řídili 1. bludaři, na př. nová sekta; šálili lid tím, že zamlčovali vlastní důvod odtržení od Říma atd.; 2. uředníci bludařů; neřeknou lidu, jak vypadala mravnost jejich „otců“.

Borboriáni, gnostická sekta zvláště nečistá (*βόρβορος* = bahno).

- 103** V Rusku bylo r. 1700 na 200 sekt, jedna pověřivější než druhá. Kolem r. 1820 vznikla sekta napoleonovců, pokládali Napoleona za boha a klaněli se jeho soše.

- 104** Jan Engelbrecht († 1642) byl přesvědčen, že jest povolán Božím rozkazem, aby hlásal nové učení, jehož cílem by bylo obrátit zvrhlou luterskou církev - za sto let po vystoupení jejího zakladatele!

- 105** Bordelumští, pietisté, nová sekta protestantská, vzniklá kolem r. 1740 ve Šlesviku a Holštýně, zavrhovali soukromý majetek, manželství, církev, svátost, oddávali se bohopustým výstřednostem.

- 106** Eberhard VII. Ludvík, vévoda württemberský, horlivý šířitel protestantství († 1674), spojil se proto i s nepřáteli své vlasti proti svému pánu (se vpadlými Švédy proti Ferdinandu III.). Tento muž redukoval dosavadní denní hodiny oddechu a pobožnosti svých poddaných na jednu hodinu v týdnu.

- 107** Jiří III. Anhaltský, zvaný „der Gottselige“, 11letý dostal kanonikát r. 1518, 17letý vysvěcen na kněze, 19letý se stal magdeburským proboštem, 23letý přešel k luterství, 38letého „vysvětil“ bývalý mnich Luther na biskupa merseburského r. 1545, ale kapitola zvolila katolického, † 1552.

- 108** „Papež si osoboval právo sesazovat vládce...“ Ano, zbavil poddané závazku věrnosti, když vládce zneužíval autority a překročil všechny meze. Nebývalo to na denním pořádku, snadno bys spočítal případy, kdy tak učinil. Ale bylo to štěstím, lid chráněn před nesnesitelným příkořím a útlakem. Čti na př. historii vlády Jana Bezzemka! Po zavedení reformace neměl král nad sebou ani papeže, ani svědomí, nebylo nikoho, kdo by od něho vymáhal zachovávání zákonů božských, kdyžť lidským nebyl podroben. Následek? Lid musil sáhnout k sebeobraně a někdy sáhl příliš ochotně a příliš předčasně! Král Karel I. anglický, od vlastních poddaných souzen, odsouzen a popraven, první revoluce v křesťanské Evropě! Protestantští bohoslovci po celé Evropě proti tomu kázali, nechtěli se znát k dítku své víry - tak jako otec se nerad hlásí k nemamželskému dítěti. Karel klidil, co předchůdci zaseli; revoluce měla vskutku kořeny v náboženství. Presbyteriáni, kteří uznávali krále za hlavu své církve, a puritáni, kteří ho neuznávali (Skotové!), stáli proti sobě. Kdyby za Hitlerovy

hrůzovlády byl mohl papež zkrotit despotu exkomunikací nebo sesazením, kolika hrůz byla Evropa uchráněna!

- 109** Evers: „Opírat se o světské rameno přešlo nám v krev. (Dědictví po otci Lutherovi!) Většina theologů doufá všecko blaho své církve od ministrů. Od ministra přišlo neštěstí, nový ministr zase přinese sladký pokoj v církvi pomocí státní moci. Jenže německý liberalismus nemá prázdné úty k církvi, která se věší na šosy státní moci a všude volá po policii.“ Týž sděluje, že za kulturního boje, kdy se katolíci vší mocí opřeli proti násilnickému režimu Bismarckovu a Falkovu, pastoři v Hannoversku, nedávno od Pruska zabraném (r. 1866), si musili u ministra Falka udělat „dobré oko“, když chtěli v hannoverské sekci pruské státní církve zůstat nebo do ní se dostat... být povýšeni...

- 110** Jindřich Buckle, anglický dějepisec († 1862): „Zkázou vědecké historie zavinil vynález tisku, náboženská novota (tedy protestantství), tendenčnost historiků“ (které před reformací nebylo!).

Týž: „Kostely upadlé, od dob Lutherových, žádná oprava, takže už nemožno je restaurovat, a nových vláda nepostavila - neměla na ně peněz. Pravý obraz protestantismu... polorozpadlá, nápravy neschopná 'církev'...“

Protestantismus a umění.

- 111** Výstřední husité (táboři) zavrhlí obřady při nejsv. oběti, protestanté mši svatou docela, a následek? Pád všeho umění. Jak to spolu souvisí? Katolická církev z úty k přesvatému tajemství oltářnímu brala k jeho důstojné oslavě, co nejdražšího a nejkrásnějšího země skýtala, život měl a dovednost provedla. Tím všechny uměny postaveny do služeb liturgie, v šemu umění se dostalo nejvyššího posvěcení, a záliba v krásném byla podporována i ukojena. Architektura, malířství, sochařství, zpěv, hudba, klenotnictví (zlatotepectví), textilní umění, do jisté míry i mimika, vše pojata do služeb liturgie. Poučení démonem, jak sami doznávají, zavrhlí mši jak Luther tak Zwingli (Kalvín bez poučení pekla); zavrhlí... nenáviděli, přímo nepřítelně běsnili, a důsledek toho byl, že běsnili proti všemu, co jim tuto svatosvatou oběť připomínalo: proti chrámům, oltářům, monstrancím atd. Obrazoborectví, vandalské boření a ničení perel středověkého umění, a tím v sobě surově utloukali všecku jemnost a sklon ke krásnu, zálibu v uměleckých výtvorech. Kalthoff: „Protestantské hnutí zasadilo umění hlubokou ránu. Přemnohý malíř nebyl s to potlačit touhu dýchat zase církevní vzduch, v němž se může dařit takovým dílům. Dva nejvýznačnější, Overbeck a Schadow, se vrátili do církve (v 19. stol.).“ Troeltsch: „Toho dne, kdy reformace vyhodila oltáře z kostelů, zapudila i církevní umění.“ Kulturní historik a znalec hudby Riehl: „V nedozírném pokladu umění, v obrazech a tónech církve katolické, v časově nejrozmanitějších stylových formách vězí imposantní universalita.“ Tak soudí protestanté. Jiný z jejich tábora, v. Oettingen, doznává r. 1917, že reformace buď zaujala k umění postoj nepřátelský (puritáni!), anebo v nejlepším

případě je ignorovala, tedy nebrzdila. Zato protireformace znamená nový rozmach církevního umění v katolických zemích.

112 Dodneš, za plných 400 let, se nepropracoval protestantismus k samostatnému chrámovému stylu. Buď zabral kostely katolické, i s oltáři - k čemu oltář, když nemají oběť? Slovo oltář podrželi a je to jen zpěvácký pult. Hlavní část jejich bohoslužby, kázání... a kazatelna na bok! Nebo si postavili kostel sami - podle vzoru katolického! Zřídka kdy umístili kazatelnu do apsidy - nevkusně! Dnes staví své modlitebny moderně... máš dojem, že jsi vstoupil do divadla nebo do kina!

113 Poesie na tom je neméně bledě. Mají sice při bohoslužbě písně, ale jakého obsahu! Próza a próza... Evers uvádí doklady: „Bodrou mysl a zdravý žaludek, to mi, Bože, dej; zač stojí lidský život, když nechutná mi jíst...“

Jenže zálibu v poesii nelze jen tak utlouci! I protestanté mají velké ctitele mus, ale všimněme si jich poněkud blíže! Schiller a Goethe, největší němečtí protestantští pěstitelé poesie... Schiller kromě Dějin války třicetileté, které psal pro Dámský kalendář Goeschenův na objednávku, když byl v peněžní tísni, nemá nikde ani jediný protestantský rys, náměty bral buďto z antiky nebo katolického prostředí: Panna Orleánská, Tell, Tasso, Marie Stuartovna atd. Goethe nejnak; jeho největší dílo, Faust: Markétka katolička, z každého verše vyzařuje katolické ovzduší, a pak Helena, vedoucí nás do staré Hellady. Ifigenie, Torquato Tasso atd. Oba byli pozitivního křesťanství vzdáleni, jejich nepopíratelné sympatie k církvi katolické pocházejí odtud, že v ní našli více krásna. Viz pojednání Goethovo o svátostech! Kdykoli Schiller mluví o křesťanství, předvádí nejraději středověké křesťanství. Universitní profesor orientalista Lagarde († 1878): „Nebyli ovlivněni protestantskou církví.“

114 Herder, jenž pravděpodobně v božství Kristovo věřil, navazuje na katolickou poesii legend. Klopstock se honosil, že zvláště svou Messiadou vyhověl i katolickým čtenářům. Herder postavil do příznivějšího světla středověk, do jeho doby paušálně odsuzovaný, a vzbudil pro něj sympatie.

115 Konrád Meyer píše r. 1873 román Amulet, námět vzat z bartolomějské noci, tendence samozřejmě protikatolická, hlavní osoba kalvínek; v osudné noci ho chrání a zachrání amulet (medaile) Panny Marie Einsiedelské... Když chtěl svůj příliš prosaický román poněkud poeticky zabarvit, byl mimoděk nucen sáhnout k námětům katolickým.

Obrazy.

116 Křemencová lampa prozradí padělky listinné... svými ultrafialovými paprsky! Neviditelné paprsky prozradí neviditelný padělek... rozuměj: padělek a falšování, jehož nepostřehne ani oko prosté, ani ozbrojené mikroskopem... chemicky odstraněné písmo, mikroskopickou opravu na šeku, odchylnou látku, již užito k psaní, k tisku... Stačí položit vedle sebe pravou a fa-

lešnou bankovku... Prozradí, ze kterého století pochází ta která památka; jinak osciluje „inkoust“ ze stol. 13. a jinak z minulého. Co bylo popsáno papíru, co vypotřebováno tiskařské černě, aby projednána otázka pravosti rukopisu Královédvorského! Teď snadná pomoc: vzít u-paprsky, a věc rozhodnuta rázem. Proč se bránili této zkoušce, která je naprosto neklamná, právě ti, kteří pravost popírali? Křemencová lampa prozradí i otisky prstů na hladkém předmětu, tedy neviditelné, jako pes najde stopu nám nezjistitelnou...

Aplikace: marno sektářům pracovat s pojmy a slovy, jejichž frázovitost nepostřehne žádné oko... rozum sebebystřejší; po ovoci poznáme strom... Jaké ovoce přináší vaše nauka? Vnáší do našich řad pokoj či nepokoj, lásku či nenávist, podporuje vzrůst ctnosti nebo neřesti? Někdy se ukáže ovoce velmi brzo, někdy nutno posečkat, ale prozradí se vždy.

117 Lehčí a prostému lidu pochopitelnější obraz: o h e ň... Suchý materiál dá jasný plamen, vlhká sláma se prozradí kouřem...

118 Okysličování... Kovy vzácné (zlato, platina...) zůstanou bez poruchy i ve vlhku, na vzduchu... kovy obecné se okysličují, jedovatá rez nebo měděnka...

Pravá víra ve styku s porušenou lidskou přirozeností zůstane neporušená, zušlechťuje neušlechtilý štěp... Falešná pravý opak; zde vzájemné porušování, blud kazí mravy, a lidská přirozenost, beztak dědičným hříchem porušená, porušuje blud sám v sobě falešný ještě víc.

119 Když se u Koreje objevil první evropský parník, dal král rozkaz, aby zhotoveny podobné lodi. Za tři roky byly „parníky“ hotovy: tři džonky, opatřené na bocích velikánskými koly, do každé džonky zapuštěn pořádný komín, jakési rukojeti, které postřehli na parníku; džonky spuštěny na vodu, mužstvo se chopilo rukojetí, parníky nic, ani se nehmuly. Berou lopaty kol do rukou, nic. Král chtěl předvést námořní bitvu! Mužstvu teče pot ze všech pórů, ale „parníky“ zatvrzele stávkují, jako by je k vodě přikoval. Nezbývalo než táhnout lany tento moderní typus lodí; za tři dny byly na místě určení. Tam shnilá džonka na břehu znamenala evropské loďstvo, na ni učinit útok! Jenže parníky nic. - Dali tedy pod ni rákos a bambus, zapálili, ubohá vzala brzo za své. „Hurál...“ „Takový bude osud všech, kteří by se opovážili nás napadnout!“ Tři „parníky“ ležely na břehu, až r. 1868 se objevil nový americký parník. Do boje proti němu! Honem pro naše lodi! Zase se mužstvo chopilo lan, zase je táhli, tři měsíce to trvalo, než urazily deset mil; zatím americký „nepřítel“ dávno zmizel, a Korejští jásali, že jistě ze strachu před jejich loďmi.

Aplikace mnohonásobná: blud padělá životnou nauku katolickou, ale co vyrobí? Mrtvolu. Namáhá se někdy v potu tváře, aby se dopracoval nějakých výsledků, ale není-li mu k dispozici násilí, nedopracuje se ničeho. „Toto je evropské loďstvo...“ Bludaři si vyrobí strašáka, řeknou: „Toto je katolická víra“, a pak proti hastrošovi hr do boje... porážejí strašáka! Kordula Peregrina vypravuje, jak to bylo u nich doma. Dcera pastora, chce se stát katoličkou, v Mecklenburce jakživi katolíka neviděli, jen o nich „slyšeli“, ale co... Musila s ostatními se zúčastnit domácí „duchovní“ četby, kde líčeno katolické

náboženství v barvách tak odporných, že líčení každému vlévalo hnus, a ti dobří lidé tomu věřili. „K takové víře chceš přestoupit!“ Marně se namáhala je poučit, že všechno, co čtou, je báchorka a lež...

- 120** Stavba železnice na rovníku ve francouzském Kongu, 511 km... Každý kilometr stál život jednoho Evropana, každá kolejnice život jednoho černocho; bylo třeba překlenout dravé přeje řek... Ze zdravé nížiny přišli do vražedného horkého, vlhkého pralesa, kde je vzduch miasmy přeplněn, humosní půda ve stálém temnu, porostlá nepřehlednou a nepřemožitelnou změtí, sahající až do tří metrů výšky, výpary jsou takové, že zvěř prchá z tohoto příšerného místa smrti, žádný tvor se tam nemůže udržet, jen v korunách stromů vysokých až 60 m ve slunečních paprscích se mohou udržet ptáci. Nástrahy smrti odevšad, od jedovatých ostnů akacie stejně jako od jedovatých zubů hadích; mamba uštkne vždy smrtelně. Na násypy musili černí dělníci nosit velké masy zemin v lýkových koších; jeden tunel měří 1690 m; krom něho osm viaduktů, mnoho mostů, a to vše musilo být zdoláno ručně, beze strojů, které má k dispozici inženýr v kulturní zemi. Zahynulo 500 bělochů a 50.000 černochů, čtrnáctkrát musila být práce přerušena, epidemie řádily (spavá nemoc, žloutenka, nejhorší malomocenství)... „Postavili jsme si nesmrtelný pomník...“ Myslíte? Vy, kteří na misionáře a Milosrdnou sestru hledíte s vysoka, ne-li s pohrdáním? A dnes, cui bono? Aeroplány hodí váš „nesmrtelný pomník“ do starého železa; to, co misionář v oněch krajích vykonal, koná a vykoná, bude mít delší trvání.

Aplikace: „Impozantní budova luterské církve...“

- 121** Utrecht, město plné kanálů, připomíná Amsterdam a spolu s ním Benátky... Štíhlá gotická věž, stavěná spolu s chrámem v letech 1321-82, mistrovské dílo, památník moci, kterou kdys měla utrechtská kapitola, vyniká nad všechny paláce i domy a hlásá, že kdysi byl U. městem katolickým, a dokud jím byl, že byl slavný a mocný. Někteří císařové v něm residovali, na př. Konrád II., Jindřich V. tam zemřel. Co přinesl protestantismus? Jen činžáky, nic víc, a novověk k nim přidal „komíny“.

- 122** Podobné pocity a vzpomínky vzbuzuje rovněž v srdci poutníka katedrála v Lichtfieldu, „královna anglických katedrál“, s věží špičatou, což jest v Anglii výjimka. Ve věži 113 výklenků, v každém socha, celek jest podivuhodně harmonicky zladěn, mistrovské dílo anglické architektury, stavěné v letech 1200-1370. Strmí k nebi nad střechy domů a hlásá: „Kdysi jsem vévodila katolickému městu, kdysi jsem shlížela na božitélové procesí, mé zvony kdysi hlásaly chválu Neposkvrněné, v chrámových prostorách zpíván Magnifikat, a v srdcích věřících od kazatelů rozněcována láska ke Královně srdcí.“

Aplikace: Protestantismus... Netrvalo dlouho, aby jeho budova stála... bambus roste rychle... Dílo, jako jest světová (= katolická) církev pravdy a lásky, jest budováno poněmáhlu! Ale vytrvá, zatím co blud rychle pomíjí.

- 123** Podobně Curych... Špičatá štíhlá věž opatského kostela „vznešené Vládkyně Curychu“ (der hohen Frau von Zürich)... Tam ustanovil Ludvík Němec císař svou dceru Hildegardu za první abatyši, stavba chrámu z 12. až 15. století.

124 S jakými pocity by hleděl dnes věřící katolík na Prahu, kdyby byli r. 1620 zvítězili protestanté? Svatovítský dóm, kdysi dóm mariánský, by ovládal s Hradčan německé město, německý bezvěrecký kraj, a jen by připomínal doby, kdy pod ním na březích Vltavy hlaholila naše sladká mateřština...

125 Lékař a chemik Paracelsus... vyráběl sám léky, které draze prodával, theosof, zemřel v bídě v Salzburku r. 1541... V Basileji spálil na hranici r. 1526 lékařská díla Galenova a Avicennova, kteří dotud pokládáni za autority nedotknutelné... Zdaž tím dokázal, že nemají pravdu? Že bloudí jen oni a že nebloudí on?

Aplikace: spálení papežské bully Lutherem jest gesto více méně dryáčnické, působící jen na lid neschopný samostatného úsudku... důkaz demagoga, který jiného důkazu nemá, ale který ví, jak na mysl davu působit.

Ke konci poznámka. Kde uváděny u jednotlivých příkladů prameny, zvláště bohovědný slovník Herderův, znamená to, že členář může správnost údajů v nich kontrolovat. Namnoze jsou příklady vypsány z menších nebo větších cizojazyčných monografií; sám jsem to potom kontroloval jak v Herderovi, tak v Církevních dějinách Hergenrötherových, tak i v Dictionnaire apologétique; protože stručné údaje těchto děl veskrze souhlasí s autory dotčených monografií, nelze pochybovat, že pravdivé jest i to, oč mají ony monografie (a tedy i příklady z nich přejaté a zde uvedené) více než naučný slovník nebo Hergenröther. Poznámávám proto, abych předešel domněnce, že vše je vzato z naučného slovníku - proto jsem uváděl zúmyslně příklady rozšířené a podrobnější.

48. NEVĚRA.

Po pověře, po bludařství přichází na řadu nevěra. Sestupujeme hloub a hloub...

Nesčetné příklady osvětlily krásu, vítězství, požehnání svaté víry. Tato stať ukáže ohavnost, brutálnost, zhoubu nevěry. Nevím, jak lépe to dokázat, než poukazem na její zkázonosné následky v životě jednotlivce, v rodinách, obcích, státech, společnostech. Tedy zase po ovoci poznáme strom. Duše bez Boha, rodina bez Boha, společnost bez Boha. Zčásti se tato kapitola kryje se statí „Náboženství“ (kap. 18) a „Odpad“ (kap. 32). Tam jest i zmínka o příčinách odpadu; lze snadno aplikovat i na náš předmět! Proto si zde všímáme hlavně následků nevěry; podle mého soudu lze na nich nejlépe ukázat její zhoubu. Netřeba leč předat slovo svědectví dějin i všedního života; stačí nahlédnout do černé rubriky novin, otázat se vlastní zkušenosti, zamyslet se nad minulostí, a pak ponechat posluchačům, aby si utvořili úsudek sami. *Facta loquuntur*... fakta ukazují, přesvědčují, pohnou („ut veritas pateat, moveat“).

O psychologii nevěry viz též v úvodě ke kap. 32. Někdy netřeba hledat důvody příliš hluboko; jsou docela na povrchu, až příliš na povrchu a nasnadě. Tam ovšem marna všecka námaha, že bychom koho přesvědčili. Tím však nepopíráme, že nejedna duše prodělává skutečně krizi a že se vzdá víry teprve po urputném vnitřním boji. Té nutno přispět na pomoc ze všech sil. První věc, naprostá povinnost ohroženého, nezbytná podmínka: vzdálit příčinu pochybností. Tedy okamžitě se vzdálit příležitosti, ať to je kniha nebo svědce. Mnohdy je to tělesná vášeň; pak jediný recept: „Zanech hříchu! Pochybnosti zmizí potom samy sebou!“ Druhá věc: modlitba. V kritické době pokušení a vnitřních bojů, jde-li o věřícího katolického křesťana, jest modlitba jedinou zbraní a jedinou záchranou; nikoli uvažování a diskutování, hledání důkazů atd.! K tomu možno přikročit, když je v duši naprostý klid!

Od doby osvěcenské má církev hlavně co dělat s nevěrou; proti ní musí podstupovat boj, jak defenzivu, tak ofenzivu, sem směřuje veškeré úsilí bojovníků Kristových. Skoro dvoutisíciletá éra zápolení s bludy pominula; přilepili protivníci na svůj štít nějakého bludaře i dnes, zřejmě, že jim nejde nikterak o jeho učení, nýbrž výhradně o jeho osobu. Hus, Luther... Co tito mužové učili, jest jejich dnešním „ctitelům“ naprosto lhostejné; vždyť to jednak nevědí, jednak v to sami nevěří. Jsou jim sympatičtí jen proto, že pozvedli prapor odboje proti církvi, a v tom jedině jich následují. Dnes peklo nenapadá ten neb onen článek víry, jak činilo za éry kacířstva, nýbrž všecken obsah zjeveného náboženství; nikoli bludy, nýbrž nevěra se řadí v šik k boji proti víře, a to nevěra výbojná, spojená se zarytou nenávistí zjevení (zjeveného náboženství, t. j. křesťanství, existujícího

konkrétně a fakticky jedině v katolictví, tedy v církvi). Nenávist víry, nenávist církve, nenávist Krista (osvícenci . . . Voltaire . . .), dnes dostupující vrcholu v démonické nenávisti Boha. (Pod korouhví K. 74.) Ovládání duchem satana, v něhož nevěří a pro něhož přec ze všech sil pracují se zlobou vpravdě pekelnou a rafinovaností ďábelskou, vytkli si za cíl: „Vyhladte hanebnici“, a to jakýmikoli prostředky, jen když povedou k úspěchu.

Nevěru tohoto a obou minulých století nutno nazvat nevěrou kvalifikovanou: „Poznané křesťanské pravdě odpíráti.“ Tedy hřích proti Duchu sv., třebaže u tisíců a tisíců svedených tohoto stupně zloby nedosahuje. Zato tím více u skribentů, táborových mluvků a učitelů spolu s profesory. Viz jejich štvání proti víře v klidné hodině počtů nebo mluvnice, štvání, které jest projevem nikoli nevěry, samy v sobě jisté a přesvědčené, nýbrž nenávisti Boha. Tato nenávist jest příčinou, že inteligent zapomíná všech požadavků slušnosti ve společnosti, zjistí-li v ní katolického křesťana, že se snižuje k úrovni chasníka, že ve škole i mimo školu mluví o náboženství (rozuměj „proti náboženství“, samozřejmě Kristovu) opportune importune - vhod, nevhod . . . Bůh, kterého popírá, se stále v jeho duši ozývá, jako kamének ve střevíci!

Kdyby vůči jistým slabostem (v minulosti vůči hojným a těžkým zlořádům) v církvi, jichž nepopíráme, dosáhl blud nebo nevěra úspěchů skutečných, t. j. kdyby oba přinesly lidstvu skutečně požehnání jak materiální tak morální, kdyby cesty nevěry a bludu byly lemovány láskou a štěstím, pak by snad byli v blud „vedeni i vyvolení“ (Mt. 24. 24). Na štěstí pro nás je tomu naopak. Satan není s to pracovat láskou, a kdyby . . . co by pořídil láskou proti náboženství lásky? Nezbývá, leč aby své nástroje naplnil zuřivostí, násilnictvím, krutostí, vůbec vši zlobou, rafinovaností a brutálností pekla; jen tak se může dopracovat úspěchů, jen tak může uškodit Kristu a jeho církvi . . . ale to zároveň otvírá oči těm, kteří vidět dovedou a chtějí. V apoštolicích se nutně projeví duch toho, který je poslal, jak vtělené lásky v apoštolicích Kristových, tak zosobněné nenávisti a zloby v náhoncích pekla. Nemožno, aby bodlák přinášel fíky. (Mt 7. 16.)

Nenávist Boha a víry v pravého Boha . . . Ti, kteří prohlašují, že boj proti všemu náboženství jest jejich programem, bojují fakticky jen proti jedinému náboženství. Proti kterému? Na to netřeba odpovídati. Mohameda, Husa, Budhu, Luthera, Kalvína nechají na pokoji, naopak s těmi „nepřátelé náboženství“ sympatisují. Peklo ví dobře, které náboženství jest mu nebezpečné, t. j. které ohrožuje jeho vládu a vede duše k spasení. Budete v nenávisti u všech pro jméno mé. (Lk 21. 17.) Proti své vůli nás nevěra svým záštitám utvrzuje ve víře ve slovo Kristovo . . . těm, kdož milují Boha a v něho věří, i zlo může napomáhat k dobru . . . zloba nepřátel Kristových!

Disposice.

A) Nechtějí vidět Boha Otce v přírodě - *atheisté*; Boha Syna v Ježíši Kristu - *deisté*; Ducha sv. v církvi - *kacíři* (bludaři).

Lze rozvést a) jejich domnělé důkazy, b) pravé důvody.

a) *Domnělé důkazy*... Znásilňují rozum: atheista si namlouvá, že pro stvoření vesmíru - ale jen pro ně! - neplatí základní zákony myšlení, že původ vesmíru jest účinek bez příčiny, pořádek bez pořadatele, zákon bez zákonodárce, začátek bez začátku (věčnost hmoty, nekonečná řada!), výkon bez práce („energie“) atd. Deista bez důkazů odkazuje zázraky Kristovy, tolika svědky dosvědčené, do říše bájí, prostě a jediné proto, že jim věřit a je uznat *nechce*; byly prý „dávno“ (proto nejsou pravda?), jsou prý „nemožné“ (jak dokážeš?). Bludař, viz kap. 46 až 48.

b) *Pravé důvody*: „Není-li Boha, není-li Kristus pravý Bůh, není-li církev dílo Ducha sv., nejsem vázán desaterem, přikázáními Kristovými, zákony církve, mohu si „věřit“ a dělat, co se mi líbí...“

B) 1. Proti víře bojují, protože ji *neznají* - z nevědomosti... a těm platí slovo Pasteurovo: „Studujte!“ -

2. Protože ji *nenávidí* - ze zloby a zlomyslnosti, a o těch platí slovo Augustinovo: „Nenávidí pravdu, protože jim ukazuje jejich vlastní ohyzdnou tvář.“

3. Protože to tak „i jiní dělají“ - z hlouposti a omezenosti, a o nich platí slovo Spasitelovo: „Když slepý slepého povede...“ Když se dá slepý dobrovolně od slepého vést! Hloupý k hloupému do školy!

C) Nevěři, protože

1. *nechtějí* - špatní, nemají dobré vůle;

2. *se bojí* - zbabělí... Tři strašidla: a) *Teror* veřejného mínění. Jak dovede jediný žurnál nebo článkař zpracovat veřejné mínění! Jediná prskavka (heslo, fráze...) pobláznit celý svět! Jeden pes zaštěkne, a celá ves štěká po něm... „Bouřka jde, schovejme se!“ - b) *Posměch* jedovatých jazyků. Voltaire, Arretino atd. - c) *Ve Francii před lety „vládní“ strach* o: oficiální bezbožnost... bezbožci měli vládu v rukou... V malém: nevěrec šéf, inspektor... kvůli chlebu... Ti nesvědomití lidé (zaměstnavatelé atd.) vědí, že hlad je zlá věc!

3. *Víru neznají* - nevědomci; nenamáhají se, aby ji poznali!

4. Lze připojit: mnozí neplní povinnosti sv.: víry, protože *ne mohou* (zřízenci... nedělní mše sv.), a tím ponenáhlu se odcizují sv. víře. „Lito mi zástupu...“

D) Víra jest

1. zneuznána od ignorantů;
2. opuštěna od zbabělců;
3. v opovrženíu neřesti;
4. pronásledována od ničemných.

Ad 3.: V každém století vynalezeno potupné jméno pro vyznavače Kristovy. Pohanský Řím je nazýval „nepřáteli státu . . . pokolení lidského.“ Julián: „Galilejčici.“ Ariáni: „Homousiáni.“ Turek: „Đaur“ (t. j. pes). Protestanté: „Papeženci.“ Nevěra 18. stol.: „Les dévots“ (pobožnůstkáři); pověra. Nevěra 19. stol.: „Ultramontáni, zpátečníci, tmáři, klerikáli.“ Plivají po víře, protože ji nemohou usvědčit z nepravdy, tak jako na Pána plvali surovci v pretoriu, spodina lidu . . . jako jím pohrdl a jeho zesměšňoval cizoložník na trůně . . . jako ho posměchem a potupami zahrnovali pokrytečtí hrobové obílení, učitelé lži . . .

Ad 4. Portretovat jednak bludaře (kap. 48), jednak neznabohy: ukrutníci a cizoložci jako Nero, Domicián, Galerius, zloději a lupiči. mající chuť na cizí statky jako Francie 1789 atd.

E) „Kdo nevěří v Boha pravého, musí věřit v bůžky.“ (Vyrobí si . . .)

Modly dne: Svoboda (rozumí se, že falešná, t. j. nevázanost, nebo žádná, tedy fráze!), bratrství (rovnost . . . demokracie), tolerance, t. j. lhostejnost náboženská, spojená s pronásledováním jediného pravého náboženství; pokrok, věda . . . Kult osob: Bismarck, Hitler. O tom všem Pod korouhví K. kapitola 1.

F) Drzost nevěry.

1. Na svou omezenost pyšná, odpírá víru suverénu a Tvůrci, a) věčné, b) neklamné, c) neomylné Pravdě a Vševědoucnosti.

2. V důkazech nicotná, a) nemá jistoty ani b) přesvědčujících důkazů, c) vymáhá od věřícího despoticky souhlas, aby opustil pevnou skálu víry Kristovy a svěřil se potácející se kocábce dohadů.

V úmyslech nekálá - nehledá dobro lidu!

V prostředcích nevybírává - „pracuje“ vědomou lží, pomluvami, sváděním atd.

V následcích žalostná: a) zde . . . ztráta pokoje vnitřního (klidu svědomí), vnějšího (s bližním . . . revoluce, gestapo atd.) i pokoje s Bohem (Božího požehnání); b) tam . . . ztráta Boha a nebe - definitivní.

G) Příčiny nevěry.

Co pochází z otráveného neb špinavého pramene, jest samo otrávené neb špinavé (co ze shnilého kořene, shnilé).

Avšak nevěra skutečně pochází . . . (rodí se z bahniska . . .).

Doklady z příkladů dole uvedených. Proč přestal věřit A? Špatná výchova. Proč B? Tělesná neřest. Proč C? Společnost ničemných

(škola, spolek, prostředí, továrna . . .) Proč D? Sveden (četbou, špatnými druhy . . . ne studiem!). Proč E? Z furiantství, z omezenosti, která spolu s pýchou roste na jednom stromě. (Studentka . . . výrostek . . .) Proč F? Vzдор pro nevyslyšenou prosbu, mravní slabost při ráně osudu. A t e d m l u v t e v y a uveďte doklady, že někdo přišel o víru dobrou výchovou, zachováváním čistoty srdce, hlubokým (nikoli povrchním!) studiem, z pokory, ze šlechetnosti . . .

H) O v o c e nevěry.

Strom, který přináší plody jedovaté, jest sám otrávený a plný jedu. Avšak nevěra přináší . . .

Doklady: jednotlivce připravuje o klid svědomí, čistotu srdce, radost ze života, vhání do sebevraždy . . . Společnost přivádí nevěra na pokraj záhuby . . . Příklady dole!

Tedy . . .

CH) V í r a z u š l e c h t ů j e, n e v ě r a s n i ž u j e.

a) V í r a učí, že člověk 1. pochází z rodu Božího, Lk 17. 29., t. j. od Boha bezprostředně stvořen, 2. k jeho obrazu a podobenství, 3. obdařen nesmrtelnou duší, a ta vyzbrojena rozumem, svobodnou vůlí . . . dary přirozené! 4. Povýšen do řádu nadpřirozeného, učiněn dítkem Božím, dědicem Kristovým, chrámem Ducha sv., obdařen účastí na božském životě, 5. povolán k věčné blaženosti. 6. Důsledky: bratrství a rovnost všech; otroctví je proti přirozenosti člověka.

b) N e v ě r a: 1. Člověk jest shluk atomů, pochází ze zvířete, 2 jeho život beze všeho obsahu, 3. člověka a hovada jednostejné jest zahynutí, 4. jest otrokem svých vášní a pudů, jako „Homo sapiens“ zařaděn do menažerie, 5. určen, aby tělem po smrti zúrodnil trochu půdu. 6. Důsledky: egoismus, potírání slabého („nadčlověk“ atd.; viz E. G.).

I) Co přináší p o ž e h n á n í (jednotlivci, lidstvu . . .), má na sobě pečeť božského původu a tudíž pravdy; co přináší rozvrat, zkázu, zhoubu, k l e t b u, má na sobě pečeť pekelného původu a tudíž nepravdy . . . pochází od otce lži, jenž jest lhář od počátku.

Avšak nevěra přináší zhoubu . . .

Důkaz ze všedního života i z dějin. Jak se šířila a vítězila kdysi víra Kristova? Ponenáhlu, mile a vlídně, jako jarní slunko, ale nezadržitelně přese všechny bouře (Alpy! Ve vyšších polohách sněhové vánice ještě v květnu!), t. j. přes všecken odpor pekla, pronásledování atd. Násilné šíření křesťanství bylo výjimkou (Karel Vel.), nemělo požehnání, a jest odsuzováno od přátel i nepřátel. Láskou obnovili hlasatelé světla Kristova tehdejší společenský řád, mravně prohnitý, sociálně zchátralý, charity a milosrdenství neznající. Jak „obnovuje“ nevěra společenský řád? Vždycky jen a jen násilím, krví a železem; krví nevinných jsou znamenány její stopy, potoky krve tekou po jejích cestách, trosky, hlad a bídu zanechává všude po sobě. Doklady dole. - Kázání lze vhodně začít obrazem z kap. 50. (tornado).

J) Cokoli „na zkoušku zavedené“ nemá trvání a jest brzy opuštěno, nese samo v sobě důkaz: „Neosvědčilo se, nepravé, pochybené, falešné.“

Avšak doposud všude nevěra, zavedená revolucí do širých davů, po krátkém díle zhouby vzala za své; znova se vraceli k víře, náboženství, Bohu.

Doklad na př. z velké revoluce: první konsul uzavírá konkordát s Apoštolskou stolicí, ne že by byl mužem proniknutým vírou, nýbrž z ohledů čistě zevnějších: aby vrátil své zemi a národu klid řádných poměrů, bezpečnost statků i života, mravnost . . . slovem, aby zachránil národ před úplnou zkázou a degenerací.

K) Kdo musí k šíření svých ideí užívat prostředků nekalých, vydává sám sobě svědectví, že jest ve službách bludu, nepravdy a lži.

Avšak nevěra a kacířstvo vždy takových prostředků užívaly (násilí, kde měli moc . . . vědomé lži, když pracovali perem . . .).

L) Jestliže ideje filosofické nebo náboženské, ve skutečnost uvedené, ohrožují časný blahobyt, podřívají společenský řád, rozněcují vášně (egoismus! tělesnost!), jsou nade vši pochybnost falešné.

Avšak nevěra, kdykoli nabyla větších rozměrů, tak činila vždycky . . .

M) Trojí zdroj poznání Boha:

a) z knihy přírody - a z té nechtějí poznat jejího autora (Tvůrce) bezbožci a falešná věda, čímž si zhasínají světlo pravého poznání;

b) z knihy svědomí - a z té nechtějí poznat jejího pisatele (zákonodárce) bezbožci a neřest (nemravnosti oddaní), čímž uvalují na sebe strašnou odpovědnost (nezachovávajíce zákon Nejvyššího);

c) z knihy Písma sv. - a z té nechtějí poznat jejího původce (slitovníka, Vykupitele, oblažitele) bezbožci a bludaři, čímž se připravují o nebe.

N) Zbabělost nevěry - vrhne se napřed vždy na bezbranné . . . kněze, řeholnice, kláštery . . .

Věrolomnost nevěry - zpronevěruje se nejsvětější přísaze, kterou kdy křesťan složil, svatosvaté úmluvě, kterou se Kristu zavázal; mnohdy i slovu, které dala bližnímu (viz č. 74).

Bláznovství nevěry - nemá přesvědčujících důkazů a bere na sebe strašné riziko (ztráty nebe; „což má-li víra pravdu, jak to s tebou pak dopadne?“)

O) Proč nevěra tak nenávidí právě nauku Kristovu?

a) Protože jest si vědoma (vycítuje) její duchovní povznesenosti, velebnosti, vznešenosti . . .

b) Protože jí závidí vliv na srdce i duše lidstva.

c) Protože ona jediná je s to jí účinně čelit a odpírat.

P) *Tři historičtí nepřátelé víry:*

a) *sofistika starověkého pohanství, opírající se o meč císařů, a tu překonala víra jako světlo temnotu;*

b) *bludy středověké, podporované odbojem císařů, barbarstvím cizích výbojců, nemravností vlastních služebníků, a ty překonala víra jako zdraví neduhy;*

c) *falešná filosofie novověká, provázená revolucí, despotismem, anarchií, a tu poráží víra jejími vlastními zbraněmi: „Po ovoci poznáte strom!“ Pravda se nemusí a nesmí takových zbraní chápat... noční přepady slabých sousedů ukázaly r. 1938, že Führer není rytíř, nýbrž zákeřník.*

R) *Nevěra jest*

a) *buďto převeliké neštěstí... u těch, kteří pravou víru nikdy nepoznali, a ti jsou hodni našeho soucitu i pomoci (modlitbou, podporou misijního hnutí atd.);*

b) *nebo přetěžký hřích... u těch, kteří víru zavrhlí, a ti jsou nám výstrahou.*

Ad b): *hřích proti Duchu sv. („Poznané křesťanské pravdě odpírati.“) Vysvětlit, proč - pohrdnutí slovem a autoritou Boží (Dei revelantis); argum. a minori ad maius: dítě, které odepře víru otci... žák učiteli, svěřenec vychovateli...*

S) *Kořeny nevěry - často v bahnisku (nečistá vášeň neb jiná slova...)*

Kmen nevěry - mohutný... pýcha, stupňovaná až pohrdání Bohem.

Květy nevěry - křiklavé jak vlčí mák... zvučné fráze, skvělá neřest bývá příčinou...

Plody nevěry - jedovaté jako rulík: jednotlivci, společnosti...

T) *Že někdo bojuje za ideu falešnou, lživou, za věc již předem prohranou, usvědčíme ho, když mu dokážeme: „Chápeš se zbraní zrezavělých, které zkušenost prokázala nedostatečnými... Bojuješ jimi v zoufalém fanatismu...“*

Takových zbraní se však chápe nevěra v boji proti víře.

Má přece zkušenost dvou tisíc let... Ulomí od stromu církve nějakou suchou větev, a té není škoda, nemělať už dávno života; ulomí nějakou zelenou větev, a strom co nevidět vyhání nové ratolesti schopné života; ulomí snad celou korunu, a kmen začne rašit dříve, než se kdo nadá, zazelená se a brzo není vidět ani stopy po utrpené pohromě. Bez obrazu: pronásledují věřící, a přec vědí, že krev mučedníků byla vždy semenem nových křesťanů; oberou církev o všecek majetek, a přece vědí, že nikdy při podobné pohromě nezahynula úbytěmi; zavírají kláštery a ruší řehole, a vědí, že za několik let nebo desítek let zkvétal řeholní život v zemi zas, jak by se nebylo nic stalo. Pracují v malém, a co zmůže jejich drobná práce? Někakou

„slabou duši“ nebi odejmou; pracují ve velkém, a jaké úspěchy má jejich organisované tažení, založené na široké basi a připravované snad dlouhá léta jako mohutná ofensiva? Natropí nedozírných škod jako orkán, a pomine, a církev tu zůstane. Všecky zbraně již vyzkoušeli, vědí, že nikdy nepořídili, a přec se jich se zoufalým úsilím chopou znova a znova . . . jako vosy, která stále a stále útočí proti okenní tabuli . . . nadarmo! Ve zlosti se snad na někoho vrhne svým žahadlem, ale okna neprorazí. Così ďábelského vězí v jejich počínání. „Víme, víru nezničíme, ale aspoň potíráme její vyznavače, a to bude potěšením, úlevou, rozkoší, odškodněním naši zlobě a nenávisti . . .“

U) Proč nevěřím?

1. „Protože jsem Boha neviděl . . .“ Viděl jsi atom, radium, argon, některou přírodní sílu, zvukovou nebo světelnou nebo elektrickou vlnu? „Neviděl, ale atom nebo světelná vlna jest zaručený předpoklad, radium nebo sílu cítím z účinků . . .“ Existence Tvůrce a Pořadatele jest nezbytný předpoklad pro existenci a řád vesmíru, a působnost Tvůrce znamenám ze zjevů přírody!

2. „Protože se mi Bůh nelegitimoval nějakým zázrakem.“ Za prvé, nemá povinnost legitimovat se každému na požádání jako žandarmovi podezřelé individuum, a za druhé, legitimuje se nám denně divy, kterých jest vesmír plný. Buďto jsi omezenec, který nemůže, nebo lenoch, který si nechce dát práci, aby Tvůrce z jeho díla poznal.

3. „Protože si vše vysvětlím bez Tvůrce.“ Jsi málká povaha; učenci světového jména nebyli názoru, že se svět dá vysvětlit bez Boha! (Kap. 39 a 52.)

4. „Protože jiní také nevěří.“ Neschopen samostatného úsudku, běžíš bezhlavě za pouličním davem.

5. „Protože nechci.“ Upřímné slovo! Protože jsi furiant!

6. „Protože se bez Boha obejdu.“ Z toho neplyne, že Bůh není! Já se bez amerického holicího mýdla také obejdu! A za druhé, je to pravda, že se bez Boha obejdeš? Společnost jistě ne! Řád, mravnost, bezpečnost osoby i majetku . . . Příroda také ne! Sucho, živelní pohromy . . .

7. „Protože tak to je pohodlnější.“ Zase upřímné slovo - tvému nečistému životu pohodlnější!

Příklady.

A) Bezbožectví vůbec.

- 1 Euhemeros z Messiny napsal dílo, jež propagovalo nevěru - věc do té doby neslýchaná. Ennius († 168 před K.) je přeložil do latiny. Plutarch praví, že tím připravil tisíce o víru v bohy a zároveň přetrhl pouto, jež pojilo víru a mravnost, t. j. nastal všeobecný pád mravnosti, bezbožnost se rozšířila po celé

říší. Už tehdy vášně rády slyšely takovou řeč („nic po smrti, žádná odplata, žádná odpovědnost“). To dokáže jediná kniha lichotící náruživostem! Zdaž není lepší náboženství nedokonalé než nevěra? Ale viz č. 3.

- 2 Epikurovci byli vypovězeni z Arkadie a Kréty, protože jejich požitkářská nauka (hedonismus) jest prý „nízká filosofie“. Spolu se stoicismem, svým pravým opakem, vedl tento životní názor k hnilobě na poli mravním a ke skepsi na poli badání.
- 3 Pláto: „Nevěřec jest nebezpečen obecnému dobru, byť i nekonal nic zlého. Ještě hůř, když jejich nevěra je svádí k zlému, takže dávají veřejné pohoršení.“ Co tedy soudit o řeckých bozích, kteří dávali takový příklad? Cizoložný Zeus atd! Snad nejhorší ze všeho věřit v takové bohy!
- 4 Aristippos, žák Sokratův, smyslný člověk, honící se za kdejakým požitkem, nesouhlasil s filosofií svého učitele, poněvadž neměl chuti uvést s ní v souhlas svůj život; vymyslel tedy filosofii, která se lépe snesla s jeho nezřízenými vášněmi. „Největší štěstí člověka jest rozkoš.“ Dionysius Syrakuský mu jednou nabídl tři hetéry, aby si vybral; podržel všechny, protože prý Paris „zle dopadl, když dal jedné přednost“. Tázán, čemu se naučil z filosofie, odvětil: „Dobře se mít.“
- 5 Cicero: „Jsou dvě věci, o nichž někteří lidé mnoho a mnoho mluví, takže je vidět, že se jich bojí, a to jest Bůh a smrt.“ Seneka mluví dlouze o nicotnosti smrti a přichází k závěru: „Děti a blázni se smrti nebojí, nebojme se jí tedy ani my filosofové.“ To jest moudrost, již po dlouhém hledání došel!
- 6 Aulus Gellius, vzdělaný Říman, autor díla *Attické noci*, žijící kolem r. 130 po K., vypravuje, že loď, na níž se plavil, byla stížena strašnou bouří. Na lodi byl stoický filosof z Athén, jenž za peníze učil žáky pohrdat smrtí. Všichni ve strachu křičeli, jen on se namáhal zůstat klidný, ale měnil barvu do zele-na... Po bouři se ho kdosi táže: „Čím to, že jsi byl tak bledý a bázlivý?“ „Nestojiš za to, abys slyšel mou odpověď. Nechť ti odpoví onen žák Aristippův (Karneades... největší mluvka, jenž tvrdil, že smrt jest nejjednodušší věc na světě), který v podobné situaci pravil: Takovému darebáku, jako jsi ty, nemusí záležet na tom, když zahyne; já se však bál o vznešený život filosofa.“ Tak vypadalo ono velebené pohrdání smrtí u stoických filosofů! Proč právě oni, elita antické filosofie, byli tak zarytí nepřátelé křesťanů? Protože je dráždilo a zároveň pokořovalo, když viděli, s jakým hrdinstvím a mužností jdou na smrt, což oni přese všechny své okázalé fráze nedokázali! Tak svědčí Tertulián, Lucián, Tacián, křesťanští apologeté.
- 7 Epikur smíchal hedonismus (rozkošnickou filosofii) Demokritův a Aristippův s atomovou fyzikou Demokritovou. Jeho systém jest směs sensualismu, materialismu, atomismu, naturalismu, utilitarismu, jako by dnes smíchal Häckela s Nietzschem a namíchal pozitivismu. Skutečnost vysvětluje z hmotných atomů prázdného prostoru, duše jest prý jemná látka, která hyne spolu s tělem, vůle jest jaksi svobodná. Bojuje proti účelnosti, a jest zajímavé slyšet, proč... poněvadž přijetí účelnosti by vedlo k náboženství, a náboženství jest

pověral! Je tedy potud sympatičtější než jeho následovníci a kolegové 20. stol., poněvadž mluví upřímně a nehledí nám namluvit, že popírá účelnost, každým krokem pozorovateli přírody se vtírající, pouze z „vědeckých“ důvodů. Podle něho není prozívatelnosti, rozkoš jest nejvyšší dobro, ale jen trvalá rozkoš; brojí proti rozkoši okamžiku - jelikož prý škodí zdraví a zmenšuje vnímavost pro rozkoše další! Stopy tohoto názoru najdeme i u Seneky, jednoho z nejsympatičtějších filosofů upadlého císařského Říma.

8 Plotinus, zvelebitel alexandrijské novoplatonické školy († 261), nezamýšlel aniž dával najevo nějaké nepřátelství proti křesťanství. Přesto dalo se čekat, že se toto nepřátelství co nevidět projeví - již z toho důvodu, že s naukou Kristovou se nedalo „jednat“ jako s jinými náboženskými systémy... jsouc si jista svým nebeským původem a tudíž všeobecnou závazností odpírala co nejrozhodněji jakýmkoli pokusům o stmelení s naukami jinými. To bylo pohanství přec jen jiné ráže, s tím se „dalo mluvit“!

9 Plotinův žák Porfyrius († 304), třebaže křesťanskými ideami nemálo ovlivněn, vystoupil co rozhodný nepřítel pravdy Kristovy. Ve svých 15 knihách „Proti křesťanům“ bojuje proti nim vši zuřivostí, jaké byl tehdejší filosof schopen. Jeho zbraně? Jsem jist, že žádný nevěrec našich dnů nemá ponětí, jak moderní jeho zbraně byly. Chce vyznavače Kristovy porazit jejich vlastními zbraněmi! Své důkazy bere z jejich svaté knihy, takže sv. Augustin a jiní byli náhledu, že jest odpadlým křesťanem - tak se v bibli vyznal! Jest první, jenž provádí přísnou kritiku bible, skoro 1500 let před osvícencí! Dokazuje, že evangelisté si vzájemně odporují, potírá jejich líčení života Kristova, zvláště historičnost jeho zázraků, hlavně jeho zmrtvýchvstání a věčnost pekelných trestů. Pln nenávisti proti víře Kristově snaží se dokázat, že pohanství mnoho-božství jest docela v souhlasu s rozumem, nesmyslnost jejich mytů hledí uhladit alegorickými výklady atd. Čtyři vynikající bohoslovci se podjali úkolu vyvrátit jeho námitky; nebyl tudíž nikterak hloupý a jeho námitky nebyly tak naivní, že by bylo hračkou je oddmýchnout!

10 Jiní novoplatonikové si Krista „vážili“ jako vůdce a filosofa a prohlašovali křesťanství za zfalšování jeho původní nauky, která prý se navlas kryla s naukou Platonovou; jeho učedníci prý mu nerozuměli a prohlásili ho za Boha! Jenom v jednom prý Kristus pochybil, že navázal na židovstvo a ne na pohanstvo. Jako bychom slyšeli bludaře, od Marciona až po Luthera a nejnovější sektu s jejím „oficiálním“ theologem! Všem jest jisto, že evangelisté nebo pozdější církevní Otcové a učitelé učení Kristovo zfalšovali, při čemž někdy a někteří blahosklonně uznávají, že ne ze zlé vůle, jenom prý z nerozumění. Jako bychom Masaryka slyšeli, co od něho v Čapkových Hovorách tu a tam slyšíme a v jeho spisech čteme!

11 Ještě zuřivěji a potupněji než Porfyrius píše Hierokles, místodržitel v Bithynii; r. 303 vydal dvě knihy „Pravdymilovných řečí ke křesťanům“, kde osobu Vykupitelovu snižuje a staví hluboko pod filosofa Apollonia z Tyany. K těmto dvěma se přidružil Jamblichus z Chalcidy († 333), a na toho navázali pozdější řečníci a sofisté Libanius, přítel a důvěrník Juliána Odpad-

lika, Himerius a Themistius. Jisto jest, že novoplatonická filosofie byla nejvelkolepější a pro inteligenci nejnebezpečnější, co umírající římské pohanstvo mohlo do pole proti nauce Kristově vyslat.

- 12** Sv. Atanáš, alexandrijský biskup, na smrt nenáviděný od ariánů, jejichž blud tolikráte slovem i spisy vyvrátil, byl od nich pronásledován a křivě obviňován bez konce. Jednou zase volán před sněm do Tyru, že prý zabil Arsenia, uťal mu ruku a užíval ji k čarodějnictví (magii). Uťatou ruku skutečně ariáni před sněm přinesli, corpus delicti leželo na stole. Netušili, že Atanáš vypátral, kde oni Arsenia skrývají; tajně ho vzal s sebou, a když dostal slovo, aby se hájil, přivedl jim ho. „Znáte ho? Je mrtev? Má ruku uťatou? Nechť nyní soudci vyšetří, odkud tato ruka je!“ Odpůrci však ztropili povyk, že Atanáš šálí jejich žrak svým čarodějským uměním, a místo co by se mu dostalo spravedlnosti, byli by ho roztrhali, kdyby se nebyl spasil útekem.¹

Aplikace na pravdymilovnost nevěry a jejich koryfeů.

- 13** V aktech mučedníků se často dočítáme, že vyzváni od soudce, aby vykonali nějaký div, že prý uvěří; když na jejich prosbu Pán div učinil, byli prohlášeni za čaroděje a usmrceni. - Kdo věřit nechce, neuvěří, byť kdo z mrtvých vstal. (Lk. 16. 31.)

- 14** Sv. Augustin vypravuje De excidio Urbis: „R. 396 bylo v Cařihradě komusi zjeveno, že Bůh rozpustilé město vyhladí jako Sodomu ohněm s nebe. Biskup o tom zvěděl a oznámil vše lidu v kostele. V předpověděný den se ukázal na obloze ohnivý mrak a hnál se od východu na město, vzduch plný zápachu síry. Všichni spěchali do chrámu, že jich nepojal, každý vymáhal křest, od koho mohl (tehdy se odkládal na smrtelné lož!), nejen v kostele, nýbrž i v domech, na náměstích, v ulicích, aby unikli hněvu (baptismus quivis extorquebat a quo poterat, non modo in ecclesia, sed et per domos, per vicos et plateas salus sacramenti exigebatur, ut fugeretur ira, non praesens utique, sed futura). Jako v Ninive smíloval se Bůh i teď; pak se však rozkřiklo, že v sobotu bude město vyhlazeno. Celičský Cařihrad se i s císařem Arkadiem vystěhoval několik tisíc kroků za město, nikdo doma nezůstal, nikdo dům nezavřel, a když se vrátili, našli vše, jak bylo... a rozumí se, nastoupili opět cestu nepravosti, jako kdysi Ninive!

- 15** Julián Odpadlík nenáviděl z duše židy a snad by je byl i pronásledoval, ale jejich nesmiřitelná zášť vůči křesťanství jim zajistila jeho přátelství.

- 16** Valdénští byli roztrženi v několik sekt, které žily v nesvornosti a nenávisti, ale v boji proti církvi byly zajedno. „Když bydlí spolu v jednom domě, nemohou být jednotní a druh odsuzuje druhá; v boji proti církvi však jednají společně.“ (Reiner.) Jak tito bludaři, tak bezvěrci všech odstínů. Vždycky si

¹ Z tohoto i jiných příkladů patrně, že v této kapitole mluvíme nejen o teoretické nevěře, t. j. jen o těch, kteří v Boha vůbec nevěří, nýbrž i o praktické, t. j. o těch, kteří v Boha věří nebo jsou ve víře lhostejní, ale při tom bezbožecky a bezbožně žijí.

podá Herodes i Pilát ruce... jde-li o boj proti kříži, smíří se (aspoň dočasně) kdekterí nepřátelé. Husitské strany se též vzájemně potíraly, a jak! Jen společné nebezpečí je narychlo a na chvílku spojilo!

- 17 „Za každé situace může ďábel vyhánět ďábla, jenom jde-li o akci proti církvi, pomáhá stín stínu“ (umbra protegit umbram; Bern.) Duch pravdy je vždy osamocen, protože nemůže uzavřít koalici s duchem jiným, jenž je nutně duchem lži; ale duchové lživí mohou se spojit a sjednotit, byť se jinak rozcházelí sebevíc. Pomněme na př. svolání proti katolické církvi vydaného r. 1919 a podepsaného zástupci tří docela různých směrů: Volné myšlenky, protestantismu a nové sekty. Smysl svolání byl jediný: vystupte z katolické církve a jděte si, kam chcete... buď k někomu z nás nebo zůstaňte bezbarví; opusťte pravdu, a pak si vyberte lež, kterou chcete... která se vám hodí a zamlouvá.
- 18 Kdyby nebylo válek, byl by přece neustálý boj mezi vírou v Krista a pyšným lidským rozumem, mezi mocí katolického náboženství a mezi mělkým racionalismem, jenž slouží vzpurnému světu. Víra pochází od Boha, pýcha od satana. Dějiny jsou historie tohoto boje, jak předpověděl již Pán; je to boj ideí, myšlenek a zásad, boj, kde nemožno mluvit o smíru. „Chceme konat vůli svou jako Bůh. Satan přenesl ten boj s nebe na zemi, do srdcí těch, kdož ho v pyše následují. Hlavou všech bezbožných je ďábel.“ (Řeh. Vel.)
- 19 Humanista Vavřinec Valla (ř 1457) brojí zuřivě proti církvi, scholastice, klášterním slibům. Jeho život? Proti křesťanské morálce zastával Epikurovo „náboženství“ jako přirozené právo člověka! Viz jeho spis De voluptate! Proto neváháme tohoto kněze zařadit do kapitoly nevěra... prakticky byl neznaboh.
- 20 Pro zajímavost a pro pochopení poměrů v upadající zesvětačilé církvi uvádíme, že jeden z nejpohanštějších humanistů, Beccadelli, autor hnusného Hermafrodita, byl od císaře Zikmunda korunován za krále básníků. (ř 1471, jmenovaný spis vyšel 1431.) B. žil a umíral jako pohan, a Z., jenž ho korunoval, svolává církevní sněm k odstranění zlořádů v církvi!
- 21 Cicero píše knihu De officiis (O povinnostech), také o povinnostech k rodině, a sám se da rozvést od Terencie, s níž 30 let šťastně žil, a uvádí do svého domu mladou Publii. Rousseau píše Emila, knihu o výchově, prohlášenou za klasické dílo, a své děti posílá do nalezince. Humanista Boggio žije dlouhá léta v divokém manželství, jeho družka mu dala 14 dětí, nakonec se oženil, 54letý, ale ne s ní, ... s 18letou Marsupini! Tomuto muži, jenž bez Boha žil a bez sv. svátostí zemřel, vystrojila Dantova Florencie křesťanský pohřeb a postavila mu na náměstí pomník.
- 22 Behamové Bartel (ř 1540) a jeho bratr Hans (ř 1550), nazývaní „bezbožní malíři“, šířili v Norimberce atheistické ideje a socialismus, proto protestantským magistrátem vypovědění z města.
- 23 Erasmus „chtěl vložit Sokrata do svého kalendáře“. Jednou prý zvolal: „Svatý Sokrate. oroduj za nás.“ - „Bez bohů být člověk nemůže, to má každý prostě v krvi; komu pravý přilíš vznešen, bůžkům v srdci oltář staví. Neznaboh

sám; jemuž všechno božské jest jen hloupost k smíchu, vyrábí si svoje bohy podle svého vkusu, střihu."

- 24** Proti ateismu Hobbsově bojoval anglický filosof Ralph Cudworth, ale jak! Platonovou filosofií, kterou prý třeba (a zároveň dostačí) doplnit křesťanstvím!
- 25** Edgar Poe, anglický romanopisec, † 1849, 40letý, neměl rodičů, proto jeho výchova byla všelijaká; když mu zemřela r. 1847 manželka, pozbyl vši mravní opory a byl nadobro nešťasten. Duše bez Boha, jeho romány nepovznášejí, a vyjma tu a tam některý menší výtvar, ani nepobaví, působí tísnivě - bezmála jako návštěva v ústavě choromyslných, takže je otenář rád, když je u konce.
- 26** Kateřina II., žena bez víry, kterou Voltaire nazýval „svou světici“, štvála kozáky do „svaté války“ proti Polákům, aby prý s pomocí Boží vyhubili všechny Poláky a židy.
- 27** Schopenhauer napřed náboženství ignoroval; jako student prohlásil: „Nikdo, kdo vpravdě filosofuje, nemůže být nábožensky založen.“ Ignorování a odmítání se ponenáhlu stupňovalo v odpor a konečně v nenávist. „Bůh jest nemožnost; věda jest nepřítelka náboženství, náboženství jest zlo; nejmenší zlo mezi různými náboženskými systémy jest buddhismus, poněvadž nemá bohů a dogmat.“ Zprvu si tohoto proroka pesimismu nikdo nevšímal, až teprve ke konci života vzbudil nemalý zájem, ale ne svým filosofickým systémem, nýbrž svým stylem, v jistém směru jedinečným; pak teprve našel vyznavače své nauky, ty, kteří se dali okouzlit jeho slohem. Když jeden z nich postavil k jeho cti kapli, nebyl S. nikterak proti tomuto novému náboženství, naopak, jásal a byl nadostí všecek bez sebe. „Nová doba, noví bozi“ (F. Weber); jaká doba, tací bůžci, jaká víra, tací bozi.
- 28** Týž Sch. si tropí posměch z pantheismu, jenž celý vesmír ztotožňuje s Bohem: „Nesmysl... daleko rozumnější by bylo ztotožnit tento svět s čerty.“ Na Sch. navázal Nietzsche. Byl spíše básník než filosof, odtrhl se brzo od svého učitele a vzoru, místo jeho hesla: „Vůle k životu“ prohlásil: „Vůle k moci.“ (Wille zur Macht.) „Jako rozhněvaný prorok hřímá proti nepravdě a prázdnotě dnešního kulturního života plamennými slovy.“ Rčete raději: „Nabubřelými frázemi!“ Podle něho všechno se snaží po zvětšení a rozšíření vlastní moci, a to jest prý podmínka i základ vši kultury. Z toho odvozuje, že nepřítelkou a hlavní překážkou vši kultury jest křesťanská mravověda, prý morálka pro otroky; geniš, nadčlověk, nechce být otrokem, chce „Herrenmoral“, jejíž hlavní přikázání není přikázání lásky, nýbrž přikázání bezohledného egoismu. Ovoce? Hitlerismus! Nepokrytě se hlásili k N. jako k otci a prohlásili ho za svého proroka.
- 29** O Nietzschovi praví Düringer: „Jest jako člověk, který zesměšňuje pravé umělecké ideály celých tisíciletí, a pak jde do pokoutního bazaru a tam vychvaluje tuctové zboží až do nebe.“ Podnět k tomu posudku zavedlo N-vo dílo „Zrození tragédie“, kde celou epochu křesťanského umění prostě pomínul - z nenávisti víry Kristovy, a to již v mladých letech! Na cestě po Italii si najal:

v Janově byt; okamžitě musily všechny obrazy svatých pryč! Velkolepé majestátní dómy Říma a jiných měst ho nechaly chladným, jedinečné výtvořiny dlátá Michelangelova i štětc Leonardova a Raffaelova, jejich Madony, okouzlující i bezvěrce, nebyly s to v něm vzbudit jedinou jiskřičku ušlechtilějšího citění. Bezvěrec Goethe se na italské cestě neubráníl dojmu, když slyšel v chrámě zpěv úchvatné sekvence Dies irae, jí byl inspirován k jisté partii ve Faustovi, N. dovedl vše minout docela tupě - jedině proto, že zdrojem vši té krásy bylo nenáviděné křesťanství.

30 Nietzsche tázan od paní Buckhardtové, má-li se zřici víry, odpovídá: „Neciňte to! Já jsem to učinil, a rozpadávám se...“ Jako člověk oddaný neřesti, ať opilství, ať morfinismu nebo kterékoli jiné, dovede přátelsky varovat jiné před úskalím, na kterém se sám bídne ztroskotat, ale nemá síly, aby se vrátil, aby se odtrhl od Kirke, kterou si bláznivě zamiloval.

31 Anarchista Šeb. Faure měl r. 1910 v Millau ve Francii řeč: „Pískám na vaši věčnou blaženost! Z této země, z které jste udělali peklo, uděláme ráj. U nás nebude jako v evangeliu: ‚Málo vyvolených‘; u nás bude platit: ‚Všichni povolání, všichni vyvolení‘...“ Po řeči jedna paní ve smutku ho oslovuje: „Pozbyla jsem jediného syna, jenž byl mou radostí a mou chloubou; kterak mi uděláte z této země ráj, když mi neponecháte naději v budoucí shledání s ním?“ Pan řečník pokrčil rameny a beze slova se vzdálil.

32 Pasteur: „Svět se bude jednou smát hlouposti naší moderní materialistické bezbožské filosofie.“ Jejím vyznavačům ovšem nic nepřipadá tak nemožným jako uskutečnění tohoto proroctví; ale nechať nezapomenou, že kdysi by také nebyli za nic na světě uvěřili, že si jednou budou tropit posměch z jejich usilovného hledání elixiru života, námahy vyrobit zlato a pokusů o perpetuum mobile!

33 Žid Cremier organizuje židy celého světa v jediný celek: „Srazme se v jeden svaz! Není daleká doba, kdy všechno bohatství se octne v rukou Israele. Katolicismus, náš největší nepřítel, musí býti poražen.“ Nepřítel jim vzešel odjinud! Katolická víra jest nebezpečná svým světlem jen temnotám židovské nevěry, nikoli jejich rase jako takové!

34 Montefiore, vůdce židovstva, prohlašuje r. 1854: „Chceme-li zničit křesťanství a ovládnout svět, musíme dostat do své moci tisk, především noviny, a pak budeme tvořit veřejné mínění, budeme poroučet světu, co má věřit a co konat.“ Jisto jest, že před půl stoletím byly bezvěrecké noviny, socialistické nevyjímaje, v moci židů. Vzpomínám truchlivé události... Dívka, dělnice, zaměstnaná u žida, byla od šéfa svedena, zneužita, a pak ubohá, nakažena jistou nemocí a zničena tělesně i duševně, ponechána osudu. Jistá apoštolka, která se ujímala dívek ubohých jako ona, ještě včas o ní zvéděla a dopomohla jí aspoň k tomu, že s cesty hříchu, na kterou se z hladu vrhla, byla odvedena, přijata v nemocnici, kde s Bohem smířena brzo zemřela. Ona dáma pak jde do redakce socialistických novin, které hřímaly bez přestání proti kapitalismu, a žádá za uveřejnění tohoto markantního dokladu kapitalistické bez-

ohlednosti a ničemnosti. Jakmile shlédli jméno pana továrníka, začali se kroutit jako žížala, aby prý prominula, ale tohle že uveřejnit nemohou... Kdyby bylo šlo o nějaké kněžské pohoršení, byli by milerádi své sloupce dali k dispozici! (Stalo se ve Štyrském Hradci kolem r. 1915.)

35 Gambetta, francouzský ministerský předseda, žid, vrhl do světa frázi: „Klerikalismus, toť nepřítel.“ Tím stvořil nový šlágr a zároveň nové slovo pro starou věc, slovo, kterého se chytal kdekerý proticírkevní mluvka, na táborech lidu, v novinách i v hospodských schůzích, politických i „vědeckých“ řečech, slovo, které za mých studijních let mělo takovou příchut, že bylo strašidlem, kterého se děsil i hrdina, ale na otázku, co klerikalismus je, nedovedl odpovědět nikdo anebo odpovídal každý jinak. G. sám podal jeho definici takto: „Nejsme proti náboženství ani proti křesťanství, nýbrž proti klerikalismu, proti panovačnosti církve.“ Mnohdy se definoval klerikalismus jakožto zneužívání náboženství k politickým cílům - když totiž katolíci vidouce, že jim jde o bytí a nebytí, se semkli k obraně tam, kde se proti víře a náboženství chystal hlavní, rozhodující a ničící útok na poli zákonodárství a tudíž i politiky. Kdyby se byl G. dožil našich dnů, byl by si odnesl naučení, že vyhlazovací boj proti jeho rase stejně jako proti našemu národu vznikl odjinud, ne se strany církve.

36 Žid Pikeles, jenž sepsal *Piccolo*, dal radu: „Znemravněte lid, a tím tre-fíte církev do srdce.“ Jistěže rada účinná, ďábelská, ale mohl hned dodat: „A na sebe upletete bič, pod jehož šlehy se budete zle kroutit.“ Jeho rada nalezla odezvu; od té doby jen dštilo nemravnými a bezbožeckými romány, brožurami, letáky, divadelními kusy, přednáškami, placenými od židů. Machar dostal za svůj Řím premii od Rotschilda.

37 Velkorabín Rettklif: „Musíme vhánět proletariát do stávek a revolucí; každá stávka a každá revoluce nás přivede o velký krok blíže našim plánům, k nadvládě nad světem.“ Účel posvěcuje prostředky - jaký účel! Jaké prostředky! Divím se, že se ještě nenašlo dobré srdce, které by tento výrok připsalo jesuitům!

Socialista Adler, vídeňský žid, řeční r. 1893: „Zákon ve prospěch dělného lidu vyšel od klerikálů.“ V Německu katolické centrum prosadilo zákon o omezení práce žen a dětí, zavedení továrních inspektorů, nemocničních a starobních pokladen.

38 Tolstoj († 1910, 82letý, když prchal v noci ze své Jasnaja Polana do samoty, na malé železniční stanici Astapovo utržil v sychravé listopadové noci zánět plic) jest lepší beletrista a romanopisec než právník, lepší právník než filosof. Ve filosofii byl diletant; jeho systém jest nemožná smíšenina theismu a pantheismu, monismu a dualismu, racionalismu a mysticismu, anarchismu a křesťanství, ale okleštěného, bez víry v božství Kristovo. Schopenhauera pokládá za nejgeniálnějšího muže, ale nadržuje se ho. Křesťanství, z něhož, jak řečeno, něco převzal, odmítá - v důsledku své zásady, že všechna pozitivní náboženství jsou falešná, svoboda vůle iluze, nadpřirozené všechno mythus, tedy podle receptu Straussova. V ethice učí odříkání a „neodpírat zlému“, kteréžto slovo božského Učitele bere ve ztrnulém významu, takže jeho lidé by se musili

dát raději pobít než by se bránili, asi jako v knihách Makabejských židé, kteří si netroufali sáhnout k sebeobraně, protože prý sobotní příkázání nedovoluje vzít do rukou meč. Jeho právnické a sociologické názory prozrazují, že jest ovlivněn Rousseauem, Proudhonem, socialismem, nihilismem, tedy společností ne právě vybranou. Stát jest podle něho nepotřebný, nemravný, škodlivý.

- 39** Ehrenfels, současný německý filosof, universitní profesor v Praze, praví: „Několik zločinců jest pro trvání a pokrok společnosti nejen neškodné, nýbrž užitečné a prospěšné jako několik štik v kapřím rybníce.“ Za první, jaký div, řekne-li si čtenář nebo posluchač jeho filosofického systému: „Kdo mi brání, abych právě já se nepřidal k těmto užitečným členům lidské společnosti?“ Za druhé, nevím, zda by tak E. soudil, kdyby některá z těchto „štik“ ho přepadla, oloupila, zranila. Za třetí, nezdá se, že by stát, jenž ponechává profesorům svobodu učení, ponechal jeho posluchačům svobodu, jeho slovy a naukou se řídit.
- 40** Štěpán Choiseul, nepřítel jesuitů, zprvu voják, Pompadourová mu pomohla k ministerskému křeslu, Dubarry, další milostnice Ludvíka XV., ho svrhla, za deset let potom zemřel, zanechav dluhů bez počtu. († 1785)
O jeho kolegovi Pombalovi viz kap. 50.
- 41** Jejich španělský kolega, třetí v trojlistku, ministr Aranda, osvícenec, zarytý nepřítel církve, a proto i nepřítel jesuitů. „Diplomatickým trikem“ (t. j. prohnanou lží) pohnul Karla III., aby je ze země vypudil r. 1767. Zemřel ve vyhnanství v Aragonii 1798, 80letý. Ottův slovník naučný: „Velký rozhled, nezlomná energie vedle bohatých zkušeností praktických jej takřka předurčovaly, aby vzkřísil národ a stát španělský, živořící více než 150 let. Omezil inkvisici a vypověděl jesuity.“ To staví naše encyklopedie na jednu linii jako „hlavní zásluhu Arandovu“, které si dobyl snahou „upravit poměr mezi státem a církví“. Žel, že ono „vzkříšení národa a státu“ nelze valně znamenat... Brzo potom odpadala jedna kolonie za druhou! Energii a péči o hmotné blaho národa mu ovšem neupíráme stejně jako Pombalovi, jenomže na jejich podnicích nespočívalo Boží požehnání!
- 42** Zednáři, kteří se prohlašují za deisty, jsou v pravdě atheisté, a namnoze ještě více než atheisté; atheista v Boha nevěří a jeho existenci popírá, zednáři v Boha věří a jej nenávidí. Heslo zednářů vyšších stupňů, snad při investituře zní: „Nekam Adonai, pomsta tobě, Hospodine!“
Volná myšlenka na kongresu v Amiensu 1905 prohlásila za svůj program: „Zničit církve, to jest náš cíl.“
- 43** V Bukurešti mohl turista vidět a snad může vidět ještě dnes mramorový náhrobek, na němž není jména, není odznaku, jehož jediná ozdoba jest velký otazník - náhrobek kryje kosti předsedy zednářské lože, jenž byl zároveň spiritistou.
- 44** Svobodní zednáři... Tento tajný spolek deistů, vzniklý v Anglii 1717, dal si do programu boj proti zjevenému náboženství (t. j. křesťanství), hlásat přirozenou morálku a „čistou humanitu“, jejímž heslem je známé Liberté, éga-

litě, fraternitě (a tuto „čistou humanitu“ prováděli a provádějí neustálými vražednými atentáty na vlivné osoby, které jejich bezbožeckým snahám stojí v cestě a jichž vina záleží v tom, že věří v Krista a lidu chtějí víru uchovat). Ponenáhlu odhodili poslední zbytky „víry“ v Boha, a z deistů se stali atheisty, bezbožci, kteří si obrali za cíl podvrátit trůny a oltáře, zničit křesťanství, a to každým způsobem - možno-li, zákonně skrze parlamenty a vlády; nelze-li, třeba zločinem. Ve Francii lákali a přilákali i princezny (Lamballová byla velmistřyní dámské lóže), a šlechtici? U nich platilo za bonton být příslušníkem lóže. Necker, rádce Ludvíka XVI., Lafayette, modla Pařížanů, Custine, Fauchet byli zednáři; lóži devíti sester náležel Voltaire, Brissot, Bailly, Desmoulins, Condorcet, Champford, Danton, Pétion, význačné osoby let 1760-93. Za Marie Terezie byla založena první lóže ve Vídni, za Josefa II. zkvétala, a nikdo z vůdčích činitelů nepohlédl pozadí...

Kněz Sieyès, prohnáný, založil lóži Dvaadvaceti...

- 45** Charita lóží... Spillmann, Tapfer, und Treu: „V Paříži sehnali (těsně před revolucí) matku, která k svým 10 dětem přijala za vlastní ještě jedno, sirotka. Posadili ji na nádherný trůn, jejích 11 dětí ji obklopovalo (ustrojeny jako geniové), jedna hraběnka jí vložila na hlavu „občanskou“ korunu, jedna vévodkyně jí odevzdala slavnostně měšec zlata (ale samy ji dámy nenásledovaly v tom, aby vychovaly více dětí nebo přijaly opuštěné za vlastní!), lóže slíbila, že výchovu jedenáctého dítěte sama plně uhradí, a pak přítomná šlechta jedla a pila tolik, že výchova všech 11 dětí by nebyla tak mnoho stála.
- 46** Klaudius Nonnotte T. J. († 1793, 82letý) byl po 30 let kazatelem v Paříži, Versailles i jinde, apologeta naslovo vzatý, vydal výtečné spisy proti encyklopedistům a volnomyšlenkářům, a co spravil? Nevěra byla v módě, jeho obrany si nikdo nevšiml, natož aby ji pokládal za hodnou četby nebo dokonce úvahy.
- 47** Zato encyklopedie přijata ode všech s nadšením, od velkých i malých; vyšla ve 30.000 výtiscích. Našel bys tam všechny možné systémy od deismu až k atheismu, pantheismus stejně jako jeho pravý opak materialismus, empirismus, sensualismus, naturalismus, všechno tam předloženo na stůl, jen šli vybrat, pouze v tom byli za jedno, že křesťanství jediné jest „pověra“. Revoluci připravili oni!
- 48** O encyklopedistech, k nimž patřil i Diderot, píše Désiré Nisard: „Literatura 17. stol. se obírala člověkem, aby ho mravně zdokonalila, a obracela jeho zrak k nebi. Encyklopedisté (v 18. stol.) odvracejí rozum ode všeho, co jest nad něj, a obracejí zrak člověka k zemi. Jevišťe, kde tento duch vládne, jsou salony, kde placené hetéry předsedají. Pod záminkou, že hledají nové pravdy, osvobodili se tyto lidé ode všech povinností; mluvili o odstranění zlořádů, a sami byli mravů upadlých; druh kazil druh a namlouvali si, že se vzájemně osvěcují. Nikdy nebylo větší protivity mezi tím, co tropili a zač se vydávali, mezi spisy a životem, mezi maskou a tváří. V knihách kázali čistotu, sami žili pustě; mluvili o právech člověka, a závodili v tupení svých protivníků, plni egoismu. Chválí jeden druhého a nemyslí to vážně; líbají se, a nemají se rádi.“

Čím drzeji kdo popíral Boha a mravní zákon, tím více platil za filosofa. Kdo měl ještě víru v Krista, styděl se veřejně ji vyznat; každý chtěl být filosofem, nikdo však neměl tolik rozhledu, aby předvídal, kam společnost bez víry dopracuje. Pohrdat církví bylo tehdy vášní, skoro fanatickou nepřičetností.

- 49 Tak zvané pařížské salony, Bureaux d'Esprit... Pochopení pro mravnost zmizelo už dávno. Spisovatelé se zmocnili veřejného mínění, a čím více zesměšňovali mravnost, tím více čtení. Anna d'Enclos, du Deffand (když umírala, chtěla kněze, ale žádala ho, aby jí dal rozhřešení bez zpovědi), a zvláště Tencinová... sám král bídák řekl, že se mu dělá nanic, když její jméno slyší... to byly majitelky salonů! Žilo se tam jako v královském paláci versailleském, jenže otevřeně a bez masky, kdežto ve Versailles pokrytecky předstírali zbožnost, chodili na kázání, měli královského zpovědníka. - Tencinová... Její ne-manželský syn byl d'Alambert; vychován bez matky, nikdy jí nespátl. Když dospěl a jako spisovatel-neznaboh dosáhl jména, nestyděla se veřejně chlubit, že jest její syn. Zvěděl o tom, ale vyhýbal se jí a pohrdal jí.
- 50 U Holbacha se shromažďovali v letech 1763-66 neznabozi a mluvili řeči, že Morellet pravil: „Za to by tento dům zasloužil, aby byl blesky rozmetán.“ Holbach tvrdil, že ve státě bezbožců jest nejvíce šťastných lidí... historie jeho slova divně potvrdila! Nezdá se, že by ve Francii po r. 1789 byli nejblazeňší lidé pod sluncem! Holbach psal jako demokrat a žil jako aristokrat.

B) Francie v 18. století.

První případ oficiální vlády nevěry v dějinách lidstva jest velká revoluce. Předtím i ti, kteří osobně bezbožectví hověli, na venek vystupovali jako příslušníci toho neb onoho náboženství, případně i jako jeho ochránci, na př. Friedrich II. Hohenstauf a jiní. Revoluce, třebaže ve skutečnosti potírala pouze náboženství katolické a jeho vyznavače, napsala si na štít boj proti zjevenému náboženství vůbec, tedy nevěru. Ji lze tudíž velmi dobře a mnohonásobně doložit stať „Ovoce a požehnání nevěry“.

- 51 Voltaire, lakomec, hrabivý, prohnanější než žid, neštítel se ani zlodějství, dobrý mu byl každý prostředek, jen když dopomohl k ukojení jeho nenasytné ctižádosti. Sprostými hanopisy napadal jak sv. víru, tak své odpůrce, nestydě se zároveň s ohnutou páteří se dožebravat přízně Ludvíka XV.; žel, že nadarmo. V mladých letech se ucházel i o přízeň milostnic Ludvíka XV., aby se dostal jejich pomocí do Versailles. V jednom dramatu přirovnával Ludvíka k Trajánovi; když Ludvík odcházel z divadla, dral se Voltaire k němu: „Je Traján spokojen?“ Ludvík ho neuznal za hodna jediného pohledu. Pannu Orleánskou, tuto čistou, hrdinskou postavu francouzských dějin, líčí jako prodejnou ženskou v táboře; knížata a princové četli tuto špínu (Pucelle d'Orléans) jako pochoutku. Pro své jedovaté pero a jazyk seděl nejednou v Bastile, nejednou dostal i vý-

prask. Fridrich II. si ho z počátku vážil, pozval ho i na svůj dvůr. Voltaire přijal, když se marně pokoušel dostat se na dvůr versailleský. Brzo však ho měl král dost. Voltaire obelhával a podváděl i svého královského příznivce; z drzých lidí nebo křivých přísah si neznaboh málo dělal. Král byl rád, že zas šel. Doma líčil Voltaire jeho soukromý život a jeho nedokonalosti tak, že sám Fridrich poznal: „Začátek moudrosti...“ Po návratu do Francie viděl, že veřejné mínění se od něho odvrátilo pro jeho bezbožnost; šel tedy 60letý r. 1754 k zpovědi... Mezi věřícími tím způsobil rozhořčení, věděl každý, že jeho přijímání byla svatokrádež; a přátelé? Nezbytně v něm viděli pokrytce. Žil řadu let s manželkou markýza Chateletta, jež měla již před ním dva milence, a za nějaký čas odvedl i jemu „božskou Emilii“ nový nápadník - již čtvrtý za života manželova. Když se klerus vzpíral proti jeho přijetí do akademie, osvědčoval, že chce v lůně katolické církve žít i zemřít, a co prý jest v jeho spisech protináboženského, jest prý interpolace cizí ruky. Pak by některé jeho spisy byly jedinou velkou interpolací. Jesuity pochopitelně nenáviděl, ale když bylo nutno, neopominul se honosit, že studoval na jejich učilišti. V 74. roce simuloval nemoc, zavolal kněze a dal se „zaopatřit“; když kněz odešel, seskočil s lože a tropil si ze svatého úkonu posměch. Fridrich o něm jistě právem po jeho odchodu říkal: „Nejšpatnější srdce, největší dnes žijící darebák.“ Dvůr tohoto vládce pošpinil a rozvířil nejšpinavějšími aférami, na př. paděláním smének (vyhrál při s židem Hirschem).

T ý ž píše 1736 Thierotovi: „Lež jest nepravost, když z ní pochází zlé, ale ctnost, když působí dobré. Musí se lhát statečně, jak ďábel, nikoli bojácně.“ Tedy účel mu posvěcoval prostředky; zapomněl ještě podotknout, j a k é dobro myslel, zda své soukromě... podle všeho! Tedy „lhát je dovoleno, když z toho mám prospěch“.

52 Voltaire byl deista. „Věřím, že jest Bůh¹, ale ve všech ostatních otázkách tápu v temnotách. Dnes něco tvrdím, zítra o tom pochybuji, pozítří to popírám; každý den se mohu mýlit a bloudit. Všichni filosofové, kteří se mnou mluvili upřímně, doznali, že se jim vede stejně.“ (Oeuvres 54. 418.) Zvláště problém zla mu byl tvrdým oříškem. „Tu není jiné spásy, leč víry v prozítelnost (kterou deisté popírali). O duši byl stále v pochybách, zda jest nehmotná, nesmrtelná atd. „To jsou pro mne otázky, jako kdyby se slepec ptal slepce, co je světlo.“ Záhada věčné odplaty mu nedala pokoje.

53 T ý ž popíral, že fosilní nálezy jsou živočišného původu, protože by byl nucen uznat p o t o p u. Dnes popírají potopu, jelikož měřením srážek za nejprudšího deště zjistili, že není možno, aby při nepřetržitém lijáku vystoupily vody nad vrcholky hor... zapomínají, že dno moře se může rázem zdvihnout a země propadnout! A co fosilní zbytky ryb, nalezené vysoko v horách?

¹ K o m u věříš, když církev ani bibli nepokládáš za dílo Boží? Rci: „U z n á v á m, že jest Bůh...“ Věříš jen sobě, svému rozumu! NB. Voltaire jen ohříval, co řekli angličtí deisté; sám nepřinesl nic originelního, leda originelní styl, v čemž byl mistrem; jeho strašná zbraň: zesměšnit odpůrce - dovedl „jadrně“ (= jízlivě!) mluvit! V tom má následovníky dodnes, nejen mezi neznabohy.

54 Týž byl tázan od umírající markýzy de Chatelett (nebyla o nic lepší než on), zda by nebylo radno přijmouti teď sv. svátosti. „Zvolte si, co je bezpečnější.“ - Týž však jindy pravil Fridrichu II.: „Své místo v nebi prodám za jeden tolar.“ „Napřed dokažte, že vám to místo patří, a já vám pak za ně dám tisíc tolarů.“ Od téhož krále nazván padouchem, od Ludvíka XV. bláznem, od Les-singa prohnancem.

55 Rousseau v Nové Heloise 5: „Ó Bože všemohoucí, v jehož rukou jsou naše duše i srdce, vytrhni nás z osudu osvícenosti otců našich a dej nám nevinnost, to jediné, co nám může přinést štěstí.“ Týž v Emilu 4: „Bral jsem na radu filosofy, přečetl jejich knihy a zkoumal jejich různici se názory, a shledal jsem, že všichni jsou nad pomýšlení domýšliví, ve svých tvrzeních drzí. Chvástají se, že všechno vědí, ale nedokazují nic; ničí vše, čeho si lidé váží; berou nešťastným poslední útěchu v soužení, mocným a bohatým jedinou uzdu vášni, rvou ze srdce výčitky zlého svědomí i naději ctnosti, a přesto se chvástají, že jsou dobrodinci lidstva. Kde jest filosof, který nechtěl pro svou slávu balamutit veškeré lidské pokolení?“ Svědectví, které jim vydává jejich kolega!

56 Akademie dijonská vypsalá cenu na zodpovědění otázky: „Jest pokrok ve vědách mravnosti na prospěch či na škodu?“ První cenu dostal Rousseau; odpověděl: „Na škodu. Tisk jest příčinou strašných a vždy rostoucích nepokojů v Evropě, a učí zvěčňovat zvrácenosti lidského ducha; talentu se dává přednost před ctností; nikdo se netáže, je-li kniha užitečná, nýbrž zda je pěkně psaná; učenci podrývají víru a spolu s ní i ctnost; ve škole se mládež učí všemu, jenom ne plnit povinnosti; staří státníci mluví o ctnosti a mravnosti, noví o obchodu a penězích. Tisíce cen vypsáno na pěkné řeči, ale ani jedna na pěkné skutky. Máme učence a umělce, ne však řádné občany.“ Rousseau mohl ještě dodat, že vykreslil sám sebe. Dostal první cenu, protože jeho odpověď byla psána nejpěknějším slohem; v Nové Heloise a Konfesích zvěčnil neřest a zvrácenosti ducha; psal o ctnosti a sám jí byl prázděn; v Emilu učí, jak se mají děti vychovávat, a sám své děti posílal do nalezince atd.

Zásada Rousseauova, že vládce jest jen mandatář lidu a že všechna moc pochází od lidu (tropili si posměch z úsloví „Kráľ z Boží milosti“), vedla k smutným koncům, pomáhala rozdmýchat (teoreticky!) revoluci.

Ve vězení v Templu, kam přiveden nešťastný Ludvík XVI., visely na stěně obrazy Rousseauův a Voltairův!

57 Meillerie na úpatí Alp, kde Rousseau psal Novou Heloisu ve stínu překrásných stromů pod smavým nebem, obklopen milými, překrásnými jezery, rozkošnými zahradami, ovíván zpěvem ptactva... To vše spolu s posvátným tichem osamělého místa povznáší věřící duši vzhůru, k Tvůrci, jako málokde... Jeho duše? Zmitána nečistou vášní neměla pro to vše ani stínu pochopení! Půvabné pastýřské slavnosti, radosti venkovského života, melodie čistých zpěvů nezkažených dívek, to vše nechalo kazatele návratu k přírodě lhostejným. Místo augustinských solilokvií a bernardovských meditací vyšel tam z jeho pera jeden z nejšpinavějších románů světové literatury. Na stěnách světnice, kde bydlil, můžeš číst jména anglických, italských, francouzských a jiných inteligentů,

kteří tam přicházejí na pout; tu a tam k jménu připsán špinavý vtíp z R. spisů nebo nesmyslné povídání. Totéž vidět na kůře stromů blízkého háje. Jaká „víra“, takoví svatí, takové pouti.

- 58** Lamettrie: „Rozkoš jest životní cíl člověka; proti náboženství jakožto rušitelce rozkoše musí být vším způsobem bojováno; nejšťastnější stát je stát bezbožců.“ Škoda, že se nedočkal revoluce; byl by to štěstí na vlastní kůži zakusil. (ř 1751) Podle něho není rozdíl mezi člověkem a zvířetem, leda jen stupňový, myšlení jest úkon mozku, cvikem lze z člověka udělat všechno. (Proč ne také ze zvířete, kdyžtě není rozdíl mezi ním a člověkem?)
- 59** Diderot 30letý se zamiloval do sličné čisté služebné dívky v domě, kde bydlil; matka dívčiny: „Co? Bez postavení a bez haléře? Máte jen dobrou vyřídilku, kterou popletete mé dceři hlavu.“ Diderot byl z toho nemocen; tím pohнул matku dívčiny k soucitu, že dala svolení, a brzy byla svatba (r. 1743). Jeho otec, nevěda o celé věci zhola nic, žádal syna za vysvětlení; místo odpovědi mu poslal z Paříže na venkov ženu s dítkem: „Až jich budete mít dost, pošlete mi je zpět.“ Zatím žil v hříšném poměru s paní Puysieux, kteréž potěšení ho stálo za rok 50 louisdorů... vydělal si je psaním, na př. knihy O ctnosti! Po letech jeho otec umíral, přál si syna vidět, Diderot mu zase poslal ženu a žil se slečnou Vollandovou, poněvadž paní Puysieux se mu zatím stala „nevěrnou“. Pověřiví jako všichni tehdejší neznabozi, materialista à la Moleschott o 100 let dříve! Dovedl psát o ctnosti a špinavé romány zároveň, výčitkám svědomí se však přece tu a tam neubráníl.
- 60** Diderot se rozešel s vírou, když začal cizoložný život, Rousseau byl brzo spustlý kluk, Voltaire nejinak, Eulogius Schneider, největší revolucionář v Elsasku, jenž katedrálu strassburskou proměnil v chrám bohyně Rozumu, se již za studentských let oddával pohlavním výstřednostem, byl z otcovského domu vyhnán, jeho básně z mladých let čiší nemravností. Mirabeau: „Rozešel jsem se s křesťanstvím ne proto, že jsem studoval, nýbrž proto, že se mi přičila mravnost, kterou hlásá.“ (Schneider vstoupil do řádu sv. Františka, přijal svatá věcení, pak zase utekl.)
- 61** Desmoulins: „Dají-li bratři ve Francii povel, zardousí Italie svá knížata a papeže.“ Týž: „Srazte ctnost k zemi. Nepřinášejte na oltář svobody jiných zápalných obětí krom zápalu a zločinu. Právě to musí vládnout, co blbci nazývají zločinem! Smíříme vše v krvi papežů, králů, biskupů, kněží a všech ostatních, kteří v Evropě milují ctnost. Nebudou-li aspoň dva miliony zpátečníků pobity, nelze zbudovat nový šťastný svět.“ Upřímné doznání! Nezakrýval pokrytecky své pravé smýšlení maskou ctnosti jako jiní. Jenže zakusil sám na sobě požehnání nového řádu... na popravišti zuřil a běsnil, zatím co věrní Kristovi šli na smrt klidně a mužně. - V Italii při revoluci 1848 opakován jeho výrok do slova.
- 62** Nevěra ve Francii byla ponenáhlu připravována a prodělala čtyři stadia: napřed padlo VI. přikázání, emancipace těla; královský dvůr versailleský byl za „slunečného krále“ Ludvíka „Velikého“ a zvláště za jeho nástupce krále

bidáka (Ludvíka XV.) hotová Sodoma. Pak padlo druhé a čtvrté přikázání, Voltaire & Cie si tropili posměch z víry i z autority jak církevní tak světské. Pak padlo první přikázání, nevěra... Holbach, Diderot, Lamettrie; nakonec krvežíznivá nevěra revoluce, za níž padla všechna přikázání od prvního do desátého.

- 63** Horác Walpole popisuje svou cestu do Paříže r. 1771: „Filosofové nenávidí kněze, ale sami by rádi, kdyby mohli na oltáře postavit sebe. Chrámy jsou prázdné, kněží chodí, jako by jejich pobytu bylo už nakrátko. Ženským nestačí již ani Voltaire, jest jim příliš zbožný; teď je v módě nejhrubší bezbožectví.“
- 64** Filip Orleánský, regent za nedospělého Ludvíka XV., byl nevěrec, požívavec, opilec, pověrečný, chodil k věštkyním a vyvolával ďábla. († 1723 - rozdílný od Filipa v č. 65.)
- 65** Vévoda Orleánský, pozdější Filip Egalité, zpustlý, bez charakteru a bez víry, byl velmistr všech lóží, snil o královské koruně, hlasoval pro smrt příbuzného Ludvíka XVI., a netušil, kam to povede... místo koruny ho čekala guillotina, jenom o něco později než toho, pro jehož smrt „jako přítel svobody“ hlasoval. (Dovedl uměle vyvolat hlad, sleduje tím své černé záměry, rozniť v lidu nespokojenost s vládnoucím králem, a pak rozdával obilí; popraven 6. listopadu 1793, za 10 měsíců po králi - nepomohlo mu, že se stal jakobínem. Kap. 32, č. 79)
- 66** Jinde jsem se rozepsal o tom, kterak se francouzští inteligenti těšili, jaký bude na zemi ráj, až zmizí víra („pověra“) a bude vládnouti jen „náboženství rozumu“, t. j. filosofie a bezvěří. Nyní několik obrázků z onoho ráje. Soud nad podezřelými... Výslech a tak zvané vyšetřování se omezilo na několik otázek: „Vaše jméno?... Snižoval jste národní zastoupení (sněm, konvent)? Tupil jste revoluci? Měl jste vražedné záměry proti svobodě?“ Na každou otázku dána odpověď záporná, a to skoro ve všech případech podle pravdy... „Na smrt!“ káže soudce; vyslyšení svědků neexistovalo. Zprvu bývalo na popraviště odváženo hromadně 15 mužů, pak 30, konečně se chystali dát popravovat po 150 mužích! Mimo jiné odpraveno 40 velkoobchodníků, poněvadž prý falšovali šňupavý tabák, ve skutečnosti proto, že předáci dostali chuť na jejich miliony. Zvláště rádi vraždili paní a dívky - nelze v tom nevidět sadistický rys surovců oddaných pohlavním zvrácenostem. Poslední zákon, vydaný Robespierrem hned po velké národní slavnosti 10. června 1793, jako její lidumilný dozvuk: „Podezřelým jest každý, kdo jest udán. Jediný trest je smrt. Svědomí soudce jest jediná regule rozsudků. K podezřelým patří každý, kdo poskvrní čistotu republikánských zásad.“ Jediný poslanec Ruamps se ozval, rozumí se, že nadarmo. „Teď nezbývá, leč aby si každý kulkou prohnal hlavu.“ Seznamy „podezřelých“ byly vpravdě proskripce jako kdysi Sullovy a triumvirů, do Paříže přivázeny celé vozy „podezřelých“. Kdo chtěl nebezpečí křivého udání uniknout tím, že prosil za cestovní pas, by se směl z Paříže vzdálit, mohl být jist, že už tím se stává podezřelým a propadl guillotině jistě.

- 67** „Výbor pro veřejné blaho“, instituce revoluční s Robespierrem v čele, devět mužů s ním... Když někdo z těchto decemvirů chtěl něčí hlavu, dostačilo ho označit jako „podezřelého“. Ve venkovských okresech byly revoluční výbory, které tomuto referovaly, jak pro „svobodu“ pracují a působí. Obětí, které tento „výbor pro veřejné blaho“ pohltil, bylo na 20.000, nepočítaje hromadné masakry.
- 68** Národní garda a dvě revoluční armády, složené z dobrodruhů, zlodějů, lupičů, vrahů a jim podobné chátry, vandrovaly z provincie do provincie a prováděly nařízení „výboru pro veřejné blaho“. Věznili „podezřelé“, t. j. ty, kteří svým chováním se zdáli být přáteli „tyranie“ (královského režimu) a „nepřáteli svobody“, kteří se nemohli vykázat nějakým očividným pádným dokladem svědomitého plnění svých „občanských povinností“, „občanského smýšlení“, alespoň že na plná ústa hřměli proti církvi a „tmě“ a utlačování svobody za dřívějších zlých dob. Taktéž byl „podezřelý“, kdo měl lepší stůl, jakož i manželky, děti a příbuzní vystěhovalců, t. j. těch, kteří včas zachránili své hlavy za hranice, ba i rodiče „podezřelých“ sami byli „podezřelí“. Ti všichni šmahem odsuzováni na smrt, bez vyšetřování, bez procesu, bez obhájce, bez svědků; dostačilo, že „soud“ byl o jejich vině „přesvědčen“. Lid, t. j. luza; zesurověl tak, že přihlížel popravám jako římská luza zápasům gladiátorů.
- 69** V letech 1793-94 projíždělo 140-180 členů konventu (národního shromáždění) departementy (okresy). Nebylo úřadu, který by jim nebyl podléhal; dosazovali, sesazovali, žalařovali, popravovali, koho je napadlo. Žádný majetek před nimi nebyl jist, Fouché na př. nakradl celé miliony; domácí právo pro ně neplatilo, uvelebili se, kam se jim zalíbilo, a tam hospodařili podle svého. Tito demokraté jezdili v šestispřežních kočárech, měli tělesnou stráž, a při příjezdu do města musila děla střílet na pozdrav. Kterému starostovi byla hlava milá, chránil se něco z řečeného opominout. Tak to vypadalo v době svobody, rovnosti a bratrství. Demokracie je demokracie, docela jiná než dříve v buržoistickém státě. Jak to velmi přiléhavě vyjádřil kterýsi venkovan: „Starý chlívek, jenom jiná prasata v něm.“
- 70** Pařížský konvent, v jehož rukou byla za velké revoluce vláda... jak hospodařil? Zmizely tři miliardy církevního jmění, pět miliard privátního jmění, nescetné miliardy státního a obecního jmění, na 800.000 lidí zemřelo hladem a nedostatkem, nedá se určit, kolik sprovedeno se světa; ve Francii bylo 44.000 guillotin, a ty stále v činnosti; krom toho občanské války, pekelné kolony ve Vendée, fusillady, noyády atd.
- 71** Práva člověka... Z každého řádku číší: „Žádný Bůh nad námi... není nikoho nade mnou, člověk jest svým suverénem.“ Tedy jako v ráji: „Budete jako bohové.“ Člověk jest prý sám pramen všeho práva a zákona. Jak dlouho potrvála budova postavená na tomto základě?
- 72** Place de la Concorde, Náměstí svornosti v Paříži, napřed nazývané náměstím Ludvíka XV., potom náměstím revolučním, od r. 1795 má nynější jméno. Tam stála guillotina, tam popraveny nescetné oběti revoluce, mezi nimi

i Ludvík XVI. a jeho manželka a všichni ostatní, odsouzení Robespierrem, a nakonec on sám, kat tolika spoluobčanů.

A p l i k a c e : jméno, které lže, které má úkolem setřít zločiny nevěrou zaviněné a páchané.

73 R. 1789 zničeny kláštery, řeholníci i sestry vehnání do bídy. Maurinské benediktiny nezachránily jejich vědecké práce, jejich knihovny ničený, z rukopisů a inkunabulí vyráběny obaly na vojenské patrony, měděné desky připravené pro mědirytiny vědeckého díla rozpuštěny na mince, ovocné stromy posekány.

74 Carrier v Nantes slíbil amnestii, složí-li Bretonci zbraň; vzchopili se totiž k obraně svých krbů, oltářů a míru. Uvěřili, složili, dal všechny postřílet. Katolikům netřeba stát v daném slově.

75 Podobně se vedlo trapistům, nejinak 14.000 Milosrdných sester a 23.000 členek řádů rozjímavých nebo vyučování dívek se věnujících, které celkem obývaly 430 klášterů. Ve jménu svobody vyháněny, ve jménu svobody vše rozbíjeno a ničeno, vzácné historické památky, ať obrazy, ať sochy, ať budovy; pustošeny královské hrobky v St. Denis, jako u nás od husitů hrobky českých králů v zbraslavském klášteře; luza vandalsky ničila kdekeré umělecké dílo, jak u nás 370 let předtím husité a 170 let předtím kalvínci ve svatovítské katedrále (Zimní král!); a aby podoba byla ve skrze dokonalá, zpili se po dokonaném díle průkopníci svobody stejně jak u nás boží bojovníci. Husité, protestanté, osvícenci, jedno bratrstvo.

K nejstarším obrazům, představujícím synagogu jako symbol nevěřících, patřil obraz v Chartres, pocházející ze 13. stol. Rozbit ve velké revoluci.

76 Kdo za tehdejších let promluvil slovo na obranu šlechty, byl prohlášen za „nepřítele lidu“ (okřídlená fráze revoluční doby); všichni byli novými zásadami o svobodě a rovnosti jako opilí. Šlechta klidila, co sela. Dříve zesměšňovala náboženství, žádná dívka nebyla před těmito zhýralci jista, Ludvík XV. dával v tom ohledu nejhorší příklad, sedláky štvali jako zvěř, a teď? Seli vichr, klidili bouři. Po celé Francii, jako oheň po strništi, se letem šířilo heslo: „Boj zámkům, pokoj chaloupkám.“ Za málo dnů bylo v třech departementech spáleno 150 zámků, lupičské bandy se objevovaly všude, tisíce šlechticů prchlo do Švýcarska, a po r. 1793 tvořili nejnábožnější třídu francouzského obyvatelstva, protože zakusili ze všech nejvíce na vlastním těle, kam vede bezbožnost!

77 Ve velké revoluci četli mnozí vězni místo evangelií Platonova Phaidona, před popravou žádnou lítost, žádnou touhu po nebi, žádnou modlitbu, v dopisech ani zmínka o Bohu, jen duchovní pýcha, řeč o osudu a stoický klid. Někteří si dali od příbuzných dodatí jed, mnozí skončili sebevraždou na podlaže žaláře. Girondisté vedení na popravu zpívají marseillaísu, a za zpěvu této revoluční písně padá hlava za hlavou. Jako kdyby byli Češi Hitlerem popravováni zpívali nacistickou hymnu!

78 Z pařížské katedrály vychází průvod... je den Božího těla 1788; věřící se svícemi provázejí svátostného Spasitele, pějí Tedeum, a v posvátné náladě se

rozcházejí. Odchovanci Voltairovi se smějí této „pověře“; bohdá se dočkají šťastných dob, kdy zmizí. A dočkali se. Za pět let bylo vidět 10. listopadu jiný průvod, důstojný lidí, kteří byli nad „pověru“ povzneseni. Tentokrát nenesl biskup Nejsvětější, nýbrž čtyři republikáni „bohyni Rozumu“, lehkou ženštinu z opery. Při tom hudba, družičky... Průvod se bral z katedrály, na trávníku přijímala bohyně hold republikánů a republikánek, mezitím měl v konventě Dufouruy řeč: „Konečně přišlo znovuzrození lidstva; pověra zmizela, teď rozum sám trůní na oltářích.“ Vtom přišla zpráva, že nesou bohyni Rozumu do sněmu; poslanci vstávají, mávají klobouky, řvou hurá. Chaumette volá: „Nechceme mrtvé bohy,“ lid přizvukuje: „Žádné bohy, žádné kněze.“ Předseď posadil bohyni vedle sebe, ve čtyři hodiny se šlo zpět, a v katedrále se konaly oslavy, o nichž nechci mluvit. Bohyně posazena na oltář, pod nohy ji položili krucifix, kanonýři s fajkami v ústech ministrovali, přineseny stoly a maso s vínem, vedlejší kaple zastřeny, a co se tam dalo... V noci se vraceli zpítí domů. Rozumí se, že příkladu města, jež stojí na špici osvěty, musil následovat i venkov. Kde bohyni neměli, Paříž dodala. Slova sv. Pavla: „Z trestu za jejich pýchu je ponechal Bůh jejich bláznovství.“

- 79** Chaumette vykládá r. 1793 na tribuně po prvních bohoslužbách osvícené Paříže ke cti bohyně Rozumu: „Viděli jste, jak fanatismus vzal nohy na ramena; my jsme se zmocnili (t. j. pokradli) chrámů, které nám přenechal (?), my jsme je regenerovali (ale jak!); nepřinášeli jsme oběti planým obrazům a idolům, nikoli; mistrovské dílo přírody jsme zvolili, aby představovalo Rozum (jací „věřící“, takový jejich „Rozum“, jaký rozum, taková víra, jaká víra, taková bohoslužba), a tento svatý (??) obraz roznítil naše srdce“ (a víno, které jste při své bohoslužbě pili, roznítilo vaše hlavy!) - Za necelý rok padla Chaumettova hlava; zdál se být Robespierrovi „podezřelým“ (byl důvěrníkem Dantonovým).
- 80** Kdo nevěří v Bha, musí si vyrobit bůžky, pravil již dávno kdosi, jenž tomu rozuměl (Efrém). Maratovi prokazovali jakobíni božské pocty, jeho poprsí bylo vidět všude, jen v katolických krajích kříže nebo obrazy Madony. Na náměstí v Carroussel zřízena pyramida, v níž uschována jeho vana, kalamář a lampa; dnem i nocí tam stála stráž, jeho srdce bylo ve schráně, před níž hořelo věčné světlo. Při jeho pohřbu konána apotheosa, jeho mrtvolu chtěli vozit po všech departementech, ale sešlo z toho (byl červenec, M. byl syfilitik). Bylo slyšet slova: „Ježíš byl prorok, Marat byl Bůh.“ (Viz kap. 20. č. 57.)
- 81** Robespierre jaksi cítil, že nevěra srdce neuspokojí; proto ve své otcovské dobrotě se postaral národu o náhražku za křesťanství a dal mu „nové náboženství“. Zavedl úctu Nejvyšší bytosti (uctívání bohyně Rozumu se také jaksi přejedlo); celá Paříž se těšila a vyšňořila k svátku, a jak byla zklamána! Srdce ani žaludek se nedá náhražkou osídit! Přišel slavný den... Robespierre má řeč: „Stvořitel přírody spojil všechny smrtelníky nezměrným řetězem lásky a štěstí; proto nechť zhynou všichni tyrani, kteří se osmělí tento řetěz zlomit.“ To bys byl musil oběsit napřed sebe! - Téhož dne vydal konvent hlavy všech Francouzů do rukou Robespierrových, odhlasovav na jeho popud zákon, že lze bez vyšetřování odpravit každého „podezřelého“. Se slovem tyran a národ se tehdy tro-

pil humbuk; každý darebák, kterého napadla nějaká ničemnost, řval z plných plic, že to je „vůle národa“, a nikdo si netroufal této „vůli národa“ odporovat ani slovem. Onu slavnost „okrášlili“ jinoši zpěvem, při němž opakovali tento duchaplný refrén: „Dříve než odložíme své triumfální meče (seděli celý život za pecí!), přísahejme, že zničíme nepravost a tyrany.“ Pak přišly na řadu dívky; slibovaly, že si nevezmou nikoho, kdo by nesloužil vlasti (sloužilo se jí tehdy hlavně hubou), načež měla být spálena papírová socha nevěry, a z popela měla vyvstat socha moudrosti - program kázal: „Jakmile se objeví, budou se řínout z očí všech proudy slz radosti a děků.“ Ale vlhký papír pomalu hořel, a tak vylezla socha moudrosti s obličejem černým jako noc; to však nevadilo Robespierrovi, aby neodříkal naučenou řeč o její kráse. Pak průvod; místo nebes s Velebnou Svátostí jel vůz tažený osmi voly... ze zástupu se ozývaly hlasy o Robespierrovi: „Pohleďte na to hovado, nechce se stát bohem? Ty mne svým náboženstvím zpitomíš.“ Při návratu (Robespierre nesl velkou kytku) mu šlapali na paty tak, že musil utíkat jako „švec z jarmarku“. R. při tom fungoval jako nejvyšší kněz, a tím se učinil všem směšným... kněžské úkony, nemaje kněžského posvěcení! (Lacordaire.)

82 Týž člověk začal styky s Kateřinou Théotovou, 70letou bláznivou ženskou; prohlašovala se za novou Evu, jež přinese světu vykoupení, a nazývala se matkou boží. Divno, že tato bláznivá sekta našla v oné osvícenské době tolik přívrženců, není-li pravda? Robespierre byl od ní nazýván synem božím a vykupitelem lidstva, a on nebyl proti tomu. Vilat pravi: „Lybijský Psapho naučil papoušky říkat: ‚Psapho je Bůh‘, a pak je pustil do světa. Robespierre místo papoušek má ženské; celý mrak takových jest kolem něho; jedna stará baronka udává tón, jak se mu mají klanět, a neustále opakuje: ‚Tento Robespierre nemá sobě rovného, jest pravý bůh, je syn nejvyšší bytosti‘...“ Théotová ho uznávala za anděla pomsty, za slovo boží, za pomazaného Páně, ježž předpovědělo Pismo, jenž rozbije modly a srazí titány. Když v konventě mluvil, byly galerie plné ženských, a ty mu tleskaly; když pracoval o svém náboženství, dostával dopisy se všech stran, nazýván spasitelem Francie. Alexander Veliký nemohl být pyšnější než on, když se dal prohlásit za syna bohů (Ammon a Zeusa). Robespierre také „opravil“ evangelium, „přičinil“ k němu: „Kdo je tvůj bližní? Jen republikán je pravý člověk. Royalisté, kněží a mírní republikáni musí být zničeni.“ Na tohoto pátého deuteroevangelistu katechismus nové sekty zapomněl!

83 Nenávist vůči Kristu a jeho víře šla ve velké revoluci tak daleko, že odstranili i křesťanský letopočet a zavedli éru svou; počítali léta od zřízení republiky, čímž přefali svazek pojící je s kulturní Evropou a sestoupili na úroveň Turků, jediného evropského národa, jenž měl éru svou. Dne 22. září 1792 se tak stalo, a svůj krok odůvodnili takto: „Kněží zavedli pro každý den nějakého svatého; ti musí z kalendáře ven, místo nich musí nastoupit předměty užitečné v domácnosti, hospodářství atd.; ty mají větší cenu než kosti z katakomb“ (jako by katolická úcta světců byla uctívání kostí!). Rok rozdělen na 12 měsíců po 30 dnech, měsíc ne na týdny, nýbrž na tři dekády po 10 dnech, Pět dnů na konci roku bylo pět svátků: svátek nadání (génie), práce, skutků,

odměn, náhledu (de l'Opinion), a v přestupném roce ještě den revoluce. V měsíci Vendémiaire byly dny zasvěceny takto: 3. kaštan, 5. valach, 7. řepa, 11. brambor, 15. osel, 25. vůl, 29. ječmen, 30. sud a tak to jde dál; hrábě, hnůj, lopata... jaká víra, takoví svatí! Chrámy byly proměněny v klubovní místnosti (ještě že nerozbořeny!), místo pokladniček pro milodary chudým byly schrány pro anonymní udávání a denunce, nad lavicemi žen stál ohyzdný nápis. Nepřirozeně dekády (desátý den klid) byly i dobytku zdravotně neblahé, a lid nikdy nenavykl tomuto počítání; po 14 letech kalendář doživořil. „Idea křesťanského kalendáře jest: ‚Vzhůru srdce, hledej nejprve království Boží‘. Revoluční kalendář hlásá: ‚Břicho... to musí být především upokojeno‘. Hověje smyslnosti leze po zemi, místo co by se rozněcoval k velkým a šlechtným činům vzpomínkami na heroické postavy z dějin lidstva, na blažené světce, kteří jsou nám vzory ctnosti a obětavosti, příklady vítězství nad sebeláskou...” (Jan Weiss.)

- 84** Ovoce bezbožnosti a nevěry... Mémoires sur la Vendée popisují revoluci: „Jaký to rozdíl! Jak jiný to večer než bývaly někdejší večery v době štěstí! Stáda s hlasem zvonců spěchala domů, a když se rozhlaholil večerní Anděl Páně, nechaly ženy práce a vedly děti naproti manželům, všichni se objali a pospíchali do chrámu k božskému Spasiteli, před obraz svaté Panny. Tyto vzpomínky jsou dnes tím bolestnější. Nikdy nezapomenu na onen večer, kdy jsem stál nad spálenou osadou, kde všichni pobiti a domy v troskách.”
- 85** Revoluce byla dobou hladu a všeobecné bídy. Pole byla neobdělána, sedláci žalařováni, když nechtěli dávat obilí za assignaty („papírky“, papírové bezcenné peníze), když žádali víc než maximální cenu konventem určenou... prostě proto, že byla nemožná. Zamořský obchod vázl, jen tu a tam se objevili v přístavě piráti. Továrny, které nepracovaly pro válku, byly mrtvé, bez práce, a v Paříži samé, kde přec byli největší boháči z celé země, byl hlad; jen „vedoucí“ se měli dobře.
- 86** V Lyoně umíral r. 1792 nevěrec; slyší povyk, zvony, volání, ptá se syna: „Co to je?“ „Prohlášena republika.“ „Visí už všichni kněží?“ „Neslyšel jsem ještě.“ „Tak to tedy není ještě svoboda ani republika.“ *Voltaire*: „Vyžehněte theology, a svět bude mít pokoj... křesťanské náboženství zaplavilo svět krví.“ Škoda, že nebyl o 15 let déle živ, aby se dočkal oné blažené doby, kdy revoluce všechny kněze vyhnala; a po nich? Došlo na neznabohy. Požíral druh druhá!
- 87** Připojujeme obrázky z 19. stol. Francie může na sebe obrátit slovo Napoleonovo: „Bourboni se z dějin ničemu nenaučili...” Tvrdá lekce, kterou jí hrůzovláda nevěry dala, pomohla jen na několik desetiletí. Ve stol. 19. byla země Robespierrova nanovo představitelkou oficiální nevěry a semeništem proticírkevních akcí. Komuna r. 1871 řádila o málo lidštěji než její sestra r. 1793, ve dnech 18. března - 28. května pustošila chrámy, kláštery, pálila nejvýstavnější budovy, ničila nejvzácnější památky, nevyjímaje ty, které přečkaly bouře dřívější, 23. máje zastřelen arcibiskup a ostatní „rukojmi“, po osmidenních pouličních bojích konečně přemožena.
- 88** Uplynulo sotva deset let od války s Německem, kde Francie tak zle doplácela na nesmyslnou politiku Napoleona III. Nepoučena novou metlou začala

boj proti kříži nanovo. R. 1880 zavřeno 74 kolejí T. J., zabráno 261 klášterů, řeholníci vyhnáni, za rok potom školy laicisovány, 1886 vyhozeno náboženství ze škol; biskupům a kněžím, kteří nesouhlasili s vládními akcemi, odňaty příjmy. R. 1901 vydán zákon, za jakých podmínek prý budou řehole uznány. Asi 500 větších a menších řádů dotud formálně neuznaných podalo žádost za uznání a byly hotovy změnit i stanovy, aby vládnímu nařízení vyhověly. Za rok potom rozdělil Combes všechny řehole ve tři skupiny, učitelské, kazatelské a obchodující (k těmto přičetl i rozjímavé kartusiány!) a zamítl žádosti všechny... R. 1904 se chlubil, že zavřel 14.000 řeholních škol, že jich zbylo jen 3.000, a rozumí se, že i ty brzo stihl týž osud. Na Velký pátek 1904 odstraněny kříže z veřejných budov... ve výroční památku dne, kdy náš Spasitel na kříži pro nás se obětoval. R. 1905 rozluka církve a státu a zrušení všech řeholí.

89 Osvícenská Evropa, tak pyšná na své osvobození z pout víry, nejen nosila paruky a copy, jak se z Paříže komandovalo, nýbrž i věřila, co se v Paříži k věření předkládalo. Arabský Otčenáš („Není Boha kromě Allaha a Mohamed jest jeho prorok“) mohli s dobrým svědomím obměnit: „Není moudrosti kromě našeho rozumu, a Voltaire jest náš prorok.“

90 Max Montgelas, od r. 1799 ministr, provedl mnoho užitečných reforem, ale porušoval přitom bezohledně staré tradice a náboženské cítění katolického lidu, byl zastáncem nauky o všemohoucnosti státu, byl původcem sekularisace v Bavorsku. K jeho cti budiž řečeno, že se přitom sám neobohatil jako jiní zloději církevního majetku; † smířen s církví 1838.

C) Italie.

O tom, jak řádili bezvěreční revolucionáři v Itálii r. 1848-9, se málo ví. Taliáni sami vidí v oné revoluci předeheru a první krok k sjednocení své „krásné Italie“, pročež nad zhovadilostmi revolucionářů přimhuřují obě oči, jako Francouzi nad bestialitami velké revoluce. Pak nedivno, že cizinec si o oněch letech utvoří představu docela falešnou a pojmá je snad jako boj o národní svobodu a osamostatnění z pout „reakcionářského“ Papežského státu. Uvádíme tudíž několik obrázků, uchovaných budoucím věkům očitým svědkem řádění mazzinistických tlup v Římě r. 1848. Bresciani T. J. ve Veronském židu, vzácném historickém románu, do češtiny bohužel ještě nepřeloženém, vypravuje, co sám viděl a zažil.

91 Úvod řečeného románu jest dopis psaný P. Curcimu. „Zatím co vy jste byli u cizího národa pohostinně přijat, chvěl jsem se mezi životem a smrtí, uzamčen v Římě, jenž zevně obléhán francouzským vojskem, uvnitř sténal pod krutou tyraníí lidí, zrádců papeže a pronásledovatelů kněží Kristových. Horší než kanonáda oblehatelů byly krutosti, které diví republikáni páchači na kněžích a klidných občanech. Přepadali je na ulicích, vlekli do žalářů nebo k St. Callisto, kde byly lidské jatky. Často jsem viděl starce kněze, přepadené na ulici dvěma revolucionáři, kteří jako tygři se na něho vrhli: „Zemři, bídáku!“ Pažbami ho hnali před sebou k zabíjení.

Vnikali do domů, slídíce a hledající zlato, šperky, kněze nebo jiné nešťastné, kteří byli od slidičů udáni. Bezprostředně před mou skrýší bydlil španělský šlechtic, po němž slídili, protože byl katolík. Přepadli znenadání v noci dům, vypáchili dveře, proslídili vše, vylámali skříně, ruinovali tapety, propíchali slamníky; nenašli sice španělské kokardy, které prý měl na skladě pro „nepřátele republiky“, zato španělské doublony, na které se chtivě vrhli, a nadto 20.000 tolarů. Já se bál, že prorazí podlahu a najdou můj úkryt.

Chodil jsem v civilu s vousem; ale ti kati čenichali a vyčenichali každého kněze, podle kroku, držení těla atd. Mnohý přestrojený kněz se prozradil, jakmile se na ulici objevil. Dva měsíce jsem dlel v úkrytu, na židli, přecházeje po pokoji. Dvakrát nebo třikrát jsem se v noci odvážil ven; potkával jsem opilce s karabinami, pistolemi a meči, zuřili, proklínali, tupili Boha, prováděli nečistotu. Plné ulice jich byly! Na každém rohu byly barikády, úzké uličky plné hnoje.

Mazzini a Zambianchi osvědčovali později před celou Evropou, že za doby obležení bylo v Římě kostelů šetřeno a kněží v úctě! Nuže, rozbíjeny zpovědnice, bořeny kazatelny, drancovány kostely, páchány svatokrádeže. Když Řím dobyt a francouzští vojáci vnikli do chrámu sv. Pankráce, zděsili se toho, co tam objevili. Pusté ohavnosti. Obrazy byly dýkami seškrabány, místo nich malovány ohavnosti; urnu s ostatky světce mučedníka vyprázdnili a užívali jí co nádoby k , a pak tím mazali oltářní kameny. Hroby znesvěcovány, zvony snímány s věží. Před očima Francouzů byl na Corso přepaden kněz, probodán, oči vypíchnuty, jazyk vyříznut, život rozříznut, útroby vyrvány, jimi zardoušen. Jiní kněží trháni na kusy. Když maršálek Oudinot vnikl branou sv. Pankráce do města, oddechli jsme si všichni, a já se vrátil do profesního domu al Gesù.“

92 „Jaká to s v o b o d a, když občan nesměl vlasy česat, jak by chtěl, nýbrž na jednu stranu, jak revolucionáři kázali, nesměl se objevit leda s vousem té podoby, té špice, a byl insultován od každého kluka, když se objevil jinak! Kdo se proti tomu ozval, byl zpátečník a pomlouvač národa! Když přišla zpráva o pařížské únorové revoluci, jáসা luza, špinaví otrhanci, kteří za sklenku kořalky prodali ráj, zapřeli Boha, vyvrhelové galejí. Podplacení (bečkou pálenky) chodili po ulicích a vyli jako vlci, nevědouce, co a proč, nerozumějící tomu, co jim bylo nakomandováno.“

93 V Orvieto zaplacená smečka luzy, aby šla před dům T. J. a řvala: „Ať žije Gioberti.“ (G., nepřítel jesuitů, autor štvavého románu Moderní jesuita.) Naproti kláštera bydlil jakýsi Giberti; luza neměla zdání, kdo onen Gioberti je, proto místo před klášter se shromáždila před protější dům a řvala: „Ať žije pan Giberti.“ (Toho znali!) Pan G. se objevil na balkoně a poděkoval za serenádu, načež spokojeni šli domů.¹

¹ Marně jsem pídil po italském originále Brescianova románu. V německém překladě jsem četl, že v Římě podplacena luza, aby řvala: „Es lebe die Bulle Ganganelli,“ ať žije bulla Klimenta XIV., dřívějšího kardinála G., jenž zrušil řád T. J. Luza prý místo toho řvala: „Es lebe die Buhle G.“, ať žije děvka G.

- 94** Na Sardinii to dopadlo hůř. Tam se podplacená luza ptala, kdo jest onen pan Gioberti, jenž se o ostrov tak zasloužil? Dostala odpověď: „Bohatý obchodník obilím, jenž v letošní ostrovní bídě vypravil dvě lodi na Sardinii, což jesuité zmařili.“ Luza rozbila jejich koleje, a kdyby jim byl jediný jesuita padl do rukou, byli by ho roztrhali.
- 95** V Římě rozbíjeny císařské znaky. Náhodou jde mimo honec se svým oslem, na něho kusy naložili, vedli na náměstí del Popolo, a tam na hranici vše spáleno. Pak se ale ozval jakýsi římský Pepík: „Římané, ten osel musí umřít, neboť nesl císařský znak, a tím se stal bezectný.“ To ovšem nebylo honci právě po chuti; kdo mu osla nahradí? Nepozbyl duchapřítomnosti a zvolal: „Římané! Není dovoleno to zvíře zabít, neboť to jest italský osel, má svatou krev v žilách!“ „Výborné! Je to svatá italská krev!“ Vedli ho k Tibeře, tam ho důkladně omydlili, a očištěn od rakouské poskvrny vyšel z mokrého živlu. To jsou samozřejmě nevinnosti. Ale co vraždy, páchané na ulicích za bílého dne na poctivých občanech? Vrah vždycky zmizel v zástupu luzy, která mu umožnila a usnadnila útěk, jsouc neustále pohotově, jako na stráži, aby ničemníky skryla.
- 96** Po ulicích Říma, ještě než papež z něho prchl do Gaety, nedbajíce že on, světská hlava Církevního státu, nechce o válce ani slyšet, se ozývalo volání: „Do zbraně! Do boje! Proti Rakousku! Vlast volá své hrdiny! Svoboda Italie vás očekává na lombardských polích!“ Ale ti, kteří mládež do boje štváli, sami zůstali doma, především Mazzini, strůjce revoluce a po ne-jedné stránce podoben Mussolinimu. I kněží se dali zfanatisovat, nedbajíce rozkazů a zákazů papeže, jenž byl jejich dvojnásobnou hlavou, církevní i světskou; rvali nezkušené bláhové jinochy, vlastně ještě děti, z náručí matek, a posílali je krvácet na lombardské bojiště. „Má žena by mu (jednomu z těch kněží) byla oči vyškrabala!“ praví jakýsi Říman. Pius IX. se vzpíral vypovědět válku Rakousku, říka, že jest otcem všech věřících; nechtěl se spojit se sardinským králem k boji, naříkal, že mu kazí jeho jinochy, jeho mládež. „Svatá válka...“ I kněží se oddávali sebeklamu a ilusi, jako by osvobození Lombardska z nadvlády Rakouska bylo totéž, co osvobození Palestiny z poddanství Turků. „Svoboda! Celá Italie bude naše!“ Kdo o tom zapochyboval, byl zrádce, nepřítel veřejného blaha, svatokrádce. Brzo viděli ovoce, jaké ten strom italské svobody přinesl. Rozdvojení rodin, bratr proti sestře, rodiče proti dětem, i manželé a snoubenci rozdvojení, jeden druhého nazýval zrádcem a jesuitou.
- 97** Vojsko vytáhlo... „Bratři! Dbejte, abychom při svém návratu nenašli v Římě ani jediného jesuitu! To náš odkaz!“ „Přisaháme! Očistíme Řím od té skvrny!“ Tak volali a slibovali u vína a plných stolů. Vojsko... Luza a svedení jinoši! Vše vypili a zničili, a přitom řvali: „Ať žije Italie!“ Honce obírali o mezky, od vozů odpřáhli násilím soumary, loupili kláštery, vyháněli řeholníky i sestry, týrali kdekterého kněze, jako psi po zvěři slídili po jesuitech. Na bojišti krváceli a umírali svedení akademikové, ničemové z boje utekli nebo se schovali; zato v Římě dávali najevo kuráž nepřekonatelnou - když šlo o bezbranné!

- 98** V kteréš hospodě měl jeden z těch demagogů paličskou řeč: „Jsme zrazení! Není pomoci leč zmocnit se poštovního tajemství. Na poštu! Zmocnit se všech dopisů a balíčků, číst, co se vyjednává mezi králi a jejich vyslanci a konsuly, číst všechny dopisy, i papežovy, kardinála sekretáře, i kardinála penitenciáře.“ Tedy dopisy týkající se rozhřešování těch, kteří upadli v církevní tresty a nemohli být doma od svých kněží rozhřešeni. Poštovní úředníci musili té smečce vydat všechny dopisy jako pocestný lapkovi tobolku. Národní garda s naplněnými kabáty a přilbami táhla na Kapitol, a tam je četla před lidem; lid prý má právo znát zradu svých tyranů (papeže!). Bresciani k tomu podotýká: „Z celé Itálie dostávám dopisy, že prý lžu, jen Římané mi to neřikají, protože to sami viděli! Osvědčuji, že nesdělují ani tisícinu toho, co se v Římě dalo. Co Řím stojí, neviděl nikdy Kristus takových ohavností, nikdy nebylo toto město poskvrněno takovou nízkostí.“
- 99** Mazzini byl podle Brescianova tvrzení horší než Hassan. Dal své oběti zákeřně zabíjet na nejoživenějších ulicích a náměstích za bílého dne, před očima papežské bezpečnostní stráže, v soudních síních, v museích, na ložích nemocnic, ba i na stupních oltářů. Jeden kněz byl zabit při pozdvihování v plném kostele! Krvavý kodex Mazziniho praví v § 45: „Kdo nevykoná rozkaz vraždy, bude sám odsouzen na smrt.“ Bresciani: „Hassan omezoval své vraždy na Libanon, Antilibanon, Persii, Armenii, Mesopotamii. Mazzini je prováděl po celém světě. Jedna oběť zasažena kulkou, když vystupovala z lodi v nejvzdálenějším přístavu, druhá, když vsedala na velblouda v Habeši, třetí na bleskových dráhách Argentiny nebo U. S. A., jeden zasažen v Guayaně, druhý v Kalifornii, třetí v Nové Kaledonii. Mazziniho soudní tribunál byl horší než pověstná féma ve Vestfálsku ve 12-14 stol., kde soudce byl zároveň katem... Proskripční listiny, horší než za Sully... V Bologni, Livorně, Ankoně a jiných italských městech bylo takto zákeřně sprovedeno ze světa více občanů než kulkami Rakušanů v mnoha bitvách.“
- 100** Za Lungorou byla pravá pekelná jeskyně, kde uctíván satan; viz o tom Pod korouhví K. 74. Tam se noc co noc shromažďovali, tam osnovali spiknutí, atentáty, vzpoury, povstání, vraždy, tam žháři dostávali instrukce: „Tam do té stodoly běž, do toho krámu.“ Tam míchaný jedy jako v císařském Římě, jimi odklizovány paní a dívky, které jim padly do rukou a jichž nebylo lze skrýt. Do r. 1581 tam objeveny skladiště vitriolu a ohavnosti daleko horší.“
- 101** „Dosud jsem zvěděl o třech obětech rafinované zloby; jednu z nich jsem sám těšil.“ Pak líčí: „V jednom zámku hledali poklady, tam prý skryté. Rozpadlým temným klenutím, které bylo docela porostlé mechem, se dostali k točitým schodům, po jejichž obou stranách byly vchody do kasetmatů. Zima, vlhko... Konečně v hlubině přišli do černé chodby, zvané Vlčí chřtán, a tam objevili díry, do skal základů vydlabané, kdysi žaláře, 6-8 pídí dlouhé, že nebylo lze v nich se položit, a tak nízké, že nemožno v nich se postavit. Byly to hroby pro živé lidi. Některé byly na zevnější straně hory, o níž se zámek opíral; ty měly nahoře otvor pro vzduch a světlo. Některé však byly vtěsány dovnitř do skály, a tam byla úplná tma, byly to otevřené hroby

opatřené vytahovací mříží; tam v středověku věznění zajatci nebo zločinci, aby za živa shnili; nikdy tam nevniklo světlo, smrt hladem a bídou byla jejich údělem. Tu slyší Aser (hlavní osoba Brescianiho románu) zdola hlas, slabounký... „Kdo tam?“ „Sestupte po kamenných schodech!“ Po deseti stupních se dostal ke dveřím docela zabarikádovaným; odstrčil trám, vytáhl zrezavělý klíč, a užíel na shnilé slámě postavu, na níž nebylo vidět, je-li muž či žena. Vlas splýval přes obličej, šat vlhkem shnilý, padal v kusech s těla, plesnivý, místo nehtů drápy, nahé nohy omrzlé, žluté, plné boulí, kostlivec. V díře kus chleba, džbán vody a hrnec. V rukou shlédli mosazný krucifix, docela zelený, povrch od neustálého vinutí ke rtům lesklý. „Kdo jsi?“ „Ersilia, 18letá, deset měsíců jsem zde.“ Ubohá přivírala oči, nemohouc snést zář pochodní. Zazděná... „Od koho?“ „Od bratra! Můj jediný bratr, přítelem získán pro Mladou Itálii; marně jsem mu domlouvala, ďábelský přítel ho držel v tenatech. Jednou v září 1848 byla na zámku společnost; po večeři sluhové odešli, já slyšela, jak ve vedlejší místnosti sestavují proskripční listinu. Slyším slovo jeho přítele: „Ne, ten bídák musí zemřít, komité ho odsoudilo na smrt.“ Bratr: „Jest otcem mnoha dítek!“ Druhý: „Tys zbabělec! Ten zrádce musí umřít!“ Vtom jsem zavadila o vázu a shodila ji; ve mžiku vrazili ke mně... „Co tu děláš zrádkyně?“ Musila jsem do svého pokoje. Ráno bratr ke mně, zuřivě mi klade dýku na prsa: „Slyšelas ta jména?“ „Neslyšela!“ Vzal mne pak na procházku; tam čekali zjednaní pochopové, přepadli mne a zaveklí mne do této díry.“ Vyšetřováním se pak zjistilo, co bratr o ní namlouval svému okolí..., že prý jest na návštěvě u příbuzných!

102 Markýz František Bourbon del Monte, plukovník, dobroděj, nechtěl zradit svého pána, Pia IX., jemuž přísahal věrnost. Jednoho večera se do jeho pokoje vplížil zákeřník a hnal se na něho s dýkou... Nebýt správce, který ho viděl plížit se do domu, nebyl by mu markýz unikl! Ze vzteku, že mu oběť unikla, probodl vrah čeledína, kterého náhodou dole potkal. „Když jsem nemohl proříznout hrdlo tvému pánu, proříznu je aspoň tobě!“ Bresciani: „Jaký to zvířecí duch ovládal Mladou Itálii! Když unikla oběť, vrhli se na služebníka!“

103 Jiný lidumil, Annibale Rodini de Faenza, zákeřně odklizen. Tři bratři Borghigiani byli probodáni před očima manželek a dítek; zákeřníci se dostali do jejich domů v uniformách národní gardy. Inspektor Angelo Ballardini jim dal pokyn: „Dát jim smrt pomalu srkat!“ To svědomitě splnili, zasadili jim 30 bodných ran! Tedy stejná krvežíznivost jako u Alžběty anglické! Manželka jednoho prosila, aby mu popřáli alespoň tolik života, by mohl vykonat sv. zpověď, nadarmo! Jako Dolfuss, rakouský kancléř, a Hitlerovy oběti!

104 Ant. Placucci patřil též k spiklencům; ale poněvadž nebyl dosti krutý a poněkud mírnil jejich zuřivost, byl proboden za bílého dne. Haultes, velitel druhého švýcarského pluku, byl proboden při jedné národní slavnosti.

105 Jak vykonán atentát na státního sekretáře de Rossi? Připraven a smluven ve Frascati: zda při vystupování z vozu či na schodišti papežského paláce

či v předsíni; 20 zákeřníků, ke každému kousku pohotových... tři se nabízejí, rozhodne los. Sešli se pak v noci v jeskyni na Esquima, všichni stejné ráže; jeden spiklenec, pravý Katilina, je povzbuzuje: „Ze špice vaší dýky musí kanout svoboda! Přísahajte (u satana?), že ten, na koho los padne, dostane do prsou špici sám, bude-li váhat!“ Odebrali se do vedlejší jeskyně, kde je očekávali mužové s pochodněmi. Na zemi prostěradlo, cosi zakrývalo... tři mrtvolky! Na nich se měli cvičit, jak vrazit své oběti dýku do krku. „Zde hlavní tepna; zkus rázem!“ „Musíte dát pozor, aby krk byl volný, aby nepřekážel límec. Jeden z vás musí do ministra vrazit loktem, aby se ohlédl, přitom tepna více vynikne, v tom mu vrazíš dýku do krku a zmizíš.“ Nacvičili; 15. listopadu se ubírá do paláce, nedbaje výstrah. Jedna dáma mu píše: „Dnes jste syn smrti, vyjdete-li z domu.“ Prosi papeže za požehnání; i ten ho varuje: „Nechoďte, ti jsou schopni všeho!“ Msgre Marini: „Hrabě, vaše tvrdošijnost bude vaší zkázou! Na schodech kancellarie vás čeká smrt!“ „Povinnost volá a Bůh mne bude chránit!“ Dopadlo to, jak předpovídali. Nacvičení zákeřníci provedli přesně svůj plán; ministr stoupá po schodech nahoru, každý stupeň namáhavěji. „Prase už je zaříznuté!“ prohodil kdosi dole. Na 15. stupni se konečně zhroutil; luza pak nesla vraha vdově a sirotkům pod okna a opěvovali vítězný čin.

106 V den, kdy Rossi zavražděn, podniknut útok na papežský palác Quirinal. Myslili, že řevem vylákají papeže na balkon, za sochou Polluxovou byl připraven zákeřník s karabinou. Samá „svoboda“, jen papež s kardinály se nesměl z Říma ani v Římě hnout, byl zajat ve vlastním domě, a jen lstí cizího vyslance se mu podařilo uniknout do Gaety. Po jeho útěku kradla luza zlato, stříbro, kalichy, paramenty z paláců kardinálů a prelátů, z oken vyhazovala obrazy a nářadí, loupila koně, kočáry, hedvábné a sametové látky jakož i pozlacené bronzové kusy prodávala židům, a co se nedalo prodat, zapálili i s palácem, a jako posedlí satyrové skákali kolem ohně s huronským řevem.

107 Bresciani měl v jednom vězení co dělat s děvčetem, které se konečně dalo pohnout, že se k Bohu obrátilo, a pak mu sdělilo: „V rotách Garibaldiho i v bandách lupičů byla celá řada ženských (to bylo ostatně všem známo). Tropily nejohavnější zločiny, hanobily kostely, v tajných schůzkách šlapaly po Velebné svátosti, přísahaly ďáblu věčnou věrnost, že prý ani ve smrti se ke Kristu neobráť.“ Jedno takové děvče podřízlo v Romagna nejednomu knězi hrdlo, více než jednomu klidnému občanu prostřelila pistolí hrud.

108 Jednou padla soudcům do rukou 25letá dívka v mužských šatech, pod šatem dvě pistole, šla zavraždit faráře! Zapálila už čtyři domy, které jí byly určeny. Soudcům řekla do očí: „Uniknu-li z vašich rukou, proříznu faráři krk; neuniknu-li, udělá to jiný místo mne.“

109 Římští demagogové přetrumfli nejsurovější vrahy minulých staletí, v zákeřnictví se jim odvahou nevyrovnal nikdo, ale před nepřitelem utíkali...

pověstná italská zbabělost!¹ A jest známo, že zbabělec bývá největší ukrutník, když se domůže moci anebo když se mu dostane do rukou slabší. Do deště kulek se jim nechtělo, ale v Římě mezi bezbrannými měli odvahy za deset. Noviny Pallas psaly posměšně v srpnu 1848: „Dne 3. srpna v jednu hodinu v noci skončil život dýkou chirurg Zauli. Není prázdného kouta na celém světě, který by skryl toho, kdo ze spravedlivých (??) důvodů jest poskřibován.“

- 110** Italské noviny psaly: „Rakušané pekou děti a ženy na oštěpech jako australští lidojedi, Chorvaté napichují děti na bajonety, pekou, požirají...“ Bresciani: „Chorvaté byli vždy stateční, lidumilní a plni lásky. Nestane-li se Itálie chorvatskou, t. j. nebude-li mít tolik lásky k víře jako oni, neupustí-li od změkčilosti, přepychu a sobectví, nebude nikdy svobodná.“ Faktum jest, že zhovadilosti prováděli Taliáni, nikoli Chorvaté. U Treviso padlo italským vojákům do rukou několik uprchlíků z Modeny, a třebaže osvědčovali, že jsou dobří Italové a že neměli zrádných úmyslů, vrhli se na ně, pomalu je dýkami a noži rozřezávali, kůži z nich stahovali, a nakonec jako milost jim vehnali několik kulek do těla. Zabíjí leželi na zemi, oči z důlků visely přes tvář, prsty usekány, ústa rozříznutá...

Snad pro změnu by bylo radno někdy místo inkvisice mluvit o těchto bestialitách, jimž podobných se nedopouštěli ani nejkrutější inkvisitoři! Jenže... Ovšem, však si rozumíme, tam to byli dominikáni, zde neznabozi; proto o těchto se zachovává hluboké mlčení, tvrdosti a krutosti katolických soudců se nadsazují a malují v nejpříšernějších barvách!

- 111** P. J o u r d a n T. J., Portugalec, vyhnaný z Petrohradu 1815, poněvadž mnoho ruských šlechticů obrátil k pravé víře, působil od r. 1820 v severní Itálii, nescetné židy a protestanty obrátil, teď všechna zuřivost proti němu. Honěn v Piemontě z města do města, na smrt nemocného nechtěla přijmout žádná nemocnice a žádný člověk pod střechu, protože nesměli, na nosítkách v kruté zimě dopraven do Nizzy, kde stařec brzo potom skončil. Jesuité odvážení přes

¹ Taliáni v letech nedávno minulých... Fotografie, jak duce „mluví“ k národu nebo k mládeži... Hubu tak rozevřenou, jako by byl s to zadávat celou Evropu, nerci-li toho, kdo by se postavil na odpor, a ve válce Řekové byli hravě s Mussolinim a jeho armádou v Albánsku hotovi. Němci, nenávidění kdysi Němci, jim musili přijít na pomoc, Itálie, evropská velmoc, by si sama nebyla s malým Řeckem poradila! Mimochodem podotýkám, že M. byl neznaboh; při vyjednávání s Vatikánem a po něm svou nevěru zastíral, ale v soukromém životě se nikterak svou nenávistí církve netajil... zůstal, jaký byl. „Nenávidím kněze v taláru a ještě více kněze bez taláru (katolický laický apoštolát). Divím se, že Němci nezrušili vánoce, svátek, který připomíná narození jakéhos žida. Katolictví dodělává...“ Vasal Hitlerův, na jeho přání dal zastřelit ministra Ciano, manžela své dcery Eddy, 11. ledna 1943 ve Veroně. V době, kdy i naši katolíci a kněží k němu vzhlíželi s úctou a respektem, mluvil jsem o něm tak, jak zde o něm píši, jak mi mohou dosvědčit členky mého exercičního kroužku. Zdá se tedy, že jsem ho prohlédl lépe než i věhlasní politikové; zmiňuji se o tom proto, že i o jiných jsem mluvil jinak, než jak o nich soudí běžné mínění, a že tedy ti, kteří můj úsudek pokládali a pokládají za nesprávný, mohou z tohoto případu vytušit, že asi příliš mnoho nikomu nekřivdím, ať jde o Husa nebo o jistého odpadlíka nebo o jisté činovníky.

hranice Piemontu do Karrary byli cestou od luzy poházeni blátem a hnojem; zavírali oči, aby neoslepli. Kdyby někdo v davu byl dostal nápad hodit po nich kamenem, byli by ostatní následovali a všechny ukamenovali.

- 112** Dne 24. listopadu 1948 opustil Pius IX. potají své město. Dne 9. února 1849 prohlášena republika... hlasováním! Ministr veřejných prací Sterbini svolal do Říma několik set dlaždičů; přišli s motykami, lopatami a podobnou výzbrojí, vedeni k volbě. Většina neuměla číst ani psát; na náměstí jim odevzdány „volební“ lístky s napsanými jmény, aby je odevzdali na Monte Citorio. Právě tak jednáno s chudými, kteří se živili vyhrabáváním trosek na foru, s vojáky, s úředníky... , kteří nechťeli přijít o chléb, musili přijmout napsané volební lístky a jít „hlasovat“. Na trh přicházeli zelináři s koši. „Než půjdeš na trh, musíš s tímto lístkem jít hlasovat.“ Chudáci nevěděli, co hlasování je! „Musí můj osel také hlasovat?“ Dobrý muž strčil lístek za klobouk a šel k volební urně. Tak vedli, vlastně hnali k hlasování kdekterého kramáře a sběratele starých hadrů; ale ani tak nedosaženo žádoucího počtu hlasů; pomohli si tím, že tytéž hnali k hlasování do několika městských čtvrtí, hlasovali i mrtví, nemluvnata, a poněvadž ženy práva hlasovacího neměly, předělávali jména služek a chův na jména mužská, a pak se už někdo našel, kdo lístek zanesl na místo určení. „Otcové vlasti“ nebyli nikdy na rozpacích! Jeden gardista odevzdal 30 lístků! Pak se hlasy veřejně četly; jenže leckdo si ztropil legraci, „otcové“ to přehlédli, a tak se lid dověděl: „Volím papeže Sixta IV., volím praděda satanova, volím kata, který vás oběsí...“

K čemu volby, kdyžť všude vládlo násilí, a násilím bylo lze provést převrat? Aby mohli před tváří Evropy své násilnictví maskovat a říci, že papež zbaven světské vlády z vůle římského lidu! Noviny pak psaly: „Lid, naplněn svatým důstojenstvím, v pocitu a zralosti k svému zmrtvýchvstání, ve světle občanské svobody, přistupoval radostně a slavnostně, aby volil své zástupce.“

- 113** Zvolený „president“ Mazzini se dal privátně titulovat „král“, do jeho pytle steklo všechno zlato celého Říma, z kostelů, paláců, hrobek, kde ani zesnulým nepopřáno klidu, vylamovány kameny a seškrabována malta se zdí; jako slidící pes pátral, a přitom vydával papírové peníze! Sebral všechny zlaté, stříbrné a vůbec kovové mince z dob papežské vlády, na papírky napsal: „100 scudi, 50 scudi, 2 scudi...“; ba i drobné peníze byly z papíru: „10 bajocchi, 50 bajocchi...“ Když nemohl hospodský papírové peníze proměnit, odešli „zájemci“ bez placení, zadarmo se nacpavše a napivše.

- 114** Ve Vicenze řádili Taliani hůř než Vandalové, ničili malby Tizianovy, Tintorettovy a jiných Mistrů, bajonety je probodávali; hledající zlato trhali drahocenná křesla a pohovky, rozbíjeli vzácný nábytek, zrcadla, seškrabovali fresky, drtili piana, harfy, rozbíjeli Raffaelovy mědirytiny. „Rakušané byli přes 30 let pány města a okrášlili je, Italové, s láskou od obyvatelstva přijati, se mu špatně odvděčili.“ Když Vicenzy zase od Rakušanů dobytý (Radecký!) a Italové poraženi, vrátili se dobrovolníci do Říma a byli zasypáni deštěm květů; senát jim šel s lidem naproti, na hlavu jim kladli vavřínové věnce.

(Bylo to za mezivládí, papež mimo Řím!) Aby vrátivší se vojáci ukázali, jací jsou hrdinové, nešli do bytů jim vykázaných, nýbrž vrhli se útokem na profesní dům (klášter) T. J., jenž nebyl hájen chorvatskými děly; tam v bráně zákeřně zavraždili P. Ximenesa, na obrazu sv. Ignáce vypíchali oči, plivali na něj, rozškrabali obličej a pak hodili na smetiště. Obraz nejsv. Panny pokáleli hnojem za ohavných blasfemií, bajonet jí vrazili do prsou, a pak obrazem zatopili pod kotlem tropice si posměch, že Madona bude kuchařkou; s krucifixem uspořádali posměšný průvod, bajonety jej probodali, ruce a nohy usekali, hlavu ufali... Kdekoli našli v onom klášteře jméno Ježíš (IHS), seškrabovali je jako posedlí.

115 V Janově strhány obrazy a sošky nejsv. Panny, které od pradávně stály a bděly nad branami měst a na mostech, projev lásky věřícího lidu, který takto prohlašoval Matku Boží za strážkyni města... Prastaré obrazy a sochy, od lidu vroucně uctívané! Mazzinisté si počínali tak, že Bresciáni napsal: „Na tomto hnoji nezbytně vyrostly plody všemožné nemravnosti.“ Prodejné ženštiny sváděly veřejně mladé i staré.

116 Celý Janov, od paláců knížat k nejchudší chatrči, zdoben na zdech obrazy a monogramy Ježíšovými a Mariinými. Národní hrdinové seškrabávali, kde jaký obraz nebo monogram uzřeli (IHS, MRA), po žebřících šplhali nahoru jako při útoku na pevnost, zuřice proti jménu Ježíšovu jako Turci při dobytí Rhodu a Famagosty; o letnicích 1848.

117 V Janově se vrhli národní gardisté na kolej T. J., okny vnikli do chrámu, rozbíjeli zpovědnice, obrazy představující mučednickou smrt misionářů T. J. v Číně, Japonsku, Indii, Americe. Pak demolovali kolej, vyhazovali luze okny nábytek, obrazy, knihy (pokud tisícisvazkovou knihovnu nezničili), mimo jiné věci letěly z oken obscenní obrazy, ženské čepce a sukně, pleny... rozzuřený dav řval: „Na šibenici s pokrytci, do ohně s ničemy, smrt bídákům...“ Lid chtěl za gardisty dovnitř, ale nikoho tam nepustili! „My vám sami vyházíme okny, co tu najdeme, můžete se o vše rozdělit.“ Ani ohavný Eugen Sue ve svém Věčném židu takové věci jesuitům nevytýká, a jejich zarytý nepřítel z let osmačtyřicátých Gioberti taktéž ne... Po čase se chlubil kterýsi lékař, jak chytrý kousek provedl, že tyto věci vzal do koleje s sebou a pak je vyhazoval, ba i mrtvé dítě se střechy sousedního královského paláce. Lid řval: „To oni!“ Policejní komisař prohlásil, že zná vraha i matku dítěte a ví, kdo dítě na onu střechu hodil. Bresciáni referuje tyto věci ve svém Veronském židu, za čtyři léta potom, kdy se staly. Janovské noviny - nevěrecké - tehdy samozřejmě ode všeho tíkaly a neznaly se k tomu. Bresciáni odpověděl, že jména pachatelů jsou známa, neuváděl je z křesťanské lásky, uvedl však jméno P. Xavera Gastaldi, jenž byl při oné scéně týrán. Ostatní PP. unikli do královského paláce, byli pak vězněni na lodi, 20 kněží pohromadě v díře měřící 5 m x 4 m, vysoké 150 cm, mezi nimi umírající stařec. To byl vděk za obětavost, kterou věnovali městu před málo lety v době cholery! Představený kláštera, jenž mohl být po uveřejnění těchto fakt vyslýchán (kdyby ho byli chtěli vyslýchat a o jeho svědectví stáli!), byl P. Lucián Guibert.

- 118** Jaký vznik měla sjednocená Itálie? Tak zvaná „Mladá Itálie“ v první polovině minulého století byla tímto macchiavellistickým duchem proniknuta. Ministr Cavour doznal sám: „Bylo by velkým darebáctvím to, co děláme, kdyby to nebylo pro Itálii,“ t. j.: tropíme sice darebáctví, ale protože to je pro Itálii, účel nám posvěcuje prostředky. Garibaldi byl pirát a bandita. Jak se na př. zmocnil království Neapolského? Jak se zmocnil piemontský král ostatních území poloostrova, jak Církevního státu! Do Neapolska vpádl bez vypovězení války, u Papežského státu zbabělec čekal, až se vzdá francouzská posádka z Říma.
- 119** Garibaldi i Mussolini byli bezvěrci. Proto plným právem možno jejich ničemnosti zařadit do kapitoly „Nevěra“. M., nepřítel Slovanů i naší republiky. Jeho noviny po letech zesměšňovaly, co naše legie před r. 1918 v Itálii vykonaly. Slovinci byli radikálně poitalšňováni, ani v kostelech se nesměl lid ve své mateřštině modlit. Když Pius XI. se zasazoval, aby lid slyšel slovo Boží ve své mateřské řeči, vypukl ve fašistické Itálii kravál, že chce Itálii poslovanštit. Ani v domech si nesměli zpívat své slovanské národní písně. Slidiči věrně referovali, z kterých domů se zpěv slovanských písní kdy ozval, a Mussolini si věděl rady... uložil jim daně tak nesnesitelné, že volky nevolky musili od zpěvu upustit.
- 120** M. byl první, jenž slíbil Hitlerovi, že mu ponechá v jeho akci proti ČSR volnou ruku. Jeho zbabělost a věrolomnost se ukázala nejednou. Napadení slabší Habeše... Napřed vroucí přátelství s nacisty, noviny plné toho, jak mocnosti osy zachovávají jedna druhé věrnost, ale když se Hitler pustil do války, zůstali Itálie doma, jako vždy, a vyčkávali, kdo bude prohrávat... Pak se spojí s vítězem a pomohou mu padlého dorazit, a sami pak budou hledět co nejvíce „uškubeť“. Tak r. 1866, načež s Německem a Rakouskem uzavřela Itálie trojspolek. Přiznávám se, že jsem nad tímto bratrstvím už jako student kroutil povážlivě hlavou. Proto mne nepřekvapilo nikterak, když r. 1915 své přátele zradila. Itálie vyhrávala vždy prohnaností své diplomacie, nikdy zbraní a statečností svých vojáků. V poslední válce se jí, jak známe, její diplomatická prohnanost nevyplatila. Vyčkávala, a když Francie ležela, ochladlé přátelství mocností osy zase se rázem vystupňovalo až na bod varu. Francie se divila, jak je možné, že Itálie, která jen jí má co děkovat za to, že existuje (Napoleon III., Solferino!), jí vrazila meč do zad. Když bylo nakonec nacistům zle, nepřekvapilo mne, že je nechala v kaši a za týden po kapitulaci vypověděla svému „příteli“ válku.

D) Mexiko 1926 - 1933.

Jako mladý kněz jsem mluvil se starším misionářem. Dějiny, jako obvykle, byly thema naší rozpravy, a spolu všechno, co s tím více nebo méně souvisí. Sociální otázky, mravní život národů, kultura a civilizace, náboženský život lidstva a postoje moderních států k němu, doby přítomné i minulé. Můj starší společník mínil: „Nechtěl bych za živý svět být živ ve středověku, a vy, myslím, jistě též nikoli. Vzpomeňte na mučírny... Je dnes něco takového

myslitelno? Lidstvo jest přece jen jemnější, odložilo svou někdejší surovost... Krom toho vyhánění z vlasti; na měsíček vás vyhnat nemohou, kam by vás tedy vyexpedovali, kdyby vás nechtěli nechat doma? Cizí stát není povinen vás přijmout, proto nezbývá než aby i jesuity nechali doma v pokoji."

Jen to domluvil, a katolické noviny přinášely neuvěřitelné a přec zaručené zprávy z Mexika. Katolíci mučení, a jak! Jesuité a jiní řeholníci vyhánění, na bezbranných dívkách i dětech páčány bestiality. Dobrý misionář, jehož jsem si jinak vážil, se dočkal toho, co tropil Führer doma, ale nedočkal se již toho, co páchal u nás. Dočkal se alespoň toho, co prováděla nevěra ve Španělsku i jinde.

Netvrdím, že katolíci byli vždy beránci a že ve středověku o krutostech nemůže být ani řeči. Prostudoval jsem politické i kulturní dějiny středověké lépe, než by bylo nejednomu tupiteli této doby víry milé, znám jeho temné stránky nad pomyslením dobře. Ale přesto, že bych podle slov svého uvedeného společníka skutečně nechtěl být živ ve středověku z toho neb obou důvodů, nemohu popřít, že leccos mne v něm vábí a že by nebylo ani kulturní Evropy na škodu, kdyby leccos - ne všecko! - se z oné doby „temna“ vrátilo. Byl tu papež, a jeho slovo bylo přece více respektováno než dnes, kdy na př. nacisté zakázali číst a šířit jeho encykliku, v níž se zastává práv slabých národů na existenci, kdy po ní slídili v klášteřích a zavřeli bez milosti každého, u koho ji našli. Byl sice vyhuben nejeden národ, ale soustavný vyhlazovací boj proti slabým národům neexistoval, neexistovalo soustavné odnárodňování, a šlo-li o národ křesťanský, mohl se jich papež jako hlava církve zastat. Mluví se o zotročení středověkého člověka... Ve skutečnosti požíval svobody, o jaké se policejtské Evropě 20. stol. ani nezdá, a takové ujařmení, jaké jsme prožívali za Hitlera, aniž bychom byli pro ně tak nadmíru nešťastní, nenajdeme v celém středověku; mám na mysli svobodu slova a psaní, svobodu vědy.

- 121** Žurnalista Mac Cullagh, jemuž se podařilo po šest týdnů cestovat v Mexiku, líčí, co viděl. „Věřící katolíci jsou vypovídáni na Mariánské ostrovy, kde vražednému podnebí tisícové podléhají. Jen na našich příslušnících spácháno vkrátce 550 vražd, 850 vyvlastnění všeho majetku, 960 loupeží, 670 ublížení na těle. Kolik zločinů spácháno na příslušnících domácích! Ode dnů Neronových nebylo tak krutého pronásledování vyznavačů Kristových; za hranicemi se o tom nic neví, protože Calles bdí jestřábím okem, aby se do ciziny nedostala ani nejmenší zprávička. Calles a Cruz berou lidem pozemky; za jediný měsíc tak „vydělal“ Cruz 25 tisíc dolarů. Občané jsou bez procesu vražděni. V hlavním městě je budova, okna zastřena, černými záclonami, nápis „Kriminální museum“. Tam ve dne v noci jest činná veřejná i tajná policie; bez přestání přijíždějí zavřená auta, vrata se otevrou, šofér vymění krátce několik slov se stráží, a vrata zapadnou. Znova se otevrou a vyjíždí nákladní auto s mrtvolami, jedno za druhým. Přemnozí v tom brlohu mizí beze stopy. I dívky jsou vězněny, aby je rodiče musili vykoupit, 250 dolarů za jedno. Ulice skýtají stejně smutnou podívanou. Dlouhé transporty zajatých, za nimi opodál jejich příbuzní. Mezi spoutanými vidět i děvčátka v bílých závojích od prvního svatého přijímání. Zvláště v neděli ráno pracoval Cruz horečně; prohledával kdekterý dům, zda by tam

nenášel věřící shromážděné potají někde ve sklepě při mši sv. Při tom se ulice hemží zločinci všeho druhu; vždyť žaláře jsou plny věrných Kristových! Při úředním vyšetřování jedné aféry ve Spojených státech vyšlo najevo, že žurnalistům Hearstovi a jiným bylo od Callesa nabízeno 10 tisíc dolarů za jedinou falešnou zprávu nebo křivou přísahu proti katolíkům mexickým. To doznal i Callesův bratr.

- 122** Dva bratři, Ezechiél a Salvador Huerta, byli zatčeni, aby prozradili úkryt svých bratří kněží; odmítli, o půlnoci byli vyvedeni na hřbitov, tam mrskáni a jinak mučeni, načež odsouzeni na smrt. Jeden si vyžádal svíci, zapálil ji, odhalil prsa a pravil: „Zde vizte srdce, které jest hotovo pro svého Boha zemřít.“ Devět jiných bylo zastřeleno s nimi, všichni na místě pohřbeni a rodinám posláno jen úmrtní oznámení.

- 123** Nejkrutějším způsobem mučení kněží. P. Reyes byl tři dny bodán bajonety; nedostal ani sousta, ba ani kapku vody. Soucitné ženy, jež mu chtěly podat občerstvení, když byl ukrutně přivázán ke sloupu, byly odehnány. Nakonec mu ukrutníci stáhli kůži s nohou, polili mu nohy gazolinem, zapálili, tloukli kolbami, polomrtvého zastřelili. P. Sola se odvolával, že je cizinec. „Máme kulek dost nejen pro Mexikány, nýbrž i pro cizince.“ Tři hodiny zápasil se smrtí; v kaluži petroleje, kam ho postřeleného vhodili, prosil, aby ho vytáhli; nebylo nikoho, kdo by byl ochoten. S napětím posledních sil si pomohl sám, prosil ve strašné žízni o doušek vody, nedostal ani to. Opakoval jen: „Ježíši, milosrdenství.“

- 124** Co tomu říká osvícené 20. století? Roní slzy nad „ubohými“ emigranty a nad „barbarstvím“ tehdejšího katolického vládce, ale o tom, co se v Mexiku děje, ani slova; vždyť to je proti katolíkům, tedy skutek kulturní a lidumilný! Když před lety byl ve Španělsku zastřelen anarchista Ferrer, bylo křiku po světě! Právě tak při popravě podobných Sacco a Vanzetti v severní Americe. Celé týdny o tom psaly noviny tučným tiskem. O tisících katolících v Mexiku bestiálně popravených a vražděných ani slova v novinách. Ba naopak, našli se novináři, kteří tvrdili, že je vylhané vše, co se o pronásledování církve v Mexiku tvrdí, a psali doslova: „Mexikáni by měli svého presidenta do zlata zasadit.“ Právem řekl Pius XI.: „Docházejí nás zprávy o ukrutnostech, neuvěřitelných ve světle civilisace 20. století, a ani slůvka rozhořčení. To vše má být pochováno komplotem všeobecného mlčení.“ Za to psaly noviny široce, co přivezla s sebou černá tanečnice z Paříže do Vídně: 10 kufrů toalet, 137 kostymů, 196 párů bot, 64 kg pudru.

- 125** V Guadalajara bylo 300 dětí uvrženo do žaláře, protože nechtěly poslouchat vyučování o pohlavním životě, od učitele na zvířatech demonstrované způsobem, jenž urážel všechnu jemnost a slušnost. Každá hodina tam počínala popíráním Boha; nikde není Bůh ve škole i mimo školu tak často jmenován jako v Mexiku. Paní chodily ve smutku, děti v černých šatech, muži s černou páskou, mnohá rodina ověsila dveře černým florem.

- 126** Po Callesovi se stal presidentem Obregón, byl však brzy zavražděn. Rozumí se, že jeho vraždu hned připsali na vrub katolíkům, jako Bismarck svého času atentát na sebe katolíkům přičítal. Vrah Toral byl (podle zpráv neutrálního „El Universal“ Mex. 4. listopadu 1928) ve vězení strašně mučen, aby vynutili doznání, že je spolčen s katolíky. Právě tak byl kdysi nelidsky mučen Damiens, útočník na Ludvíka XV., ze kterého chtěla Pompadourová vynutit doznání, že ho navedli jesuité. Když on vypravoval o svém mučení, byl bledý jako stěna a docházel mu dech. „Cítil jsem, jak se mi v těle kosti lámou, omdlával jsem, prosil jsem jen okamžik úlevy. Zavěsili mne za ruce i za nohy na strop, zatížili mne ohromným závažím, kroutili provazy. Polit studeným potem... trpěl jsem strašně; bodali mne jehlami, zapalovali mi sirky na těle...“
- 127** Po zavraždění Obregónové uveřejňovaly naše časopisy fotografii jeptišky - ne s poznámkou, že jest z atentátu podezřívána, nýbrž že na něm měla spoluvinu a účast!
- 128** Za presidenta Gila 1928—29 ustal boj proti kříži na chvíli! Brzo se rozpoutal nanovo. Presidenti se střídali, vládu podržel v rukou Calles a řádl dál.
- 129** „Hlas“ (St. Louis) uveřejnil kolem r. 1930 dopis řeholníka z Mexika: „Obstarávám celou řadu t. zv. eucharistických stanic, t. j. obcházejím privátní domy, kde sloužím mši svatou, podávám sv. přijímání, zpovídám, křtím a oddávám. K tomu ještě přistupuje zaopatřování. Tu a tam se mi podaří dostat se i do žalářů, abych uvězněným poskytl posilu a útěchu svaté víry. V kterémsi kobce jsem našel 80 věřících, kteří pro nedostatek místa musili ve dne v noci stát. Hlavní mou starostí jsou katechisté, mladí lidé, kteří dobrovolně vyučují katechismu - ovšemže potají, protože veřejné vyučování náboženství jest zakázáno, o školách vůbec nemluvě.“
- 130** Na 100.000 věřících přijde jeden kněz. Jedna Angličanka katolička zavítala do Santa Cruz a ptá se, kde je katolický chrám a kde by mohla přistoupit k sv. přijímání. „Nemáme kostela, všechny jsou zavřeny.“ Když se přesvědčili, že není vládním vyzvědačem, zavedli ji do jednoho domu, kde měli t. zv. tajnou kapli. Kněz tam totiž přicházel jednou za měsíc, sloužil jim v pokoji mši sv. a nechal jim tam velebnou Svátost. Cizinka zavedena několika komnatami do zadního pokoje, uží kolem vkusné malé skřínky hořet svíce... svatostánek! Paní domu sama podává tělo Páně věřícím shromážděným k tajné pobožnosti, není-li přítomen kněz nebo pán domu. (Týž „Hlas“.)

E) Německo 1933-1945.

Důstojný protějšek k Mexiku.

Při tak zvaném Hitlerově puči (Hitlerputsch) r. 1923, kdy se pokusil ve spojení s několika dobrodruhy svrhnout vládu a sám se zmocnit panství nad celým Německem, sotva kdo tušil, že se mu to posléze podaří a jakou mellou bude celé Evropě člověk, jehož jméno tehdy po první Evropě v novinách čtla - mezi jinými zprávami v ranním čísle novin, které jsme lhostejně přelétli a

lhostejně odložili. Kdo by věnoval jaký zřetel této praneplatné poznámce! „Nový puč u sousedů“... Americké noviny psaly: „Celá Evropa jest jediný velký blázinec, a že se nikdo tam nad tím bláznovstvím nepozastavuje? To je tím, že se do něho dostali ponenáhlu a už na ně navykli...“ Hitler odsouzen na pět let do pevnosti, ale ani rok si neposeděl. Při kandidatuře na presidentství propadl, domáhal se pak kancléřství, rozuměje, že s ním bude spojena neomezená vláda. Podařilo se mu to až r. 1933, a pak hned začal. Robespierre nebo Pombal 20. století, podle jména jen „vůdce“, ve skutečnosti absolutista, despota, jakému se žádný z evropských despotů, co jich kdy bylo, nevyrovnal, vyjma jedině Ivana Hrozného a několik jemu podobných. Hned rozpustil parlament a začal „vládnout“. My, kulturní Evropané, kteří si tropíme posměch z dahomejských a jiných afrických pohlavárů, kterým patří chalupy i hlavy jejich černých poddaných, máme nejméně práva jim se posmívat.

Že to, co s tímto člověkem tropili, byla skutečná modloslužba, pověděl jsem jinde. Co tropil u nás, ví čtenář stejně dobře a možná že lépe než já. Uvádím tudíž jen několik dokladů, vybraných z první éry jeho požehnané vlády v Německu jako doklad, jaké blaho a štěstí přináší nevěra... rozuměj: celé společnosti, nikoli několika lotrům.

- 131** Jak možné, že ten člověk se stal modlou všech? Učinil se exponentem jejich tajných tužeb: „Velkoněmecko... Grossdeutschland, Herrenvolk, Lebensraum...“ Vláda nad celou Evropou... Národ zdeptaný porážkou z r. 1918 vítal jako andělskou zvěst s nebe fráze, jimiž zpracováno veřejné mínění. Rasismus... „Náš národ nejlepší pod sluncem, jediný pod sluncem, povolán k vládě nad světem...“ Tyto fráze vlévaly odvahu do zkrúšených, a to tím více, čím více ukazovala Mussoliniho Italie, jak mnoho lze takovými frázemi dosíci. „Mohou jiní, mohou jiné, pročpak ty ne, Augustine?“ Hniloba a netečnost, vpravo vlevo patrná, odvahu ještě víc rozdmýchovala. „Hodina nepřátelů státu a tmářů uhodila; súčtování s elementy, které jsou národu nepřátelské, přišla... Dnes večer o půl deváté... Také Tebe očekáváme, jen nepřátelé státu nepřijdou...“ Tak vypadaly letáky, ozdobené karikaturou katolického mnicha.
- 132** Dne 1. července hlásí tisková služba: „Tajná policie zavřela dnes v celém Prusku úřadovny všech katolických svazů a spolků a zabavila jejich jmění i písemnosti, poněvadž jsou nepřátelé státu.“
- 133** Vůdce katolické akce Klausner prohlásil, že zákaz katolických dělnických spolků vychází z mylného předpokladu, že jsou státu nepřátelské. Na berlínském stadionu bylo tehdy na 60.000 katolíků. Klausner při svém projevu neprovolal Hitlerovi slávu; úkladně zavražděn 30. června 1934. Všech členů katolických dělnických svazů bylo 60.000.
- 134** „Konfesi hesla jsou zradou národa. Kdo provolává: ‚Katolíci, čtěte katolické noviny‘, jest zrádcem a zhoubcem národa. Neexistuje katolický tisk, neexistuje protestantský tisk, existuje jen německý tisk.“ Rozumí se, že každý deník, každý týdeník, každá revue musila Führerovi blahopřát k narozeninám

a vynášet až do nebe jeho akce. Viz pod korouhví K. str. 26. poznámka. Essener Zeitung byly na nějakou dobu zastaveny, poněvadž sazeč omylem do blahopřání Hitlerovi místo vykřičníku dal otazník; sám musil být z tiskárny propuštěn. Ale to jen začátek bolesti; brzo zakázány všechny katolické tiskoviny vůbec, všechny noviny musily být „usměrněny“. Nikdo by nevěřil, že přitom všem i kněží se dali zfanatisovat a provozovali s Führerem modloslužbu. Jako židé s falešnými Mesiáši: doufali od nich, že jim dopomohou k vládě nad světem... Němci byli skromnější, spokojili se s vládou nad Evropou.

- 135 Zakazovány katolické noviny; napřed udávány důvody, pak šmahem bez důvodů. Některé důvody uvádíme: Č. 1.: „Noviny nazvaly božítělový průvod v H. mohutným pochodem katolické armády, čímž zatahovaly náboženství do politiky.“ Č. 2.: „Oznámen pořádek služeb Božích pro výletníky“; také to bylo zatahování náboženství do politiky. Č. 3.: „Uveřejněna zpráva o vycházce členů chrámového chóru, čímž spáchána zrada na politickém duchu.“ Atd. atd. Proto tyto a jim podobné noviny zralé k zániku.
- 136 Později bez milosti popraven každý redaktor, jenž uveřejnil insert pro katolickou insertní knihu, pozvání nebo program církevní slavnosti, kdo citoval „nevhodný“ verš z bible, na př., že Boha třeba poslouchat více než lidí, že před Bohem jsme si všichni rovni. V nacistických novinách různí bezvěrečtí nacističtí anonymové se vydávali za katolické spisovatele a psali, že Hitler slouží německému katolicismu nejlépe.
- 137 Charitativní sbírky katolíkům zakázány; i na katolické sirotčince! Charitativní činnost omezována každým směrem. Stát prý hodlá umístit děti v jiných domech; poručník byl povinen vychovat svěřené sirotky „ve smyslu státu“ (rozuměj: beznábožensky), sic mu byli odňati. Státní subvence, k jejichž vyplácení se stát konkordátem s Apoštolskou stolicí zavázal, škrtnuty - napřed v Badensku, pak i jinde.
- 138 Náboženské strany jsou prý zradou národa. „Katolická církev jest povinná pokládat státní zákony, platící pro všechny občany státu, zavazné i pro své příslušníky“ - zákony, které klesají cestu odkřesťanění všeho veřejného života!
- 139 Göring: „Jest ohromující, že Bůh jest vyzýván proti našemu státu, což se děje v kostelích každou neděli. Policejní úřady nechať zakročí se vši tvrdostí proti vzpurným duchovním.“ Platí totéž, co řečeno o „zrádných“ katolících za Alžběty v Anglii: když se pustil Hitler do války s celou Evropou, kolik katolických vojáků zradilo Německo? Kdyby se ho byli spustili, byla by válka skončena nad pomyšlení brzo!
- 140 Nejprve ve Württembersku, pak jinde zakazováno katolické mládeži cvičit nebo konat sport ve volné přírodě; bylo na denním pořádku, že katolická mládež přepadána hitlerovskou a ztýrána. V Mnichově ztýrala hitlerovská mládež čtyři učitelky před tváří dětí. V Saarsku trestány děti, že pozdravily venku faráře křesťanským pozdravem; mimo jiné musily opisovat: „Německý pozdrav zní: Heil H.“

141 Náboženské průvody fotografovány, aby bylo zjištěno, kdo se jich zúčastnil, a šlo-li o vlivnou osobu, aby mohl být učiněn neškodným. Pak zakázány průvody nadobro.

142 Solnohradský arcibiskup r. 1833: „V biskupských palácích jsou tajné mikrofony, střeženy i jejich telefonické hovory; hitlerovská vláda provokuje pouliční výtržnosti proti církvi.“

143 Biskupové insultováni, kněží týráni, strhán s nich šat a obušky honění po ulicích a musili podepsat osvědčení, že se jim žádného příkoří nestalo. Věřící přepadáni hitlerovskou mládeží při průvodech. Od 1. března 1933 se plní věznicé... brzo nestačily! Proto od 15. dubna zavedena neznámá novinka, koncentráky. Times píše v červnu 1933: „Za několik dní několik tisíc katolíků uvězněno.“ Mládež systematicky kažena; společné tábory mládeže obého pohlaví jsme viděli i u nás.

Při anexi Saarského území slíbeno, že v Saarsku nebude koncentračních táborů... Dopravovali nepohodlné do koncentráků ve vnitrozemí

144 Věřící fyzik Dessauer, vyznamenaný Nobelovou cenou, lidumil, mnoho měsíců vyšetřován a týrán, pak bez haléře vyhnán z Německa; jeho obhájce Thormann vyškrtnut ze seznamu advokátů a zmizel v koncentračním táboře. Francouzská revoluce dávala všem obžalovaným pro formu obhájce, ale nechala ho na živu a na svobodě.

145 Hitlerova bartolomějská noc:

Všeobecný boj proti katolictví, jako byl kulturní boj za Bismarcka, by vzbudil v zahraničí nemilý dojem, proto nacisté se svým Führerem volili jinou taktiku: drobný boj... Napadání jednotlivci, aby se zdálo, že jde o jednotlivé případy přestoupení platných říšských zákonů. Zakusili jsme to i u nás... při každém kázání tajní špehové atd.

Dne 30. června 1934 povraždění v různých věznicích tito katolíci vůdcové: Erich Klausner, vůdce katolické akce. Adalbert Probst, vůdce katolické mládeže v Porýní. Princ Ysenburk, baron Redwitz v Humboldt, v. Arctin, všichni bavorští katolíci, Gustav v. Kahr, ministerský předseda bavorský, jehož vojenské čety zdolaly r. 1923 v několika hodinách Hitlerův puč. Fritz Gerlich, jenž před časem uveřejnil, že Göring, letecký důstojník, za války přijímal úplatky od továren na motory. Vládní rada v. Bose. Vládní stavitel Camphausen. A jiní a jiní.

Tehdy dal Hitler postřílet 70 osob svého okolí, které se mu zdály nespolehlivými, mezi nimi i bývalé spolupracovníky.

146 Po 30. červnu 1934 byl „týden vraždění“; povražděno na 2.000 mužů a žen všeho věku i stavu. Švéd Branting snižuje počet této bartolomějské noci Hitlerovy na 1600. Vražděno na pouhé udání, že ten neb onen jest „podezřelý“. „Udělují plnou moc kterémukoli kapitánu, naříditi sumární popravy bez jakéhokoli soudu kterékoli skupiny až do počtu 12 osob.“ (Instrukce č. XL-33)

- 147** Svědci v lipském žhářském procesu pochytní a postřelení, jako od pohanských starověkých despotů pobiti někdy služebníci, aby nemohli být jednou svědky událostí, které chtěli tyrani pochovat v moři věčného mlčení.

Berlínský biskup i jeho sekretář zemřeli náhle spolu r. 1935 za příznaků velmi podezřelých; žádný lékař si netroufal promluvit.

- 148** Malá bartolomějská noc v listopadu 1939 v Praze; jejími oběti mi byli ponejvíce akademikové a zvláště akademičky; jenže dívky nebyly prostě pobity, s těmi nacističtí nevěrci tropili jiné věci, horší než smrt.

- 149** Americký Hlas sděluje v srpnu 1935: „Zatčeno 50 továrních dělníků; mučení bitím a koupelí v ledové vodě, aby prozradili původce protihitlerovských letáků. Když zůstali pevní, začal tak zvaný rodinný výslech: přivedli manželky a děti uvězněných, a před jejich očima zajatce hovadsky mučili. Ženy omdlévaly hrůzou, děti spustily srdcervoucí pláč; tak vymámili doznání na nich nebo domácích. Jeden zůstal pevný, začali před jeho zrakem mučit jeho drahé. Když viděl matku v bezvědomí, ženu plnou ran a sedmiletou dcerušku krvácet, prozradil i on.“

- 150** Kdo se v Německu nezúčastnil „s v o b o d n é v o l b y“, byl zavřen. Svobodná volba... jako předtím v Itálii, kde dostal každý jedinou kandidátku s jediným kandidátem, Mussolinim. Plebiscit v Rakousku na jaře 1938 jest ještě v paměti. V noci R. přepaden bez jakéhokoli vypovězení války, obsazeno, a pak hlasování: u každé urny stáli nacisté, terorem děsili každého, kdo s lístkem k urně přistupoval, a nadto musily být lístky odevzdány podle jistého pořadu, aby po „tajném“ hlasování mohlo být zjištěno, kdo hlasoval proti připojení k Německu.

Ve školách zase zavedeno bití, do školních knihoven pověstné Rosebergovo dílo Mythos 20. stol., R. jmenován říšským vůdcem školství.

F) Španělsko 1931 - 1939.

Když při volbách r. 1931 nepřátelé kříže Kristova zvítězili (neprozíravost katolíků, jako jinde... volili do zákonodárního sboru nepřátele svaté víry, sedli na lep kdejakému volebnímu agentovi), musil král uprchnout ze země, a nastala republika. Což nebylo lze ji provést bez krve? V Asturii zuřeno nejvíce. Jejich počínání otevřelo katolíkům oči, r. 1933 zvoleni umírnění republikáni a katolíci. Za 14 dní v Asturii vyhozena universita v Oviedu do povětrí, zničeny nesčetné kláštery a chrámy, kněží polévání petrolejem a zapalování (tedy zase hořící pochopně na způsob Neronových), prořezáváno jim hrdlo, upalování, u oltáře odstřelování, a ještě dýchající s jinými oběti naházeni do jam. Dětem ka-

tolických rodin vypichovány oči, nejkrásnější katedrála světa v Oviedu zapálena.

Zdalo se, že bouře pominula; žel, že nikoli! R. 1936 došlo opět k volbám; řeholní sestra uvedená v č. 161 líčí, jak vypadaly volby v únoru 1936. „Všichni se musí dostavit k volbám, muži, ženy i řeholní sestry... bude se volit svobodně.“ V klášteře uvedené sestry byla volební místnost. „Volili“ i mrtví! Ženy, které měly na prsou křížek (nebo medaili), byly bezbožci zle insultovány a k volbám nepřipuštěny, právě tak 40 sester onoho kláštera, a přece „volili“ všichni! Hlasy za ně odevzdávali anarchisté. Pak ovšem docílili většiny; kde přece zvítězili katolíci, byly volební lístky prostě spáleny. Není tudíž nikterak pravda, tvrdí-li se, že se katolíci vzepřeli proti „legitimní“ vládě! Tato vláda se dostala k veslu velmi nelegitimně! Anarchisté takto dostali do rukou vládu a začali ihned po způsobu revoluce hospodařit. Nepopíráme velké chyby, kterých se tam dopouštěli katolíci i katolická vláda. Klerus na př. neměl pochopení ani láskyplného porozumění pro nutné sociální reformy a pro potřeby chudiny, nešel mezi lid, jak jsme na to u nás zvyklí. Přepych jistých klášterů dráždil chudé. Není však pravda, že klerus vykořisťoval lid a hromadil millardy. Od očitých svědků Španělů jsem slyšel dávno před revolucí o tom, jak chudě žijí kněží v městech i na venkově; nejchudší farář u nás by tam platil za zámožného; měl-li správce horské farnosti dvě kozy, mohl si k takovému „jmění“ blahopřát!

Požár koleje T. J. v Madridě r. 1932 byl signálem a předzvěstí budoucích hrůz. Tehdy při přepadání a drancování klášterů ještě šetřeno životů. Ale brzo bylo jinak. Španělský lid není pasivní. Katolíci, vidouce nezbytí, chopili se zbraně k hájení víry, životů a majetku, k obnovení společenského řádu a k zažehnutí již začínajících krutostí. Někde sice i oni zašli poněkud daleko, což jest v občanské válce při právu odvety vysvětlitelné. Nikdy však nemučili zajaté, dokonce ženy. Nepodáváme dějiny převratu nýbrž ukázky řádění bezbožců. Americký tisk, zvláště židy ovládané časopisy, o těchto zločinech nepsaly nic, některé revue se slavěly za tyto lupiče a vrahy, hájíce je, jak možno. Rozhlas, tedy oficiální orgán, nenazval katolíky hájící svá práva jinak, než povstalci; teprve od r. 1939 je nazýval národním vojskem. A až nastanou v Evropě normální poměry, budou se na způsob krvavých románů lživě popisovat hrůzy inkvisice, v tisku i ve školách, ale ani jediný hlas o řádění bezbožců, jak v Callesově Mexiku, tak na Pyrenejském poloostrově. „Vu“ vysvětluje, proč se hnutí neobrátilo proti židovským bankám, jak by každý logicky čekal, nýbrž proti chrámům a kněžím. „Třebaže se někteří kněží přidali k dělnickému hnutí, přece s mnoha věží fanatičtí faráři střeleli na dělníky.“ Kde? Kdo? Odpověď nám dluží jmenovaná revue dodnes. Před židovské banky postavend stráž, aby zamezeno drancování! L'Aube uveřejňuje 7. října dopis kněze, jenž se stýkal s katalánskými katolickými obránci víry. Pronásledováni vojskem vrazili do karmelitského kláštera, aby se v něm skryli; jiní se ukryli v židovské burse. Zakrátko byli vypuzeni odtud i odtamtud, bursy ušetřeno, klášter a chrám zapálen, řeholníci pobiti, třebaže na oné akci neměli účasti. Nač tedy zapalovat chrám, když už jej měli bezvěrci v rukou a nebylo třeba se obávat, že si z něho odpůrci udělají pevnost? Proč zapalovat

ostatní chrámy, kde odpůrci skryti nebyli? Z hotelů se na ně střílelo, a ty zapáleny nebyly!

Jiří Bidault píše v L'Aube: „Jest velká sláva křesťanství, že jeho význační jsou první oběti, kdekoli vítězí násilí. Známa věc, že nejvíce nenáviděni jsou ti, kteří zaslouží nejvíce lásky. Proti služebníkům evangella se obrací nenávisť nejprve a nejvíce.“

- 151** První starost vládnoucích předáků byla zničit policejní archiv a spálit alba zločinců. V novinách prohlášeno, že o minulosti vládnoucích nesmí nikdo mluvit, sic bude odstřelen.
- 152** Mše svatá byla sloužena potají v podzemních chodbách nebo úkrytech domů, velebnou Svátost nosili uvězněným nemocným umírajícím prostí věřící, hlavně děvčátka, protože byla nejméně nápadná a nevzbuzovala podezření.
- 153** Vzácné umělecké památky jedinečné ceny a krásy (zlaté a stříbrné kalichy, monstrance atd.) byly taveny na peníze, malířské a sochařské památky ničeny (v Barceloně... ze 14. a 15. století... snad aby se dokázalo, že církev byla vždy nepřítelkou umění, kultury atd.), skvosty „zabavené“ v privátních domech odnášeny do bytů vládnoucích „vítězů“. Do domů šéfů milice pytle plné zlata a stříbra, rozumí se, že ne pro chudé; nikdo nesměl podržet více než 6000-7000 našich korun, vše ostatní vedoucím... Domovní prohlídku mohl milicionář konat, kdy ho napadlo.¹
- 154** V Barceloně, středisku celého hnutí, spáleno všech 177 kostelů. Zničen i světoznámý klášter a poutní národní svatyně monserratská, jakož i národní svatyně Srdce Páně na pahorku Tibidabo, o níž se pracovalo 36 let (z milodarů věřícího lidu). Socha Srdce Páně, vévodící celému kraji, vysoká 8 m, stržena.
- 155** Ničeny skvosty architektury, stavby jedinečné krásy... Katedrála sevillská, v Barceloně zvl. barokní chrám Marie Panny Belemské. Všecko

¹ Aby si čtenář učinil jakousi představu o tom, co krásy zničeno, připojujeme několik slov.

Barcelona, spolu s Cadixem nejpěknější město ve Španělsku, hlava Katalonie, Staré město, nepravidelné, lemované širokými okružními třídami, rozděleno ve dvě části širokou alejí s dvěma řadami platanů, dlouhou přes kilometr. Místo staré citadelly park, rozlohy 30 ha, s převládajícími rostlinami. Z chrámů vynikala katedrála sv. Eulalie, mučednice, patronky města, na nejvyšším bodě starého města (výšina 18 m), na místě starořímského pohanského chrámu a maurské mešity, stavěná v letech 1298-1448, dokonána teprve r. 1890. Hlavní loď lemována galerií (jen v nejbohatších a největších gotických chrámech!), vnitřek lemován 26 kaplemi, nad nimiž empory; sklomalba z 15. století. V kryptě alabastrová rakev s ostatky světice. Chrám Santa Maria del Mar; lodi věnceny 33 kaplemi.

Sevilla, hlavní město Andalusie, přes sto chrámů. Katedrála má pět lodí, stavěna v letech 1403-1519, rozměrů 115 m × 75 m, se 74 nádherně malovanými okny (vlámští a němečtí mistři 16. stol.). Vedle ní giralda, zvonice, nádherná věž skoro 100 m vysoká, korunována sochou víry.

O museích a jiných ústavech, jichž spolu se školami a paláci bylo v obou městech bez počtu, nemluví.

zlatu a bohatství kostelů rozkradeno. Každý návštěvník Barcelony se zastavil u milého kostela Marie Panny za městem (Sta Maria del mar), jenž patřil k nejkrásnějším skvostům gotiky. Zapálen, poněvadž prý farář měl přátele mezi fašisty! Ze vzácných drahocenných rukopisů stavěny barikády.

- 156** V Barceloně nesměl být konán žádný náboženský úkon, taktéž v Madridě (ani křest, o svatbě a církevním pohřbu ani nemluvě). V Katalánsku nebylo ani jediného kněze, vše vyvražděno, ledaže se snad některý skrýval.

Tamtéž se učili střílet; v hotelu Colon... terčem byli zajatí nepřátelé. Na stříbrných mísách noseny ulicemi hlavy umučených jesuitů.

- 157** Popisovat, kolik klášterů bylo vyvražděno, kde a jak, nebralo by konce. Uvádíme jen tolik, že neušetřeno ani těch, kteří zdarma vyučovali děti, na př. Školští bratři (32.000 žáků!), salesiáni (75 klášterů!), jejich ženská větev Sestry Panny Marie Pomocné. Generálové řádů sídlící v Římě dostávali neuvěřitelné zprávy o bestialnostech. Nalezeny mrtvolky s rozpáranými útroby, zuhelnatělé atd. Biskupové, kněží i laikové (katoličtí) upalováni.

- 158** Loď Uruguay v Barceloně, plovoucí v vězení a revoluční tribunál, kde bez procesu odpravování i cizinci (pak vydána úřední zpráva, že zasažen „zbloudilou kulkou“), podezřelí... Dostačilo pouhé podezření, že sympatisoval s národní stranou. Ráno nalezeni dva mrtví na ulici s lístkem: „Zabit, protože neprovozoval slávu.“ Sta mrtvých leží na dně mořském. Celé rodiny vyvražděny; nikdo nebyl jist, že se dočká rána, i když se do domu zamkl! Při dobytí Madridu v březnu 1939 objeveno podzemní vězení, sklepy, mučírny, kde vězni mučeni jako od Hitlera.

- 159** Od července 1936 do července 1937 bylo povražděno a umučeno 16.750 kněží - kolik těch, jichž smrt zjištěna nebyla! Kolik laiků! Usekané hlavy kněží byly někde, na př. v Malace, vyvěšovány jako v kanibalské vsi hlavy nepřátel. Celé čtvrti výstavných měst spáleny a obráceny v trosky. V barcelonských žalářích mučení katolíci od samozvaných přátel svobody hůře než se dalo za inkvisice.

- 160** Představená kláštera sv. Terezie v Barceloně vylíčila zpravodaji vídeňského listu „Neue Freie Presse“ hrůzy, které sama zažila při vypuknutí revoluce v Barceloně. Zprávu uveřejnil list 5. srpna 1936 a zní takto: „Tázete se mne, co jsem prožila v revolučních dnech v Barceloně. Pravím jen tolik, že jsem prožila nejhrůznější dny svého života. Sama nechci ani věřit, že jsem to všechno přečkala. Byly to dny vyplněné vražděním a loupežím, jaké si ani nejdivočejší fantasie nedovede vymyslet. Revoluční povstání začalo v Barceloně 19. července t. r. Toho dne se náhle nahrnulo do města se všech stran na tisíce lidí, luzy všeho druhu, a ta útočila hned, jak se rozložila v ulicích, nejdříve na kněze, pak na každého, kdo měl na sobě nějaký lepší kabát. Vraždění začalo 23. července. Vláda dala podělit dělníky novými karabinami. Na ulicích se rozložili útočníci, ozbrojeni po zuby, ve městě mladí lidé. Tu náhle dopoledne houkla rána. Luza řvala, že to bylo z kláštera. Srocování nastalo před klášterem bosých karmelitánů. Přes mrtvolky gardia civile vnikli útočníci do kláštera. Pře-

vor Luna s vyzdviženými pažemi zapřisahal vetřelce, aby nepáchali násilí, ale za málo minut byl skolen, a hned po něm bylo zavražděno 28 karmelitánů. Toho dne bylo v Barceloně povražděno přes 1.000 osob. Útočníci pronikli od domu k domu, plenili a vraždili. Náhle hořely všechny kostely v Barceloně, počtem 177, ani katedrálu nevyjímaje. (Podle jiných zpráv katedrála zůstala... snad požár uhašen... protože sousedila s domem šéfa milice a ten se o svůj dům bál!) Po kostelích začaly hořet továrny a domy zámožnějších občanů. Konečně v neděli zakotvila v přístavu italská loď a vzala na palubu 1.500 osob-uprchlíků, kteří hleděli zachránit holý život. Loď byla provázena třemi italskými torpedoborci; jinak by se nebyli uprchlíci na palubu dostali. Italská loď odvezla uprchlíky do Janova, kde se jich ujalo pomocné komitě pro záchranu španělských uprchlíků."

- 161** Na jaře 1937 mluvila v Král. Hradci česká řeholní sestra, již se podařilo uniknout. Sdělovala, jak vypadaly volby (viz nahoře), jaké pomluvy se rozšířovaly r. 1936, aby roznícena v masách krvežíznivost proti klášterům. Sestry prý dávaly dětem otrávené cukrovinky atd. Sestry strašně mučeny, aby prozradily, kde je klášterní pokladna... již nebylo! V Madridě jedna mučena několik dní! Všichni řeholníci vyhubeni jako škodná zvěř, mnozí se skrývali, konečně hladem, únavou (po mnoha bezesných nocích) klesali a umírali na ulicích. Z chrámů, pokud nebyly spáleny, učiněny biografy nebo klubové místnosti atd. Stejně jako výpovědi této sestry jest svědectví Dr Oresabze v Journal des Debats.
- 162** Nevěřící G a u b e r t: „Katolická církev se snažila usnadnit úkol těch, kteří spravovali republiku. Ale od 4. února 1936 neustaly hromadné vraždy kněží a mučení katolických starců, zapalování kostelů a drancování klášterů. Vypočítávání těchto zločinů by zabralo mnoho sloupců naší revue.“
- 163** „Kněží a jeptišky (!) začali boj proti republice.“ To snad ne! První prezident republiky byl věrný katolík Zamora, apoštolský nuncius za 24 hodin po vyhlášení republiky navštívil ministra zahraničí a ujistil ho spoluprací církevní vrchnosti.
„Kněží se přidávali k povstalcům.“ Když viděli mučení kněží i laiků, pálení kostelů atd. ... Tedy ex post, nikoli že by povstání zosnovali!
- 164** Podle zpráv, které došly do New Yorku, bylo v Madridě pět řeholnic z řádu karmelitek ukřižováno skupinou žen anarchistek. Tyto ženy stály a smály se svým obětem, umírajícím za hrozných bolestí. Biskup ze Siguenzy upálen. V Al-mendrolejo bylo 38 katolíků ukřižováno a za živa upáleno. V Malaga 73 osob bylo zastřeleno nebo ukřižováno.
- 165** V New Yorku vystoupilo 19. srpna 1936 na americkou pevninu více očitých svědků válečných hrůz ve Španělsku. Přijeli na italské lodi Vulkania a na americké lodi Pennland. Jedním z nich je J a i m e A c o s t a, bankéř na Portoriku. Po 20 dní žil v obavách o svůj život v Barceloně. „Je patrně velmi málo známo o tom, co se ve Španělsku děje. Lid mimo tuto zemi žijící asi neví, jaké ukrutnosti jsou tam páčány. Ti, které nazýváte „odbojníky“, jsou lidé, kteří se snaží

zachovat pořádek a zákon. Viděl jsem vládní ozbrojence, jak stříleli a zabíjeli lidi na ulici před hotelem, v němž jsem bydlel, blízko náměstí Castulana. Nej-smutnější bylo loupení a pálení starobylých kostelů. Lupiči nejen kradli posvátné nádoby, ale otvírali též hrobky a stavěli kostry řeholnic a kněží ke zdím."

166 Jiný cestující, který přijel na lodi Vulcania, jest P. William F. Sheehan z Fulton, N. Y., který byl nucen dlíti týden v Madridě. „Kdybyste zveličili desateronásobně to, co čtete v časopisech, nedostihnete hrůz, které jsou ve Španělsku páčány. Jediná naděje tamního lidu je ve vítězství tak zvaných povstalců. Řeholnice jsou vyváděny z klášterů, šat s nich strhán, pak stříleny. Kněží jsou usmrcováni hromadně."

167 V Cambrile podnikli ozbrojenci útoky na kláštery a sehnali studenty, řeholníky a řeholnice na malý parniček, který pak se všemi byl na moři potopen.

168 Revue Vu omlouvá a „vysvětluje“ tyto bestiality; president Azaña s úsměvem řekl, že záliba v „očistných“ plamenech (!!) byla vždy zálibou specificky španělskou. - Fr. Gay (V krvi a plamenech): „Na hřbitově v T. nalezeny mrtvoly duchovních... zahrabáni za živa..."

Co se mravnosti týče, o tom snad netřeba mluvit. Všichni chodili pilně do špatných domů, na dívkách a sestrách páčány věci, vůči nimž smrt byla štěstím.

169 Uvádíme tyto události jako doklady, čeho je schopna a co tropí nevěra, dostane-li se k moci - nikoli jako odsouzení té neb oné vládní formy. Lev XIII. osvědčoval vzhledem k Francii, kde katolíci se vzpírali uznat republiku, že církev nemá zájmu na tom, jaká vládní forma v kterém státě jest, jen když dbá spravedlnosti, i ke katolickým občanům; týž papež vyzval francouzské katolíky, by republiku uznali. V italských středověkých republikách bylo blaze, lépe než v přemnohé monarchii - protože byly proniknuty duchem víry!

170 Nedá se politický převrät od monarchie k republice, od aristokracie k demokracii, provést bez krutostí? Dá! Naše republika je toho dokladem! R. 1918 netekla ani kapka krve; tehdy šli Češi tak daleko, že nezkřivili vlasu ani Němcům, kteří měli na svědomí nejeden český život v letech 1914-18; vděk jsme klidili malý, jak ukázal rok 1938.

50. POŽEHNÁNÍ NEVĚRY.

Podali jsme o něm řadu dokladů již v předešlé kapitole. Nebylať v ní řeč o tom, čemu nevěra učí a co věří, nýbrž jak žije a co dělá. „Čemu nevěra věří“ ... Nechť nemyslí čtenář, že jsem se přepsal nebo chtěl žertovat. Jméno by sice svědčilo, že „nevěří nic“ - proč by si říkal „bezvěrec“? Nicméně nevěrec věří leccos, někdy i mnoho. Ať muž z lidu, ať studovaný pán, nějaký názor o původu světa a člověka, nějaké domněnky o tom, co nás za hrobem čeká - i když věří, že po smrti není nic - má každý. Nazývá to „svým přesvědčením“, a co je toto jeho „přesvědčení“, leč víra v nedokázanou domněnku jiných nebo svou? Buďto se držíš některého filosofického systému, a pak věříš svému „proroku“, nebo sis slátral z několika systémů svůj, a pak věříš prorokům několika.

To jen na vysvětlenou. Nám jde nyní o to, ukázat, jakým požehnáním nevěra lidstvu byla. Přinesla někdy něco dobrého? Co dobrého přinesla? Leda nepřímo jako bludařství, že přiměla věřící, aby se z lethargie zburcovali a podle víry žili, nebo že zkázou, kterou rozsevala, je naučila více si vážit slova Kristova. Mínil-li někdo, že víra také tu a tam byla příčinou zhouby, činím návrh: vyhledejte v dějinách i ve všedním životě všechno zlo, které způsobila podle vašeho mínění víra, a já seberu všechno neštěstí, které kdy na jednotlivce nebo národy uvalila nevěra. Uvidíme, kdo uvije větší kytičky. Výsledek bude ten, že se ukáže: co připisujete vy na vrub náboženství, zavinili pouze jednotlivci; důkaz: jde o zjevy ojedinělé, nikoli všeobecné, kdyžť já budu moci hromadit doklad na doklad, jakým požehnáním byla víra jiným a jindy. Co však já připisuji na vrub nevěře, připisuji jí právem, poněvadž jako stín zloděje a zlá zločince provází nevěru vždy a všude, kdekoli se ve větším rozsahu objeví. A v tom jest největší důkazná síla: doby všeobecné živé víry, doby všeobecné praktické nevěry - nikoli jedinec... někde ničemný věřící a jinde šlechetný bezvěrec!

Příklady.

A) Začátek moudrosti jest bázeň Boží... (žalm 110).

Bohabojnost, výkvět živé víry... Nejen začátek moudrosti, nýbrž podklad a podmínka všeho společenského řádu. Vymýtíte ze srdcí lidu bázeň Boží, a co potom? Napoleonova alternativa („buďto víra nebo bodáky“) platí dodnes! „Boha se nebojím, lidí se nestydím...“ (Lk 18. 4) lze obměnit a říci: „V Boha nevěřím, proto se ho nebojím, a lidí teprve ne! Jen zchytra do toho, aby mne nechytli, a budu si dělat, co chci! Neplatí-li pro mne zákon Boží, zákon lidský pro mne

teprve zhola nic neznamená! Zdeplám štěstí bližního, zradím vlast, uvrhnu do bída tisíce rodin, jen když já při tom dobře pochodím, po mně ať přijde potopa..." Není bázně Boží, a co z toho vykvétá, ve velkém i v malém, můžeme takřka hmatat. Korupční aféry, velezrádné aféry, křivopřisežnictví, podvody milionové i drobné... zlomit dívčí život, ožebračit rodinu, vyvolat válku, aby výrobky mé továrny měly odbyt... vykořisťovat dělníka, oloupit žebráka, přisvědčit o dobré jméno... zákeřník v lese nebo v anonymním novinářském článku přepadne jednoho, nesvědomitý ministr učiní nešťastné celé generace. (R. 1620!)

- 1 Za císařských dob starého Říma bylo na denním pořádku nenápadně jedem odklidit nepohodlné; míchání (příprava) jedů byla tehdy rozšířená výnosná živnost. Nikdo nebyl jist, že od stolu odejde živ a zdrav. Livia otrávila nápadníka trůnu, aby jej zajistila synovi Tiberiovi, ten zase otrávil synovce Germanika (s nesčíslnými jinými). Manželka Germanikova byla jednou od Tiberia pozvána na hostinu; nedotkla se ani jediného jídla. Kaligula otrávil Antonii, matku svého otce, protože ho napomínala. Agrippina otrávila manžela, Nero bratra, a tak bez konce.
Za 300 let bylo v Římě přes 40 císařů (s césary bezmála 60), a z nich jen 7 zemřelo přirozenou smrtí: ostatní otrávení, zabiti atd.
- 2 Od smrti Herakliovy r. 641 až do r. 1054 se vystřídalo na byzantském trůně asi 27 vládců; z nich sotva deset zemřelo přirozenou smrtí, ostatní odklizeni. Spravedlivý trest za to, že oni sami odklízeli každého, kdo se jim zdál být nepohodlný. Neměli bázně Boží, a jaký pán, taký krám.
- 3 Nikde nebyli policajti tak chytří jako ve starém Egyptě, ale zloději vyžráli i na ně. Utvořili cech, kradenou věc každý donesl předsedovi cechu, okradený pak dostal na vybranou: buď zaplatí čtvrtinu ceny, obdrží svůj majetek, a zloděj bude před zákonem bezpečen; nebo nepřistoupí na podmínku, a pak nechť si vinníka hledá!
- 4 Werner, condottiere, propuštěný po dobytí Neapole s 3.000 svých žoldnéřů ze služeb Ladislava Uherského, táhl se svou smečkou, lidmi bez Boha, bez náboženství, bez vlasti, po Itálii, drancoval, vraždil, pálil, stal se metlou širých krajů, na kabátě měl prý nápis: „Nepřítel Boha, nepřítel milosrdenství a slitování.“ Tedy podle receptu Nietzschova! Podle jiných zpráv měl nápis na štítě: „Nepřítel Boha a lidí.“
- 5 František I. francouzský, zajat a dva roky držen v zajetí; konečně došlo r. 1526 v Madridě k smlouvě mezi ním a Karlem V. Při slavné mši sv. položil ruku na evangelium a přísahal - své dva syny odevzdal jako rukojmí. Při loučení opětně sliboval svému odpůrci a švagrovi, že mu věrně splní vše, čím se zaručil. Sotvaže byl na francouzské půdě, zval Jindřicha VIII. anglického ke spolčení proti Karlu V., vyslancům Karlovým řekl, že se dá raději stokrát přejeti, než by Burgundsko odstoupil atd.
- 6 Tomáš Cromwell, zlý démon Jindřicha VIII., jež krok za krokem hnál do záhuby, syn kováře (či valcháře?)... Každý prostředek mu byl dobrý, jen

když pomáhal „výš“. „Ctnost a nepravost jsou státníku prázdná slova; umění chytrého dvořana záleží v tom, aby poznal choutky svého pána, snažil se je uspokojit a tak dosáhl nad ním moci.“ Stal se královým generálním vikářem a tak stál nad primasem (arcibiskupem canteburyským) i kancléřem (po Tomáši Morovi, pro viru usmrčeném). Při rušení klášterů, ke kterému pomáhal slovem i činem, nahromadil ohromné jmění; podvod, lest, lež, bezohlednost, násilí byly prostředky, jimiž „pracoval“. Tentokrát se ničema chytil ve vlastní léčce. Znaje předobře a využívaje choutek svého smyslného pána, radil mu k sňatku s Annou Kleve; jenže choutky králů jsou někdy proměnlivé jako dubnové počasí... Bývalý pokoutní advokát, voják a dobrodruh, nyní hrabě z Essexu a mnohonásobný milionář, svou nedobře trefenou radou ztratil krk - bez výsledku odpraven pro velezradu a kacířství r. 1540. Sedm let se slunil v přízni králově! (Rozlišovat od Olivera Cromwella, „protektora“ Anglie, vraha Krále I., fanatického pronásledovatele katolických Irů, ukrutníka, puritána, † 1658.)

7 Tomáš Cranmer, nečistý, souložný bezcharakterní kněz (s neteří Osiandera, prvního luterského kazatele v Norimberce, jenž r. 1522, za dva roky po vysvěcení, přešel do tábora luterského, a za pět let po vysvěcení byl ženat). Do Anglie dopravil svou „ženu“ potají v sudě. Pochopitelně, že i on podporoval Jindřicha ve snaze odtrhnout se od Říma a odloučit se od manželky. Jmenován r. 1533 primasem Anglie. Poddajný nástroj králův, popraven r. 1556, změniv předtím několikrát své náboženské „přesvědčení“, pokrytecký patolizal. Viz kap. 36. č. 34.

8 Za 10 dní po korunovaci Alžběty anglické 25. ledna 1559 svolán parlament, dolní komora; na programu byla „otázka náboženská“. Královna chtěla odtržení od Říma a zavedení kalvínství, jenže bylo patrné, že nepochodí; proto naplnila narychlo sněmovnu mladými lidmi, aby přehlasovali vážné a vážené sněmovníky. Tento „parlament holobrádků“, jak nazýván v anglických dějinách, měl rozhodnout o náboženství. Ve sněmovně lordů pravil Sir White: „Jakým právem jest náboženství, jež má božský původ a bylo hlášáno od ctihodných mužů, teď odstraněno od roty holobrádků?“

Aplikace na nevěru samozřejmá.

9 V Anglii bylo v osvětské době r. 1771 před duchovním soudem projednáváno 25 rozlukových procesů - více než dříve za půl století. Anglikánský biskup Llandaff navrhoval protirozlukový zákon a odůvodňoval svůj návrh: „Za 17 let mého působení bylo více rozluk než v celé historii Anglie dohromady.“ Co by říkal dnes, když za rok ne 25, nýbrž přes 8000, ne ve Velké Británii, nýbrž v malých Čechách!

10 Bernard Výmarský, protestant, ve 30leté válce byl ve službách Francie, pracoval a bojoval proti svému vládci (císaři Ferdinandu II.) a proti své vlasti. On byl příčinou, že válka pro Německo tak truchlivě dopadla. Měl v úmyslu pracovat o zkáze své vlasti a napomáhat k tomu, aby jeho vlast upadla v takovou bídu? Sotva. Ale Francie mu slíbila čtyři miliony tolarů a všechny země, kterých dobude. Přistoupil na jejich nabídku, a své neobyčejné strategické nadání postavil do služeb nepřátel svého národa. „Vy jste můj nejlepší

přítel na světě," řekl mu Richelieu - smutná pochvala z úst nepřítele jeho vlasti! Richelieu si ho koupil, a Bernard vynaložil všechno své nadání a dovednost ve prospěch Francie. Několikrát porazil císařské vojsko, poslední jeho velký čin bylo dobytí Breisachu, pevnosti nazývané poduškou Německa, klíče k jižnímu Německu. Jaká bída, jaký hlad mučil město, než se mu vzdalo! Chtěl tuto pevnost učinit střediskem své říše, která měla obsahovat Elsass, Breisgau, Heßensko, země uloupené císaři. Teď se cítil dosti mocným, aby se vymanil z područí Francie. Ludvík XIII. chtěl, aby mu Breisach vydal. „Já jsem za vás vyléval krev, císařské vojsko odehnal od vašich hranic, a teď mi chcete vzít, co jsem dobyl? Já bych měl být příčinou, že má vlast bude rozkouskována a že Francie dostane kus?" Tak mluvil zrádce vládce i vlasti. V prosinci 1638 padl Breisach, a za sedm měsíců potom ležel Bernard na márách. Jeho závěti, aby země jím dobyté zůstaly při Německu, vítězná Francie málo dbala; pohltila Breisach i ostatní Bernardovy výboje, jeho příbuzní dostali pouze jeho mrtvolu - ani šperky jim nebyly vydány, a jako dříve podplatil Richelieu Bernarda, tak podplatil nyní jeho důstojníky, aby mu vydali všechna dobytá území. Své hrdinské činy, geniální strategické schopnosti, vítězství, to vše obětoval nepříteli své vlasti, vše konal v jejich prospěch a ke škodě svého národa. Dějepisci ho omlouvají, že chtěl pomocí Francie se domoci nějakého území a vlády, a potom odčinit zlé, které natropil. Co platno dělat taková předsevzetí, když člověk není pánem svého života a své budoucnosti! Pracoval pro nepřítele, a když snad chtěl začít pracovat pro vlast, přestříhl mu Tvůrce nitku jeho života.

Věřící katolík jedná jinak. Lze učinit aplikaci na lidi, kteří v žoldu satana bojují proti Bohu, případně pouze „neslouží" Bohu a myslí si: „Jen co světa trochu užiji, co si něco nashromáždím, a pak opustím tuto službu satana i mamonu, a budu věrně sloužit Bohu." Ačli Bůh potom tvé služby přijme! Mnohý nakonec viděl, že byl oklamán: vše ztraceno, a satan sebere, cos pro něho vykonal, i s tvou hříšnou duší.

- 11** Uvedeme-li příklady z války 30leté, namítne snad někdo, že nepatří do kapitoly „Nevěra", poněvadž Švédové v Bohu věřili. Mýlíš se! Tehdy jak ve švédské, tak ve francouzské armádě vládlo pusté bezbožectví, z Boha si tropili posměch, takže materiální nevěra tu byla, byť snad existenci Tvůrce nepopírali. Stojí-li kdo přec na tom, že ti lidé byli sektáři a ne nevěrci, pak budiž vše dokladem, kam vede odpad od pravé víry, a podle zásady: „Po ovoci poznáme strom" nechť si každý učiní sám úsudek o požehnání odpadu od víry v Krista.

Švédové... Krutostem, které páchali na našem lidu za 30leté války, se naučili doma; tam od doby, co se odtrhli od Říma, mučili katolíky, věrné víře otců a nechtějící se dát ve svobodě svědomí znásilnit, nejrafinovanějším způsobem.

Co tropili v krajích, které proměnili v místa hladu, bídy a pekelných muk? Postřílet bezbranné obyvatelstvo, to by nebyla zábava! Proto vymýšleli jiné kratochvíle. Házeli je do pecí, pekli na ohni, uřezávali jim bolty, nosy, rty, utínali ruce a nohy, dívkám a ženám prsa, rozřízali chodidla a posypali solí, lili do úst nejspínavější tekutinu z chlévů, až útroby nabobtnaly, a pak šlapající po žaludku vyháněli s krví ze žaludku. Až k smrti umrskali a usmýkali velké

i malé, vysoké i nízké, hořící síru na tělo házeli, provaz otočený kolem krku kroutili, až oči i mozek vytékal, palce do šroubu dávali, do studni házeli. Nedospělé hanobili až k smrti, šestinedělky mučili, panny tak zhovadile zneuctívali, veřejně, před rodiči, jakož i ženy před jejich manžely, že mnohé při první zvěsti: „Švédové se blíží“ se vrhaly se střech domů, se skal nebo z oken, aby unikly bestiálním krutostem. Tropili věci takové, že Turci a Tataři se jim nevyrovnali. Kdekoli prodlévali, tam se dlouho udržely v lidu zkazky o jejich hospodaření. Rozpárat někoho a útroby z něho vytočit bylo obvyklou kratochvílí. Lid propadal hroznému zoufalství, začal pochybovat o Bohu a jeho prozíratelnosti, některé kraje se podobaly saharské poušti bez jediné oasy, všude slyšet nárek a zoufalé lkání. Pálení osad a drancování bylo „pouze“ malé zlo, hlad a bída byla snesitelnější než mučení. Francouzi, spojení se Švédy přičiněním kardinála Richelieu, aby spojenými silami zlomili moc Habsburků, nebyli o nic lepší.

Ottowalski, jenž zradil Švédům Prahu, byl německý kalvínek. Vinu na jeho odpadu od císaře měl velitel Prahy Colorado, nechtěje mu zjednat slibnou pensi.

- 12** Sebestián Carvalho, markýz de Pombal, doklad, že nadání a jiné výtečné vlastnosti ducha, které v rukou věřícího se stávají zdrojem požehnání bližnímu, vlasti a společnosti, se stanou v rukou neznaboha zhoubou tisícům a milionům, stejně jako satan užívá svých přirozených darů jen ke zkáze lidstva. Pombal, bystrý, energický, neúnavně činný, ale všechny tyto schopnosti postavil do služeb své nezkrotné ctižádosti a vládychtivosti. V prostředcích nebyl nikterak vybíravý, a když cesta k vládě byla možná jen zločinem, neštítil se ani zločinů. Hrabivý, mstivý, absolutní vládce a despota po celou dobu kralování nečistého a pustého slabocha a rozkošníka Josefa Emanuele I. (1750-1777). - Pombal se narodil r. 1669.

Sejan 18. stol., vypsal 20.000 dukátů odměny každému, kdo by někoho udal z velezrady. Za takových okolností křivopřísežnictví a udávání nevinných kvetlo; žaláře byly brzo plné, Pombal dal zbudovat nové, podzemní, příšerné... kdo se do nich jednou dostal, živ nevyšel. Kobky pevnosti St. Julian v Lisaboně byly jámy průměru čtyř pídí, do nichž denně za přílivu vnikala voda na dvě pídě výšky. Majetek odsouzených uchvátil namnoze pro sebe. Nikdo nebyl jist jméním, svobodou, životem. Aby si zajistil absolutní vládu, hleděl napřed zlomit moc a vliv starých šlechtických rodů. Domnělého inscenovaného atentátu na krále v noci na 4. září 1758 (platil kterémusi dvořanu... milostné pletky!) využil, aby se zbavil svých rivalů, vévodů de Tavora a de Aveiro. Dal je zne nadání zatknout, spoutat jako divokou zvěř, nacpat do chlívů. Dne 11. ledna začal proces; soudu předsedal Pombal, dva ze šesti soudců (jeho nástrojové a přátelé) měli osm hlasů! Žádný důkaz, žádný svědek, žádný obhájce; mučirna měla vynutit doznání, ale pouze stařec vévoda Aveiro v mukách doznal, pak ale zas odvolal a žádal za výslech, ovšem marně. Uvězněné paní ani netázány. Ze soudců jen jediný měl odvahu namítnout, že proces se koná nezákonně; byl však od Pombala zakřiknut, aby prý mlčel; jejich povinností že jest hlasovat. Co měli dělat? Každý se bál o sebe a o rodinu; hlasovali tedy, jak Pombal chtěl. Za dva dny proces skončen! Rozsudek oznámen nikoli podle zákona tři dny

před popravou, nýbrž v noci, a hned ráno 13. ledna 1759 v 7 hodin kat začal. Na náměstí v Belemu³ postaveno lešení, kordon vojáků vůkol držel lid na uzdě, aby snad nedošlo ke vzpouře. První přišla na řadu markýza de Tavora, aby jí snad král neudělil milost (milost skutečně přišla, ale pozdě); důstojně, pevně, s rukama spoutanýma, oči obrácené k Ukřižovanému... sám kat ji prosil za odpuštění. Pak její 21letý syn, pak šest dalších. Starý markýz de Tavora, dřívější generál jízdy... napřed mu lámány údy, pak rozdrčena hrud'. Právě tak umučen i starý vévoda Aveiro. Nakonec jeden dvořan upálen s mrtvolami ostatních; ubožák čtvrt hodiny volal v plamenech. Katova práce trvala do tří hodin, Pombal se díval z okna svého letohrádku. Aby odsouzení neměli útěchu posledního shledání a rozloučení, byli přiváděni jeden za druhým v půlhodinových přestávkách; každému napřed ukázány zmučené mrtvoly jeho příbuzných. Kat dostal rozkaz, aby při mučení kolem rány zasazoval pomalu, s přestávkami, by muky tím více prodlužovány. Nejlepší statky odsouzených ponechal Pombal sobě; od krále si vyžádal hodnost vrchního hofmistra, kterou měl Tavora; bratr Pombalův, nemnoho lepší než on, se stal generálem jízdy; šperky vévodkyně Tavorovy měla brzo potom na sobě při svatbě Pombalova dcera. Voltaire nazval tuto událost „nadmírou krutosti“.

Proč Pombal tak nenáviděl vévodu Tavora? Tento rod, vynikající starobylostí a ušlechtilou hrdostí, nechtěl nic mít s darebáckým povýšencem, novopečeným „také-šlechticem“. Tavora nedal jeho synu svou dceru. Pombal říkal, že musí vyhubit tři třídy lidí: šlechtice (ale sám oběma rukama přijal titul hraběte r. 1759 a markýza čili vévody r. 1770), jesuity, a konečně ty, kdož se budou protivit jeho záměrům. Tento nevěrec, jenž z počátku láteřil na španělskou inkvisici, poznal brzo, že inkvisice bude výtečným nástrojem k odstranění každého, kdo mu stál v cestě; proto se jí chopil a s ní pracoval. Jesuita Malagrida proto, že pána „nepozdravil u vrbiček“ a řekl mu do očí pravdu o jeho bratru, byl postaven před inkvisici, obžalován z kacířství a rouhání... Viz kap. 20. č. 11; kap. 25. č. 43. - Ottův slovník: „Tavora... popravení pro pokus kralovraždy.“ Naše milá historie!

Tyto malé obrázky do památníku těm, kdož vychvalují nevěrecké osvícenství a lkají nad barbarstvím Ferdinanda II., jehož dokladem prý jest poprava velezrádců na Staroměstském náměstí 1621. Osvícenství prý teprve začalo hlásat náboženství humanity a bratrství, a odstranilo prý torturu - středověké mučení zločinců odstranilo, a mučení nevinných provádělo! Viz kap. 36. úvod.

Pombal dovedl rozbíjet a ničit, ale dal lidu něco nového, co by zač stálo? Knihy vydané od kněží T. J. byly zakázány, a nové byly bezcenné. Jejich universita conimbrická byla zrušena (4000 posluchačů odešlo); do nové, od Pombala založené, s bídou sehnáno 300. Přece však po celé zemi se konaly k jeho počtě slavnosti; když zavedl nový studijní zákon (brzo doklepal), nebylo v poslední vesničce okna, které by nebylo osvětleno... Běda, kdyby byl někdo opominul nebo zapomněl!

Zničení misii paraguayských viz kap. 25. č. 59-61. Pomocníkem Pombalovým byl Petr Parisot, kdysi kapucín, z řádu vyloučený, tulák (po Anglii, Německu),

³ Belem, předměstí Lisabonu.

Pombalův důvěrník; sedával s ním za stolem, psal pamflety plné lží, kdykoli a k čemukoli jich jeho chleboďárce potřeboval, falšoval atd.⁴

- 13 Markrabí brandeburský Karel Fridrich Vilém (ř 1757), protestant, se souložnicí se dívá na kominíka pracujícího na střeše. „To by byla legrace, to bych ráda viděla, kdyby se kutálel po střeše dolů.“ Aby jí tu radost udělal, namířil na něho a odstřelil ho; když vdova prosila pro dívky za maličkou pensi, odbyl ji pěti zlatými.
- 14 Fridrich II. Hohenzollern, sám bezvěrec, pozoroval ke konci vlády, jak se různé zločiny v jeho zemi rozmáhají, zvláště křivopřísežnictví. Poznal, kde jest pramen zla - vzmáhající se nevěra! Velkokancléři Carmerovi řekl: „Své největší vítězství bych za to dal, kdybych viděl ve své zemi tolik náboženství, co ho bylo, když jsem vládu nastoupil.“
- 15 Známa scéna ze života Voltairova: Hovoří s přáteli u stolu, začnou vést bezbožecké rozhovory... „Prosím vás, počkejte, až služebnictvo odejde; kdyby odhodili víru v Boha, nebyl bych ve vlastním domě životem jist.“
 Mirabeau: „Má-li zvítězit revoluce, musí být lidu vzato náboženství.“ Proto tak divé pronásledování kněží a věřících vůbec. Národní shromáždění si dobře slovo M. zapamatovalo a podle něho jednalo.
 Francouzský učenec, státník a ministr Thiers: „Francie zaujímá důstojné místo v dějinách teprve od vraždy krále.“ (Ludvíka XVI.)
 Ve Francii uspořádali před lety veřejnou sbírku na ty, kdož si získali zásluhu o lidstvo vraždou vynikajících osob.
- 16 Statistika z r. 1910: V Paříži zmizí za rok 27.000 lidí, v Berlíně 20.000, v Londýně 5.000, v New Yorku 25.000, většinou dívek - tajemně, nikdo neví, jak a kam. Tušíme ovšem, kam.
 Děvčat, která vedou život hříchu, připadá po jednom na 48 obyvatelů v bezbožeckém Hamburce, na 62 v protestantském Berlíně, na 91 v Londýně, na 159 v katolické Vídni.
- 17 V Londýně stojí policie do roka ohromné miliony, a přesto je daleko nebezpečnější jít v noci zapadlou čtvrtí londýnskou než přes celou Saharu. Celá řada dívek tam do roka zmizí beze stopy.
- 18 Spojené státy severoamerické... Agenti za pořádný obnos obstarávají v Evropě (zvláště Rusínům, Polákům a Chorvatům) pas a visum jakož i lodní lístek do Havany - na Kubu smí každý, ale jen na osm dní! To ovšem

⁴ Tyto a podobné příklady měž katecheta a řečník neustále „po ruce“. Na jisté námitky a výtky církvi a víře činěné jakož i na tendenční vychvalování jistých směrů nelze odpovědět přiměřeněji a pro lidi dobré vůle přesvědčivěji než fakty. Viz úvod ke kap. 36, jakož i první poznámku tamže! Zvláště ve spolicích nutno mládež na tyto zjevy velmi často upozorňovat a s nimi ji seznamovat, jednak aby byli sami vyzbrojeni proti případným námitkám v okolí, kde žijí, jednak aby si tím více vážili církve i sv. víry a nedali si imponovat různými veličinami vychvalovanými v dějepisných knihách. Německé přísloví: „Klaren Wein einschenken!“

podvedení nevědí; nerozumějí ani slova, co na lístku napsáno. V Havaně se dovědí - co teď? Většina skoro docela bez peněz, zoufalí, tu se k nim přidruží nějaký „dobrý“ muž a poradí - pomůže prý jim v noci do Ameriky, ale za sto dolarů. Na Floridu nebo Yukatan jest 250 km, za 5-6 hodin jsou motorovým člunem tam. Ubozí prodají hodinky, šat, prádlo, prsteny, zbude jini jen, co na těle mají. Netuší, že padli do rukou gangsterovi nejhoršího druhu. Až na 60 lidí se potají sešlo v přístavě u jeho „lodi“. Na širém moři jsou po dvou odvedeni do kabin, tam tři mužští s revolvery je přinutí, aby se svlékli a vzali na sebe staré hadry. Loď bez světla, doveče se stráží obratně vyhnout, před svítáním jsou blízko pobřeží, vyhodí všechny, a ti se musí brodit ku břehu; ráno je dopadne policie. Kapitán „vydělal“ za noc 5000 dolarů, pomocníkům dá třetinu. Nepodaří-li se proklouznout, vystřelí-li strážní nebo celní člun raketu (znamení: „Stůj - sice tě ranou z děla srazíme ke dnul“), naházejí ubohé do moře - kdo to v mlze a za tmy pozoruje? Nadto dal kapitán den před tím rozstříknout nablízku pobřeží anýzový olej; ryby jej zdaleka větrí, a za gangsterskou loď plavou jistě žraloci - ti pohltí oběti okamžitě! Někdy hned na počátku cesty jsou ubozí spoutáni drátěnými provazy a naházeni do moře, aby to šlo rychleji. Policie to vše ví, ale nechytne-li ničemy při činu, co může dělat? (Širým světem XIV. 383.)

Nejeden Američan se „živí“ podobně - výnosnější podnik než jiní! Za rok jest v USA podle úředních údajů zavražděno na 12.000 osob - kolik vrahů dopaden! Kolik dětí odklizeny potají, že do statistiky nepojaty! Jsou celé organizace vrahů, odklizejí na požádání konkurenty atd. Šéf organizace dostane z cizího města telegram: „Potřebuji spolehlivého muže.“ Přejde, ubytuje se v hotelu první třídy, za vhodné příležitosti mu ukáží oběť prstem, pán zmizí, a po čase zmizí záhadně i určená oběť. (Širým světem.)

Za posledních 25 let se nemusila žádná z význačnějších osob newyorského podsvětí odpovídat z vraždy, provedené na její rozkaz. Jediná žaloba, které se ganster bojí, jest, že nepřiznal daň z příjmů. Ale ani tento strach není zoufalý. Máť výtečné advokáty, kteří mají dar „ovlivňovat“ porotce. Kdyby se vzájemně neodstřelovali (konkurence!), rozšířili by se jako plevel na neobdělaném poli.

- 19** V krátké době za sebou tři tragedie na moři: záhuba americké zábavní lodi, francouzského parníku, ohromné, nedostavěné francouzské lodi; všechny zahynuly požárem, posádka prvních dvou zachráněna, cestující zahynuli... Že by to bylo neštěstí a ne úmyslně připravený požár? Nebyla to sabotáž? (Širým světem XII.)

Tento způsob potopovat lodi není tak vzácný. Před lety v Bremen-hafenu nesli zřizenci na loď bednu, klopýtli, upustili ji, vybuchla... byl v ní pekelný nástroj... 72 osoby byly usmrceny, přes 100 lidí zmrzačeno. Majetník lodi pan Thomas z New Yorku při zprávě o tom si vehnal kulku do hlavy. Pekelný stroj měl vybuchnout podle jeho záměru na moři, a pán by byl dostal vysokou pojistku za loď! Životy pasažérů mu valně na srdci neležely.

- 20** Sir Jan Franklin opouští 26. května 1845 s dvěma loďmi Erebus a Terror temžský přístav, provázen 158 muži. Polární výprava, jedna z mnohých; tentokrát vybavena co nejlépe, veze aprovisaci na pět let, zaopatřena tedy

nad pomyslení výtečně. První dva roky se o ně nikdo nestaral a nestrachoal; vždyť skoro všechny polární výpravy do té doby musily aspoň dvakrát přezimovat, zamrzlé několik měsíců v ledě. Ale když už i třetí rok uplynul a F. nedává o sobě zpráv ani se nevrací, začali mít o něho obavy, a od r. 1848 vysílány výpravy za ním. Za dva roky 40 výprav, r. 1850 ještě 16 výprav, F. a jeho lodi nikde, ani stopy po něm nebo jeho průvodcích. Anglická admirálita vypsalala cenu 20.000 liber za jeho záchranu a 10.000 liber za zprávu o jeho osudu, lady Franklinová, jeho manželka, přidala ještě 3.000 liber. Hledali a hledali, a nenalezali. Pozůstalá paní vyslala r. 1851 loď na vlastní útraty, všechno pátrání marné. Psalo se r. 1855, desátý po jeho odplutí, výpravy k jeho objevení stály už přes milion liber, žádná zpráva. Lady F. věnovala nyní veškeré jmění na vyzbrojení poslední výpravy, v jejíž čelo postaven kapitán M. Clintock, a tomu se konečně podařilo přijít záhadě na stopu. U mysu Victoria našel schránku s kratičkou zprávou: „24. května 1847, vše dobře.“ Připsáno: „Obě lodi zde zamrzly, opustili jsme je 22. dubna 1848, F. ř. 11, června 1847.“ Datum 25. dubna 1848. Nač zemřeli ti, které zachvátila smrt ještě dříve, než na živu jsoucí lodi opustili? Vůkol byly nalezeny odhozené shnilé masové konzervy... Snad otrávenil Továrník, jenž výpravu Franklinovu zásobil, dal jim zkažené konzervy! Dodatečně usvědčen, že podobných kousků provedl víc!

Začátek moudrosti jest bázeň Boží, bohobojnost podmínka společenského soužití, a víra podmínka bohobojnosti. V „temném“ středověku by takový nesvědomitý pykal hlavou, v osvíceném novověku to spraví pokuta.

21 Něco podobného, jenže ne tak osudných následků, jako Franklinovi, se stalo apoštolskému delegátovi Zaleskiemu v Indii. Na cestu se zásobil léky, bez kterých se neobejde a které by v Indii těžko sháněl. Chinin proti horečce, které Evropan indickému podnebí nezvyklý tam snadno podléhá... tím se zásobil nejvíce. Za mořem hned v prvním případě poznal, že neapolský lékárník mu místo chininu namíchal mouky.

22 R. 1929 byl u nás soudní inspektor X. Y. od jednoho uvězněného děvčete obviněn, že ji v žaláři znásilnil. Svou výpověď stvrdila přísahou, obviněný byl suspendován, odsouzen na čtyři měsíce... Za čtyři roky, jak psaly noviny, učinilo děvče před soudem prohlášení, že její žaloba i přísaha byla křivá; navedl ji její milenec, 12krát trestaný, aby se inspektorovi pomstil. Svědomí se v ní hnulo, když viděla jeho rozvrácenou rodinu, v neštěstí manželku, která pozbyla nároku na pensí, i jeho, od ženy opuštěného.

23 Podrží-li bezvěrec v srdci lásku k vlasti nebo jakýsi soucit s bližním, tedy citění s těmi, k nimž ho víže pouto rodné hroudy nebo příslušnost k velké lidské rodině, citění vložené každému Adamovu synu do srdce samým Tvůrcem, uvaruje se zločinů a prokáže nejedno dobro. Ale vyhostí-li ze srdce i toto poslední ušlechtilé hnutí, máme jen zrádce a udavače, který si z toho nedělá nic, že svým udáním hodil smyčku na krk živiteli rodiny a jeho drahé přivedl na žebráckou mošnu - za nějakou desítikorunu nebo ze msty, ze závisti, ze žárlivosti - docela podle receptu Nietzschova. „Svěží duch jeho morálky začal u nás vanout působením Macharovým.“ (Vochoč, Historický

kalendář.) V době stanného práva po zavraždění Heydrichovů jsme ten svěží van na sobě zakusili. Češi Hitlerovi zaprodání přímo vymámili na důvěřujících spoluobčanech neprozíravé slovo a běželi s tím na gestapo: „Schvaloval atentát...“ Nikdo nemohl nikomu věřit, a posléze zpovědnice byla jediné místo, kde se nemusil žádný věřící bát prozrazení.

Jindy se láska k vlasti zvrhne v nejděvější vášně, v nacionalistický šovinismus, který je tisíckrát horší než bezbarvý internacionalismus. Německý sedmiletý hošík v době okupace r. 1943 praví: „Kdybych mohl všem českým dětem podřezat krky!“ (Stalo se ve V.)

24 Renata Selingová mluví o lékaři, kterého poznala v sanatoriu, šlechetný, lidumil, chudým pacientům dal z vlastního nevelkého jmění podporu, aby mohli déle na léčení zůstat, idealista, a přitom bezvěrec! V duši pusto, s životem nespokojen, sáhl k morfiu, a nakonec se zastřelil v lese za sanatoriem. Doklad k tomu, co bylo lze r. 1945 číst v jistých novinách: „My jsme atheisté, ale ideální, nikoli materialističtí.“ Byť tomu tak bylo, uvedený příklad mluví místo mnoha slov. Rozumí se, že o všech bezvěrcích to nebudou tvrdit ani jejich noviny, že jsou do jednoho idealisté.

25 Roku 19** to bylo; na obzoru válka, kdekdo se chvěje o sebe, o pokoj a mír, o své drahé; jistí továrníci štvou do války, podplácejí vlivné činovníky... Dojde-li k válce, půjde jejich zboží na odbyt! Nestačí vyřizovat objednávky armádě!

26 Rozhovor mezi duchovním správcem a blaženou manželkou. Učitelka bez víry vtáhla do svých tenat mladého svobodného muže, přiměla ho k civilnímu sňatku, a dobrý muž s ní místo ráje měl něco jiného. Navázal tudíž s děvčetem, od něhož si sliboval lepší soužití. Ženská, vidouc, že se nad její hlavou stahují povážlivé mraky, přikvačila na faru a ztropila rámus, proč prý farář svým vlivem na děvče nepůsobí, aby od jejího muže upustila. „Byla jste na faře, když jste si ho brala?“ Ovšem že nebyla. „A teď je vám váš farář dobrý, není-li pravda?“ (Sděleno mi od něho r. 1946.)

27 Není úcty ke klíčicímu životu, není jí ani k životu hasnoucímu. B. Kirchenblatt uveřejňuje článek z pera lékaře 1931. U lékaře začnou příbuzní docela klidně: „Bude nejlépe, když dáte otci větší dávku... silnější injekci...“ „Matka je tak slabá, zdravá beztak už nebude, potřebujeme její lůžko...“ „Divíme se, že neudělá z vlastního popudu konec životu, že nemá odvahy přičichnout ke kohoutku; my bychom se snáze sami protloukli...“ Tedy z hospodářských a hospodárných důvodů! Napřed rodiče odklízovali děti, aby se lépe „životem protloukli“, teď děti odklízají staré rodiče z týchž důvodů! I když někdy pokrytecky litují, „aby se tak dlouho netrápili“. Arnošt Mann píše (Die Moral der Kraft): „Také ti, kteří bojovali za vlast a byli raněni, nemají práva být na obtíž bližním, nejínak než mrzáci a nemocní. Stát by měl dáti lékařům právo, aby zničili vše, co jest slabé a nemocné, jak tomu učí Darwinova selekční teorie.“

28 Cathrein v díle Křesťanský názor světový sděluje, že za císaře Viléma II. byla berlínskému parlamentu podána petice z kruhů nejvyšší generality,

profesorstva a jiné inteligence, aby byl zrušen paragraf proti sodomii; za důvod udáno: nezbytnost přirozenosti, již odporovat jest prý nemravno (podle předpisu Nietzschova!).

- 29** Pavel Lindau píše v jednom románě: „Jinoch, který se z mravních důvodů dívky nedotkne, je směšný a pomatený.“ Jiní: „Pojď k nám, u nás netřeba se přemáhat.“ To mládež slyší raději než vážné slovo Kristovo: „Zapři sebe sám.“ Ale cokoli konáš, konej rozumně, a pamatuj na konec!

- 30** „Jaké hrůzy zažil, kdo měl neštěstí být živ v letech 1789-1858!“ Humboldt; jenže tento nevěřící učenec se netázal, co zavinilo ty hrůzy, a my bychom se mohli tázat sami sebe, co by byl řekl, kdyby byl měl neštěstí žít v letech 1914-45!

„Bázeň Boží jest sestra pokoje.“ (Albert Vel.)

„Bohobojnost má ten, kdo nekoná nic z toho, čeho se má zdržet, a nezdržuje se ničeho z věcí, které má konat.“ (Týž; jinými slovy: kdo koná, co Bůh káže a kdo se zdržuje toho, co Bůh zakazuje.)

„Bohobojnost cesta k lásce Boží.“ (Anselm.)

„Bázeň vylučuje bázeň: bázeň soudu Božího vylučuje bázeň lidskou, a touhu po slávě světské vylučuje touha po věčné milosti.“ (Ambrož.)

B) Ze života bezvěrců.

Jaké požehnání přináší bezbožectví ve všedním životě, o tom mluví černá kronika v novinách neméně než každodenní zkušenost každého, kdo jde světem „s otevřenýma očima“. Před r. 1918 bylo udáno v novinách při každém zločinci též jeho vyznání - proč od toho upuštěno? Nám ovšem nejde o provedení důkazu, že kdejaká ničemnost padá na vrub těch, kdož se úředně prohlásili za ateisty - to nedokazujeme ani netvrdíme. Chceme jen ukázat, že pramen nedohledné zkázy a zla jest bezbožectví - a k bezbožcům počítáme každého, kdo bez Boha žije, byť i byl podle jména katolík. Bezbožectví, bohaprázdnot - prázdna víry v Boha a vši bázně boží. A že tomu tak jest, jsou dokladem i naši odpůrci. Proč tvrdí, že pro lid jest náboženství nutné? Proč na př. na školách, kde děti bez vyznání (ponejvíce ze socialistických rodin) jsou umístěny v jedné třídě, volí učitelé bezvěrci třídy s dětmi katolickými a s radostí onu přenechají učiteli katolickému?

Tyto obrázky ze všedního života jsme pominuli, poněvadž uvádět i ty, by znamenalo nosit dříví do lesa. Každý kazatel si jich za rok nasbírá hravě na tucty. Nejlépe užít takových, které přímo zachvějí, a to bývají především ty, které právě vzrušily obec nebo celý kraj, jimiž se právě obírají kdekteré noviny (vražda otce, dívky, rafinovaná loupež, zpronevěra nebo podvod, rozumí se, že milionový... hrozné neštěstí na dráze zaviněné svévolí a nedbalostí...). Jde-li o mladé zločince, lze slyšet: „Ta dnešní mládež...“ Lépe by bylo říci: „Ti dnešní rodiče! Ta dnešní škola! Ta dnešní výchova!“

Jak možno po těchto tak výmluvných dokladech doufat, že lidstvo bude šťastné, až budou podvráceny oltáře, jest myslícímu záhadou. Ať smýšlí, jak

chce, tolik musí uznat každý nepředpojatý pozorovatel, že všechny nepřístojnosti, zavjné zneužíváním náboženství, a všechny zlořády v táboře katolickém nedosahují ani tisícího dílu toho zla, které pochází z bezvěrectví a nevěry. Kdo ovšem vidět nechce, tomu nadarmo obrázky malovat, a společnosti, které není rady, není ani pomoci. Nechať tedy sejí i nadále vichr, a budou i nadále sklízet bouři.

- 31** Nenávist Boha... Pod korouhví Kristovou 38 nn. Nikoli nevěra! Jste si vědomi, „cítíte“, že existuje Bůh, kterého popíráte, a nenávidíte ho! Decius... Všecka práce úřadů zastavena, všechno zůstalo ležet, jen jediné záležitosti musili věnovat všechny síly: křesťany vyhledávat, vyslýchat, mučit... Tentokrát ne jako dříve, kdy podle svědectví Tertulliana se volalo: „Křesťany lvu“, nýbrž vyrvat jim poklad pravé víry, stůj co stůj. Proto ono rafinované mučení.
- 32** Saffioye v Spillmannově díle V říši chrysantém praví: „Jak nenávidím tu novou víru! Jest neštěstím pro Japonsko, ničí štěstí mé lásky...“ Zamiloval se totiž do vdané křesťanky, u níž ovšem nepochodil! Proto jest víra od mnohých nenáviděna! Vidí v ní nepřítelku své nevázanosti; proto volí nevěru, přítelku každé neřesti!
- 33** Řeční sofisté hlásali již ve 4. století před Kr. zásady, jimiž se honosí moderní filosofie. Nic nového pod sluncem! Protagoras byl agnostik: „O bozích nevím, zda jsou či nejsou.“ Gorgias: „1. Nic neexistuje. 2. Existuje-li co, je to člověku nepochopitelné.“ Tedy Kantovo neznámé x. Kritias: „Bůh a odplata jest vymyšleno od starých zákonodárců, aby lid byl držen na uzdě.“ Nebo Protagorova zásada: „Člověk jest měřítkem všeho...“ Subjektivismus, popírající objektivní pravdu a zvláště objektivní závaznost mravního zákona. Luther nepřinesl nic nového! Bylo důsledné a logické, že se vášně dostaly k vládě... „Dobré je to, co mi lahodí, a dovoleno je to, co mi prospívá.“ (Sokrates učil, že člověk je sice měřítkem všeho, ne však člověk jednotlivý, zmítaný vášní, nýbrž lidská přirozenost od vášní očištěná a reflektující, tedy rozum... jenže neosvícen božským světlem se může mýlit!) Srovnej výrok Mohamedův: „Co chutná, co se líbí, je dovoleno.“ Sám se podle něho řídil, ale nedovolil svým, aby se podle něho řídili. Moderní filosofové po nich... Mazzini, římský revolucionář, r. 1848: „Ó zlaté blahé přikázání! Co ti jde k duhu, to můžeš dělat!“ Dámy po něm bláznily, stavěly ho nad papeže atd.
- 34** Mohamed si vyrobil Boha, který byl jeho „láskám“ neobyčejně přízniv, jak mu štiplavě jedna z jeho mnohých milostnic otevřeně řekla. Aplikujme na nevěru, která si vyrobí morálku a někdy i boha, jaký se jejich vášním nemálo zamlouvá.
- 35** Guibert Nogent v 11. století vypravuje o hraběti Janu de Soissons, ukrutníku, nečistém, před nímž ani řeholní sestry nebyly jisty. V těžké nemoci ho napomínal, aby se obrátil. „Slyšel jsem od mužů, kteří jsou chytřejší než vy, že ženy jsou společné a že hřích nic není.“ To byla jeho poslední slova. Guibert de Nogent († 1124): „Lidé, kteří pochybují o možnosti zázraků (v 11. stol. v Anglii... tedy v nejtemnější středověké tmě! Nic nového...!), jsou všichni opilci.“ Tedy v hospodě u vína čerpali svou moudrost!

- 36** Montaigne, skeptik († 1592), poživavec, přijal před smrtí svaté svátosti a synovi dal radu: „Nedbej toho, co říkal tvůj otec, když byl zdrav, nýbrž toho, co ti praví tvůj umírající otec.“ Vzpomeň slov umírajícího Ludvíka XIV. k nástupci, 5letému pravnučkovi L. XV.: „Neber si ze mne příklad...“
- 37** Macchiavelli: „Žádný rozumný člověk nebude vytýkat mimořádné jednání, které vede k tomu, aby byla uspořádána říše nebo založena republika.“ Co znamená u něho „mimořádné jednání“? Vraždy, věrolomnost, křivou přísahu, žhářství, otravování nepohodlných atd. „Viní-li pachatele čin, omlouvá ho výsledek.“
- 38** Voltaire, jenž se za živa víře jen posmíval a se podpisoval Christemoque (Posměvač Kristův), volal před smrtí po knězi a žádal útěchu od církve, kterou tupil, a nedostalo se mu jí; přítomní přátelé d'Alembert a Diderot se postarali, aby se k němu kněz nedostal (1778). Za pět let umírá d'Alembert a chce kněze, Diderot ho k němu nepustil! Za rok potom umírá on a žádá kněze; teď zase jeho přátelé zavřeli dveře na závoru.
- 39** Toussaint, jehož kniha Moeurs natropila mnoho zla, odsoudil před smrtí své spisy, přijal sv. svátosti a před přáteli dal svému synu poslední naučení s prosbou, aby se za něho modlil (1788).
- 40** Francouzský revoluční generál svobodný zednář Custine odsouzen od vlastních lidí na smrt; jeho vidiny o svobodě bez náboženství se rozplynuly v nic; vykonal sv. zpověď, cestou na popraviště se modlí: „O Crux ave spes unica.“ (Ó kříži, vítej, naděj jediná!) Případů, kdy se nevěrci na smrtelném loži obrátili, jest bez konce; mužů, kteří něco znamenali a pro nevěru pracovali, ať slovem nebo písmem nebo v zákonodárných sborech, na př. nástupce ecuadorského presidenta katolického G. Morena - jsa tomuto svému předchůdci docela nepodoben pronásledoval církev. Za živa neznaboh, ve smrti zméněn! Takových lidí, jako byl malíř David, jenž v revoluci provázel do chrámu bohyni Rozumu, vystoupil na kazatelnu a střílel proti nebi: „Kdepak jsi? Já jsem zahřměl, teď se ozvi ty!“ - a po letech v Bruselu velmi krotce umíral, jsou celé batailony.
- 41** Americký generál Ethan Allen († 1789), proslavený v bojích za svobodu Spojených států, byl nevěrec a napsal i knihu, v níž si tropí ze sv. víry posměch. Jeho manželka katolička vychovala dceru nábožensky, ale zemřela, když jí bylo 13 let; otec pak ji vychovával podle zásad svých. Po šesti letech na smrt onemocněla, a v poslední chvíli se ptá otce: „Cítím, že to se mnou jde ke konci, a já se smrti tak bojím... řekni mi na své svědomí, čeho se mám teď držet: toho, cos mi říkal ty, nebo co mi vštěpovala matka?“ Allen tu stojí bled několik minut a pak praví: „Myslím, že uděláš lépe, když budeš věřit tomu, čemu tě učila matka; pak budeš moci klidněji skonat.“ Zdrčen se vzdálil a nepřišel, dokud dcera nevydechla duši.
- 42** V Anglii za dob osvícenství, když bylo náboženství napadáno jak v beletrii tak ve filosofii, vypadal život takto: rozvodů a rozluk, cizoložství, vražd přibývalo den ze dne; na silnicích bylo nebezpečno se objevit, zvláště za tmy

nebo o samotě; mladí zloději byli v žalářích mezi starými lotry výtečně vyškoleni; silnice se lupiči hemžily; večer se nikdo neodvážil beze zbraně vyjít z domu; lupiči byli opěvováni v baladách, John Wild popravený r. 1729, měl příjmi Veliký. R. 1786 vynesl jediný soudní dvůr 133 rozsudky smrti, r. 1766 dokonce 223, tedy za 14 dní 9 poprav! V nejživější čtvrti londýnské blízko královského paláce přepaden a vyloupen poštovní vůz. Nakonec bylo nebezpečno vyjít i ve dne!

Ženy se tam zabývaly politikou - věc dotud neslýchaná a podle tehdejšího mravu pokládána za nedůstojnou ženy. Když byl vydán zákaz, že nesmějí být přítomny jednání ve sněmovně lordů, přihnala se četa vznešených svobodných i vdaných žen ke vchodu, obléhaly a bušily do dveří od 9 hodin ráno do 5 hodin odpoledne, že nebylo uvnitř slova slyšet. Chtěly lordy vyhladovět. Když rámus ztichl a sněmovníci soudili, že ženské zmizely, otevřeli dveře; tu se vehnaly všechny dovnitř a zůstaly tam do 11 hodiny noční, provázejíce jednání poznámkami, žen málo důstojnými. Při volbách r. 1784 agitovaly ženy v Londýně pro Foxa, vévodkyně z Devonshire vozila k urně v ekvipáži řemeslníky a zaplatila jim každý hlas políbením.

- 43 Adam Weishaupt, zakladatel řádu illuminatů: „K poslední zralosti illuminatství uplyne ještě 70 let. Ale již za 30 let bude stará Evropa naplněna strachem; ani jediný král nebude moci říci: ‚Zítřka budu ještě králem.‘ Žádný národ: Zítřka budu ještě nazývat svým tento dům, toto pole, tyto peníze!...“ (Illumināti, tedy = osvícení, velmi podobní svobodným zednářům. W. zemřel nesmířen s církví... opravuji zde omyl v Marii I.)
- 44 Weimar, německé Athény, spojené se jmény Goethe a Schiller... Kolem r. 1800 za osvícenské periody tam pěstováno společenství žen, tam měl Goethe svatbu, již byl přítomen jeho 17letý syn, odtamtud psal Jean Paul (pseudonym Richterův) 13. července 1799 o ničemnostech a nízkostech geniů umění a poesie...
- 45 Lessing v privátních rozhovorech tvrdil, že Lutherovo učení popírající svobodu vůle jest nesmysl. Veřejně, jako „filosof“ ji popíral též! „Já jsem poutivý luterán...“ Pročpak asi? „Tísňící cit odpovědnosti, jehož se nemohu zbavit, je mi nadě všechny důkazy.“ Jinými slovy „Chci hřešit a nechci se z hříchů odpovídat; proto...“
- 46 V Římě při revoluci r. 1848 ležely v zednářských skrýších na stolech knihy všeho druhu: Marr, Prastav divokosti (člověk původní prý žil jako zvíře...); Mödeff, Bohočlověk (každý člověk jest bůh)... Vyber si, co se ti líbí, jenom ne nauku Kristovu!
- 47 Za revolučních zmatků r. 1848 bylo za tři dny v Římě zavražděno zákeřně 23 mužů (1.-3. září). Nevěra vztyčila i ve věčném městě svou korouhev. V Bologni zastřelil neznaboh umírajícího mezitím, co kněz stál u jeho lože a žena nemocného ho prosila, aby mu popřál těch několik okamžiků života.
- 48 Článek 46 tajného kodexu Mladé Itálie stanovil: „Každý musí poslechnout, dostane-li rozkaz, aby toho neb onoho odklidil, ať dýkou nebo je-

dem, revolverem atd." Jakou odměnu za to klidil? Mnohdy zavražděn zákeřnický od druhů sám, aby při možném vypátrání a vyšetřování jich neprozradil a aby tak původci zločinu zůstali bezpečni. Bresciani píše r. 1852: „Vy zákeřníci, kteří jste r. 1848-49 tolik set obětí zrádně odklidili, kolik vás jest ještě na živu?“

- 49** Účel posvěcuje prostředky - nikoli nám, nýbrž těm, kdož v Boha nevěří a lidi se nebojí ani nestydí. Výroční den amnestie, udělené Piem IX. 17. července 1846 (*Maria I.* 40). Celý Řím se chystá k oslavě svého lidumilného vládce, jenž chtěl získat srdce láskou, nikoli držet je na uzdě přísností. Svobodní zednáři rozkřikli mezi lid, že „černí“ chtějí tohoto „velkého a krásného dne“ zneužít k tomu, aby porubali všechno římské obyvatelstvo, shromážděné k slavnosti na náměstí del Popolo. V Římě jest prý plno rakouských emisarů s kapsami plnými dukátů, u jesuitů prý jsou dvě bedny vražedných zbraní, které celní úřad propustil jako bohoslovné knihy atd.

V Římě radili zednáři a podvratní živlové r. 1848: „Náboženství v ústech, pokrytectví v srdci, abychom získali lid.“

- 50** Učme se od nepřátel! Bresciani píše o karbonářích: „Tyto tajné spolky a stanovy nás předstihnou mnohonásobně, ne silou, nýbrž rozhledem. Dovedou využít situace.“ Není pravda, že ti, kdož dlouhá léta usilovali a pracovali o sjednocení Italie, byli samí nevěrci. Byli mezi nimi i zbožní mužové, jenže ti chtěli dosáti cíle cestou legitimní, a to jde vždy pomalu...

- 51** Anarchista Bresci sebevědomě o sobě tvrdil, že postřelí všechny krále Evropy. Otec mu psal: „Neuděláš tím svět lepším. Svět jest nemocen, potřebuje léku, ale dynamit není vhodný lék.“ Marně; 25letý junák se nedal zdržet a začal v Italii; král Humbert byl první - a zároveň poslední - jenž padl za oběť jeho vražedné kulce 29. září 1900. Při líčení řekl soudcům: „Nemám vám co říci.“ Také oni mu neměli co říci, vrata žaláře za ním zapadla... celoživotní žalář... Tam blouznění pominulo; chtěl „vysvobodit“ Italii a svět, a ovoce jeho skutku? Zničený život jednoho člověka; prohlásili nového krále, svět šel svou cestou dál, nezměnilo se zhora nic, jen o jednoho zlomeného člověka v žaláři bylo víc. Za několik let umíral, žádný příbuzný ho nesměl navštívit, jen kněz stál u jeho lože... kněz, kterého po všechna léta odmítal!

- 52** V Campiano u Milána byly na Velký pátek 1902 rozhozeny letáky: „Kdo půjde v neděli do kostela, tomu zapálíme statek.“ Soudilo se, že jde o hloupý žert, a přece neznámí pachatelé zápalili několik domů těm, kdož na mši svaté byli.

- 53** Lassalle předpovídal, že umře jakožto „Mesiáš, jemužto se neustále ukládá o život“. Tak stále opakoval ve svých řečech a dojímал sentimentální posluchače až k slzám. Jenže ho čekala smrt velmi banální (v Ženevě) - v souboji o děvče. Slečna Helena von Dönniges se na něho tak láskyplně usmívala, že ho pohnula, aby požádal jejího otce, bavorského diplomata, o její ruku. Ten však nechtěl ani slyšet o zeti, jenž byl silně kompromitován v zlodějském jistém procesu a nadto měl stále co dělat se soudy. Slečna tedy uprchla z domu, ode-

brala se k němu a žádala ho, aby věc romanticky zakončil tím, že ji unese. Lassalle jí podal rámě a místo romantického únosu volil prosaický způsob; dovedl ji k otci a pokusil se ještě jednou o zákonité námluvy. Socialistický Mesiáš pozdě nahlédl, jakou to provedl nešikovnost. Nejen, že dceru nedostal, ale pravděpodobně dostala ona, a byla k němu od té chvíle chladná jako led... tak ji kompromitovat před známými i neznámými! Teď začal Lassalle teprve planout; psal, telegrafoval přátelům, ministrovi, i biskupovi Kettelerovi (sliboval mu, že se zřekne Mojžíše a dá se pokřtít, když ho s Helenkou oddá). Nic naplat, její dřívější nápadník ovládl pole, Lassalle „zničen, plakal, zuřil, svíjel se jako červ“ vida, že se stal „nekonečně směšným, když kvůli děvčeti, jež o něm nechce ani vědět, pobouřil celé ministerstvo.“ Rozhodl se, že vyzve na souboj jejího otce, a když ho nezastihl doma, spokojil se s rivalem, a ten dne 28. srpna 1864 mu vsadil hned první kulku do útroh tak mistrně, že za tři dny zahynul. Řečníci při pohřbu ho srovnávali s Mojžíšem, s Kristem Pánem, mluvili cosi o tom, že celé století potrvá smutek pro něho, posmrtné slavnosti se konaly po celé říši, ctili ho jako boha, jeho obraz stavěn na oltáře, rakev putovala z města do města jako kdysi ve Francii rakev Maratova, až konečně zůstala na židovském hřbitově ve Vratislavi, nad mrtvolou přísahali jeho lidé pomstu atd. Robert Prutz: „Celý jeho život byl humbuk, a s velkým humbukem šel i ze světa. Před lety při jedné z mnohých špinavých historek, na které byl jeho život tak bohat, odepřel souboj, a dal se naději veřejně spráskat bičem v zoologické zahradě.“

54 Marx... Jeho jediný syn zemřel v mladých letech, jeho nejstarší dcera Leonora, navlas stejných názorů jako otec, žila ve volné lásce s Dr Amelingem, a skončila sebevraždou, když ji opustil; druhá dcera uzavřela sňatek, byla v manželství nešťastná a skončila jako první; třetí, vdaná, zemřela též „náhle“ za okolností velmi podezřelých. Požehnání jeho bezbožecké filosofie zakusila na sobě nejdříve jeho rodina!

55 Petr l'Ermite stojí u lože přítele: „Přes 30 let jsem se namáhal, abych tě obrátil, všemožné důkazy odevšad přivlekl, tolik knih ti přinesl, všechno nadarmo, a teď tě vidím nejen obráceného, nýbrž i zbožného! U lože kříž, a ty se modlíš k sv. Terezičce... Cožpak ta operace, která tě zítra čeká, je silnější, než všechny mé důkazy?“ „Ale pomni přec, že umírám!“

56 J a n a B o s k a navštívil za jeho pobytu v Paříži r. 1883 stařec 81letý. Tři hodiny čekal v předsíni, než na něho došlo. Konečně vstoupil. „Já jsem bezvěrec, nevěřím v zázraky, které se o vás vypravují.“ „Byl jste vždy bez víry?“ „Nikoli, ale když jsem dospěl, přemýšlel jsem, odkud pochází náboženství, a začal jsem žít jako filosof.“ Dlouho spolu hovořili o budoucím životě atd., světec mu nakonec řekl: „Brzo budete ležet na smrtelném loži, a máte dvojí vyhlídku: buďto se rozplynete v nic, máte-li pravdu vy, anebo propadnete věčnému zavržení, mám-li pravdu já.“ Zamyslel se. „Smutné vyhlídky, budu o tom ještě uvažovat.“ Druhého dne byl u světce zas: „Už nejsem bezvěrec; doufám, že umru v náručí katolického kněze.“ Odevzdal navštívenku, a Bosko na ní četl slova: „V i k t o r H u g o.“ Umíral 1885, ale ne v náručí katolického kněze; přá-

telé ho k němu nepřipustili! Zavolaný kněz mu mohl dát rozhřešení pouze s balkonu protějšího domu. (Viz kap. 31. č. 42.)

- 57** Před málo lety odpadl v severních Čechách kněz a utekl do Saska. Tam brzo pozván na svatbu dcery superintendenta. Při stole volán k nemocnému, jde a nachází jej v zoufalství strašně bédovat. Těší ho po protestantském způsobu poukazováním na milosrdenství Boží atd.; umírající odpovídá: „To všechno já vím, ale mně může pomoci jen katolický kněz.“ Nakonec doznal, že jest sám katolickým knězem a že kvůli ženské odpadl, a že teď se děsí věčného zavržení. Novopečený pastor se mu dal poznat, vyslechl jeho zpověď, dal mu rozhřešení, vrátil se, okamžitě se poroučel vážené společnosti a spěchal k zpovědnici.
- 58** Humorista Vilém Busch († 1908, 76letý) si tropil ve svých satirách ze všeho posměch, ale v smrti selhal Kant i Schopenhauer. Poslední slova: „Jejich klíč se hodil k mnoha dveřím v zámku tohoto proklatého světa, ale nehodí se nikterak k dvěřím, jimiž se z něho vychází.“ (Ausgangstür.) Autor frivolních veršů Sv. Antonín, Zbožná Helena, Pater Filucius... V ohromném nákladě vydané a rozházené v masu lidu, zesměšňující jedovatě náboženství. (Veršovec i kreslič, viz Max und Moritz.)
- 59** V roce 1898 zemřeli dva zarytí nepřátelé sv. víry, univ. profesor v Pise Karel Minalli a španělský státník Emilio Castelar; oba si to v poslední chvíli „rozmyslili.“ Takových případů máme a známe celé stovky. Montaigne atd. Ale některým Pán odepřel! Voltairovi, d'Alembertovi, Diderotovi... Nietzsche před smrtí r. 1900 bere do rukou lístek a píše na něj slovo: „Ukřižovaný.“ (Pod korouhví K. 440.)
- 60** V dubnu 1923 konána česká misie v Brémách; kněz volán do jisté nemocnice, spěchá tam a najde skutečně Češku skoro umírající, ale o zaopatření nechtěla ani slyšet, že prý už před 16 lety vystoupila z církve. Zarmoucen odchází od lůžka, na němž brzo nastane smrtelný zápas... venku přistoupí k němu muž: „Já jsem vás telefonicky volal; jsem manžel nemocné... před 16 lety jsem ji svedl k odpaďu, a nyní bych nerad, aby ubohá takto se odebrala před Boží soud; ona neví, že se lékař vzdal vši naděje..." A dal se do usedavého pláče.
- 61** V Paříži v paláci Trocadero konána 30. listopadu 1902 slavnost ke cti bohyně Rozumu; 5000 lidí... komedie podobná jako r. 1793.
V Paříži konala bezbožecká společnost Sociétés antithéiste první schůzi 11. ledna 1885, a vytkla si za cíl vyhladit jméno Bůh ze všech řečí.
- 62** Socialista Chastenet: „Byl jsem nějakou dobu hostem v klášteře trapistů. Žádný proletář by nedokázal žít tak chudě jak oni. Ve Francii máme pro všechno a ve všem svobodu; v lázních smí každý rozhazovat tisíce, protože máme svobodu, ale pro mnichy máme výjimečné zákony, pro ty, kteří žijí chudě a dávají nám příklad odříkání. Tyto zákony jsou ničemnost a bídáctví; to tvrdím já, moderní pohan, socialista a republikán.“

- 63** · Nepoznamenal jsem si pramen, odkud jsem vzal tuto událost: Odsouzenec praví před popravou knězi, jenž ho připravoval na smrt: „Rcete všem, kdož chtějí slyšet: vražda není nejtěžší hřích, který jsem spáchal, nýbrž nevěra. Kdybych se nebyl stal nevěrcem, nebyl bych se dopustil vraždy...“
- 64** · Revoluce v Portugalsku po svržení krále Manuela II. r. 1910. Prohlášena republika, všechny řády vykázány, žaláře přeplněny. Protestantská vévodkyně anglická of Bedford přišla do země, a překonavši těžké překážky vymohla si přístup do žalářů v Lisaboně. Doma uveřejnila, co viděla. „Žádný tyran nevymyslel tak strašnou hrůzovládu jako svobodný zednář Affonso Costa. (Přece! Pomball) Slidiči jsou v každém domě, obžalovaní (udaní) propadli žaláři předem; žádný výslech, žaláře jsou plné osob vládě nemilých. Do žalářů v provinciích jsem se nedostala... tam to jest asi teprve hrozné. Namnoze staré hrady. Mnozí zešileli, na sta jich tam napěchováno. Na výslech čekají nadarmo. Soudce jde do Lisabonu, aby si vyžádal instrukce a přání vlády; spodina luzy obklopuje soudní dvůr, aby za peníze posloužili křivým svědectvím nebo křivou přísahou. Uvádím jeden doklad; dva synové hraběnky Ficalho a jejich dva přátelé postaveni před soud, prohlášeni za nevinné, ale porotcům pohroženo, že budou zastřeleni, budou-li pro nevinu hlasovat. Odsouzení na 20 let do kolonií robotovat. Nesčetné ženy jsou v žalářích, mezi nimi hraběnka Constancia Telles de Gama, z rodu objevitele Indie... Její vina záležela v tom, že hleděla zmírnit osud ubohých vězňů. Všechno své jmění věnovala i sbírky konala na ten účel; o vánocích ošatila 1030 dětí, jejichž otcové strádají v žalářích, 50.000 franků věnovala nuzným. To dostačilo, aby byla obviněna „ze srozumění s monarchisty“. V kobce vedle ní strádá jiná dobrodějka, Donna Julia Brito e Cunha.“ Jesuité jako zločinci spoutáni, nacpáni do bídnych děr, ofotografování pro album zločinců, vyhnání potupně ze země; někteří z nich se odebrali do protestantského Holandska, kde jsou dnes jiné poměry než ve stol. 16. a 17. (a ještě 18.). Tam přijati a mohli si zřídit koleje.
- 65** · Za pětiměsíční revoluce v Maďarsku 1919 bylo popraveno 16 katolických kněží, ani jeden rabín nebo pastor. Jak vypadali noví „náčelníci lidu“? V Šoproňi na př. velitelem luterán 23letý Pfeifler, generální inspektor škol 18letý Tegledy, pět soudců revolučního tribunálu byli mladíci 20-30letí. V jiných městech podobně.
- 66** · Berghoff, duchovní správce věznice, uvádí rozhovor s nevěřícím vězněm: „Já jsem odhodil víru ve světové válce, protože jsem viděl tolik nespravedlnosti.“ „Nikoli, vy jste odhodil víru, protože jste tropil tolik nečistoty. Doma jste ženě stále opakoval: ‚Já do kostela nepůjdu, já příliš mnoho viděl.‘ Vaše žena nevěděla, co jste ‚viděl‘, ale teď to ví. Ona ženská, s níž jste udržoval poměr, jí to s posměchem onehdy prozradila, a ona u mne včera v kanceláři lkala...“ Vězeň stál jako zkamenělý beze slova!
- 67** · Týž Berghoff sděluje doznání vězně: „Můj otec nenáviděl církev, což bylo tehdy v mém rodném městečku vzácností. Svůdci... Když přišla nouze, zmocnil se ho vzdor vůči Bohu, zakázal nám modlitbu, nesměli jsme do kostela, sic jsme byli bití!“ Takoví rodiče vychovávají děti pro kriminál! A přece hoch nebyl tak

zlý, mohl z něho být řádný člověk. Jeho matka po boku takového muže pozbyla nakonec víry sama, a po jeho smrti žila s rozvedeným; pořádní lidé se jich štítili, syn se styděl za rodiče i za rodinu, z níž pocházel; ale i on se dostal na cesty křivolaké, které ho konečně přivedly do věznice.

- 68** Kriminalistika ve Spojených státech severoamerických stojí každého občana ročně 120 dolarů, obnáší pětinu státního dluhu! Za rok spácháno 12.000 vražd (ale sotva hrstka pachatelů dopadena), půldruhého milionu jiných těžkých zločinů, a to ve 20 proc. od mladíků, kteří nemají ještě volebního práva! Hlavní vinník jest špatná (t. j. beznáboženská) výchova doma. Známo, že v U. S. A. snad polovina všeho obyvatelstva jsou „pohané“, t. j. nepokřtění, tedy bez vyznání, atheisté.

V sedmi vyšších školách New Yorku bylo zjištěno, že 70 proc. posluchačů a posluchaček nevědělo, kde se Kristus narodil a kdo byl jeho matkou, 65 proc. neznalo desatero.

- 69** Buenos Aires... Ulice, dříve ozdobené jmény náboženskými, byly přebarveny, t. j. přejmenovány; taktéž náměstí. Kde dříve turista četl „Náměstí nejsv. Trojice, ulice sv. Salvatora, Matky milosrdenství“, tam čte nyní: „Náměstí 6. června, 16. listopadu, neodvislosti.“ Přijde doba, že 6. červen a 16. listopad vypadne lidu z paměti nebo se stane zhoř bezpředmětným - dostačí k tomu nějaký politický převrat, a ostrovy a řeky, pojmenované po božském Vykupiteli nebo jeho panenské Matce? Podrži své jméno nadále.

Lze užít i co dokladu o d k ř e s t ě n ě n í m ě s t a, kraje, země, státu, a učinit aplikaci na rodiny: místo jmen světců dávána dítkám jména pohanská nebo bezbarvá, aby každý na první pohled poznal: „To dítě nepochází z rodiny věřící.“

O témže městě sděluje turista před několika desetiletími - snad to platí dodnes: „O z á b a v u jest velmi hojně postaráno; divadla, bály, dostihy, takže by hlavní město Argentiny mohlo závodit po té stránce s hlavním městem Francie, Anglie nebo Pruska.“

- 70** Antimano, městečko nazývané „Versailles Venezuely“... Tam bydlil prezident Guzman Blanco, promáslodovatel církve, jenž z nakradených církevních statků si postavil palác nádherný jako Ludvík XIV. ve V., a krom něho mnoho letohrádků, a nestaraje se o vládu trávil tam v rozkoších dny. Podle tamějšího zákona nesmí se prezident vzdálit z hlavního města; snadná pomoc! Dal prohlásit Macúto za předměstí Carácas, třebaže mezi oběma strmi k nebi horstvo 2700 m vysoké. Obyvatelé městečka jsou na toho člověka hrdi, místo co by se za něho styděli. Jako Angličané na Jindřicha VIII Carácas, město, které se kdysi hrdě zvalo městem mariánským, civitas mariana!

- 71** P. Cothonay, jenž s jinými misionáři přišel do Venezuely r. 1893... Vláda vyhnala po r. 1870 misionáře i řeholní sestry, v nemocnici zaujali jejich místo svěští ošetřovatelé placení, a ti se o nemocné skoro nestarali. Nej-smutněji to vypadalo v nemocnici malomocných; těch bylo asi 100, ponechání sami sobě, docela opuštění. Do ústavu pro choromyslné P. Cothonay nebyl vůbec vpuštěn, úředník ho žádal: „Ušetřte mne té hanby a nechoďte tam, sluš-

ný člověk tam nevstoupí" ... Ubožáci byli zamčeni a ponecháni sobě. Jmenovaný Guzman Blanco a jeho lidé, kteří se revolucí zmocnili vlády, pokládali svůj čin (vyhnání řeholníků a sester) za hrdinství. Jenže brzo viděli, že tím poškodili stát hmotně, a za 20 let volali z Evropy napřed sestry, pak misionáře. Ze Španělska jich přišlo osm, lid je vítal s jásotem, v Caracas zpíváno slavně Te Deum. Jeden z příchozích byl synovec jednoho z kapucínů, které dal před lety „osvoboditel“ Bolívar upéci ... misionáři, kteří opustili vlast, aby přinesli světlo Kristovo divochům, upečeni od křesťanů, ne od lidojedů! Páni volali misionáře ne z lásky ke Kristu nebo k duším, z čiré politiky ... Kdyby je nebyli vyhnali, bylo by Venezuele zůstalo území, o něž měla spor s Kolumbií.

Dokud byla Venezuela španělskou kolonií, byla sice správa pramizerná, nejinak než v koloniích ostatních, ale po odtržení bylo ještě hůř. Neustálé revoluce, občanské války, kláštery rušeny, aby prý jejich jmění bylo použito na budování a udržování škol, a zatím mizelo a zmizelo v kapsách předáků. R. 1855 bylo v 565 farách jen 110 škol, tedy v každé páté farnosti, a ty byly tak bídne státem dotované, že ani nezasloužily jména školy. V ročním rozpočtu byla vždy položka „na civilisaci Indiánů“, ale jediný misionář, který po roce 1855 v zemi zůstal, dostával od vlády sotva tolik, aby mohl být živ.

72 Guatemala, hlavní město stejnojmenného státu, honosí se katedrálou, která byla jedinečnou pokladnicí uměleckých drahocenných výtvorů. Na oltáři šest svíců z ryzího zlata, každý jeden metr vysoký a 120 kg vážící; socha sv. Šebestiána, dílo domorodců, umělecké dílo jedinečné krásy ... Vše uloupeno zednářskou revoluční vládou, prý „pro vlast“; jen stříbrná překrásná lampa ponechána a pak umělecké řezby, s nimiž asi „vlast“ si nevěděla rady, jak je zpeněžit a co s nimi počít. Když byly ze země řehole vypuzeny, kleslo umění rázem; nebylo iniciativy ani podnětu!

73 V Mexiku mají městečka i vesničky neobyčejně pěkné a výstavné chrámy, kostelíky, věže, kopule; otaž se domácích, z které doby pocházejí, a každý ti poví: „Ze starých dob“ - z dob, kdy církev měla moc a vliv na srdce lidu i vládnoucích. Pak přišly převrasy, spojené s pronásledováním církve, a co postaveno za jejich režimu? Převrat znamená jen boření, jen zkázu, jak patrně na posledním velkém pronásledování Callesově. Jaká památka zbyla po něm a po jeho vládě? Vzpomínky na jeho krutosti a mučírny.

Kdyby nynější líní Mexičané jen polovinu energie, kterou vynakládají na boj proti kříži, věnovali národohospodářským a jiným užitečným akcím, bylo by Mexiko krajem nadmíru bohatým, zatím co některé kraje jsou vpravdě žebrácké.

74 Do r. 1883 byli Apačové, indiánský kmen proslulý krutostí, prohnáním a vychytralostí, postrachem celého severního Mexika. Teprve toho roku byli od generála Cooka poraženi. Stát vypisoval prémii: za skalpovaného muže 100 dolarů, za ženu 50 dolarů, za dítě 25 dolarů, na hlavu jednoho zvlášť obávaného pohlavára vypsána cena 2.000 dolarů. Leckdo si takto vydělal tisíce. Církev „pracovala“ mezi Indiány, mnohdy krvežíznivějšími než Apačové, docela jinak!

- 75** V neštěstí... Fridrich II., bezvěrec, se chtěl po jedné porážce otrávit. Napoleon, vlašný, po první abdikaci před odchodem na Elbu se pokusil o otrávu v noci s 12. na 13. duben 1814; nosil při sobě neustále opium; opatřil si je v Rusku, když bylo nebezpečí, že padne do zajetí a v triumfu bude veden do Petrohradu. Bismarck měl před bitvou u Král. Hradce připravený revolver... Celé Prusko bylo před válkou proti „rušiteli míru“ a žádalo Viléma I., aby jej propustil ze státních služeb. Vilém měl pevnou důvěru v jeho prohnanost. Prusko vsadilo vše na jednu kartu, a vyhrálo - a „rušitel míru“ se okamžitě stal modlou lidu i dne. (Kap. 57, č. 25.)
- 76** Napoleon se baví před bitvou u pyramid s učiteli... dokazují mu, že všechno je náhodou, k vysvětlení vzniku světa netřeba již se utíkat k hypotéze stvoření. Napoleon pohlédl k nebi: „Není-li pravda, to vše stvořila náhoda? Zanedlouho měl příležitost zkrušit jejich pýchu. Bezprostředně před bojem viděl jejich pekelné úzkosti; dal tedy rozkaz: „Učence a osly s nákladem doprostřed.“ Tam byli totiž nejlépe chráněni.
- 77** Brusch, životopisec Bismarckův, líčí jeho poslední okamžiky: „Mám hroznou úzkost v duši; za celý život jsem neučinil nikoho šťastným, ani rodinu, ani přátele, ani sebe. Mám na svědomí mnoho zlého, zavinil jsem tři velké války, mou vinou padlo na bojištích 80.000 mužů, kteří jsou nyní oplakáváni od svých matek, manželek, dětí a sester, a ty proklínají teď původce smrti svých drahých, jejich vraha. Vše to stojí nyní mezi mnou a Bohem. V celém životě jsem neměl žádné radosti, a nyní se cítím nejvýš nešťastným.“ Brusch dodává: „My všichni seděli mlčky a pozorovali těžké slzy, kanoucí jemu po tváři.“
- 78** Volney, autor „Ruines“, nevěrec, se začne na lodi spolu s ostatními modlit růženec, když bouře hrozí potopit loď (učinil si s několika neznabohy výjízdku z Baltimore). Po bouři se ho ptají, jak je možno, že on... „Člověk jest filosof (t. j. nevěrec) jen ve svém pokoji u psacího stolku. Když se na nebi křížují blesky, přestává všechna filosofie.“ Později ovšem své „chvilkové slabosti“ litoval.
- 79** V Anglii se před málo lety stalo... Dvě rodné sestry Američanky seskočily s aeroplánu s výše 1700 m, držíce se za ruce... jejich těla se zaryla hluboko do země. Proč vlastně?... Při leteckém neštěstí přišli jejich oba snoubenci o život, dva důstojníci, a ony bez víry, bez útěchy...
- 80** Františkán P. Milton Gover vypravuje, že jako laik se setkal při panamerické slavnosti ve Washingtoně se seňoritou Manuelou Alvarezovou z Jižní Ameriky; svou jedinečnou sličností způsobila sensaci po celých U. S. A., okouzila kdekoho. On sám vyhledal chvíli, kdy s ní mohl mluvit v soukromí, a při rozhovoru zavedl o náboženství. Seňorita odpověděla takovým výsměchem, že mu tuhla v žilách krev. Měl pocit, jakoby před ním stál padlý anděl, bytost pojící v sobě andělskou krásu a ďábelskou bezbožnost. Po čase zvěděl, že se vdala za kteréhosi milionáře. Uplynulo deset let. Gover mezitím přijal svatá svěcení. Jednou v noci volán do ústavu pro choromyslné. Přivedou ho k nemocné. „Kdo jsi?“ „Katolický kněz.“ Jen ta slova vyřkl, vyskočila jako šípem raněná,

vyřítla se z pokoje, porazila cestou každého, koho potkala, branou vrazila do zahrady, po zdi se jako kočka vyšplhala na střechu a odtamtud skočila dolů, do sněhu. Kněz jí hledí při měsíční záři do tváře, a s úžasem se zapotácel... Netřeba snad doplňovat vysvětlováním, koho v nešťastné poznal. Jaký život, taková...

- 81** Schopenhauer se dovidá, že v Sasku dal jeden velkostatkář zhotovit jeho drahocenný portrét a že má v úmyslu postavit pro tento obraz zvláštní dům. Pln radosti psal: „První kaple k mé cti postavená!“ Kolik jich ještě postavili? Týž Schopenhauer v bolesti velmi zkontl a vzýval Boha. Na udivenou otázku lékařovu odvětil: „Když mučí bolest, je všechno jinak.“

Tolstoj: „Lidé bez víry nemohou dělat jiného leč to, co de facto dělají: přidat se k některé straně, bojovat, nenávidět, hřešit.“ Anebo si zoufat!

- 82** Renan, profesor hebrejštiny na pařížské universitě, místo co by přednášel svou věc, začal hned první přednášku útokem na církev. Jinde profesor po celou hodinu místo počtů nebo mluvnic resonýruje o náboženství, jako by za to byl placen... celý boží rok! Když r. 1866 najednou začal R. obhajovat pravost evangelia sv. Jana, uveřejnili epigram, jímž Pfeffel zesměšňoval Robespiera, když v konventu dal odhlasovat existenci „nejvyšší bytosti“: „Můj milý Pane Bože, smíš zase existovat! Tak rozhodl francouzský sultán! Hned k němu pošli pár andělíčků, ať mu za to tlumočí tvůj vřelý dík!“ Před lety u nás na schůzi... Řečník tázan od přítomného kněze: „Jest Bůh či není?“ Vyžádal si 5 minut na rozmyšlenou. Když kostlivec chrastil u Renanova lože, nebylo mu zhoľa do smíchu!

- 83** Moleschott († 1893) ustanovil v poslední vůli, aby jeho tělo bylo spáleno a popel vydán na pospas větru. Podobně socialista Engels.

Obec bez věrců v B. si zřídila hřbitov a opatřila jej nápisem: „Mach dir das Leben gut und schön, kein Jenseits gibts, kein Wiedersehen.“ Na našich svatých polích lze často číst: „Já jsem vzkříšení a život.“ (B. = Berlín.)

- 84** V italských přímořských městech se r. 1927 ženské přímo zbláznily do mrtvého filmového herce Valentinu. Jeho fotografii nosily v kapse, na koupacích šatech, několik slečinek spáchalo sebevraždu, jiné přišly skutečně do blázince; lékaři kroutili hlavou nad epidemií těchto „nástupniček Valentinových“. Jedna 14letá měla na kapesníku vyšitá slova: „Ať žije má modla Valentino!“ (Il mio idolo Valentino!) Napodobovaly jeho krok, úsměv atd.

- 85** Flammarión si tropí posměch ze středověké omezenosti a pověry, a sám v pověře vězel až po uši; kromě astronomie se totiž zabýval „spiritistickými problémy.“

- 86** Garibaldi, oslavován od jistých lidí jako Žižka, pokládán za národního hrdinu, ve skutečnosti pirát, jenže provozoval pirátství ve velkém; navrhoval na mírovém kongresu v Ženevě 1867: „Odstranit papežství; kongres nechť přijme náboženství Boha.“ Dostal odpověď: „Jakéhopak boha vlastně myslíte?“

Mussolini, jemu v nejednom směru podobný, zůstal nevěrec do smrti. Ani on neměl svědomí, a náboženství mu bylo jen vhodným chomoutem pro lid.

- 87** Dr. Boissarie v knize Lourdes sděluje, že lékaři v nemocnicích odepřeli vydat vysvědčení nemocným, kteří chtěli jeti do Lurd, a ještě méně byli ochotni, když uzdraveni se vrátili, dát jim potvrzení o jejich zdravotním stavu. Jeden lékař přišel do Lurd a nabízel kteréisi uzdravené (kostižer!) ohromnou sumu peněz, aby potvrdila, že se uzdravila sugescí; když rozhořčeně odmítla, prohodil: „Já to přece nějak vysvětlím.“ Srovnej počínání velerady při vyslýchání uzdraveného slepce o slavnosti stánků Jan 91 - Zolův román o Lurdech usvědčil Bertrin (*Histoire critique de Lourdes*) ze lži; právě tak Boissarie, ředitel lurdské kliniky, jenž ho po Lurdech provázal. Zola se hájil, že prý psal román, a tam že jest mu volno odchýlit se od skutečnosti (*licentia poetica*) - stejně jako Jirásek v *Temnu*!
- 88** Francouzský invalida Artur Gershall dostával od vlády pensi, protože ve válce byl raněn na noze (úsilí lékařů bylo marné!) a nemohl se pohybovat jinak leč na vozíku, jež sám uváděl v pohyb (vláda mu ho k pensi přidala). Odebral se do Lurd a tam byl zázračně uzdraven; píše tedy do Paříže, že se vzdává pense, a dostává odpověď: „Vy jste v seznamu nevyléčitelných invalidů a za takového budete platit i nadále; pense vám bude taktéž vyplácena. Proti tomuto rozhodnutí není odvolání.“ Věc poněkud směšná, ale navlas podobná počínání těch, kteří zavírají oči před samozřejmou pravdou.
- 89** Albán Stolz nařiká na tehdejší poměry v Badensku. Učitel prodělal dvouletý kurs, tedy méně než učeďník u ševce, a pak „vzdělával“ mládež, rozumí se, že bez Boha a bez víry. Někteří byli tak mladí, že ani pro kasárny nebyli zralí; od let šedesátých jich bylo kolik uvězněno, protože v dívčích třídách tropili věci, o nichž nechci mluvit. (ABC, lit. N.) U nás po převratě? Několik skočilo raději do Vltavy, jiní musili honem do pense. Největší štváci na celém okrese psali na tabuli štvavé věty s pravopisnými chybami! Farář v X. mi sdělil: „Pět hrubých chyb jsem jednou objevil...“
- 90** Kdekoli a kdykoli došlo k odtržení od víry Kristovy, vždy jako stín se plížilo hovnění smyslnosti, ačli nepředcházelo a nebylo podnětem odpadu a roztržky, jako na př. u nové sekty. Nevěra maskuje své nečisté choutky frázemi o zdravé smyslnosti, bludaři je maskovali jinak, jen Luther mluvil otevřeně a tudíž cynicky. Amalrikáni, pantheistická sekta, založená od Amalricha (Amaury de Beunes v Chartres, † 1207) tvrdili o sobě, že v nich přebývá vtělený Duch svatý; proto jim prý netřeba svátostí ani jiných prostředků spásy a milosti, pro ně prý neplatí rozdíl mezi dobrým a zlým (Nietzsche); provozovali volnou lásku, papeže nazývali Antikristem (300 let před Lutherem!).
- 91** Manzoni, autor *Snoubenců*: „Z výmyslů prostých lidí si vybrali učenci, co se shodovalo s jejich zásadami (t. j. co se jim hodilo do krámu); z výmyslů učených si vybrali prostí, čemu rozuměli a jak tomu rozuměli; tak vznikla směs veřejného bláznovství, které se říká veřejné mínění.“
- 92** Abbé Dubois navštívil r. 1846 trosky bývalého slavného kláštera Morimundu, odkudž byli posláni první cisterciáci do naší vlasti (na Velehrad). Zničen za velké revoluce. „Tázali jsme se po polích, která kdysi svlažoval pot

mnichů, a co nám ukázali? Nic než stepi porostlé trním a plevellem! Vysoké a hrdé lesy, dílo několika staletí, zmizely navždy; nádherné jilmy v okolí zmizely spolu s mnichy, kteří je štípili; na zříceninách klášterní vrátnice rostou divoké květy a tráva, všude mrtvé hrobové ticho. Není tu radostného života řemeslníků, jejichž klepání a bušení se mísilo do zvuků zvonů a modliteb mnichů. Tam, kde ještě před 60 lety pracovalo 150 řemeslníků, žije nyní jediná prachudá rodina v největší bídě. V zahradách vykáceny ovocné stromy, vše zasypáno štěrkem; socha biskupa nebo opata leží přes potok jako lávka, dřívější prelatura proměněna ve stodolu s připojeným bídým stavením - toť jediný zbytek někdejší nádherné stavby! Kolna je tam, kde býval pohostinský dům, kde dlouhá staletí denně sedávali u stolu vdovy, sirotci, starci, cizinci. Několik pilířů, jedno okno ve zbytku zdi, to zbylo z celého chrámu. Kde býval chor, tam smetí všeho druhu, a kde býval hlavní oltář, tam hromada mrvy." Co dala revoluce „lidu“ za ty vykácené ovocné stromy, za pohostinství, za obživu na klášterních statcích? Založila nové podobné ústavy? (Kap. 38. č. 83.)

- 93** Hoffnung vypravuje (XI. 37) o člověku, kterému nemohl nikdo nic zlého vytknout, řádný muž, dobroděj, ale přesto každého ovanula jakási stísněnost, když s ním hovořil, a každý byl rád, když mohl od něho pryč. Co tajemného vlastně v jeho bytosti bylo? Na smrtelném loži se záhada vysvětlila... Boha zrovna nenáviděl!

- 94** Sofista u Platona: Všecka nábožnost a svatost se má omezit jen na uctívání bohů v chrámech; všecko ostatní v životě patří jiné sféře." Moderní sofisté: napřed rozluky náboženství a politiky, pak rozluky náboženství a vědy (galikán Boileau po prvé), pak výluky náboženství z veřejného života. „Laikové ať ponechají náboženství kleru, klerus jesuitům, a jesuity nakonec vyženeme ze země jako nepřátele svobody.“

Empedokles: „Bezbožní mají ve zvyku, že chtějí pravdu přemoci nevěrou.“

Aischylos: „Žádná země se nemůže honosit, že živila tento rod (nezna-bohů), aniž toho nakonec hořce litovala.“

- 95** Digby: „Dnešní lidé... Jejich učitelem Voltaire, jejich chrámem bursa, jejich svátky dostihy, jejich duchovní četbou žurnál, jejich ctižádost patřit k většině." Týž cituje výrok nejmenovaného filosofa: „Nadaný a učený duch bez mravnosti jest genius zla na zemi; věda v ruce zlomyslného člověka jest nástroj egoismu, nepořádku, zhouby." - Schlegel charakterisuje dnešní dobu: „Nenávist pravdy.“

Fichte: „Genius (t. j. nadčlověk) jest veden jen svým soukromým míněním o tom, co jest právo a správné.“

Jediná věta, která je dnes všem filosofům společná: „Filosofii nutno od náboženství oddělit.“

Goethe: „Nejhlubší a nejvlastnější thema dějin jest konflikt víry s nevěrou. Všechna období, kdy vládla víra, jsou skvělá, povznášejí srdce, plodná pro dobu současnou i pozdější. Kde vítězí nevěra, jest pusto. To jest největší naučení, které nám historie dává." Konstatoval, ale sám zůstal nevěrcem.

Deismus znamená nepřítomnost Boha (ignorování Boha), atheismus popírání Boha. „Jen v boření najdu klid pro svého stále nestálého ducha..." (Tak satan...) Katolická moudrost jest klidná, mírumilovná, láskyplná, pozitivní...

Pestalozzi naříká podobně jako Carlyle: „Pyšné osvícenství lidu viru bere, nedá mu za to nic leda nespokojenost, lehkomyšlnost, zatvrzelost."

Claudius: „Zerbrich den Kopf dir nicht zu sehr; zerbrich den Willen! Das ist mehr!"

Albert Weiss: „Matce lichotí a po dceři šilhá" ... nevěra! Volnost myšlení velebí, a na volnost života myslí!

„Člověk jest příliš vnímavý pro nicotné otázky časnosti, a nevnímavý pro velké otázky věčnosti." (Pascal.)

Pochybování ďábel miluje, protože rád v kalných vodách loví; duch Boží miluje jas!

Obrazy.

Nevěra není pouhá negace, nýbrž *privace*. O negaci mluvíme, chybí-li věci část nepodstatná, na př. dekorativní nebo zbytečná (domu římsa), anebo jí nepříslušná (kamenu život). Privace je tam, kde chybí část *nezbytá*, podstatná (lidskému tělu život, člověku rozum) neb aspoň integrální (lidskému tělu úd atd.). Nevěra odnímá duši víru v Boha; nenechá však pouhou prázdnotu, nýbrž působí zkázu, jako když odejmeš půdě vláhu, stromu kůru, rostlině listy... ve všech případech nastává smrt. „Osvobození ode jha víry" ... asi jako když „osvobodíš" tygra z klece, vlak z kolejí, hvězdu z její dráhy. Všude zhouba a katastrofa. Nevěra jest jako jed nebo bacily. Vdechni jed, a nádory na těle, vyrážka na kůži, rozklad plic atd. tě poučí, že tvůj čin nebyl tak neškodný. Bacily... Jediný prostředek v epidemii: izolace. Dokud byla nevěra izolována, t. j. omezena jen na „vyšší" desettisíc, nebyla tak zkázonosná; dnes rozlezlá ve všech vrstvách jest jako epidemie morová.

Obrazy, jichž jsme částečně již v jiných kapitolách užili, dají se rozvádět bez konce; aby však nečinily dojem Irázovitosti, nutno neustále *do kládat příklady z dějin* (revoluce r. 1789, hitlerismu atd.) a z života, zvláště z kap. 33 a 36. Pověra bují, kde víra ze srdci vytrhána.

Víra jest jako vláha, která uschopňuje půdu k vydání plodů. Nevěra - jako mořská slaná voda, která vegetaci zničí; na mořském břehu, omývaném vodou moře, bys marně hledal naše květiny! Mrtvé moře jest zvláště smutně proslulé.

- 96 *Elodea Canadensis*, vodní rostlina, zavlečená r. 1836 do Evropy, naplnila rychle kdejaký rybník, zátoky řek, tekoucí i stojaté vody, tůně atd., stala se závadou jak toku vod, tak i plavbě, ba i rybolovu. Od Němců nazývána Wasserpest. V Americe se rozmnožuje pohlavně, v Evropě nepohlavně (zavlečeny k nám pouze pestikové květy). Seběmenší úlomek vhozený do vody dostačí, aby naplnil vše; rychle vyhání výhonky, zapouští kořeny, nezmar našich vod, takřka nezničitelná. V akvariu („v malém") může být neškodně pěstována.

Aplikace: Nevěra a její rychlé šíření v masách lidu, zkázonosná... Jen

když omezena na sály filosofických poslucháren, může být společnosti neškodná (snad!).

- 97** Jedovaté rostliny... Houby atd. Některé zvláště nebezpečné, poněvadž jejich plody jsou nápadně podobné ušlechtilým a jedlým... rulík třešni! Nevěra v rouchu vědy! Obzvláště děti se snadno otráví; blín... pokládají za mák... Viz kap. 34, obrazy.

Nevěra se musí vyšňořit, aby lákala; slova Kristova jsou prostá, jejich hodnota nezáleží v nápadném zevnějšku. Nevěra se vtírá (zdaleka... muchomůrka!), pravda musí být hledána (hřib!).

- 98** Nejprudší rostlinný jed chová africká *Adenia*, 5.000krát silnější než strychnin. Objevena náhodou. V Transvaalu při stavbě trati dělník vidí kvítek, utrhne, přivoní k němu, a za chvíli klesá mrtev k zemi. Green zkoumal tento jed... zlomek mg stačí, aby přivodil smrt.

- 99** Narkosa květin, éterem, chloroformem... Rostlina uvedena takřka do horečnatého stavu, předčasně rozkvetne - a předčasně zvadne! Strychnin přivede růži takřka v extázi, okamžitě je jí „lépe“, a druhého dne zničená. I alkoholem lze je otrávit; aspirin jest protijed této otravy, ačli nebyla květina již docela zničena.

Aplika ce: Jörgensen (r. 1896 v Kodani složil katolické vyznání víry) líčí, jak mu bylo, když jako nezralý hoch odhodil „tisíci pouta víry“ (protestantsky vychován); jako ptáčet, kterému uvolněna křídla, a teď volný vzlet vzhůru... Po letech poznal, že byl ve chvílkové narkose, ze které se vybral, když pozoroval skutečnost, život, ovoce nevěry!

- 100** Ohnice vydá za rok půldruhého milionu semen. Kdyby všacka vzklíčila... Kdyby každé slovo, které nevěra za katedrou ústy profesora nebo v novinách a revuích pérem článku do světa rozhodí, vzklíčilo by v jediném srdci! Nicméně někdy jediné slovo vzklíčí v tisícerých srdcích a přináší zhoubu.

- 101** V některých krajinách hověli pověře, že nemocní horečkou zastrkávali do země větvičky hlohů; horečka prý přejde na ty, kteří se větvičky dotknou nebo ji z půdy vytáhnou a s sebou vezmou. Tak smýšlí a jedná nevěrec: horečku nespokojenosti a rozervanosti, která zmítá jeho nevěřícím nitrem, přenést na jiné, jiné nakazit a strhnout v záhubu. Jenže tam, kde tato pověra bují, se každý chrání na podezřelou větvíčku sáhnout; proč nejsme tak prozíraví i my?

- 102** Galileo pokusy na nakloněné rovině přišel na to, že všacka tělesa, těžká i lehká, padají stejně rychle. Pozval celou universitu, aby se přesvědčili, že se šikmé věže v Pise shozená velká koule dopadne ve stejné době k zemi jako svržená malá. Páni se zpěchovali uvěřit tomu, co na vlastní oči viděli, poněvadž to odporovalo autoritě Aristotelově! (Dnes jsou nám možny pokusy, které ještě více přesvědčují... ve vzduchoprázdném prostoru! Železná koule a pírkol!)

Aplika ce: Byl by ses dovolával faktů sebeočividnějších, páni zamítnou, odporují-li nauce „jejich“ autora, ať jde o Darwina nebo Masaryka. Krom toho

i o sv. víře lze říci, že pokrokem doby a novými objevy vědeckými přibývá jejím obhájcům možností ukázat ještě jasněji, než mohli dřívější, jak jest učení sv. víry v souhlase s rozumem a pravdami přirozeného řádu.

- 103** Je-li člověk v t r o p e c h znenadání překvapen b o u ř í . . . Vydán bez ochrany na pospas divým přírodním silám. Platzmann: „Nelze dost hrůzně vylicit takovou bouři. Palmy, jejichž elastické kmeny jsou jindy rovny jako svíce, jsou hluboce sehnuty, víchr rozcuchá jejich hrdé koruny a mrská jejich listy; jaký pohled vidět majestátní palmu tak sniženou! Vody, které před chvilkou klidně tekly, ženou se pěníce divě vpřed, hnány a téměř rozedrány orkámem . . . Před vypuknutím nebe docela černé, hory neozářené milým světlem slunka jsou nepřírozně zelené, blízké oranžové stromy přecházejí ze zelené barvy do bílé. Ještě se nehnul ani lístek, bouře se hrozivě blíží, srdce se svírá tesknou úzkostí, děsivé ticho. Mraky tak nízko, že možno je takřka rukou chopit, div že nás nerozdrť svou tíživou blízkostí. Naráz přejdou všechny předměty v šedou mlhovitou barvu, od jihu se přilíne déšť listů, na střechy dopadá liják ulomených větvíček a větví . . . Pak hrom, jako když se skály trhají, kroupy a déšť v proudech, musili jsme zhasnout oheň a sedět kolem krbu v úplné tmě (slunce již zapadlo!), oslňující světlo blesků se střídá s naprostou temnotou. Jako by se celá příroda vzbouřila . . . Děti pláčí a křičí . . . Konečně se pampero (bouře) vzdaluje a ustává, zanítily jsme oheň, a brzo zazářil úplněk na nebi, jakoby se nebylo nic stalo.

A p l i k a c e i na pokušení proti víře! Poslední věty lze užít jak v tomto případě, tak za doklad, že po pronásledování přijdou zase klidné doby, jen když zůstaneme věrni Kristu a jeho víře; *jinak viz kap. 13. č. 32.*

- 104** Podobné jest líčení cestovatelů, jde-li o t o r n a d o, cyklon, tajfun. Tornado, sloup průměru 700 m, jenž se žene vpřed a vykoná cestu až 1200 km; šířka jeho dráhy obnáší až 400 m. Vzduchový dvojkužel, otáčející se spirálovitě, jeho osa (centrum) jest zředěný vzduch, ssající vše, co se dostane kuželu na dosah . . . ssaje a unáší s sebou, vše zničí, vše porazí. Namnoze s tornadem spojen liják a kroupy. Rychlost úžasná; sotva několik vteřin zuří nad hlavou, ale zkáza nedohledná a hluk příšerný. Se strany, odkud tornado přichází, jsou všechny předměty pokryty bahnem, lidé pošpinění, zdi jako maltou poházeny. (Sev. Amerika.)

A p l i k a c e zřejmá; lze též upozornit na to, že stačí někdy jediné slovo, jediná přednáška, jediná kniha.

- 105** Podobně zuří m o ř s k é t o r n a d o v Africe. Nebe jest docela jasné . . . starý zkušený námořník utkví najednou zrakem na nepatrném černém obláčku, který se nenadále na obzoru objevil, tak mizivý, že mu říkají volské oko. Hned dán rozkaz, aby svinuty plachty, a na palubě konány přípravy jako před bouří. Úplné bezvětří, obloha jasná! Mráček ponenáhlu mohutní, šíří se, pokrývá konečně celou oblohu jako temná záclona, a teď to začne. Voda crčí ne po kapkách, nýbrž v kaskádách, s nebe padají kusy ledu nezvyklé velikosti, víchr se vrhá na loď hned z prava, hned z leva, poráží na ten i onen bok, zuřící moře se pne až k oblakům, vlny hnány proti sobě, a dostane-li se loď mezi takové dva hřebeny, běda jí! Utvoří se hora, která by ráda až k nebi, a pak se řítí vnic,

moře jako vroucí kotel. Portugalci při prvních cestách do Indie pozbyli z 12 lodí 9. Za hodinu jest nebe zase jasné...

- 106** Tornado jest přechod k cyklonům (v Indickém oceáně), hurrikánům (Atlantský oceán), tajfunům (Čínské moře). Cyklon na Barbados, nejvýchodnějším ostrově Antill: „Nebe jako v ohni, blesk za bleskem, ale byly předstiženy jasným paprskům elektrického ohně, které za neustálých výbuchů sršely na všechny strany. Odebral jsem se do přízemí a neslyšel, že střecha odnesena a vrchní poschodí se zřítilo. Když ustaly blesky, nastala ještě příšernější tma. Ohnivě meteory padaly s nebe (kulové blesky!), jeden s velké výše jako temná červená koule rozžhaveného železa dopadl svisle na zemi, přešel do barvy bílé a při doteku se zemí se rozletěl na všechny strany, jako by ze rtuti byl. Husté mraky se téměř dotýkaly střech, metaly plameny, které se od země opět odrážely vzhůru. Hromu nebylo slyšet pro zuření vichru a oceánu, jehož vlny hrozily všecko zničit, pro ohlušující hřmot padajících cihel, střech a zdí. Dešť padal tak prudce, že odřel kůži, tak hustě, že bylo vidět sotva několik kroků vpřed. Gigantické vlny se hnaly k hrázi, jako by ji chtěly smést, lodi na moři převrhnuty nebo bokem povaleny na mělčinu, na hladině plavaly trámy, lana atd. Vůkol poušť, ani stopy po vegetaci, vily uprostřed zahrad a sadů ležely v troskách.“

Aplika ce: zkáza způsobená nevěrou v duši! V národech, které jí propadly! - Kolumbus po prvé poznal tento hrozivý zjev v Americe; strašná obluda kuželovité podoby se žene k lodi, všichni hrůzou zkamenělí, admirál bere do rukou evangelium sv. Jana a znamením kříže káže příšernému zjevu, aby zmizel... v posledním okamžiku kužel se vrhl stranou, a loď zachráněna.

Aplika ce: proti pokušením nevěry...

- 107** R. 1872 zničil cyklon v Zanzibaru 150 lodí, polovinu válečného loďstva sultána zanzibarského! Anglický parník se zachránil tím, že plnou parou „plul“ (t. j. opřel se) proti cyklonu, a tak se mu podařilo udržet se na stejném místě.

V St. Thomas r. 1837 byly některé domy postaveny střechou dolů, jako bys je od základů uřízl a převrátil. Jeden postaven doprostřed ulice. Obléhací děla shozena, pevnost do základu zničena, prkno vmeteno na strom takovou silou, že ho přeřízlo. Lidé, zvířata a těžké předměty, vše unášeno mnoho km.

- 108** Možno užít jako obrazů i jiných přírodních zjevů a katastrof: lavina (sněhová... kamenná... obojí častá v Alpách), zemětřesení (viz kap. 13. č. 29), polární ztuhlost atd. Účinky nevěry jsou vždy negativní... Nevěra vůči víře: vůči životu smrt, ztrnulost vůči pohybu, poušť vůči vegetaci, vůči světlu tma.

- 109** Jezero severně od New Haven v USA, bohaté na ryby... Jednou zrána vidí obyvatelé, jak ryby lapají vzduch vymršťující se z vody... odpoledne hynuly po tisících, v zoufalství se vymršťovaly na břeh, kde lekaly... Voda zkoumána, neobjeven žádný jed, ale na dně jezera hynuly vodní rostliny neznámou nemocí, hnily, tím absorbovaly všecek kyslík ze vzduchu obsaženého ve vodě, a ryby se nedostatkem vzduchu zadusily.

Aplika ce: Nevěra odnímá duši nadpřirozený život, a brzo činí nesnesitelným i přirozené žití; připravuje o chuť k práci, o radost ze života, o útěchu

ve strastech... Duše připravená o Boha a o víru jest jako ryba vytažená z živlu, v němž jedině může žít.

- 110** Na Islandu jest 29 kráterů, některé ještě činné... O „ledovém“ Islandě vypravuje cestovatel: „Půda jest místy tak měkká... při každém kroku se obáváš, že se ti slabá vrstva síry proboří pod nohama. Co by tě tam čekalo, zviš, když odhrneš síru: dusivé páry se ženou na povrch z bahniska vřelého 100° C. V kráteru vidět kotel vroucího bahna, že by se pro Macbethovy čarodějnice nedalo nic hrůznějšího najít.“

Aplikace: Zahrávání s pokušením proti víře... Nikdo není jist, že jim odolá! Byť sebeosvědčenější! Upozornit: „Jsou-li nezaviněná, chopit se modlitby - jediná účinná zbraň!“

- 111** Bresciani T. J. v díle Veronský žid: „Kdo stoupá od Pozzuoli k Solfatara, cítí, jak se mu pod nohama chvěje země, duní podzemní propasti, sírové výpary mu svírají dech, div že se nezalkne, má pocit, že se pod ním každou chvíli země propadne. Vůkol ohně, rokle, jeskyně, blesky, vichrové víry a jiné příznaky sopečného terénu. Přijdeš k t. zv. psí jeskyni, vstoupíš několik kroků dovnitř, a chvěješ se, dusíš se, vlasy ti hrůzou vstávají. V Bajích tě čeká v chodbě Neronových lázní člověk od kouře docela černý s hořící pochodní v ruce; vede tě do úzké chodby v horách, žhavý vzduch ti sálá v tvář, tma tě připraví o poslední zbytek zmužilosti, vroucí páry ovívají ti obličej, vše žhoucí; polit potem spěcháš ven. Odtamtud k jezeru Averno. Mlčení, jež vládne vůkol oněch temných hlubokých mrtvých vod, nezčeřených ani jedinou vlnkou, připomíná těžké, husté mlhy, které kdysi ležely na jezeře. Ohnivě bystřiny Kokytos a Flegeton, jež se z jezera vylévaly... (Podle báje byl na tom místě vstup do podsvětí... Avernské malé jezero ve vyhaslém kráteru v Neapolsku.) Zdá se ti, že vidíš furie na temném nebi nad tebou, že slyšíš štěkání Kerbera a sykot hadů. Vlevo v Černém lese zeje jako černý pekelný jícen jeskyně Sybillina, odkud vede na tisíc podzemních chodeb dolů; proplétají se v tisiceronásobném bludišti, rozbíhají se a zase se sbíhají na širokém prostranství, odkud opět nové uličky do pekelné propasti. Oddechneš si, když se dostaneš zase ven, nahoru, na slunce.“

Aplikace: Zdá se, že autor líčí pocity, které máme, když čteme o Španělsku, Mexiku, o koncentracích nacistů.

- 112** Ohňová země byla kdysi celá pod ledem. Ledovec la Romana patří k největším ledovcům na světě, pomalu se šine vpřed, do fjordu, a tam se za rok mnoho milionů tun ledu láme do moře. Jméno té země neodpovídá nikterak jejímu ledově chladnému podnebí, a přec jest od rovníku vzdálena jen jako Dánsko.

- 113** Ledová hora... Výzkumná loď britská Discovery objevila jednu takovou v Jižním polárním moři nablízku Velké barriery Rossovy r. 1934, 64 km dlouhou; s ní se šine ledovec 80 m vysoký a nedozírné délky. Ten se občas „otělí“, jak námořníci říkají; ulomí se totiž konec, a do moře padají ledové hory několik km dlouhé, jsou proudem unášeny na sever, do teplých moří, kde hora ponenáhlu taje. Daleko od ní na pevnině se v letních měsících náhle a trvale

ochladí, a nikdo nemá tušení, odkud ta zima. Podobně se děje i na severní polokouli, když ledové hory ze Severního polárního moře jsou unášeny k rovníku, a v Čechách zimomřivá stařenka nebo o úrodu se strachující vinař nemá tušení, kdo zavinil trvalý chlad.

Aplikace: Vliv nevěry i na ty, kteří ji jsou vzdáleni! Francouzská nevěra osvěcenská nakazila celou Evropu, a ne-li víc, zavinila zvlažnění přemnohých věřících, kteří ani nepomyslili na odpad.

- 114** Jediný ledovec Aletsch v Alpách, dlouhý 24 km, obsahuje tolik ledové masy, že by z něho vyrobil prstenec lemující celou zeměkouli, vysoký jako třípatrový dům. Za nejdelší ledovec v Asii jest pokládán Fedženkův v Pamíru, jenž s Karakorumským měří 82 km. Plochou vynikají nad ně polární ledovce. Zatím co Aletsch má plochu 115 qkm, zabírá norský Svartissen 450 qkm, islandský Vatna 8.000 qkm; tloušťka ledu na Mont Blancu obnáší 475 m, grónských ledovců (Jökull) až 1.000 m, síla ledu na Gronsku až 3.000 m.

- 115** Největší grónský ledovec, široký 70 km... jako ledová ruka smrti leží na zemi, kde kdysi bujela vegetace jako v Evropě, ba jako v subtropických krajích. - Poušť: Nedostává se jí vláhy s nebe (člověk odmítá...), nebo její půda jest neschopna vydat život (solná poušť)...

- 116** Ledovcové laviny... Ledovec šinoucí se pomalu do údolí se doplží na skálu, tam v převislé poloze se nakonec ohromné masy odlomí a zřítí se z čista jasna dolů, neméně nebezpečný zjev než lavina sněhová. Dávno již zanikl v horských údolích ohlušující hřmot, dávno ustala ozvěna odrážející se od horských stěn, ale na prach rozdrolený led stoupá z údolí jako mlha nebo kouř ještě dlouho a dlouho. Jako kouř po požáru... R. 1819 u Matterhornu se zřítíla ledová lavina s výše 2.400 m na vesnici, 11. září 1835 zažili podobné potěšení v údolí Kander pod horou Altels na dráze Bern—Simplon; tehdy asi pět milionů krychlových metrů ledu letělo dolů, tlakem vzduchu litaly krávy v povětří, lavina v minutě oholila staletý les, který byl v cestě, po dopadu stříkaly ledové spousty do výše 300 m.

Zkáza nevěry... Stačí mnohdy jediné slovo, jediná fráze, na př. uvedená „Pryč od Říma.“

- 117** Kterýsi cestovatel ubírající se východním úsekem Sahary ve směru Nilu napočítal za den 227 velbloudích koster.

Aplikace: zkáza, kterou působí nevěra... bezbožec, svádějící a převracející jiné... jeho cesta lemována samými hroby, hroby nevinnosti, pokoje duše atd., následky ztráty víry, kterou bližnímu uloupil.

- 118** Kanadský hmyz Gilloblatta nemůže žít při teplotě vyšší než bod mrazu; živí se jen zmrzlým hmyzem.

- 119** V Zanzibaru jest postrachem všech moucha veliká jako naše domácí. Domorodci ji nazývají tse-tse, její bodec podobný komářímu. Člověku a některým zvířatům, především divoce žijícím, neškodí, působí jen bolestné bodnutí, ale jiné otravuje, hlavně domácí, koně, voly, ovce. Jedna belgická

expedice se pustila do Zanzibaru až z Indie, tři sloni nesli náklad, všichni tři této mušce podlehli.

Aplikace: rozmanitá pokušení proti víře, špatná četba, špatné řeči... někomu neškodí, zavíní nanejvýš trochu zmatku... u toho, kdo jest v pravdách sv. víry vzdělán, a u lidí více méně tupých; ale jiný si s nimi nesmí zahrávat, nechce-li podlehnout, byť se zdál být ve sv. víře sebepevnější.

120 Námořníci, kteří viděli po prvé obrovského australského netopýra, byli zděšením skoro bez sebe a pak vyprávěli doma, že viděli živého čerta.

121 U Salaminy se bili Peršané co nejstatečněji, jak svědčí Herodot - proč? Každý se domníval, že snad právě na něho král hledí - tedy horlivost i bázeň je rozněcovala. Xerxes si dal totiž postavit na horstvu Aigialeios u Herakleionu trůn a pozoroval boj... byl totiž přesvědčen, že u Artemisia se věc nezaafila jen proto, že tam nebyl přítomen; teď tudíž měli jeho vojíni zápasit před jeho očima, a podle zásluhy být odměněni nebo trestáni. Vedle krále písaři... zaznamenávali každý hrdinný čin se jménem bojovníka, jeho otce a rodného města. Událost nám, zvyklým na strategii 20. stol., poněkud neuvěřitelná; jisto jest, že vědomí přítomnosti Boží drží před hříchem a nutká k ctnosti.

122 Oběh kolem slunce jest podmíněn dvěma činiteli: gravitací a silou tangenciální (silou centripetální a centrifugální), výslednicí obou jest elipsa, nejpěknější křivka.

Aplikace: V mravním řádě... jednak spojení s Tvůrcem, pramenem našeho života, jednak svobodná vůle, a výslednice jest svobodná rozumná služba Boží. Nevěra popírá jedno neb druhé neb obojí, a výsledek? Katastrofa! Jako oběžnice, která se vymkne gravitaci (síle, držící ji v dosahu slunce a pojící ke slunci...), letí neodvratné zkáze vstříc; asteroidy! Zbytky dávné meziplanetární katastrofy... rozbitá oběžnice, mezi Martem a Jupiterem! V pohybu oběžnic není ani stopy nějaké zvůle; každé vzepření a vzpoura proti zákonu znamená zkázu; tak i po mravní stránce: nevěra hlásá vzpouru proti Bohu, jehož popírá, a výsledek?

123 Merkur má atmosféru velmi řídkou; chybí mu vzduch a ke slunci se obrací vždy toutéž stranou. Z toho plyne, že 1. paprsky sluneční nejsou pohlčovány atmosférou, a že tudíž na povrchu Merkura jest strašné vedro... tam nemůže být nic jiného než strašná výheň, poušť, a to taková, že Sahara jest vůči ní rájem... 2. Voda se tam neudrží, protože by se ihned vypařila, byla by zanesena na druhou stranu, od slunce odvrácenou, kde jest krutý mráz, a tam tudíž proměněna ve věčný led. Proto život na oné planetě naprosto nemožný.

Aplikace: Člověk nemající víry... Břímě dne i horka není paralysováno útechou, kterou skýtá víra, rány osudu teprve ne, jeho vezdejší pouť bezživotná poušť... Nebo: odvrácen od Boha, od slunce našich duší, pročež věčná ztuhlost, a zase ledová bezživotná poušť.

124 Meteorit v Tunguzsku r. 1908... Kdyby byl dopadl na milionové město, byl by žárem a tlakem všecko zničil. Prales na území průměru 30 km (706 čtver. km) zničen, stromy polámány jako sirky, ležely křížem krážem

v divé změti, půda jakoby nesčetnými granáty zbrázděna, některé trychtýře byly ohromných rozměrů. Obrovský meteor, žáru asi 10000 C... žhoucí plyny vyzařovaly vůkol, při dopadu se rozbil v množství meteoritů, některé až 1300 q těžké. Jak hluboko se zaryly do země? Dosud není prostředků, aby se dalo zjistit. Tlak vzduchu byl takový, že vody se hromadily jako u jezu a lidé ve velkých vzdálenostech smeteni k zemi. Po 20 letech ještě si netroufali obyvatelé sousedních krajů provázet výpravy. „Tam nepůjdeme...“ Pověrečný strach.

A p l i k a c e zřejmá. Pozorujeme-li ovoce a následky nevěry, na př. ve francouzské velké revoluci po r. 1789, není nikterak pověřivým strachem, hrozili se rozumní a soudní lidé příčiny, která tyto hrůzy zavinila.

- 125** Bývaly doby, že *Herodotovy* spisy byly pokládány za báchorky, a on dostal „čestný“ titul otce lži... když na př. referoval, co slyšel od fenických plavců; viz *kap. 32. č. 57*. Novověké objevy, zvláště za doby, kdy *Vasco da Gama* obeplul Afriku, potvrdily jeho vypravování, dnes má *Herodot* název *Otec historie*. Jak je tomu dávno, co celá bible prohlašována za snůšku bájí! Tu ze zřícenin *Ninive* a *Babylona* povstali svědci, dotvrzující pravdivost jejich dějinných údajů (vykopané knihovny a objevené klínové nápisy)...

- 126** V *La Caille* ve Francii mívali dlouhá léta před kostelem kámen 200 kg těžký a tvrdili o něm, že pochází s nebe. Povznesení osvícenci se této „pověře“ smáli; r. 1828 poznáno, že to jest meteorit, a dopraven do Paříže.

Odpírat víru, beze všech důkazů, a priori... tropit si posměch ze zjevení daného nám s nebe... Zevrubnější studium by je přesvědčilo, že zjevení je skutečně dar nebes!

- 127** Začátkem 19. stol. táhli Angličané na *Buenos Aires* přes řeku, vlévající se do *La Plata*. Udělali si brod široký 22 m, množství houní složili do řeky, jiné pohodili na břehu. Domácí lidé je sbírali, Angličané měli kratochvíli, jak se o ně tahají. „Ti se zbláznili, že houně odhazují.“ „Ba ne, my jich už nebudeme potřebovat; příští noc se vyspíme na nejlepších ložích hlavního města.“ Jenže se zklamali!

A p l i k a c e na předčasné jásání nevěry, která odhazuje náboženství jako zbytečnou přítěž.

- 128** Po zemětřesení r. 1908, které *Messinu* nadobro zničilo a domy proměnilo v ssutiny (i 129 chrámů), bylo město zbudováno, ale pohansky; všecek křesťanský ráz města setřen, žádný chrám nebyl obnoven, žádná věž se netyčila k nebi, bohoslužby dovoleno konat jen ve 40 dřevěných barácích. Teprve r. 1933 dáno dovolení ke znovuzbudování kostelů... a co nevidět na 50 svatyn s věžemi ukazujícími k nebi hlásalo turistovi, že jest v katolickém městě. (Ulice podle pravítka, státní budovy skvěle obnoveny, jinak samý činžák.) Dočasné vítězství nevěry!

Dne 11. listopadu 1793 vydán zákon, jenž prohlásil nevěru či bezbožectví za „oficiální náboženství Francie“, a za šest měsíců potom byl zákon odvolán 7. dubna 1794.

- 129** *Starogermánská legenda*: „Žil kdysi kovář jménem *Mimer*, vynikající nadobyčejnou moudrostí, takže i bohové z *Valhaly* chodili k němu vy-

půjčovat si moudrost. Jenže nikdo ji nedostal zadarmo, každý musil dát zástavu. Jednou přišel k němu i nejvyšší bůh Odin, a nemaje jiného, dal v zástavu oko. Jenže pak nemohl půjčenou moudrost ani zástavu vyplatit, a proto zůstal jednooký, pro kratochvili valhalským bohům."

A p l i k a c e : Učenci, kteří veškerou svou moudrost čerpají z bezbožeckých knih, a zůstávají celý život jednoocí... pojmají život jednostranně, vyznají se jen v tom, co se dá zvážit atd.

- 130** V Calderonově dramatu *La cena de Baltasar* (Večeře či hostina Baltasarova) slaví babylonský král B. svatbu s modlářstvím (nevěrou) a světskou marností. Marně brání Daniel, zosobnění božské moudrosti. B. nedbá, nevěra a marnost se sestersky obejmou: „Dej, bych se tvoji sestrou směla zvat!“ „Čas nesmí toto pouto rozervat!“ Pak obě lichotí Baltasarovi. Marnost světa: „Já jsem jasné věčné světlo činů tvých i myšlenek tvých; postavím ti vzdušné žebře k slunci jasným vysokostem.“ B.: „Podejme si nyní ruce! Kdo by mohl tento svazek vůbec někdy uvolnit?“ „Boží ruka!“ vpadá do řeči Daniel. Na zpupné otázky Baltasarovy odpovídá: „Ruka Boží.“ Další verše: „Modloslužba je-li sluncem, pak jest světa marnost zorou.“ „Budiž vždycky mojí zorou, abych byla zemí sluncem.“

51. FALEŠNÁ VĚDA.

(Viz kapitolu 35—37.)

Příklady.

1 Doufám, že ještě jsme nezapomněli na *Rosenbergovo* dílo *Nový mythus a stará víra*. Tento pamflet byl evangeliem nacistů, na středních školách studující mládeži dán do rukou jakožto „německá bible“, kterou se sluší jen vykládat a komentovat, ne však kritisovat. Tak se i dále, profesori vysvětlovali mladým duším její neomylný a nedotknutelný obsah, a jako my hledíme jinochovi a dívce vstřípit hluboko do duše svaté slovo Kristovo, tak oni vývody tohoto vědomého lháře. Každé knihkupectví Hitlerovy velké říše, nevyjímaje knihkupectví katolická, musilo mít ve výkladní skříni tak zvaný „německý kout“, a v něm nesmělo nikdy toto nacistické evangelium chybět. Školní řád předpisoval tuto knihu za všeobecnou učebnici všech. My, zvyklí na soustavné ohlupování mládeže ve všech školách po celou dobu Hitlerova režimu, nejsme ani tolik překvapeni tímto školským řádem jako spíš drzostí, kterou přetlumfl pamfletista samého Machara i Voltaira. Když P. Koch T.-J. uveřejnil jeho kritiku ve *Stimmen der Zeit* r. 1934, byl časopis zkonfiskován.

Některé perly: „Křesťanství jest kloaka, která pojala v sebe všechno bah-nisko národů: heterismus (hetery, ve starém Řecku vzdělané a duchaplné prodejné ženské, které ve svých salonech shromažďovaly elitu Řecka... viz kap. 26, č. 39), pederastii, pohlavní kolektivismus (tedy pohlavní promiskuitu, společenství žen bez trvalého soužití manželského... systém, který bujel a byl státně podporován nacismem!), fanatismus, magii, čarodějství, kouzla, nesnášenlivost, cizopasnictví atd. Římská církev jest africkosyrská duchovní změť a chaos národů, náboženství posedlosti (čerta měl v každé druhé větě váš Luther, nikoli my!). Sen církve jest světové panství papežovo, který sebe zbožňuje.“ (Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá... nebyl to sen váš, kteří jste zbožňovali Führera?) Když Petr Valdský osvědčoval, že Boha nutno poslouchat více než lidí, nechtěje se vzdát svých nauk (výmysl!), je to v očích R. heroismus; když tak jednali a osvědčovali mučedníci, kteří umírali skutečně za slovo Ježíšovo, vidí v tom proletářskonihilistický, státu nepřátelský směr, který ze světa vyhostit chtěl stát (římský), nemaje přitom zhola v úmyslu zotročit smýšlení poddaných. (Asi jako vy, když šlo o katolíky nebo o Čechy!) R. zná jen jedno pronásledování křesťanů, totiž Diokleciánovo, za něhož prý bylo všeho všudy popraveno jen 80 křesťanů! Jirásku, máš slovo: kde je temno a ohlupování, kde rozhánění tmy, u tvých protestantů a neznabohů, nebo u katolíků?

Bludařstvo? Všecka kacířstva jsou podle R. gigantické zápasení o vznešené statky; o jejich ohavnostech a krutostech samozřejmě ani slova, což konečně v našich učebnicích dějepisu i ve „vědeckých“ světových dějinách vidíme též. Taktéž nás nepřekvapuje, že mluví o 9,000 000 zabitých bludařů - vždyť i u nás se při bartolomějské noci statisíce zabitých jen hází. Že si spletl Eusebia s Ori-

genem a mnichem Graciánem, slovuťného znalce církevního práva z 12. stol., s císařem Graciánem († 303), je taktéž maličkost - vždyť u nás a ve Francii si učení pokrokoví páni spletli Isidora Sevillského, učitele církevního ze 7. stol., s Isidorem óráčem ze stol. 12. (Kap. 40, č. 194.)

Scéna u Cesareje Filipovy („Tobě dám klíče království nebeského... na tobě, skále, založím svou církev“) je podle R. neohrabaně zfalšovaná vložka, což si ani Harnack nedovolil tvrdit. Sv. Pavel byl fanatický farizej, jenž s „legendou o Kristu“ na rtech a se snem o světovém židovském panství v srdci kázal mezinárodní revoluci proti římskému císařství a připravoval cestu snižení a zmatku ras. Místo Pavel napiš Führer, místo „židovském“ rci „německém“, a trefils na sto procent! Odpoví ti Chamberlain: „Pavel jest nejmocnější osobnost prakřesťanství, velký, jasný, hrdinský, ježž ohněm života stravuje božská přítomnost Kristova.“ Pavel, jenž se stále prohlašoval za apoštola p o h a n ů l Papežství jest prý jed... Už Machar na to přišel! Nevěřící Gregorovius: „Dějiny nemají dost hrdinských jmen, aby jen poněkud naznačily velké tvůrčí činy papežství a jeho nepomíjející slávu.“ Útoky proti řádu T. J. opsal z Hoensbroecha, neudávaje pramen a falšuje vesele, aby to bylo „silnější“. Německá řeč v liturgii (kázání) bylo na Římu, jenž prý byl vždy nepřitelem národů, vymucena kolem r. 1250. R. nemá zdání, že již před r. 800 z nařízení Karla Vel. musilo být u každého kostela homiliarium, sbírka kázání pro celý rok v řeči lidu sestavených, aby „méně nadaní kazatelé“ mohli přítomným slovo Boží v jejich jazyce alespoň přečíst. Otfrid z Weissenburku, chtěje odstranit ohavné lidové písně („laicorum cantum obscenum“), pravděpodobně pozůstatek z pohanských dob, a lidu latiny neznalému přetlumočit slovo Kristovo do jeho řeči, podjal se nemalé práce, byv k tomu vybídnut svým učitelem Rabanem Maurem a žádán několika mnichy a jakousi „paní Jitkou“ (Juditou. možná že vdovou po Ludvíku Pobožném). Z jeho péra vyšla velká „Kniha evangelií“, ve verších v jihořranckém dialektu napsaná a r. 868 dokončená. Má pět dílů: dětství Kristovo, začátek jeho působení, Ježíš učitel, utrpení Páně, oslava Páně a poslední soud. Na rozdíl od saského eposu Heliand, asi o 30 let staršího, se drží přesně evangelia - Heliand jest spíše rytířský epos, Kristus Pán pozemský král, jeho učedníci jsou líčeni jako vasalové atd.

Křesťanský Bůh jest prý převzatý a přetvořený démon pouště.

Mluví o všemožném: historie, etika, estetika, mystika, theologie, filosofie, filologie, historie náboženství, kritika evangelií, sociologie, ethnologie, anthropologie, technika, vše přichází na řadu, vše se u něho „uplatní“ a ze všeho mescolanza, vulgárně „mišmaš.“

Nepřekvapuje ovšem, když čteme: „Uznávat nějaké duchovní statky, ležící mimo Německo, za vrcholné (Höchstwerte... papeže, sídlícího mimo Německo, za vyšší autoritu ve věcech náboženských, a neomylnost přikládat jen jemu a ne někomu v Německu), je velezrada.“ Co tomuto názoru a „německému pojetí člověčenstva“ odporuje, nesmí být šetřeno. (Také tolerance!) Přitom návrh, jak má vypadat německý stát a budoucí německé náboženství; církvi ponechána jediná svoboda: dobrovolně umřít. Poněvadž nebylo lze zprvu docela umlčet kritiku, musil R. „tmářům naší doby“ doznat nějaké „povrchní“ (prý) chybičky, které prý byly zaviněny „omylem paměti“. Ale brzo zakázána jaká-

koli kritika; nacistický Völkischer Beobachter s rozhořčením konstatuje 28. srpna 1934, že katolická kritika si troufala říci slovo „einem Reichsleiter der NSDAP“, říšskému vedoucímu národně socialistické německé partaje, která ztělesňuje stát, a přitom učiněna velmi srozumitelná poznámka o hranici... R. sám nazývá hranici a index metodou římského ďábelského felčana (Medizinmannes), ale když nyní hrozí jeho lidé žalářem a hranici každému, kdo se opováží proti R. promluvit, když každý protivný projev dán na index, proti tomu R. nic nemá. Kdypak zotročovaly, Jirásku, podobným způsobem svobodu myšlení neříkám papežové, ale římské tribunály, které na neomylnost nároku nečiní? Samým pastorům připadal přec jen poněkud „silným“ způsob, jakým R. sám nazývá hranici a index metodou římského ďábelského felčara (Medizintáboře, leccos slyšeli od liberálních kolegů. Jenže R. docela správně ztotožňoval křesťanství s katolictvím, a všechny jedovaté šipy, které metá na křesťanství, jsou namířeny proti katolické víře a církvi. Když se přesto někteří pastoři ozvali, byla jednou provždy všechna kritika zakázána, ba i každý rozhovor a debata v úředních shromážděních pastorů, jak jim pověděla jejich vlastní Evangelisch-lutherische Kirchenzeitung 14. září 1934. Najděte mi doklad, že podobný výnos přišel někdy z Říma, když šlo o papežské bully!

- 2 Co doznal sám o sobě Haeckel (viz kap. 19), to platí i o Renanovi. Jeho slávu nezaložily a jeho jméno po Evropě známým neučinily jeho vědecké spisy. (Byl orientalista a historik... kdo tyto jeho spisy vůbec četl? Kolika vydání se dočkaly?) Jeho román „Život Ježíše Krista“ ho učinil populárním po celém světě! R. 1862 byl jmenován profesorem semitských řečí na pařížské universitě, r. 1863 od tehdejší poněkud konservativní vlády pro svůj hanopis suspendován a zbaven místa, za republiky r. 1871 rehabilitován, když už jeho pamflet nastoupil okružní cestu po vší zemi, r. 1878 se stává členem akademie, r. 1892 a pochován v Pantheonu, francouzském Slavíně. Jeho spis Mark Aurelius a konec antického světa byl nestydatě vykořisťován Macharem, aniž si který český katolický bohoslovec troufal to přibít na pranýř.

- 3 Liberální protestant Holtzmann byl nadšený horlitel pro teorii dvou pramenů (Zweiquellentheorie), Schleiermacherem nadhozenou, totiž sbírka logií (λογία Jesu, výroky Ježíšovy, hledané praevangelium) a Marek, z obého pak prý vznikl Matouš a Lukáš. - H.: „Tato teorie jest zralý plod všeho evangelijního bádání.“ Jenže brzo doznal, že sám se začíná jaksi viklat a nevěřit vlastní domněnce.

- 4 Spencer: „Kriterium pravdy jest nepochopitelnost opaku.“ († 1903, 83letý.) Nemůže-li tedy studios pochopit matematickou poučku, na př. že obsah koule jest $\frac{4}{3}\pi r^3$, jest mu to důkazem: „Její opak jest pravda!“

Spencer filosofuje hedonisticky: „Protože život jest hoden, abychom po něm toužili, jen pro rozkoš, kterou skýtá a která jest s ním spojena, neznamená rozmnožení (stupňování) života jiného leč stupňování rozkoše.“ Tedy 1. cíl člověka jest rozkoš, 2. není rozdílu mezi životem člověka a životem zvířete, 3. a co tomu řekne Kant se svým „vědomím povinnosti“?

Hartmann Ed.: „Náš bídný svět jest přece jen nejlepší ze všech, které jsou možny.“

- 5 J. St. Mill: „Náš princip žádá svobodu požívání a jednání (rozkoší a snah), plné právo utvořit si svůj životní plán podle vlastního charakteru (vkusu). Dělat, co se nám líbí, ať to má pro nás následky jakékoli, aniž nám v tom směji naši bližní překážet, dokud my nepoškozujeme je. Jest lhostejno, zda naše jednání pokládají za bláznovské, převrácené, nesprávné (nespravedlivé; doznáš toto právo také věřícím v Krista?). Člověčenstvo má větší zisk, když nechá každého žít podle jeho libovůle, než když jednotlivce nutí, aby žil podle náhledu druhého. (Řídil ses touto svou zásadou při vychovávání svých kluků?) Pokud činy individua se týkají jediné jeho vlastních zájmů, není za své jednání nikdo společnosti odpověden.“ Na papíře se takové filosofování snese; ale se skutečností? „Dokud nepoškozuje jiného“, je tedy nezbytné dozírání, aby nepoškozovalo a zdali je nepoškozuje, tedy nezbytná autorita! Kdo jí dává nad bližními moc? „Člověčenstvu...“ Že mu neškodí, když každý žije podle své libovůle? Onanismus ve Francii i v jiném pokrokovém státě! Takovým zásadám říkají s nadšením „tolerance, která jest pravý opak názorů církve“, a ochotně se jich oběma rukama chápou; ale jaké ovoce přináší a přinese? „Nepoškozovat pokud možno (!! v tom vězí čertovo kopyto!) zájmy a práva bližního“, a přitom ignorují filosofové desatero; jak ono „nepoškozování“ v praxi provedete? „Není odpověden společnosti“; ale tím více Tvůrci!
- 6 Natorp: „Mizí všechna naděje dosíci vědecky absolutní jistoty. Můžeme se pravdě jen asymptoticky blížit; jistota není člověku dána, jest jen věčnou úlohou, která ve skutečnosti jest schopna pouze relativního řešení.“ Tam došla moderní bezbožecká věda, to její vrchol a zároveň finale, ale to jí nikterak nevadí stejně jako tomuto profesorovi, aby vzhledem k víře v Boha, v Krista a v jeho zjevené náboženství neměli jistotu naprostou, totiž, že to vše jest iluze a klam.
- 7 Smiles: „Luther, vězněný na Wartburce, překládal bibli...“
 Týž autor: „Dante prohlašuje světskou vládu papežovu za usurpaci.“ Přisvědčuji, že prohlašuje, ale zdaž právem? „Dante byl tudíž předchůdcem reformace.“ Asi jako Savonarola, kterého byste rádi prohlásili za svého a přetáhli do svého tábora! Oba dva se neodchýlili ani o vlas od učení církve, nepopírali papežský primát, jen proti velkým zlořádům v církvi brojili! „Dante byl hlasatel svobody svého národa, snášeje pronásledování, vyhnanství a smrt z lásky k svobodě.“ Jenže nebyl pronásledován papežem, ani od něho z vlasti vyhnán; byl občanem svobodné republiky florentské, nikoli Papežského státu; vypuzen od spoluobčanů, když protivná politická strana zvaná „černých“ zvítězila a odpůrce vypověděla. „Po dlouhá staletí poroby byla jeho slova pochodní světla.“ Kdy Italii porobil? Byla by celá propadla porobě, kdyby se byl uskutečnil Dantův sen a císař se stal jejím pánem! V tom viděl Dante falešně jedinou nápravu zlořádů. Císař Jindřich V. z dědictví Matyldy toskánské, odkázaného Apoštolské stolici, a z jiných velkých krajů Církevního státu vytvořil údělná knížectví německá a podělil jimi své generály: vévodství toskánské, ravenenské, spoletské, hrabství assiské, ankonské. Po smrti císařově toužil kdekdo, aby bylo svrženo německé jho; dosáhl toho teprve Inocenc III., pročež nazýván od svých poddaných otcem vlasti... vládl jinak než Němci,

než ukrutník Jindřich VI., jehož hrůzovláda tropila na Sicilii věci strašnější než inkvisice; dával za živa pohřbívát, lámat kolem a jinými rafinovanostmi sprovazovat se světa vinné i nevinné, a jen předčasná smrt učinila konec jeho řádění. Inocenc III., „osvoboditel“ - nazýván tak právem, ne jako Bolívar a jiní „osvoboditelé“, nedař se uplatit, když mu vévoda spoletský Konrád slíboval ohromné sumy, vojenskou závaznou pohotovost a vydání všech vojenských pevností; když někteří toskánské šlechtici se dali na loupežení, vypravil papež vojsko proti loupežnému hradu Rispampini a podrobil si jej, čímž zjednal pokoj na silnicích.

- 8** Smiles: „Doba mučednictví stejně jako doba zázraků přešla.“ Doba mučednictví v našem osvíceném lidumilném století jistě nikoli! Mexiko, Hitler!

Týž: „Švýcarsko stejně jako Anglie bylo vždy útočištěm těch, kteří byli pronásledováni pro svědomí.“ (???) Kéž by nebyly ty země pronásledovaly vlastní lidi pro svědomí! Anglie za Jindřicha VIII., Alžběty, Jakuba I., Karla I. i II., Švýcarsko v r. 1847 i předtím! Sekularisace klášterů v té i oné svobodomyšlné zemi!

- 9** O mravnosti a jejím principu viz Za pravdou Kristovou. Jen několik ukázek. Holbach: „Všecko jest věčná hmota a věčný pohyb, působení přírodních sil; mravnost má zdroj a princip v pudu sebezachování.“ Freud: „Mravnost jest sublimovaný (zjemněný) pohlavní pud.“ Hume: „Ze záliby a z nezáliby (v německém překladě: Lust u. Unlust) pocházejí všechny vášně, a ty určují všecko naše chtění a konání.“ Nacistický katechismus: „Mravné je to, co Německu prospívá, neníravné všecko, co mu škodí.“

- 10** Kant oddělil poznání rozumové od smyslového. Jan Hamann poukázal na to, že existence řeči dostačí, aby Kantovu teorii porazila: „Řeč jest doklad jednoty nazírání a pojmu.“ H. jest první, jenž ukázal na těsný vztah mezi myšlením a řečí.

- 11** Digby, Ages of faith: „18. stol. napadlo vše a vykřičelo za falešné vše, co bylo staré a věčné, historii i náboženství. Chtěli člověka oloupit o budoucnost, aby nevzpomínal pokolení dřívějších ani neměl na mysli léta věčnosti“ (Ž 76, 6).“

- 12** Štěpán Pasquier († 1615): „Není jistějšího prostředku odcizit vládci srdce jeho poddaných nad církevní exkomunikaci; moc každého vládce se opírá o zbožnost a lásku jeho poddaných.“ Souhlasíme, až na běžné tvrzení historiků, že zneužívání exkomunikace bylo církvi obvyklým a na denním pořádku. Zneužití jest výjimkou; obyčejně si ji vládce zavinil sám.

- 13** Abaelard musil ze starobylého kláštera sv. Dionysia v Paříži uprchnout, poněvadž popíral jeho založení od sv. Dionysia Areopagity... tak jako bys ty musil uprchnout z Lorety, kdybys vyslovil pochybnosti o pravosti loretánského domku, který od andělů z Nazareta přinesen jistě nebyl! Podobně se vedlo zle jesuitům, když popírali založení karmelitánů Eliášem, kdyžtž přec před r. 1050 o nich nebylo ani stopy!

- 14** Protestantský malíř Harmensz van Ryn Rembrandt († 1669) jest pokládán za největšího malíře holandského 17. stol., současník španělského malíře Immakulaty Murillo († 1682), ale jeho biblické obrazy nás nechávají jaksi chladnými, a nelze v nich nepostřehnout smyslnost, které sám po celý život tělem duší hověl, kterou byl silně na štíru s mravním zákonem a která pocho-pitelně ovlivňovala i jeho štětec. Nelze podobně zjistit i u mužů vědy, že jsou při svém vědeckém bádání až příliš silně ovlivněni postojem, jaký zaujímají k mravnosti a k Bohu? Jak historik, tak i přírodovědec, když opustí půdu zjištěných empirických faktů a počne z nich vyvádět důsledky, t. j. pustí se do filosofování a na honbu za domněnkami a dohady!
- 15** F ü l ö p: „Ideje básníků se nedaly vyhostit ze světa (praví: „vyvrátit“ - to prostě popírám... dají se vyvrátit jako každá lež!) ani polemikou sebeobratněj-ší, ani argumentací sebezpřesvědčivější; zde selhal index a exkomunikace a vše-cky prostředky, kterými disponovala církev.“ Bohužel, jsou jisté historické lži, zvláště když ověřeny poesii, které jsou jako nezmar; dělej co dělej, bují stále a stále jako houba ve vlhkém dřevě nebo jako rakovina v nakaženém organismu.
- 16** Dr Čeněk Tomáško ve spise Jesuité a národní kultura vzal do práce též dvě pamětní desky, zasazené do zdi nového gymnasia v Králové Hradci, zbudovaného po osamostatnění vlasti, a dokázal jim zřejmě tendenčnost a ne-historické nesprávnosti zlatého nápisu na deskách.
- 17** Pius IX. v encyklice Etsi multa: „Víra učí a lidský rozum dokazuje, že na zemi jest dvojí řád a zároveň dvojí moc (potestas, znamená též vrchnost): přirozená, jejímž úkolem jest pečovat o pokoj lidské společnosti a o zá-ležitosti světské, a druhá nadpřirozeného původu, která vládne městu Božímu, totiž církvi Kristova, od Boha založená k pokoji duší a k věčné spá-se lidstva. Povinnosti této dvojí moci jsou přemoudře zřízené, aby bylo dáváno, co Božího je, Bohu, a kvůli Bohu co je císařovo, císaři. Od tohoto božského při-kázání se církev nikdy neodchýlila.“ Leda v praxi někdy jednotlivci, byť i pa-pež, který jako soukromá osoba není před omylem chráněn. Ani Bonifác VIII., který zastával teorii „dvojího meče“, neprohlásil své mínění za článek víry.
- 18** Týž papež: „Nedávno jsme byli donuceni, abychom osvědčili, že lze trpět (tolerari posse), aby protokol kanonického ustanovení biskupů byl předložen laické moci. Učinili jsme tak, abychom, pokud na nás jest, zamezili přenebla-hým následkům (politickocírkevním); ale co jsme vykonali k uvarování nej-těžších nebezpečí, prohlašujeme veřejně a opětovně za nespravedlivý zákon nazývaný placetum regium a co nejrozhodněji jej zavrhuje...“
- 19** Kdo se ujímal práv malých národů? Vždy papež, mnohdy jedi-ně papež! Vždy byla Apoštolská stolice ochránkyně a zastánkyně utlačených slabých národů, ať šlo o Indiány, proti všemu právu uváděné od španělských a portugalských kolonistů do otroctví, ať o evropské národy. Honorius III. († 1227) zrušil anglický zákon, jímž Irové byli vyloučeni z církevních důsto-jenství... občanský útisk tohoto slabého národa se strany Angličanů zamezit

nemohl. Co rudochů se týče, vydávali na podnět jesuitských misionářů papežové jedno rozhodnutí za druhým ve prospěch pokřtěných Indiánů, protože jen těch jakožto církvi a papeži podrobených se mohli podle tehdejšího právního pojetí zastat, jako vládce se může ujmout a zastávat v cizí zemi jenom svých poddaných. Poněvadž nadto byli Španělé i Portugalci katolickými křesťany, měl právo církevními tresty (exkomunikací) je odvrátit od zřejmého hrubého přestoupení zákona Božího, jímž bezprávné loupení svobody a zotročování beze sporu bylo. Kolonisté se vzpírali a nepodrobili, jejich nenasycená kapsa jakož i státní kasy v Madridě a Lisabonu přitom jásala, ale lidumilnost, lidství a smysl pro právo prolévaly hořké slzy. (Viz kap. 40, č. 31-33.) O Píu XII. a jeho encyklice o právech malých národů viz jinde. Klidí za to pramalý vděk - stále slyšet, že se ujímal a ujímá „utiskovaných“ (prý podle něho) nacistů. Zbla pravdy není na této lži, šířené po Evropě jistými žurnály a otiskované pilně i v novinách našich.

- 20** New Yorkské *Daily Times* psaly 28. srpna 1854, když právě přicházely do módy podmořské obleky z gumy a kůže, při čemž potapěč měl s sebou plechovou krabici se zhuštěným vzduchem: „Dýchání tohoto zhuštěného vzduchu přivádí do plic více kyslíku, čímž zvětšována neobyčejně tělesná síla. U Portsmouthu se začali v hloubce 30 m dva potapěči prát, jeden pod vlivem zvýšeného přívodu kyslíku zasadil kolegovi pěstí ránu takovou, že prorazil jeho kovovou přilbu, a ubohý muž byl mrtev vytažen nahoru.“

52. VĚDA A VÍRA. III.

Příklady.

A) Fysiologie, biologie, anatomie.

Anatomie postavena na vědecký základ teprve v 16. stol., ne však na protestantských učilištích, nýbrž na katolických universitách v Pise, Bologni, Padově. Cuvier nazývá tamější profesory otci moderní anatomie. Vesalius, ještě mlád, dokázal „mistru Galenovi“ (otci lékařské vědy), že se v mnohém mýlí; sám pitval lidská těla, kdežto Galen měl k dispozici pouze těla živočišná, opice a pod. Spolu s V. se tehdy proslavili katoličtí profesoři Fallopius a Eustachius.

- 1 Cisterciák Jan z Toleda, rodem Angličan, 60 let činný v papežské kurii, se vyznal v lékařství, vydal kromě spisů přírodovědeckých a rozmanitých básní i díla lékařská; svých ohromných příjmů užil k založení nových a obnovení upadlých klášterů svého řádu, † jako kardinál 1275 v Lyoně.
- 2 Raymund ze Sabundy, lékař a učitel lékařství v Tolose kolem r. 1430, píše o dvou knihách: „První jest kniha přírody, a ta jest dána všem; druhá jest bible, a ta jest dána jen některým. První kniha zfalšována a nepochopena nemůže být od nikoho, ani od kacířů; druhá však ano...“ Bohužel nikoli! Dnes jsou lidé, kteří falšují vědomě i první knihu (Haeckell), vytloukajíce z ní kapitál pro nevěru (materialisté) jako kdysi bludaři z druhé knihy pro bludy. (NB. Jeho kniha na index dána nebyla, nýbrž pouze předmluva, protože v ní vyslovil nesprávné náhledy bohoslovné.)
- 3 Ondřej Vesalius († 1564 na pouti do Svaté země na ostrově Zantes, 50letý) jest otec moderní anatomie. Když vydal dílo *De humani corporis fabrica* I. VII, vypukla proti němu bouře odporu, protože ve 200 věcech odmítá Galena, dotud největší lékařskou autoritu. Jeho nepřátelé chtěli přenést spor na pole bohoslovné, aby ho mohli obžalovat z kacířství, jako později u Galilea. Karel V., jehož tělesným lékařem V. byl, se táže bohoslovecké fakulty ve španělské Salamance, tedy v zemi nad pomyslením „černé“, a dostává odpověď, že pitvat lidské tělo jest užitečno.
- 4 Cesalpini Ondřej († 1603 v Římě), tělesný lékař Klimenta VIII., předchůdce Harveyův v objevu oběhu krve, učinil návrh pro přirozenou soustavu (systematiku) rostlin; Linné se jeho myšlenky chopil, ale 20 let se o provedení marně pokoušel, teprve Jussieu ji provedl (viz č. 41). - Harvey dokázal, že krev ze srdce proudí tepnami a vrací se do něho žilami, ale jak se dostane z tepen do žil? Malpighi, otec mikroskopické anatomie živočišné i rostlinné (povolán od Inocence XII. do Říma), ukázal pomocí drobnohledu, že vlasečnice zprostředkují onu komunikaci. († 1694.) - Katolík Morgagni jest zakladatel

anatomie pathologické, Spallanzani († 1799 v Pavii) první vysvětlil proces oplodnění a dokázal původ nálevníků z atmosférických zárodků, čímž se stal předchůdcem Pasteurových pokusů, jimiž vyvrácena domněnka samoplození.

- 5** Jan Marek, královský lékař a zemský fysik, studoval v koleji T. J. a na pražské universitě, věřící katolík. Svými díly patří vlastně do fyziky: r. 1639 po prvé pronesl pravidla o nárazu pružných těles, čímž se stal zakladatelem novověké mechaniky; r. 1649 objevuje příčinu duhových barev: rozptýlení světla.

Dánský konvertita Steno († 1686) z Kodaně, anatom a geolog, byl apoštolským vikářem dánských misí.

- 6** Kam zařadit Albrechta Hallera? Byl básník, jako dítě jevil neobyčejné nadání pro cizí řeči, studoval matematiku a medicinu, procestoval celou západní Evropu, byl profesorem anatomie, chirurgie a botaniky v Göttingách, členem 23 akademií, beze sporu jeden z největších učenců všech dob. Jako chlapec více nemocen než zdrav, rozvíjel co nejlépe činnost ve všech oborech vědění a veřejného života. Rodem Švýcar, jmenován anglickým státním radou, r. 1751 povýšen do šlechtického stavu, † 1777. Jeho lyrické básně se čtou dodnes, vynikají smělostí a názorností obrazů a zajistily mu v době před Klopstockem po boku Güntherově první místo. Anatomii obohatil o dílo osmizvazkové, v botanice položil základ k přirozenému systému (na rozdíl od umělého a dnes docela opuštěného systému Linnéova). Kratších pojednání v různých revuích se počítá na 10.000. Byl neohroženým obhájcem křesťanství proti materialismu Lamettrievu a proti volnomyšlenkářství; vydal listy o nejdůležitějších pravdách zjevení. „Jsem přesvědčen o neomezené velikosti Nejvyšší bytosti. Máme měřítko, jímž můžeme posoudit velikost neomezeného Boha, totiž svět, město Boží, v němž tisíce sluncí a desettisíce zemí jsou jako nespočetné domky, a každá ta chaloupka chová miliony lidí, miliony živočichů, a z každého mi září v oči moudrost Tvůrce. Tuto velikou bytost, jež řídí všechny světy, si lidé představují často příliš malou. Mne naučilo poznání přírody o Bohu smýšlet vysoce. Věřím radostně, že Ježíš není pouhý člověk, nýbrž že božství je v něm spojeno s člověčenstvím, způsobem nepochopitelným nám, tělesným lidem. Nebylo by stačilo dát lidem čistšího Sokrata, výmluvnějšího Epikteta... i tento filosof byl pouze lampa zářící jen před několika přáteli. Lidstvo potřebovalo slunce.“ Osm dní před smrtí píše do deníku... Svírá ho bázeň před soudem, zdá se mu, že není pro věčnost dosti připraven, prosí Ježíše za smilování, vzpomíná s díkem, že ho celý život tak trpělivě snášel. Poslední slova, která napsal: „V ruce tvé poručím ducha svého.“ Když umíral, vyslovil třikrát jméno Ježíš. (Kap. 31, č. 76.)

- 7** Heřman Boerhaave, lékař († 1738). Do Leydenu se k němu hrnuli posluchači z celé Evropy. Denně ráno a večer čítal Písmo sv. Nad jeho rakví mluvil jeho žák Albrecht Haller: „Tam, kde Hobbes pochyboval, věřil Newton; a kde se Lamettrie posmíval, modlil se Boerhaave. Jak často se před námi dovolával učení Spasitelova, toho, jenž znal lidi lépe než Sokrates.“ V rukopise zůstalo jeho dílko: „Proč apoštolé a nejstarší Otcové prostým způsobem kázání dosáhli hojnějších obrácení než vědecky vzdělaní (protestantští) theologové nové do-

byl. Zajímavý jest jeho výrok o Galenovi († kolem r. 200 v Římě, proslavený lékař): „Srovnáme-li dobré, co půl tuctu pravých synů Eskulapových od vzniku našeho umění na zemi vykonalo, se vším zlem, co nekonečná řada doktorů tohoto řemesla (cechu) v lidském pokolení způsobila, pak řekneme beze vší pochybnosti, že by bylo lépe, kdyby vůbec lékařů na světě nebylo.“

- 8 Arnošt Heim († 1834). Jeho otec, protestantský pastor, mu říkal: „Ty se hodíš nejlépe za mastičkáře, dovedeš namluvit lidem, co chceš.“ Jako student velmi dobře vyléčil ránu mladšího bratra, v Berlíně byl později domácím lékařem mnoha členů královského dvora a dosáhl značného blahobytu. Při tom nesešel nic ze své prostoty; v divadle ho bylo vidět málokdy, v kostele pravidelně. Za rok ošetřoval bezplatně přes 3.000 nemajetných. Jeho celý život byl obětí ve službách bližního.
- 9 Jeho přítel Kryštof Hufeland († 1836), ředitel lékařského sboru berlínského a profesor medicíny, byl taktéž věřící křesťan, za což vděčil výchově své matky.
- 10 Karel Bell († 1842), profesor chirurgie na universitě v Edinburghu, zemřel na zotavené ve Worcesterkishiru, věřící a zbožný muž, vystupoval rozhodně proti nelidskému způsobu vivisekce, jenž jako manie zachvátil tehdejší anatomy, a varoval před jejím zneužíváním. (Byli to Francouz Magendie a Angličan Cooper - tento jinak slavný chirurg upozornil na sebe, když jako 14letý hoch obvázal těžce raněného spolužáka; oba dva tisíce zvířat za živa nelidsky párali a pitvali a říkali tomu „vědecké pokusy“.) Jeho bratr Jan byl anatom a chirurg jako on, bratr Ondřej proslulý věřící pedagog a lidumil.
- 11 E. Siebold, profesor medicíny v Göttingách († 1861), byl sv. víře a církvi věrně oddán i uprostřed protestantského okolí, a nezapomněl ani ve své závěti odkazem na chudý místní kostel.
- 12 Karel Arnošt Bär († 1876 v Dorpatu, 84letý), tvůrce vědecké embryologie; v Královci a Petrohradě profesor zoologie a srovnávací anatomie; geograf, ethnolog, obhájce účelnosti... dokazuje ji ve všech spisech, z přírody jak anorganické, tak zvláště organické. Evoluční teorii připouští do jisté míry, nevztahuje ji však na člověka; odpůrce výstředního darwinismu. Jeho důvody byly tehdy ignorovány, dnes je patrné, že jsou rozhodné. Klade důraz na duševní stránku člověka (vůči zvířeti). Zemřel jako věřící křesťan, třebaže nevynikal mimořádnou horlivostí. „Víra jest předností člověka před zvířaty.“
- 13 Bedř. Spring († 1872), všestranný učenec, „jako křesťan žil a jako křesťan umíral - v naději ve shledání se svými drahými.“
Schleiden, obírající se fysiologií rostlin († 1881), profesor v Jeně, zdůrazňoval vliv křesťanství na vývoj věd přírodních.
Gottfried Treviranus († 1837), přední fysiolog Německa, i jeho bratr Křišťan († 1864, fysiologie rostlin) byli věřící křesťané.
Chr. Rouette († 1867), slavný oční lékař, při instalaci za rektora lipské university zvolil za thema řeči dokázat z faktů fysiologických existenci duše.

- 14** Berlínský profesor lékařství **Bernard Langenbeck**, jeden z největších německých chirurgů nové doby († 1887), zapomněl jednou pro nával práce na jednoho nemocného, a ten následkem toho zemřel. Langenbeck se pak celou noc modlil. (Jeho strýc Konrád byl vynikající chirurg, anatom a ophthalmolog, jeho bratr Max taktéž.)
- 15** **Jan Purkyně** nebyl materialista ani atheista! († 1869 v Praze.) Založil ve Vratislavi 1839 první německý fyziologický ústav, zasloužilý svými fyziologickými a mikroskopickoanatomickými objevy a výzkumy. Věřící a zbožný katolík a uvědomnělý Čech!
- 16** *Viz i kap. 13. č. 120* (Claude Bernard.) Tomuto učenci vysvětloval **Cyon**, ruský badatel, mechanismus srdečních nervů, a dostal od něho odpověď: „Rád bych věděl, co si počnou darwinisté, aby to vše vysvětlili přízpůsobením a selekcí.“ Cyon sám byl věřící křesťan katolické církve, píše krásně a věcně v díle „*Bůh a věda*“ (o Kristu, o Petrově primátě, o listech Pavlových, božském původu zjevení a evangelií, o vznešenosti pravd sv. víry). „Náboženství jest mravní vychovatelkou národů.“ R. 1881 uveřejnil list proti ministru vyučování Bertovi: „Chcete náboženství zničit... Nesmysl! Náboženství jest nezníčitelné!“
- V díle svrchu jmenovaném upozorňuje, kam jistě povede ateismus, který profesori žactvu vštěpují. „Budoucí kultura lidstva závisí na správném řešení otázky poměru vědy k náboženství; způsob, jak darwinismus ten problém řeší, jest trestuhodná lehkomyšlnost.“
- 17** **Petr Flourens**, profesor v Paříži, člen akademie věd, r. 1846 jmenován páirem († 1867), učinil důležité objevy o mozkových funkcích; drali se k němu dotěrně, velebili ho až do nebes a prosili ho, aby svému objevu dal výklad materialistický. „Mé objevy dokazují existenci nehmotné duše.“ Darwin v podobné situaci podlehl! Když ho začali velebit a on viděl, jak se může stát rázem slavným, dá-li souhlas těm, kdož jeho vývojovou teorii aplikují i na člověka, učinil tak a opustil své dřívější vědecké stanovisko. (Syn Flourensův, **Gustav**, jak se zdá, byl otci docela nepodoben. Postavil se v čelo odboje a byl vůdcem strany, padl v pouličním boji proti vládnímu vojsku 1871.)
- 18** **Alfred Volkmann**, fyziolog († 1877), nebál se vystoupit rozhodně proti darwinismu v době, kdy slavil světové triumfy a kdy každý jeho odpůrce platil za omezence. O Tvůrci praví: „Nejsme s to očima vidět ani rukama hmatat princip účelně působící, ale soudíme na jeho existenci ze zjevů, které musíme na něho nezbytně redukovat. Nejinak usuzuje fysik na existenci atomů... Existují zvířata, která jsou potravou jen jistým druhům; je tedy stvořeno jedno pro druhé; hmyz jest nezbytný k oplodnění rostlin, a skoro pro každý druh hmyzu je stvořen určitý druh flory, který mu jest obydlím i potravou... Nenamítám nic proti tomu, chce-li kdo nazvat existenci inteligence ve vesmíru působící, svět řídící a k určitému cíli jej vedoucí, pouhou hypothesou; tvrdím jen, že se ještě nikomu nepodařilo učinit ji postradatelnou.“

Jeho syn **Richard** († 1889), přední německý chirurg (krom toho i básník), následoval svého věřícího katolického otce v neličené zbožnosti. Jeho syn **Jan** byl malířem.

- 19** Ondřej Baumgartner († 1865) měl v císařské akademii vídeňské řeči v níž upozornil na neoprávněné zasahování fysiologie do oboru jiných věd. Užil při tom slov: „Když Newton objevil zákon pohybu hvězd a pracoval o vypočítání jejich drah, zvolal prý: ‚Ó fysiko, chraň mne před metafysikou‘ (filosofií). Kdo se obírá psychologii, aby zbádal funkce duševní, mohl by se stejným právem zvolat: ‚Ó filosofie, chraň mne před fysiologií.‘“ Řečník chtěl říci: „Fysiolog, jenž jenom pitvá a jenž snad zamítá existenci duše z toho důvodu, že do ní ještě nikdy svým pitevním nožikem neřzl, nemá naprosto práva o duši co mluvit... ta nepatří do jeho laboratoře, tak jako matematik nemůže popírat existenci Karla IV. z důvodu, že ještě žádnou rovnicí se mu nepodařilo ji vypočítat.“ Fysiologie však vykazuje krom jednostranných materialistů i věřící učence, kteří vědí dobře: byť by rozpitvali a rozebrali lidské tělo do posledního atomu, ještě tím neučiní zbytečnou duši ani nepoprou její existenci ani nevysvětlí chemickofysický životní funkce.
- 20** Josef Hyrtl (viz kap. 9. č. 35), profesor anatomie na universitě v Praze a ve Vídni († 1894), jehož kniha Anatomie člověka byla přeložena do devíti řečí, byl věřící a zbožný vědec, a krom toho svou lidumilností známý daleko široko. - - Jan Driesch, biolog před málo lety zemřelý, byl věřící; ke konci života dal několikrát najevo, že není bezvěrec. - - Artur Brožek, universitní profesor v Praze, znalec mendelismu († 1934), byl věřící katolík.
- 21** Max Pettenkofer, spolupracovník Liebigův († 1901 jako universitní profesor v Mnichově), byl věřící katolík. Pracoval v chemii, fysiologii, technice; pokládán za spoluzakladatele moderní hygieniky; založil první hygienický ústav r. 1878, jest zasloužilý cennými příspěvky k nauce o výměně látek a o respiraci.
- 22** Jan Nep. Ringseis († 1880), slavný profesor lékařství, polyhistor, byl neohroženým katolíkem i na foru politiky. - Jiří Stahl, slovníkový profesor lékařství na univerzitě v Halle, byl věřící protestant. († 1734). - Jan Nep. Nussbaum († 1890), horlivý katolík, nejproslulejší chirurg své doby.
- 23** Karel Vierordt († 1884), známý svými objevy týkajícími se složení krve: zakončil svou řeč o jednotě věd (k universitní mládeži v Tübingách 1865): „Než budete s to ve zralejším věku vytríbit své náboženské přesvědčení, spolehněte se na mé dobře míněné ujištění: víra v božství a náboženství nám nebyla podvodně do srdcí vštípena...“ Materialismus zamítal z vědeckých důvodů.
- 24** Dr. Mooren († 1899) vykonal úspěšně na 4000 očních operací; když ošetřoval 100.000 pacienta, vlály v městě (Düsseldorfu) na domech prapory. Svým katolickým přesvědčením se nikdy netajil.
- 25** Gustav Spiess (pathologická fysiologie, † 1875): „Správné pojetí člověka je nejdůležitější důkaz nezbytné nutnosti historického zjevení Božího, podstatného to základu každého náboženství, a křesťanství zvláště...“ Víru v Boha v nesmrtelnost duše a v nezbytnost zjevení osvědčil v přednáškách tento světoznámý lékař nejednou.
- 26** Jan Lacordaire († 1871), bratr známého kazatele, bádál v entomologii, V témže odvětví věd se vyznamenal Arnold Förster († 1884), věřící kato-

lický dobroděj. Když sám neměl, neostýchal se zaklepat na cizí dveře a prosit za podporu strádajícím.

- 27** Eduard Pflüger († 1910) patří k největším moderním badatelům; jako student 23letý vydal fyziologické dílo, jež způsobilo značný podiv. O darwinismu řekl: „Tato teorie jest důkazem, že jsou staletí, kde největší pravdy všude jako tuláci jsou od učeného světa s posměchem zavrhovány a všude najdou dveře zavřené.“ Se svou vírou v Boha se nikdy netajil. De Cyon praví o něm: „Měl pevnou důvěru v Boha, silnou víru, vysoce si vážil učení křesťanské víry.“

- 28** Du Bois Reymond, z počátku materialista, mluví o svém „damašském dnu“ (Damaskustag - naráží na obrácení sv. Pavla u Damašku). Studium přišel k poznání, že materialistický monismus je neudržitelný. „Kdybyste znali všechny atomy mozku i jejich pohyby, ještě byste nikterak nevysvětlili, jak vzniká myšlenka.“ Jeho sedm světových záhad (Odkud hmota? Odkud pohyb? Odkud síla? Odkud život? atd.) jakož i odpověď na ně („Ignoramus et ignorabimus, nevíme a nikdy nevíme“) zná snad každý. Z atheisty se stal agnostikem - Boha nepopíral, ale skepticky jako Al. Humboldt odpovídal: „Nevíme...“ Na otázku, co hmota jest, odpověděl: „Snad někdy zvíme, dnes nevíme, ignoramus.“ Na konci života († 1896) uznal nauku o stvoření světa božskou tvůrčí všemohoucností za vědecky oprávněnou (bohužel jen jako za vědecky oprávněnou hypotézu). Stal se ve stáří aspoň v srdci věřícím? On a jemu podobní se nepropracovali k pevné a živé víře v osobního Boha proto, že náboženství, v němž byli vychováni (protestantismus), nemohl jim dát, co srdce badatele žádalo, a nemohlo s výsledkem čelit nevěreckým teoriím falešné vědy. O darwinismu řekl (podobně jako Virchow), že nesplnil naděje v něho kladené.

- 29** Karel Schleich, chirurg († 1922), vynálezce místní anesthesie pro operace nemocných slabého srdce, praví: „Já jsem se stal věřícím u drobnohledu, pozorováním přírody. Chci ze všech sil přispěti k tomu, aby věda a náboženství byly docela sloučeny. Kdo z přírody zná mnoho a důkladně, musí se stát nezbytně věřícím. Zázraků jest v ní až příliš mnoho, a jeden z nejvznešenějších úkolů vědy jest ukázat, že nejobyčejnější věci, zdánlivě nejjednodušší a nejznámější zjevy (procesy) jsou řetěz nejúžasnějších zjevení a tajemství. Všecka má snaha směřuje k tomu, abych odvrátil lidi od prázdného materialismu a donutil je uznat vládu jiných mocí než jest kapitál, boj o existenci, dědičné zákony a politika. Neznám vynikajícího a znamenitého (epochálního) člověka, jenž by nevěřil ve Všemohoucího a v nesmrtelnost.“

- 30** Dva poslední žáci Pasteurovi: Emil Roux, po smrti Pasteurově ředitel Pasteurova ústavu v Paříži, poslán od Pasteura r. 1883 do Egypta, aby studoval cholery, hlavní jeho práce se však týkají difterie... díky jeho výzkumům jest tato nemoc zkročena. Za války svým serem zachránil mnoha vojínům život. Zbožný, skromný, † 1933.

Druhý Albert Calmette zemřel šest dní před ním, místoředitel téhož ústavu, proslavil se studiem jedů a protijedů, byl profesorem mikrobiologie v Lille, r. 1899 poslán do Oporto, kde zuřil mor, aby epidemii zastavil (morové serum).

B) Zoologie.

- 31** Ludvík Agassiz († 1873), Švýcar, ichthyolog a paleontolog, „americký Cuvier“, přesídlil později do Spojených států, kde mnoho bádá. Na jeho popud založena vysoká škola pro studium mořského živočišstva na ostrůvku Penikeze, opatřena laboratoriem a parníkem. Za několik týdnů po otevření školy zemřel. „Protože jest člověk stvořen k duchovnímu obrazu Božímu, je s to, aby se vyšinul k porozumění božského plánu v dílech stvoření... Táž bytost, jež z ohledu na mravní slabost člověka tisíce let napřed předpověděla, že syn Panny rozdrtí hlavu hada, nahromadila též v útrokách země člověku ohromné masy uhlí, solí, kovů, žuly a mramoru...“ Byl rozhodný odpůrce darwinismu a to z důvodů vědeckých. (Jeho syn Alexander byl vynikající anatom a zoolog.)
- 32** Jan Lamarck († 1828), předchůdce Darwinův,¹ nebyl nevěrec. Poslední svazky svého díla diktoval osleplý stařec svým dvěma dcerám. V díle *Philosophie zoologique* mluví o vznešenosti Tvůrce světa.
- 33** Filip Parlatore († 1877), věřící katolík. „Člověk stojí na vrcholu organických tvorů, je cíl tvůrčího díla Božího. Tak dokazuje věda, co učí víra.“ Alexander Braun († v Berlíně 1877) pravil v rektorské řeči: „Snad žádná věda není vhodnější k tomu, aby nás učila poznávat v přírodě Boha, než přírodověda, třebaže se jí pravý opak na vrub přičítá.“ Jan Wagner, profesor v Mnichově († 1861), znalec ssavců a ptactva, byl vědecký badatel a věřící křesťan. Zoologové Jindřich Milne-Edwards († 1885) byl věřící protestant, jeho syn Alfons († 1900) rozhodný katolík (po matce), van Beneden († 1894), universitní profesor v Lovani, se na cestách modlival, jeho spolupracovník Bernard du Bus de Gisignies († 1874), ornitholog, zemřel jako věřící křesťanský kněz, jeho syn Eduard Beneden byl taktéž zoolog, Bernard Altum († 1900) byl ornitholog jako Ferd. v. Drost-Hülsdorf („v životě a ve smrti věrný syn církve“ † 1874) a jako benediktin Blažej Hanf († 1892). Karel Bonnet († 1793 v Ženevě), proslavený pokusem o teleologický, analogický důkaz pro křesťanskou nauku o zmrtvýchvstání těla, byl věřící po celý život.
- 34** Belgičan Jan Omalius d'Hallooy, zakladatel geologie v Belgii, předseda akademie věd v Bruselu, († 1875), byl taktéž zastáncem vývojové teorie. „Musíme se chránit, abychom nesměšovali mravní řád s fyzickým. Naše víra nám nebrání pozorovat fakta přírody tak, jak jsou, ale naopak nesmíme některá pozorování našich hrubých smyslů brát za záminku k napadání dogmat, jež

¹ Darwin přišel o matku v osmém roce. Otec byl osvícenec (volnomyšlenkář), škola racionalistická. Tak pozbyl pomalu víry v evangelium, pak i pevného přesvědčení o existenci Boží. Mluvil o strašných pochybnostech, jež jím zmítají. Jednou prohlásil, že svět nemůže být dílo náhody, po druhé opět se viklal. Na otázku, co soudí o Bohu, náboženství a křesťanství a cíli člověka, odpověděl, že neměl kdy na to myslet, protože prý 40 let studoval zvyky červů. Byl nakonec agnostik, ne však zřejmý atheista.

patří docela jinému řádu..." (Tak jako kdyby někdo chtěl z chemických objevů vyvozovat důsledky pro lásku k vlasti a mateřštině.)

- 35** Švýcar Ludvík R ü t i m e y e r († 1895) předpovídal hned u kolébky darwinismu, že má „nejlepší vyhlídky stát se náboženstvím badatelů“, t. j. nevěrců. Rüttimeyer upozornil na výzkumný význam kolových staveb a živočišných pozůstatků v nich nalezených.
- 36** Bedřich Q u e n s t e d t, taktéž věřící zastánce evoluční teorie († 1889), píše: „Ona žirafa nedostala dlouhý krk natahováním (tak tvrdil Lamarck), ani selekcí (výběrem), jak tvrdí rozhodně Darwin: „Afrika byla jednou stížena velkým suchem (?), traviny na zemi uschly (?), jen něco málo zvířat, opatřených mimořádně dlouhým krkem, mohly se i udržet na živu listím stromů (??), všichni krátkokrcí, kteří neuměli šplhat, zhynuli (???). Dlouhé krky se zdědily, a když hlad se častěji opakoval, pak mohl konečně vzniknout žirafí krk..." Takovými věcmi se dnes učenci obírají, a to mužové, kteří rádi ohmují nos nad archou Noemovou." Quenstedt v díle „Epocha přírody“ píše o Tvůrci světa, jenž vše upravil podle pojatého plánu, a nazývá Mojžíše největším geologem.
- 37** Karel L y e l l († 1875): „Zvíře je hned při narození tím, čím má zůstat. Příroda mu vykázala jistý stupeň (v řiši živočišné) a omezila rozsah jeho schopností nezměnitelným dekretem. Člověku dala rozum schopný zdokonalení, a tím možnost i povinnost, aby se svého stupně na žebří bytostí sám dopracoval." Jinde: „Ať se naše bádání bere kterýmkoli směrem, všude objevíme nejzřejmější důkazy tvůrčí inteligence." (Lyell, zakladatel moderní geologie, odpůrce Cuvierovy teorie „katastrofy".)
- 38** Jan Albert G a u d r y († 1908), jiný zastánce evoluční teorie, je přesvědčen o existenci Tvůrce, „nekonečného původce této bohatosti forem", stejně jako přítel Darwinův Jiří Romanes, jenž zprvu souhlasil docela s Darwinem.
- Jiří R o m a n e s, jehož se dovolává Darwin, byl žákem a ctitelem Darwinovým a horlivým zastáncem jeho teorie, zoolog (zkoumal zvláště psychologii zvířat), zemřel jako universitní profesor v Edinburce 1894. Tento vědec se pracoval od ateismu ke křesťanství, a to studiem.
- Jan Q u a t r e f a g e s († 1892), zásadní odpůrce darwinismu: „Když jsem hledal původ veškeré harmonie přírodní, povznášelo tvorstvo můj zrak od zázraku k zázraku až k Tvůrci samému, a já se mu klaněl v jeho tvorech a volal se Saint-Hilarem (botanikem, † 1853): „Jedině Bohu budiž čest." Výtečný katolík byl Ant. P a c i n o t t i († ve svátek Zvěstování P. Marie 1912). Jeho vynálezy umožnily sestavení elektrického dynama.
- 39** Štěpán G e o f f r o y S a i n t - H i l a i r e († 1844), další zástupce vývojové teorie, „viděl v jednotnosti plánu, jež lze pozorovat v živočišné řiši, důkaz řízení nejvyšší bytostí, jak jej Newton viděl v jednotnosti plánu nebeských těles..." „Znalost přírody nevede nikdy k nepřátelství vůči náboženství." Za dob revoluce se zasazoval mužně s velkými obětmi o osvobození zalařovaných kněží, mnohým dopomohl k útěku. Revoluční vláda neměla pro stolicí zoologie žádného schopného kandidáta, proto nezbyvalo leč sáhnouti k 21letému mineralo-

govi a svěřit mu profesuru „výšší zoologie“. Za revoluce 1830 skrýval ve svém domě pařížského arcibiskupa. Oslepnutí a smrt přijal odevzdaně z rukou Božích. Jeho syn *Isidor*, profesor university pařížské, taktéž přírodovědec, vydal jeho životopis.

- 40** Čínský misionář *Armand David* († 1900), lazarista, objevil v říši středu 63 nových druhů ssavců, 65 druhů neznámých ptáků a nespočetné nové druhy rostlin. Nejzajímavější jest jistý druh medvěda, jenž jest přechodem k šelmám kočkovitým, a skoro vymřelý druh jelena, jenž má „krk velblouda a ocas osla“; prvního poslal do Paříže čtyři exempláře, druhého (chovaného jen v císařském parku) s ohromnou námahou jeden.

C) Botanika.

- 41** *Karel Linné* se již v 10. roce do květinek „zamiloval“. Otec ho chtěl mít duchovním, ale hoch na gymnasiu se obíral více květy než hebrejštinou. Rozhněvaný tatínek ho pro špatný prospěch chtěl dát na ševcovinu, jeden profesor se za nezdránika přimlouval a tím ho zachránil. Na upsalské universitě se musil těžce životem probíjet; našel však přece příznivce, a konečně ve 24. roce se stal docentem na téže vysoké škole. Dovedl se velmi uskrovnit; byl trochu marnivý a přístupný chvále, nicméně věřící protestant, čítával rád Písmo sv. „Děkuji prozřetelnosti, že mé osudy tak vedla, že žiji šťastněji než perský šach. V přírodě se učím obdivovat moudrosti Stvořitele, jež se nám dává poznávat vždy novým způsobem, a ukazují ji jiným... Člověče, poznej sám sebe: po stránce theologické, že jsi stvořen s duší podle obrazu Božího; po stránce mravní, že jsi obdařen nesmrtelnou duší, abys Tvůrce chválil... Proč postavil Bůh člověka na zemi? Aby velebil neviditelného budovatele (vesmíru) a obdivoval se mu pro jeho tak nádherné dílo.“ (Tak v *Systema naturae*.) Zemřel docela ochrnutý 1778. Po jeho smrti vyšlo jeho dílo *Nemesis divina*, kde mluví o víře v Boží prozřetelnost, v odplatu, v anděly strážné atd. „Žij nevinně, abys byl Bohu blízek. Jako světélko nemůže říci, že zámek, ve kterém svítí, jest postaven pro ně, tak ani člověk ve světě... Vše mi šlo nešťastně, když jsem pomýšlel na to, abych se za bezpráví pomstil; svěřil jsem vše rukám Božím, a od té doby šlo všechno hravě.“ Zakladatel moderní botaniky; zavedením dvojjmenné nomenklatury (sám pro 7300 druhů!) byl příčinou, že botanika i zoologie nabýly nové tvárnosti a pevné vědecké terminologie. Pomocí mnohých žáků, nadšených šířitelů jeho ideí po celém světě, popsal nespočetné nové druhy rostlin. Sexualita rostlin, kterou po prvé nacházíme v jeho dílech, není vlastně objev jeho; našel o věci pojednání v knize (či rukopise) přivezené do Švédska z Prahy r. 1648 a pocházející z jesuitské knihovny... a z jesuitského pera! (Viz kap. 7 č. 36.)

- 42** Jesuita *Petr d'Incarville* († 1757) poslal do Evropy první čínský herbář - ležel v Paříži nepovšimnut do r. 1882, *Petr Cibot* téhož řádu († 1780) vydal práce o nejzajímavějších čínských rostlinách. Jiný misionář *Delavay* byl taktéž botanik. Čínskou faunou se zabýval jesuita *Petr Hende* (zemřel 1902).

- 43** Jesuita Fr. Schrank († 1835) byl zoolog a botanik. „Často bylo vidět bělovlasého starce modlit se na kolenou breviář. Mši sv. sloužil denně, až ho opustily síly. V rakvi byl oděn v šat svého řádu, jež celé půl století (po zrušení) nesměl na sebe vzít...” (Dožil se 88 let.)
- 44** Petr Latreille († 1833), jako dítě od rodičů opuštěn a odkázán na dobrotu bližních, v revoluci uvržen do vězení, odsouzen k deportaci, pozoroval zvláštní hmyz, jenž vylezl ze skuliny v jeho cele, upozornil na něj lékaře, a ten skrze badatele Bory de Saint-Vincent mu vymohl svobodu, několik hodin před odjezdem lodi. Po druhé odsouzen r. 1797 a zase zachráněn; později pověřen uspořádáním sbírky hmyzu v pařížském museu; v tomto odvětví zoologie patří Latreille k nejslovutnějším autoritám. Věřící muž!
- 45** Alex. Braun († 1877) botanik „přijímal všechny rány osudu odevzdaně z rukou Božích“. Vilém Schimper († 1878) vrátil se v Habeši, jejíž floru studoval, do lůna katolické církve. Ferdinand v. Müller, nejlepší znalec australské flory († 1896) začínal své vědecké práce chválou Stvořitele. Asa Gray († 1888) byl věřící křesťan. „Kdo myslí, že může být skutečný rozpor mezi vědou a vírou, je buď velmi nezkušený ve vědě nebo nevědomý v náboženství.“
- 46** Maxmilián Westermaier († 1903), profesor botaniky ve švýcarském Freiburgu: „Pronikavé bludy ve vědách přírodních - lépe řečeno falšování toho, co je psáno v knize přírody, je proto zvlášť schopné zkazit lidského ducha, protože pravého poznání přírody lze dojít jen za cenu poznání Boha (t. j. vede k poznání Boha). Všem lidem i pohanům, kteří nikdy nic o křesťanství neslyšeli, je tato cesta k poznání Boha volná (pozorováním přírody se mohou vyšinout k poznání Boha), a všichni rozumní lidé mají touto cestou jít. Protože právě poznání přírody je něco tak velkého, má nezbytně i falšování tohoto poznání nejzhoršivější následky.“
- 47** Jan Reinkens, botanik a biolog v Kielu: „Jsem zajedno v přesvědčení s četnými vynikajícími přírodovědci, že ateismus a přírodověda se málo snášejí. Nevěra jest neštěstí. Někteří z těch, kdož se nazývají zastánci vědy, nejsou bez viny na tom, že víra vyrvána milionům lidí ze srdce. Nevěra jest cesta, která nezbytně veškerou naši kulturu strhne v záhubu. Měli by považovat za čestnou povinnost, aby nedopustili náboženství jménem vědy zničit. Povinnost každého soudného člověka jest, aby srdce lidí, víře odcizená, pro náboženství zase získal... Protože jsem badatel, pokládám za svou povinnost napravit, seč síly stačí, co jiný badatel (má na mysli Haeckela) svou povrchní filosofií v širokých kruzích našeho národa a celého lidstva pokazil.“ Svou knihu „Vědy přírodní, světový názor, náboženství“ věnuje mládeži jako „odkaz starého muže“.
- 48** Světového jména si dobyl brněnský opat řádu sv. Augustina, Řehoř Mendel († 1884). Osm let vyplnil pokusy s křížením (na 10.000 jich vykonal), načež uveřejnil výsledky svých prací - těmito pokusy zjištěny zákony o dědičnosti, ale nikdo si jich nevšiml; proč? Protože se z nich nedal vytloukat kapitál proti víře. Co zbájl (bez důkazů a bez pokusů) o dědičnosti Darwin, co fantasíroval

Haeckel, to se rozletělo okamžitě světem, prostě proto, že se „jejich objevy“ hodily nevěře do krámu. Naše encyklopedie Ottův slovník naučný nevěnuje Mendelovi ani řádku (teprve v „Dodatcích“), Darwinovi a Haeckelovi a jejich „vznešené“ nauce celé sloupce. Teprve za 20 let po smrti byly na něho vědecké kruhy upozorněny pokusy holandského profesora van Vriese. Dnes je o „mendelismu“ celá literatura, na universitách (na př. v Cambridge) jest pro něj zvláštní stolice. R. 1907 podepsalo 150 učenců ze všech dílů světa svolání, aby skromnému badateli byl postaven v Brně pomník (odhalen 1910). V pamětní knize augustiánského kláštera brněnského lze číst podpisy učenců z Japonska, Hawai atd., přišedších shlédnout dům a zahradu, v níž Mendel pracoval.

- 49 Albert W i g a n d řekl před smrtí (1886): „Řcete světu, že zemřel věřící přírodovědec.“ Jiný jeho výrok: „Deus in minimis maximus.“

Karel M a r t i u s († 1868), výtečný botanik a palmolog, praví: „Podivuhodně nás Bůh, jehož moudrosti a spravedlnosti se pokorně klaním, z ducha a těla setkal.“ Do rubáše si dal vetkat zelený kříž: „Kříž proto, že jsem křesťan; zelený ke cti botaniky.“

- 50 Botanik Jan R o e p e r (kap. 40, č. 137): „Z přírody jsme poznali povznášející ideu Boha. Přemýšlející přírodovědec pozná brzo, že akt stvoření může pochopit Stvořitel sám, nikoli tvor. Pro něho je tajemstvím nejen první stvoření z ničeho, nýbrž i následující, kde z toho, co jest, je tvořeno nové. Přírodovědec se nepokouší pochopit vznik věcí, nýbrž v tom, co vzniklo (a jest), dokázat zákon Boží. Zatemněná domýšlivost lidí nechce pramenu vši svobody přiznat nijakou svobodu, a chce mu vlastní nedokonale poznané zásady vnutit jako španělské boty.“

- 51 Není nepochopitelné, že tuto „scientia amabilis“ pěstovalo mnoho kněží: Jan L e u n i s († 1873), svědomitý duchovní a horlivý badatel. František H l a d n i († 1844 v Lublani). Frant. C a s t r a c a n e († 1899 v Římě) byl snad první, jenž vynálezu Daguerrova použil k fotografování drobnohledných obrazů, objevil 225 nových druhů diatomaceí (řas). V Itálii vyniklo v 19. stol. asi 20 kněží, na Sicílii pět kněží svými botanickými pracemi. Floru Filipin studovali PP. N a v e s a Villar, uherskou floru P. M e n y h a r t h T. J. a farář Grundl, ecuadorskou P. S o d i r o T. J. Ani Francouzům ani Němcům nechybějí kněží botanikové.

- 52 O botaniku se zasloužili neobyčejně misionáři. P. Plumier, paulán, odebral se z rozkazu Ludvíka XIV. do Západní Indie a na americkou pevninu v zájmu botanického bádání; přinesl do Evropy 6.000 výkresů americké flory; část jeho rukopisu (22 foliantů!) chová pařížské museum. P. Feuillée z téhož řádu vydal v téže době popis léčivých rostlin z Peru a Chile.

- 53 Jesuitský bratr laik Jiří K a m e l, pocházející z Brna, poslal do Evropy ukázky květeny Filipinského souostroví, kde v misi působil jako lékárník; jemu ke cti pojmenoval Linné japonskou růži jím poslanou kamelií. Spolu s ním v téže misi pracovali PP. A c o s t a, Gui-Tachard, de Lourerio; popsali floru filipinskou, siamskou, malackou, kočínčinskou. Od P. B o y m a T. J. pochází první náčrt flory čínské, P. Charlevoix T. J. seznámil Evropu s florou kanadskou.

54 P. Lopez de Gomara nás poučil o květeně mexické.

Týž přinesl do Evropy červcový kaktus, agave, balzám a jiné divy vegetace a popsal květiny, které američtí misionáři do vlasti poslali (jejich zásluhy ocenil i Linné). P. Martin de Barco popsal floru paraguayskou a přinesl do Evropy první mučenku. Zatím co předseda revolučního soudu zamítl prosbu Lavoisierovu za odložení ortele (popraven) s poznámkou, že „republika nepotřebuje chemiků“, zpytovali misionáři přírodu, i když byli pracemi duchovní správy zahrnuti nad hlavu.

55 Jesuité přinesli do Evropy chinin („jesuitská kúra“, z kůry chininového stromu v Peru a Bolívii); v katolických zemích vítán objev radostně, v protestantských v něm věřili papeženskou nebo dokonce papežskou lest... prý jed z báječného stromu, kterým chtějí jesuité zničit své nepřátele. V Anglii a v protestantské střední Evropě se lék ujal, teprve když slavný lékař Roger Talbot jej podával k užití pod jiným jménem.¹ Podobně kola, „bob svatého Ignáce“, dnes v lékárnictví hojně užívaný, přinesli do Evropy členové téhož řádu. Rabarboru a vanilku přinesli jesuité z Číny.

Pokládá-li někdo za zcela přirozené a pochopitelné, že si misionáři všímali světa kolem sebe a že v cizích zemích bylo nasnadě věnovat zřetel zeměpisu, vědám přírodním, filologii, pak by asi neměli pravdu ti, kdož prohlašují církev za zásadní utlačovatelku vědy! O obětech spojených s povoláním misionářů viz kap. 24. a 25. Oběti morální i finanční (přeprava přes moře, dlouhé měsíce trvající plavba... to vše nebylo od nikoho cizího financováno, zejména ne od státu!).

D) Geologie, paleontologie, mineralogie.

56 Zakladateli geologie lze nazvat Leonardo da Vinci († 1519), karmelitána Generelliho, biskupa Steno, kněze Spada a několik jiných věřících katolických Italů (Fracastoro, Vallisneri, Scilla, Moro). Lyell praví o nich: „Se zálibou se vracím k italským geologům, kteří svými výzkumy o dávných dějinách země předstihli přírodovědce jiných zemí. Zamítli a směšnými učinili fysickotheologické soustavy protestantů Burneta, Whistona, Woodwarda. - Vallisneri poukazuje na to, jak mnoho trpěly zájmy náboženství a zdravé filosofie ustavičným směšováním Písma sv. s vědami přírodními. On byl první, jenž zhotovil jakousi geologickou mapu.“ Lyell nazývá dílo Generelliho „podivuhodným“, Stenovo „nejznamenitějším své doby“. Krom těchto Italů se zabývali tehdy geologií i francouzští kněží Delaunay, Hamard a jiní.

Pracemi v oboru geologie vynikl Ludvík Palmieri († 1896; „katolická víra mu byla vůdkyní při jeho studiích“) a kněz Timotej Bertelli († 1905).

¹ Do moderního lékařství uvedl chinin Josef Peletier, syn chemika Bertranda, známého výzkumy solných zásad. Pokládá se za objevitele chininu (r. 1820), obdržel za svůj objev r. 1827 od francouzské vlády cenu 10.000 franků. Byl vždy svědomitý vyznavač Kristův. († 1842.)

57 Otcem mineralogie sluje Jiří Agricola (vlastně Bauer - zlatinisoval své jméno, jak bylo tehdy zvykem, jak učinil na př. i Melanchton, jehož rodné jméno bylo Schwarzerd). Narozen 1494, † 1555 v Chemnici, kde byl od r. 1533 starostou a městským fysikem; vynikal odbornými znalostmi lékařskými a hornickými. Neznámo mi, kdy se vrátil do lůna církve - zůstal napotom povždy věrným jejím synem, byl proto zbaven všech úřadů a nesměl být ani pochován v městě, jehož starostou býval. Nejmilejším jeho zaměstnáním byly vědy přírodní.⁴

58 Jan de Luc († 1817), své doby vynikající geolog. Abbé Emery, v době revolučních ukrutností „anděl žaláře“, kde těšil a povzbuzoval nevinně odsouzené (Robespierre prohodil jednou: „Jen ho nechte, jeho hodina také přijde“ - jenže dříve přišla hodina jeho a Emery byl pak propuštěn), proti Napoleonovu despotismu smělý obhájce svobody církve, píše o Lucovi kardinálu Feschovi, bázlivé kreatuře Napoleonově: „Není s podivem, vidíme-li u protestanta takovou horlivost v obhajobě zjevení? Řekl Barruelovi, že by ho mrzelo, kdyby byla v jeho životě jen jediná čtvrt hodinka, kterou nevěnoval hájení křesťanského zjevení.“ Ale ještě podivuhodnější jest, že tento muž viděl jediné v církvi katolické pevnost proti nevěře. Pravil totiž: „Jsem přesvědčen, že zjevení lze uchovat jediné v církvi katolické a že všechny protestantské církve vedou k deismu (a deismus, jak zkušenost ukázala, k nevěře). Kdyby se mi dostalo štěstí a já mohl obrátit na víru nějakého nešťastníka, poradil bych mu, aby přijal víru katolickou.“

59 Krystalograf Fr. Beudant († 1852) se nerozpakoval ve veřejných přednáškách hájit pravdy sv. víry.

Cloizeaux, mineralog světového jména († 1897), plnil náboženské povinnosti po celý život. Viz kap. 9. č. 37.

Emanuel Gruner († 1883), geolog, věřící protestant, zasazoval se o to, aby v Paříži bylo opět zavedeno slavení neděle, a měl mocný zájem o zámořské misie.

Karel v. Raumer († 1865), geolog, jako vychovatel naléhal na přísně náboženskou výchovu. Nakonec profesor v Erlangen, kde pro svou neohroženou víru musil snášet mnoho útoků, ale nedal se jimi nikterak mást ani zvíkat.

⁴ Tohoto muže nezaměňovat s jinými téhož jména a téže doby! Jan Agricola ze Spremberku byl Luterův sekretář, zbásnil různá proroctví. Druhý Jan Agricola (vlastně Schneider) z Eisleben, rodiště Lutherova, tamtéž kazatelem, pak profesorem bohosloví ve Wittenberce, nechtěl si dát vzít „svobodu volného bádání“, kterou Luther proklamoval, a odchýlil se od jeho nauky; proto upadl u něho v nemilost (nazýván od něho posměšně Grickel), uvězněn r. 1537, prchl r. 1540 do Berlína, ale teprve, když z přinucení a vida nezbytí své učení odvolal, byl ustanoven za dvorního kazatele od kurfirsta Jáchyma II., jenž zavedl v Braniborsku luterství. Jiný Štěpán Agricola, augustinián jako Luther, přívrženec jeho učení, kazatel v Norimberce, rozumí se, že jako všichni uteklí mnišové se oženil, pohádal se divoce tamtéž s zwingliány, nakonec byl farářem v Eisleben, zemřel za rok po něm (1547). Jeho syn téhož jména z počátku řadu let protestantský kazatel na různých místech, nakonec s bratrem, manželkou a dětmi se vrátil do církve a bojoval neúnavně proti bludu, který dříve hájil a šířil.

- 60** Švýcar *Osvald Heer* praví o darwinismu: „Jenom bázeň před účelností (pořádkem) v přírodě a ještě více před pořadatelem, jenž jí jest vymáhán, přiměla mnoho badatele, aby se zavěsil na učení o selekci jako na záchranné prkno... Je to však velmi křehká záchrana, jak dokázal v. Baer, největší badatel v dějinách vývojové teorie.“ Jeho paleontologické dílo má fundamentální význam dodnes. *Flora tertiaria Helvetiae* popisuje 900 nových druhů organismů. Ještě v nemoci měl u lože pult s nerosty; každou volnou chvíli věnoval studiu. Těšil se, že mu Pán dopřává tolik síly, že i v nemoci může pracovat, začez „nemůže Bohu ani dost poděkovat“. Nevěra se mu hnusila, a to pro svou nevědeckost. „Každý by pokládal za blázna toho, kdo by tvrdil, že noty symfonie vznikly náhodou z teček, které se dostaly (třeba mouchami) na papír. Stejný blázen je ten, kdo nekonečnou symfonii tvorstva prohlašuje za hříčku náhody. Čím hlouběji vníkáme do poznání přírody, tím pevnější se stává naše přesvědčení, že jen víra ve všemohoucího a nekonečně moudrého Tvůrce nebe a země je s to rozřešit záhady světa a lidského života. Nejen srdce, nýbrž i příroda nám hlásá Boha, a teprve když s tohoto stanoviska pojmáme dějiny země i její flory a fauny, květeny a zvířectva, ukáže se nám v pravém světle a skýtá největší požitek.“ († 1883, slovnitý paleontolog.)
- 61** *Karel Bischof* († 1870) se zabýval chemickou a fyzikální geologií; pro utvoření zemské kůry vypočítal dobu 353 milionů let. „Bůh svět zázrakem (t. j. přímým zasažením) stvořil, zázrakem se objevila první rostlina na zemi... nic na zemi nemá vlastní účel, vše je stvořeno pro vyšší cíle; i člověk je tu, aby oslavoval Boha a připravoval se na věčnost.“
- 62** Velký geolog *Bedřich Quenstedt* († 1889) mluví o Písmě sv. s největší úctou. „Čím přesnější badání, tím temnější začátky. Plán Stvořitele tím více našemu oku uniká, čím hlouběji (jak myslíme) jsme jednotlivostí pochopili.“
- 63** *Bern. Studer* († 1887, 93 let), autor monumentálního díla „*Geologie Švýcarska*“, pravil: „Mezi vědou a vírou může dojít k domnělému sporu, překročí-li zástupce tohoto nebo onoho oboru neoprávněně jeho hranice.“
- 64** *Jan Geinitz* († 1900), „muž, jenž se vyznal a vynikal ve všech oborech geologie“, zakončil svůj deník dva roky před smrtí slovy: „Co nejvroucněji děkuji Bohu, že mi dopřál tak dlouhý a na práci požehnaný život...“
- 65** *K. Schafhäutl*, první vysokoškolský profesor geologie v Německu a výtečný znalec teorie hudby († 1890, 87 let), zachoval neochvějnou věrnost církvi (za zmatků a násilností kulturního boje) spolu s jinými dvěma mnichovskými učiteli, astronomem *Lamontem* († 1879) a profesorem chemie *Kaisere*m († 1871).
- 66** *Bedřich Pfaff*, vynikající pracemi v oboru minerální fyziky a fyzikální geologie, profesor mineralogie v Erlangen, hájí v dílech *Schöpfungsgeschichte* 1855 a *Vývoj světa* 1883 stanovisko křesťanské. „Mezi biblí a přírodovědou není rozporu. Národ spěje k mravnímu úpadku, ztratí-li víru v božské řízení světa.“

- 67** Američan Sir Vilém Dawson († 1899), přední geolog kanadský, praví: „Jistě jest v přírodě skryté evangelium; stále bylo přírodou hlášáno, žel, že namnoze hluchým uším, takže bylo třeba nekonečné vědomosti a lásky Ježísovy, aby bylo jasně vyloženo. Beze vší pochyby bylo toto evangelium přírody stejně jako evangelium křesťanství zkrouceno od moderních pesimistických advokátů boje o život, ale upřímným duchům jest výklad Kristův zřejmější, tak jako jest útěchy a naděje plnější.“ (Slovn. Poutník str. 95.)
- 68** Polák Ignác Domeyko († 1899) trávil většinu svého života v Chile a věnoval se geologickému probádání této země. Jako stařec 85letý podnikl pout do sv. Země, aby se tam mohl „pomodlit na Božím hrobě“.
- 69** Výtečný australský paleontolog Julián Woods († 1889), konvertita, katolický kněz a misionář, založil kongregaci Milosrdných sester a několik katolických časopisů, dával exercicie s velkým úspěchem; volné chvíle věnoval vědě, vyznamenán tasmanickou společností věd a geologickou společností londýnskou.
- 70** Jiný vynikající geolog, Ant. Stoppani († 1891), byl kněz. Angličan W. Buckland († 1856) napsal knihu o poměru geologie a mineralogie k náboženství, odmítaje náhled, že vědecké výzkumy jsou příznivé nevěře. Američan Jakub (James) Dana († 1895), největší geolog své vlasti, napsal na titulní list svého díla: „Nikdy neučí jinému příroda a jinému moudrost... Již nyní možno očima pozorovat krásu věcí, které božská prozřetelnost ustavila.“ Na první stránce mluví o Bohu, jenž vše vede k cíli a pod jehož zákonem a vedením prodělala země svůj vývoj.

Jiný americký paleontolog Ed. Cope († 1897) byl jist, že pokrok ve vědě přináší nové důkazy pro existenci budoucího života i pro existenci Stvořitele a Vykupitele.

Viz kap. 4. č. 30 (Abich), kap. 8. č. 24 (Heer), 25 (Barrande), kap. 13. č. 118 (Halloy), 122 (Lossen), kap. 16. č. 46 (Lapparent), kap. 9. č. 38 (Malard, mineralog a vynikající krystalograf... tím opravujeme omyl, jenž se tam vloudil), kap. 19. č. 7 (Beaumont); kap. 22. č. 44 (Fuchs... vystudoval podporou kleru, a odvděčil se za to církvi lépe než jiní, kteří zakusili od ní podobné dobrodiní, na př. Masaryk), 47 (Beaudant), 58 (Hauy, kanovník u katedrálního chrámu Panny Marie v Paříži... na jeho přednášky chodil Lavoisier, Berthollet, Lagrange, velký matematik, tedy mužové věřící i bez víry); vůbec celou kap. 22.

E) Geografie.

Je-li některá věda, jejímž zakladatelem, pěstitelem a průkopníkem jest katolické kněžstvo a tedy nepřímo katolická církev, pak je to zeměpis. Mám na mysli objevitelské práce, tedy objevy cizích neznámých zemí, a badatelské práce všeho druhu, popis lidu, zvířeny, rostlinstva, půdy, horstva, řek; objevených krajů, dějin, řečí a zvyků domorodého obyvatelstva, tedy spolu s geografii i ethnografií a do jisté míry i historií.

O této vědě může tedy právem říci katolické kněžstvo: „To jest věda moje... věda, která se v mém lůně zrodila, která mně vděčí jak za své zrození

a vzrůst, tak za svou oblíbenost." Ale jako jinde, tak i zde konstatujeme, že ti, kteří byli kněžstvem uvedeni v síně této vědy, zbudované jediné církvi Kristovou, vyhánějí ty, kteří ty síně budovali, ač ne tak demonstrativně a surově jako na př. university, které za svůj vznik a rozmach vděčí jediné papežům a církvi.

Co bylo řečeno, nyní dokázat. Zeměpis... Nemám na zřeteli zeměpis toho druhu, kde s cigárou v ústech studuje neznámé kraje někdo za stolem nad mapou, ani toho druhu, kde pohodlně v železničním vagóně nebo v autu projíždí „neznámé“ kraje... neznámé doposud jemul Táhí se, kdo klestil badatelům cestu do nezbádaných a nepřístupných krajů obývaných divochy? A hned druhá otázka: do kterých oblastí přišli cestovatelé dříve než misionáři? Na tuto druhou dostanu odpověď pouze dvojí: „Vzpomeň zámořských objevů na počátku novověku, velkých plavců španělských a portugalských, vzpomeň polárních výprav.“ Zdáme se s druhými Polární výpravy... Ty jsou veskrze zásluhou laických badatelů; v polárním ledu nebylo duší, nesmrtelných duší, které by vábily misionáře; ale kdy tyto výpravy začaly! Odezíráme-li od ojedinělých pokusů ve stol. 16. (Holanďan Barendsz) a stol. 17. (Američan Hudson), počaly ve velkém stylu a na široké basi teprve v minulém století: 1818 Ross, 1819 Parry, 1825 Franklin atd. Touže dobou také začíná alpinistika, zájem o horstva, a pokusy dostat se na nepřístupné špice evropských velikánů. Kde se nedalo co vykonat pro duše a pro rozšíření království Kristova, tam se samozřejmě misionáři nedrali, ale ty kraje zůstaly terra incognita, zemí neznámou, až do skončení napoleonských válek. Tedy polární výpravy i alpinisté jsou data velmi mladého, až příliš mladého!

Nyní odpověď na druhý poukaz, na zámořské objevy Španělů a Portugalců. Nemáme prázdného důvodu je snižovat nebo podceňovat. Ale táží se: zachovali nám oni velcí plavci popis flory, fauny, obyvatelstva a jeho zvyků, přírodních krás a zajímavostí? Kolumbus psal svědomitě deník, jiní ho v tom více nebo méně následovali, ale většina oněch dobrodruhů, které lákalo za moře jen zlato a vyhlídka na časný zisk, touha po nových územích, ctižádost a podobné pohnutky? Kde nebylo lze se nadít zlata, tam se nedrali, do pralesů a pustin! Misionáře ovládala touha po spáse duší, tedy láska bliženská, a ta je vedla přes nepřístupné hory a dravé řeky, do neproniknutelných pralesů a pouští, hledat a ke Kristu přivést ty, v nichž viděli své bratry. Oduševňování přitom i láskou k Tvůrci, pročež neignorovali velká díla jeho tvůrčí pravice, všímali si všeho, co jejich vnímavé duši mluvilo o Boží moci, moudrosti, kráse a dobrotivosti. Proto s úsilím získávat duše Kristu spojovali i zájem o vše, do je obklopovalo a pro co byly oči zlatokopů nebo výbojců slepé a nevnímavé.

Což Herodot, otec zeměpisu, starověký cestovatel? Což Strabo a jiní? Neupírám jim zásluh, které mají, ale ti se pustili jen k civilizovaným národům či lépe sousedům, jako dnes ne jeden cestovatel, ať ho vede láska k vědě nebo sport. Alexander Veliký na svých výpravách se nedostal z oblasti kulturních kmenů, a jaký účel a význam v jeho očích jeho výpravy měly? Našel se v jeho vojích někdo, ať on sám, ať jiný, jenž by byl jeho tažení vojenské popsal tak, jako misionáři své „cesty ve znamení kříže“? Čteme Césa-

rovo dílo o válce s Gally; sděluje jen to, co má vztah k němu, k jeho podniku, své příhody, svá vítězství, své válečné akce. Geografie a ethografie mu za mnoho sotva vděčí.

Nekatolický Max Müller svědčí: „Armáda misionářů, rozšířená po celém okrsku zemském, představuje nejlepší ústrojí, jaké si pro shromáždění vědeckých poznatků může vůbec kdo myslit. Mají být zváni průkopníky vědy.“ Zeměpisu, jazykozpytu, národopisu, všech odvětví věd přírodních.¹ Vilhum přidává: „Podobná slova vřelého ocenění vyslovili jim (l oněm starším misionářům) zasloužili badatelé a věhlasné autority, Alex. Humboldt (ve víře lhostejný!), Ferd. Richthofen, H. Youle, H. Cordier, Oskar Peschel, K. Ritter, Sven Hedin.“ Tedy namnoze protestanté! „Námaha a práce misionářů byla a je tak plodná, protože se nikdy nerozpakovali, mnozí jako první Evropané vůbec, proniknouti do všech koutů světa, zvláště do těžce přístupného vnitrozemí. A dělo se to již v dobách, kdy cestovatelská a badatelská činnost laiků buď vůbec ještě neexistovala (přibližně do r. 1800), nebo byla v samých začátcích, jsouc z počátku a až na málo výjimek více méně plaveckým, obchodním nebo dobytelským dobrodružstvím. Jména a činy misionářů se proto zapisují pro věčnou paměť zlatými písmeny do dějin kultury a zeměpisné vědy zvlášť.“ Pak uveden výrok K. Rittera: „Dějiny rozšíření křesťanství jsou z velké části zároveň dějinami zeměpisných objevů a pokroků zeměpisné vědy.“ Týž: „Původ a začátky dnešní geografie Německa jest hledati s velkým užitkem ve středověkých životopisech svatých.“ Vivien de St. Martin podobně: „Nesmírné dílo Bollandistů (Acta sanctorum) T. J., v němž je vyličen život misionářů (starověkých a středověkých), je nevyčerpatelným zdrojem poučení pro dějiny zeměpisu, pokud jde o evropský svět...“ Vilhum pak probírá jednotlivé světadíly, začínaje Evropou. „Životopisy světců misionářů, někdy i jejich vlastní práce písemné, jsou do stol. 7. po většině jedinými prameny, z nichž poznáváme zeměpisné, místopisné, národopisné, hospodářské a sociální poměry ve všech krajích, o kterých byly dříve jen neurčité dohady. Objevili nová pobřeží, nové ostrovy, země, hory, řeky a místa, která před jejich příchodem byla ostatnímu světu úplně neznáma a klasickými národy proto nazvána Chersones, t. j. neznámá země.“ (F. Vilhum, Hrdinové vědy a víry. Titul má znít obráceně! „Víry a vědy“! Z toho díla uvedena řada dokladů v této kapitole - některé rozšířené a doplněné.)

Ale jako někteří naši profesori dějepisu, tak i někteří naši zeměpisci jeví

¹ „Mezitím, co si razili cestu sibiřskou stepí, přes kašmírský Tibet a po tatarských pláních, i když se plahočili indickými houštinami nebo po březích kanadských jezer, když se s námahou probíjeli americkými prériemi, známými dnes jménem Spojených států: všude byli stejně horlivými zkoumateli přírody jako hlasateli slova Božího. Oni objevili velká jezera americká a dlouhé řeky. oni zkoumali pampy a mexické sopky, zlézali Andy a nesli kříž na ostrovy Tichého oceánu. S úctou a pilně zkoumali díla Boží a seznamovali s nimi Evropu. Květena, zvířena, jazykozpyt, národopis... Stěží najdeme které větší museum v Evropě, kde by nebyla nějaká jejich památka, doklad jejich sběratelské činnosti.“ - „Misijní a zeměpisné objevitelskou činnost zahájili již koncem starověku (křesťanského!) benediktini (od 6. stol.). V polovině 16. věku zaujali první místo jak všestrannou činností, tak vědeckou zdatností členové T. J., kteří nejvíce vykonali v Asii a v Americe. V 19. století...“ (Vilhum.)

pramálo vděčnosti pionýrům své vědy z řad misionářů... jistě jen proto, že jsou kněží, a místo uznání házejí po nich blátem. Viz kap. 11, č. 25. Naše přední zeměpisná revue by asi nerada přišla o vědeckou prestiž u svých pokrokových i nepokrokových čtenářů!

Dnes, kdy udělat si výlet na Mont Blanc nebo na Island, ke skandinávským fjordům, za polární kruh nebo do Porýní jest všední maličkost, která nestojí ani za řeč, se těžko vžijeme do kulturního života národa Herodotova nebo Strabonova, z nichž ten i onen procestoval „celý tehdy známý svět“, jsouce přesto odkázáni v mnohých věcech na svědectví jiných. „Celý tehdy známý svět...“ Pro jejich doby oblast ohromná, dnes maličkost. Heroldi svatého kříže a heroové bliženské lásky pronikali na honbě za dušemi dál a dál, do krajů zhoľa neznámých. Pronikali - a pronikají! Kdo by soudil, že dnes, v době, kdy nám astronomie odhaluje tajemství světů vzdálených od naší oběžnice celé statisíce a miliony světelných roků, kdy nám geologie rozvíjí před očima obraz pravěku země, kterou obýváme, a takřka nám vykresluje její tvářnost před dávnými tisíciletími, hlubiny oceánů, které pokrývaly nynější Evropu, sopky, po jejichž bocích stékala láva v nynějším českém Rudohoří, vody, pevninu i povětří oživené obrovskými třetihorními saury, pralesy obrovitých sigillarií v době kamenouhelné, kdy hustou atmosféru plnou kyslíčnicku uhličitého marně se namáhal proniknout sluneční jas: pravím, kdo se domnívá, že v době této pokročilé vědy jest povrch naší pranepatrné zemičky docela probádán a prozkoumán, mýlil by se velice. Ještě dnes jest nitro mnohých ostrovů se svými obyvateli vědě zeměpisné zastřeno clonou, a jsou to zase misionáři, kteří se pouštějí za dívochy do pralesů, které ve stínu svých korun Evropana dotud neviděly, a do pustin, které dosud odstrašily i nejsmělejšího geografa. Pustí-li se přesto ten neb onen, obyčejně výprava, nikoli jednotlivec, pak jsou výtečně vybaveni svou vládou nebo vědeckou společností financující jejich podnik, vším, aby se ubránili každému nebezpečí; s puškou v ruce se pouštějí tam, kam se odvažují misionáři s výzbrojí docela jinou. Nitro Arabie, černé Afriky, Nové Guineje, Bornea, nesčíslné ostrovy Oceanie, tam všude pro badatele práce dost, a kam se nedostane před badatelem herold svatého kříže, tam těžko si kleslí cestu herold vědy. Polyňesie odmykala své hranice Evropanům teprve v minulém století, když se P. Chanel, marista, mučedník, pokusil o pokřesťanění Futuny, když jemu i jeho třem společníkům přidělena celá Oceanie jako působíště. Do nitra Nové Guineje vnikl teprve P. Vejrus z kongregace nejsv. Srdce r. 1885, do afrického vnitrozemí P. Schynse z kongregace Bílých otců r. 1891, vykonav dva roky předtím svou první cestu jako účastník výpravy Stanleyovy.

U St. Martina čteme: „Nebýt misionářů, kteří trvale dleli na témže místě a podávali zprávy pravidelnější (podrobnější, obšírnější, svědomitější), byly by nahodilé objevy dobrodružných plavců upadly brzo v zapomenutí.“ Co vykonali pro zeměpis Nového světa hlasatelé kříže, svědčí obsáhlá díla, v nichž shromážděny všechny jejich zprávy a vypsány všechny zásluhy o tuto vědu. Terneux vydal takovou „encyklopedii zeměpisnou“ v Paříži r. 1857 v 15 svazcích, Manuel de Vega, františkán, ve 32 svazcích, omezuje se jen na Mexiko, a sekretář Státní historické společnosti ve Winsconsinu vydal ji v Clevelandě

1896 v 73 svazcích, omezuje se pouze na Kanadu, na jezuitské mislonáře tam působivší. Viz uvedené Vilhumovo dílo!

71 První, jenž pronikl do nitra Tibetu, byl portugalský jezuita Ant. Andrada. R. 1624... Za rok se tam pustil zase, a opět za rok klade základy křesťanskému chrámu v Tsaparangu; † 1634, jeho cestopis byl přeložen do několika jazyků. Někteří vinili „jesuitu“ z nesprávných údajů, snad i z úmyslných nepravd; na jeho obhajobu prohlásil Sven Hedin, po celém světě známý novodobý skandinávský cestovatel po Tibetu a Himalajích: „Jest zajímavé, jak snadno dovedou zeměpisci naší doby činit negativní objevy o zemích, do nichž jejich noha nikdy nevzkročila; neskýtajíce ani jediného pozitivního příspěvku naší vědě spokojují se tím, že boří, co jiní postavili.“ O P. Gruberovi T. J., jenž první vstoupil do „posvátné Lhasy“ († 1680), praví též cestovatel: „Jest první, jenž přinesl do Evropy obšírné a cenné zprávy o Tibetu, první Evropan, jenž překročil Transhimalaje a procestoval východní Tibet.“ Při pomýšlení, jak těžké jsou cesty v oné zemi věčného ledu, bezedných propastí a neschůdných pohoří i dnešní výpravě, která jest vybavena vším možným, věříme rádi svědectví jiného protestanta, anglického geografa Yule († 1889): „Cesta Andradova a Grüberova patří k nejodvážnějším v celých dějinách zeměpisných objevů.“ Po G. se dostal do Lhasy jezuita Dorville, třetím byl Desideri T. J. (r. 1716), první Evropan, jenž se ubíral podle jižního úpatí Transhimalají; po něm teprve za 188 let se pustila první vědecká výprava údolím horní Bramaputry - Rawling r. 1904. Čtvrtý misionář, jenž aspoň nakrátko se do Lhasy dostal, byl lazarista Huc se společníkem Gabetem. Huc, podle Hedina „nesmrtelný misionář“, vydal krom cestopisů i zevrubnou mapu. Zemřel v Paříži 1860, 47letý... bylo mu tedy při návštěvě srdce Tibetu 29 let, a to již několik let v misi působil; jeho druh a průvodce po zasněžených Himalajích ho na věčnost předešel, zemřev v tropické Jižní Americe. - Hedin: „Kdo sám v Tibetu cestoval a měl možnost posoudit údaje jezuitských a kapucínských misionářů, sejme před nimi klobouk.“ Jak velcí duchové, když to, co vykonali pro vědu, jim bylo druhotným - především jim šlo o duše, o šíření království Kristova! Dostačí sáhnout k tomu, co v češtině máme, k cestopisu Hucovu nebo k listům misionářů Čechů, přílušníků české provincie T. J. Totéž platí i o členech jiných řádů, na př. o Vilému Schmidtovi ze Společnosti Božího Slova, o němž těžko říci, vykonali více pro duše bloudících ve stínu smrti či pro zeměpisnou a národopisnou vědu či pro obhájení svaté víry; tím, že studoval náboženství, zvyky, mravnost, tradice primitivních národů, oddmýchl všechny teorie bezvěrců, které tito vysoukali ze sebe u stolu a jimiž s nehoráznou frázovitostí a s nátlakem učenosti, což vše mělo zastřít jejich nevědomost a jalovost jejich nedokázaných domněnek, chtěli vysvětlit původ náboženství a víry v Boha. (Kap. 25, č. 35; kap. 40, dodatky č. 6.)

72 Tibetský král posílá P. Rothovi T. J. čtyři listy, jimiž ho prosí, aby přišel a obrátil jeho poddané k světlu víry Kristovy. Kolem r. 1650... Nemohl vyhovět, nebylo misionářů, a tak unikla jediná a jedinečná příležitost pokřesťanit ony rozsáhlé kraje. Po druhé už podobná příležitost nepřišla.

Kapucín Fr. Pannabili procestoval a popsál Tibet. († 1745.)

73 ... Po P. Marignoli (*kap. 53, č. 7*) se dostali do Číny misionáři teprv po r. 1550. Augustinián Jan Gonzales vydal svůj cestopis r. 1585, přeložen do italštiny, němčiny, angličtiny.

74 Když se mongolský velkochan Kublai zmocnil Číny a svrhl tamější domácí dynastii r. 1256, byla mnohá autonomní království za hranicemi Číny podle vládního nařízení pokládána za část Kublaiovy říše a jako s takovou s nimi jednáno - cosi podobného, jako u nás po r. 1939: byli jsme „částí Velkoněmecka“, na mapách i jinak. Všecka ta území měla společné jméno Cathay, Kytajsko, Čína. Jesuitský bratr laik Benedikt Goes († asi r. 1605) byl pověřen indickým místokrálem Saldagnou a mughalským císařem Abgarem (Akbarem), aby v této věci zjednal jasnost; v přestrojení se pustil s jednou karavanou přes Tibet do Číny.

75 Ani čínský císař neznal svou ohromnou říši. Kang - hi († 1722), příznivec křesťanů, misionářů a zvláště jesuitských učenců, pověřil sbor misionářů, osm jesuitů a jednoho augustiniána, aby na jeho útraty popsali celou Čínu i s Mongolskem. To znamenalo napřed ji procestovat! Ferd. Richthofen, po Humboldtovi největší německý zeměpisec († 1905), vynikající zvláště znalostí východní Asie, praví: „Dokonalejší mapu by nepořídili Evropané ani dnes, dílo mistrovské.“ Byl to jakýsi atlas, mapy provázeny podrobným popisem lidu a jeho zvyků i dějin, zvířeny, rostlinstva atd. R. i Hedin jesuitské mapy ze 17. a 18. století jen doplnili a zdokonalili, jak sami doznávají. Ale již před touto výpravou existovaly atlasy Číny, pořízené misionáři T. J. Jeden pochází od P. Martini, jenž celou Čínu procestoval (zdržoval se v ní od r. 1643); atlas vydán v Amsterdamě r. 1655, o obyvatelstvu, řekách, rybách a ostatní zvířené; jeho dílo přeloženo do jiných řečí, což ostatně učiněno i s jinými jesuitskými spisy Číny se týkajících. Richthofen: „Jeho atlas jest nejúplnější místopis Číny, jaký máme, chloubou zeměpisné vědy; tento geograf nebyl předstížen ani v 18. stol.“

První podrobná mapa Číny pochází od misionářů T. J. Změřili celou zemi, a na 120 mědirytinách podali obraz celé říše středu. Jejich práce byla podkladem všech map před r. 1700.

76 P. Mailla T. J.: „Neomezil jsem se na to, abych se ubíral pouze po řekách a průplavech, jako jiní misionáři. Osobně jsem navštívil velká i malá města, každou vesnici, zkoumal jsem řeky, potoky, jezera, horstva.“ Vydal mapu Formosy. P. Verbiest T. J. († 1688) byl geograf, přírodovědec, filolog, astronom. P. Ricci vydal též něco zeměpisných prací. (*Viz kap. 24, č. 1; kap. 25, č. 63; kap. 40, dodatky č. 8.*)

77 Jan de Fontaney T. J. píše r. 1703: „Čína a východní Indie jsou země ve Francii neznámé.“ Ludvík XIV. si přál, aby byl vydán atlas celého světa; poslal tudíž do Číny několik jesuitů, aby opatřili materiál a potřebná data. R. 1687 přibyli do země středu. St. Martin praví r. 1873: „Největší období v zeměpisu Číny začíná r. 1687; je to datum příchodu francouzské misie T. J. Misionáři 17. stol. začali brázdit pole věd dotud nevzdělaných.“

- 78** P. Karel Slavíček T. J. z moravského Jimramova († 1735) pořídil velký a přesný plán Pekingu. Z čínské misie psal do Evropy o Eliášově světle a jiných přírodních zjevech, o vibracích měsíce, o čínské hudbě atd.
- 79** Sven Hedin objevil, že nejstarší mapa, na které jest naznačena hora Tchou-mou-lanma (t. j. Čomalungma... v řeči domorodců tak sluje nejvyšší hora Himalají a světa, Mount Everest), jest v atlase Číny, pořízeném od P. d'Anvilles a druhů T. J. r. 1732. Od cestovatelů byla objevena teprve r. 1842.
- 80** Františkán Lemmens píše r. 1927: „Misionáři prošli Indií křížem krázem, objevovali ostrovy rovníkové Asie, učili se řečím domorodců, studovali povahu a kulturu národů indických, Malajců, černochů, povznášeli domorodce i hospodářsky, zakládajíce vodovody a jiné kulturní i hospodářské podniky.“ Misionáři zvětšili i mnohé pověsti domorodců, u neznalých písma jen tradicí udržovaných, z listů misionářů nabývala Evropa znalosti o oněch zhora neznámých končinách. Nejstarší gramatiku kmenů na Celebesu napsal františkán Palomí. První přesnější zprávu o Indii podal františkán Mementilas r. 1330, objeviv, že na jihu Indie není Afrika, jak se domnívali, nýbrž oceán.
- 81** Dokonalé zprávy o Indii dostala Evropa teprve po r. 1600 od misionářů T. J. Apoštol Indie sv. František Xav. byl první svého řádu, jenž do země koření přišel, a jeho následovalo spolubratři bez počtu. První skutečný zeměpisec Indie jest Jos. Tiefentäler T. J. († 1785), jenž prožil 45 let v misii a seznámil nás s 23 provinciemi velkomogulské říše; jeho mapa celého poříčí Gangu měří pět metrů. (Kap. 24, č. 2, 3.)
- Přesné zprávy o celé Indii... Čtème instruktivní dílo apoštolského delegáta Zaleskiho Z vlasti Budhovy! V desíletích nedávno minulých byla podle jeho svědectví Evropa krmena cestopisy lidí, kteří si učinili výlet do některého přístavního města a tam nasbírali své vědomosti o rozsáhlé zemi od sklepníka, prý rozumného muže (doklad v jmenovaném díle uveden), a pak po návratu domů vydali „knihu“ o Indii. „Aby kdo mohl říci, že Indii do jisté míry poznal, musil by v ní strávit deset let“ - rozumí se, že ne v Bombaji nebo v Kalkuttě v úřadovně evropského konsulátu. Týž delegát se pokoušel procestovat či vlastně jen projít Nepal, himalajský stát, měl vše, čeho k tomu zapotřebí, doporučení anglických a svolení místních úřadů, a sotva že překročil hranice, musil se chtěj nechtěj obrátit čelem vzad a pochod.
- 82** Přístup do Zád ní Indie byl a jest neobyčejně těžký, a přec i tam se podařilo apoštolům kříže proniknout. Jesuité... Tachard konal pozorování astronomická, fysikální, zeměpisná r. 1686, před ním tam přišli kněží jeho řádu již r. 1626. (Kap. 24, č. 5.)
- 83** O Filipínách podal zevrubnou zprávu P. Collin T. J. r. 1663, bystrý pozorovatel, jenž přišel na to, že tamější ostrovy jsou sopečného původu, vzniknuvše zdvihnutím mořského dna. Usuzoval tak docela správně z toho, že vysoko v horách našel obrovské ulity a želví krunýře, které by sotva tři muži byli s to pozvednout; bylo mu jasno, že je tam nenanosili domorodci ze sportu, tak velké a tak mnohé.

- 84** Nejstarší zprávu o Filipínách podal P. Sanchez T. J., mezi členy jeho řádu vynikl ethnolog P. Combez, jehož dílo z roku 1677 nazývá *Blumentritt* perlou filipínské literatury, knihou výjimečně vzácnou. (Kap. 24, č. 6.)

Litoměřický zeměpisec *Blumentritt* „vděčí za svou vědeckou slávu filipínským misionářům, s nimiž korespondoval a jejichž vědecké činnosti vyslovuje čestné uznání.“ Tento muž, nejlepší znatel filipínské geografie, literatury a filologie, píše: „Obraz, který o Filipínách měla Evropa až do r. 1870, byl zpitvořený.“ Vydal sám mapu, a to podle mapy P. Herase T. J., při čemž mu byli nápomocni radou, pokyny a vzácnými zprávami jiní misionáři téhož řádu s P. Ricardem v čele.

- 85** P. Berg T. J. konal na Filipínách pozorování seismologická, magnetická, klimatická, vydal řadu prací horopisných, vodopisných a jiných. Jiří Kamel z Brna se věnoval zpytování květeny na otrově Luzonu, byl ve stálém styku s evropskými učiteli; viz č. 53.

- 86** Marianny jest souostroví, o němž podal do Evropy zprávu v 17. st. člen české provincie T. J. P. Strobach a po něm jiný člen téže provincie P. Tilpe. O Karolinách nevěděla Evropa zhora nic, dokud jí o ní nepověděl P. Cantova T. J. po r. 1700. U těchto ostrovů přistál r. 1526 portugalský plavec Diego la Rocho, před ním téhož roku je pouze shlédli španělský admirál de Salazar, a pak o nich ani zmínky až do příchodu prvních misionářů T. J. r. 1686. (Kap. 24, č. 52, 60.)

- 87** Od členů řádu T. J. máme zprávy ze všech konců světa: z Japonska, Jávy (od r. 1642), Persie (P. Krusiński píše dějiny Persie), ze Syrie od r. 1626, z těžko přístupné hornaté Armenie, kde P. Monier a zvláště r. 1690 P. Avril podnikli svízelné cesty do horských výšin.

První jesuita přišel na Madagaskar r. 1613, P. Mariano; pozorování tam konal P. Roblets 1872-84, od něho máme i mapu. (Kap. 24, č. 12.)

- 88** Zeměpisec St. Martin píše r. 1873: „Je-li která země, o níž platí můj výrok, že nám otevřena zásluhami misionářů, pak je to Habeš, prozkoumaná všemi směry kněžími T. J.“ A přec je tato země „na dosah ruky“, přirovnána-li k zaoceánským krajům! „Císařové“ (negušové) navazovali s Apoštolskou stolicí a s křesťanským západem vícekrát styky, ale jen z politiky, aby si tím opatřili spojence a pomoc proti vnikajícímu vítěznému islamu. S Portugalskem na př. uzavřena smlouva r. 1507: Habeš přijme misionáře (posláni Aranda a Bermundez). Portugalsko poskytne pomoc vojenskou; ale jakmile bylo nebezpečí půlměsíce odvráceno, upadla země zase do rozkolu. Sotvaže sv. Ignác založil svou duchovní rodinu, žádá habešský císař David od papeže několik věrozvěstů pro svůj lid, monofysitským rozkošem od Říma již od století pátého odtržený a islamem od Evropy nadobro odříznutý, čímž neštěstí dovršeno. Teprve jeho syn Klaudius misionáře dostal, papež Julius III. dává rozkaz zakladateli „válečné čtyř Ježíšovy“, aby vybral vhodného muže pro toto dílo. Zvolen Jan Nugnez, jenž jmenován od papeže ethiopským patriarchou, jemu přidání Oviedo a Carnero, kteří posvěceni na biskupy, z Lisabonu vypluli r. 1550. Syn Klaudiův Adamas Seghed zaujal ke katolické církvi i jejím

misionářům postoj docela jiný než jeho otec a děd, vypověděl Oviedu třikrát do pustých studených hor, a nakonec všechny misionáře do nejpustšího kraje svého území. Oviedo † 1557, jeho poslední pomocník Lopez † 1597. P. Stober T. J. v přestrojení jako podivuhodný lékař vnikl do nitra země i na císařský dvůr, objevil prameny Modrého Nilu v dubnu 1618 a jest právem zván apoštolem Habeše. Na jak primitivní prostředky byli kolikrát misionáři při svých zeměpisných pozorováních odkázáni, svědčí tento kněz: „U pramenů Nilu... Bylo mi dopřáno, co nemohl spatřit přese všechnu námahu Kyros, Kambyses, Alexander Vel., César. Pomocí kopí jsme zjistili, že první pramen jest hluboký 11 pídlí, u druhého jsme dna nedosáhli, třebaže jsme dvě kopí svázali v jedno.“ Popsal tok horního Nilu až k egyptským hranicím. Uplynulo více než čtvrt tisíciletí, než objeveny prameny Bílého Nilu Stanleyem. Nicméně pronásledování katolíků trvalo i za tohoto misionáře, až ustalo, když P. Paez T. J. postavil královský letohrad v Gondaru r. 1603, založil školu a obrátil královskou rodinu. Katolické náboženství prohlášeno za státní, ale politický převrat vše zvrátil r. 1626, P. Paez zavražděn 1635. Umučení všichni misionáři, kteří v zemi byli nebo se pokusili z Egypta do ní proniknout; františkáni Češi P. Prudký († 1770) a P. Římař († 1775) se o to pokoušeli též, ale byli vkrátce vykázáni, až r. 1838 se věrozvěstům hranice zase otevřely. (Kap. 24, č. 18.)

- 89** Dějiny Kanárských ostrovů napsal r. 1630 františkán Boutier, Azory popsal jesuita Cordeyra r. 1717, do Guiney vnikli františkáni Jan de Santarem a Petr z Eskalony a podali první zprávy o ní, zevrubně ji popsal jejich mladší spolubratr Andres r. 1665. Ke Kongu do bývalého černošského státu pronikli r. 1491, za sedm let po jeho objevení, františkáni; pohlavár („král“) byl pokřtěn na jméno Jan. R. 1534 tam zřízeno biskupství, ve stol. 17. odpadl král od Krista a tím činnost misionářů podlomena. Zprávy, které nám podali P. Placencia r. 1677, de Cavezza r. 1654, P. Zucchelli († 1704), pro nehybnost („konservatismus“) tamního lidu a jeho mravů byly až do nejnovější doby ceněné - nejen jako dokument historický. (Kap. 24, č. 14.)

- 90** Biskup Augustin ze Společnosti sv. Ducha vydal dva atlasy vodních cest, totiž toku Ubongi a Konga; vyznamenán cenou pařížské Společnosti zeměpisné († 1921); spolu s biskupem Livinhacem dosáhl nadlidskou námahou zrušení otroctví.

- 91** Pavel Šebesta ze Společnosti Božího Slova, v ethnografii odborník naslovo vzatý, se věnoval trpasličím primitivním národům na Kongu a v Malajských souostrovích. Vilém Schmidt téže kongregace právě tak, proslavil se v oboru srovnávacího jazykozpytu a srovnávací ethnologie, k jeho neocenitelným dílům mu skýтали mnoho materiálu misionáři jeho duchovní rodiny, roztroušení po celé zeměkouli. (Viz č. 71.)

- 92** P. Schütz T. J. není nikterak v neprávě, když praví: „Nitro Afriky musilo být znova objeveno. Misionáři 16. a 17. stol. znali důkladně Kongo a oboji Guineu i vnitroafrická jezera. Slavný cestovatel Lovett-Cameron, jenž tam cestoval 1873—1875, dozrává, že mapy, načrtnuté misionáři před 200 lety,

mu podaly o nitru těch zemí lepší obraz než mapy našeho století." Anglický badatel Stanley a protestantský misionář Livingstone byli po katolických misionářích první a jediní badatelé, kteří se pokusili vniknout do nitra černého kontinentu - ledaže by kdo pokládal za nutné zmínit se o otrokářích a jejich honbách za černým zbožím pro americké otrokářské trhy - ale ani ti se nepustili příliš hluboko, „lovili“ na kraji a vědě sotva poskytli cenných příspěvků. (Kap. 25, č. 2.)

- 93** Egypt... Ještě více než o Habeši o něm platí, že jest „na dosah ruky“, a přec od dob, kdy se přimkl k náboženství proroka z Mekky, nebylo lze do něho proniknout; teprve ve stol. 18. nastaly příznivější podmínky. Kvetoucí církev, hned v prvním století... Církevní obec alexandrijská, založená sv. Markem, žákem a tlumočnickem sv. Petra... Stačí vyslovit jména Kliment, Origenes, Atanáš, Cyril... anebo vzpomenout poustevníků, obývajících egyptskou poušť kolem Théb, Pavla, Antonína, potom klášterů, Pachomia... Zdaleka tam spěchali mužové stejně ctnostní jak učení, aby poznali život tamních mnichů a odkoukali od nich stezku dokonalosti a svatosti. Efrém na př., světlo syrské církve... Kdož zůstal věren křesťanství, propadl monofysitskému rozkołu. (Koptové.) Zdálo by se, že aspoň u těchto kyne misionářům naděje na úspěch, ale všechny pokusy od r. 1867 se zhatily, nejeden misionář dosáhl i palmy mučednické; teprve koncem minulého století byly velké oběti hlasatelů jednoty a pokoje korunovány jakýmsi výsledkem.

Zeměpis Egypta obohatili P. Bernat 1711 a Sicard, oba T. J., tento 1715-17 dvě mapy, dva popisy, proslul jako objevitel egyptských a arabských starožitností.

- 94** P. Stöcklein T. J. se zabýval historií biblickou, namáhal se zjistit 11 zhora neznámých míst, která uvádí Mojžíš v popisu cesty svého lidu z Egypta do Zaslíbené země. „K smrti jsem se unavil bádaje a hledaje v knihách, marně... Tu mě P. Bertram T. J., knihovník koleje svého řádu ve Štyrském Hrádci, upozornil, že objevil prastarou německou knihu misionáře Felixe z Ulmu, jenž r. 1480 se dostal do Palestiny, na Sinai a do Egypta, a v tom spisku jsem našel, co jsem hledal.“

- 95** Mexiko objevil a pro španělskou korunu dobyl Ferd. Cortez r. 1519, a za tři roky potom už tam byli misionáři; františkáni... Do konce r. 1523 jich přišlo 120. V patách za objeviteli a dobyvateli se do Nového světa ubírali dobrodruzi a misionáři, oni, aby brali a domorodý lid vyssávali, tito, aby dávali a mu přinášeli požehnání víry Kristovy. Františkáni jsou zakladatelé nové mexické kultury, kdyžt stará vzala za své vyvrácením mocné říše Azteků a rozptýlením Indiánů do pralesů a hor. Co tropili konkvistadoři, podrobování svobodných samostatných říší Španělsku, nelze se stanoviska křesťanského ani s hlediska čistě lidského, humanity a práva, nikterak omlouvat a schvalovat, jak činí Španělé - vidí v násilnostech konkvistadorů a v jejich výbojích hrdinskou dobu svých dějin, jako Češi v pustém drancování a krutostech občanských válek husitských. Nicméně Aztekové svými lidskými oběťmi beze sporu svolávali na sebe kletbu nebes (kap. 27. č. 41). Ale buď jak buď, misionáři, nemohouce zabránit násilnostem a bezpráví „mezinárodnímu“, provozovanému ve velkém,

hleděli, seč síly stačily, zamezovat bezdůvodně nelidské utiskování těch, kteří o svobodu bezprávně připraveni se musili vžít do situace, na níž se nedalo nic změnit. Španělsko pokládalo dobyté země jen za výdělečný podnik, za ukořisťený objekt, jež měli právo vykořistit do krajnosti. Indiáni našli zastánce svých životů, svobody a zájmů jen v misionářích, kteří se vši rozhodností se opřeli tak zvaným repartimientos, totiž zlovyku, že španělská vláda spolu s půdou přidělovala osadníkům i domorodce na ní bydlící jako otroky. Jak provinční synody mexických biskupů, tak misionáři bojovali vši silou proti tomuto zotročování Indiánů: se syny sv. Františka i mercedáři (od r. 1526), augustiniáni (od r. 1533) a zvláště jesuité od r. 1572 - hlavně těmto jejich „nevčasnou“ (prý) humanitu Fülöp zle vytýká. (Kap. 40, č. 32.)

P. Perez de Riba T. J. vypisuje toto úporné zápolení misionářů se světskou mocí a s kolonisty - od něho pochází též vyličení lidu v poříčí Rio Grande a Rio Mayo. (ř 1655.)

- 96** Františkán Ribeiro se Sahagún vydal r. 1579 Všeobecné dějiny, dílo nepostradatelné pro studium mexických dějin, lidu, země, aztecké kultury, uměleckých památek, které přečkaly katastrofu r. 1519, lidových zvyků, mravu, náboženství praobyvatelů Mexika, uchoval budoucnosti i jejich poesii. Slavný mexický historik Icazbalceta: „S. je nejctihodnější postava mexické minulosti.“ Týž historik odmítá pomluvu, že misionáři ničili památky staré mexické kultury a tím nám znemožnili dokonalé studium původního obyvatelstva. „Proti rozkazům Cortezovým zachránili misionáři, co se zachránit dalo a co z důvodů náboženských zachráněno být mohlo; misionáři byli nejpilnější badatelé této (staré) kultury; jejich práce jsou nám dnes jediným pramenem.“ Lehrmann: „Základy k studiu starého Mexika položili františkáni Motolina, Olmos, Sahagún.“ Streit: „S. jest největší ethnograf 16. stol.“ Ke studiu mexických starobylostí nemáme většího a úplnějšího díla. Kdo viděl v Mexiku bohaté národopisné sbírky, pořízené od starých misionářů, kdo měl příležitost číst jejich listy posílané do Evropy, listy prozrazující jejich neobyčejný zájem o památky aztecké vzdělanosti, posoudí sám, co říci o oněch pomluvách, pocházejících od lidí, kteří buď v Mexiku nebyli nebo se do studia hlouběji neponořili, a povrchně letmo vrhajíce zrak na předmět, o němž chtějí psát, roní slzy nad nějakým zbořeným obétním oltářem nebo zničenou ohyzdnou modlou. (Kap. 25, č. 47.)

- 97** Kulturní dějiny Mexika vypsál františkán Bethencourt - vyšly za 31 let po jeho smrti. (ř 1667.)

První cestopisné a ethnologické dílo o Mexiku vyšlo z pera františkána Motoliny, k němuž se druží P. de Cante téhož řádu, oba po r. 1520. První cestu po Yucatánu vykonal P. Diaz r. 1518, popis tohoto poloostrova podali po r. 1540 františkáni P. Landa a Bienvenida - tento jest první, jenž popsal archeologické památky Střední Ameriky.

- 98** Celou Střední Ameriku procestovali 1684-97 františkáni Lopez a Margil (ř 1720) - od toho pochází první spis o Quatemale, nehledě k jeho popisu Mexika.

Honduras popsal biskup Padrazza r. 1544. (Kap. 25, č. 14)

Františkáni objevili Nové Mexiko a Arizonu r. 1539 - jak daleko na západ pronikli v málo letech, do krajů neznámých, vedeni ne touhou po zlatě, nýbrž po drahocennějších statcích, neschůdnými cestami poloviční pouští!

- 99** Objevitel a zeměpisec Kalifornie jest Tyrolák P. Kühn T. J. („P. Chino“, † 1711.) Byl rádcem mexického místokrále a požíval u něho takové vážnosti, že odmítal všechny námitky svých lidí, když se přičily návrhům tohoto prostého řeholníka. Po tomto učeném badateli působila v Kalifornii řada členů jeho řádu, krom jiných P. Link z Jáchymova (vydal popis země, † 1736). Kolem r. 1750 napsal své dílo o K. františkán Venegas.
- 100** Po vzoru jihoamerickém zakládali jesuité i v Kalifornii redukce. Po zrušení řádu, případně po vypuzení jeho členů, k němuž ve španělských a portugalských koloniích došlo již před zrušením, tak jako v jejich evropských zemích, převzali jejich misii v Kalifornii františkáni; 19 redukcí tam zkvétalo od r. 1796-1843, nebylo v nich soukromého majetku, horlivost prvních křesťanských dob se na několik desetiletí vrátila. V St. Francisku v parku u Zlaté brány vidí turista sochu prostého syna sv. Františka ... „otec Indiánů“, P. Serra, u něhož o palmu závodila učenost s apoštolskou horlivostí, provázenou nezlomnou vůlí. Když byly redukce r. 1833 postátněny, napsal Dwinelle, dějepisec Kalifornie: „Povážíme-li, v jaké bídě nyní Indiáni žijí, nemůžeme zapomenout oněch dobrých a obětavých mužů a nevyslovit jim uznání, těm, kteří s velikou trpělivostí, moudrostí a prozíravostí zřídili ony podivuhodné redukce v divoké Kalifornii.“ (Kap. 24, č. 30, 31; kap. 40, č. 4, 3.)
- Roku 1723 mohl psát P. Havier T. J.: „Dnes neobjevují nové země vojenské oddíly, nýbrž apoštoští misionáři našeho řádu.“
- 101** Viz kap. 3. č. 4. P. Desmet nakreslil mapy neznámých území - Severní Amerika nebyla tedy ještě ani před sto lety docela prozkoumána! Za celou dobu svého působení vykonal cestu, že by jí devětkrát ovinul zeměkouli; jednou za osm měsíců urazil přes 200.000 km. Jeho listy vyplňují čtyři svazky a skýtají první národopisný materiál oněch krajů, oregonské misie a Indiánů Skalnatého pohoří, tedy divokých západních pustin Severní Ameriky. „Za tisícových nebezpečí, na parníku, na kanoích ze stromové kůry, na bídných povozech, koňmo, pěšky, na železnici... dvě léta v horách bez chleba a soli, bez čaje a cukru, čtyři léta jsem neměl ani v noci střechu nad hlavou, půl roku jsem neměnil prádlo, mnohdy několik dní bez pokrmu a nápoje...“ Tento misionář († 1873) byl kolikrátě prostředníkem mezi vládou USA a mezi Indiány, kterým odnímal bezprávně území a svobodu. Mnohdy osvědčovali, že jen z lásky k němu se dají pohnout k uzavření míru s nečestnými bílými muži; jenže vláda nedbala jeho rad a po zažehnutí nebezpečí šla svou cestou dál, až konečně vyprovokovala poslední povstání Siouxů - když už P. Desmeta tu nebylo... povstání, v němž hrdinní a svobodumilovní rudoši přesile a moderní taktice nepřátel podlehl.
- 102** Oblast oregonskou popsal již roku 1844 misionář Duflos el Molfas. Texas byl procestován a popsán od františkána Morfe 1777, Sonora od jesuitů Aguirre, Pfefferkorna, Gilga (tento korespondoval

s brněnskou kolejí svého řádu, r. 1692), Louisiana od františkána Hennepina kolem r. 1680; jeho dílo přeloženo do angličtiny, němčiny, holandštiny; r. 1681 se vrátil do Francie - tam ho došel zákaz, že se nesmí do Nového světa vrátit; marné bylo všecko jeho úsilí u anglického krále Viléma III.; protestanté ho prostě „nechtěli“. Protestantský fanatický prezident USA Grant znemožňoval po dvou staletích taktéž dílo katolických misionářů, a pokoušel se zmařit i dílo Desmetovo.

- 103** Jezero Huronské objevil františkán Josef le Caron a podal o něm zprávu r. 1624; první mapa jezera Ontario pochází od jezuitů, taktéž první mapy Hořejších jezer; první mapa jezera Erie od sulpiciána Dolleira de Casson (sulpiciáni, svěští kněží vychovávaní v pařížském semináři sv. Sulpicia pro zámořské misie), solné prameny v Onondaga objevili jesuité, petrolejové v Erie františkáni; jeden člen jejich řádu, de Sagar, popsal zevrubně kraje nablízku Hořejších jezer r. 1632; jesuita Lallemant, jeden z kanadských mučedníků, tam působil 21 let a pozůstavil nám zprávy, P. Gravier téhož řádu z r. 1700, P. Rasless téhož řádu mapu; jiný člen jejich řeholní rodiny, P. Lafiteau, byl ethnograf prvního řádu, od něhož pochází čtyřsvazkové dílo o indiánských kmenech Severní Ameriky (ř. 1746); spolu s Dobritzofferem T. J., rodilým v Čechách (ř. 1791) a působícím v Jižní Americe, tvoří dvojici národopytců, kteří po prvé konali srovnávací studie ethnologické, pokoušejíce se přijít na stopu počátků mravního vývoje člověčenstva; jejich výzkumů zneužili osvícenští filosofové k podepření své nauky o nezkaženosti primitivního člověka. D. byl nazván od Achelisa pionýrem srovnávací ethnologie; po zrušení řádu působil jako dvorní kazatel ve Vídni, spolu s P. Lafiteau jest zakladatel moderní antropologie - tomuto byl nápomocen při studiích P. Gamier T. J., jenž v Kanadě žil 60 let. (Kap. 24, č. 34, 40; kap. 25, č. 17 nn; kap. 40. dodatky č. 5.)

- 104** Obláti Neposkvrněného Početí, mladá společnost, působící v mrazivých krajích Severní Ameriky. Biskup Faraud, ř. 1890 (kap. 25, č. 17. 40), P. Lacombe, jenž žil 54 let mezi rudochy v britské Kolumbii, P. Petitot, jenž v letech 1870-90 vydal tak rozsáhlá díla, že byl jmenován důstojníkem francouzské akademie a doktorem Zeměpisných společností pařížské a londýnské. Sebral obrovský materiál výzkumů a objevů geologických, geografických, archeologických, ethnografických, vydal výtečnou mapu neznámých polárních území, celého poříčí Mackienzie atd. Omezujeme se jen na tyto badatele minulého století, poněvadž našim úmyslem jest ukázat v této stati na to, čím byli misionáři zeměpisné vědě v dobách, kdy ji nikdo nepěstoval.

- 105** Na washingtonském Kapitolu stojí majestátní pomník - prostého řeholníka a jesuity k tomu! Překvapenému turistovi vysvětlí každý mimojdoucí, že to jest P. Marquetti T. J., jenž znal šest nářečí indiánských; r. 1673-74 se zúčastnil výpravy, kterou na jeho podnět vypravila vláda, objevil Mississippi, pořídil mapu jeho poříčí, za rok nato zemřel; v jeho díle pokračoval P. Allouez T. J.

- 106** Aljašku probádal biskup Soghers, jejím apoštolem jest nazýván P. Tosi T. J. († 1898); konal tam pozorování meteorologická, paleontologická a ethnografická. (Kap. 25, č. 24 nn.)
- 107** Nejstarší zprávu o Martinique podal P. Bouton T. J. († 1658). První popis cest po Antillách pochází od karmelitána Maurina de St. Michel († 1658).
- 108** K nejstarším a nejdůležitějším pramenům pro studium geografie Peru patří dílo, které vydal P. Jos. d'Acosta T. J. († 1600). Kromě něho popsali tuto zemi františkán Diego de Cordoba, augustinián Brulius († 1625). Jiný misionář, P. Zara, objevil v den Božího Těla r. 1609 území, nazvané se zřetelem na den objevu Pampas de Sacramento. (Kap. 24, č. 22; kap. 40, dodatky č. 1.)
- 109** První zeměpisné dílo o Chile podal světu mercedář Pancho de León r. 1644; za dva roky po něm následoval P. Ovale T. J., jenž věnoval pozornost zvláště Andám. Nejlepší dílo o Chile vůbec vyšlo z pera P. Hovardta T. J., jenž v Chile působil 21 let a vydal i mapy, † 49letý r. 1781. (Kap. 24, č. 24.)
- 110** Co námahy, počtu a krve stálo misionáře, než si proklestili cestu k Indiánům, žijícím v pralesích na březích Amazonky a zvláště na jejím horním toku (Marañonu), svědčí listy dvou českých jezuitů, P. Richtera a Fritze, vydané nedávno v českém překladě v kolekci Cesty ve znamení kříže. Oba Češi, ač mají jméno německé. P. Richter přišel do amazonských misí (do Quita) r. 1684, působil tam 12 let, než předčasná mučednická smrt byla korunou a odměnou jeho apoštolských prací. Za krátkých 12 let obrátil devět kmenů, 12.000 Indiánů. Každý kmen jiné nářečí, a každé samo o sobě pro Evropana těžké dost, že se divíme, jak zdolal tuto obtíž, a ještě více žasneme, jak zdolal druhou překážku - divoši tupí, jak jim vštípit hluboké pravdy sv. víry? Obrázky, které vidíme v moderních cestopisech (Indiáni na Orionoku... sedí před rákosovými chatami, nevýslovná tupost se jim zračí v tváři), dávají tušit, jak nadlidské námahy bylo a jest třeba, než tyto skutečné „divochy“ se podaří jen poněkud učinit vnímavými pro nadsmyslné pravdy. P. Jindřich Václav Richter vykonal 40 cest, nejkratší 200 mil, založil devět redukcí, napsal slovníky čtyř kmenů, popsal květenu oněch krajů i národy, které za 200 let po něm musili badatelé znovu „objevit“. († 1696, 43letý, rodák z Prostějova, spíše než z Čáslavě, jak někteří soudí; kap. 40, dodatky č. 1.)
- 111** Jeho druh Samuel Fritz, rodem z Trutnova, o rok později narozený (r. 1654), ale přežil svého společníka skoro o 30 let, † 1725 (či 1731?), apoštol Omaguů, jichž ve dvou letech usídlil ve 40 redukcích na 40.000 a obrátil či pokřtil za dobu celého působení 42 let na 100.000, získal pro Krista 29 kmenů a vykonal mnoho dalekých svízelných cest. Byl architekt, truhlář, sochař, malíř, vymaloval většinu kostelů sám, a to tak, že by podle svědectví současníků nebyly ani v Evropě svému umělci k hanbě. V redukcích učil Indiány nejen pravdám sv. víry, vzdělával je i v hospodářství a vyučil je řemeslům. Protože

se Indiánů proti útiskům vlády i kolonistů seč mohl zastával, byl od guvernéra v Pará zatčen a teprve na rozkaz z Lisabonu propuštěn. Od něho pochází nejstarší mapa Ecuadoru, velmi podrobná, vydaná r. 1707 v Quito a mnohokrát reprodukována, ještě r. 1893. R. 1689 vykonal dlouhou výzkumnou cestu od ústí Amazonky až k jejím pramenům, byl první, jenž nakreslil celý její tok s veškerým poříčím, tedy celou rovníkovou Ameriku; mapa vytištěna ve Quito 1701 a měla důležitý význam při rozhodování sporu o hranice mezi Brazilií a francouzskými koloniemi. Cestovatel Schütz-Holzhausen mu svědčí: „Velké vědomosti se v něm pojily s neúnavnou činností. Jesuité shromáždili v 74 redukcích na Amazonce v 17. stol. na 160.000 rodin; kolonisté neměli pro domorodce nejmenšího porozumění.“ Samozřejmě! Jim byl Nový svět jen dojnou krávou, hledali jen zlato, a zase zlato!

- 112** Redukce na Amazonce začal zakládat P. Terrer T. J. r. 1603. Z hlavního města Ecuadoru Quita se vydal do pralesů s křížem, breviářem, papírem a pérem, láskou získal mnoho kmenů, v první redukci shromáždil 6800 rodin kmenů Kofanů. Pronikal dále mezi kanibaly, klesl si cestu hustou změť pralesů a bažinami, obtěžován roji moskytů a jiného hmyzu, ohrožován na životě dravci a jedovatými hady, musil zlézt nepřístupné skály, kde jediný falešný krok by stačil, aby ho pohltila bezdná propast nebo divoká rokle; musil s nebezpečím života přeplavat kolik divých proudů, celé dny a týdny bez přístřeší v dlouho trvajících lijácích tropické zony nebo pod vysilujícími žhavými paprsky rovníkového slunce, a nakonec? Za pět let po založení první redukce dosáhl mučednické koruny, jako mnohý z jeho předchůdců a nástupců.

(Český cestovatel V r á z vypravuje z cest po Jižní Americe, že mu v jedné indiánské chatě ukazovali vycpané hlavy „nepřátel“, namnoze rudochů, ale i několik bílých mužů. Na jedné postřehl tonsuru - tedy kněz, misionář... Táže se jich, odkud ji mají. „To jest památka po našich otcích.“ Neznámý, jen v knize života zaneseno jméno tohoto hrdiny a oběti blíženské lásky.)

- 113** Misionáři působili v poříčí Maraňonu v letech 1500—1800; plnili povinnosti věrozvěstů, a zároveň celou tu oblast probádali; přečti si cestopis některého moderního cestovatele v oněch krajích, sleduj nebezpečí, která prodělali, všimni si, že kolikrát jediný šťastný úder vesla zachránil v posledním okamžiku člun, že se neroztříštil na skalisku, ke kterému jej dravý proud unášel, nebo nebyl pohlcen vírem, do kterého loďka jen tak tak že nebyla vtáhena, a pochopíš, co znamená krátké slovo: „Probádali tok Maraňonu“ - nejsouce vybaveni tím, čím moderní cestovatel! Vnitroamerická území objevovali misionáři; o troskách chrámů v oněch nepřístupných krajích se zmiňuje nejeden badatel posledních let. S chrámy upadly v zapomenutí i práce a objevy misionářů; moderní geografie musí se pustit nanovo po jejich stopách a znova vyhledávat národy i kraje, které viděly po prvé Evropany před dvěma až třema staletími, a to v reálném hábitě. Vilhum: „Staří misionáři líčí panenskou přírodu a všechn původní lid v jeho starobylé kulturní kráse; příchod evropské civilizace na ní vrhl těžký stín.“ (Kap. 24, č. 21.)

- 114** Mapu horního Maraňonu pořídil P. Maguin T. J., jmenovaný pro své zásluhy čestným členem francouzské akademie věd, pak maďarský

ješuita Sluša († 1773, snad původem Slovák), ethnograf maraňonských Indiánů jest P. Fonseca T. J. (r. 1755), historik maraňonských misí kapucín d'Evrourx r. 1615; mapy státu Pará zhotovil P. Caullen T. J., Rio Grande, „Velkou řeku“, a proud Uruguaye popsal P. Gonzales T. J. († 1628), tok Paraguaye P. Fernandez r. 1703, území Paraguaye popsal linguista P. Ruiz T. J., jenž v La Platě působil 30 let († 1652).

- 115** P. Rüedl a P. Beck T. J. se vydali proti proudu Orinoka, aby založili misi u „neznámého národa, jenž sídlí na horním Orinoku a pro svou početnost a neohroženost nejen že nebyl od Španělů přemožen, ale ani vyhledáván.“ Roku 1683... Svou cestu popsal téhož roku. Popis Orinoka a jeho poříčí vydal P. Gumilla T. J. r. 1741, dolní jeho tok popsal františkán Caulin r. 1779 - tento prostý syn sv. Františka byl r. 1760 rozhodčím ve sporu o hranice mezi portugalskou Brazilií a španělskými koloniemi. (Kap. 24, č. 27; kap. 25, č. 15.)
- 116** P. Burriel, „zárak mezi učenci své doby, chloub a opora jesuitů ve Španělsku“, popsal Kalifornii a Paraguay, nakreslil i mapu P., jeho dílo vyšlo v protestantském Hamburce r. 1768, pět let před zrušením řádu, po jeho vypuzení z Pyrenejského poloostrova.
- 117** Vilhum: „Chování kolonistů, civilních úřadů a konkvistadorů znemožňovalo pacifikaci domorodců a získání tohoto území. Proto se rozhodl Filip III. r. 1608 k zřízení území skoro neodvislého, jež svěřil správě španělských jesuitů. Měli získat domorodce mírnou cestou a vytvořit z jejich území spořádanou zemi. Zákaz vstupu na území redukcí vyvolalo nevraživost guvernérů, velmi zhusť neschopných, civilních úřadů a hlavně kolonistů; mezi nevraživce patřili i klerikové (žárliví!); sám biskup z Assunciónu Bernardino de Cardenas (kap. 25, č. 58) v letech 1642—49 všecko smírné jednání důsledně mařil a ničil.“ Srovnej s tím vývody Fülöpovy v kap. 40, č. 33. Redukce v Paraguay začaly, jak vidíme, takto. (Kap. 11, č. 25; kap. 25, č. 53 nn.) Jesuité Romero a Marciel de Lorenza začali s 50 rodinami. R. 1614 působil již 122 kněží na 18 místech, r. 1750 měl tam řád T. J. 385 kněží, 13 kolejí; cordobská postavena na roveň universitě, misijních obvodů bylo 47. Když smlouvou r. 1750 postoupilo Španělsko z 57 redukcí, soustředujících v sobě přes 200.000 Indiánů se 60.000 ozbrojenců, Portugalsku sedm redukcí, vznikl z toho vojenský odpor - věděli misionáři a tušili rudoši, co to znamená... všemohoucí ministr Pombal jistě co nevidět redukcí zničí. Ke zbrani sáhli Indiáni r. 1756, ale teprve po 11 letech se podařilo portugalské vládě jejich odpor zlomit.
- 118** P. Ruiz de Montoya založil 11 redukcí s 12.000 Indiány začátkem 17. stol., P. Dobritzhofer, jenž působil u Abiponiů 18 let, vydal ve Vídni tři svazky jejich dějin r. 1784 (viz č. 103, 155); v Jindř. Hradci vydal své zeměpisné a národopisné dílo „Misijní paměti“ P. Florián Paucke r. 1778-79 (viz kap. 25, č. 59, kap. 11, č. 25). P. Sepp působil 41 let mezi Guarany a popsal redukce i hlavní město Argentiny Buenos Aires, tehdy „malé městečko, záležející ze dvou ulic, protínajících se křížem, a mající 900 bílých obyvatelů.“ (R. 1692.)

- 119** Maličká idyla... Svátba v redukci... Divčina řekla misionáři, že ten a ten hoch se jí líbí, misionář byl prostředníkem, nevěsta přinesla co věno tykvovou nádobu a slíbila, že v ní donese vody, kolikrát si muž bude přát - v redukcích komunismus, nebylo soukromého majetku (viz kap. č. 25, č. 56; kap. 11, č. 25), a ženich se zavázal, že nanosí do kuchyně dříví, když ho bude zapotřebí. Přese všecku civilizaci byly chaty špinavé, a jistí živočichové, s nimiž se Indiáni sdíleli o své ubikace, nepřispívali nikterak k čistotnosti ani k útulnosti místností. Zato domu Božímu, bohoslužbě a církevním slavnostem věnována péče co největší.
- 120** V hlavním městě Bolívie La Paz (Královna míru... plným jménem Nuestra Señora de la Paz) zemřel r. 1909 biskup Armentiy z řádu sv. Františka; jeho jména vzpomínali dlouho rudí symové pralesa s vděčností, a vynikající badatelé Schütz, Momrier a jiní je vyslovovali s úctou, poznavše sami přetěžké nesnáze cestování tamějším územím kolem r. 1900. (Kap. 24, č. 23. i kap. 25, č. 61.)
- 121** První úplný zeměpisný popis a mapy území Gran Chaco (část jihoamerických pamp v Bolívii, Argentině a Paraguay) vydal P. Lozano r. 1733, popsav terén, řeky, květenu i zvířenu; zvyky a mravy tamních obyvatel popsal P. Panke, jenž mezi nimi 18 let působil; místopis pořídil P. Jolis r. 1789, všichni členové T. J.
- 122** Františkáni pronikli až k úžině Magellanově, jím, objevitelem, nazvané úžinou Všechny svatých; byli dva, P. Quadramiro a Cristo; vydali se na cestu z Chile r. 1580. Na jih Patagonie se dostal P. Carriel T. J. († 1745) a vypsál bedlivě svou cestu. Kromě něho psali o Patagonii jesuité Guiroga r. 1745, Lozano, Falkoner 1774, jenž v oněch krajích pobyl 44 let.
Jakub Baegert T. J. († 1772), misionář působící v Kalifornii (byl s jinými vypuzen r. 1767), jest autor mnoha vzácných ethnologických spisů.
- 123** Jan Picard († 1682), žák Gassendiho, kněz, stejně skromný jak učený, první předseda francouzské akademie věd, změřil po prvé přesně zemský poledník (ve Francii). Tím umožnil Newtonovi jeho objevy. Jisto jest, že Newton po 20 let se bezvýsledně namáhal, až se seznámil s výpočty Picardovými; chopil se znovu práce, a na základě prací katolického kněze se mu podařilo objevit zákon přitažlivosti a vypočíst dráhy nebeských těles.
- 124** Kardinál Fleury, ustanovený závětí Ludvíka XIV. za vychovatele jeho nástupce Ludvíka XV., jeho pětiletého pravnuka, čistý charakter, bystrého ducha a poctivých snah, skromný, hleděl seč síly stačily povznést blahobyť zubožené země, snížil daně, omezil vydání, neúprosně pronásledoval ty, kteří zneužívali svých úřadů, ale nemstil se nad těmi, kteří se dopustili osobního bezpráví proti němu. Na jeho podnět poslána expedice do Peru r. 1735, do Japonska r. 1736, aby změřena délka jednoho poledníkového stupně ve dvou různých zeměpisných šířkách a z toho odvozena podoba a velikost zeměkoule. († 1743.)

- 125** Ludvík Freycinet († 1842) byl vyslán francouzskou vládou, aby obeplul zeměkouli; pozoroval změnu kyvu v různých zeměpisných šířkách a zemský magnetismus, sbíral neznámé druhy fauny. Po třech letech se vrátil (1820) a přivezl 4 neznámé ssavce, 45 ptáků, 30 plazů a 31 svazků poznámek - tiskem zpracovaný materiál obnáší 13 kvartových svazků a 4 atlasy. Smrt mu vyrvala pero z ruky, tři svazky čekaly ještě na vydání (jeden jazykozpytný: řeči Oceanie). Cauchy o něm praví: „S nevýslovnou radostí jsem zjistil veškerou moc křesťanské víry u svých vznešených přátel, u slavného badatele na palubě Uranie...“
- 126** Bouquet de la Grye († 1909) plnil svědomitě povinnosti sv. víry až do smrti (jako 27letý inženýr poslán do neprobádané Nové Kaledonie - později se věnoval dalším zeměpisným výzkumům), Heřman Daniel († 1871) se chystal k návratu do církve katolické, Bedřich Ratzel, profesor techniky v Mnichově, pak v Lipsku, „filosof mezi zeměpisci“, vydal 18 velkých svazků a 500 pojednání († 1904); po bláznivých studentských letech se stal a zůstal věřícím protestantem. Arnold Guyot († 1884) byl muž „ohnivé nábožnosti, jenž vytrval neustále v přítomnosti Boží a držel se přesně příkladu svého Mistra“. Eliáš Colin T. J. obdržel r. 1903 od pařížské akademie věd cenu pro fyzikální zeměpis (probádal Madagaskar).
- 127** Max Fontaine Maury († 1873), původce fyzikálního zeměpisu a meteorologie moře. Umíraje doporučel duši smilování Spasitele. V jeho spisech jsou často citáty z Písma sv., zvláště z Joba. Byl jist, že náboženství a věda jsou spojeny nerozlučným poutem, takže blahodárný vývin jednoho přispívá k lepšímu porozumění druhého.
- 128** Karel Ritter, tvůrce srovnávacího zemězpytu († 1859), věřící protestant, „pevný ve víře v Boha a ve vtěleného Syna Božího, svého Vykupitele... čím hlouběji do vědy vnikal, tím vroucnější byla jeho víra“. Bohužel nedovedl se vymanit z předsudků vůči katolické církvi a nesmýšlí o ní přátelsky jako jiní protestantští učenci (Thomson, Cuvier, Luc, Schönbein, Rob. Mayer), ačkoli mnoho katolických kněží mělo zájem na jeho pracech a s ním byli v přátelském poměru.
- 129** Nábožensky lhostejný Alex. Humboldt měl, jak se zdá, někdy lucida intervalla. Pod svůj obraz připsal r. 1865 několik slov, jimiž označuje přírodu jako „vznešenou říši Boží“. Jinde píše: „Důkazy proti trvání duše po smrti nemohu uznat za přesvědčivé. Křesťanství přispělo hlavně k tomu, že národové v mravech a zřízeních se stali lidštějšími.“
- 130** Sven Hedin: „Na mých cestách po asijských pouštích byla vždycky mým průvodcem bible.“ (Kap. 25. č. 35.)

V době, kdy výzkumy zámořských oblastí byly tak těžké a životu nebezpečné jako polární výpravy, nebylo valné chuti opouštět bezpečný kout v civilizované Evropě a pustit se do zemí, kde život každého přichozího byl ohro-

ván šípy divochů, o trampotném pobytu v nekulturním prostředí ani nemluvě. Zase to byli misionáři, kteří seznamovali vědecké kruhy evropské s cizími zeměmi. Viz dole č. 175-178. Americké vnitrozemí probádali misionáři - plantážníci a jiní kolonisté zůstali buďto jen „na kraji“, nebo se pustili tam, kde nebylo čeho se bát, kde - bohužel! - byli domorodci od Evropanů „učinění neškodnými“, t. j. zotročení nebo vyhubení.

F) Historie.

Nejstarší dějepisci našich krajů byli mnichové... od Alp až k Severnímu moři... V klášteřích se psaly anály, podle nynějšího způsobu mluvení bychom řekli deníky, a to pečlivě a nestranně; vždyť nebyly určeny pro veřejnost, protože nebylo nutno mít ohledy na jisté pány, ani na vládců samé. Deníky... nikoli soukromého rázu, nýbrž zaznamenáno vše, o čem zvěděli od spolehlivých svědků z celé země. Nejen události čistě místní (klášterní), nýbrž i války atd., nesmlčeli ani zlořády, jimiž dávano od velkých pohoršení, byť šlo i o biskupy. Klášterní archivy byly svědomitě vedeny. Když se historie vyšínula na vyšší stupeň, než na kterém byli analisté, zůstala v rukou mnichů a kněží. Nejstarší soustavné dějepisy z pera služebníků církve! Teprv později začali i laikové psát kroniky, především městské kroniky, tedy, jak zřejmo, každý historii svého města.

Přesto jest obvyklým zjevem, že proti víře a církvi brojí nejvíce profesoři dějepisu, lidé buďto tak nevědomí, že nevědí, nebo tak zlomyslní, že zamlčují, že nebýt středověkých klášterů, byli by bez chleba. Co by dnes kdo věděl o dějinách starověku, kdyby nebyli mnichové pilně opisovali klasické historiky? Za zmatků stěhování národů a barbarských nájezdů na římskou říši bylo zničeno vše, co nebylo uchováno v klášterních knihovnách a tam opisováním rozmnoženo. César, Tacit, Livius, Sueton, abychom vyjmenovali jen několik latinských dějepisců starého Říma...

Což dějiny středověké? Co o nich víme, víme jen od klášterních analistů a kronikářů, kteří pilně zaznamenávali současné události a pak se pokusili i o soustavné dějiny. Rytíři, kteří vládli mečem, nikoli perem, měli jiné starosti! Ne-li boj, pak seděli na svých hradech a krátili si čas, jak dovedli, buďto dovoleně nebo hříšně, ale pera se nechopil žádný z nich - už z toho důvodu, že psát nedovedli. Nebýt mnichů, byla by minulost Evropy zahalena stejně neproniknutelným závojem jako minulost Ameriky až do r. 1492, dějiny by musily celá staletí označit bílým polem, jako na mapách tak vidíme označeny kraje dosud nezbadané a tudíž neznámé. Omezíme-li se jen na dějiny naší české vlasti, kdo byl náš první historik? Kanovník Kosmas! Kdo jeho pokračovatelé? Mnichové různých klášterů! Kdo v době probuzenské? Kněží buditelé! Nevím, mnoho-li historiků laiků napočítáte před Palackým; příliš velká ta cifra nebude. Josefínská vláda, načichlá cizáckým osvícenstvím a nenávisť jak k svaté víře, tak k našemu národu, nás o nové historické objevy a výzkumy neobohatila; naopak, rušením klášterů a ničením jejich knihoven i archivů nás o mnoho historických cenných pramenů připravila.

Neustávám připomínat, že jen fanatické zášti a nenávisť, jež jest vysvětlitelná jen u nástrojů odvěkého nepřítele pravdy a kříže Kristova, může zjevně sympatizovat a nejen omlouvat a hájit, nýbrž se přímo radovat z rušení a boření klášterů jakož i z ničení jejich literárních, uměleckých a kulturních památek, jak za dob husitských, tak za éry protestantské, za vlády nevěreckého osvícenství a osvícenského josefinismu. Ve svém slepém fanatickém zášti si neuvědomují, že tím byla poškozena především jejich věda, byvši oloupena o nesčetné, namnoze jedinečné prameny. Viz kap. 42! V nepřeborné hojnosti by měli ve zničených klášterních archivech a knihovnách, co v potu tváře shánějí ve smeti na půdách radnic a jiných domů. Je to podobné, jako kdyby přírodovědec sympatizoval a jevil nepokryté potěšení ze zničených přírodovědeckých sbírek jedinečného významu nebo z vybití zoologických zahrad s jedinečnými exempláři, a to jedině z důvodu, že ty sbírky byly uchovány v klášteřích nebo že ony zahrady byly dílem a majetkem mnichů.

Jiná otázka jest, zdali studium historie inteligenta církvi od cizuje. Mohu totiž být historiografu vděčen za to, co ve svých dějepisných dílech zvěčnil, ale z toho nikterak neplyne, že by musila v mých očích stoupnout i vážnost k národu, jehož byl členem, k náboženství, které vyznával, k životnímu názoru, jehož se držel. Někdy dokonce právě z jeho historie kuji zbraně proti jeho národu, jeho náboženství, jeho životnímu názoru. Antičtí historikové spolu s klasickými literáty všeho druhu, epickými i satirickými básníky, pěstiteli lyriky atd., odhalují našemu zraku všecku ohavnost antických kultů, takže s hnusem tím větším se od antiky odvracíme, čím zevrubněji její historiky studujeme. Nuže, nedopadne církev podobně při studiu historie středověké? Všeobecný názor polovzdělanců odpovídá: „Samozřejmě.“ Uvedeme tedy několik dokladů, že právě zevrubné studium středověkých dějin zjednálo církvi sympatie i u mužů ji vzdálených, a krom toho odkazujeme na některé statí této sbírky, na př. na kapitulu 53 a zvláště 54. Jsou příklady tam uvedené uzpůsobeny, aby od církve a od víry odváděly, či spíše, aby k ní přivedly nebo alespoň jí sympatie zjednaly u těch, kteří doposud plní předsudků na ni okem nepříteli přátelským zírali?

Je-li vědou historie toho neb onoho národa anebo dějiny reformace, nevím, proč by neměla nebo nesměla být k vědám počítána historie církve. Proč se věnovali ti neb oni právě jí? Taž se, proč ten neb onen psal dějiny války sedmileté a ne třicetileté! Neměl-li jiného důvodu, bylo to proto, že ho zajímalo právě toto a ne ono, tedy věc záliby a vkusu; dopřejmež tedy i dějepisům církve, co dopřáváme každému jinému! Je-li přesto někomu proti myslí, že se věnovali právě církevním dějinám, odkazujeme ho k zničeným archivům zrušených klášterů; tam by byl našel pro dějiny politické materiálu víc než dost.

Protože doklady sem spadající byly ode mne uvedeny již jinde, opakuji stručně jen nejn nutnější.

- 131** Zatím co jména klášterních analistů jsou skoro vesměs neznáma - psát kroniku kláštera, kraje a země byl namnoze úřad svěřený určitému mnichu, jako jinému na př. starost o hospodářství, při čemž nikoho nenapadlo, aby své jméno zvěčnil - jsou nám známa jména těch, kteří psali církevních dějin.

Otcem církevního dějepisu jest cesarejský biskup Eusebius, arián.¹ Napsal světové dějiny a církevní dějiny - tyto vedl až do r. 325. Jeho pokračovatelé, Sokrates, Sozomen, Theodoret Syrský pokračovali až do roku 439, Evagrius do r. 594. Tito mužové se důstojně řadí k nejstarším spisovatelům církevním, vystřídavše apologety, kteří věnovali své péro hájení pravdy Kristovy, bludaři a pohany napadené, ve dvou staletích předchozích. - Kolem r. 480 umírá první církevní historik armenský, jménem neznámý (pseudonym Agathangelos), a za sto let po něm první syrský církevní dějepisec Jan z Efesu.

K Eusebiovu dílu podotýkáme, že jest neocenitelné, sdělujíc mnoho z knih nadobro ztracených, a že není pouhou snůškou; pragmatika dějin se v ní prozrazuje na nejednom místě.

- 132.** V západní (latinské) církvi přeložili Eusebiovo dílo do latiny Rufin (pokračoval v něm do r. 395) a Jeronym, jenž je prodloužil do r. 379. Tento svým spisem *De viris illustribus* se stal otcem patrologie. Nejvýznamnější z latinských spisů jest kronika Sulpicia Severa, sedm knih dějin od Orosia, a hlavně Augustinovo dílo *O městě Božím*, velkolepá filosofie dějin, nepřekonaná po celý středověk. Podobné jest dílo Salvianovo *De gubernatione mundi*.
- 133** Starokřesťanský dějepisec Sokrates († kolem r. 440) se řídil těmito směrnicemi: 1. Hledat a povědět ryzí pravdu; 2. kriticky odvažovat prameny; 3. zjišťovat souvislost příčinnou událostí; pragmatika dějin není tudíž vymoženost nejnovější doby, jak se ve školách studiosům namlouvá. Kritické ocenění pramenů se mu vždy nepodařilo, ale tím nebyl vinen nedostatek dobré vůle; co v jeho moci bylo, konal. K jinak smýšlejícím se choval umírněně a tolerantně, jenom o sv. Janu Zlatoústém soudí jednostranně z lásky k Origenovi, jehož si nadmíru vážil a jehož dogmatické nesprávnosti Chrysostom potíral.
- 134** Martin Opavský, kronikář, požíval takové vážnosti, že od jeho dob všichni dějepisci jménem neznámí byli nazýváni Martin: M. Fuldský, M. svatohavelský, M. minorita. Zemřel v Bologni r. 1278 - na cestě z Říma do Hnězda, kde se chystal uvázat se v arcibiskupství! (Jeho historie však před přísnou kritikou neobstojí.)
- 135** Onufrius Panvini, augustinián eremita, odmítl nabízené biskupství, zato přijal místo u vatikánské biblioteky, kde se mohl nerušeně věnovat studiu. Italský humanista Scaliger († 1558) ho nazývá „otcem vši historie“; ovládal

¹ Ve 4. stol. žilo pět biskupů toho jména. Uvedený († kolem r. 340) spolu s Eusebiem Nikomédským († 341, pokřtil na smrtelném loži Konstantina Velikého) a s Eusebiem z Emesy († kolem r. 360) tvoří trojlístek zarytých nepřátel sv. Atanáše, jsouce sami ariáni a odpůrci nicejského vyznání víry. Eusebius ze Samosaty, z počátku semiarián, potom přítel a rádce sv. Basila a horlivý zastánce pravé víry, † kolem r. 380. Eusebius Vercellský, svatý, † 370, vždy rozhodný odpůrce ariánského bludu.

dějiny církevní i politické, krom toho se vyznal výtečně v liturgii, dogmatice, archeologii, mnoho jeho spisů nebylo vůbec vytištěno, některé vyšly po jeho smrti, chystal odpověď na lži Flaciovy a centuriátorů (viz č. 136), ale předčasná smrt mu vyrvala péro z rukou; † r. 1568, 38letý.

- 136** Nový rozmach dosáhla církevní historie v novověku. Baronius, žák sv. Filipa Neri, napsal 12 svazků Dějin církevních, kde samojediný odmaskoval a vyvrátil všechny lži magdeburských centuriátorů, protestantského sboru, jenž spojenými silami za řízení Flaciova falšováním a všemožným lhaním hleděl zostudit katolickou církev. († 1607.)

Historik Vestfálska byl P. Mikuláš Schaten T. J., bystrý badatel a kritická hlava, † 1676.

- 137** Z nových dějepisců uvádíme konvertitu Stolberka, jenž napsal 15svazkové dílo Dějiny náboženství Ježíše Krista v letech 1806-18. Jména Hefele, Denifle, Hergenröther, Kraus, Müller Adam (konvertita † 1829) a zvl. Jan (protestant, sympatisující s katolickou církví, † 1809, 24 svazků Všeobecných dějin, Cesty papežů), jsou známá.

- 138** Barthold Niebuhr, rodem Dán, vstoupil 30letý do pruských služeb r. 1806. volán do ministerstva dal přednost profesuře starověkých dějin na berlínské universitě, jeho Dějiny Říma ho učinily slovutným po celé Evropě. R. 1816 přichází tento věřící protestant jako vyslanec své vlády do Říma, pověřen úkolem, aby urovnal poměr katolické církve k pruskému státu; jeho působením vydal Pius VII. bulu De salute animarum, která po neblahé sekularisaci rozhraničila přesně jednotlivé diecése a vyřešila řadu církevněpolitických problémů. Pro svůj otevřený, pravdivý charakter byl u vysoké vážnosti jak u papeže, tak u jeho státního sekretáře Consalviho; r. 1823 se vrací domů, r. 1825 jest profesorem dějin v Bonnu, † 1831.

- 139** U nás... Kosmas, kněz, Dalimil, kněz. Skladatelé legend, na jejichž vysoký význam jak etický, tak historický poukázal Pekař, kněží, jako v celém křesťanství. V době probuzenské? Balbín, Pešina, Beckovský, Dobner, Dobrovský atd. atd. Autor Starožitností slovanských byl věřící protestant.

Palacký byl věřící protestant, církve katolické si vážil, své děti dal vychovat po katolicku.

Tomek byl věřící katolík, jenž svědomitě plnil náboženské povinnosti.

- 140** Pekař byl sice liberální profesor, ale nebyl atheista a pro svou neúprosnou nestrannost a lásku k pravdě, jež prospěla (především) katolické věci, od peznabohů („husitů“) nenáviděn a smýkán novinami... Nejpokrokovější páni a revue nechtěly o nějakém pokroku v dějepisném bádání ani slyšet, poněvadž silné větrání v naši shnilé a červotočinou lži prolezlé historii odvanulo nejeden šlágr, kterého se využívalo proti církvi! - Profesor Goll, zprvu značně liberální, změnil své smýšlení.

- 141** L. Ranke, největší dějepisec německý, netají se tím, že církev v lásce nikterak nemá; místy, kde se dal příliš ovládnout vžitými předsudky a předpojatostí protestantskou, jest k ní i nespravedlivý - ač opravil, kde se zřejmě o omylu

přesvědčil - a přec ani on neupírá sympatií dílu, které pro lidstvo vykonala. Výroky těchto a jim podobných mužů jsou tím cennější, čím více jest zřejmo, že jsou církvi duchem i srdcem cizí, protože uznání jejích předností jakož i všeho dobra, které lidstvu prokázala, mohlo být u nich vynuceno jen silou zaručených faktů.

- 142** Gfrörer a Hurter studiem papežských dějin přivedeni do katolické církve. Onno Klopp byl studiem politických dějin Německa přiveden k tomu, aby se zřekl luterství. *Viz podrobněji kap. 31. č. 85-87.*

Jan Weiss, universitní profesor ve Štýrském Hradci, autor Světových dějin (Weltgeschichte), byl věřící katolík; poněvadž hledal ryzí pravdu, jsou jeho dějiny skvělou obhajobou katolické církve, ale sám pro své neskrývané přesvědčení byl šikanován.

- 143** Poměr historie k víře v Boha jest podstatně odlišný od věd přírodních. Věřícímu zraku jest sice i v dějinách patrna vyšší moc - prozřetelnost, jež všecko spravuje a řídí; protože však není daleko tak zřejmá jako tvůrčí moudrost v přírodě, může i největší historik zůstat víře cizí. Církvi prokazuje pravá (nikoli falšovaná) věda dějepisná a dějezpytná služby převeliké, jako každá jiná věda, byť docela jiného rázu než vědy přírodní. Avšak historik, jenž objektivně líčí působení církve a křesťanství a jenž snad neskrblí neličenou chválou a uznáním, může zůstat atheistou nebo nekatolíkem, protože při všech objevech o požehnaném působení církve ji může pokládat i nadále za dílo lidské... božský její původ se mu nevztírá s přesvědčivostí 100%! Tak na příklad Maurer, jenž studiem dějin přišel k poznání, že protestantismus není původní církev Kristova, že se mýlil on i jiní ve svých názorech na církev, netajil se se svými neluterskými názory ani s hlubokou úctou vůči Janssenovi, jenž postavil působení reformátorů do světla docela jiného, než v jakém byli protestanté zvyklí je vidat, a přec zůstal a zemřel ve zděděném náboženství. *Viz kap. 31. č. 140.*

Podobně Macaulay. Vůči církvi projevuje sympatie takové, že každého překvapí, o reformaci mluví skoro s antipatií, ba zdá se, že si obral za úkol církev hájit, a činí to s takovou vroucností, že katolík by sotva byl větší schopen (Za pravdou Kristovou 567 nn), a přec byl dalek každé myšlenky na návrat do církve.

- 144** Jan Rossi, historik, právník, filolog, ale všechna tato odvětví zapřáhl do služeb své nejmilejší vědy, archeologie. Proslavil své jméno nesčetnými výkopkami v katakombách, kde objevil pravé vědecké poklady. Epigrafiku (náhrobní nápisy) pohanskou studoval, křesťanskou z katakomb vydal ve dvou svazcích. Mnoho cestoval, udržoval obsáhlou korespondenci s vynikajícími badateli, jeho čistý charakter mu zjednal všude přátele; přes nejlákavější nabídky italské proticírkevní vlády zůstal věren Piu IX. i Lvu XIII.; † 1894, 72letý.

- 145** Sem zařadíme i P. Eckhela T. J., zakladatele pomocné vědy historické, totiž vědecké numismatiky klasického starověku; po zrušení řádu byl ředitelem císařského mincovního kabinetu ve Vídni; † 1798.

Co žádáme od vědy? Nic více a nic jiného leč pravdu. Slovo Lva XIII., vyřčené, když učinil vatikánský archiv všem přístupný, platit bude vždycky: „Církev se nemusí historie bát.“ A nejen historie, žádné vědy se nemusí bát, pokud zůstane vědou, t. j. pokud bude ve službách pravdy a nevstoupí do pokoutních služeb jistých směrů a stran. Mnoho by se ještě dalo mluvit o tom, mnoho dokladů uvést, že pravá věda nás s vírou sbližuje a jen pavěda od ní vzdaluje. Robert Mayer na př. (kap. 36, č. 86) se neskrýval ani svou vírou v Boha a v nesmrtelnost duše, ani se netajil svými sympatiemi k papežství (protestant!), ani nezamlčel, že denně vysílá modlitby k trůnu Nejvyššího.

G) Filologie.

Ostatní vědy nemají ani zdaleka tak velký význam apologetický, jako vědy přírodní. Jednak neplatí o nich slova Písma sv. (knihy Moudrosti kap. 13.), že pozorováním věcí stvořených se člověk může a má povznést k poznání jejich Tvůrce, jednak jistým kruhům tyto vědy méně imponují, jako by práce v archivech a bádání gramatická neb ethnologická byla méně vědecká než práce se zkumavkou nebo logaritmy. Krom toho může zvláště historii pěstovat ateista, aniž by pocítil sebemenšího hnutí duše k Bohu, a je-li dokonce zarytý nepřítel církve, nejen že je s to v sobě potlačit nejslabší stín sympatií vůči církvi a křesťanství, ale povaha předmětu nese s sebou, že při jednostranném pojetí a vylíčení událostí neb osob se v zarytosti ještě utvrdí, nehledě k tomu, že falšování jest zvláště zde snadné... a netrestné! Chci říci „nekontrolovatelné“! Vyrukuje-li nějaký Haeckel se svými podvody, jsou tu jiní, kteří jeho tvrzení nebo „pokusy“ podrobí řádné revisi, a podvodník jest usvědčen. Ale historik? Kdo může za ním běžet do archivu! Kdo může nečitelné rukopisy znova pročítat! Kdo nám zaručí, že leccos, co v archivu našel, nezamlčel nebo snad i nezničil? A pak, jak řečeno, i když jest fakt jistý, může ho pojmout jinak nevěrec a jinak věřící, a podle toho i vylíčit. Jeden jest jist, že papež jednal podle svého svědomí, které mu káže, aby vše konal z lásky ke Kristu a k duším, jiný tvrdí, že jednal z vypočítavosti, z politiky atd. Jak je to dávno, co Flajšhans, přísný mravokárce Hankův jakožto padělatele rukopisů, sám v otázce svatohostýnské se dopustil vědomého falšování, jak mu dr. Neumann dokázal, a to jednak při překladech latinských textů, jednak při uvádění data schválení Balbínova spisu; datum zřetelně vytisknuto na titulním listě, Flajšhans uvedl o rok pozdější, protože jinak by se jeho okázalá stavba zhroutila jako domek z karet. Fr. Hrubému dokázal vědomé falšování Šigut, obhájce bl. Jana Sarkandra. Atd. atd. Nicméně zmíníme se i o zastáncích těchto věd, byť jen stručně, aby naše stať nebyla neúplná.

Co se filologie týče, není náš národ jediný, který co zakladatele svého písemnictví uctívá své první věrozvěsty, kněze a misionáře katolické církve. „Jazykem rodným svaté knihy psali, mateřskou řečí Boží chvály pěli... Přinesli oni Čechům Písmo svaté, abychom vděčně z této studny zlaté života vody stále vážili, rodný svůj jazyk sobě chránili“ před náporom germanisace, kterému jsme jen stěží unikli... protože jsme zahodili dědictví svatých bratří, jak slovanskou

liturgii, což ve své zaslepenosti učinil Svatopluk, tak pravdu Kristovu, což ve své ještě větší zaslepenosti učinili stoupenci Husovi, přijavše s německým luterstvím i německou řeč.

V dějinách filologie se můžeš dočíst, že její počátky sahají hodně dozadu. Humanismus probudil zájem o ni, Erasmus jest nazýván prvním filologem, ale kdo by nepostřehl na první pohled, že jde o filologii klasickou? Bylo sice štěstím, že obcovací řeč učenců i úřední řeč jak církve, tak států byla latina. Tím slabí národové chráněni před ztrátou mateřského jazyka... světské moci bylo lhostejno, jakou „barbarštinou“ sedláci mluví. Polabští Slované byli spíše vyhubeni než poněmčeni. Ale plejme se, kdy začíná vědecká filologie neklasická? Zájem o gotštinu (jest Němcům tím, čím nám staroslovanština) se probouzí po r. 1850, tvůrcové slavistiky jsou Dobrovský a Šafařík, oba po r. 1800, a teprve tou dobou, tedy před necelými 150 lety, zdčíná se pěstovat filologie na nynější široké vědecké basi.

Nuže, v dobách, kdy se nikdo o rodnou řeč národů nezajímal, byli to misionáři, věrozvěsti, hlasatelé kříže, kteří si všímali řeči národů, jimž přinášeli pravdu Kristovu. Ať si bezvěrec řekne, že k tomu byli puzeni praktickou nutností (nelze tedy křesťanství a církve prohlásit za zásadní nepřítelku vědy, kdyžtě svým zřízením nutká k jejímu pěstování?), zhola nic to na faktu nemění aniž to zmenšuje zásluhy věrozvěstů, že byli tvůrci písemnictví všech nekulturních národů, které obrátili k světlu víry Kristovy. Kde kulturu našli, tam ji převzali a nauku Kristovu jí přizpůsobili. Tak u Řeků a Římanů, tak jesuité u Japonců a Číňanů i u Indů, odpírajíce úzkoprsým misionářům jiných řádů, kteří se nedovedli vžít do mentality a zvyklostí cizích národů. Ale tam, kde písma nebylo? Táži se ještě jednou: „Kdo je tvůrcem slovanské spisovné řeči? Kdo tvůrcem slovanského písma (hlaholice)? Kdo tvůrce „německé“ abecedy?“ Na to netřeba odpovídat.

146 Island... Křesťanství přineseno na ostrov koncem 8. století, nejstarší památky písemnictví pocházejí z poloviny 9. stol. Viz kap. 27. č. 23.

147 Irsko... Nejstarší písemnické památky pocházejí od mnichů 8. a 9. století, rozmachu nabyla národní literatura po r. 1100 (pověsti v próze). Irové zůstali katolické víře věrni, pročez byli od Angličanů zotročeni, stali se národem nevolníků, a nevolník nemá kdy literaturu pěstovat. Teprve od r. 1893 (založena Gaelic League) se datuje probuzení odumřelého irského písemnictví. S protestantskou anglickou vládou přišla do země i anglická řeč, čímž keltská irština odsouzena k ponenáhlému vymření. (Kap. 27. č. 22.)

148 První ruská gramatika v západní Evropě (rusko-latinská) pochází od Jiřího Davida T. J. ze Zdikova u Vimperka, Napsal ji pro cizince r. 1690. Bohoslovci východního obřadu byli vzděláváni v Olomouci v koleji T. J.

149 První finská a švédská gramatika pochází též od jesuity (P. Possevin o), jenž jako diplomat dlel na polském, švédském a ruském dvoře (vyslán od papeže.) Týž přeložil do finštiny katechismus Petra Kanisia. (Antonín P. † 1611.)

- 150** Pruská řeč vymřela v 17. století. Které památky se uchovaly? Z r. 1545 dva katechismy, malé náboženské dílko zvané enchiridion od faráře Willa z roku 1561, a jakýsi slovník. Řeč pruská byla příbuzná litevské, poněkud i slovanské.

- 151** Sem by bylo lze vsunout zmínku o péči kněžstva i klášterů o písemnictví vůbec a jejich lásku ke knihám. Nevím, kolik antických eposů, historických děl, řečí atd. by se bylo dochovalo naší generaci, nebýt mnichů, kteří knihy starých autorů pilně a pečlivě opisovali, a knihy jak oko v hlavě chránili. Viz kap. 42.

K středověkým filologům patří františkán Alexander de Ville-dieu, gramatik.

Největší zvelebitel anglické prózy ve stol. 15. byl biskup Pecock, † 1460.

Fr. Faludi T. J. měl obrodný vliv na maďarskou prózu, nazýván maďarským Ciceronem, † 1779.

- 152** Jesuité byli první Evropané, kteří studovali sanskrt (překládali posvátné knihy sanskrtu „vedy“), a čínštinu, překládali do evropských řečí spisy Konfuciovy.

Jindřich Roth T. J. byl podle svědectví indologa Maxe Müllera „dokonalým mistrem sanskrtu“, vydal několik spisů o něm i o učení bramínů, † 1668 u věku 48 let.

Robert Nobili T. J., první evropský znalec sanskrtu, ovládal tuto řeč jakož i tamylštinu tak dokonale, že i bramíni ho pokládali za velkého učenice. Napsal 20 spisů v jejich řeči, apologii křesťanství, katechismy, čtyři svazky o křesťanském náboženství atd.

P. Karel Příkryl T. J. z Prahy, misionář a profesor bohosloví v portugalské kolonii východoindické Goa, napsal v 16. stol. jazykozpytné studie o některých indických nářečích.

Josef Beschi T. J. († 1747), misionář v Indii, vydal první tamylskou gramatiku a slovník, v témže jazyce psal i básně, na př. epos o sv. Josefu, obsahující 3615 strof, nejdokonalejší dílo v tamylské literatuře.

- 153** Sv. František Xaverského provázal po Japonsku bratr laik T. J. Jan Fernandez, obrátil ke Kristu mnoho pohanů, napsal japonskou gramatiku a slovník, † v Japonsku 1567.

Joao Rodriguez T. J., jenž působil 50 let v Japonsku, těšil se nemalé přízni Taykosamově, pozdějšího pronásledovatele křesťanů, vydal portugalsko-japonskou dogmatiku r. 1604 v Nagasaki - nejdůležitější mluvnice jesuitských misionářů; kromě ní i slovník japonsko-portugalský. († 1633)

- 154** Ludvík Buglio T. J., u čínského dvora vysoce vážený pro své všestranné vědomosti, velkomandarin, vydal 20 velkých svazků v čínské řeči, obsahu katechetického, apologetického, asketického, liturgického, přeložil do čínštiny Sumu sv. Tomáše (do češtiny přeložena před r. 1940), † v Pekingu 1682.

Josef Prémare T. J., znalec čínské řeči nadprůměrně výtečný, napsal dílo Notitiae linguae sinicae, vytištěno bylo teprve roku 1832 v Malace

(† 1736 v Macao), odborníky prohlášeno za dílo mistrovské. Psal čínsky, mimo jiné přeložil z čínštiny tragedii Sirotek domu Čao, kterou si Voltaire obral za předlohu své tragédie Orpheline de la Chine.

Jan Maillac T. J. vydával asketické i theologické spisy v čínském jazyce, překlady z čínské literatury, jest první evropský učenec, jenž uvedl do evropské literatury obšírné znalosti čínského písemnictví; † 1748.

Do čínštiny překládal staré Otce církevní i díla jiných evropských učenců P. Parrenin T. J., slohově korigoval a upravil jeho dílo sám císař Kang-hi.

Dominik Parrenin T. J. provázel 20 let čínského císaře Kang-hi na cestách, při sporu mezi Čínou a Ruskem o hranice byl prostředníkem obou mocností, sestavil dvojjazyčný návrh v latinském a mandžurském jazyce, výhodný pro obě strany, čímž zamezena válka. Po smrti císařově vypuklo pronásledování křesťanů, on však směl při dvoru zůstat, a když bouře minula, vyučoval neofyty až do smrti r. 1741 (86letý). V říši středu působil plných 53 let, proslul jako sinolog, překladatel, lexikograf, jeho čínský slovník patří k nejvzácnějším rukopisům moskevské státní knihovny.

Osvícenec Herder: „P. Deguignes T. J. vykonal samojediný tolik, co celá čínská akademie, zprostředkovav evropským učencům znalost čínské řeči, literatury, astronomie, historie, přírodovědy atd. Jesuité byli pokládáni za učené mandariny... Dá se pro evropské misionáře myslit ušlechtilejší jméno? Jestli jejich čistý úmysl národy osvětit, dobro říši nepodřívát, vědami a mravností toto dobro zajistit, na základě pravé lidskosti. Které jméno by mohli důstojněji nosit, který úřad čestněji zastávat než úřad učených křesťanských mandarinů? Labuť, kterou tam nosili jako projev císařské přízně, co čestný odznak na prsou, vzlétla k nebi a péla všem národům země. Kdyby jméno jesuitů bylo ve všem nenáviděno, to, co dobrého bylo skrze ně lidstvu prokázáno, zůstane vždy slavným a bude i potomkům k užítku.“

P. Intorcetta T. J., uvržený r. 1664 s 24 jesuity v Kantoně do žaláře, odebral se r. 1671 do Říma, byv nahrazen jiným členem svého řádu, ale opět se vrátil, mnoho trpěl za pronásledování 1690. Psal čínsky a latinsky - vydal dílo Dějiny čínských misí 1651-1669, jiné dílo o čínské morálce atd.

P. Zottoli T. J. působil od r. 1648 v Číně plných 54 let († 1902), vydal grammatiku čínského jazyka, katechismus v jejich jazyce, pět svazků dějin čínské literatury, dílo, jež klidilo chválu samých čínských učenců, a konečně zanechal v rukopise slovník čínské řeči, rozvržený na 10-12 dílů... smrt mu vyrvala pero dříve, než se vydání dočkal.

K novějším znalcům čínštiny patří Portugalec P. J. Gonzalez T. J., † 1841.

- 155** Jak si pomůže turista a cestovatel na obrovském území celé Brazílie, kde tolik indiánských kmenů, a jako v severní Americe, tak i tam má každý své nářečí? Užívá tak zvané „lingoa general“, obcovacího („spisovného“) jazyka všech brazilských Indiánů - dílo P. Anchiety T. J.!

Zakladatelé indiánského písemnictví a tvůrci jejich písma byli jesuité, misionáři. Jazyk největšího kmene ustanoven za spisovný pro celé území, na př. pro paraquayské redukce atd.

Ant. Ruiz de Montoya T. J. působil přes 20 let v Paraguay, založil 13 redukci

pokřtil mnoho tisíc Indiánů, patří k největším znalcům jihoamerických nářečí, vydal r. 1639 slovník guarani-španělský, který doposud předstižen nebyl, † 1652.

Jos. Brigniel T. J., dlouholetý misionář u jihoamerických Abiponiů, sestavil v jejich řeči gramatiku, slovník, katechismus. († 1770)

Anselm Eckard T. J. působil v brazilských misiích 1753-57, načež vězněn v Portugalsku plných 20 let, tedy až do pádu Pombalova, s tolika jinými zasloužilými spolubratry misionáři. Byl propuštěn na svobodu až po zrušení řádu, odebral se na Bílou Rus, kde byl novicmistrem, † 1809, 85letý. Čtyři roky pobytu v Brazílii mu dostačily, aby napsal několik cenných spisů o zemi a řeči brazilských domorodců.

Eusebius Kino T. J., objevil ústí Rio Grande, vnikl do Kolorada, poznal, že Kalifornie jest poloostrov.

Karel Brasseur de Bourbourg, misionář a ethnograf († 1874), podnikl od r. 1846 mnoho výzkumných cest po Severní a Střední Americe, od r. 1855 se věnoval duchovní správě guatemalských Indiánů, vydal mnoho cestopisných, historických, národopisných spisů o indiánských kmenech a jejich jazycích.

Martin Dobritzhofer T. J., † 1791 jako dvorní kazatel ve Vídni (po zrušení řádu), působil 1749-67 v Paraguay, odkud Pombalem vyhnán, průkopník srovnávacího národopisu, znalec indiánských dialektů, přinesl do Evropy první zprávy o Jižní Americe.

Lazarista Bernard Thiel se věnoval ve válce německo-francouzské r. 1870 raněným německým vojákům v lazaretech, po německém vítězství byl spolu s jesuity r. 1873 vyhnán ze země (kulturní boj... nebyl jediný, který odcházel z vlasti máje prsa dekorována záslužným řádem, zatím co pastoři, kteří místo na frontě seděli za kamny, směli ve vlasti zůstat), odebral se za oceán, r. 1880 jmenován biskupem St. José (Costa Rica), i odtamtud na čas vyhnán jakožto přítel jesuitů. Kromě výchovy kleru se věnoval obrácení Indiánů, vykonal 13 cest do území, kam ještě žádný Evropan se nepustil, vynikl studiem indiánských dialektů, zeměpisec, zřídil ethnografické a přírodovědecké museum; † 1901, 51letý.

- 156** Hervas y Panduro T. J. († 1809) vydal pět svazků *Catalogo de las lenguas* (katalog řeči), ještě plně nevykořisťený! Zjistil existenci malajské a polyneské jazykové rodiny, taktéž, že hebrejšтина, aramština, syrština a arabština tvoří jedinou jazykovou rodinu. W. Humboldtovi dal k dispozici 18 mluvníc amerických jazyků.

- 157** Mladý řád oblátů Neposkvrněného Početí se již proslavil řadou odborných znalců filologie a ethnologie. Totéž nutno říci o mladém řádě Společnosti Slova Božího, jenž vyvíjí za mořem misijní činnost tak rozvětvenou jako málokdo a přitom obohatil národopis o neznámý vědecký materiál ohromného rozsahu i ceny.

- 158** Anglický katolický kněz Vilém Kent († 1935) dovedl číst a psát v 52 jazycích; nebylo jazyka, kterého by nedovedl rozluštit; londýnská policie se často

k němu obrátila, aby přeložil nevysvětlitelný text cizojazyčného dokladu, největší badatelé semitologičtí se ho tážali na radu, vyznal se i v asyrštině.

Kardinál Mezzofanti byl při svém jmenování pozdraven od chovanců Propagandy v 53 řečech, a každému odpovídal v jeho mateřštině.

- 159** Champollion, geniální egyptolog, jenž rozluštil hieroglyfické písmo, byl věřící a zbožný katolík, jenž se nikdy nestyděl za znamení kříže.¹
- 160** V asyriologii vynikli kromě jiných katolických učenců kněží Scheil, Strassmaier T. J., nemluvě o věřících protestantských badatelích.

H) Paběrky.

- 161** Forma dialogu, obvyklá nyní v katechismech, se vyskytuje po prvé ve výkladu Otčenáše a knihy Kazatel ženevského biskupa Salonia. Jeho bratr Veranus se táže, a S. mu odpovídá. - S., syn sv. Eucheria Lyonského, vzdělán Salvianem, jenž mu věnoval své nejlepší dílo De gubernatione mundi, sv. Hilariem z Arles a Vincencem Lerinským; od r. 440 spravuje ženevskou diecési.
- 162** Paschasius Radbertus, jáhen, zvolen kolem r. 844 za opata, ale vida, že správa kláštera ho příliš rozptyluje a absorbuje, vzdává se asi r. 851 hodnosti, aby byl živ jen studiu, † před r. 860.

¹ Chce-li řečník (ve spolcích při konferencích) těchto příkladů užít, musí poukázat na to, že rozluštění hieroglyfů a babylonského klínového písma jest nesporně větší výkon badavého ducha než kterýkoli objev na poli fyziky, než objevení Roentgenových paprsků nebo radia anebo vynález rozhlasu. Na ony objevy a vynálezy stačil obyčejně jediný muž, k odšifrování „klinů“ bylo třeba dlouholeté práce celé řady vynikajících badatelů; od Grotenfelda (r. 1802) až k Delitzschovi uplynulo přes sedm desetiletí! Vyzná-li se řečník kněz poněkud v tomto oboru (z hodin asyriologie za bohoslovných studií), bylo by velmi dobře na tabuli nakreslit několik ukázek. Jak pomalu práce pokračovala, jak mimořádných vědeckých schopností předpokládala a vymáhala, chápe jen ten, kdo se věci zevrubněji obíral.

Při tom nutno poukázat na jednostranný docela pochybený názor, jenž dnes za vědu pokládá pouze vědy přírodní. Nepodceňujeme ani jich význam a krásu, ani vědeckou zdatnost těch, kdož se jimi obírají; ale pamatujme, je-li předmětem přírodních věd neživotná a nerozumná příroda, jest předmětem jiných věd (historie, filologie atd.) člověk a dílo jeho ducha, a ta jsou hodna neméně pozornosti než hmotný svět, který nás obklopuje. Ceteris paribus jest jistě méně namáhavé sedět v laboratoři u zkumavky a pozorovat (konstatovat) reakce než sedět nad nerozluštitelným písmem dávných generací a rekonstruovat život („vzkříšit zemřelé“), který kdysi čile proudil ve zdech velkoměst na Tigridu a Eufratu, jakož i jejich kulturní styky s cizinou, na př. s velejší na Nilu.

Snad se nikdo nebude pozastavovat nad tím, že ve výpočtu věřících učenců jsme docela pominuli filosofii. Důvod jest čistě praktický; moderní filosofie vplula docela do vod racionalismu, a zastánce křesťanské filosofie dob minulých by zvláště naši odpůrci prohlásili spíše za theology než za filosofy. Vědu posvátnou (theologii) jsme pominuli vůbec - účel této stati jest dokázat, že pravá věda neodvádí od Boha a že není rozporu mezi ní a vírou - a to jest samozřejmé, jde-li o bohosloví (a o křesťanskou filosofii).

- 163** Bl. Jakub z Ulmu, bratr laik z řádu sv. Dominika, byl ve zhotovování překrásných sklomaleb nedostižný. († 1491)
- 164** Seneka mluví o otáčivých kasetovaných stropích v hodovních síních... při každém chodu se objevil na stropě jiný obraz.
Leonardo da Vinci (kap. 39, č. 53) nebyl první, jenž sestrojil strojovou figuru. Před ním se toutou myšlenkou obíral již Albert Veliký, jenže neovládaje stránku technickou musil se spokojit pouze s tím, že dal myšlenku, provedení ponecháváje jiným. R. 1738 sestrojil v Paříži Jakub Vaucanson figury, které hrály na flétnu a na jiné hudební nástroje. Fridrich Kraus zhotovil ve Vídni r. 1764 automatického písáře, r. 1810 Jan Kaufmann automatického trubače, a dávno před ním švýcarští hodináři větší divy než hodiny s kukačkou... hodiny s dívkami, které hrály na varhany, písáře, kresliče.
- 165** První parník nezhotovil Fulton, nýbrž Papin, vynálezce „Papinova hrnce“ - a parního stroje, jehož podkladem onen „hrnec“ jest. Chtěje usnadnit lodníkům práci, kterou měli, vlekouce lodi proti proudu Vezery, zhotovil malou paroloď, ale dělníci v Mundenu vytáhli jeho loď na břeh a rozbili ji na padrť; stalo se r. 1707.
- 166** Atanáš Kircher T. J. (kap. 39, č. 37) jest vynálezcem kouzelné svítilny, uvedl v užívání duté zrcadlo Archimedovo, které upadlo nadobro v zapomenutí, vynalezl zvukovou („mluvící“) rouru, jest první, jenž zjistil zjevy hypnotické, vydal první mapu mořských proudů, a krom prací, o nichž učiněna zmínka v kap. 39, též několik spisků z oboru paleontologie.
- 167** Frant. Lana-Terzi T. J. vynalezl secí stroj, vyučovací metodu pro slepce od narození, vydal několik studií krystalografických, r. 1670 dal návrh na sestrojení balonu; opíraje se o vývěvu Guerickem vynalezenou soudil, že by bylo lze se vznést vzhůru pomocí kovových vzduchoprázdných koulí.
- 168** Zle se vyplatil podobný pokus P. Vavř. Gusmao T. J., jenž před Montgolfierem, vynálezcem balonu plněného horkým vzduchem, „vyletěl“ v papírovém baloně, v němž byl vzduch neustále zahříván ohněm, udržovaným dole v gondole. Přísní otcové dominikáni ho zavolali před inkvisici, nazvali jeho podnik dílem ďábelským, a bylo zapotřebí mnohých a dlouholetých proseb jeho řádových spolubratrů, než ho ze žaláře pustili.
- 169** P. Dentrecolles T. J. seznámil Evropu s čínským způsobem výroby porcelánu. Jiní jeho spolubratři přinesli z Číny věc velmi prosaickou a jednoduchou, ale kdysi neobyčejně užitečnou - deštník... Divíme se, že na ten nápad nepřišla učená Evropa za tolik staletí sama.
- 170** Ondřej Pozzo, bratr laik T. J., byl výtečný architekt a malíř; oltáře jím zbudované jsou nejen díla vsutku umělecká, nadto znamenají začátek nové éry ve stavbě oltářů. Nejnádhernější jsou jeho oltáře v chrámech Al Gesù a St. Ignacio v Římě; † 1709.

- 171** Známy český malíř Ignác Raab, narozený v Nechanicích 1715 († na Velehradě 1787, za 14 let po zrušení svého řádu), byl bratr laik T. J. Jeho četnými obrazy jsou naše české kraje skoro posety, a jsou tak typické, že je poznáš na první pohled i mezi tisíci.
Stothard, anglický malíř († 1834), se naučil umění mísit barvy od křídla motýla.
- 172** Berteletti, kněz, vynálezce tromometru, přístroje zjišťujícího záchvěvy půdy, dokázal, že nitro země jest v neustálém chvění.
- 173** Když zhotovil Edison první fonograf, jezdily k němu do Menlo Park zvláštní vlaky; kdekteřý Američan chtěl slyšet „mluvící stroj“. Hned se ustavila společnost pro vyrábění fonografů, akcie byly velmi hledané; za nějakou dobu se z omámení i z nadšení vystonali a nikdo o mluvící stroj nestál.
- 174** Markýz Scipione Maffei, polyhistor, jenž studoval v koleji T. J. a jako bavorský důstojník prodělal celou válku o dědictví španělské, bratr maršálka Alexandra M., vrátil se po válce domů a psal o všem možném, italsky i latinsky: tři knihy proti souboji, proti upalování čarodějnic, o víře v kouzla; proti Concinovi OP. („rigidarum sententiarum celeber fautor“, Alfons Lig.) hájil divadlo, které C. zakazoval a jež M. pozvedl, zpracováv dramata stará a napsav sám nová; odmaskoval řeckého podvodníka, jenž se vydával za řeholníka, napsal čtyři svazky cestopisného a historického díla Verona illustrata jako ovoce svých velkých vědeckých cest; psal proti jansenistickým a pelagiánským bludům, hájil přípustnost přijímání úroků, vydal některé staré církevní Otce, založil italskou literární revui, která do r. 1740 vyšla ve 40 svazcích; jeho veškerá díla obnášejí 21 svazků, a kdož ví, co všechno by bylo z jeho péra na papír ještě vyšlo, kdyby nebyl v 80. roce zemřel (r. 1755).
- 175** Martin Delrio T. J., od Justa Lipsia nazvaný „miraculum sui aevi“, zážrakem své doby, vstoupil do řádu jako místokancléř a generální prokurátor státní rady brabantské v 29. roce, r. 1580, přednášel filosofii, exegesi, morálku na vyšších řádových učilištích v Douai, Lutychu, Štyrském Hradci, Salamance; † 1608 v Lovani.
Řehoř Valentia T. J., se svým žákem Adamem Tannerem největší německý theolog doby potridentské, byl nazván Klimentem VIII. doctor doctorum.
- 176** Frant. de Lugo se vrací z Mexika do vlasti, loď přepadena protestantskými holandskými piráty, ze svého vzácného díla, komentáře k sv. Tomáši, zachránil jen zlomky (De Deo uno, De Deo trino, De angelis). Jeho bratr Jan, jesuita, proti své vůli kardinál; k vydání spisů ho přiměla jen poslušnost, pokorný řeholník nechtěl být světu znám. Největší moralista svého řádu a svého století, mnoho otázek definitivně rozřešil, Alfons Ligo ho nazývá největším bohoslovcem po sv. Tomáši. Benedikt XIV.: „Suarez a Lugo, dvě světla bohosloví.“
- 177** Jan Mabillon, benediktin, po dlouhé nemoci přijímá v 28. roce svatá svěcení, se svatostí života spojoval neobyčejnou učenost, stal se středem maurinů, učené benediktinské kongregace, a třebaže byl vždy slabého zdraví,

bádal neúnavně; byl první, jenž důkladně posvítíl na tupený středověk velkým kritickým dílem *Acta ordinis s. Benedicti* v devíti svazcích foliových; † 1707, 75letý!

- 178** Lev VI., zvaný filosof, východořímský císař, jenž žil ve čtvrtém manželství se souložnicí Zoe - čtvrté bylo podle východního církevního i státního práva neplatné... Z toho rozruch v celé říši a spor s patriarchou Mikulášem; za to ho tento učený a zároveň smyslný despota na trůně sesadil a nahradil Euthymiem. Filosofoval, ale podle vlastní filosofie se řídit nedovedl!
- 179** Josef Kratochvíl, universitní knihovník v Brně, budovatel současné křesťanské české filosofie (novoscholastické); jeho díla cenili i odpůrci.
- 180** Liebig: „Empirie v běžném slova smyslu, totiž bez ideje, vůbec neexistuje.“ Chce říci „bez filosofie, bez logiky, bez úsudku.“ Právem! Smyslové vjemy má i zvíře, vnímá fenomény znakové, sluchové atd., ale tyto fenomény samy nestačí... z nich teprve rozum, opíraje se a řídě se zákony logickými, vyvodí indukci všeobecně platné zákony.
- 181** Goethe sestavil hierarchii badatelů. Docela dole jsou podle něho „prospívající“, prospěch hledající a fedrující... Nejvýše stojí prý „die Umfassenden“, a ti jsou prý v pravém slova smyslu tvůrčí mužové, die Erschaffenden.
- 182** Fr. Thompson: „Církev byla kdysi matkou jak světců, tak umělců, Dantova neméně než Dominikova; nyní však sobě ponechává jen čest svatosti, přenechávajíc umění jiným.“ Do jisté míry má pravdu! Nechybí sice ani nové době katolických umělců; dostačí připomenout velké básníky Pavla Claudela a jeho velikost, Fr. Jamesa a jeho něžnost, Chestersona a jeho duchaplnost, malíře Führicha, Overbecka, školu beuronskou, sochaře Achtermanna († 1884), od něhož pochází oltář Ukřižování v Martinické kapli pražského domu. Ale v tom nutno dát Thompsonovi za pravdu, že v drobnostech se povznášející moc krásna přehlédá. V liturgii... Neblahá renesance, zamilovaná do antiky, nezůstala na liturgické texty bez vlivu; vyloupila z ní překrásné skvosty, jak sekvence a jiné zpěvy, tak nejednu prefaci, nedostižné krásy a poetické ceny hloubkou myšlenek i vzletem, přepracovala podle klasického metra hymny a tím s nich setřela všecku unkci, zjednodušila („zprosačtění“) zpěv, ovšem ne k jeho prospěchu atd. Lidový zpěv někdy též zapomíná na to, že jedním z jeho bezpodmínečných požadavků jest krása, jak to vytkl v letech sedmdesátých minulého století tehdejšímu novému olomouckému kancionálu literární kritik věřící katolík Kosina. Chránová píseň musí býti obsažná a krásná, dvoji neúprosný požadavek, a obého dosáhne jen tehdy, když jejím autorem jest věřící umělec. Věřící - sic jest prostá vši unkce, vyrábí-li písně ke cti nejsv. Panny na objednávku s cigárou v ústech a ne na kolenou ten, kdo zítra na objednávku skládá báseň ke cti Žižkově, byť byl ve veršování mistrem. Umělec - sice jim chybí ušlechtilá forma. Nepodceňujme vliv krásna na srdce každého Adamova syna, zvláště na srdce dítky a dospívající mládeže!
- 183** Albert Wigan d, německý botanik († 1886): „Přeji si, aby na můj náhrobek bylo vytesáno apoštolské vyznání víry a aby při řeči nad mým hrobem

bylo upozorněno na to, že jsem nikdy ani v nejmenším nepochyboval o některém článku křesťanské pravdy, třebaže jsem šel životem vždycky s očima otevřenýma, a že jsem v té víře našel rozřešení všech záhad života a plné uspokojení."

- 184** Robert Boyle, chemik († 1691, zákon Boyle-Mariottův o roztažitelnosti plynů): „Pravý přírodovědec objeví všude prst Boží."

Bedřich Hoffmann, německý lékař († 1742, 82letý): „Kdo pozoruje díla Boží, která vidíme v říši přírody, tak podivuhodná a krásná, tomu jest otevřena cesta k nejzřetelnějšímu poznání Boha a jeho dokonalosti."

Jiří Lichtenberg, německý fyzik († 1799, známý „Lichtenbergovými obrazy"), píše anatomovi Sömmeringovi: „Mne těší, když slyším o zamilovaných anatomech nebo fyziolozích; řezají, rozkládají, pozorují části, rozumují, a nakonec musí nerozkouskovanou mašinu přijmout, jak je (jak ji „příroda" vytvořila), chtějí-li být spokojeni."

O pokroku řekl Heimann: „Kdo stojí za svou dobou trochu pozadu, jest vždycky pořádný chlap." Chce říci: „Kdo nesedne na lep nějaké nejnovější novoty, kdo se neukvapí s úsudkem, kdo podrží trochu konservativního ducha."

- 185** Německé přísloví: „Je gelehrter, desto verkehrter." Jiné diktum: „Obluda učenosti" - o tom, kdo napsal více knih špatných než přečetl dobrých.

Sociolog Gabriel Tarde († 1904) se rozhodl v 16. roce, že „obepluje" (t. j. spolývá) všechny vědy... Mládeži budiž dopřáno, aby se oddávala ilusím!

Napoleon řekl o Voltaireovi a Rousseauovi: „Jejich současníci byli beze sporu malí lidé, kdyžtě nazývají tyto dva velkými."

53. STŘEDOVĚK A VĚDA.

Vím, jaký pocit vzbudí nadpis této kapitoly u většiny ctitelů (nepravím „pěstitelů“) vědy. Poněvadž ve středověku nevycpávali opiče a nehleděli po celý život do pánvičky, abych mluvil slovy Schopenhauerovými, nýbrž pozvedli někdy zrak i ke hvězdám a obírali se vznešenějšími předměty, nebyli muži vědy. Zvláště když se jméno „věda“ namnoze vyhrazuje vědám přírodním. Rozhovořil jsem se o tom jinde (Za pravdou K.), a omezují se jen na několik otázek. Je-li vědou zkoumat útroby hmyzu, je také vědou obírat se člověkem? Po nějakém váhání mi odpovědí: „Ovšemže, vždyť člověk jest nejvyšší druh třídy ssavců, *Homo sapiens*.“ Dobře; ale je-li vědou bádání o výměně látek a jejich vyměšování v lidském těle, má právo na název vědy také obírat se předmětem a cílem vznešenějšího lidského snažení? Po nějakém kolísání dostanu aspoň od některých odpověď kladnou. Dějiny filosofie, dějiny kulturní, dějiny politické, studium předpotopního člověka žijícího s medvědem v jeskyních, studium jazykozpytné, to vše by ještě mohla být věda. Budiž, ale je-li vědou studium sanskrtu, v němž jsou psány posvátné knihy indické, je též vědou studium jazyků, v nichž jest psána svatá kniha křesťanů? Je-li vědou psát komentáře a výklady k Homérovým báčkorkám, jest vědou psát komentáře k bibli? Je-li vědou studium mythologie, tedy zbájených bohů pohanských, jest také vědou křesťanská theologie vůbec a dogmatika zvlášť, obírající se Bohem křesťanským? Je-li vědou historie, jest jí i historie církevní?

Nechťje opakovat všecko, co jsem řekl v uvedené knížce, omezují se na několik poznámek a několik příkladů. Vědy přírodní, pokládané přese všecko změř nejistých teorií a hypotéz, po česku domněnek a dohadů, za vědu par excellence, byly prý ve středověku nadobro pohřbeny, nebo podle úsudku blahovonnějších posuzovatelů zavrhovány, ignorovány, někdy i potírány. Jisto jest, že středověk, upíraje mysl ponejvíce a především k statkům nadpřirozeným, obíral se více nebem než zemí, Bohem více než hmotou, měl větší zájem na filosofii a především na theologii než na vědách přírodních. Nechápete tento „převrácený“ vkus - jsem jist, že za několik staletí nebudou chápat zvrácený vkus lidí 20. stol., jak je mohlo bavit neustálé politisování, u piva, ve vlaku, v novinách, na procházce, v krámech, při koupání, v lékařských čekárnách, všude. Za 200 let by ti řekli: „Dej mi s tím pokoj a neotravuj mě u oběda.“ Ale to jest vedlejší věc, vkus je vkus; když měli ve středověku jiný vkus, je to více méně pochopitelné, a my jim to musíme „odpustit“, jako nám budou muset ve 25. století odpustit vkus náš. Jde jen o to, je-li pravda, že vědy profánní byly ve středověku nadobro ignorovány nebo dokonce zavrhovány jako bezbožnost. Na tu otázku odpoví několik příkladů v této kapitole uvedených. Přitom mějme vždy

na paměti: chce-li kdo správně a rozumně posoudit vzdělání a pokrok žáčka třetí třídy, nebude ho srovnávat s nadějným posluchačem třídy čtvrté, nýbrž s vědeckou úrovní třídy druhé, kterou má za sebou. Chcete-li tedy být spravedliví k středověku, srovnávejte jej s tím, co dostal od starověku, nikoli s rozmachem a pokrokem věd novověkých.

Příklady.

- 1 Místopis jižní Francie zaznamenal lyonský biskup sv. Irenej († 202). Zevrubněji tak učinil kolem r. 500 sv. Řehoř tourský. O obyčejích Anglosasů a Keltů se dovídáme od jejich apoštola sv. Augustina, na britský ostrov od sv. Řehoře Vel. poslaného. Irský mnich Dicuil napsal r. 825 malý Popis světa, v němž podal mnoho důležitých zpráv o severoevropských ostrovech. Jiný Irčan, sv. Kilián, procestoval Durynsko, Vilibrord prošel kraje od francouzských hranic až k Dánsku, Bonifác procestoval Bavorsko, Allemanii, Hessensko, Durynsko, a podle Peschela prokázal geografii výtečné služby. Všichni ve stol. osmém. Porýní procestoval sv. Goar ve stol. 6., nejstarší zeměpis Rakouska začíná životopisem sv. Severina († 482), apoštola oněch podunajských zemí.
- 2 Peschel: „Sv. Ansgar nutno nazvat prvním objevitelem skandinávského severu a severních přímořských zemí. Vlivem jeho apoštolských cest Holštýnskem, Šlesvikem a Jutskem se rozplynula nejasná představa o cimberském Chersonesu, neznámé severní zemi. Od jeho dob vstoupil dánský poloostrov do dějin zeměpisu.“ († 865).
Evangelisace Islandu a tím i známost o něm začíná r. 793 irskými misionáři.
- 3 O národech na Labi, Sprévě a Odře, tedy o Polabkých Slovanech dávno vymřelých, nás poučuje několik misionářů a mnichů nebo kněží kronikářů, z nichž zejména biskup Otto z Bamberka († 1603) podal ve svých dopisech první zeměpisné zprávy o oněch zemích. Kromě něho nás obeznámili s místopisnými a národopisnými poměry oněch krajů učený mnich Nestor z Kyjeva († 1114) a merseburský biskup Dětmar († 1118), jehož osmidílná kronika patří k nejdůležitějším pramenům.
- 4 Ritter: „Z kláštera sv. Havla vyšla nejstarší historie a geografie Švýcarska.“ Týž: „Letopisy kláštera fuldského jsou nejbohatším pramenem dějin a patří zároveň k nejbohatším zdrojům zeměpisného studia středověkého Německa.“ Týž: „Pro poznání horního a středního Podunají má životopis sv. Severina, sepsaný opatem Eugippem, neocenitelný význam, poněvadž osvětluje dobu a poměry, o nichž bychom jinak nic nevěděli.“
- 5 Vilém Rubruck (Ruysbrock), františkán, † kolem r. 1270, pustil se s posláním Ludvíka IX. do Cařihradu a vnikl i do Karakorum k velkému

chanovi, 1253—55. Popis cesty jest „mistrovské dílo středověku“ (Peschel a Richthofen), citované po prvé Rogerem Baconem v *Opus maius*. Prozkoumal tok Donu a zvláště Volhy, o níž měli současníci představy velmi nejasné, a popisuje zvyky Mongolů.

- 6 Jeho předchůdce Jan di Plano Carvini († 1252 jako arcibiskup antivarijský), žák sv. Františka, jako provinciál saské provincie svého řádu poslal své řeholníky i do naší vlasti. Od Inocence IV. vyslán k Tatarům, aby se pokusil o jejich pokřesťanění, vykonal nebezpečnou cestu v letech 1245—47, dostal se na dvůr velkého chana blízko Karakorum. Jeho cestopis seznamuje Evropu s věcmi neznámými a jim skoro neuvěřitelnými.

- 7 O třetím členu velké rodiny sv. Františka, Janu de Monte Corvino, viz kap. 24, č. 1. Zemřel r. 1328 v Pekingu, jsa v nemalé vážnosti u vládce Timura.

O čtvrtém členu téže řeholní rodiny, Odorikovi Pordenone, viz tamtéž. Touha po spáse duší ho vedla na Sumatru, Jávu, Borneo, do Číny. Líčí krásu a starobylou slávu orientálních měst, popisuje perské pouště, vypočítává rostlinné a nerostné bohatství zemí, které navštívil, seznamuje nás se zvyky domorodého obyvatelstva, nezapomíná popsat čínské loděnice. Kdo by netušil předem, že jeho zprávy budou Evropanům připadat jako pohádkové? První popis Sundských ostrovů! Yule, nejlepší znatel středověké geografie asijské: „Odorik jest první evropský cestovatel, od něhož se dovídáme mnoho zajímavosti o Číně.“ Cordier: „Jako cestovatel obrací na sebe pozornost učenců, dobyl si vynikající místo mezi cestovateli středověku.“

Pátý františkán Jan Marignoli († asi 1359) se pustil do Číny přes poušť Gobi a popsal svou cestu jako jmenování čtyři předchůdci a jako jeho následovníci z téhož řádu, Ignacius, Alfara a Lucarelli, jenž napsal velmi cenné dílo *Cesta do Indie*. (Tyto příklady vzaty z knihy Vilhumovy Hrdinové vědy a víry.)

- 8 Že vajíčka bource morušového i semeno tohoto stromu přinesli do Cařihradu z Číny dva mnichové v dutých holích za císaře Justiniána (nebo již před ním), jsme se učili na obecné škole. Bavlnu pěstovali ve Španělsku ve stol. 8., brzo potom se dostala do Itálie přes Sicílii.

- 9 Notker Balbulus († 912) jest zakladatelem proslulé hudební školy ve Sv. Havlu. Škála tónů pochází od Guido z Arezza r. 1214, který jest zároveň vynálezce cimbálu a heptachordu, nástroje, z něhož později vzniklo piano. Varhany se vyskytují po prvé v Itálii v 8. stol., zvony vidíme po prvé v Nole za sv. Pavlina, tamějšího biskupa, kolem r. 400.

- 10 Vědychtivost mládeže... Sv. Anselm jako student zapomněl mnohdy na pokrm i na spánek; v 15. roce uprchl z domu, poněvadž mu otec zabraňoval vstup do kláštera, kde jedině se mohl vědě a studiu věnovat. Z Itálie prchá bez prostředků přes Alpy do Anglie, v Bec se stává po letech opatem, a když ho Vilém II. jmenoval primasem Anglie a arcibiskupem v Canterbury, jen s lítostí opouštěl milou celu, kde se mohl studiu nerušeně věnovat.

Vědychtiví studenti se nebáli pustit se na proslulá učeliště do mohamedánského Španělska a posluchali arabské učitele neméně pozorně než profesory benediktiny doma. Jeden z těchto studentů, Gerbert, pozdější papež Silvestr II., přinesl odtamtud arabské cifry, čímž položen základ k rozmachu matematiky a příbuzných exaktních věd.

- 11** Katolický filosof J. Z y b u r a v U. S. A. se před lety obrátil k vynikajícím vědcům, badatelům a filosofům, jaký postoj zaujímají ke scholastice. Protestant R. Blake z Washingtonu: „Středověká filosofie je s to poskytnout leccos cenného k řešení moderních filosofických problémů; scholastická nauka o podstatě, příčině, universalích, pravdě, vědění, bludu atd. přichází dnes vždy více k platnosti.“ Protikatolický filosof Frid. E c k s t e i n z Vídně: „Při bedlivějším zkoumání se ukáže, že celá řada scholastických prvků se ve filosofii udržela dodnes a že se staly nejdůležitějšími základními pojmy našeho nynějšího vědeckého žití a myšlení.“ Richard B i e: „Co naše rozdrolené, duševně bez oddechu činné človecenstvo na scholastice vábí, jest její systém jako takový, totiž pevnost dogmatické tradice, vyšší sjednocení rozumu s požehnáním víry.“ Toho se nedostane nikdy filosofii křesťanství vzdálené!

- 12** Dvě světla středověké přírodovědy, Albert Veliký, universitní profesor, biskup, světec a učitel církevní, dominikán, a Roger Baco, prostý mnich řádu sv. Františka. O obou pojednáno v uvedené knize Za pravdou Kristovou. Zde jen několik poznámek.

Albert Veliký... Jeho sebrané spisy tvoří malou knihovnu, 21 svazků foliových nebo 38 svazků kvartových. Vydat je ve formátě nyní obvyklém, tvořily by serii stosvazkovou. Pro obsáhlou svého vědění nazýván Doctor universalis, v moderní češtině polyhistor. Vzbuzoval obdiv současníků, pro nadprůměrnou znalost věd přírodních ho nevědomci pokládali za čaroděje. O astronomii jednají jeho díla De caelo et mundo, Speculum astronomicum; rostlinopis obohatil dílem De vegetabilibus libri VII; říše živočišná neušla jeho bádavému pozorovatelskému zraku, stejně jako mechanika a fyzika. Uvedené dílo botanické spolu s částí díla Historia naturalis (všeobecná přírodověda) vydali protestanté Meyer a Jessen v Berlíně. Největší úžas vzbuzuje ještě dnes jeho nerostopisné a chemické dílo De rebus metallicis et mineralibus, kde sděluje chemické poučky dotud neznámé o vlastnostech sloučenin a j.

Že se obíral zejména bohoslovím a filosofií, nebudete snad knězi, biskupovi a mnichu zazlívati, jako nezazlíváte Franklinovi, že nechal vědy nadobro, aby se věnoval politice a prospěl tak vlasti. Jeho zásluha nemalá záleží v tom, že uvedl do křesťanské filosofie středověké Aristotela, největšího hellenského učence, jenž ze všech, kdož pravdu hledali, se jí nejvíce přiblížil, i v poznání věcí božských. Kde nemůže s Aristotelem souhlasit, opouští ho, buduje sám a klidně mu jeho nedostatky a omyly vytýká. Jest dalek toho, aby přisahal in verba magistri, jak nepřátelé s posměchem scholastice vytýkají. Znalost autorů křesťanských i mimokřesťanských jest u něho neuvěřitelná. Nejen že zná kdekterého ze svatých Otců, chtěl se seznámit i s názory arabských a židovských filosofů, Alkendi, Alfarabi, Algazela, Abubacera, Ávicenny, Áverroesa, jenž byl u racionalistických studentů a filosofů středověkých v módě, Isáka

Israeli, Mojžíše Majmonida. Nejsa hebrejštiny ani arabštiny znalý dal si jejich spisy přeložit. Obdivuhodno, že vystihl smysl a mínění těchto filosofů docela správně, ač odkázán jen na překlady. Jeho dílo *Summa de creaturis* jedná v prvním díle o hmotě, nebeských tělesech a andělich, druhý díl jest antropologie. Jeho *Summa Theologica* má se sv. Tomášem společné to, že jest jeho posledním dílem a že zůstala nedokončená. Taktéž má se svým největším a nejmilejším žákem, jehož o několik let přežil, společné, že jeho význam tkví v provedení důkazu: „Pravdy sv. víry nejen rozumu neodporují, ale jsou s přirozeným poznáním v naprosté shodě, tím pochopitelnější, čím více rozum filosofii tříben, čím jasnější jsou abstraktní pojmy příčinnosti, cíle, podstaty, přirozenosti atd.“ († 1280 v Kolíně nad Rýnem, 87letý.)

Rogerus Baco, jako profesor ozdobil Oxford neméně než Albert Paříž, jako on byl obléhán vědychtivými posluchači zblízka i zdáli, třebaže nemusil jako jeho kolega na Sorbonně přednášet pod širým nebem. Úzkoprsí představení ho pronásledovali pro jeho náklonnost k vědám přírodním, ale papež Kliment IV., jemuž poslal své nejproslulejší přírodovědecké dílo *Opus maius*, za kterým následovalo *Opus minus* a *Opus tertium*, byl jeho příznivcem a ochráncem. Sotva že zavřel oči, vypuklo pronásledování nanovo, 10 let strádal v klášterním vězení. Předběhl své vrstevníky o mnoho staletí. Neměl prostředků ani přístrojů, dal jenom myšlenky, které zůstaly nepoužity. Mluví o železnici, parolodi, střelném prachu, magnetismu, lomu světla, odrazu světla, dutém zrcadle, brýlích, drobnohledě, dalekohledě... možno jej tedy pokládat za vynálezce těchto přístrojů. Upozorňuje na chybu juliánského kalendáře, první postřehl, že rok narození Páně byl od Dionysia Exigua špatně vypočten atd. Učí experimentální fysice, prohlašuje pokus za jedinou metodu této vědy. Viz Za pravdou K. str. 400. Největší fysik a empirik středověku. († 1294 v Oxfordě asi 80letý; nazýván *Doctor mirabilis*, učitel podivuhodný.)

- 13 Albert Vel. vyslovil po prvé slovo „věčný sníh“. Do té doby mysliili, že Alpy jsou pokryty sklenným ledovým koláčem nebo že jsou obrovský krystal nebo že ledový pancíř jest krystalisující produkt oblaků.
- 14 Digby nazývá *disputace* čestným bojem mužů, kteří nehledali sebe, nýbrž pravdu. Vědění sv. Tomáše nazval Jan XXII. zázrakem. Žasneme sami, když se zahloubáme do jeho spisů; o věcech, které se netýkají bohosloví, najdeme u něho „moderní názory“, t. j. pojímal věci tak hluboce, že moderní věda jeho vývody potvrdila. Úvahou přišel na leccos, co pozdější věda objevila pokusy nebo nabyta zkušeností. Viz jeho názor o vesmíru (ptolemejském systému) Za pravdou Kr. 371⁶! Nebo slyšme tento výrok: „Někteří soudí, že dravci před pádem člověka byli krotcí a nepožírali zvířat. Tento náhled jest nesprávný, neboť přirozenost zvířat se pádem člověka nezměnila, a z organisace dravců plyne jasně, že jsou odkázáni na stravu masitou.“ Za 300 let potom někteří protestantští bohoslovci zastávali názor sv. Tomášem zamítnutý!
- 15 Vilém de Auvergne (nazýván též V. de Paris) byl předchůdce Alberta Vel. v tom, že patřil k prvním, kteří užili Aristotelovy filosofie k systematickému vybudování křesťanských zjevených pravd sv. víry. Profesor filosofie

a theologie a pak biskup v Paříži, † 1248. „Perla kněžstva, ozdoba kleru“, polyhistor. Jeho šestisvazkové dílo De Universo (1-3: de U. materiali; 4-6: de U. spirituali) jest imposantní pokus o filosofickobohoslovné zdůvodnění křesťanského názoru životního.

- 16 Vincenc Beauvais, polyhistor, zjistil kolem r. 1300, že vnějšími vlivy jsou horstva nivellována (vodou, větráním atd. se drobí a materiál odnášen, případně odplaven.) Chlad na horách vysvětloval řidkostí vzduchu.
- 17 Bedřich Hardenberg (pseudonym Novalis † 1801) praví: „Dnes mají všelijaké představy o filosofii. Jeden myslí, že se musí přizpůsobit vládnoucím mravům, situaci, náboženství; druhý jest názoru, že nesmí mít nic společného s poesíí; třetí soudí, že nesmí být srozumitelná prostému lidu, nýbrž mít svou vlastní řeč; čtvrtý tvrdí, že nesmí mít náboženství; tak si ji každý obleče, jak chce, mnohý mění svou filosofii jako čeleď, a nakonec pokládá za nejlepší nemít žádnou.“
- 18 Leibnitz nařiká na to, že mnozí „noví“, t. j. protestanté, mají politováníhodný nepřekonatelný odpor k učení katolické církve. „Moudří by měli být obhájcí staré katolické filosofie proti teorii nových metafysiků, kteří si dětinsky tropí posměch z největších a nejslavnějších mužů.“
- 19 Středověk neutloukal filosofii, ale nepěstoval výhradně jenom ji, jak někteří tvrdí. Vzpomeňme, že řecká luza nazývala sedm řeckých filosofů básníky (snílky, fantasy), protože jejich slovům nerozuměli a tedy nepochopili. Ostatně dnes není o mnoho lépe. Locke prohlašován za člověka rozumového, protože mluví suše, Malenbranche za fantastu, protože rád užívá obrazů a mluví tedy živě. Bonald je však názoru, že pravý opak jest pravda! (Bonald kap. 54, č. 83. Jeho syn Ludvík, kardinál, jako otec horlivý bojovník za práva církve a katolických zásad, odpůrce protináboženského zákona školského z r. 1847, † 1870.)
- 20 Mnichové vyučovali zdarma, docházeli ze škol klášterních do jiných; když vzal školství do rukou stát (hodně pozdě), musili žáci za vyučování platit. (U nás jsme to tak necítili, poněvadž snad nikde na světě nebylo možno chudým tak „lacino“ vystudovat jako u nás; ale jinde je tomu jinak! Ve Francii vysoké školné... chudý nemůže na studie ani pomyslit!) Papež Alexander III. píše francouzským biskupům: „Věda nemá být prodávána (starořeční sofisté a římsí učitelé), nýbrž každému zdarma nabízena.“ Proto zakázal brát za učení peníze.
- 21 Nedávno vyšla kniha Vinařova o pěstitelích vědy lékařské. Jak vypadaly medicínské fakulty středověké, jak se jí obírali mnichové, poví zájemci ne jeden milý obrázek v uvedeném dílku.
- 22 Světové dějiny začaly být pěstovány a byly možné jen v křesťanství. Pohanům chybělo vědomí, že člověčenstvo tvoří jednotu, proto se ve starověku shledáváme všude jen s dějinami vlastního národa. Universální vědec Herodot byl zeměpisec, nikoli historik.

- 23** K n i h y... Dnes vychrlí rotačky tiskovin denně na miliony. Ale když se musily psát!... Nedivno, že byly vzácným kořením! A přec i tehdy byly mnohé klášterní knihovny přístupny studentům, hlavně chudobným, jichž byla většina. Šlechtičtí synové nešli na studie; z těch se rekrutovali rytíři a pod.! Při půjčování knih byli mnichové na výsost opatrní. Kardinál Bessarion, jenž zřídil knihovnu u sv. Marka (kap. 36. č. 91.), žádal od každého za vypůjčenou knihu co zálohu dvojnásobnou cenu knihy. Synoda v Pise r. 1212: „Půjčování knih patří k největším skutkům milosrdenství.“ V některých klášterech byl trest exkomunikace na ty, kdo z knihovny některý svazek zašantročili.
- 24** D i o n y s i u s H a l i k a r n a s k ý, dějepisec prvního stol. před K., líčí nádhernu Říma: „Záleží zvláště ve třech věcech: v ulicích, vodovodech, imposantních stokách.“ Odysseus u Faiaků žasl nad přístavištěm, opevněním, tržnicemi. To je též „poesie“ moderních velkoměst, ledaže se k tomu ještě přidají opery, bursy, paláce. Středověk pokládal za chloubu svých měst katedrály... dnes zkameněliny, trosky bývalé velikosti a slávy toho, co kdysi bylo a již není. Janov, Florencie a nejvíce snad Benátky... Slečinky se svými ctiteli večer se procházející před dožecím palácem... Jen minulost mluví z těch větrajících paláců a z obrazáren, za vstupné ukazovaných. Pouze Řím činí výjimku... „věčné město“, proto patří i přítomnosti.
- 25** P a v i i zdobilo 525 věží a věžiček. Koncem 18. stol. byla jedna zbořena... stála totiž na špici a domácí se báli, že by jim mohla spadnout na hlavu. Pak teprve shledáno, že byla tak pevně a dovedně postavena, že by byla vydržela ještě celá staletí.
V L o n d ý n ě bylo snadno rozeznat (nevím, zda ještě dnes) staré katolické město od nového protestantského docela snadno: staré město mělo spoustu věží a věžiček, nové má kasárenské činžáky.
- 26** Středověké h r a d y vynikají architektonickou krásou a poetickým vkusem, mají prostorné ubikace, zvoucí k sebranosti a odloučenosti od světa.
D n e š n í u m ě n í srovnáno se středověkým jest karikatura nebo šablona. Kdysi i klášterní pečete byly umělecké dílo, a to i v malých kláštěrech.
- 27** V době humanismu nastal radikální ú p a d e k zbožnosti a víry, patrný i v chrámové hudbě. V kostelích se začaly provádět theatrální hudební kompozice profánního rázu, jejich skladatelé nebyli mnichové jako dříve, nýbrž světští „mistři“, nemající ani stopy zbožnosti nebo živé víry; proto jejich skladby neprocítěné, beze všeho posvěcení; pod rouškou brilantního („imposantního“) provedení se vloudila do chrámové hudby frivolita, bombastický rámus, řev trub atd.
- 28** V y n á l e z ů, které se rozešly do světa z tichých zdí klášterů, jest více, než se obyčejně ví. Viz *Za pravdou Kristovou* kap. 20. Mnichu Kassiodorovi se přičítá vynález h o d i n (ř 505), ale zdá se, že jen zdokonalil dosavadní, stejně jako později Gerbert (Silvestr II.). Mnich Guido di Arezzo vynalezl 1124 n o t o v ý k l í č a stupnici (škálu), čímž dal základ k harmonii, jakož i h e p t a c h o r d, předchůdce piana. První s k l o m a l b a byla dílem mnichů v Tergen-

see kolem r. 1000, jméno vynálezce neznámo! Brejle upravil ve 13. stol. řeholník Alexander Spina, podstatné jich zdokonalení bylo učiněno teprve ve stol. 19. (komplikované brejle). Jáhen Flavio Gioja kolem r. 1300 zhotovil kompas, opíraje se o výzkumy Alberta Vel.; opat Wallinfort pořídil r. 1316 první astronomické hodiny, ovšem značně nedokonalé, když je porovnáme s dnešními. Řezenský biskup Regiomontanus († 1476) zhotovil mnoho mechanických přístrojů. První plynové světlo hořelo v jesuitském anglickém klášteře r. 1794, návrh k sestrojení balonu dal jesuita Lana (150 let před Montgolfierem r. 1670), první pokus s ním učinil jiný řeholník Gusmao r. 1720 před králem v Lisaboně.

- 29** Zvon, vážný, někdy melancholický, někdy jásavý zvon, plnicí duši posvátnou náladou a nesoucí ji na křídlech svých zvuků k výšinám, jest vynález a symbol katolického středověku (jeho rodiště Nola v Kampánii). Vířící rámusící buben, bezmyšlenkovitá hudba, jest vynález Turků. Proč mají protestanté tak instinktivní odpor ke zvonům?

V arhany darované od Konstantina Kopronyma Pippinovi r. 757 byly věnovány chrámu v Compiègne... Jejich konstrukce je tajemstvím, nemožno ji napodobit.

- 30** V katedrále písánské hlásal (hlásá?) nápis, že Buschetto vynalezl jakýsi stroj, jímž prý deseti dívkám bylo možno zvednout břímě, kterým by nebylo pohnulo tisíc koní. Snad hodně upřílišněné, nicméně doklad, co pravdy na tom, že nebylo podnikavosti a vynalézavosti!

- 31** Brkové pero, vynalezené v klášterních školách v 7. neb 8. stol., nahradilo dřívější rákosové, které dřelo papír (pergamen) a bylo příliš hrubé; měkké brkové trvalo beze změny až do 19. stol.; můj profesor ještě ho užíval.

První tužku, jak se dá čekat, vidíme též v rukou mnichů. K linkování se užívalo tuhy; protože však špinila prsty, přišli na myšlenku vložit ji do dutého dřeva. Tak se stalo kolem r. 1200, a změna či pokrok nastal teprve r. 1794, kdy místo tuhy se začalo užívat směsí různé tvrdosti.

- 32** Brejle z křišťálového skla se objevují krátce před r. 1200 v Benátkách; zákon z r. 1300 zakazuje nahrazovat křišťál sklem obyčejným; r. 1574 posílá saský kurfirst pro brejle do Benátek, stály ho tisíc marek. Zprvu to byla jediná čočka, kterou držel čtoucí nad písmem; tomuto nepohodlí čelili tak a onak, až po různých úpravách spojili dvě čočky a upevnili na očích. Kdy se začaly nosit brejle „pro parádu“, aby dodaly studiosovi vzhledu učence, není mi známo.

- 33** Vlámská sukna byla světoznámá, Benátčané je dopravovali do nejzazšího Orientu již ve 12. století. Francouzům a Italům se podařilo konkurovat se severem teprve, když zlepšili tkanivo, k čemuž nedošlo tak brzo!

- 34** První veřejné hodiny se objevily v pařížských ulicích (náměstích) r. 1370.

První skleněné okno viděla západní Evropa v katedrále, zbudované franckým králem Gilbertem r. 548.

První průplav spojoval Ticino s Milánem r. 1177.

Matematická znaménka (+, —) se vyskytují po prvé v rukopise z r. 1480, znaménko pro dělení (:) zavedl Leibnitz, pro násobení (×) se objevilo r. 1631.

Vynálezce dvojího účetnictví jest františkán Lukáš Paccioli. Týž vydal pojednání o vedení obchodních knih a položil základ k pěstování algebry, dotud v Evropě neznámé.

Kamenouhelný průmysl pěstovali anglosaští mnichové ve století 9.

Pravidelná zaznamenávání atmosférických změn se provádělo v Itálii dávno před Kolumbem, v Německu zavedeno od norimberského kněze Wernera r. 1513.

- 35 Leonardo da Vinci zanechal 13 foliantů přírodovědeckých spisů; studoval ptačí let, chtěl sestrojiti aero, vynalezl padák a mnoho jiných nástrojů, poznal, že oko jest camera obscura; perpetuum mobile prohlásil za fysickou nemožnost. Vynalezl vodní mlýny a různé vodní stroje. Průplavní splavy jsou původu italského.
- 36 „Ve středověku nebylo podnikavosti... přílišná zbožnost odvádí ducha od světských zájmů.“ (Macchiavelli.) Tedy středověk zanedbával na př. obchod? Což Benátky, Pisa, Janov? Za dob Chlodvíkových se pouštěli frančí kupci až do Syrie, což byl při tehdejších nedokonalých dopravních prostředcích daleko větší výkon než dnes cesta na Špicberky nebo do Austrálie! Za Karolingů vzkvétal obchod na Středozezemním moři, v 9. stol. vynikly zvláště Marseille a Lyon, dopravovaly cín až z Cornwallisu po Loire do Burgundska, koření a kadidlo z Orientu po Rhôně a Rýnu do Německa; ve 14. stol. obchodoval Rouen s Afrikou atd.
- 37 Podnikavost... tak zvanou Teufelsbrücke přes dravou Sill postavil ve 12. stol. na rozkaz einsiedelského opata Gerona prostý mnich téhož konventu... Jméno mostu pochází odtud, že stavba byla neobyčejně smělá... tehdy!
- 38 Dubois: „Morimondští cisterciáci dovedli vysokými lesy dubovými a bukovými chránit viničné kraje před drsnými větry. Revoluce lesy zničila, a nejen, že vinice vzaly za své, nýbrž učiněny nemožnými v mnohých vesničkách, kde předtím vinařství kvetlo,“ a lid pochopitelně ochuzen. (Z Morimondu přišli cisterciáci na Velehrad.)
- 39 Digby se zmiňuje o nejmenovaném francouzském ministru, pravděpodobně současném, jenž bořil nádherné historické památky, učiniv zadost svému „porozumění“ pro dějinné skvosty tím, že je dal napřed ofotografovat! Těm, kteří plácí pro snáře Koniášem spálené!
- 40 První vidličky se objevily koncem 15. stol., předtím se jedlo jako v Orientě, pokrmy se braly rukou. Francouzský Karel V. (1337-80) měl šest vidliček a budil jimi všeobecný úžas! Filosof skeptik Montaigne ještě r. 1592 raději užíval prstů a pošpinil při každém jídle 8-10 ubrusů, kterými se prsty utíraly; bál se snad jako jiní ďábelského vlivu... mysli na pekelné vidle! V novověku!

- 41** Pražský orloj jest dílo středověké. Mistr Hanuš jej zhotovil za Vladislava II. kolem r. 1490. Pražská universita byla za tehdejších husitských dob v hlubokém úpadku; fakulta právnická, lékařská a bohoslovecká neměla posluchačů ani profesorů, jen fakulta svobodných umění (filosofická) jevila známky života, ale jen matematika a astronomie. Orloj ukazoval 24 hodin, oznamoval hodiny, dny, měsíce, roky i přestupné, východ a západ slunce i měsíce, označoval i ubývání měsíce, zatmění slunce i měsíce, běh oběžnic, zlaté číslo, měsíční i sluneční kruh, všechny svátky celého roku. Při bití hodin defilovaly před zrakem diváka figury 12 apoštolů, smrt přitom chrastila kosou a přesýpacími hodinami, kokrhání kohouta, symbolu bdělosti, zakončilo hodinu. Po smrti umělce se hodiny zastavily, výtečný mechanik P. Jan Klein T. J. se nabídl r. 1760, že stroj spraví, ale městské radě se nechtělo hradit výlohy, teprve o půlnoci 1. ledna 1866 zase začaly jít. Jen Olomouc a Strassburk měly podobné dílo.
- 42** První ponorku, ovšem jen model, zhotovil 1480 Ital Valturio; měla tvar doutníku, byla poháněna dvěma lopatkovými koly. Skutečnou loď v náležitých rozměrech zhotovil v katolické Anglii Debbel r. 1510, byla opatřena 12 vesly a podle současných zpráv prý vydržela v Temži pod vodou plout 2 hodiny.
- 43** Připojujeme ještě několik vynálezů kněží, mnichů a katolicky smýšlejících mužů novověku. Gerhard Mercator (latinisované jméno Kremer), reformátor kartografie, původce Mercatorova průmětu, jehož se užívá dodnes zvláště při námořních mapách (ř 1594), upozornil na sebe mapou Palestiny a globy, jichž se zachovalo 12; od kardinála Granvelly doporučen Karlu V., pro něhož zhotovil několik globů. Jeho životní dílo Atlas (po prvé užito tohoto slova), s mapovými sítěmi matematicky přesnými, jest epochální. Krom toho vynikl i v technice; pro knihtiskařství má význam jeho vynález kursivy ... tedy nejen vědec, nýbrž i umělec.
- 44** Rtuťový teploměr měl ve své pracovně již 50 let před Fahrenheitem P. Boilau r. 1659; první stříkačka se objevila v cisterciáckých klášteřích (rozumí se, že vynálezce neznámý); první varhany zhotovil benediktin Budos v nepatrném klášteře svého řádu; vynález „řeči“ pro hluchoněmé se připisuje abbému l'Eppée, ale prý již před ním učil ubohé „mluvit“ španělský mnich Pedro de Ponce, takže Eppée buď jen zdokonalil, anebo, což jest pravděpodobnější, pracovali oba nezávisle na sobě. První anatomii zřídil würzburgský biskup Bedřich Schönborn, první narkosu provedl Milosrdný bratr Celestin Opitz v Rakousku r. 1847, první školka stromová pochází od Alberta Vel., objevitele arsenu a cínu; chemii k účelům hygienickým užil po prvé benediktin Blažej Valentini.
- 45** Jesuita František Grimaldi konal po prvé pokusy s interferencí světla, objevil inflexi světla, čímž se stal předchůdcem Fresnelovým a Frauenhoferovým, svým dílem o světle dal podklad Newtonové optické nauce (ř 1663 v Bologni, matematik a fysik).

- 46** Kapucín Schyrle de Rheita užil po prvé v y p o u k l ý c h č o č e k k sestrogení d a l e k o h l e d u, vynalezl divadelní kukátko.¹ Kněží: Caselli vynalezl p a n t e l e g r a f, Leurochon pojednává r. 1626 o síle páry a praktického užití p a r n í c h m o t o r ů, za 50 let po něm Hautefeuille pokračoval v jeho pracích a mluvil o stroji, který by mohl být pohybován rozpínavostí páry. (Jeho pojednáním přiveden kalvínek Papin k vynálezu Papinova hrnce, „otce parního kotle“.)
- 47** Arcibiskup Spalatro de Dominis první správně vysvětlil d u h u, Jan Fourier, jenž byl v noviciátě benediktinském, ale pak volil povolání ve světě, jest původce matematické t e o r i e t e p l a, vysušil močály u Lyonu (ř 1830).
- 48** C a m e r a o b s c u r a jest vynález Itala (Jan della Porta; týž založil první vědeckou společnost v 16. stol.), k o u z e l n á s v í t i l n a (laterna magica) vynalezena jesuitou A t a n á š e m K i r c h e r e m (ř 1680), polyhistorem, jenž psal o magnetismu, optice, koptickém jazyce, Číně, vulkanismu atd. Katoličtí Portugalci měli a s t r o l a b i u m, Petr Nuněz (Nonius), portugalský matematik, učitel pozdějšího krále Jindřicha, vynalezl k v a d r a n t, předchůdce sextantu, objevil loxodromy, důležité pro mořskou plavbu, dal podnět k sestrogení n o n i a. Mnich Pigafetta, průvodce Magellanův, sděluje, že na lodích měli p l a v b o m ě r.
- 49** První parník velkých rozměrů zhotovil Robert Fulton, ale již katolický Španěl Blasco de Garay sestrojil v barcelonském přístavě loď poháněnou parou, a předvedl ji Karlu V. i jeho dvoru r. 1543. Za hodinu urazila $1\frac{1}{2}$ ($4\frac{1}{2}$?) km. Jeho vynálezu však nebylo použito.
P a r n í s t r o j vynalezl r. 1663 katolický markýz Worcester, tedy sto let před Wattem (Za pravdou K. 369³).
První l é t a j í c í stroje zhotovili kněží Moiiiger, Desterges a Oliver z Malmesburg.
- 50** L o d n í š r o u b nevynalezl Angličan Smith, nýbrž r. 1826, několik let před ním, katolický Čech, Chrudiman Josef Ressel, jenž svou důvěřivostí se dal o patent připravit (Francouzy a Angličany). Studie mu umožnil katolický kněz P. Kora; kromě šroubu jest původcem i jiných cenných vynálezů.
- 51** B l e s k o s v o d... Abbé Nollet dal myšlenku (v přednáškách!), abbé Mazeas konal pokusy, u nás je konal premonstrát Prokop Diviš a sestrojil před svou farní budovou první bleskosvod r. 1754, tedy šest let před Franklinem, ale sedláci mu jej rozbili a tím mu znechutili další práce. Protestantští pastoři se bránili proti zavedení, že prý porušuje rovnováhu živlů; bostonští kazatelé nazývali Franklinův vynález výmyslem ďáblovým, jenž má za účel zabránit, aby nebe nemohlo provádět svůj hněv na hříšnicích. - Tehdy řada kněží proslula bádáním zjevů atmosférické elektřiny: Paulinas, Barter, Benand Berthelon, Poncelet atd.

¹ Za vynálezce drobnohledu se pokládají bratři Jan a Zachariáš Jansenové, optikové v Middelburku (1590), ale již před nimi vynalezl prý Galileo tento přístroj a daroval jej prý polskému králi.

- 52** Facile est inhaerere inventis... snadno jest zdokonalovat vynálezy; ale dát první podnět, dát myšlenku! V mechanice (hydrostatice, hydraulice, hydrodynamice) proslul Leonardo da Vinci, Galileo a jeho škola; Toricelli, Viviani, Borelli, kněží Gassendi a Mersenne. Mnohé z jejich pokusů jsou klasické, takže pozdějším již mnoho nezbylo. Premonstrát Mariotte konal pokusy pneumatické, na př. pokus s těžkou mincí a lehkým přímek ve vzduchoprázdném prostoru!
- 53** První přírodovědecké sbírky, první botanické zahrady, první vědecké společnosti vznikly v katolické Itálii. První museum nerostů a zkamenělin měl Vatikán, jeho příkladu následovaly italské university. Botanickou zahradu zřídila Pisa 1543, Padua 1545, Florencie 1556, Bologna a Řím 1568, švédská Upsala, holandský Amsterdam a anglický Oxford teprve 1675-1700. První noviny po našem způsobu měly Benátky 1562, první tiskařský lis se objevil v opatství westminsterském 1477, v Americe zaveden mexickým arcibiskupem Zummaragou 1540, první kniha v Americe vyšla byl španělský a aztecký katechismus. Vodní (hydraulický) lis vynalezl Pascal, rodiště artéské studnice jest Modena, odkud ji přinesl astronom Cassini do Francie, kde po prvé vrtána v hrabství Artois (odtud jméno).
- 54** Před lety poslalo ministerstvo školství do odborné textilní školy v Rýmařově kus roucha, v kterém odpočíval Karel IV., aby zhotovili podobné. Mistři se k němu posadili, a nevěděli si rady. Látka z nejjemnějšího hedvábí, osnova z 10.000 hedvábných vláken červených a 2.000 žlutých, tkanivo z červených, stříbrných a zlatých nitek, na 1 qcm připadalo 218 vláken osnovy a 70 vláken „útku“ (tkaniva). Látka vydržela půl tisíciletí - naši předkové pracovali ručně, neměli technických vymožeností našeho století!
- 55** Brambory přinesli do Španěl z Quita katoličtí misionáři, nikoli W. Raleigh r. 1586, neboť toho roku o nich mluví botanik Karel d' Ecluse jako o známých. Ze Španěl, kde už dlouhá léta pěstovány, přineseny r. 1588 do Itálie a odtamtud do Vlámka.

54. STŘEDOVĚK - DOBA VÍRY.

Tato kapitola, stejně jako jiné předchozí, má jen nepřímý vztah k našemu tematu. Neobsahuje články víry ani zjevené slovo Boží, jakožto takové; jejím cílem jest ukázat, že víra nebrzdí pokrok ve vědách a umění ani podnikavost neb zájem o svět vůkol nás, pokud tento zájem sám není brzdou nebo překážkou práci o vlastní spáse. Vybráno několik dokladů ze středověku, doby víry, jež prohlašován za typický doklad zpátečnictví církve, barbarství a zatemnělosti křesťanské Evropy. Na některých uvedených příkladech vidět, že tu a tam stál středověk daleko výše než my. Stačí jen povážít, jak nedokonalá byla tehdejší technika, komunikační prostředky atd. Jindřich Plavec, Kolumbus, Vasco de Gama patřili veskrze středověku, nejinak než Koperník, Gutenberg a jiní. Jejich objevy a vynálezy jsou tudíž dílo a vlastnictví doby víry! Jiné příklady ukazují, že smýšlení a mravy „barbarského“ středověku byly kolikráte daleko jemnější a ušlechtilější než mravy dneška.

K radě, kterou jsme dali v úvodě k první části, připojujeme: kazatel nechť pozorně přečte příklady této kapitoly, a poznačí si na okraji, ke kterému tematu chce ten neb onen doklad vzít on: láska, charita, živá víra, dobrý příklad atd. Soudím, že bez těchto poznámek by tato kapitola zůstala nepovšimnuta - kdo by hledal pro kazatelnou příklady ve stati „středověk“? Některých lze ovšem užít jako kontrastu v themech o nevěře, bezbožnosti, mrtvé víře.

Příklady.

- 1** Synoda remešská v 8. stol., tourská a arleská v 9. stol., vydávají nařízení, aby po latinské homilii (kázání) byla táž opakována v „řeči románské nebo teutonické“ (po francouzsku nebo německu), aby lid „slovu Božímu rozuměl“. Tedy 700-800 let před Husem a Lutherem!
- 2** Elsaský mnich Otfrid píše v řeči lidu; chce svou básní Evangelienharmonie potlačit pohanské světské zpěvy. „Každý národ zpívá chvály Boží ve svém jazyce; proč by měli Frankové zůstat pozadu? Tolik námahy věnujeme cizím řečem, a vlastní zanedbáváme!“ Podobně mluví Notker, slavný skladatel latinských sekvencí v klášteře svatohavelském.
- 3** Dnes si mohou jen zámožní dopřát uměleckých požitků; ve středověku bylo jinak; neexistovaly dnešní koncerty, musea a pod., zato při bohoslužbách se rozvinula nádhera co největší (zpěv atd.), nehledě k nádherné stavbě domů, a to bylo přístupno i chudým, bez vstupného!

- 4 Honba byla namnoze povolena každému bez rozdílu, jen určité části lesa si páni vyhradili. Ani vysoká zvěř nebyla vyňata. Dochovalo se nám na př. ustanovení hraběte Bois z r. 1298. Ve dne v noci směl každý v jeho lesích honit.¹
- 5 Zahrady velkých pánů bývaly přístupny všem! Vila Nazaret v kraji Pan-silippo vítala vstupujícího nápisem: „Buď šťasten (vítán)! Není tu drsného hlídače, nebude na tě štěkat pes!“
- 6 Karel Vel. na zprávu o úmrtí arcibiskupa kolínského se vydal ihned na cestu, aby řídil volbu. Zastavil se cestou na mši svaté, a při obětování podle tehdejšího zvyku podává knězi obětní dar - zlatý lovecký roh, jež měl na krku. Kněz, neznaje císaře, odmítl jeho dar a po skončení nejsvětější oběti mu řekl: „Vezměte si to zpět, zde není zvykem přijímatí takové dary.“ „Já ale chci, abyste jej přijal.“ „Nikoli; ale vidím, že jste myslivec; chcete-li mi tedy udělat potěšení, pošlete mi kůži prvního jelena, kterého zastřelíte, abych si mohl svázat brevíř; své zlato si však ponechte.“ V Kolíně se nemohli při volbě shodnout - císař ustanovil arcibiskupem onoho kněze, jehož láska k chudobě mu tak imponovala.
- 7 Walter Scott: „Styk šlechticů s venkovským lidem ve Vendée byl velmi srdečný a přátelský. V neděle a svátky večer přišla selská mládež do zámeckého dvora k pobavení, pánova rodina bývala často přítomna.
Anglický historik Palgrave praví: „Král, kněz a voják ve své tvrdosti spojoval s pojmem lid nízkou ideu.“ Vezmi do rukou díla pocházející od světel středověké theologie! Uvedené příklady tě viní ze lži! - Muratori: „Ve středověku nebylo těžko najít geniálního muže prvního řádu.“
- 8 Jak smýšlela církev o rovnosti člověka, jsou dokladem nejen mužové života svatého, kteří propouštěli otroky a dávali nevolníkům svobodu, ale někdy i takoví, kteří měli k svatosti daleko, byli však proniknuti duchem a smýšlením církve. Ludvík X., zvaný le Hutin (Rýpal, Hádavý), pravnuke Ludvíka svatého, oddaný rozkošnictví. V dekretu, jímž zrušil nevolnictví r. 1315, praví: „Protože podle přirozeného práva se člověk narodil svobodný, ale jistými zvyky v našem království odedávna zavedenými se stal nevolníkem, což se nám nelíbí, ustanovujeme z ohledu na to, že naše říše se jmenuje říší Franků (t. j. svobodných) a z touhy po tom, aby se tak nejmenovala nadarmo: v celém království budiž nevolnictví zrušeno, a všichni, kteří se nevolníky narodili anebo sňatkem nebo jinak se jimi stali, nechať za slušných podmínek dostanou svobodu.“ Podotýkáme k okázalému volání jistých lidí (dnes prý je všeobecná emancipace a osvobození člověka), že svoboda jako každá věc na světě není cíl, nýbrž prostředek, a záleží vše na tom, jak se ho užívá; platí to o každém prostředku! Není divoch svobodný? Chtěli bychom s ním měnit? Nevolník nebyl otrok, jeho stav byl přechodem od pohanského otroctví k svobodě... více

¹ Tak sděluje Digby v Ages of faith. Grupp naproti tomu v Kulturních dějinách tvrdí, že honba bylo právo, které páni proti sedlákům si vždy chránili a vyhrazovali. Zvěře všeho druhu bylo tolik, že jedna vlčí kůže stála 10 pfeníků (haléřků), liščí jeden pfeník.

církev pro něho tehdy učinit nemohla! Nevolník byl chráněn svým pánem proti násilí a bezpráví mocných, a byl na tom lépe, než dnes mnohý „svobodný“ člověk z lidu.

- 9 Demokracie byla v době víry větší než dnes. Nebylo sice myslitelné, aby se služebná dívka šatila jako pami - snad z důvodu, že na to má. Ale po jiné stránce bylo lépe. Bard, potulný pěvec, obveseloval svou lyrou knížete i sedláka, ba i chudého, jak sděluje Bougouine v básni „O mladém knížeti, jenž dobyt země dobrého jména.“ Jan Bouchet se ve svých naučných listech obrací ke všem stavům, od krále až k nejchudší chatrči. Jméno „panoše“ příslušelo každému obyvateli hradu, jenž nebyl rytířem, jak čeledínu, tak knížecímu synu, jenž - mimochodem podotčeno - byl povinen obsluhovat otce u stolu a konat jakoukoli práci. Sv. Bonaventura pracoval v kuchyni, když mu přinesli kardinálský klobouk. „Pověste jej na hřebík, až budu s umýváním hotov.“
- 10 V každodenním styku se mnohdy největší mužové šatili stejně jako prostí, takže by je nebyl rozeznal. Tak sděluje na př. Chrysostom o svatě Olympii a legenda o Parsivalovi. Tedy pravý opak dneška: tehdy se zámožní k chudým snižovali, dnes se chce chudá služebná šatem své pamí vyrovnat.
- 11 Ve středověku poznali někde šlechtice podle toho, že k cizím se choval laskavě, k chudým vlídně, k svým sloužícím zdvořile. „Není stavu, jenž by byl šťastnější a pro spásu duše vhodnější než služebnost; má mnoho příležitostí k dobrému, málo ke zlému.“
- 12 Kardinál Cibo míval k svým sloužícím promluvy, jednal s nimi, jak by to jeho synové byli. Karel V. francouzský vida některého ze svých služebníků na cestě hříchu, snažil se vší mocí jej přivést na cestu pravou, napomínáním, vlídností v duchu lásky. Někteří sloužící zemřeli v pověsti svatosti, některým se cti oltáře i dostalo. (Sv. Zita, Notburga, bl. Herluka atd.) Gobet, služebník, nazývaný „svatý Ludvík“, napsal prostým slohem pro lidi svého stavu naučení, proniknuté duchem pravé zbožnosti.
- 13 Petrarka oplakává smrt „svého rybáře“, jenž mu vzdělával pole v jeho samotě, nic nikdy neodcizil, byl pečliv na svěřené knihy po celá tři léta jeho nepřítomnosti, takže našel vše v nejlepším pořádku, tak jak to zanechal, jenž mu byl vždy věren a s nímž 15 let žil.
Lebeuf popisuje náhrobek, jež jeden pán pořídil svému služebníkovi.
- 14 Někteří sloužící se stali historicky významnými neb aspoň známými osobami; vzpomeňme na služebníka anglického krále Richarda Lví srdce, který svého zajatého a uvězněného pána hledal po celém Německu, až ho v Porýní objevil!
- 15 Egidius Colona sděluje, že někteří šlechtici pracují více než jejich zaměstnanci. Týž: „Služebník dává pánu práci, pán jemu dobrý příklad a poučení.“
- 16 Královna Blanka nepokládala pod svou důstojnost ujmout se hospodského, když pařížští universitní studenti nechtěli platit útraty za pitku, spoléhající se na své výsady, které jim nadřizovaly po každé stránce.

- 17** Středověký rytíř se dnes obyčejně líčí nesprávně, totiž jen stinné stránky, které vidět na šlechticích a vojácích za všech dob, nikoli však jasné stránky, které z oněch kruhů zmizely, když církev katolická pozbyla vlivu na veřejný život. Na hradech bývali denně přítomni mši sv., denně se četl úryvek náboženské knihy, někdy se četlo i při stole jako v klášteřích, večer se pěly žalmy, v noci se vstávalo a šlo se do zámecké kaple na pobožnost. Na některých hradech bývala t. zv. františkánská světnice, připravená pro řeholníka misionáře, syna chudého světce z Assisi, kdyby na hrad zavítal - byl vítaným hostem! Rádi slyšeli slovo Boží, očistili duši... Rytíř věřící vyjadřoval své smýšlení veršem: „Jsme, císaři, tvými vojíny, více však služebníky Božími. Tobě vojenskou službu co povinnost, Bohu, což větší jest, nevinnost.“ Nechyběly samozřejmě ani světské zábavy; byli též suroví a loupeživí rytíři, na jejichž hradech vypadal život ovšem jinak.
- 18** Rytíř si vážil ctností nepřítele. Při smrti Du Guesclina (Francouze!) byl v Anglii smutek. K nepříteli byl rytíř velkomyslný. Uchována nám řada jmen šlechticů a dobročinných rytířů. Ekdicius sytil za hladu 4000 chudých, Vekcius nazýván mnichem v rytířském brnění, vévoda Robert Normanský byl „slavný vítězstvími a milosrdenstvím“, statečný Obizo v Brescii kolem r. 1180 porážel stromy a nosil dříví chudým, Lucian Doria v Janově prodal stříbrné náčiní, aby pomohl chudině, o bl. Hugonovi z Grammontu se vypravuje, že nikdy nikomu neublížil, vojevůdce František Sforza z Florencie zjednal Itálii mír a pak lidumilně vládl; Vilém Embriako, vůdce Janovanů při křížové výpravě, vystoupil první na zdi Cesareje, z kořisti si ponechal pouze smaragdový pohár z chrámu Šalomounova a věnoval jej doma katedrále sv. Vavřince. Někteří neděli co neděli vykonali malou pout.
- 19** Rytířská čest byla mnohdy přemrštěna. V železo oděné řády u Hennegau (v Belgii) se raději daly od sedláků porazit klacky a kosami, než by se byly chopily meče proti lidem, kteří neměli válečných zbraní.
- 20** Bayard, rytíř nepřátelského krále, dostal od paní, u níž v Brescii po dobytí města bydlil, při loučení 500 dukátů; rozdal je ženským klášterům, které byly při dobývání poškozeny. Loučila se s ním se slzami... ne jediný případ!
- 21** Biskup Aymon de Chiffé postavil v Grenoblu asyl pro chudé pocestné r. 1394, aby „byl přístavem, kde by aspoň na několik okamžiků zakusili trochu pokoje v bouřích osudu“. V takových útulnách vítaly poutníka ve dvoře obrazy svatých a symboly míru.
- 22** Rytířské romány líčí v nejkrásnějších barvách zdvořilost svých hrdinů; rytíři i panošové byli stejně zdvořilí, a to i k nepříteli. Pravá, nikoli pokrytecká zevnější zdvořilost... tak to vymáhala rytířská čest. Přitom bývali rytíři skromní, ne jako bláznivý Don Quijote, karikatura rytíře. V románech nejlepší a nejstatečnější rytíř ani slova o svých statečných činech, ba ani o svém původu. Rozumí se, že máme na zřeteli elitu rytířstva, nikoli surové nebo dokonce loupežné. Bayard, rytíř bez hany a bázně, patří k nim. V románě Gyron le Courtois čteme: „Cizím rytířům se posmívat jest velká surovost.“ Nejen rytířům, každému cizímu!

- 23** Ze stol. 14. se nám uchoval doklad, jak jeden zedník za nezdvořilé slovo musil uraženému zaplatit pokutu - tehdy 10 haléřů, při čemž mu nebylo tak do smíchu jako při dnešní valutě nám.
- 24** Templáři přijímali jen bezúhonné muže, nedbajíce ani přimluvy královské. Jejich poslušnost byla přísná, jedno jejich heslo: „Dát život za bratry.“ Byla k nim taková důvěra, že i králové a šlechtici uschovávali své poklady v jejich domech. V Anglii a ve Francii byli strážci státního pokladu. Řád byl bohatý, ale dával hojně almužny. Třikrát v týdnu dostal každý, kdo přišel ke klášterní bráně. Pro své bohatství byli nenáviděni od zadlužených vládců, a to byla příčina, proč Filip IV. dal upálit jejich velmistra Molé, vlákav ho prohnáně do pasti (pozval jej na svůj dvůr jako hosta, a tam ho zajal, dav jej obvinít z kacířství a z hříchů nečistých, starce 90letého mučil atd.). Synoda mohučská (Německo), ravenanská (Itálie), salamanská (Španělsko) je prohlásily za nevinné r. 1310; taktéž všichni biskupové němečtí, španělští, dánští, angličtí, skotští, irští, italští krom jednoho, francouzští krom tří. Lid byl přesvědčen o jejich nevině, ale veřejné mínění bylo tak dlouho zpracováváno, až se sympatie od nich odvrátily. Z historiků současné a bezprostředně následující doby byli jen tři náhledu, že jsou vinni, ostatní je hájili. Komisaři vyslaní od papeže vyslýchali členy po celém Německu, Španělsku, Anglii (tam byli T. též pronásledováni, ale ne tak krutě jako ve Francii), a vyšetřování nezjistilo žádnou vinu. Učený opat benediktinský Jan Trithemius († 1516): „Tuto věc nutno svěřit soudu Božímu.“ Portugalský král si nepřivlastnil statky zrušeného řádu, nýbrž věnoval je nově založenému rytířskému řádu, zvanému Kristovým (1317, král Dionysius). Požehnání a blahobyt, jehož Portugalsko pak dlouhá staletí zakoušelo, zdá se být ovocem této šlechetnosti. V jiných zemích měly statky připadnout Johani-tům, ale namnoze je pobrali vládci, zvláště Filip, jenž však přesto stále vězel v dluzích a do roka stál před věčným soudcem. Dominikánský generální inkvi-sitor francouzský, jenž velmistra a členy z kacířství a nečistoty obžaloval, jednal pod nátlakem královým, jsa jeho pouhým nástrojem.
- 25** Středověk byl dalek slova Miltonova („Člověk jest narozen ke vzpouře“) i smýšlení, které projevil Heinsius: „Svoboda se stává velkou ve zbraních; žíví se nikoli mlékem, nýbrž krví.“ Mohučská synoda r. 847 stanovila: „Kdokoli zosnuje vzpouru proti vrchnosti, budiž vyloučen z církve, buďsi on kdokoli, protože brojí proti nejdražšímu statku věřících na zemi, totiž proti pokoji.“
- 26** Ve středověku bylo výjimkou, aby klidil úspěchy jakožto lidový řečník ten, kdo demagogicky rozešťval lid a ničil pokoj. Husů nebylo mnoho! Přirozenost byla vždycky křehká a nakloněna k zlému, a že i tehdy bylo mnoho zločinců a že neřesti nevymřely, víme dobře i my. Zlo však nebylo zbožňováno, porušenost lidské přirozenosti nebyla uvedena ve filosofický systém, nepravost byla cosi osobního, šla do tmy a nebyla autorisována. Slovo „hřích jest krásný“ nebo „zdrženlivost jest nemožná“ bychom ve středověké literatuře marně hledali. Jeden doklad: i tehdy byly ubohé dívky, které si hříchem vydělávaly chléb; ale byly si vědomy své mravní bídy, a třebaže v kostele nesměly mezi ostatní, nevyhýbaly se mu, zůstaly vzadu v lavici jim vyhrazené, a našel-li se

šlechtný dobroděj, který založil dům pro kajícnice toho druhu, mohl býti jist, že bude brzo plný.

- 27** Co se středověku vytýká jako slabost, totiž úcta a respektování duchovní autority, je důkaz a doklad, že tehdy idea stála výše než materiální moc.

V životopise Gerbertově (Silvestra II.) píše Hock: „Místo zastaralého pojmu všeobecné vůle (vox populi vox Dei) ovládá idea povinnosti a věrnosti.“

- 28** Balduin Lucemburský, zvolený za arcibiskupa trevírského, byl vítán jako anděl s nebe. Nablízku loupežných hradů postavil několik hradů svých, aby lupiče držel v šachu; tři zbořil, mnichům a snad i jiným bezbranným skýtal za vpádu nepřátel útočiště na svých hradech.

- 29** S nevolníky, patřícími k území klášterů, se jednalo velmi otcovsky. O středověké charitě by se dalo napsat obšírné pojednání. Tedy kromě stínů, a to velmi temných stínů, na př. utiskování poddaných jistými pány atd., vykazují středověké kulturní dějiny přemnohý zlatý list. Nepopíráme stínů, nechať jsou ale i odpůrci aspoň tak loyální a nemluví paušálně o barbarství a tmě!

- 30** V říši císařů bylo stejně jako v Helladě daleko a daleko více otroků než svobodných. Zasludou církve a tudíž věcíího středověku přecházely tyto ohromné masy zotročených ve třídu nevolníků, jejichž postavení, třebaže ne docela rovno svobodným, bylo nepoměrně snesitelnější než někdejších římských otroků. Na př. robota... Obyčejně pracovali na panských statcích tři dny v týdnu, lidumilnější páni se spokojili s dvěma dny. Zvláště církevní vrchnost robotu vší silou na svých statcích zmírňovala, a sousední světští páni volky nevolky musili následovat jejího příkladu. V jižním Německu před luterstvím a u nás před husitstvím byla robota celkem nevelmi tíživá. Kdo robotoval tři dny týdně, odváděl nadto ročně dva šilinky, kdo robotoval méně, byl povinen větší dávkou, a naopak. Za Karolingů byly soudy povinny přijímat žaloby nevolníků proti pánům.

Rozumí se, že nebyli páni všude tak lidumilní, jak právě řečeno. Arcibiskup remešský Hinkmar píše Ludvíku Němci: „Správcové velkostatků utiskují sedláky, hromadí hory pokladů a přitom zatěžují duši horami hříchů.“ Opat clugny-acký Petr Ctihodný si stěžuje: „Každému jest známo, jak světští páni týrají své nevolníky obojího pohlaví. Nespokojují se s jejich službami; někde dvakrát třikrát za rok se zmocní veškerého jejich majetku. Ale ještě smutnější jest, že obchodují s dušemi, které Kristus svou krví vykoupil, a za peníze je prodávají...“

- 31** Feudální zřízení... Římští císařové ustanovovali k doзору nad porobenými národy (barbary) domorodce, kterým dali zámek nebo jiné bydliště v okruhu jejich pravomoci; to jest začátek léna (jméno gentleman - man, gentilis - odtud!). Baron, keltické jméno „důstojný, mocný“. Feudum od fides, věrnost.

Mezi vasalem a pánem byly tytéž právní závazky. Vasal pozbyl léna, když nepřispěchal pánu na pomoc, a pán pozbyl lénních práv, když nechránil vasala. Vojenská povinnost nebyla všeobecná.

Prodat panství s pozemky a lidmi (mit Land und Leut) neznamenalo otroctví; neexistuje něco podobného i dnes? Sloužící řeknou: „Pán nás prodal,“ když prodá hospodářství a tím spolu s nemovitými objekty přejde do moci nového pána i čeleď. Rozdíl je ten, že dnes může čeleď odejít, tehdy nemohl („vázan ke hroudě“).

32 Sir John Fortescue sděluje, že angličtí sedláci za Jindřicha VI. byli bohatí; vodu pili jen z pokání, na stole měli ryby a maso, šat z jemné vlny, zásobní plné atd. Jak docela jinak bylo za protestantské vlády r. 1540!

33 Z listu sv. Petra Ctihodného (Clugny) k sv. Bernardu jest zřejmo, že sedláci v Burgundsku měli lepší stůl než mnichové bohatého kláštera clygnyackého; tito byli řeholí vázání k zdržlivosti od masa, častým postům újmy atd.

34 Nejeden rytíř na svém hrdém hradě žil chudobněji než nevolník sedlák pod hradem dole. „Osel má služebníka, který ho provází, já nemám nikoho“, stěžuje si jeden zchudlý rytíř. Sedlák někdy se domohl dvora i zámku sousedního rytíře, jindy zbohatl jinak, svého syna dal na hrad, kde se stal po čase rytířem, a zchudlý pán byl rád, že má aspoň jakéhosi průvodčího!

35 Kolem r. 1300 byl jeden zadlužený rytíř rád, když on nebo jeho syn dostal dceru bohatého sedláka, která mu přinesla věnem 10 krav a malé stádo ovcí a vepřů. Jiný zase udělal dobrý obchod, když jeho neť si vzal bohatý rolnický synek. Sedláci při vši dřině aspoň nezakoušeli hladu!

36 Jan Salisbury a jiní bohoslovci se ujímali nevolníků. „Nižší vrstvy jsou nejčetnější a nejdůležitější část obyvatelstva (národa), menšina musí povolit většině!“ Jakub Vitry: „Velcí (tedy vrchnost) se musí činit u malých (t. j. u poddaných) oblíbenými, nikoli nenáviděnými; nízkými se nesmí pohrdat.“ Grupp v Kulturních dějinách středověku sděluje o jistém biskupu, že připomínal pánům: „Nejen podřízení jsou povinni zachovat věrnost představeným, nýbrž i tito oněm.“

O Guesclínovi praví elegie, že chudí v něm pozbyli ochránce.

37 Okolnost, že někdy sedláci přerostli pánům přes hlavu, nesvědčí nikterak tomu, že by byli všude na tom tak příliš zle, a omlouvá jistou bezohlednost pánů, řídících se zásadou: „Servi si non timent, tument.“ (Otroci, kteří se nebojí, bývají nadutí.) Někde nutili sedláci i faráře, aby pásli obecní dobytek a spolu s nimi opravoval silnice a ploty. Jenom hospodský býval osvobozen. U rytíře Jörga z Ehingenu si stěžují sedláci, aby jim dal jiného faráře, načež farář odpovídá, aby mu dal jiné sedláky.

38 „Když štolá, meč a pluh svou povinnost svědomitě plní, pak je blaze žít na této zemi.“ „Práce sedláků jest užitečnější než turnaje a sloužit paním.“

Grupp o bohatém sedláku (Helmbrechtovi), jaké dává naučení synu: „Chop se pluhu, sestup do hrobu se ctí jako já. Nikdy jsem nezakusil nenávisti nebo závisti. Jako rytíř bys zakoušel hlad, spával tvrdě na zemi, snášel mnohé nepohodlí, rozeným šlechticům bys byl na posměch, sedláci by tě ne-

náviděli. Raději pij vodu než bys kupoval víno za lup; raději jez kaši u své matky, než bys dal hospodskému uloupenou krávu za kuře nebo koně za husu." Jenže syn si nedal říci, dal se do služeb rytířských, stal se panošem, a zakusil, jak se na něm otcova předpověď splnila. Jeho zásadou bylo: „Knechtschaft, Weg zur Herrschaft."

39 Flanderský hrabě *Balduin* byl velmi přísný na válečníky, kteří olupovali lid nebo mu byli jinak na obtíž. Jednou přistoupí k němu stařena se žalobou, že jí byla ukradena kráva. Hrabě se právě ubíral k nešporám. „Počkej, až po nešporách." Zdráhala se, dal jí tedy v zástavu plášť, aby byla jista, že se jí dostane práva. Král protestant za války sedmileté odepsal vinaři, jenž chtěl odškodněnou za škodu, způsobenou ruským vpádem: „Proč také ne odškodněnou za škodu, kterou utrpěl při potopě světa? Tenkrát jeho sklepy byly také pod vodou!" (Fridrich II. pruský.)

40 Hrabě *Spannheim* hostil denně u stolu 30 chudých na smír za duši svého otce, jenž při honech, které byly jeho jediným potěšením, poškozoval majetek poddaných sedláků. (R. 1454, v době, kdy už byla církev tolik zesvětačilá.)

41 Církev mírnila osud otroků, jak mohla. Zakazovala nelidské týrání, zabítí otroka pokládáno za vraždu, otrokyně chráněny před zneužíváním. Ochranou a prostředkem k ponenáhlému odstranění otroctví byla i vysoká cena. Zatím co v severním Německu a ve Skandinavii, daleko od středu křesťanstva, stál otrok jednu marku, platilo se za něj v Itálii 30-50 dukátů, ve stol. 15. až 80 dukátů, ve Francii 200-400 franků, ve stol. 15. až 650 franků, takže pán dopadl výhodněji, když si najal dělníka svobodného... roční mzda nebyla tak vysoká, jako cena otroka, nehledě k tomu, že otrok rozuměl práci jen domácí, nehodil se k orbě a řemeslům.

42 Synoda masonská zakázala r. 585 soudcům rozhodnout něco v záležitostech vdov a sirotek, dokud se neporadí s biskupem, poněvadž jest moci svého úřadu jejich ochránce („defensor natus"); nebyl-li přítomen, bylo nutno se poradit s kněžími.

Císař Fridrich II. se musil hájit, t. j. odpovídat před papežem r. 1239, že chrání lichváře a brání biskupům je trestat.

43 Karel Veliký posílá biskupa *Theodulfa* orleánského r. 789, aby visitoval a reformoval provincii narbonnskou. Po návratu napsal ve verších (distichu) dílko „*Paraenesis ad iudices*" (Povzbuzení soudcům), projev křesťanské lásky plný lidumilnosti. Mimo jiné jest úvahy hoden verš: „*Qui timet, huic vires, qui furit, adde metum.*" (Povzbuď toho, kdo se bojí, zstraš toho, kdo se vzpouzí.) Dnes je tomu naopak: kdo se bojí, na toho si leckdo troufá, a kdo má jazyk na obě strany broušený, toho nechají na pokoji, toho se bojí sami!

44 *Don Faxardo* vypravuje o Alfonsu VII., že zvěděl, jak jeden šlechtic bezprávně ubližuje chudému nádeníku. Přestrojil se, aby se přesvědčil, a „přestrojen dopadl vinníka dříve, než se nadál, a ztrestal ho dřív, než si uvědomil, že jest objeven."

- 45** Ferdinand Katolický jde potají do Salamanky, aby dal zatknout šlechtice, jenž utiskoval chudé. Petr Přísný portugalský byl v tomto směru zvláště energický, a Jindřich VIII. anglický na počátku vlády nejinak - dal popravit dva ministry, kteří za vlády jeho otce lid vydírali. Teprve po odpadu od Říma, když propadl nejhrubší tělesnosti, stal se sám bezcitným vyděračem vlastních poddaných.
- 46** Únos nevěsty, tehdy věc nevelmi vzácná, byl trestán církevním i civilním právem; církve jej stíhala exkomunikací, francké právo pokutou 62 a půl solidů, tedy tolik, jako by kdo ukradl celé stádo. - Už tehdy se vyskytovali podvodníci, kteří vymámili věno a zmizeli.
- 47** „Zlořečení soudci tohoto opata, kde ani zlato ani stříbro nic neplatí“, láteří bohatec, který u opatského soudu prohrál, aniž co penězi mohl pořídit - výmluvné svědectví v dobách, kdy úplatnost světských soudců byla příslovečná! Světští soudci rádi ukládali pokuty, zvláště ženám, které nebyly po vůli jejich bujnosti; při velkých zločinech zabrali někdy všechno jmění provinilcovo. Duchovní soudy rozhodovaly jinak!
- 48** Právo asylu... Že ho zločinci zneužívali, dovídáme se na př. z Manzoniových Snoubenců. Slyšme však Micheleta: „Duchovní soudní moc 12. stol., také asyl, snad některého vinníka ušetřila, ale kolik nevinných zachránila!“ V dobách, kdy i v soudnictví bylo ještě tolik surovosti z pohanských staletí, třebaže dávno minulých, byl asyl dobrodiním. Chráněn před odsouzením, kdokoli se uchýlil do kostela, na věž, do kněžského domu, na hřbitov, do kláštera, nemocnice, nebo kdo se přidržel kněze nesoucího Velebnou svátost.
- 49** Za Theodoricha byla taková bezpečnost, že kupci mohli bez obav cestovat, zlato a stříbro bylo v bezpečí jak v hradbách měst, tak na otevřeném poli. Žádné město nemělo tehdy bran; každý mohl vyjít a přijít, kdy chtěl. (Theodorich byl arián, ale většina obyvatelstva jeho říše byli katolíci.)
- 50** Řemeslnické cechy měly závazek starat se o své členy, když strádali nouzí nebo nemocí (zařízení lepší než dnešní nemocenské pokladny!), podporovat vdovu a sirotky, vybavit dceru zesnulého. Tak alespoň ve Francii. Cech obchodujících železem v Londýně měl r. 1830 jmění 104.000 liber - záleželo ze starých darů z katolických dob, určených na vykoupení zajatých křesťanů na berberském pobřeží. Práci a zaměstnání spojovali obyčejně s nějakým tajemstvím sv. víry (posvěcovali...). Přišel-li cizinec do města, nebyl nikdy osamocen; věděl, kam se má obrátit.
- 51** Nepřímo dosvědčují vznešenost křesťanského ducha i bludaři, na př. v Cařihradě obrazoborci. Chtějíce ukázat, že nejsou nepřáteli křesťanství, pracovali v duchu Kristově, pozvedli ještě víc ženu, dítě, nevolníka, otroka, potlačovali souložnictví, které trpěl i císař tak velký, křesťanský a mocný jako Justinian, omezovali důvody pro rozluky, tížili nový sňatek rozloučených, nevěsta chráněna před zrušením zasnubu; kdo svedl pannu, musil jí vyplatit půl svého jmění nebo libru zlata, s nevolníky nesměl pán zacházet, jak chtěl.

- 52** Grupp v Kulturních dějinách vypravuje: Na trhu prodává v dražbě pirát dívku ze vznešeného rodu, velmi sličnou... Zákony otroctví trpěly, co se dalo dělat? O dívčinu zápasil s kuplířem městský prefekt, cena vystoupila z 10 solidů na sto, konečně prefekt podlehl. Co učinil? Odebral se do domu hřichu, kde strádala, ne aby jí zneužil, ale aby ji obdaroval. Jiní následovali jeho příkladu, až konečně měla dívčina tolik zlata, že se mohla vykoupit a čistá, jak přišla, odejít.
- 53** V žalářích slouživali každou neděli mši sv. mnichové z blízkého kláštera. Rozmanitá laická bratrstva pečovala o to, aby odsouzeným na smrt zpříjemnili poslední okamžiky. Dosud trvající zvyk („Henkermahl“) vyplynul ze středověké charity (v pohanském starověku se o něm nedočítáme!): večer před popravou malá hostina. Na popraviště provázeli odsouzence někde (na př. v Norimberce) členové bratrstva v maskách, nepoznání, protože v očích lidu to platilo za nečestné. Synoda clairmontská r. 549: „Arcijáhen nebo jeho zástupce navštíví každou neděli vězně a bude pečovat o jejich potřeby.“ (Stát jim neskýtal stravu - když neměli příbuzných, musili oknem žaláře žebrať nebo umřít hladu.)
- 54** Macchiavelli vydává Janu Medici toto svědectví: „Jeho jediná vašeň byla všeobecně podporovat dobro. Vyhledával chudé, ujímal se postižených jakýmkoli neštěstím.“
- 55** Alžběta Duryňská vydala v době hladu vše, co měla v pokladnici, denně sytila na 900 chudých, v zámecké peci se pro ně denně pekl chléb, všechny sýpky vyprázdněny. Klášter Clairveaux pečoval v době hladu o 2000 nuzných, nečítaje v to obvyklé chudé.
- 56** Ferdinand IV. španělský († 1312) byl od matky Marie vychován tak, že užíval jen dřevěných a hliněných přístrojů; zlato a stříbro patřilo chudým nebo věnováno chrámům nebo vynaloženo na války proti Maurům.
- 57** V cisterciáckém klášteře Seelbières jest pochován lenní pán de Romilly († 1245). Jednou v době velkého hladu byl v jmenovaném klášteře přítomen bohoslužbám a všiml si, že většina obyvatel není ani při mši sv. ani při nešporách. Táže se na důvod a slyší: „Je strašný hlad, odešli do sousedních vsí vyprosit si almužnu.“ Založil proto fundaci: všichni obyvatelé Romilly dostanou rok co rok o velikonocích po pěti librách chleba, chudí po osmi librách, aby nemusili v tak velký svátek být nouzí nucení zůstat mimo chrám bez nejsv. oběti. Tato fundace trvala až do revoluce.
- 58** A contrario: Tenon (pařížský chirurg, † 1816): „V protestantských nemocnicích stačí jeden duchovní pro 2.000 nemocných; několik spisů proti papeženství musí vše ostatní spravit. Nepotřebují Milosrdných sester, poněvadž 2-3 placené ošetřovatelky dostačí pro celý dům. Lékaři, kteří (jako já) navštívili Anglii v 18. stol., viděli, že v tamějších nemocnicích se daleko tolik nedbá jemnosti (obě pohlaví pohromadě!) jako v zemích katolických.“ Pařížská nemocnice Hôtel Dieu měla řadu kněží (kaplani, zpovědníci, ředitel choru, ti, kteří asistovali umírajícím), sakristiána, varhaníka, zvoníka...

- 59** Francie měla ve středověku na 20.000 nemocnic, postavených z křesťanské lásky, nikoli na rozkaz paragrafů. Laik Raymund di Palmaris v Piacenze zakládal ústavy pro chudé cizince, nemocnice pro ubožáky obojího pohlaví, kteří neměli nikoho, kdo by se jich ujal; vyhledal ty, kteří ze studu nechtěli nebo pro nemoc nemohli žebrať, pídil po kleslých dívkách a svěřoval je dohledu čestných paní, pátral po kajnicích, nemanželských dítkách, jejichž osud nebyl nikterak záviděníhodný ani v křesťanské Evropě, jakož i po dítkách pohozených; vdovy, utištění, sirotci u něho našli vždy pomoc. Pochopitelně, že pro charitu tak rozvětvenou nestačily jeho prostředky; vybízel tedy bohaté, aby mu byli nápomocni... jinými slovy, prosil za ty, kteří byli jeho bratry v Kristu a jichž se ujímal z čisté lásky. (ř kolem r. 1200.) Domy toho druhu, jaké stavěl on pro ubohé všeho druhu, i pro dívky, kterým se život hříchu zhnusil a které chtěly zpět na Srdce božského Pastýře, byly budovány při chrámech, a biskupům, opatům i proboštům bylo zakázáno pod přísnými církevními tresty, že je nesmějí odcizit jejich účelům.
- 60** Bratr sv. Dominika Don Antonio ztrávil celý život v nemocnici. Marketa, druhá žena Karla Sicilského, postavila po jeho smrti malý domek za městem Tourne u Châlons a velkou nemocnici, nákladně vybavenou, kde sama ošetřovala.
- 61** Mše svatá bývala sloužena v sále, kde nemocní byli, nebo lůžka byla v sále postavena tak, aby viděli do kostela na oltář. V trevírské nemocnici sv. Alžběty bylo za rok slouženo přes 1100 mší sv. Placených ošetřovatelů nebylo nikde; této službě lásky se věnovali buď řeholníci nebo laická bratrstva. Templáři, johanité (Maltézští), pražští křížovníci s červenou hvězdou... rytířské řády, jejichž členové se věnovali v míru trpícím v nemocnicích, které sami zřídili! „Bratři betlemští“ se zavazovali slibem: „Slibuji chudobu, lásku bliženskou, pohostinství, zavazuji se, že budu chudým nemocným sloužit až do uzdravení, byť byli i nevěřící nebo nakažlivou nemocí stíženi.“
- Tyto řády šly tak daleko, že členové měli chudší stůl než nemocní. Vycházel totiž ze zásady, že oni jsou sloužící a nemocní páni... Viz dílo dr. Neumanna o klášteřích v Čechách před dobou husitskou!
- 62** Do katolické nemocnice byli přijímáni i bludaři a mohamedánští Mauři; nikdo z nich nebyl obtěžován, aby přestoupil, ale láska ošetřovatelů pohnula nejednoho k obrácení. Hôtel Dieu v Paříži na př. se mohl až do revoluce honosit, že tam nezemřel v bludu ani jeden sektář nebo mohamedán. Jak působilo na každého, zvláště chudáka, když do nemocnice přišel a viděl, že neznámí se kolem něho tísň, aby mu zdarma posloužili! Katolický křesťan byl především zaopatřen, než se ho ujal lékař. - Někdy bohužel byly nemocnice ve stavu velmi ubohém, zvláště koncem středověku, tedy v době úpadku církevního života, dokud se nenašla bytost, která se ubohých z lásky ujala, na př. v Janově sv. Kateřina Adurna (ř 1510) v nemocnici Pammatone. V Římě byla bratrstva, jejichž členové sbírali po ulicích nemocné, namnoze poutníky, tedy lidi bez přístřeší, a odnášeli je do nemocnic, kde chránění aspoň před slunečním úpalem. Tak bylo ještě kolem r. 1550 - a právě toho roku umírá v Granadě sv. Jan z Boha, zakladatel řádu Milosrdných bratří.

63 V hospici směl poutník použít pohostinství obyčejně tři dny. Hospic doverský byl nádherná budova. Kdokoli z pevniny přišel, byl zdarma přijat, obdržel nocleh a pohostinství, měl k dispozici park i kostel. Protestanté jej změnili v žalář a místo hospici naplnili pobřeží slidiči, kteří pídili po katolických kněžích přicházejících s pevniny. Kdo se nad touto praxí nepozastavuje, ať se nehorší ani na praxi inkvizitorů, kteří též pídili po „podezřelých“, uvrhovali je do oken a někdy mučili - a to ne v „osvíceném“ novověku, nýbrž v „temném“ středověku! Viz kap. 37 úvod.

Dijonský hospic byl zřízen za let nouze r. 1434; přes 15.000 lidí tam přijato, a u brány se udělovaly almužny bez konce.

64 Padua měla ve stol. 15. hospiců 24; péči o ně měla různá laická bratrstva. Řím měl v 8. stol. čtyři hospice, později 25, pro nemocné, chudé i poutníky. Antverpy měly 33 dobročinných ústavů, Florencie 305, Paříž 48, malý Besançon čtyři chudobince. Ve Francii bylo před revolucí 700 hospiců, v nemocnici Ducha sv. v Římě bylo ošetřováno na 2000 nemocných (založena od Innocence III.); roční vydání na ni, zapravované papežskou pokladnou, obnášelo přes 100.000 dukátů (scudi). Byla opatřena knihami, uměleckými obrazy a sochami. Neapolská nemocnice pojala až 3000 nemocných. Některé byly nádherné paláce postavené za hradbami, aby byly vzdušné.

65 Antonin Trivulci v Miláně proměnil svůj palác v útulek pro chudé, vévoda František IV. Sforza s manželkou Blankou z rodu Visconti věnovali jeden svůj palác i se zahradou, aby v něm byla zřízena nemocnice, Jindřich Štědrý, hrabě v Troyes ve 12. stol., zřídil 13 nemocnic a tolikéž kostelů, v Remeši laik Attolus 12 nemocnic (se synem a dcerou pochován za oltářem chrámu sv. Juliána), Joana hraběnka Flanderská, dcera cařihradského císaře Balduina, postavila v Belgii pět nemocnic (ř 1244), velmistr řádu německých rytířů Winrich von Knipero de zřídil ve 14. stol. v každém městě útulek pro chudé a nemocnici, pařížský knihař Mikuláš Flamel s manželkou založil 14 nemocnic (při některých i kostel), ohromná nemocnice v Lyoně pocházela od krále Childeberta (6. stol.), pojala 3000 nemocných a byla opatřena ohromnou zahradou.

66 Z dobročinných ústavů, ve středověku tak hojných, bylo nejméně ústavů pro choromyslné; stačil jediný pro celý kraj nebo zemi. Nebylo příčin, které plní tyto domy dnes!

67 Podobně bylo velmi málo nalezinců. Křesťanství ucpalo oba prameny, z nichž pocházelo pohazování dítek, nečistotu a bídu. Děti byly pokládány za Boží požehnání! V Neapoli o dítky pohozené pečovali občané; i chudí kolikráte přijali takové za své. V Římě postavil první nalezinec Inocenc III. kolem r. 1200. Místy jim říkali Figli della Madonna (dítky mariánské... Inocenc kázal, aby nosily modrý šat, na znamení, že mají otce a matku v nebesích). Po vypuknutí luterského hnutí pohozených dětí přibývalo vůčihledě. V Paříži první ústav pro ně založil sv. Vincenc Paulánský r. 1638. Za osvětské doby vzrostl jejich počet měrou nebývalou. R. 1741 bylo v Paříži pohozených dětí 3380, tolik, co dříve za 10 let!

- 68** Digby sděluje, že v první polovině 19. stol., tedy za jeho doby, byli někteří slavní právníci v Anglii proti chudobincům, nemocnicím atd., poněvadž se jim prý podporuje lenost! Ovoce osvícenského deklamování o humanitě! Darwinismus vynalezl spolu s Nietzsche nový důvod: slabí jedinci, chránění křesťanským milosrdenstvím, ohrožují zdatnost rasy. Škoda, že na N. neaplikovali na konci jeho života jeho vlastní zásadu!
- 69** Když osvícenská doba, okázalá hlasatelka humanity, sebrala nemocnicím jejich jmění, učinila návrh, aby jich udržování bylo hrazeno taxami divadel, kde zesměšňováno náboženství, dobročinných bálů, kde utloukána mravnost, a konečně brlohů, kde se prohrávaly tisíce při hazardních hrách.
- 70** Petr d'Alamon, biskup v Sisteronu, věnoval všechno své jmění stavbě hospiců a mostů ve své diecési (13. stol.).
Pasovský biskup Reginkbert postavil most přes Inn „ke spáse své duše“ (r. 1144), protože na onom místě v bouřlivých vlnách zahynul mnohý člun s lidmi i nákladem. U mostu postavil asyl pro chudé, hospic a kostel, a udělil odpustky těm, kdo přispěli k provedení díla. Kanovníky u sv. Mikuláše v Pasově, kterým patřilo převozní clo, odškodnil, aby byl most každému volný (bez mýta).
- 71** Most přes Done u Egntonu v Anglii postavil z dědictví rodičů mnich Jan ze Strettonu („pro spáse jejich duše“) a udržoval jej vyprošenými almužnami. Co tehdy most znamenal, viz kap. 20. č. 65.
Most přes Minho u Amarantha v Portugalsku postavil poustevník bl. Gonzales; u něho si zřídil celu, aby byl nápomocen v potřebách duchovních i tělesných těm, kdož mostu budou používat. Mnozí ho od jeho díla jakožto od nemožnosti zrazovali (divoké zapadlé údolí, přechod přes řeku nebezpečný), ale právě to ho přimělo, aby svůj úmysl provedl a zachránil sta lidí před utonutím. Kolem jeho cely si začali stavět lidé domky, a tak vzniklo město (Amarantha).
Rudolf Rakouský postavil most přes Zürchersee, 1800 kroků dlouhý (tehdy!), poněvadž mnoho putujících do Einsiedlu nemohlo přes bouřlivé jezero k mariánskému milostnému místu se dostat.
- 72** Ve Florencii stál v čele republiky podesta, zástupce šlechty, a capitano, zástupce lidu. Oba měli širší a užší radu. Na vzdor šlechtě zrušeno několikrát nevolnictví, jež císařové stále znova a znova zaváděli; více než šlechtictví rodu se cenilo šlechtictví ducha: „Rodem vznešený může být i vrahem a lupičem; duchovní šlechtictví mají jen dobří.“
- 73** Everard z Bethune popisuje Paříž: „Ráj bohatých!“ Ale ještě nádhernější byly Benátky a Florencie. Tato měla 100.000 obyvatelů jako Paříž; Londýn tehdy jen 35.000. V Nizozemsku na sto domů bohatých připadlo pouze 14 chudobných. V Německu slyňula blahobytem zvláště města Norimberk a Kolín, jenž měl asi 37.000 obyvatel. Eneáš Silvius píše: „V Německu bydlí mnohý občan lépe než jinde král.“ Montaigne: „V Augsburku žádný prach, žádná pavučina.“ Lká, že v Itálii nemají měkkých podušek z peří jako v Německu. Italové žasli nad bohatstvím německých měst.

- 74** Do 12. stol. mělo každé město svou minci. Tuniský král žasne nad florentskými dukáty, které mu přinesli Pisanští; vyzvídá, z které mincovny pocházejí, ti mu ze žárlivosti nechtěli prozradit; dověděl se přec, a udělil Florentským velké výsady.

Florentské dukáty požívaly takové vážnosti, že vzniklo pořekadlo: „To je nefalšované jako florentský dukát.“ Od roku 1225 měli název „floren“, z čeho později florin = zlatník. Jejich dukáty vážily 3 a půl gramu a platily tolik, co 200 Kčs, a rovnaly se 30 solidům.

- 75** Ve středověku byly mzdy poměrně vyšší než dnes, živobytí daleko lacinější, jenom luxusní předměty byly dražší (Hedvábí, atlas, samet...). Jeden haléř (feník) dostačil chudobným na den docela, dva haléře musily dostačit řeholním kanovníkům, zámožnější potřebovali denně čtyři haléře. Pár bot stál dva groše, vůl 4 denáry, vepř 3-5 denárů, čeledín vydělal denně dva groše a koupil za ně víc, než dnes průměrný dělník za svou denní mzdu. Obyčejný dělník vydělal denně 2-4 groše, stavební dělník týdně až 38 denárů. Denár = stříbrná koruna.

Daně v městech byly daleko menší než dnes; u zámožných obnášely třetinu až polovinu proc. jejich příjmů, u chudých 1-2 proc.

Století 13. bylo nejskvělejší dobou středověku. Rozkvět měst, vysoké mzdy, ceny potravin nepatrné, dobrá příležitost k práci, hlad málokdy. Tehdy chudý farář mival 4 krávy, 8 vepřů, 14 ovcí. Pastýř dostal za každý kus hlídaného dobytka za čtyři týdny bochnik chleba.

- 76** Ve stol. 14. slyšet pořekadlo: „Alles Unheil kommt vom Kaufmann, nicht vom Pfaffen.“ Tehdy se začíná hromadit kapitál v rukou jednotlivců, vznikají bohaté domy. Fuggerové byli aspoň šlechtí a lidumilní, ale Welserové, protestanté, byli krutější vyssavači v objevených zámořských územích než Španělé. Jihoameričtí Indiáni od nich zakusili nemálo.

- 77** Desguignes vytýká: „Mnozí si brali náboženství za záminku, aby mohli provozovat obchod.“ Správnější by bylo větu obrátit! Mnozí při obchodu měli na zřeteli náboženství a jeho zájmy! Kolumbus při svých objevech za mořem: „Tolik národů získat pro Krista!“ *Ostatně viz kap. 52 E.*

- 78** O vzájemné důvěře tehdejších věřících svědčí tento zápis: „Kdosi ode mne koupil zboží za 19 zlatých (velká suma!) a zůstal mi dlužen. Jméno jsem si nepoznamenal.“ (Grupp I. c.) Byla tedy nepoctivost výjimkou!

- 79** Směnky se vyskytují po prvé v určité formě r. 1207. Křižáci odevzdali doma část jmění rytířskému řádu, obyčejně templářům, a dostali poukázku, na kterou jim v Palestině bylo od téhož řádu vyplaceno tolik a tolik. O falšování takových úpisů jsem se v pramenech nedočel nic. Jenže toto bankéřství brzo na sebe strhli vyděrační lichvářští židé. Úrok 200 proc. nebyl vzácností - naopak, byl ještě „snesitelný“ u porovnání s jinými zjevy. Angličtí králové židům naklonění a přízniví požívali neobyčejných výhod, platili jim „pouze“ 86 proc. úrok. Proto nedivno, že někdy vládce dluh poddaného prostě škrtl, jak na př.

čteme u Gruppa l. c. z r. 1199; vévoda normanský: „Oznamujeme, že Konstan-
cie z Conches je prosta dluhu 21 marek židu Benediktovi z Verneuil.“

Křesťané za půjčku nejen nežádali úroku - žádat ani nesměli! Obležený
Rostock r. 1312 objednává na dluh od Lubecku za tisíc marek potravin - ohrom-
ná suma!

80 Bankroty byly ve středověku neslýchané. Tehdy se ovšem ani agenti ne-
obohacovali na úkor pánů, a ředitelé velkostatků neokrádali jejich majitele.

Kalvín a jiní protestanté (Claudius, Salmasius) lichvu schvalují
jako dovolenou a ji hájí, a přitom tupí tak zvané Monti di pietà, že přijímají
úrok! - Monti di pietà byly jakési půjčovny zřízené v Itálii od synů sv. Františ-
ka; památník jejich lásky k chudině! Čteme-li kázání františkána bl. Bernardina
di Feltro († 1494), žasneme, co prováděli v Itálii židovští lichváři, jak vykořis-
ťovali lid a pak bezohledně vyssátému hodili na krk žebráckou mošnu nebo
uvrhli živitele rodiny do okovů. Protože chudé před nimi varoval a chránil, po-
kusili se židé jej otrávit. Na jeho radu zřízeny papežskými bulami tyto půjčov-
ny, B. sám jich založil přes 30; mužové tam zaměstnaní pracovali zdarma, jen
režie musila být hrazena mírným úrokem, za půjčené peníze požadovaným. Ve
Vicenzi se půjčovalo bez úroků, a dal-li kdo dobrovolně, bylo vše věnováno
chudým. Tento světec patřil k nejhorlivějším obhájcům Neposkvrněného Početí.

81 Když po kázání Savonarolově zřízeny ve Florencii ze sbírek věřících
čtyři půjčovny (Monti di pietà), byli židovští lichváři z města republiky vyká-
záni. Torquemada dal Ferdinandu Katolickému radu, aby vypověděl židy z Ara-
gonie a Kastilie; ohromné náklady zlata vlekli tito lichváři přes španělské
hranice - do čtyř měsíců musili zmizet. Za své lichvaření a obchodování platili
pořádné daně. „Poslední dauphin viennský“ Humbert II. († 1355, postoupil své
území Filipu VI. francouzskému), lidumil, zřekl se těchto daní a zakázal židům
vydírání.

82 Augustin v díle O městě Božím 1. 7: „Mnozí dnes tupí křesťanské doby;
co zlého ve státě, připisují křesťanství, co však dobrého, osudu... Kdyby
správně soudili, musili by zlé přičítat trestající Prozřetelnosti, vše dobré pak
křesťanství a jménu Kristovu.“

83 Ludvík Bonald, francouzský filosof a státník, výmluvný a neohrožený
obhájce a zastánce oltáře i trůnu († 1840), praví: „Ve středověku byla jediné
oprávněná ctnost; proto jistí lidé tam hledají jen neřest. Ve starověku byla zá-
konitě dovolená neřest; proto jeho obdivovatelé vidí jen ctnost.“ Středověká
poesie až na nepatrné výjimky (Román o růži) neopěvovala neřest jako staro-
věká a novověká (O trubadurech viz více ve II. části.) Slovo Bonaldovo jest ne-
jen pravdivé, nýbrž i vysvětlitelné: kde samá rovina, tam i malý pahorek jest
daleko viditelný, a proto cílem turistů. V nebetyčných horách vzácnější nad
vrcholy velikánů jest širá planina s jezírkem... Kde samá ctnost, kde neřest
výjimkou, tam si každý této všimne, protože bije do očí. V klášterních kroni-
kách se nezaznamenávalo, že mnichové vedou život bohumilý, protože se to
samo sebou rozumělo; zaznamenalo se však pohoršení, protože bylo událostí
neslýchanou.

- 84** Středověk vyniká nad naši dobu důsledností. V jistých věcech kompromisu neznal a byl rozhodně zásadnější než novověk. Marně bys hledal „duchaplné“ teorie jako dnes u jistých filosofů, pokládajících se za křesťansky smýšlející a myslících, že prokáží službu Bohu, církvi i lidstvu svými teoriemi, kterými chtějí „smířit“ křesťanský zákon se světskými názory o velikosti a ctnosti („smířit vědu s vírou, náboženství se světem“). Středověk nezapomínal, že ta, která vrátila lidskému pokolení důstojnost v ráji ztracenou a skrze níž synové Adamovi dosáhli života, o nějž byli Evou připraveni, vděčila za své povýšení pokoře. Pokora však předpokládá naprosté a zásadní podrobení se vůli Boží beze všeho smlouvání a kompromisu.
- 85** Ve středověku nebylo soch ke cti vládců a dokonce ne ke cti žijících. První socha v Paříži byla postavena na počest Jindřicha IV. (ř 1610), v Portugalsku teprve od Pombala Josefu I., tedy v osvícenské době a od osvícence; ale pan ministr při tom na sebe nezapomněl; svůj bronzový portret umístil na přední straně piedestalu. První vítězný oblouk jako památka na světské výboje zřízen v Paříži za Ludvíka XIV. r. 1670. Tak vypadala všeobecná rovnost všech, kterou osvícenství tak okázale hlásalo. Středověk umístil reliefs vládců nebo pánů pouze na jejich náhrobky nebo nad portály nemocnic a jiných charitativních ústavů od nich založených. Nikdy nebyl osobní kult tak patolízalsky pěstován jako ve 20. stol., jak jsme mohli na vlastní oči pozorovat okolo sebe, a to s osobami žijícími. Někomu sochy na každém rohu ulic, jinému životopisy a pohlednice s „jeho“ fotografií... Za živa vycházel nějaký „životopis“ bezmála každý měsíc, a po smrti, kdy bylo možno daleko lépe jeho životní dílo, význam i velikost posoudit, ani jeden... Jaký div, že vzniká oprávněné domněnání, že ty životopisy jsou či byly psány od kandidátů jistých hodností...
- 86** Digby nazývá jisté historiky „odbyvateli dějin“ proto, že se honosí, že několika slovy dovedou věc „odbýt“. Těmto lidem jest záhadou čistý úmysl jednajících. Nemohou pochopit, že kdysi lidé jednali z vyšších pohnutek, že se dali na př. pohnout bliženskou láskou, aby učinili konec krveprolití, kdyžtě přece vítězství se klonilo na jejich stranu; tu vymýšlejí, co asi za tím vězelo; soudíce podle sebe nebo podle dneška hledají všude jen politiku, podkládají jim úmysly nízké... Krátce, jsou v cizím kraji, kde se nevyznají; jeho řeč a mravy jsou jim nevysvětlitelné, asi jako kdysi Číňanu Evropa: přišel domů, vykládal, co viděl, a všichni souhlasili s ním, že západní ďábli jsou všichni dohromady blázni.
- 87** Liberální Guizot líčí ctižádostivý a proto neklidný hon přítomné doby, a vydává středověku svědectví: „Učitelé lidu byli mnichové, a ti lid vychovávali, za dob víry byla ctižádost obrácena k vyšším věcem tohoto světa.“
- 88** Mnich Wandalbert (9. stol.) praví ve své Historii: „Neposlouchejte těch, kteří soudí o minulosti tak vysoce, jako by přítomnost neměla žádných skutků hodných zaznamenání. Jest nerozumné toužit po štěstí minulých dob.“ Podobně Guibert Nogent v 11. stol.: „Někteří chybují tím, že kárají přítomnost a chválí minulost, a přece kvete teď ctnost více, než bývalo...“
- 89** Filosof Marsilius Ficinus (ř 1499) vytýká své době, že zrodila jediného bezbožníka, Oricellaria, jenž „z úst stvořených k chválení Boha metá stále

rouhání". Třebaže úsudek pro humanistickou Itálii velmi optimistický, přece z něho patrně, že ani prohnité století 15. nebylo tak zlé, jak se obvykle soudívá. „Existovala-li kdy zlatá doba, která rodí zlaté duše, jak Plato praví, je to jistě doba naše, jak nemůže pochybovat nikdo, kdo ji pečlivě pozoruje.“ (Týž: příliš optimistické!)

- 90** Sv. Bonaventura děkuje Bohu, že se narodil v době, která se mohla honosit tolika zbožnými muži. (13. stol.)

Leonardo da Vinci, jak známo, hledal pro hlavu Jidášovu vhodný model po celý rok... Musil by dnes tak dlouho hledat?

- 91** Sigbert v životopise biskupa Thierra chválí neobyčejně měšťany v Metách žijící v 12 stol.; Anselm (Elucidarium 2. 18) soudí o rolnících, že většina dojde spásy, protože prostě žijí. Dante chválí mravy staré čisté Florencie.

- 92** O středověkém Lyonu praví Paravin: „Třebaže toto město jest smíšeno ze všech národů, smí být právem nazváno společností bratří a klásterem, neboť v něm vládne jednota a ctnost, což jest jen darem Božím.“

- 93** O Milánu svědčí Maffaeus Beggus: „Charakter lidu jest lidumilnost, zbožnost, vlídnost. Nikoho neurážejí, nikomu nezávidí, chtějí každému dobré, přebývají ve vzájemné lásce, čest druhého hledí spíše rozmnožit než zmenšit, neznají přetvářky a lsti, a když se prohřeší, rádi na sebe berou pokání.“ Muratori: „Milé město, kde lze ještě stále vidět kvést zlatou dobu.“

- 94** Ambrož Camaldoli mluví podobně jako Dante (č. 91). Mládež florentská vychována příkladně, shromažďovala se v bratrstvech, děti společně, jinoši a dívky zvlášť. Ravenna za vlády benátské prý byla „šťastné město“; nikde jinde nebylo více spravedlnosti a vlídnosti.

Navštíviš-li dnes italská města, činí na tebe dojem mrtvých měst...

- 95** Vstoupíš-li však do Gentu a zvláště do Brugge, máš dojem, že tě ovánuje středověký duch. Čím to, že se nám v těchto městech dýchá volněji, než v moderním velkoměstě s několikapatrovými činžáky, narýsovanými ulicemi a třídami, jimiž se po kolejích ženou tramwaye? Obyvatelé Gentu v hrdé lásce k svobodě a neodvislosti prodělávali dlouhá staletí boje za občanská práva a svobody, o jakých se obyvatelům moderního velkoměsta ani nesní!

- 96** Právý opak města Brugge s jeho nepravidelnými uličkami a uzavřenými náměstími jest Amsterdam. „Benátky severu“, město zbudované na jehlách podle pravítka a kružítky, ne však fádní a únavné jako jiná města toho druhu („kasárenská“). Kanály, jdoucí středem ulic, spolu s alejemi a barokními frontami cihlových domů dodávají městu ráz klidu při všem ruchu moderního obchodního velkoměsta. Turistu překvapí, když průvodce z rušné ulice zavede na náměstí „begyn“ - docela tiché, zastrčené náměstíčko (ještě více než v Praze Maltézské náměstí), kde kolem katolického kostela se tísní v kruhu dům vedle domu, všechny uzounké - každý majetek a obydlí jedné „begyně“, členky volného náboženského sdružení.

- 97** Alfons z Kartageny sděluje v Historii králů španělských, jak bývali zobrazováni: Athanagild, po jeho stranách sv. Martin a Emilián; Leovigild se sv. Leandrem a Isidorem po bocích; Suintilla II. se sv. Evženem, biskupem toledským; Ferdinand I. se sv. Jakubem, národním světce španělským, a se sv. Dominikem de Scillos; Alfons VII. se sv. Adelhelmem, Alfons VIII. se sv. Dominikem... Kdyby chtěli malíři podobně zobrazit osvícenské krále Ludvíka XIV. a XV., koho by musili jim přimalovat po bok?
- 98** Julián Odpadlík obětoval bohům hekatomby, někdy za den 100 volů krom jiné vzácné zvěře, a nikdo pro ty voly nepláče, že se mohly dát chudým. Věnují-li však věřící něco na dům Boží, prolévají se slzy nad tím „zbytečným utrácením“. Lze při tom poukázat na to, že když hodnostáři stavěli nádherné chrámy, měli z toho největší zisk chudí, kteří byli tím chráněni nezaměstnaností. Podle zásady sv. Pavla: „Kdo nepracuje, ať nejí,“ nebývalo zvykem podporovat lenochy, nýbrž opatřeno hladovým zaměstnáním, jímž se mohli poctivě a důstojně uživit. Vzpomeňme na hladovou zeď Karla IV.! Kteří byli práce neschopní nebo jí nenašli, mohli zaklepat na klášterní bránu, a tam se jim dostalo almužny. Týž Julián psal proti křesťanství a opakoval otřepané námitky... jako dnes!)
- 99** Karel Veliký: „Zemře-li kněz bez testamentu, patří jeho jmění kostelu, kde působil.“ Jan Bezzemek: „Patří mně!“ Kterého z obou následovali protestantští vládci novověku? Jerusalemský opat sv. Sáb odmítá dar nabízený řeckým císařem a prosí ho, aby raději slevil palestinskému obyvatelstvu na nějaký čas daně. (ř 532, 93letý.)
- 100** Tortura (mučení obžalovaných) byla zrušena v katol. Aragonii už r. 1325 na naléhání církve. „Nevinný, který je slabý a muky nevydrží, jest odsouzen, a zločinec, který je silný a mukám nepodlehne, jest osvobozen.“ Zavrhuje ji už Mikuláš I. r. 867 v listě k Bulharům. Teprve koncem středověku se stala při soudním řízení pravidlem (kap. 36. B. úvod). Pověstná bezohledná vestfálská féma ji neměla! Učebnice i vědecká díla historická tvrdí, že ji odstranilo teprve bezbožecké osvícenství. Za prvé, přečti si o Pombalovi v kap. 50, č. 12, a za druhé, kdo ji zavedl v 20. století? Dostane-li se neznabožák à la Hitler k moci a k vládě, je-li nevěra u vesla!

55. NADĚJE.

I. Nadpřirozená.

Z praktických důvodů doplňujeme stati o víře zbývajícimi dvěma božskými ctnostmi. Naděje, láska . . .

Člověk jest bytost žijící z naděje. Vezmi mu naději, a vtiskl jsi mu do rukou revolver. Naděje ho oduševňuje při všech podnicích, při každé práci, v tísní i v bolesti a kříži. Proč jest jaro nejlíbeznější roční doba? Z několika důvodů - jeden z nich jest, že jaro je veskrze dobou naděje. Pupence, poupata, květy, osení, skřivánek . . . všecko ztělesněná naděje.

Naději lze nazvat hybnou silou člověka a všeho lidského počínání a podnikání. Naděje drží studenta u knih, vede badatele do archivů nebo laboratoře, vkládá sadaři a vinaři do rukou nůž a rolníku pluh, naděje spolu s láskou spojuje snoubence k trvalému svazku, naděje činí všechno naše lopocení snesitelné, ba někdy i radostné. Naděje, nebeská vláha, bez ní jest lidský život pustou bezvodou vyprahlou pouští, kde ani stébélko nejprostší traviny nemůže zapustit kořeny, tím méně lze očekávat plod. Kde zoufalství, tam se nikdo nevzchopí k nějaké akci nebo práci . . . zoufá-li přírodovědec nad výsledkem, nechá všech pokusů, vzdal-li se nemocný neb lékař docela naděje v uzdravení, nechá léčení atd.

Co doposud o naději řečeno, platí nikoli o božské ctnosti, nýbrž o naději přirozené, kterou sv. Tomáš počítá mezi jedenácte t. zv. vášní. Jejím předmětem jest dobro, a to nepřítomné (přítomné, které již máme, jest předmět radosti) - dosažitelné (nedosažitelné může být předmětem touhy, ne však naděje, ledaže bychom se od-
dávali ilusi) - a to dosažitelné vynaložením obvyklé lidské příčinlivosti - nesnadno dosažitelné jest předmětem odvahy (odvážlivosti, audacia). Kde vyhlídka v dosažení docela vyloučena, tam beznadějnost nebo zoufalství. Z toho plyne, že naděje jest klidná, jeden z nejklidnějších afektů. Mohli bychom ji přirovnat k silám, které působí klidně, nenápadně, k mile osvěžujícímu jarnímu vánku nebo slunci, nikoli k orkánu nebo pražícímu tropickému slunci, nebo k silám, působícím v semenu pod zemí, ve stromu . . . ponenáhlu přivádějí símě ke vzklíčení, strom k vydání plodů . . . Srovnej lidová rčení: „Paprsek naděje, jitřenka naděje . . .“ Osvětlují milou působnost tohoto afektu!

Od této přirozené naděje se obracíme k naději nadpřirozené, k vlité božské ctnosti.

Kazatel musí zevrubně vysvětlit a věřící poučit o tom, co naděje jest, které jsou její pohnutky, vlastnosti, překážky, zdůraznit její nezbytnost a zvláště povědět, co jest předmět božské ctnosti naděje. Že věřící nemají o věci jasné představy, svědčí

strofa, kterou k písni „Ježíši Králi“ přičinil neznámý skladatel. Postřehl, že píseň opěvuje víru v Ježíše eucharistického jakož i lásku k němu; doplnil tedy scházející božskou ctnost, ale jak! „Naděje naše však praví nám, že ty, náš Králi, dlíš mezi námi, že v svatostánku jsi, Jezu, sám.“ Bludné! Že náš Pán přebývá v nejsvětější Svátosti mezi námi, o tom nás poučuje víra, nikoli naděje! V novém vydání olomouckého kancionálu jest správně opraveno: „Naděje naše však svědčí nám, že jednou jistě v nebeské vlasti svým věrným tvář svou odhalíš sám.“

a) Co jest naděje... Vlitá nadpřirozená ctnost, která uschopňuje člověka, aby, opíraje se o neklamné zaslíbení Boha, ve svých slibech naprosto věrného, očekával s pevnou důvěrou od jeho dobroty a všemohoucnosti pro zásluhy Vykupitelovy, co přirozenými silami jest mu naprosto nedosažitelné, totiž dosažení nadpřirozeného cíle, pro který jest stvořen, jakož i všech prostředků (milostí) k tomu nezbytných.

b) Předmět naděje (*objectum materiale*), co doufáme... Věčný život, tedy předně (*primario*) věčné spojení s Bohem; potom (*secundario*, druhotně) prostředky k dosažení tohoto cíle nutné, kterýchž se nám může dostat jedině od Boha (nadpřirozené milosti, jak posvěcující, tak zvláště pomáhající).

c) Pohnutky naděje (*objectum formale*... *motiva spei*). Podle sv. Tomáše Aq. pomocná všemohoucnost Boží, podle Duns Skota Boží dobrota... Poznáváme překrásnou shodu a důslednost františkánské školy, jež vždy zdůrazňuje lásku. Podle našeho názoru lze obojí pěkně spojit: doufáme od Boha věčný život pro jeho dobrotivost („chce nás oblažit“), počítajíce s jeho naprosto nezbytnou pomocí (všemohoucnost... „může nám dát, co doufáme“) a opírajíce se o jeho zasluby (věrnost... slíbil nám jak cíl, tak prostředky k němu, t. j. svou pomoc). Při tom nás sílí i myšlenka na jeho milosrdenství... Tato připojuje k dobrotivosti ještě jeden moment: když svou vinou se od Boha vzdálíme (hříchem se zřekneme jak jeho, tak věčné blaženosti), jest hotov nás přijmout kdykoli na milost... pro zásluhy ukřižovaného Spasitele! Doufáme „skrze Krista Pána našeho“!

d) Vlastnosti křesťanské naděje: pevná, radostná...

e) Překážky křesťanské naděje: slabá nebo mrtvá víra, nedostatek odevzdanosti do vůle Boží (z obojího plyne malomyslnost anebo lhostejnost vůči nadpřirozeným dobrům), lenost (z ní pochází nechť k práci o dosažení nebe), nezřízená láska k dobrům pozemským (lakota, hrabivost... nestojí o nebe!), tělesná vášeň (utlouká všecek vzlet a touhu po vyšších radostech, po věčných dobrech duchovních), pýcha (pohrdá pomocí Boží).

f) Ovoce naděje: mocná vzpruha k práci o vlastní spáse a dokonalosti („Koho Pán Bůh stvoří, toho neumoří... Co Pán Bůh dá,

ďábel nevezme..."), síla, mužnost, statečnost a odhodlanost v těžkých zkouškách, pokušeních, v nebezpečí, utrpení... útěcha, radost, klid a pokoj srdce.

g) Nezbytnost naděje: bez ní nelze cíle dosíci (*necessitas mediil*); bez ní neobstojíme v protivenství (malomyslnost, nedůvěra, zoufalství...) ani v blahobytě (zbujníme, zapomeneme na nebe, nestojíme o ně...)

h) Podpora naděje: úcta mariánská („známka věčného vyvolení“), eucharistická („Kdo jí mé tělo, má život věčný, a já jej vzkřísím v poslední den...“), úcta k Božskému Srdci Páně (viz zásliby Srdce Ježíšova!), čistota srdce, jdoucí ruku v ruce s úctou mariánskou („Blahoslavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou“), odpoutání od věcí stvořených („Blahoslavení chudí, neboť jejich jest království nebeské“), a konečně skutky bliženské lásky (charita... „Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou“).

S nadějí musí být nezbytně spojeno

1. poznání dobra, jehož chci dosíci; *ignoti nulla cupido*... čeho oko nevidí, po tom srdce nebaží;

2. touha po dosažení dobra (*fiduciale desiderium*) ...nadpřirozená naděje jest totožná s (nedokonale) láskou touhy (*amor desiderii vel concupiscentiae*);

3. snaha: „Pokusím se...“ Kdo zůstane při jalové touze, která nevede k činu, nemůže říci, že doufá. (Triviální přísloví: „Pečený holub nikomu do úst nevletí.“)

Lze rozvést:

a) Bůh připravil věčné statky všem, kdož ho milují... *desiderium inefficax*;

b) také tobě, ačli ho budeš milovat... *desiderium efficax*;

c) chce, abys jich dosáhl... *voluntas Dei efficax*;

d) umožnil ti, abys jich dosáhl... *dedit, ut possemus*, tedy můžeme doufat;

e) káže, abychom se snažili dosáhnout... *iubet, ut...* tedy musíme doufat.

Disposice.

Katechetická dána nahoře.

Sylogistická:

A) Žádný poctivý muž nebude z v á t bližního k spolupráci, není-li zdárný výsledek morálně jist.

Avšak Bůh nás zve k práci o nebe... o spáse duše...

Zdárný výsledek tudíž zaručen, ačli se přičiníme; tedy ruku k dílu! Nezbytná pomoc a milost Boží jest jista; tedy s důvěrou a nadějí do práce!

B) Svatá víra hlásá: „V š i c h n i jsme stvořeni pro nebe...”

Toto učení by však bylo ilusí, kdyby jen některým umožněno dosažení cíle ... kdyby bylo nad lidské síly ...

Tedy s radostnou odhodlaností do práce! Výsledek zaručen!

C) A *minori ad maius* - dispoice uvedená v kap. 23. (1 Kor 9, 25)

S jakou odhodlaností a vytrvalostí se podjímá den co den tolik smrtelníků práce, námahy, nadlidských obětí, aby dosáhli koruny porušitelné ... a ta ještě tak nejistá!

Nám však jde o neporušitelnou zajištěnou!

Tedy... (Výše cenit, svědomitěji pracovat, do konce vytrvat!)

D) K čemu zorávání pole, setba atd., nemá-li rolník naděje?

K čemu oběti, trpělivé snášení křížů, odříkání, pokání, sv. zpověď, sebezápor, útěk před jistými rozkošemi a lahodami světa, není-li naděje v odpuštění, v odměnu, ve věčné štěstí? „Nevstal-li Kristus z mrtvých (a nedal-li nám tím záruku našeho vzkříšení a věčného života), jsme nejubožejší ze všech lidí.” (1 Kor 15, 19.) Tak se vysmívali křesťanům už pohanští filosofové (viz dole č. 21.).

Tedy... (Radostně přinášet oběti, jež sv. víra ukládá!)

Z této dispoice jest zřejmo, že kázání o naději lze vhodně umístit v dobu velikonoční, ba na samý den Vzkříšení Páně; toto tajemství jest nejen utvrzení a základ naší víry, je spolu i povzbuzením, posílením a základem křesťanské naděje, spolu s tajemstvím nanebevstoupení Páně („Jdu, abych vám připravil místo”) a s celým růžencem vítězným.

E) Naděje zdroj útěchy; a *minori ad maius*:

Ve všedním životě (rodice, při obtížích výchovy... nemocný na lůžku...).

V nadpřirozeném životě (v trampotách života...); čím se sílili mučedníci, čím se těšili vyznavači Kristovi v pronásledování, útiscích, žalářích, mukách ...!

Tedy... (*Orbe fracto spes illaesa...*)

F) Spasitel zmrtvýchvstalý, nanebevstupující, Ducha sv. sesílající nás poučuje, v e č můžeme a máme doufat, o d k o h o tato dobra čekat... (Vlastní slavné vzkříšení, věčné kralování s Kristem... milosti Ducha sv., které jsou cestou k obojímu...)

Vážíme si těchto statků? Stojíme o ně? Doufáme v ně? Snažíme se o ně? „Nevstal-li Kristus z mrtvých, planá naděje naše...” „Jdu, abych vám připravil místo...”

G) Naděje tím jistější, čím mocnější pohnutky, o něž se opírá, čím větší moc, dobrotivost, věrnost toho, na něhož se spoléháme (v něhož doufáme).

Avšak Bůh jest všemohoucí... nekonečně dobrotivý... ve slibech naprosto věrný... Může dát, chce dát, jistě dá...

Tedy... (neobávat se... neváhat... chopit se práce...)

H) Důvěra v Boha.

Sám božský Spasitel nám podává dispoici (Lk 11, 11-13; druhou: Lk 12, 24; 27-31). Viz dole N.

Jiná dispoice podle sv. Augustina, taktéž a *minori ad maius*: „Jsi dělník, pracuješ, s jistotou očekáváš mzdu... od člověka, který tě přec může oklamat a podvést.

Bůh tě oklamat nebo podvést nemůže, nechce... a ty na slovo svého Boha se spolehnout nechceš? Nedůvěřuješ? Pochybuješ? Váháš napřed pracovat a pak očekávat odměnu? Jen od Boha bys chtěl napřed mzdu a pak odevzdat práci? Anebo odměnu bez práce?...

CH) Spolupůsobení (viz podobenství o hřivnách!)

Všední život... přísloví: Bez práce nejsou koláče; pečený holub nikomu do úst nevletí; cesta ke ctnosti jest podle ustanovení bohů zkropena potem (Hesiod)... Kdo chce dosíci místa, postavení, zisku... Tu nám připadá samozřejmým, že nutno se přičinit!

Avšak v řádě nadpřirozeném týž zákon!

Tedy... (Opak by byl opovážlivé spoléhání.)

I) V utrpení přicházejí tři lékaři k trojímu druhu lidí s trojím lékem:

a) Jsi bez víry? Nevěra... cynicky ti podá revolver, v nejlepším případě pokrčí rameny a jde lhostejně dál, jak onen kněz a levita v podobenství.

b) Jsi stoupenec přirozené (laické) morálky? Moderní humanita... počastuje tě několika pocukrovanými frázemi a hledí, aby se dostala co nejrychleji pryč; krvácejícími srdci se nerada obírá! Lékař nerad u nemocného, se kterým si neví rady a pro kterého nemá účinného léku!

c) Jsi věřící? Kristus - podává ti naději, pravou, nefalšovanou, jistou - -

Vyber si tedy lékaře a lék, který chceš!

J) Buďto v budoucí život věříš nebo nevěříš.

Nevěříš-li, nemá s tebou kněz, služebník věčnosti, co dělat; pak je tvá starost, aby ses vyrovnal a jak se vyrovnat s jistými záhadami (odkud zlo, proč utrpení...)

Věříš-li, pak věz, že a) utrpení tohoto světa se nikterak nevyrovnejí slávě, která se jednou zjeví na nás (Ř 8. 18), b) že budeš účasten jeho slávy, ačli máš podíl na jeho utrpení (1 Kor 1. 5; viz též 1 Pt 1. 11; 4. 13). Tedy trpět, pracovat a doufat! Kdo v slzách rozsévá, s plessem bude žít. (Ž. 125.)

Texty z Nového Zákona krom uvedených: Ř 5. 4, 5; 8. 24; 12. 12; 15. 4, 13; Kol 1. 5; Ef 4. 4; Tit 1. 2; 2. 13; 3. 7; 1 Tim 1. 1; Žd 3. 6; 6. 11; 10. 23; 1 Pt 1. 3, 21; 1 Jn 3. 3.

K) Důvěřuj v Boha!

Svět 1. slibuje, ale nedá (jest podvodný, sobecký, bezmocný, v přízní vrtkavý).

2. Když dá, neuspokojí.

3. Uspokojí-li, ne na dlouho.

L) Chci k vám dnes mluvit o popelce mezi ctnostmi. Která to asi jest? Trpělivost? ... Nikoli; jiná, a to navlas tak, jako v pohádce; rodem princezna, v cizině popelka... Těšíme se na nebe? ...

Někdo na nebe ani nevzpomene nebo jen letmo, snad když dětem o něm vypravuje, jako by to byla pouhá pohádka; pochybovač... bez víry nebo s mrtvou vírou.

Jiný lhostejný, jako by o ně nestál... vlažný... ví, že by pro nebe musil pracovat, a to nechce.

Třetí jím pohrdá... hmotař, na zemi se zařídil, na zemi se mít dobře...

Ti všichni pro nebe nepracují, proto v ně nemohou doufat, proto ho nedosáhnou.

My, věřící... Doufat, pracovat, snažit se o ně... radostně!

M) Někdo si počíná vzhledem k věčným statkům jako by Bohu nevěřil, že mu je dát chce... jako by Bůh nemyslel doopravdy, nebyl pravdomluvný, věrný...

Druhý, jako by věčná blaženost byla nad jeho síly; proto raději ani se o ni nepokoušet... jako by Bůh nebyl nejvyšší mocný a pomocný...

Třetí, jako by věčné statky nestály za to, aby vynaložil vši sílu... jako by odměna nám od Boha chystaná byla nicotná, a země se svými statky cennější a hodnější námahy... jako by Bůh nebyl nejbohatší...

Co my? Je naše naděje pevná, a tudíž naše snaha o nebe opravdová, radostná, naše očekávání jisté?

N) A minori ad maius. Slovo božského Učitele: „Prosí-li kdo tělesného otce za kus chleba, zdaž mu dá kámen? ...“ (Lk 11, 11)

Váš nebeský Otec bude mít méně lásky než otec tělesný?

Proč tedy neprosíte? ...

O) A maiori ad minus. Slovo jeho učedníka: „Ten, jenž nám Syna svého dal... (upravit pro vánoce, Golgotu, Eucharistii...)

Zdaž nám i vše ostatní nedá?“ (Srov. Ř 8, 32)

Upozorňujeme, že těchto dispozic by mohl kazatel užít tak, že by vypracoval kázání, aniž by v něm slovo naděje vůbec vyslovil - mířil by tedy docela mimo cíl, jež si vytkl! Idea naděje musí pronikat všechny části sylogismu. Patrně na dispozici C: přítomní musí poznat a vědět, co kazatel zamýšlí a co od nich chce, zda utvrdit naději či povzbudit k horlivosti (kap. 23.) atd.

Krom toho upozorňujeme, že skoro všechny dispozice v díle uvedených jsou pouhá kostra. Nechce-li se kazatel provinit proti požadavku, aby dispozice byla zajímavá, nikoli suchá a školská, aby poutala novotou, nikoli odpuzovala ošřelou banálností, musí si ji sám vhodně upravit. Na př. dispozice D; bylo by nevhodné začít: „Když rolník zasévá...“ Úvod musí vypadat docela jinak! Na venkovské kazatelně na př. takto:

„Onehdy... cestou z přespolejší školy... skřivánek mile trylkoval v oblacích, a já pohlížím vpravo, pohlížím vlevo, všude pilno, všude práce... Tu vidím jednoho orat, tam druhého zasévat... Jak byste mi byli odpověděli, kdybych se vás byl optal, co svěřujete zorané půdě? „Svou celoroční naději...“ Ano, svou naději, a mně z hloubi duše se nesl k nebi povzdech: „Abys úrodu zemskou dáti a zachovati ráčil, tě prosíme uslyš nás...“ Přeji vám všem ze srdce, abyste po měsících s radostnou tváří svázeli do stodol všecku dnešní toužebnost své naděje; ale že jistotu naprostou nemá nikdo z nás, víme všichni. Přece však pracuješ, namáháš se do únavy... Proč? Co tě drží u pluhu? Co jiného než naděje...“

„Není tomu tak dávno... Pozoroval jsem nejednoho z vás, jak jste s radostí hleděli na dozrávající úrodu (jak jste pilně žali... radostně svázeli...) ...Svázeli do stodol ovoce své práce. Stáli nad snopy obilí, nad splněnou svou celoroční nadějí. A přece se už nejednou stalo, že v poslední chvíli se nám vše zhatilo; obilí posečeno, a tu znenadání déšť, ne a ne přestat, a když konečně přestal, jaký pohled! Jak smutně hledívá pak rolník na...“

„Minulou neděli jsme slavili milou děkovnou slavnost. Obžinky... Děkovali jsme Dárci všeho dobra, že s jeho pomocí, z nezasloužené milosti jeho dobroty, nás nezklamala naděje celého roku...“

„Onehdy v polích... Tu vidím jednoho, onde druhého. V obličeji čtu truchlivost, starostlivost... a dobře chápu ten smutný pohled, ty vrásky na zamyšleném čele. Co se stalo? Víte to všichni... ovoce celoroční práce, celoroční naděje zmařena... Krupobití... vzrostlé obilí... sucho... Tak často nás zde v slzavém údolí zklame i nejpevnější naděje, tak často se nám zhatí všechny naše plány!...“

„Několik týdnů tomu... Stáli jsme nad rovem, do něhož vložen jinoch (dívka... dítko...); se zarmoucenými rodiči jsme hleděli na spuštěnou bílou rakev, na zaházený rov. Nebylo to po prvé, nebylo to naposled. Kdekdo měl soustrast s těmi, kdož pochovávali do hrobu všecku svou naději. Všecku naději? Ba nikoli! Nanejvýš snad všecku pozemskou naději, ač ani to není správné. Ale všecku naději? Nejsme jako pohané, kteří naděje nemají... Vychovat pro nebe andílka (bratra, sestru andělů), a očekávat radostné shledání...“

Tak vhodný úvod, pak vhodný přechod. Dominanta kázání jest pochopitelně naděje; ale subdominanta může být rozmanitá! Zda (v době katastrofy) rozvádím myšlenku, že naděje jest jediný zdroj

útěchy, zda povzbudím k vytrvalé práci o vlastní spáse, zda obrátím oči všech od prachu země k oblakům, k nebeské vlasti, zda se budu snažit vymýtit z duše malomyslnost či opovážlivé spoléhání, to vše záleží na okolnostech, v nichž právě osada jest. Mít na očích určitý cíl, na nějž mířím! Zklamaná žeň se na př. velmi dobře hodí, abych na ni navázal kázání o křesťanské naději. Byl jsem svého času přítomen kázání. Právě vyhlášena mobilisace, kostel plný žen, dívek, dětí a starců... všichni plni obav o osud svých drahých, všichni se modlí, aby svatá Panna chránila, opatrovala a bez pohromy přivedla zpět jejich otce, manžely, bratry, syny... a kazatel (již starší) odříkal naučené kázání o svěcení neděle! Ani slova útěchy nebo povzbuzení těm, kteří si pro útěchu přišli a slova útěchy byli žádostivi! Jako by nevěděl, co se ve světě děje!

Nebo dispoice G; i tu si musí kazatel upravit. Začít nějakým příkladem - ze zkušenosti nebo dole č. 1., a pak přechod: „Neskládejte naděje v smrtelného člověka... v knížata... mocné tohoto světa (Ž. 117), u lidí naděje klamná... blahoslavený, kdo skládá všecku svou naději v Hospodina“ (ib.).

„Človče, jenž se mnohdy chápeš naděje jak tonoucí stébla - naděje ve smrtelníka, mnohdy stejně slabého jak jsi ty sám! Někdy ovšem tvá naděje skálopevná; hledíš na toho, od něhož si vše slibuješ a vše doufáš. „Má m o c, má vliv, může mi pomoci... Má d o b r é šlechetné srdce, pomohl tolika jiným... Pomohl již snad i mně! Smýšlením a duchem kavalír... co řekne, co slíbí, vždy splní...“ Jestliže ti tedy dá slovo, soudíš, že slovu dostojí... Což, jestliže ti slovo už d a l? Pak máš jistotu, že dosáhneš, co si jeho prostřednictvím slibuješ. A přece tě může naděje zklamat! Což, kdyby se „situace“ rázem změnila? Což kdyby náhle zemřel? Gustav III., jediná poslední a jistá naděje Ludvíka XVI.! U Boha jest však jinak. I o něm musíš říci: „Má moc, může... Jest pln dobroty, chce... Jest naprosto věrný, jistě splní - a slovo mi už d a l...“

Tak se musí dispoice upravit, nikoli odříkat kostru nahoře uvedenou: „Naděje tím jistější, čím mocnější pohnutky; ty však jsou tyto tři...“

Řečené platí o všech dispoicích, jež uvádíme. Rozvádět, připojit příklady úvodů a úpravy dispoice, jest nám nemožno - dílo by příliš vzrostlo.

Příklady.

A) Důvěra v Boha.

Uvádíme napřed příklady, jež se týkají přímo našeho tematu. Doufáme od Boha věčnou spásu jakož i prostředky k dosažení věčného života nezbytně nutné... druhotně důvěřujeme v něho a v jeho pomoc i ve věcech časných, jež se

k spáse a prospěchu duše vztahují jen nepřímo. Mnoho příběhů uveřejněno v Marii (viz v rejstříku III. díla hesla Orodovnice, Pomocnice, Prostřednice, Rozdavatelka milostí, Smrt ctitelů mariánských, Misie, Legendy atd.).

Poněvadž mi tam nebylo možno uvést ani polovinu zajímavých příběhů, uvádím některé zde. Krom toho viz i tuto sbírku, kap. 1., 3. atd.

- 1 **T a - ž u n** (kap. 1. č. 18). Nutno pro naše thema upravit. „Dne 22. února překročila práh domu Milosrdných sester sv. Michala v Pekingu 12letá pohanská dívčina... Od rodičů tam poslána, aby nabyla zdraví těla, a našla statek daleko drahocennější... světlo víry Kristovy.“ Líčit její touhu po křtu svatém, obtíže s otcem... Misionář na její prosbu odpověděl: „Milerád ti udělím křest, svolí-li otec.“ „Myslíla jsem již na to...“ Otec nechtěl z počátku ani slyšet. „Jsi ještě dítě, počkej až do 20. roku.“ „Jsem nemocná, nevím, zda se 20. roku dožiji. Mé rozhodnutí neplyne z chvilkové přechodné nálady, nýbrž jest ovoce důkladné úvahy. Víš, jak tě mám ráda, neodpírej mi tedy mého štěstí.“ Konečně přišla odpověď: „Přeji ti, abys byla v svém novém náboženství dokonale šťastna.“ Zatím co Milosrdné sestry připravovaly vše k svaté slavnosti, stála malička před problémem... jaké jméno si zvolit? Rozumí se, že jméno Matky Boží... Ale když ona měla také ráda svatou Terezičku! „Vždyť můžeš dostat obě jména...“ Toužebně očekávaný den konečně přišel. Třetí neděle po velikonicích... Církev toho dne začíná mši svatou radostným zvoláním: „Plesej Bohu, veškerá země“... Kněžské hodinky líčí velikonoce v nebi, jak nám je líčí ve Zjevení duchovní syn Marie Panny. Malička byla opravdu jako v nebi. Ve čtyři hodiny se naplnila domácí kaple, i příbuzní byli přítomni. Před hlavním oltářem, zasvěceným Panně bez poskvrny počaté, byl vykonán svatý obřad. Druhého dne přistoupila k eucharistickému stolu. Jak mramorová socha klečela, pohřížena v rozjímání. Co se tu chvíli v její duši dalo, nesvěřila nikomu. Nazítří opustila nemocnici... její naděje splněna, její modlitby vyslyšeny..

- 2 Podobný případ ze stol. 17., z d i v o k é A m e r i k y, od břehů sv. Vavřince. Dívčina, sirotek, vychovávána podle indiánského zvyku a práva od strýce, pohana. Vrozená jemnost a láska k svaté čistotě připravovala půdu k přijetí světla Kristova. T e k a k v i t h a se nikdy nezúčastnila pustých večerních tanců a orgií jako její družky. Katoličtí misionáři, kteří tehdy zorávali kamenité lány, měli občas příležitost s dívčinou mluvit a jí vypravovat o „Velkém duchu“, o vtěleném Spasiteli a jeho panenské Matce. Dívka neváhala dlouho, ale nepřekonatelná překážka - zákaz strýce pohana! Co dělat? Nezbyvalo leč složit veškeru naději v Pána, modlit se, bojovat, čekat a doufat. Věděla, kdo jest naše pomocnice ve všech bídách... věděla, že nebylo od věků slýcháno, aby koho opustila, kdo se k ní utíkal, zvláště když šlo o nadpřirozené statky! Její naděje nebyla zklamána; o velikonicích 1676, v neděli 5. dubna, byla obmyta vodou spásy. Alexandrijská světice, patronka filosofů (Kateřina), byla její křestní patronkou. Strýc zuřil, týral ji, chtěl zničit její čest i dobré jméno, ale dívka nezoufala. Na radu misionářů uprchla z domu a provázena jedním pokřtěným Indiánem vydala se na dalekou nebezpečnou cestu do misijní stanice Salt - St. Louis, kde za 1½ roku po křtu sv. mohla po prvé přistoupit ke

stolu Páně. Uplynulo zase 1½ roku, a „lilie Mohavků“ měla pohřeb (na Zelený čtvrtek, 30. března 1679).

- 3 P. Macdonald (USA.), apoštol dětí, vypravuje o dívce 10leté, nepokřtěné, jež s jinými dětmi poslouchávala jeho náboženské vyučování. Po třech letech jako biskup se s ní náhodou shledal, hovoří s ní... dívčina jen toužila... po tom, aby směla přijmout svatý křest, ale odpor rodičů vše znemožňoval; co jí zbývalo leč jen modlitba! Po několika měsících onemocněla tyfem, ale ne a ne umřít. Biskup si dodal odvahy, navštívil ji jako někdejší přítel, postaví se u jejího lůžka... Malička v bezvědomí, on se dovídá, že dlouhé týdny blouznila v horečce. Najednou otevře oči, poznává biskupa... „Pokřtěte mne...“ Okamžitě, dříve než rodiče tomu mohli zabránit, se chopil nádoby... a jen vyslovil svatá slova, malička skonala.
- 4 P. Caruana, misionář Indiánů (*María III. 151, 259*), vypravuje o indiánské dívce Julianě, kterou měli v misijním asyлу. Byla všem vzorem čistoty a ctnosti... Když jí bylo 18 let, navštívil ji otec a řekl: „Za rok si ji vezmu a provdám.“ Dívčina by byla raději zůstala jako služebná v klášteře... Nevědělať, zda jí nevnutí otec pohana, a pak... nebyla by její spása v pohanském prostředí ohrožena? Toho roku se modlila s největší vroucností zvláště ve svátky Matky Boží za pomoc a ochranu. S neobyčejnou svědomitostí vykonala exercicie; sotva skončily, uvrhla ji smrtelná nemoc na lůžko... zánět mozkových blan. Rychle zaopatřena... Když nastal smrtelný zápas, vešla do světnice Milosrdná sestra a beze slova podala misionářovi list, jež právě našla za sochou Marie Panny v misijním kostele. „Matko Boží, znáš mou slabost, víš, jaké nebezpečí mne ve světě čeká, vypros mi od Božského Srdce Páně milost, abych zemřela v domě sester dříve, než si otec pro mne přijde.“
- 5 Podobných případů jest bez počtu. Když ohrožena spása, víra nebo nevinost, v situaci na pohled beznadějně, utíkali se hoši i dívky k nejsv. Panně, a mimo vši naději byli zachráněni - ne-li jinak, náhlou smrtí... Co na tom, jen když zachráněno nebe. - *Eichsfelder Volksblatt* 1885. Šlo o sirotka; pěstounka ji chtěla zaprodat do nejohavnějšího baru, aby si přivydělala; dívka byla právě u prvního sv. přijímání... Jedna paní ženskou varuje; nadarmo. „Však vás Pán Bůh najde!“ „Já tedy počkám, až mne najde.“ Nebylo třeba dlouho čekat. Odpoledne po prvním sv. přijímání šli primokomunikanti na procházku, při návratu skočila Marie žertem se svahu - tisíckrát tak učinila... klesla mrtva k zemi... srdce! Do rakve vložena v bílých šatech, které měla ráno u stolu Páně.
- 6 Dvakrát vypukla v carském Rusku v 19. stol. občanská válka, dvakrát se vzbouřily západní oblasti evropské državy velké říše (1830-31, 1863-4), dvakrát bylo povstání potlačeno. Při druhém byl na smrt odsouzen katolický hrabě S. Manželka se synáčkem se modlí před obrazem Matky Boží, pak chtějí ještě jednou, naposled, otce vidět. Několik dukátů jim umožnilo přístup do žaláře. Po nějaké chvíli vidí stráž odcházet ženskou postavu se zahalenou tváří; za ruku vede plačícího hošíka. Večer otevřeli kobku - místo vězně našli v ní ženu! Hraběti se podařilo uprchnout v přestrojení, druhý den byl již za hranicemi.

Odebrali se do Paříže, syn dán na výchovu do katolického pensionátu; přišla chvíle, že měl s druhy přistoupit po prvé ke stolu Páně. Podle starého zvyku své domoviny má den předtím přijmout požehnání od příbuzných - matka scházela „Já tu maminku musím mít! Začal jsem devítidenní pobožnost k Panně Marii, dnes ve čtyři hodiny jest sv. zpověď, v pět hodin končí novena.“ Mezitím napsal list starému služebníku, jenž zůstal ve Varšavě, a udal mu přesně místo svého pobytu v Paříži. Do dopisu vložil obrázek svatě Panny, aby jistě došel. Otec však věděl, že matka odsouzena na Sibiř, a od téhož služebníka zvěděl, že všechny dopisy jí poslané byly zadrženy. Předvečer sv. přijímání je tu, matka nikde. Po večeři se celá rodina chystá již k spánku, tu přijde služebník, že jakási osoba v roztrhaných šatech stojí dole u brány a přeje si mluvit s mladým hrabětem S... Podařilo se jí uniknout rukám vojáků, včas dostala od onoho služebníka zprávu o tom, kde manžela a syna hledat, beze všech prostředků se pustila na cestu, a ve velkoměstě v ulici D. našla ty, které hledala.

7 V Meráně, v kapli útulku Panny Marie, konána 5. února 1895 milá slavnost. Služebná dívka 23letá složila vyznání víry. Pocházela ze smíšené rodiny, a třebaže otec před sňatkem zaručil katolickou výchovu dítek, zrušil jako většina jemu podobných dané slovo. Kláre G. bylo asi 10 let, když jí matka zemřela. O katolickém náboženství byla poučována od spolužačky Anny R., kterou měla neobyčejně ráda. Spolu chodily do školy a ze školy, v neděli sedávaly dlouho spolu pod lipou před domem, a tam jí družka vypravovala, co sama doma od matky slýchala, o Kristu Pánu, o nejsv. Svátosti, o Matce Boží, o andělu strážném, o duších v očistci, o svatých v nebi. Často spolu zpívaly, nejraději píseň „Zněj Srdci Ježíšovu...“. Půl hodiny za vesničkou byla kaple. v lesní samotě... tam trávily mnohé volné odpoledne, sbíraly nejkrásnější květy a vinuly věnce pro obraz sv. Panny. Klára se naučila modlit růženec... Po smrti matky musila s otcem do protestantského města, brzo do továrny, pak do služby. Když byla samotna, neslyšena, zpívala si některou ze svých milých písní, na prstech se modlívala růženec, a jen touha spolu s nadějí ji sílila v těžkých chvílích - a těch bylo někdy dost! Střídala místo za místem. v listopadu přišla do katolického Meránu, a tam v útulku Milosrdných sester konečně dosáhla splnění svých tužeb.

8 Nebudete-li jako maličcí... Platí i o skálopevné důvěře v pomoc Boží! Jde-li o věci ke spáse nezbytné, není možno, aby nás naděje ve slovo Boží zklamala, jen když sami konáme, co na nás jest. Pryč s malomyslností!

9 Jako maličcí... V Mondovi, v Piemontsku, se vrací 15. ledna r. 18** četa školních dětí z kázání. Misionář mluvil o dívce, jež denně zdobila květy obraz sv. Panny, visící v dutině stromu, a pak se před ním modlívala růženec. „To bychom mohly my také dělat! Když jdeme ze školy... Na cestě do školy a ze školy jdeme vždy podle starého dubu, na něm umístíme obraz Matky Boží.“ Dictum, factum. Pověsily na kmen obraz svatě Panny, a na cestě ze školy se před ním modlily růžence. Po čase umístily pod obrazem pokladničku s nápisem: „Kdo jdete mimo, dejte almužnu Panně Marii.“ Drobných mincí přibývalo, až konečně dohromady veškeré jmění obnášelo dvě liry. „Za to postavíme kamenný výklenek, a místo papírového obrázku tam dáme pěkný

obraz." Jaké zklamání doma, když zvěděly, že to nestačil Ale nedaly se odstrašit. „Uložíme do spořitelny, úroky porostou..." Odebraly se k arciknězi a s vážnou tváří mu sdělily svůj záměr. Vyslechl je s úsměvem a představil celé „komité" kaplanovi, jemuž jejich záležitost vřele doporučil. Děti zatím sbíraly dál, až měly 30 lir. Teď s chutí do práce! Dospělí jim dali kámen, maltu a ostatní rekvizity zadarmo, a za několik dnů stál vedle dubu pěkný sloup s výklenkem. V předvečer májové pobožnosti, 30. dubna, byl ve výklenku umístěn slavnostně obraz svaté Panny, zástup věřících stál kolem, místo i obraz se stávaly po kraji slavnými, milodary přšely hojněji... V červnu dával lazarista X. Y. exercicie seminaristům v Mondovi; děti ho prosily, aby navštívil „jejich" obraz... V den sv. Petra a Pavla se stalo po jejich přání, a třebaže přšelo, přišel s misionářem hojný zástup věřících. Kněz slíbil, že jim opatří pěknou sochu svaté Panny, a brzo skutečně ji maličci měli. Za sebrané milodary opatřili mříž s dvířkami, již sloup pěkně ohradili. Ve svátek Královny Růžencové konán k obrazu svaté Panny průvod, jako by byl poutním místem, socha posvěcena a postavena v „kapličce", a dospělí se stěží ubránili slzám.

- 10 Arthofer vypravuje, že okna vězeňské kaple byla opatřena silnými mřížemi. Dal do oken břečtan, a ten ponenáhlu ovinul docela mříže, aby připomínal vězňům, že naděje kyne i jim... Žádná rána nepřesahuje lidské síly, dokud svítí naděje.
- 11 Silvio Pellico neustále doufal, že dostane milost a že zase uvidí svou milou vlast, milovanou snoubenku, své drahé... jenom naděje ho sílila a držela po všechna smutná léta na Špilberku. Když Ovidiovi zhasla poslední jiskřička naděje, že se z vyhnanství do Říma vrátí, zhroutil se nadobro. Všude jest naděje, jen v pekle nikoli... vnes do jejich temnot paprsek naděje, a peklo přestane být peklem.
- 12 Ludvíku XV. pravila jednou lichotivě jedna dvorní dáma: „Vy jste krásný jako naděje." (*Maria III.* 235.)
- 13 Dominik Ringeisen, zakladatel útulku pro nejubožejší v Novém Ursbergu, zakusil někdy podivuhodným způsobem požehnání a odměnu své důvěry v Boha. Neměl ani haléře, v největší nouzi mu přináší neznámá dívka 30.000 marek, a jindy zase v krajní bídě dostal obálku s 50.000 marek. Později založil podobný útek v Bildhausen. (ř 1904.) K ošetřování „svých ubohých" založil kongregaci sester sv. Josefa.
- 14 Svatá Terezie Avilská má ke stavbě domu všeho všudy pět dukátů... „Pět dukátů a já, to není mnoho. Pět dukátů, já a Bůh, to je dost..."
Anglický rytíř Buttler měl v erbu heslo: „Dum spiro, spero." („Doufej směle, dokud duše v těle.")
- 15 Anděla de Fulginio by byla v těžkých vnitřních bojích, jež při svém obrácení prodělávala, jistě podlehla, kdyby ji nebyla sílila naděje a důvěra v Boží milosrdenství. Všechnu zoufalost plašila vzpomínkou na Ukřižovaného.

- 16** Za revoluce v Ukrajině... Mezi mnohými venkovskými usedlostmi spálen před 20 lety statek mladých manželů. On zabit, stavení zničeno, dobytek pobrán, žena s třemi dětmi se skryla. Když paliči odešli, vrátila se, v popelu našla neporušený kříž, nic víc... Vzala jej, jedno dítě v náručí, dvě capaly podle ní, spěchá k Donu, jenž tam jest dva km široký... Téměř zázrakem dostala se přes led, který už tál... Maličká Věruška nesla v ručce kříž... Přišla do Rumunska a odtamtud do Berlína, kde se s pomocí Boží protloukala životem... (Hoffnung; srovnej s touto ženou ty, kteří pro malichernost myslí na sebevraždu)
- 17** Magellan nazval jižní špici americké pevniny Cabo Deseado, Mys vy-toužený, jím obeplutý 28. listopadu 1520, za 14 měsíců po vyplutí ze španělského přístavu. Srovnej s ním Bartoloměje Diaze, jenž jižní špici africké pevniny nazval 34 léta předtím Mysem bouřlivým, Cabo tormentoso, ale byl opraven portugalským králem: „Nikoli, Mys dobré naděje.“
- 18** Nejkrásnější a nejlepší dílo, které Jakub Sansevino († 1570) svým mistrovským dlátem vytvořil, jest socha naděje na náhrobku dožete Veniera v chrámě sv. Salvatora.
- 19** Caecilius praví o křesťanech: „Prázdná a falešná naděje je klame a připravuje o požitky přítomnosti. Jak politováníhodní! Žádné požitky, žádná divadla (tehdejší ohavná)...“ Tento pohan vysvětlil upřímně, proč nechtějí být mnozí Kristovi... „Proč bych se vzdával jistého (smyslých rozkoší) pro ne-jisté?“ Doklad, že jen živá víra, spojená a oduševněná nadějí, je s to přimět věřící, aby pracovali pro statky nehynoucí, třebaže neviděné...
- 20** Křesťanské či lépe katolické hřbitovy (viz kap. 1. č. 30)... jaký rozdíl mezi nimi a mezi hřbitovy těch, kteří „naděje nemají“! Už v katakombách vidět na náhrobcích symboly radosti... věřící nesou zesnulého ke hrobu v naději blahého shledání a slavného vzkříšení! „Já jsem vzkříšení a život...“ Tak zní poslední antifona hodinek za zesnulé, tak lze číst nad portálem katolických hřbitovů nebo na náhrobcích. Německý termín Friedhof, „místo pokoje“, nebo latinský coemeterium, odvozený z řeckého, „místo odpočinku“! Pohané tak své hřbitovy nenazývali. Ve středověku byly hřbitovy místa upravená co nejladněji a nejkrásněji. Kristův hrob v zahradě... tím sňata kletba se země, rodící trní a hloží. „St. Denis, chrám hrobů, není smutné a temné pohanské město mrtvých, nýbrž místo nádhery, zářící ve světle víry a naděje, jasné jako duše světců, kteří je postavili, vzdušné, jako by nechtělo tížit zesnulé aniž překážet ve vzletu ke hvězdám.“ (Michelet.) V katakombách byly náhrobky zdobeny rytinami květů a plodů, ve středověku na nich postaveny nebo před nimi zavěšeny lampy („světlo věčné ať jim svítí“), hroby incensovány jako oltáře, tedy jako místa svatá. Hrob nebyl věřícím konec života, nýbrž konec smrti a bídy, začátek pravého života. Učením Kristovým pozbyl hrob i smrt hrůzy a děsivosti pro ty, kteří v pokoji s Bohem žili a v jeho milosti skonali. Proč asi v nynější generaci mizí - zvláště v městech - s hrobů o Dušičkách světla? Jen věnce na nich najdeš... Nevěřící pokolení se nemodlí: „Světlo věčné ať jim svítí...“

- 21** Staří křesťané psávali na náhrobky zesnulých: „Zde odpočívá v Kristu, v pokoji...“ Teprve středověk zdobil hroby zemřelých chvalořečmi nebo se omezil na suchá data, tu a tam najdeme i rozjímání. V baroku a rokoku se objevuje portrét, a to ne samostatný jako na náhrobních deskách středověkých pánů, nýbrž obklopený trofejemi, symboly a alegoriemi, samé prázdné ozdůbky, s nápisy buďto bombastickými nebo sentimentálními.
- 22** Zešedivělý finský biskup sděluje (po r. 1918), že pouze naprostá důvěra v Boha byla s to, aby jej uklidnila v nejtěžších chvílích a dala síly v nejkrutějších situacích. Klerus docela bez prostředků, v předchozích bouřlivých letech o všechno přišli, chrámy vyloupené, fary spálené, nádobí a šatstvo zničené... („*Fahne Mariens*“ 1922.)
- 23** V Africe přepadena karavana; část pobita, část se zachránila, a cestovatel, jenž ji vypravil, leží na zemi raněn, o všechno obrán. Pokouší se o něho zoufalství; tu padne jeho zrak na kus mechu, jenž se držel na skalnaté půdě. „Má-li Tvůrce tolik lásky k rostlince, kterou žádné lidské oko neuzří, že ji učinil tak krásnou a že ji udržuje ve vedru dne i chladu pouštní noci, pak má i ke mně tolik lásky, že mi nedá zahynout...“ S námahou se vlekl, až našel jakési plody a vodu, a po několika dnech se dostal k jakýmsi kočovníkům, kteří se ho ujali (*Klug, Die ewigen Dinge* 147.)
- 24** Důvěra v Boha... Pro toto thema najde kazatel nespočetné příklady v životech světců. Stačí nahlédnout do biografie světců, kteří jsou známi velkými akcemi a podniky - ani jednomu nešla věc hravě, ani jediný, jenž by nebyl musil zápasit s překážkami nepřekonatelnými; jen důvěra v Boha jim mohla dát vytrvalost a chránit před malomyslností. Zakladatelé velkých řádů do jednoho! Moderní Don Bosko, starší Ignác Loyolský, Alfons Liguori, Josef Kalasanský... reformátorka karmelitánů Terezie Avilská...
- 25** Nedostatek důvěry v Boha někdy Pán přísně trestává. Don Bosko si vytýkal, že tázan od Pia IX. po vhodném kandidátu pro arcibiskupský stolec turinský doporučil svého přítele Gastaldiho, jsa přesvědčen, že teď ustanou spory s turinskou konsistoří... Kanovníci přetáhli v málo měsících nového arcibiskupa na svou stranu, a teď nastaly světcům teprve obtíže, neslýchané a dlouholeté. Nemyslím, že světec chybil - vždyť Pán Bůh od nás žádá, abychom se chápali všech přirozených prostředků k dosažení cíle, nicméně světec viděl v dlouholetém sporu, jenž ho stál tolik práce, tolik času, tolik trpkostí, trest za nedostatek důvěry v Boha. - Jesuitský generál žádán od Klimenta XIII., aby mu navrhl vhodného kandidáta pro kardinálát, navrhl františkánského provinciála Ganganelliho; týž zvolen za papeže (Kliment XIV.) řád T. J. zrušil. Když se bouře vznášela řádu již nad hlavou, žádal P. Pinto T. J. Fridricha II. Pruského, aby se prohlásil za ochránce řádu... věc přišla do veřejnosti, a situace zhoršila! („Jesuité se spojují s kacíři jako rebelové proti Apoštolské stolici a proti katolickým vládcům.“) V Polsku nabídli jesuité vládě své statky, ujme-li se jich v Římě...

B) Ilustrace a contrario.

Další příklady osvětlují naše thema nepřímo - ukazují, jak nejistá a klamná jest naděje skládaná v člověka (v „osud“, ve „štěstí“), a přece se jí držíme! Čím více se sluší doufat v Pána, jenž není bezmocný - není pln sebelásky a sobectví - neklame... Pevná kotva naděje božské, a vratká třtina naděje lidské! Jistojisté zasluby nebes, a nespolehlivé štěstí pozemské!

- 26 Přemysl Otakar II. počítal ve sporu s Rudolfem s věrností a přátelstvím bavorského vévody Jindřicha. Rudolf však nabídl jeho synu svou nejstarší dceru a slíbil jí co věno Horní Rakousy - které ještě neměl! Patřily Přemyslovi a měly mu být odňaty. Jindřich okamžitě opustil Přemysla, přešel k Rudolfovi, a tím o výsledku války rozhodnuto.

- 27 Eliška, poslední Přemyslovna, slaví ve Špýru svatbu s císařovým synem, Janem Lucemburským, 14letým hochem ztepilé postavy. Sňatek byl dílo zbraslavského opata Konráda; bylo překonat nemalé obtíže a přinést velké oběti, ale blaho vlasti za to stálo; vždyť nejen že země pod žezlem Jindřicha Koryutanského hynula - spolu s manželkou, sestrou Eliščinou, ukládal mladičké princezně o život, tak tak že se podařilo ji zachránit. V předvečer svátku Panny nanebevzaté 1310 vyjížděla před očima Jindřichovými z Prahy, provázena nepřehledným komonstvem. Svatba slavná, jak se podle tehdejšího mravu slušelo na členy tak vznešených rodů. Nad českým průvodem při ní vlálo na 50 červených praporů s bílým lvem, někdo se těšil, že zubožené a těžce zkoušené vlasti vzchází naděje šťastnějších dob. Nejvíce se tomu těšil strůjce sňatku... Jak se všichni zklamali!

- 28 Český trůn zase osiřel; zemřel král Ladislav Pohrobek, a hned se hlásila řada zahraničních nápadníků; komu se české koruny asi dostane? Páni se scházejí k volbě, katolický Zdeněk ze Šternberka jest první, jenž pokleká před Jiřím z Poděbrad a volá: „Zdráv buď...“. Jeho příkladem stržení ostatní - česká země má krále z vlastní krve! Netřeba ji ho hledat v cizině! - Uplynula léta. Týž muž, v něhož mohl Jiří skládat největší naděje, se stal zrádcem krále i vlasti, zrádcem takovým, že jemu podobného by marně v našich dějinách hledal. Zorganisova! odboj proti Jiřímu, jednotu zelenohorskou, spojil se proti němu s úhlavními nepřáteli svého národa, německým císařem Fridrichem III. a maďarským králem Matyášem Korvinem, volal do země jejich voje, německé křížáky a maďarské Ráce, v jejich službách a spolu s nimi pustošil vlast, která beztak tolik v předešlých desetiletích zakusila, prohlašoval německého císaře za pána českého království a krále, páčil a plenil statky a území těch, kteří zůstali Jiřímu věrni, zapaloval střechu nad hlavou sedlákům, kteří plnili rozkazy Jiřího atd. R. 1469 oznamuje před shromážděnými velmoži Matyášovi v Olomouci, že jest „zvolen“ za českého krále, prosí ho, aby volbu přijal, a děkuje mu, když vyslovil souhlas. Za 11 let po holdování Jiřímu!

- 29 Matyáš zvolen působením Jiřího za maďarského krále na poli Rákoši u Peště r. 1458 (koruna nabízena Jiřímu!); rychlí poslové přichvátali do Prahy;

kde byl Matyáš hostem Jiřího - Jiří dává synu Viktorinovi rozkaz, aby s velkým komonstvem doprovodil nového krále do Uher, sám se ubírá za ním, ve Strážnici mu M. děkuje za velkou přízeň, kterou v jeho domě v Praze zakusil. Zeť Jiřího... v koho by mohl nový král skládat větší naděje? Po volbě Jiřího za krále 2. března 1458 se tomu upřímně těšil ze všech knížat jedině M. Než uplynulo 12 let, zpustošil ve třech válkách zemi svého tchána, vpadl mu zákeřně do zad, o Moravu ho připravil...

- 30** Císař Bedřich III. vysvobozen Jiřím z nejnebezpečnější pohromy, která se na něho strojila. Vídeňská luza by byla vyhladila jej i jeho rod... V noci přibyl rychlý posel do Prahy, Jiří se vydal bez prodlení na cestu. Při loučení 8. prosince 1462 se vrhl osvobozený císař v Korneuburce českému králi na šíji, děkuje, slibuje... Tedy druhá naděje ohroženého krále! Zklamala jako první; právě rok nato zemřel náhle císařův bratr Albrecht bezdětný (snad otráven), císař zbaven nejnebezpečnějšího soka, Jiřího už nepotřeboval... Uplynuly opět necelé dva roky, a císař dává doporučující list pro papeže českým pánům, kteří se proti Jiřímu seskupili v jednotu zelenohorskou.
- 31** Vévoda Ludvík bavorský, vida, že se v Římě jeho zákrok ve prospěch Jiřího nezdařil, ochladl v lásce k němu, a než minul rok, přidal se k jeho zjevným nepřátelům (1466) - on i Dr Mayer, jehož si Jiří od Ludvíka vyžádal, by mu psal diplomatické listy. Naděje za nadějí mizela, Jiří odkázán sám na sebe, ale nezoufal, neutekl z života, jak chtěl Fridrich II., Napoleon a Bismarck učinit při prvním velkém neúspěchu, vytrval „na frontě“, na místě, na něž ho Prozřetelnost postavila.
- 32** Ke knížeti Soběslavovi II. přichází příbuzný maďarského krále Bély III., pro vzpouru uvržený od něho do žaláře; podařilo se mu z vězení uprchnout, a nyní prosí českého knížete za pomoc. S. ho vyslechl, pak ho kázal spoutat a vydat Bělovi. Čeští páni mu ve zlé vytýkali, že „takto zemi českou nemálo zlehčil.“
- 33** Týž Soběslav II... Oldřich vymohl od císaře Fridricha I., že sesadil s českého stolce Bedřicha a ustanovil za knížete S. II; za čtyři léta potom, co mu pomohl z Přimdy, byl od něho uvržen do žaláře (r. 1177), kde asi zemřel. Bedřich usiluje o knížecí důstojenství dál, přitáhne s vojskem ku Praze, právě když S. II. dlí na hradě Skála na Plzeňsku. Praha vidí, že štěstí přeje Bedřichovi, nechce nasadit životy za S. II., otvírá jeho soku brány - žena S. propuštěna velkomyslně na svobodu.
- 34** Nedoufejte v mocné tohoto světa... Před osudným dnem 8. listopadu 1620... Naši politikové byli přesvědčeni, že se Evropa jen hemží samými jejich přáteli, že všichni budou ochotni pro ně krvácet, bojovat, nasadit jmění a životy... a zatím každý počítal, co by ze situace vytěžil pro sebe. Anglie, s jejíž pomocí najisto počítali (Zimní král byl zetěm anglického krále Jakuba I., syna Marie Stuartovny, nástupce bezdětné Alžběty), byla první, která je opustila, saský kurfirst, zastánce „reální politiky“, nedosáhnuv sám české koruny, spojil se s Ferdinandem, aby dosáhl alespoň Lužice, a vydal mu povstalce. Mansfeld Čechy zradil, Thurn je po porážce nechal na holičkách atd. - Mnichov 1938!

- 35** Burgundský vévoda Karel Smělý toužil po královském titulu. S císařem Fridrichem III. se sešel v Trevíru, a tam dosáhl cíle svých dlouholetých tužeb a splnění vroucích nadějí. Vše bylo ke korunovaci připraveno, zhotovena koruna i ostatní korunovační klenoty, v katedrále přichystány dva trůny, pro císaře i pro něho, ale v noci před korunovací opustil císař potají město, a Karlův sen se rozplynul vniveč.
- 36** Karel VI. chce zajistit svému rodu trůn... Mužských potomků nemá, a proti nastoupení jeho dcery se jistě ozve mocný protest... Jsou tu již nápadníci, kteří čekají na jeho země... Vydá tedy pragmatickou sankci a žádá evropské vladaře, aby ji uznali. Byli mezi nimi někteří, kteří nikterak nepočítali s tím, že by se jim mohlo dostat části jeho území, ale zadarmo nechtěl jeho pragmatickou sankci uznat nikdo; císař musil přinést velké oběti, aby získal souhlas a podpis vládců... Tím říši velmi zadlužil a do krajnosti vysílil - vždyť se sotva zotavila z války o dědictví španělské! Eugen Savojský kroutil povážlivě hlavou nad politikou císařovou; mínil, že jedinou spolehlivou ochranou dědičky bude dobře vycvičená armáda a plná pokladna, nikoli podpisy na papíře. Výsledek ukázal, že měl pravdu... Oběťmi pro pragmatickou sankci vysílená říše nebyla s to odolat spojeným nepřátelům, kteří málo dbali slibů a daného slova... Ukázalo se, že naděje ve slovo lidské jest planá... Naděje v zaslíbení Boží! I při tom je sice třeba spolupůsobení, ale to jest něco docela jiného, než výhradné spoléhání na vlastní síly a na sebe! Spoléháme především na slovo Boží, a spoléhajíce na ně chápeme se s radostnou a důvěrnou odhodlaností práce, věduce, že nebudeme zklamáni. (Ve sporu o dědictví rakouské byl věren danému slovu pouze Jiří II., zvaný od současníků poloironicky „pocitivec“, jako by v politice poctivost a věrnost byla směšná!)
- 37** Danton dostal od Ludvíka XVI. ohromné sumy. Sliboval naprostou oddanost a ochranu, a při osudném hlasování před 23. lednem 1793 nejen nic pro krále neučinil, nýbrž podněcoval i jiné a sám hlasoval pro jeho smrt. Lafayette, sám zednář, pravil o něm: „Byl hotov zaprodat se komukoli. Jednou dostal od krále 90.000 livrů, a téhož večera jsem ho viděl u Montmorina (revolucionáře). Měl štvavé protidynastické řeči r. 1792 v klubu jakobínů, a byl v témže klubu slidičem pro dvůr. Před 10. srpnem (den sesazení krále) obdržel od krále 50.000 livrů, královská rodina byla jeho pomocí a ochranou jista (byltě tehdy nejpopulárnější muž celé Paříže, pravý „lidovec“), a přec byl toho dne hlavní činitel, jenž vynaložil vše, aby král byl trůnu zbaven.“
- 38** Poslední naděje Ludvíka XVI. byl švédský král Gustav, jenž se chystal přispět mu vojensky na pomoc a potlačit revoluci... cizí vládce měl zachránit krále před zuřivostí vlastních poddaných! Byl však znenadání při maškarní zábavě v noci na 17. březen 1792 od důstojníka Anckarströma zavražděn (spiknutí šlechty!), a tím vzata Ludvíkovi poslední naděje!
- 39** Karel I. Anglický... Jest už jisto, že revolucionářská (republikánská) strana vedená Cromwellem zvítězí a že hlava králova padne... V koho asi doufal? V pomoc Francie - bylť manželem dcery francouzského krále Jindřicha IV., sestry vládnoucího Ludvíka XIII. Jak se zklamal! Kardinál Mazarin,

jenž měl otěže vlády v rukou, neudělal pro nešťastného krále zhora nic - omezil se na to, že poslal do Anglie mimořádného vyslance, ten však vsedl v Boulogne na loď, když už bylo po všem. Španělský vyslanec v Londýně s politováním oznámil královně, že dosud nedostal od své vlády rozkaz, aby se připojil ke krokům, podnikaným (?) ve prospěch krále. Henrietta uprchla r. 1642 do Holandska, prodala všechny skvosty, jež měla, najala za to vojáky a přivedla je manželovi, ale všecko se zhatilo. Skotové, k nimž uprchl, ho vydali anglickému vojsku, parlament sestavil soudní tribunál, jenž vyřkl rozsudek smrti, král šat před svým palácem v lednu 1649.

- 40** Marie Stuartovna, skótská královna, od vlastních poddaných pronásledovaná, sesazená, na smrt uštvaná překročí hranice země, kde jí šlo o život, a spěchá k anglické královně, své sestřenici Alžbětě - s prstenem, který jí tato kdys dala se slovy. „Kdybyste někdy ode mne potřebovala pomoci, přijďte s tímto prstenem ke mně, a najdete u mne vždy zastání.“ Místo zastání našla žalář, a po dlouhých 19 letech smrt na popravišti.
- 41** Johnson († 1784) se odebral po smrti manželky do Londýna. Hrozná bída ho přinutila, aby zaklepal na dveře některých mocných tohoto světa. Lord Chesterfield mu sliboval všemožnou pomoc, ale zůstalo jen při slovech. Těžce se náš zkoušený literát probojovával; konečně překonal všechny obtíže a zvítězil nad krutostí osudu, stal se slavným a známým... Teď najednou mu chtěl být Ch. mecenášem, J. mu však odpověděl: „Je to sedm let, co jsem ve vaší předsíni čekával nebo byl u vašich dveří odmítnut. Po celou tu dobu jsem bojoval s hroznými obtížemi, bez jakékoli pomoci, povzbuzení, přízně štěstěny. Lorde, pravý patron není člověk, který lhostejně hledí na člověka zápasícího s vlnami, a podává mu ruku teprve, když dosáhl pevného břehu. Kdyby pozornost, kterou mi nyní věnujete, byla přišla dříve, byl bych ji s povděkem přijal; vy však jste s ní otálel až do chvíle, kdy jí už nepotřebuji a přijmout nemohu.“
- 42** Fridrich II. Hohenstauf byl v neštěstí opuštěn i od nejvěrnějšího přítele a rádce Petra de Vinea... Týž se dokonce pokusil o to, aby ho v nemoci otrávil!
- 43** Oldřich Hutten byl nemálo hrdý na přátelství Erasma Rotterdamského, jenž byl pokládán za nejučenějšího a největšího humanistu své doby. (Oba připravili půdu Lutherovi... proticírkevními spisy, zvláště satirami, disponovali srdce lidu k odvratu od církve a k přijetí protestantismu.) Když byl Hutten přinucen opustit Německo, odebral se do Švýcarska... Kam jinam by šel a kde jinde by doufal najít útočiště a pomocníka v bídě, ne-li v Basileji, u svého drahého přítele! Leč Erasmus mu vzkázal, aby ho laskavě ušetřil návštěvy, jelikož by mu tím způsobil nepříjemnosti. Se zklamanou nadějí, o ilusi chudší a o zkušenost bohatší, že totiž není radno doufat v člověka, byť byl naším největším (na pohled!) přítelem, odchází od města, kde doufal najít nejpřátelštější a nejblahovolejší přijetí; dřívější láska obou se zvrhla v divou nenávist, oba psali proti sobě jedovaté pamflety, Hutten brzo potom zemřel (r. 1523).
- 44** Kolumbus... Po jeho návratu z první cesty hleděl každý k Americe jako k pohádkové zemi. Za málo měsíců nastoupil druhou cestu; 17 lodí dobře opa-

třených, 1500 mužů... kolik se jich nabízelo! Kolik jich musila vláda odmítnout! Závistivě hleděli pozůstalí v cadixském přístavu na odjíždějící loďstvo... Blažení, kterým se dostalo štěstí, že směli s admirálem do země zlata a perel! Kolumbus se těšil blahými představami... druzi, jež zanechal v Novém světě, neúnavně provozují směnný obchod, jistě že již nejméně tunu zlata nashromáždili... jaká radost, až se s ní vrátil... Jaké zklamání ho čekalo! Španělé, které v Americe nechal, se oddávali pustému životu, a byli do jednoho od domorodců pobiti, jejich pevnůstka spálena, vůkol mrtvoly v rozkladu, a nadzemská gloriola, která v očích Indiánů oblévala bílé muže při příchodu Kolumbové, zmizela nadobro... Třetí cesta... Teď musila vláda nutit, aby se někdo vůbec odhodlal s admirálem za moře jít, a Kolumbus nakonec přišel na neblahou myšlenku, aby byl prominut trest zločincům, kteří by měli chuť s ním za oceán se vydat... Šest chatrných lodic, 200 mužů (r. 1498). Čtvrtá cesta, čtyři bídné lodice, 150 mužů (r. 1502).

- 45** Attila obléhá Srém, tamější biskup odevzdává jeho písaři Konstan-
ciovi potají zlaté kalichy, aby později jimi vykoupil biskupa i ostatní, kteří
by snad upadli do Attilova zajetí. K. se zaručil čestným slovem, slib zrušil a
svěřených bohoslužebných nádob užil k zaplacení vlastních dluhů (Silvanovi,
řediteli směnárny v Římě). Attila se to dověděl, zuřil, že přišel o zlato, dal
písaře jako zrádce ukřižovat.

Obrazy.

*V „evangeliiu prozřetelnosti“ uvádí sám nebeský Učitel několik nedostižně krásných obrazů důvěry ve starostlivou prozřetel-
nost nebeského Otce. „Pohleďte na ptactvo nebeské: nesejí, nežnou, neshro-
maždují do stodol... (Mt 6. 26; Lk 12. 24 s malou obměnou: „Popatřte na havra-
ny: nesejí, nežnou, nemají spížirny ani stodoly...“) Tyto obrazy lze rozšířit
o další:*

- 46** Střízlík, nejmenší ze všech našich ptáčků, patří k těm, kteří „neshro-
maždují do stodol“ ani nehledá starostlivě „chleba“ za mořem jako jiní zpěváč-
ci. O vánocích nebo v lednu, když všude bílo a sníh pod nohama skřípe, kdy
všude mrtvo, ticho a pusto, ozve se najednou s blízkého zasněženého stromu
veselé zahvízdnutí jakoby tobě na pozdrav... Mile překvapen zvedáš hlavu,
a vidíš na bílé větvi střízlíka... V době, kdy ostatní zpěváčci jakoby katar
dostali, kdy i proletář vrabec jest mrzutý, kdy vůkol hrobové mlčení... jenom
on si prozpěvuje veselé popěvky, jakoby již tu bylo jaro... Jen on je „dobré
mysli“, vesele poskakuje, jakoby měl všeho dost a nic mu nechybělo.
- 47** Jemu podobně si počíná skorec vodní. V lednu za největší zimy, kdy
jeho druzi se tísní v hnízdech a „nepromluví“ slova, sedí uprostřed ledu na
kamenu nebo kolu a vesele prozpěvuje. Zatím co příroda vůkol něho jakoby
ztuhla, končí on s „veselou myslí“ svou písničku.

- 48** Poutník, ubírající se smutnou opuštěnou stepí... jen tu a tam se mu mihne před očima smutně se ozývající skřivan pustinný... Najednou slyší nad hlavou veselé švitoření... Stepní kurové! Celé hejno těchto milých žvatlavých ptáků nad ním poletuje, a jako by si měli „povídat“ nevím co zajímavostí a novin, jeden přes druhého... Oživují nejpustší kraje, žijí uprostřed nejsušší pouště, že žasneme, jak se tam mohou při životě udržet. K pramenům se jich sletí na tisíce, ale po rvačkách ani stopy.
- 49** V Himalajích ve výši 7000 m (zvláště na Gaurisankaru) poletuje vesele babočka zahavková, jako by zima a řídký vzduch na ni neměly práždného vlivu.
- 50** „Pohleďte na lilie polní, nepřadou ani netkají.“ (Mt 6. 28.) Nenáročnost provází pravou odevzdanost do vůle Boží a důvěru v jeho prozřetelnost. Máme-li co jíst, co na sebe vzít, s tím jsme plně spokojeni. (1 Tim 6. 8.) Arcivévodá Jan se ptá jednou v Alpách pasáčka na jeho příjmy. „Dostávám od sedláka stravu a jednou za rok oděv.“ „To je málo.“ „A máš ty snad víc? ...“
- 51** Kdyby nebyla symbolem skromnosti fialka, mohla by jím být *Pirola uniflora* (hruštička), květinka rostoucí v lesích, s hlavinkou skloněnou, jako by snila o pohádkách, které se v lese udály (červená karkulka, perníková chaloupka...). Skromná, a přec netřeba, aby se za své květy hanbila: bílá koruna zdobená zlatožlutými prašníky, mezi nimiž jako věž strmí do výše zelený pěti-paprsčitý pestík. Z květu vane příjemná vůně, jež zahání housenky a odstrašuje býložravé ssavce, takže jí „jdou z cesty“. Avšak naše květinka neroste u cest, ba ani na kraji lesa bys jí nenašel. Musil bys hezky hluboko, a tam někde u bublajícího potůčku na mechovém polštářiku bys ji našel. Zřídka kdy opouští své stinné lesní zátiší, není však samotář ani poustevník, nýbrž velmi družná.
- 52** *Androsace obtusiflora* (pochýbek tupolistý), květinka příbuzná prvosence, nepatrná s bělorůžovým květem, ale přesto vzácná. Přišla k nám z Alp. Turista v Krkonoších jde bez povšimnutí mimo. Je příliš skromná, než aby závodila s nádherou ostatních květín. Patří k prvním, které se na jaře objeví, ale plaše ustoupí, když se objeví na jevišti pestré květy jiných družek.
- 53** Jiná nenáročná květina *Sweertia perennis* (kropenáč ozimý), rostoucí na rašeliništích, bažinatých loukách Krkonoš a Jizerských hor. Nevelká, ale nápadná barvou květů; temná ocelová modř temně žíhaná nebo tečkovaná.
- 54** *Rozmarýna*, žije v nejchudší půdě, vždy zelená, symbol věrnosti, odevzdanosti... Spokojenost není vždy tam, kde jest blahobyt a hojnost všeho! V chudých chatách často najdeme více spokojenosti, štěstí a čisté radosti než v palácích velmožů!
- 55** *Netřesk* (*Sempervivum*) střešní roste na zdech a na střechách - kdysi zámyslně pěstován na doškových střechách, které cele pokrýval - chránil prý domy před bleskem... Čím nenáročněji žiješ, tím lépe jsi chráněn před ranami osudu, po případě lépe proti nim vyzbrojen, tím snadnější důvěra v pomoc Boží.

- 56** Barva naděje jest z e l e ě ě ... Zelená barva jest pro oko nejlepší a nejzdravější, jsouc (fysicky) mezi barvami chladnými (modrou) a teplými (červenou). Jest obdařena nevysvětlitelným půvabem, milá, k azuru nebes v nejkrásnějším kontrastu či spíše souladu. Nejkrásnější vyhlídka z okna jest na zelené nivy nebo sady. Zkus dát do oken sklo žluté, modré nebo dokonce červené... na chvílku pro zábavu, ano; ale trvale?... Pohled na zasněženou krajinu v zimě má též svůj půvab - ať jsou holé stromy černé nebo ojiněné. Ale tato barva se hodí jen k zimnímu spánku na několik týdnů; trvalá unavuje a činí zasmušilým, jak patrně z líčení polárních badatelů. Zeleň však neunaví nikdy, byť trvala celý rok jako v tropech. (Kap. 58, č. 45.)

A p l i k a c e na naději. Lze též vysvětlit, proč církev užívá v době posvátodušní paramentů zelených; tato doba znamená putování církve k nebeské vlasti... pouť, kterou nastoupila po seslání Ducha sv. a která skončí, až po posledním soudu, po druhém příchodu Páně (evangelium poslední neděle po sv. Duchu!) bude celá církev vítězná shromážděna kolem trůnu svého Krále v nebesích (svátek Krista Krále a Všech svatých!). Znamená i putování každého věřícího k nebeské otčině, putování vyhnaných synů Eviných, jak se církev modlí ve velké mariánské antifoně po celou tuto dobu.

- 57** K a p r a d ě ... Co jsou naše kapradiny u přirovnání s tropickými stromovitými kapraděmi, podobnými palmám, výšky až 15 m! Na Novém Zélandě...! Leč i ty jsou nepatrné, srovnáme-li je s jejich předhistorickými předky (v době kamenouhelné). Jak asi vypadal pohled na kapraďový háj nebo les? Štíhlé kmeny, do hněda zbarvené, až po kořeny pokryté tlustými mozoly odumřelých stopek listových a bujícími zelenými mechy, pjaly se k světlu, jež bylo tlumeno hustými oblaky. Pro kapradě, milovníky přití, bylo toto klima nejvhodnější. Listy zpeřené jak u palem, ledaže měkčí a něžnější, podobné nádherným pštrousím perům, dlouhé až 5 m a široké 1 ½ m, se pohybovaly graciálně při každém vánku a tvořily lehkou vzdušnou listovou střechu, ethericky lehkou, hned se snivě skláněly k zemi, hned rozloženy vodorovně jak příčky kola... Lidské oko by bylo asi okouzleno kontrastem těchto něžných listů vůči hrozivým mrakům, které tehdy pokrývaly oblohu.

A p l i k a c e: hrozivá budoucnost, krásná naděje... Mraky se stahují nad hlavou, křesťan nepozbývá důvěry...

- 58** L i l i e, semitsky šušán... Perské slovo Susy znamená tedy město lilií, stejně jako jméno Susanna. V Himalajích roste lilie obrovská (*Lilium giganteum*), vysoká až 3 ½ m, květy bělozelené, uvnitř s růžovým nádechem (barva tři božských ctností!), velmi vonná... ozdoba himalajských lesů ve výši 2000-3000 m.
- 59** Č e m e ř i c e č e r n á, nazývána v německém jazyce poetičtěji Christrose, Weihnachtsrose... květina zimy! Málo květín, které v zimě rozkvétají, ale tím dražší nám. Když vůkol vše pokryto sněhovou pokrývkou, zápolí tato květinka vánoc rytířsky s ledem i zimou. Proto ji lze vidět na hrobech. Vánoce... Narození Kristovo nám připomíná naše znovuzrození a narození pro nebe... pro nebe narozen i zesnulý, na jehož rov jsme tuto květinu zasadili, i jeho očekává jednou druhé zrození... Bílá, se zeleným nádechem, „dítka měsíce a ne slun-

ce" ... Poněvadž roste ve svatou dobu vánoční, byla kdysi pokládána za svatou, za lék proti moru a za obranu proti démonům ... Naděje, naše síla a ochrana proti pokušením pekla ...

Jaterník ... jako krůpěje nebeského blankytu na zeleném trávníku ...

- 60** **O s í v k a** (*Draba verna*), jarní kvítek, nenáročný, rostoucí v nejchudší půdě, s malými bílými kvítky ... Legenda: „Rostla na suchém pastvisku, kořeny v suchém písku, a přec plná radosti hleděla k nebeskému blankytu. Trošičku půdy, trošičku rosy stačilo milému kvítku na pusté pláni; když už strávila všechnu rosu nebes a byla nedaleka zvadnutí, přišla dívčina, utrhla květinu a přesadila do své zahrádky ...“ Člověče, nezoufej! Chraň si v srdci pokoj a klid, pohlížej k hvězdám, a když se ti už bude zdát, že dalšího břemene nesneseš, pošle Pán anděla a přesadí tě do nebeské zahrady ...

- 61** **I m m o r t e l k y**, společný název květin, které jsou stále zelené a tudíž symbolem věrnosti, stálosti, věčnosti, věčného života. V některých krajinách nesměl být jinoch neb dívka pochována jinak leč s věncem z **immortelek** na hlavě. *Vinca maior*, brčál ... jeho modré květy připomínají nadto i nebe a nebeskou blaženost. *Radostka*, *Helichrysum orientale*, pocházející z Indie, jest stále zelená a stále kvete ... Když všechny její sestry, které v nejpestřejších barvách zářily vůkol v zahradě i na nivách, již odkvetly a pominuly, když písně zpěváků ztichly a jejich hrdélka oněměla, nekloní hlavu, kvete dál ... „Když nás vše v světě opustí, nedej nám zahynout ...“ Nedej, aby nás opustila i naděje!

Stále zelené jsou i mnohé stromy a keře - u nás jehličnaté, z listnatých oleandr a vavříň, z bylin na př. břečťan atd. Proto je štípíme na hrobech ... symboly nesmrtnosti! - *Smaragd*, viz kap. 1., č. 33.

- 62** **Obráz budoucího vzkříšení** podává Kristus Pán a jeho apoštol. Símě vložené do země, kde „zahyne“, aby povstalo k novému, lepšímu životu ...

- 63** **Temnou nocí letí rychlík** ... jen jediné z těch několika desítek a set světél a signálů falešně postaveno nebo přehlédnuto, jen jediný výhybkář na jediné stanici položí páku falešně, a celý vlak ... Celá trať minutu co minutu ohrožuje tvůj život, tvé plány, tvou budoucnost ... Ty se vším, co máš a co chystáš, jsi svěřen rukám několika bližních, jichž neznáš a nevidíš, o jejichž svědomitosti nemáš záruky ... A kdo hledí do temné noci, připraven, aby vyskočil? Každý se snaží oddat se spánku.

A p l i k a c e : Svěřit se veskrze rukám božské prozřetelnosti!

- 64** **Pět týdnů se plavil Magellan** hrozným průlivem mezi Patagonií a Ohňovou zemí (kap. 6. č. 8.); konečně 28. listopadu 1520 se před ním rozevřela úžina, a plavci vidí do nedozírna se táhnoucí Tichý oceán. Zachráněni! Jižní špiče americké pevniny *Capo Deseado* (Mys vytoužený). Zažene-li však někoho životní bouře k mysu Zoufalství (na jižním pobřeží Grónska!) nebo k ostrůvku *Desolación* (na konci úžiny *Magellanovy*) ... „*Orbe fracto spes illaesa*.“ - Byl se i zřítíl celičkový svět, naděje trvá bez pohromy - dokud duše v těle, netřeba a nerozumno zoufat ...

Z pěti Magellanových lodí se vrátila domů pouze Vittoria (Vítězství, viz číslo 17; „Maria“ l. 299) ... Vytrvej na krušné pouti životem až do konce, a dám tobě korunu života! (Zj 2. 10.) Nebude korunován, kdo nebojoval!

- 65** Jména, jež dávali španělští plavci objeveným zemím, ostrůvkům, řekám, zálivům atd., povznášela duši vzhůru ... připomínala jí nebeskou vlast, k níž putujeme (kap. 13. č. 126.). Nejedna název se však neudržel. Magellan na př. (k. 56, č. 6); ostrov Madagaskar slul původně ostrovem sv. Vavřince (jeho objevitel Diego Diaz vystoupil na jeho břeh 10. srpna - kolem r. 1500), Mississippi řekou Neposkvrněného Početí. Často rozhodoval při volbě jména svátek, jenž se právě slavil. (Řeka sv. Vavřince, Capo de los Virgines, Mys panen, objevený v den sv. Voršily a jejích družek ...)
- 66** V souostroví Bismarckové jest ostrov Ježíš Maria - známka, že byl objeven od katolických Španělů. Protestantští Angličané a Holanďané dávali objeveným zemím, horám, zálivům atd. jména svých měst a zemí (Nová Británie, Nové Holandsko, Nový Zéland) nebo jména svých vládců (Virginie. Jezero Albertovo) nebo jména svých lodí (sopky Erebus a Terror) nebo jména svá. Třebaže odsuzujeme krutost španělských objevitelů, jedna věc je jista: katoličtí objevitelé hleděli vždy k nebi, a myšlenka na onu vlast, na církev vítěznou, na světce, kteří nás tam očekávají, je inspirovala, že dávali objeveným krajinám jména světců. Protestanté mají jen zemi, žijí jen pro zemi; v nebe sice věřili, ale nedoufali v ně, leda jen planou nadějí; proto při volbě jmen mysleli na vládcy, jimž se chtěli zalichotit, na sebe, na pozemskou domovinu, slovem na zemi. - Obyvatelé celého souostroví byli dříve milí a pohostinní, ale otrokářské loupežení je změnilo nadobro.
- 67** Calderon v dramatu Božská Filothea (Bohumila) líčí duši a její boj proti nepřítelům Boha a Krista, kteří jsou zároveň i nepřátelé její a jejího spasení. Duše zůstává věrna tomu, jemuž se zavázala nedotknutelnou a neporušitelnou úmluvou a věčnou přísahou v nejsvětější den svého života, u křestního pramene. Proto ten, jehož se tam zřekla, táhne v čele vojska proti ní: satan ... Jeho hlavní spojenci tělo a svět ... Známy trojlístek! Filothea se uchýlí do hradu, jenž je střežen třemi božskými ctnostmi, Kristus Pán přichází k ní a přináší jí nejsvětější Svátost, zdroj síly na naší pouti a v našich bojích ... a nakonec korunuje její věrnost vítězstvím a nebeskou glorií.
- 68** Hráč, karbaník ... Říkáme „hazardní hra“, poněvadž nemá rozumné naděje; větší jest risiko než naděje, „matematická“ naděje se redukuje na minimum, takže o „pravděpodobnosti“ nemůže být (v pravém smyslu) řeči ... spíše by bylo místné hovořit o nepravděpodobnosti ... Nevěrec jest na tom ještě hůř než hazardní hráč! Jeho risiko nekonečně veliké, jeho „naděje“ mizivě nepatrná (v jeho vlastních očích, má-li jen trochu rozhledu! V očích našich jeho naděje rovna nule!). Naděje věřících je víc než pouhá pravděpodobnost!
- 69** Mont Blanc ... Na úpatí hory byl postaven asi r. 1090 klášter (existuje ještě dnes ... říká se mu převorství ...), svět však o něm neměl ani tušení. Jen biskupové, kteří po sedm staletí čas od času klášter visitovali, o něm věděli,

jak se dovídáme z klášterní kroniky. Ani Ženevští o něm nevěděli! Mnichové nazvali horu *Rupes alba* (*Saxus albus*), francouzsky *Mont Blanc*, česky Bílá hora; lid ji nazýval Horou proklatou (zakletou), v Ženevě ještě ve stol. 17. se nestarali o to, jak pojmenovat vrch, který denně vidali. První obraz *Mont Blancu* pochází z r. 1444 - Konrád Witz zobrazil Petra rybařícího na Ženevském jezeře, Pán se k němu po vlnách blíží, v pozadí strmí k nebi největší alpská hora. První pokus dostat se na vrchol byl učiněn r. 1741 - dva po zuby ozbrojení cizinci... slyšeli, že na hoře jsou divocí kmenové, dravci atd... Dr. Pococke, jenž procestoval celý Orient, se objevil najednou v burnusu, s turbanem na hlavě, pistolí za pasem (měl vše v kufru)... Jeho průvodčí napřed překvapení, pak měli z jeho zjevu veselí (když ho poznali), ale venkovští sedláci zděšení nevěděli, nemají-li se snad pokřizovat... sbíhali se se všech stran. V převorství byli vlídně přijati, ale na vrch se nedostali. Po mnohých pokusech konečně dosáhli vrcholu dva odvážní lezci, dr. Paccard a Balmat (8. srpna 1786)... Vidění ze vsi Chamonix, ležící na úpatí hory, a okamžitě poslán rychlý posel do Ženevy k Saussureovi, jenž se 13krát pokoušel o dosažení vrcholu a vypsál cenu... Pověra lidu však věstila a větila zlé... tutéž hodinu, co odvážlivá dvojice stanula na špicí, zemřela v Chamonix nejmladší Balmatova dcera, a za rok potom utonul Paccardův otec. Příštího roku se pokusil Saussure po 14. o vzešup s Balmatem, 3. srpna 1787, pobyli nahoře 4½ hodiny, konajíce pokusy teploměrem, vlhkoměrem, elektroskopem, pozorována deklinace magnetické střelky, vítr, vařena voda, zkoumány zjevy akustické pomocí pistole; podle tabulek, které vzali s sebou, měřena sytost nebeské modře; měřen tep, nezapomenuto na fyziologické a chemické pokusy (vápencová voda atd.). Nakonec vzali s sebou v lahvích trochu věčného sněhu a horského vzduchu... Paccard byl zapomenut, Balmat nazítří povýšen od sardinského krále do šlechtického stavu, stavěny mu pomníky. První ženu musili průvodci takřka vynést (svobodná turistka), za rok po ní se pustila nahoru císařovna Josefina s 68 průvodci! Na památku své cesty zřídila v Paříži alpskou salaš se švýcarskými kravami a pastýři. První žena, která se pustila nahoru v zimě, byla Miss Straton (v lednu r. 1876); z vděčnosti pojala svého průvodce Charleta za manžela. Od té doby prý vidět na lavici průvodců pod horou zástupy mužů, kteří jako na vyhraný los čekají na nějakou vdavekchtivou miss...

A p l i k a c e: vytrvalost! Vybrali jsme jeden doklad... Každý alpský velíkán má podobnou, někdy ještě pohnutější historii, na př. Matterhorn.

- 70** *Mont Aiguille*, („jehla“) kdysi nazývaná *Mons inaccessibleis* (Hora nepřístupná)... Karel VIII. koná pout k Matce Boží (N. D. d'Embrun) a slyší o tomto divu světa, který zdobí jeho říši (počítána k sedmi divům Daufinska)... Hora skutečně jedinečná; jako obrovský obelisk strmí k nebi uprostřed lesů do výše 2097 m; kolmé vápencové stěny činí dojem, jako by neviditelná ruka mocného čaroděje zasadila mezi sousední vrchy gigantický krystal. Král dal svému komorníku Ant. de Beaupré rozkaz, aby „Nepřístupnou horu“ učinil přístupnou. Sestavena karavana, vyzbrojena nástroji, a s chutí vzhůru. Cesta byla strašná - ale přece se na vrchol dostali, postavili tři kříže, král se dal obdivovat od zástupu dole shromážděných... a nejen to, nahoře napsal i list parlamentu do Grenoble, aby se na něho přišel podívat, což se i stalo. Šest dní tam

pobyl... V chaloupce, která tam postavena, sloužena mše sv., zpíváno Te Deum a Salve Regina... Tehdy dostala hora své nynější jméno. Nahoře našli překrásnou louku, podivuhodné ptáky rozmanitých barev, stádečko kamzíků - snad orli tam zanesli párek, poněvadž nemožno se tam dostat. Po druhé na horu vystoupil teprve r. 1834 Jan Liotard - jeho praotec Petr měl podíl na oné výpravě Karla VIII. Louku skutečně našel (1000 m × 200 m), kamzíky však nikoli. Rozhled je překrásný...

Poznamenáváme, že pro zajímavost uveden příklad celý, doslova podle znění pramene. Jest však zřejmo - a to platí i o jiných příkladech a obrazech - že by jednal neprozřetelně, kdo by jej v kázání uvedl doslova. - Jde-li o to, abychom znázornili vytrvalost, netřeba a zbytečno mluvit o tom, že král se dal obdivovat, že si zavolal i parlament - tyto momenty by v kázání působily rušivě, vlastně proti cíli a účelu kázání - vytrvalá práce o spáse duše není bravurní kousek, pro nějž bychom měli chtít klidit obdiv světa.

- 71** Regnard a jeho druzi vyryli při výpravě do Laponska r. 1681 na hoře Metawara, za níž jim už nebylo možno jíti dál: „Sistimus hic tandem, nobis ubi defuit orbis.“ Věřící ustane v práci o své spáse teprve tehdy, až dosáhne cíle, za nějž nebude možno jíti dál, t. j. až dosáhne nebeské vlasti.

- 72** Východořímscí císařové vybírali vojiny tělesné stráže výhradně ze slovanského kmene Barangarů, a to až do r. 1453, tedy do pádu Cařihradu. Důvod? Barangarové tak nenáviděli zradu, že by bylo marné a bezúčelné s nimi vyjednávat nebo je získat, aby svého pána zradili... Jim důvěřovali císařové víc než nejoddanějším dvořanům, ba více než vlastním bratřím!

Aplikace: Nejvyšší věren danému slovu...

- 73** Sv. Ignác Loy, navštěvuje před založením řádu Svatou zemi, plaví se na chatrné lodici, a ta se octla ve strašné bouři... vlny hrozí pochovat ji v hlubinách... Životopisec světců píše: „Ona loď nesla osudy Tovaryšstva Ježíšova...“

Aplikace: Kolik podobných kritických chvilí v životě křesťana! Tak kritických, že o tom nemáme tušení! Boží prozřetelnost bdí...

- 74** Artuš, Arthur, poslední král keltský v Britanii... Když se Keltové nemohli ubránit náporu anglosaskému, vystěhovali se někteří na pevninu (Bretagne! Malá Britanie!) a učinili ze svého posledního krále, o němž se málo ví, mythickou osobu - nezemřel prý, jednou se vrátí a podmaní si svět. Pověst o Artušovi se rozšířila i do jiných zemí, v Anglii ji zpívali pěvci stejně jako ve Francii, zapomněvše na její původ a význam. (V Německu přešla do pověsti o Tafelrunde.)

- 75** Pandora, podle řeckého bájesloví první žena, kterou bohové stvořili (dlouho předtím se prý radili, jak muže ztrestat, až přišli na tento nápad...). Proti jejich rozkazu otevřela skříňku, jež prý chovala „dary bohů“, a rázem se všechny bídý vyrojily na svět, pouze naděje zbyla na dně osudné schrány.

- 76** Artéska studna... Vrtání někdy pokračuje velmi zvolna; je-li půda písčinatá, sotva 10 cm za den, ba dokonce pouhé 3 cm. Někdy se jim v hloubce zlomí

vrtadlo, takže musí všeho nechat anebo začít nanovo vedle, jindy ne a ne přijít na pramen, na vodu uloženou mezi dvěma neprostupnými vrstvami. U nás jednou teprve v hloubce 153 m přišli na vodu - proud vyrážel ze země tak prudce, že vyrazil z rukou sklenku, kterou chtěli vody nabrat, byla dokonale měkká, tedy filtrovaná. V La Granelle u Paříže vrtali od prosince 1833 do konce února 1841, a teprve v hloubce 547 m přišli na pramen, vydává denně 30 tisíc hl vody. Artéska studna v Passy u Paříže stála milion franků (tehdy!) a 11 let práce. Voda v hloubi, obraz milosti.

Zřejmo, že při kázání o naději nutno povzbuzovat k touze po věčných dobrech a k lásce k nim. Vše časné až na druhém místě! V době všeobecných pohrom... „Pán svých věrných neopustí...“ Můžeme doufat, že bude chránit nás, naši svobodu, náš majetek... Můžeme za to i prosit a jiné k důvěrné prosbě povzbuzovat, ale neopomíejme upozornit, že řečený výrok platí především o ochraně věčných statků. „Neopustí nás svou milostí, nevydá na pospas nepříteli naší spásy...“ Není však zaručeno, že nedopustí, abychom neutrpěli pohromu časnou. Vzpomeňme mučedníky! Dobrá pronásledování! Krvavého i nekrvavého, jakým na př. byl kulturní boj! Kdyby tato naše důvěra v Boha, zaměňovaná pochybně s nadpřirozenou nadějí, nedosáhla vyslyšení proseb ani splnění svých tužeb, mohly by snadno vzniknout pochybnosti o víře, důvěra špatně pojatá se zvrhnout v nedůvěru, odkudž ke lhostejnosti vůči Bohu jest jediný krok, a k nevěře druhý krok. Dojde-li naše důvěra toho, co žádá, nezapomínejme na povinnost díků! Duchovní správce v X. mi vypravoval, že v dubnu 1945 konal s farníky devítidenní pobožnost k nejsv. Panně za ochranu před bombardováním. Fronty stály s obou stran vesnice, děla namířena proti sobě, situace hrozná... co zbude z celé osady. Vtom přišel 9. květen... Veškerá škoda: prasklá okenní tabule ve farním domě. Jak projeví svou vděčnost tak podivuhodně zachránění? Nijak! Ani nepřišli do kostela poděkovat! V nebi budou vyvolení Pánu děkovat celou věčnost za to, že jejich naděje ve věčnou záchranu nebyla zklamána!

56. NADĚJE.

II. Přirozená.

Vytrvalost, argumentatio a minori ad maius.

Příklady.

Jak řečeno, je třeba varovat před dvojím úskalím: před malomyslností a před opovázlivým spoléháním. Pán vyžaduje všude spolupůsobení svobodných tvorů, a co platí o řádě přirozeném, platí i o nadpřirozeném. „Člověče, přičiň se, a Pán Bůh ti požehná...“ Důstojnost člověka, rozumem a svobodnou vůlí obdařeného, jest respektována od Tvůrce, jenž mu ji udělil... „Nebe si vybojuj! Co jest nad tvé síly nebo mimo ně, dostaneš ode mne, a čli poprosíš, a co je v tvé moci, vykonej sám. Opravdovou práci a přičinění od tebe čekám... tobě ukládám... Jen kdo vytrvale bojuje, bude korunován...“

Uvádíme příklady přirozené naděje a vytrvalosti ze všedního života.

- 1 Když K o l u m b u s vsedal na Santa Maria, aby hledal v neznámých zemích bohatství, když B o n i f á c vsedal na člun, aby neznámé národy v cizí zemi dobýval Kristu... když H a n n i b a l překročil Alpy a A l e x a n d e r Eufnat, když s n o u b e n e c podává před oltářem ruku snoubence a když dívka v den obláčky bere na sebe posvěcený závoj, jsou všichni oživováni nadějí. Nemají-li tu chvíli naděje, pak jim zní v hloubi duše zoufalý verš Dantův: „Lasciate ogni speranza voi ch'entrate.“ Naděje, že něco vykonám pro slávu Boží a prospěch bližního, vložila do rukou péro mně, a s nadějí, že něco získáš, jsi bral tuto knihu do rukou ty. Není pochyby, my všichni žijeme z naděje - ty, jenž má slova čteš, já, který k tobě v těchto řádcích mluvím, naši bližní, do jednoho - žijeme z ní a jí, dýcháme jí, třebaže si toho nejsme ani vědomi. Každý náš skutek, každý podnik jest nesen nadějí, živen nadějí, naděje činí všechno naše podnikání r o z u m n ý m. - Rolník, jenž by zaséval kaménky, sadař, jenž by se v Norsku pokoušel v zahradě pěstít datle neb ananasy, jednal by n e r o z u m n ě... o bezbranném, jenž by se pustil sám v zápas s ozbrojenou četou, řekneme, že se pustil š í l e n ě v boj...
- 2 D o n P e d r o d e V i c t o r i a ze Sevilly hledal štěstí ve zlatém Peru. Po prvé zahrán bouřemi na západní břeh Afriky, po druhé na Filipiny, po třetí k Panamské úžině; tu se rozhodl, že se pustí do Peru pěšky... Jaká cesta! Přes skaliska, močály, lesy... mnohdy unaven k smrti, hladověl... Konečně spatřil zlatá pole v Peru a zvolal: „Marnost nad marnost...“ Kdyby byl pro nebe vykonal jen desetinu toho, co pro zlato!
- 3 P i z a r r o asi se stovkou dobrodruhů se pustil do Peru, jež podle zpráv Indiánů chovalo poklady zlata. První cesta byla strašná (r. 1524). Loď zmítána deset dní bouří na pobřeží, a jen nadlidským úsilím ji zachránili. Šaty v těžkém

tropickém dusnu jim na těle vlhkem hnily, zásoby došly; vystoupili tedy na pevninu a poslali loď na Periové ostrovy, aby přivezla nové zásoby. Celé týdny čekali, dvacet jich zatím zemřelo; konečně se dočkali a pluli dál. Když vystoupili na neznámý břeh, začaly útrapy nanovo. Neproniknutelný prales před nimi, opice se na ně šklebily (dobří Španělé je pokládali za čerty), propasti se rozvířaly podle cesty, obrovští hadi v lese a aligátoři ve vodách ohrožovali jejich život a pohltili několik mužů, roje moskytů jim působily nevýslovnou trýzeň - chránili se před nimi tím, že se na noc zahrabali docela do písku. Jídla nebylo, a kořínky bylin? Z této poustevnické kuchyně brzo onemocněli a nebyli daleci zoufalství. Tu k nim přirazil Almagro s 80 společníky, a ihned na všechno zapomněli. Probili se až do Quita (hlavní město Ecuadoru), tam však mnozí zmalomyslněli. P. učinil na zemi čáru: „Zde cesta do Peru, k pokladům zlata - zde cesta zpět do Panamy pro ty, kdož chtějí zůstat chudí. Nechť tedy každý volí, co chce.“ Sám překročil první čáru směrem k jihu, 13 druhů za ním, ostatní se vrátili. Druhou cestu podnikl r. 1530... nenašel těch třináct, které tam nechal, ale se 177 jinými se vydal zmužile vpřed. „Přišel rozhodný okamžik... kdo si netroufá, ať se vrátí.“ Jen devět se jich vrátilo... Jeho společníci viděli tvrdé pevnosti Inků... „Vrhnou-li se ty tisíce Indiánů na nás, je s námi zle...“ Ale naděje v bohatou kořist lákala... Slovo sv. Pavla: „Co všechno podstupují lidé, aby dosáhli porušitelného vadnoucího věnce, nám však jde o korunu neporušitelnou... Tam vše nejisté, naše odměna jistá, jen když vytrváme.“

4 Podobně ostatní konkvistadoři. Balboa, objevitel střední Ameriky, první Evropan, jenž vstoupil do vln Tichého oceánu... Jaké námahy, a po letech místo zasloužené odměny (místodržitelem nových krajů!) od vetřelého žárlivého místokrále popraven. Cortez, objevitel Mexika... V posledním zoufalém boji (při první výpravě) nebylo jediného z jeho voje, který by nebyl poraněn... Jiní, které tehdy vedla za oceán touha po zlatě, po slávě...

5 Kolumbus se ucházel 18 let o materiální prostředky k provedení svého plánu, o studiích a předchozích cestách vůbec nemluvě. V Janově, Benátkách, Portugalsku, Španělsku, Anglii, Francii, opět ve Španělsku... U králů, šlechticů, boháčů... Ve 30 letech měl vlasy docela šedivé... A to vše jen proto, aby objevil onu zemi zlata, o níž mluvil Marco Polo. Konečně královna Isabella, rozradostněná dobytím Granady, mu dala tři lodice a uzavřela s ním smlouvu... Na cestě mu bylo zase zápolit s malomyslností mužstva...

6 Magellan jest jmenován Karlem V. místodržitelem všech zemí, které objeví, a slíbena mu dvacetina jejich výnosu. S 234 muži na pěti lodích vyplul na západ 21. září 1519, ubírá se podle východního břehu Jižní Ameriky, až se dostal 10. ledna 1520 k mysu Santa Maria, pak k Ohňové zemi a do úžiny po něm pojmenované; proplul jí, a pustil se přes Velký oceán... nazval jej Pacifikem, Tichým oceánem, poněvadž po celou dobu plavby na něm nezakusil bouře - výjimka! Právě na něm bývají velmi časté a divé bouře! V Jižním oceánu na ostrově Mactan vládce (radža) ho zve, aby spolu s ním si podrobil ostatní vládce; marně ho radža ostrova Cebu varoval před zradou. Vystoupil, podlehl přesile zrádných nepřátel, cestou na loď proboden 27. dubna 1521. Truchlivě nastoupilo mužstvo na zbylých třech lodicích další cestu - jedna

loď ho zrádně opustila a vrátila se s proviantem domů dřív, než dosáhl mysu Hornova, jižní špiče americké pevniny, druhá zmizela v hlubinách. Mužstvo... decimováno nemocemi, hladem, v bojích. Jediná loď Vittoria, Vítězství, se vrátila s 13 muži; dne 6. září, podle jiných zpráv v předvečer Narození Panny Marie 1522 vplula do San Lucar, přístavu, z něhož s ostatními čtyřmi před třemi lety vyplula. My pro nebe? Na naší životní plavbě nezhyne, budeme-li mužně zápolit! (Úžinu mezi pevninou a Ohňovou zemí pojmenoval M. úžinou Všech svatých, poněvadž ten svátek tam slavil, de todos los Santos, ale tento název zeměpisci nepřijali.)

- 7 Aristoteles prý chodil spát maje měděnou kouli v ruce a drže ji nad obráceným kbelíkem... aby se probudil, když koule spadla. Prý - -
- 8 Plutarch, římský dějepisec († 120 po K.), byl oddán pití a nadto příliš prchlivý. Aby odvykl první neřesti, ubíral si denně vždy malé množství, až dosáhl přiměřeného kvanta. Druhou chybu hleděl odložit tím, že učinil předsevzetí na jediný den: „Dnes nepovolím hněvu, jenom dnes...“ Nazítří je opakoval, a tak dál a dál, až konečně odvykl nezřízenému hněvu docela.
- 9 Hannibalův přechod přes Alpy v zimě r. 217-16... V září už byly hory všude pokryty sněhem; což teprve později? Ze 60.000 mužů sestoupilo na jaře do úrodných lombardských rovin jen 26.000. Římské voje obsadily všechny alpské průsmyky, vojsko punského vojevůdce se musilo brodit etruskými bažinami čtyři dny a tři noci, bez oddechu, bez spánku, bez pokrmu, všichni sloni, mnoho koní a mnoho vojáků zahynulo; přece však se mu zdařil plán obejít římské voje, a v bitvě potom u Trasimenského jezera (lago di Perugia) svedené porazil nepřátele své vlasti na hlavu.
- 10 V první válce punské bylo římské vojsko i loďstvo zničeno (toto bouří u Kameriny r. 245), ve třech měsících bylo vypraveno nové. I to se ztroskotalo, za krátkou dobu vypravili Římané opět nové; leč i to zničeno. Tu se rozhodli zámožní občané, že svým nákladem pořídí nové, a jím dosáhli rozhodného vítězství u Aegeatských ostrovů r. 242.
- 11 Jak vytrvale bojovali v Římě plebejové, nižší vrstva obyvatelstva, za svá práva! Celá staletí trval tento boj s patricijí, římskou šlechtou, ale neustáli, až jej vybojovali, takže nakonec jim byli skoro docela rovni. O právo, aby druhý konsul byl volen z nich, zápolili plných deset let; patriciové vynaložili vše, co bylo v jejich moci, aby jim snahy zmařili; slibovali vše možné, když od požadavku upustí, získali (snad podplacením) osm tribunů z deseti (ochránců plebejců), nic naplat; oba tribuni, Licinius a Sextius, vytrvali, až konečně diktátor, starý Furius Kamillus, roku 374 povolil. A potom se domáhali jednoho úřadu za druhým, práva za právem, až je nakonec patriciové předčili jen šlechtickým titulem.
- 12 Demosthen, největší řečník ve starověké Helladě, v zemi, která byla na výtečné řečníky tak bohatá, a přec nic nenásvědčovalo tomu, že se dopracuje alespoň toho, aby byl průměrným řečníkem. Slabý hlas, krátký dech, nepěkný návyk trhání ramenem... Vytkl si cíl, řekl si, že ho musí dosíci, děj

se co děj, a dosáhl ho. Máme tolik vytrvalosti my, když jde o dosažení cíle neskonale vznešenějšího?

- 13** Læcordaire, snad nejslavnější novověký kazatel, který kdy s kazatelnou pařížské mariánské katedrály mluvil, muž, jenž uchvacoval kdekoho a jehož kazatelnou obléhala inteligence francouzské metropole... Když kázal po prvé u sv. Rocha, sklídil fiasko. „Je snad nadaný, ale kazatel z něho nikdy nebude.“
- 14** Před dávnými lety žil ve Španělsku hoch, student, jemuž učení nikterak nešlo. Protože tehdy učitelé podporovali nechápavost žáků prostředkem, který už vyšel ve školách z obyčeje, není divu, že ubohý školák ze strachu před opětovným stykem s březovým prutem ze školy uprchl. Sklíčen se posadil u studny, pohlíží na kamenný okraj, vidí vrub... táže se ženy, která právě přišla vážit vodu, kdo onen vrub do kamene vyryl. „To způsobil provaz, na němž jest zavěšen okov a který se neustále o kámen otírá.“ Hošík se zamyslí. „Když neustálé tření provrtalo kámen, uvízne ze školské učenosti něco i v mé duši, budu-li se pilně a vytrvale učit...“ Vrátil se, neúnavně studoval, stal se nakonec arcibiskupem sevilským - sv. Isidor, učitel církví.
- 15** Italský šlechtic Jan da Procida hledí truchlivě na to, jak jeho vlast sténá pod jařmem cizích uchvatitelů. Francouzi, vedení Karlem z Anjou, vrahem posledního Hohenstaufa Konradina, řádili na Sicilii i v celé jižní Itálii. Procida, povoláním lékař, neustával podněcovat krajany k povstání a cizince k boji proti ujařmitelům (Španěly, Petra Aragonského). Viděl na Sicilii všecku bídu, kterou uchvatitelé moci všude sejí, prodal vše, co měl, aby se mohl vydat do Cařihradu a tam nabýt peněz k mobilisaci. Dvakráte se tam pustil, při druhé cestě tam získal 25.000 liber zlata, ty přinesl Petrovi, aby mohl vyzbrojit vojsko. Nebylo vůbec vyhlídek na zdar výpravy; papež byl proti Petrovi, Aragonie byla slabá, s Karlem z Anjou († 1285), bratrem sv. Ludvíka, spojena Francie a Církevní stát. Po sicilských nešporách, vzbouření lidu v Palermě r. 1288, když jeden Francouz si dovolil neuctivost k italské slečně, ubírající se o velikonoční pondělí na odpolední bohoslužby do chrámu, a kdy všichni Francouzi pobiti, byla jimi obležena Messina, tam zásob už jen na osm dní. Posléze se Petr vypravil, Procida vnikl nepozorován do města, přinášeje radostnou zvěst: „Vytrvat, brzo svobodni!“ Tomu věnoval všecko jmění, všecku práci a celý život, aby viděl vlast svobodnou, a dosáhl toho; nikdy nepozbýval mysli. Náš boj o nebe?
- 16** Oswald z Wolkensteinu († 1445) roznítil v sobě četbou rytířských románů touhu po cizích zemích. Bylo mu deset let, se třemi haléři a kusem chleba v kapse se pustil do světa, s jezdci, které potkal... Do Pruska, Polska, Ruska, Norska, Dánska, Anglie, Holandska... Hned se živí jako veslař, jako kuchař, nebo kořistí válečnou. Kde byla vojna, tam musil být, na Krymu, u Trapezuntu, proti Turkům u Nikopole, v Armensku, v Persii, Uhrách, na Krétě. V 25. roce se vrací domů plný jizev, s jediným okem, vlasem docela bílým. Teď teprv se zamiloval, ale jeho vyvolená v jednookém vysloužilci nenašla valného zalíbení; aby se ho zbavila, uložila mu pouť do Svaté země. Maličkost!

Totíž pro něho - ale než se vrátil, dívčina se vdala. Neúnavně činný se pustil na cesty nanovo, do Itálie, Španěl, Francie, bojoval u Ceuty a proti husitům...

- 17 U Malplaquet se chystá k boji; francouzští vojáci už tři dny ničeho nepožili, před bitvou se rozdává chléb, odmítají... nechtějíce se ho dotknout, dokud jako vítězi neopustí pole. Bylo to r. 1709, kdy byli poraženi Eugenem Savojským, či r. 1794, kdy zvítězili nad Angličany?

- 18 Vilém III. anglický, poražen od Francouzů u Kanden, jest poslední, který ustupuje; kulky na něm roztrhaly šat, míhaly se mu podle spánků, zavadily i o jeho vlasy, nedbá ničeho, kryje ústup svých, poslední se vrhá do řeky a přeplaví se na protější břeh... kolem r. 1700.

- 19 Washington byl ve více bitvách poražen než bylo těch, v nichž zvítězil, ale protože vytrval, byl konečný úspěch jeho. Petr I. ruský právě tak... Karel XII. švédský nad ním zvítězil, car si řekl: „Náš bratr nad námi ještě ne jednou zvítězí, ale my se tomu od něho naučíme, a pak porazíme my jeho.“ Nebyl by ho porazil, kdyby byl švédský výtečný vojevůdce měl více vytrvalosti a kdyby jí nebyl měl car. Římané skoro všechna svá velká vítězná tažení začali porážkami; podlehl Pyrrhovi, Hannibalovi... O tomto geniálním vojevůdci řekl sám římský dějepisec: „Vítězit umíš, vítězství využít nedovedeš.“ (Livius.)
 „Já a čas, my dva spolu přemůžeme kteréhokoli odpůrce.“ (Mazarin.)

- 20 Dánský král Kristián IV. 67letý, velel loďstvu v bitvě u Kolbergu (roku 1644); na admirálské lodi padlo kolem něho 12 mužů, sám přišel o oko, o několik zubů, klesl, začali nad ním naříkat, myslíce, že jest mrtev, vzchopil se, krví docela zbrcen: „Nikoli, jsem ještě živ a mám ještě sílu, abych za svůj národ bojoval, jen když vy budete každý plnit svou povinnost.“ S ovázanou hlavou opřen o meč stál na palubě, až konečně před večerem švédské loďstvo zahrnuto. (Jenže toto vítězství mu málo prospělo; válka skončila neblaze, Dánsko pozbylo svého postavení v Baltickém moři i na Skandinávském poloostrově; nám netřeba se obávat, pracujeme-li o nebe a pro nebe, že naše práce bude nadarmo.)

- 21 Skotský král Robert Bruce, od Angličanů poražen a zajat, marně se pokoušel o útek. Co mu zbývalo, leč s tupou resignací se poddat situaci, na níž se nedalo nic změnit a proti níž by nadarmo co podnikal? Jednou v žaláři, pozoruje pavouka, který se namáhal, aby na pavučině visící se stropu se dostal na zeď. Ne a ne se na zdi uchytil! Houpá se pořád a pořád, až konečně se mu podařilo, co zamýšlel. „Co dokázal vytrvalostí pavouk, dokáží i já...“ Podařilo se mu skutečně z vězení uprchnout, zvítězil a dosedl zase na otcův trůn.

- 22 Didaco de Haro, vévoda biskajský, vyhnaný od Alfonse IX., leonského krále, odevzdal svůj pevný zámek zástupci, aby ho hájil proti vojsku Alfonsovu... Sedm let obléhání, nevzdali se... umírali jeden za druhým, nakonec zbyl správce hradu sám; zavěsil si klíče na krk a tak se položil k bráně... Ta byla konečně od obléhajících prolomena, našli ho polomrtvého, samojediného... Sedm let snášeli obležení hlad, útoky, ranění...

- 23** Ornitholog Audubon se zdržoval několik let na břehu Ohia ve státě Kentucky U. S. A. ve vesničce Henderson a věnoval se své milé vědě; v tamějších lesích objevil přes tisíc ptačích druhů dotud neznámých, přes tisíc nákresů leží před ním jako výtěžek několikaletého neúnavného úsilí. V úřední záležitosti volán do Filadelfie, uloží své poklady do truhly a svěčuje příbuznému: „Dej na to pozor!“ Dal - totiž v tom smyslu, že bednu uložil na nepřístupné místo někde na půdu, aby ji nikdo neužil k otopu. Za několik měsíců jest badatel zase tu, otevře bednu - párek potkanů nebo krys se mu do ní nastěhoval a vychoval v ní svou mláď, živě ji počmáranými papíry. Audubon chodil jako bezduchý, několik nocí nespál, konečně se vzchopil, s puškou, notesem a tužkou se zase pustil do lesů, a za tři roky byla jeho bedna zase plná.
- 24** Anglický státník Carlyle píše své první dějepisné dílo „Francouzská revoluce“, a když je hotov, odevzdává rukopis příteli, aby jej prohlédl a popoprávil, je-li třeba. Přítel ochotně přijal a slíbil, ale jak to obvyčejně bývá, sliby chyby, nebo chceš-li, zdvořilostní sliby žádné pravé sliby; nechal rukopis ležet na stole přijímacího salonu, kam mu jej Carlyle přinesl, a nestaral se o něj. Po čase si přichází spisovatel pro rukopis i pro posudek... „Kam jsem jej pro všechno na světě dal? Já na to zapomněl jako na smrt!“ Služebná, vidouc na elegantním stole hromadu popsaného starého papíru, myslila, že to patří do kamení, a užila toho k podpalu. Carlyle neměl ani skizzu svého díla! Musil začít znova... psát o věci a o věcech, které už dávno z paměti vyprchaly! Čím větším potěšením mu bylo psaní dřív, tím větší mukou teď, ale nepovolil a dokončil.
- 25** Newton přepsal své dílo Chronology 15krát, než s ním byl plně spokojen. Malíř Callicott načrtl k obrazu Rochester 40 skizz. Stephenson 15 let studoval a konal pokusy, než se mu podařilo vyrobit první lokomotivu, Watt teprve po 30 letech práce viděl před sebou parostroj, o kterém snil.
- 26** Jan Hunter byl do 20. roku truhlářským pomocníkem v Glasgově, s bídou trochu četl a psal, pak se stal pomocníkem svého bratra, docenta anatomie v Londýně; brzo ho vytrvalostí předstihl, nashromáždil tolik materiálu, že jeho sbírka zaměstnala slovního přírodovědce Owena plných 10 let - hodně přes 20.000 exemplářů! Snad jedinečné, co píše jediného muže nasbírala. Říkal: „Před započítím uvažuji, zda jest můj úmysl proveditelný; ne-li, upustím od něho; když ano, pustím se do práce a vytrvám.“
- 27** Vzorem nezlomné houževnatosti a vytrvalosti jest Edison. S jakými obtížemi musil zápolit již na začátku své vědecké dráhy! Jako prodáváč novin ve vlaku se obíral ve volné chvíli pokusy; jednou mu jeho „laboratoř“ ve vagoně chytla... mladý fysik, sotva chlapeckému věku odrostlý, vidí, jak praskají láhve a hoří drazé koupené chemikálie, a co zůstalo „zdravé“, vyházeli rozezlý průvodčí z vozu. Jinde dostal výpověď ze služby, protože při pokusu převrhl láhev s kyselinou sírovou a tím poškodil ředitelovu místnost; jeho cesta do Louisville a pak do Bostonu byla tak těžká, že mu šlo při ní o život; při pokusech byl kolikrát zraněn atd. atd. Muž, který jako hoch začal svou kariéru prodáváním ořechů a cukrovinek ve vlaku, pak prodejem novin, potom

sám noviny vydával, když postřehl, jak musí vypadat, aby budily zájem a „táhly“, pak byl potulným telegrafistou, nejdén pokus mu zhatili ti, s nimiž se smluvil a tak ho připravili nejen o pěknou hromádku dolarů - nejhorší bylo, že oddálili výsledek o celá léta; několikrát přišel docela na mizinu a přec nepovolil. Ukládá nám cesta do nebe a dosažení věčné blaženosti takové oběti?

28 „Boj o nové světlo“, nadepsal Edisonův životopisec jeho úsilí o vynalezení žárovky, lampy, která by neotravovala vzduch, nezačazovala strop a nábytek, nezhasla větrem, nezavinila výbuch nebo otravu. Dnes, kdy v nejchudším příbytku si otočí domácí vypínačem a mají světlo „jako ve dne“, kdy jediné zapjetí proudu osvítl celou městskou čtvrť nebo uspořádá rázem iluminaci při slavnosti, nedovedeme se již ani vžít do doby, kdy si pomáhali loučí, kahanem, svíčkou, petrolejovou lampou, a zároveň netušíme, jaké nadlidské úsilí musil vynálezce vynaložit, než žárovku vynalezl - věc, která je dnes na prodej jako houska na krámě. Vykonal 1600 pokusů, které ho stály 50.000 dolarů, vypracoval na 3.000 plánů a návrhů, každý se mu zdál správný a každý selhal; společnost mu jen váhavě a nerada povolila dalších 50.000 dolarů. Po dlouhých pokusech se mu podařilo zředit vzduch na 1:1.000.000. Úmorný zápas o první žárovku...

29 Viz kapitulu 24, č. 61. Edison zuhelnatěl na tisíce hmot, aby dostal vhodné vlákno pro žárovku. Tuhu, papír, vousy, bavlnu, koňské žíně, niti, niti obalené dehtem a sazemí, kokosová vlákna, vavřín, pytlovinu, motouz, korek, dříví, třísky, hoblovačky, celuloid, sýr... Pak přišla na řadu vlákna palmová, papyrus nilských břehů, indický lotos, bambus, rákos, australské křoví. V jeho závodech a továrnách v Menlo Parku se hromadily balíky nejrozmanitějších látek, halba, cykas, kukuřice, kapradí. Po posledním nepřetržitém úsilí dvou nocí a jednoho dne první žárovka hotova, 21. října 1879, svítila přes 40 hodin. Po 6.000 dalších pokusů dosaženo žárovky, která svítila bez přestání 1589 hodin, roku 1881.

30 Společnost, která se s tímto vynálezcem spojila, měla na zřeteli jen časný zisk. Když žárovka vynalezena, chtěli, aby stanovil její cenu tak a tak vysoko, aby teď hodně vydělali a naplnili kasu, neustálými subvencemi na pokusy vyprázdněnou, ale Edison pro takové cíle neměl pochopení, jemu šlo jen o dobrou věc, o to, aby bližním zjednal pohodlné a zdraví neškodné světlo, jeho cílem byla jen věda. Tím docházelo ke sporům mezi ním a společností - vždyť se jen proto s ním spojila, aby jeho pomocí a prostřednictvím vydělávala!

Aplikace: My, věřící, pracujeme pro nebe, svět nechápe... z toho nehledí zisk, ani výdělek, ani časná výhoda! Proto nám cizí, proto nenajdeme u něho porozumění, ať zveme na misií nebo na exercicie, ať nás vidí časně ráno spěchat k eucharistické hostině nebo večer na májovou pobožnost, ať vidí dívku docházet do klášterní samoty nebo jinocha zdržovat se tančírny, jistého druhu výletů atd.

31 Edison neměl ani kdy se pořádně vyspat, pracoval týdně až 112 hodin. Když se pokoušel o akumulátor, vykonal za 10 let 50.000 pokusů, potom spuštn

„objekt“ 2,000.000krát na zem, aby se zjistilo, je-li odolný všem nárazům. Pak objevena vada, zase pět let pokusy, které stály přes milion dolarů!

- 32** Svému matematikovi Uptonovi, jenž si na svých vědomostech a dovednosti až příliš zakládal, uložil jednou, aby mu vypočetl obsah hruškovité žárovky. Za několik dní k němu přichází U. s listem plným číslic. „Co je?“ „Ještě nejsem hotov.“ Edison naplnil žárovku vodou, vylil do nádoby: „Změřte to!“ Samolibý U. se kousl do rtů.
- 33** Vytrvalost objevitelů (Kolumbus...), vynálezců... Těchto zvláště! Edison na př... Chce vyrobit vlákno pro elektrickou lampu, a práce ne a ne se mu dařit. Neustává, spekuluje, jak do toho... Jednou v noci bouří zvonek v celé továrně... Jeho úředníci a zaměstnanci na to byli zvyklí a věděli, co to znamená. Pan šéf dostal šťastný nápad, všechen personál musí okamžitě vstát a do práce! Tentokrát si je podržel dlouho... Celou noc, den a zase celou noc... Pokus za pokusem... Ještě jeden den, konečně má vynálezce v rukou pevné uhlíkové vlákno (ze sazí), a propouští na smrt znavené k odpočinku... Narozeniny elektrické žárovky! (Viz č. 28. 29.)
- 34** Koperník byl syn pekaře, Kepler syn hostinského, Newton pocházel z velmi chudobné rodiny, ve škole sedával v lavici chudých. Jindřich Wilson, vicepresident Spojených států († 1875), byl nádeník, potom pasák, nakonec obuvník, až si našetřil tolik peněz, že mohl jít na studie. Makay přišel jako chudý tovaryš z Irska do Ameriky, a stal se po letech nejbohatším mužem světa (jeho jmění byly stříbrné doly... vynášely mu za hodinu přes 70.000 předválečných korun, za rok 600 milionů korun, t. j. 25 milionů dolarů). Edison začal svou kariéru jak roznašeč novin, kardinál Gibbons jako učeň v kterémsi závodě označoval pytle. Nikomu z nich nespadlo štěstí do klína, všichni si je vybojovali vytrvalou prací. Franklin byl chudý tiskař, Garfield, president Spojených států, honec mezků, jeho ministr financí Windom krejčí, jeho ministr vnitra Kirkwood sedlák.
Duns Scotus a rolník; viz „Maria“ III. 234.
- 35** Jiří Peabody († 1869) vstoupil v 11 letech do služeb kteréhosi kramáře, později založil s přítelem obchůdek - přítel poskytl peníze, on převzal vedení. Obchod se rozmáhal, přeložil jej do Baltimore, založil filiálky v New Yorku a Filadelfii r. 1822; po sedmi letech převzal sám celý závod a vedl jej do r. 1837, načež přesídlil do Londýna jako bohatý bankéř. Většinu obchodů peněžních mezi Anglií a Amerikou obstarával on. Ohromného jmění, jehož nabyt, užíval k dobročinným účelům; pochován na rozkaz královny Viktorie v opatství Westminsterském, kteréžto cti se dostává jen nejslavnějším a nejvznešenějším mužům.
- 36** Nelson, vítěz u Abukiru a Trafalgaru († 1805), vstoupil jako 12letý hoch do služeb na jedné válečné lodi, a když jako admirál (viceadmirál) naposled velel a padl, byl již jednooký a bez jedné ruky.
- 37** James Cook byl nádeník, pak námořník, konečně objevitel nových území (v Oceanii... lze říci, že objevil Australii), jeho cesty mu zajistily čestné

místo v dějinách geografických výzkumů. (Obeplul oblast jižní točny, překročil šestkrát jižní polární kruh, od domorodců zabít na Havai r. 1779.)

- 38** „Nic nezapomínají lidé rychleji, než utrpení, jež jim bylo vystát na polárních výpravách. Za krátkou dobu zůstane v paměti jen radost z dosaženého cíle. Shackleton se sotva vrátil z cesty, a už jiní závodili, aby nastoupili po něm. Zapomenuto na všechny bolesti, na skorbout, dysenterii, vysilující působení řídkého vzduchu ve výši na planině jižní točny, na zimu i námahu...” (Ramussen.)
- 39** Jindřich Federer, německý povídkář, skličován záduchou a jinými ne-duhy, se musil rvát „s osudem” o volné chvílky, prosté utrpení, aby v nich mohl rozvíjet svůj básnický talent a stupňovanou intenzivní činností nahradit dlouhé hodiny, kdy mu utrpení znemožňovalo činnost; † 1928.
- 40** Michelangelo pracuje o náhrobku papeže Julia II.; závistníci namlu-vili papežovi, že to je prý zlé znamení, že brzo umře, aby mu prý svěřil výzdobu stropu sixtinské kaple Neposkvrněného Početí. Michelangelo nebyl ve freskomalbě zběhlý, proto se bránil, navrhoval Raffaela, ale nic nepořídil. Napjal tudíž všechny své síly, a po 22 měsících vysilující práce byl strop hotov; ale jeho oči! Musil při práci buď ležet na zádech nebo hledět vzhůru, čímž si oči tak pokazil, že dlouhou dobu musil při čtení držet knihu vysoko nad hlavou.
- 41** Ve válce italsko-francouzské za Ludvíka XII. byl postaven v čelo armády 23letý Gaston de Foix. Sotvaže začal, bylo patrné, že bude patřit k největším vojevůdcům všech věků. S největší nadějí hleděl král k mladému vítězi. Dne 5. února 1512 dobyl Boloně, jak mu bylo uloženo, na velikonoční neděli začala v osm hodin ráno bitva u Ravenny, ve čtyři hodiny po urputném boji byl Gaston vítězem. Kterýsi rytíř učinil ráno poznámku: „Dnes vychází slunce krvavé, padne velká hlava, buď vaše nebo Dona Ramona.” Po boji se táže Gaston: „Nu, povídale, padl jsem?” „Ještě není po všem.” Tu přišla zpráva, že se blíží 2000 Španělů, Gaston vsedne na koně a jede jim vstříc, v kritické chvíli kůň klopýtne, klesne, Gaston obklopen se všech stran nepřáteli a 20 ranami ubodán. Vítězné vojsko slavilo vjezd do Ravenny, ale ten se podobal spíše smutečnímu průvodu... vojevůdce nesen na marách, před ním 18 ukořistěných praporů... místo jásání pláč, místo triumfu pohřeb! Jeho kariéra trvala dva měsíce!
- 42** Irena, dcera řeckého císaře Isáka Angela, viděla padnout dům svého otce (založeno „Latinské císařství” od Benátčanů a s nimi spojených křižáků čtvrté výpravy r. 1204). Zasnoubena normanskému králi Rogerovi III., viděla pád jeho rodu a ztrátu země dříve, než byla k oltáři vedena; upadla do německého zajetí (r. 1197), zasnoubena Filipovi Švábskému, viděla ho padnout rukou vrahovou - bylo mu 32 let... Za dva měsíce po něm zemřela i ona (1208). Její dcera Beatrice prosila Ottu IV. za potrestání vraha - Otta byl úhlavní nepřítel Filipův! (Irena nazvána od Waltera von der Vogelweide „Rose ohne Dornen, Taube sonder Galle.”)

- 43** Misionáři... Nesčetné doklady vytrvalosti; šlo o věc Kristovu, a přece jim nehodilo nebe všecko do klína! Co námahy, než dostali svolení... než se dostali přes moře... než se dostali k divokým kmenům a s nimi navázali styk... než se naučili jejich těžké řeči!
- 44** Smiles, protestant, nezavírá sice oči před krásou a ctností, kterou vidí v katolické církvi, ale samozřejmě, najde-li nějaký příklad ctnosti v táboře svém, že ho zvěční ve svých spisech raději než daleko hojnější a krásnější příklady obětavosti katolické. Tak i když jde o misionáře. Viz kap. 25. Přesto nepopíráme, že najde nejeden pěkný doklad i u svých lidí. Jeden uvádíme. Anglikánský misionář Williams hledá ostrov Raratonga; marně, zásoby na lodi už docházejí. „Musíme obrátit, sice zemřeme hladu! Jen ještě půl hodiny počkáme!“ Než uplynula, rozešlo se vycházející slunko mračny, které zahalovaly oblohu, ukázaly se vrcholy hor, hledaný ostrov na obzoru... Domorodec, jenž už po páté se vyšplhal na štěžeň, volá: „Už ho máme!“
- 45** Visutý most přes Zlatou bránu u San Francisca... dokonalejší dílo lidského důmyslu než most přes Hudson v New Yorku... Stavba musila zápolit s nepřekonatelnými překážkami. Když kladeny základy jižního pilíře, bylo inženýrům i dělníkům úporně zápasit s divným příbojem mořských vln; dílo několikrát zmařeno, ale nepovolili. Do skály v moři bylo nutno zapustit pilíř 6 m vysoký, k tomu bylo nutno zřít od pevniny ke skále „lávku“ pro dělníky (355 m dlouhou)... po těžkých pracech hotova... rozmetána parníkem, který na ni byl příbojem vržen! Znova do práce... Pak provizorní věž, 500 q těžká... vyvrátila ji bouřel Nanovo se chopit díla... Betonová nádrž, opatřena zdmi 8 ½ m silnými, se ukázala nedostatečnou, bylo nutno pořídit silnější. Poslední katastrofa bylo ztroskotání ohromného kesonu, který spouštěli do nádrže.

(Most, o němž jest řeč, spojuje St. Francisco s Oaklandem, překlenuje zátoku, již se do města vjíždí, jest 13 ¼ km dlouhý, stojí na 51 pilířích, má dvě poschodí... Ve spodním mohou vedle sebe jeti dvě tramvaje a tři nákladní auta, v horním vedle sebe šest osobních aut. Za 24 hodin jím projede na 400.000 aut. Náklad obnášel 77 milionů dolarů, spotřebováno 2000 q oceli, 7 ½ milionu q betonu, 1 ½ milionu sudů cementu, skoro milion m³ dřeva, 320.000 žulových kvádrů.)

57. NEDOSTATEK NADĚJE; MILOST VYTRVÁNÍ.

Příklady.

A) Opovážlivé spoléhání na milosrdenství Boží.

Jde, jak patrně, o hříchy proti naději, o dva hříchy proti Duchu svatému, opovážlivé spoléhání na milost Boží a zoufalství. První má naděje „příliš mnoho“ - nesprávný výraz! Nemá vůbec naděje, tak jako pověřčivý nemá „příliš mnoho“ víry. U toho i onoho jest ta ona božská ctnost zvrhlá v neřest, která se jí poněkud podobá. Každé zanedbávání spásy, každé odkládání neb nemístné spoléhání na milosrdenství Boží není hříchem proti Duchu svatému, ale každé jest nebezpečné a odporuje naději; proč? Poněvadž tato ctnost uzavírá v sobě opravdovou snahu o dosažení dobra, po kterém toužím. Nelze říci, leda ironicky, že má „příliš velkou naději“ sedlák který pole nezařeje a spoléhá se, že dobrotivé nebe mu nakonec úrodu nadělí přec. „Pán Bůh je tak dobrotivý, nenechá mne a mou rodinu zahynout hladem, nenechá mne na holičkách, až bude pan berní vymáhat daně...“ Taková „naděje“ není heroickou ctností; něčím docela jiným jest nutno ji nazvat! Hanácký chasník, o kterém jsem jinde psal, měl také „nadmíru velkou naději“, když ho druh ve stodole budí: „Hoši, stávejte, deť hoři!“ „No snad nás tode nenechajó shořet!“ Na takových a podobných příkladech a obrazech nutno ad oculos demonstrare nerozum spoléhání, odkládání, váhání, když jde o spásu duše, o pokání, o obrácení.

Hřích proti Duchu svatému, o kterém jest právě řeč, nebývá častý; naopak, troufám si říci, že velmi zřídka se s ním ve zpovědnici shledáme. Tím častější jest obvyklé lehkomyšlné a tupé odkládání a tudíž zadržávání se spásou, spojené ovšem s domnělou jistotou, že nakonec všechno přece jen dobře dopadne. Do této kapitoly zahrnujeme obojí; obě neřesti jsou si velmi blízké, pro tu i onu se hodí příklady zde uvedené, před tou i onou jest nutno věřící varovat; peklo jest více naplněno těmi, kteří pokání prostě odkládali, než těmi, kteří tak činili „kvalifikovaně“, hříchem proti Duchu svatému. Těch tam podle mého soudu tolik není z důvodu nahoře uvedeného.

Tato neřest, opovážlivé spoléhání, přichází na přetřes v kázání o pokání či obrácení a o spásu duše. Může být někdy pojednáno o ní samostatně podle některé z těchto

disposicí.

A) Provést důkaz ad absurdum.

„Platí to, co si namlouváš, totiž že Bůh jistě bude na tvé pokání čekat, pro všechny vykoupené nebo jediné pro tebe?

1. Pro všechny? Nezdá se! Denně jich umírá tolik bez svatých svátostí,

náhle, ve hříchu, přemnozí váhaví, kteří odkládali tak dlouho, až je zastihla smrt, mnohdy ve chvíli, kdy se jí nejméně nadáli. Kolik jich narychlo volalo po knězi, a nedostalo se jim hol! Kdyby byl Tvůrce povinen u každého čekat a nesměl nikoho odvolat, dokud se nevzpamatuje, pak by 1. musil u někoho čekat do soudného dne, 2. každý by vesele vraždil, loupil, smilnil po chuti - vždyť Bůh počká, až se obrátí a vyzpovídá!

2. Jedině pro tebe? Jaký máš pro to důvod? Jsi nebeské dvoraně nezbytný? Nejsi. Dostalo se ti o tom zvláštního zjevení? Nedostalo. Máš nad pomyšlení velké zásluhy o církev? Nemáš, a kdybys měl, nic by z toho pro tebe neplynulo. (Uvést některý příklad, na př. č. 30.) Sv. Pavel měl jistě větší zásluhy o rozšíření království Kristova než ty, a neměl nebe zajištěné, třebaže od Pána nazván nádobou vyvolenou. Slyš jeho svědectví 1 Kor 9, 27!

B) Čas života má své meze, čas milosti má své meze, čas Boží shovívavosti má své meze. Mimořádného zjevení se ti nedostalo, nač tedy spoléháš? Podle všeho jen na svou domněnku, která se jednou vybarví jako osudný sebeklam a léčka prohnáného pekelného pokušitele!

C) Slovo a příklad božského Mistra. Ten, jenž nás povzbuzoval k bezmezné důvěře v nebeského Otce, odsuzoval co nejrozhodněji opovážlivé spoléhání:

1. Když ho satan pokoušel: „Spusť se dolů! Andělé tě budou chránit!“ Odpověď Páně známe. „Nebudeš pokoušet Pána Boha svého!“

2. „Bděte! Nevíte dne ani hodiny!“ Myslí to Pán doopravdy či jenom žertoval? „Syn člověka přijde jako zloděj“ v noci, ve chvíli, kdy se nenadějete! „Blahoslavený služebník, kterého Pán najde připraveného!“

D) „Bez práce nejsou koláče...“

Rozumí se, že doslova kazatel tuto „disposici“ takto uvést nemůže. Lze navázat na obraz č. 17. a pak dovodit: „Co ty nazýváš důvěrou v Boha, jest vlastně lenost.“ Argumentum a minori ad maius: „Všecko ve světě stojí práci, námahu, přičinění, a jen pak jest naděje oprávněná.“ Doklady ze všedního života. Jen o nebi myslíme, že nám spadne samo do klína?

E) Spoléhat opovážlivě na milost Boží znamená svévolně se v nebezpečí vydávat nebo v něm trvat.

Avšak kdo nebezpečí miluje, ten v něm zahyne. Platí jak o řádu přirozeném (obrazy a příklady!), tak o řádu nadpřirozeném. Viz učení mravovědy a askese o blízké příležitosti!

Tedy...

1 Alexander Vel. dal vždycky při obléhání města zapálit na blízkém návrší pochodně. Dokud hořela, byla doba milosti, vzdají-li se mu dobrovolně. Když dohořela, vypršela doba milosti, a pak jednal podle tehdejšího válečného práva.

Aplikace: svíce života... dokud hoří, jest možnost a čas obrácení i odpuštění... Víš však, kdy tvá svíce dohoří? Možná, že dnes! Kdož ví! A co potom,

překvapí-li tě věčný Soudce v hříchu? Zahrávání s Boží spravedlností a opovážlivé spoléhání na jeho milosrdenství!

- 2** Opovážlivé spoléhání bylo národním hříchem Židů - „Otce máme Abrahama“ - a ten se již postará, abychom přišli k němu. Podle rabínů seděl Abraham u pekelné brány (II) a hlídal, aby tam žádný obřezaný nepřišel. Pán však mluvil jinak. „Jste-li synové Abrahamovi, žijte a jednejte jako on.“

O „velkém záslibu“ Srdce Páně viz Maria III. 80 a dole str. 429.

- 3** Věřící někdy spoléhají na to, že nosí škapulíř a že tudíž vyloučeno, aby o nebe přišli. K tomu lze podotknouti: 1. Ono zaslíbení, jež se pojí ke karmelskému škapulíři, se opírá o privátní zjevení, o jehož pravosti někteří pochybují, poněvadž se vyskytuje teprve v pozdějších životopisech karmelitského generála sv. Šimona Stocka, jemuž se ho prý dostalo. Ale buď jak buď, i když v ně podle rozhodnutí papežů smíme „zbožnou myslí věřit“ (pie credere... rozumí se, že nejde o věroučné rozhodnutí), nepřehlédneme, že podle životopisců sv. Šimona Stocka pravila sv. Panna, že právo na její záslib mají jen ti, kteří čistotu svému stavu přiměřenou svědomitě zachovávají. Svatá Panna nepropůjčuje svou ochranu k tomu, abychom mohli bezstarostně obcházet nebo dokonce přestupovat Boží zákon. - 2. Zním nejeden případ, že ti, kdož se na škapulíř spoléhali a proto vesele hřešili, zle dopadli. Pán to zařídil tak, že v poslední chvíli ho na sobě neměli, a to jest podle uvedeného zjevení podmínka zásluby. V nemocnici v O. před lety jeden nemocný dlouho neumíral, že lékaři žasli. Jednou mu Milosrdná sestra změnila prádlo, při tom náhodou sňala škapulíř, a nemocný tu chvíli vydechl duši.

- 4** Kardinál Richelieu... Dosáhl všeho, co chtěl, jeho političtí protivníci (o nepřátelích ani nemluvě) skončili na popravišti nebo úpěli v žalářích nebo strádali ve vyhnanství, vládcem Francie byl de facto on, žil ve větší nádheře a blahobytu než sám král, měl miliony, celá Francie se mu téměř klaněla. Jednoho dne r. 1642 cítí, že konec se blíží. Táže se lékaře: „Jak dlouho ještě?“ „Váš život jest Francii příliš drahocenný a vy jste nám příliš potřebný, než abychom vás mohli postrádat.“ „Mluvte otevřeně a nechte poklonkování.“ „Za 24 hodin budete zdrav nebo mrtev.“ „To jest zřetelná řeč. Zavolejte mi faráře od sv. Eustachia.“ Biskup z Lisieux byl přítomen posledním okamžikům tohoto státníka. „Děsil jsem se, když jsem viděl, že očekává poslední hodinu klidně jako světec. Napřed skládá vyznání víry a osvědčuje, že by chtěl mít tisíce životů, aby všecky mohl obětovat pro Boha a pro církev, a přece vedl války, jež podlomily moc církve v sousední říši, podporoval protestanty proti katolickému císaři Ferdinandu III. a dopomohl jim k vítězství, a byl ochoten spojit se i se sverepým nepřitelem všeho křesťanstva, s Turky, kdyby byli bývali ochotni...“ Zlomit moc Habsburků, byť i za cenu vyhlazení katolického náboženství v celé Evropě! Nešťitil se prostředků hodných piráta, lupiče, neznaboha... Prohnáný, krutý, bezohledný a nemilosrdný, když od odsouzených prošen za milost, a teď sám tak klidně se svíci v ruce čeká od věčného Odplatitele milosrdenství! Jak asi soudil na věčnosti!

- 5 Alžběta de Berry, dcera Filipa Orleánského, ženština lehkých mravů, oddaná nečistotě, opilství, pokrytecká, konala rok co rok v klášteře karmelitek exercicie, při tom i kající skutky. Sotva však opustila klášterní zdi, oddávala se znova neřestem; zemřela ve 24. roce věku bez svatých svátostí.

- 6 Sv. Tomáš Morus napomínal neustále kteréhosi zatvrzelého či snad spíše lehkomyšlného hříšníka, aby se obrátil. „Času dost... Tři slova k odpuštění hříchů dostačí: Bože, odpusť mi... a k těm třem slovům mi vždycky minuta zbude.“ Jednou jel povozem přes most, kůň se splašil a smetl ho i s vozem do vln. Poslední tři slova, která bylo na mostě z hlubin slyšet, byla: „Ke všem čertům...“

- 7 Za pronásledování katolíků v Anglii (královna Alžběta) věděl každý šlechtic, co ho čeká, neodpadne-li od víry: konfiskace statků, žebrácká mošna, žalář, snad i muky a smrt. Baron Steward patřil k těm, kteří chtěli statky zachránit a při tom duši neztratit. V srdci přesvědčen o pravosti svaté víry, slovy se jí zřekl a odpadl, aby zachránil postavení, majetek i život. Navelek protestant, smýšlením katolík. Mimo Londýn měl zámek a v Londýně palác, v obou domech skrýval tajně katolického kněze, aby mohl před smrtí přijmout svaté svátosti a zřící se v poslední chvíli bludu, jež naoko vyznával... Jednou se ubírá z Londýna na zámek, tu stížen záchvatem mrtvice. „Okamžitě vypřáhňte oba koně, jeden spěchejte do města, druhý na zámek, přiveďte mi kněze... kdo z vás tu bude dříve, dostane pořádnou odměnu.“ Kočí nechali pána ve voze, pádili, co síly stačily, oba kněži přišli, a našli barona ve voze mrtvého.

- 8 Astronom Lallande, jemuž Napoleon vytýkal nevěru, řekl jednou abbému Emmerymu, s nímž častěji hovořival: „Přál bych si vás mít u svého smrtelného lože... od vás bych se pak dal zaopatřit.“ Umíral - jeho přátelé k němu kněze nepřipustili!

- 9 Ve sv. Ondřeji v Korutanech měl jeden sedlák domek mezi klášteřem našeho řádu a mezi farním chrámem, jehož správa byla svěřena světským kněží. „Mně při smrti nemůže nic chybět, já se nemám čeho bát... vpravo i vlevo mám několik kněží...“ Jednou večer jde domů - snad z hospody, a právě před domem klesne mrtev k zemi - právě uprostřed mezi farou a klášteřem, jenže uprostřed nebyl právě žádný kněz!

- 10 Hoffnung, 1936, č. 3. Duchovní správce sděluje ze svého působení tři případy. Jednou volán k umírajícímu... Byl to člověk, jenž ze všeho, co svaté, si tropil po celý život posměch, někdy si dovoľoval rouhání, která by ďáblu dělala čest. Farář rychle vzal nejsvětější Svátost, a aby si nadešel, pustil se do přespolní osady nikoli silnicí, nýbrž polní cestou. Tu na jednom pastvisku uží ohromné hejno černých havranů, a jakmile se k nim přiblížil, zvedli se, obletovali ho, po kolena se musil v pravém smyslu brodit příšerně krákajícími opeřenci. Za večerního soumraku scéna skoro děsivá... Konečně viděl, že nemůžeme dál, černí okřídleni se tvářili vpravdě hrozně... musil se vrátit a pustit se silnicí, což znamenalo velkou okliku a zdržení... Byl asi v polovině cesty, když mu přišel kdosi naproti... „Pozdě“...

- 11** T ý ž tamže vypravuje o podobném člověku, k němuž byl narychlo volán. Spěchá do kostela, vezme svaté oleje a běží k svatostánku... Ne a ne ho otevírat! Půl hodiny s klíčkem manipuluje, modlí se, slibuje, vše marné. Tu přijde zpráva: „Mrtev -“ a v tom okamžiku zámek povolil.
- 12** T ý ž tamže třetí případ o muži, který si také zahrával. Cesta do jeho osady vedla malým, řídce porostlým hájem - cesta, po níž on i kostelník nesčetněkrát šli. Byla jediná, jež hájem vedla, a ve dne nemohlo zbloudit ani dítě. Jim se však stala věc záhadná: za bílého dne zbloudili oba... musí vždy znova zpět na totéž místo, dvacetkrát se na ně vrátili... bázeň a úzkost jim svírala hrud... V tom musí být nějaká neviditelná tajemná moc! Tu kvapí od osady posel. „Konec“ - a v tom okamžiku přestalo bloudění.
- 13** Z jiného pramene, jež jsem si bohužel nepoznamenal, sděluji podobný případ. Stalo se v protestantském *H o l a n d s k u*... Katolička, jež rozpustile žila, dostala srdeční záchvat, volá kněze a slibuje svatosvatě polepšení. Sotva bylo dobře, hřešila nanovo. Po druhé, po třetí, a zase upadla do starých hříchů. Jednou zase záchvat... večer... kněz se chystá na cestu, tu přijde k němu kdosi a oznamuje, že není naspěch. Počkal tedy do rána, a ráno ji našel mrtvou. Kdo onen posel byl, nebylo možno nikterak zjistit.
- 14** Dva bratři... Jeden se stal knězem, druhý karbaník, opilec, nevěrec... koupil hospodu U rudého ďábla... Podivnou ozdobou místnosti byl obraz, zavěšený na čestném místě: na trůně sedí ďábel v královském purpuru, korunu na hlavě, žezlo v ruce, kolem něho duše zavržených jako čestné komonstvo. Hospodský věděl, jak do toho... všichni neznabozi byli jeho stálými hosty. Na veškeré domluvy bratrovy odpovídal: „Času dost, až budu umírat; pak si tě zavolám, a v očištění už si to nějak odsedím.“ Přijde masopust, ďáblova sezona, a zvláště U rudého ďábla to šlo divoce celou noc... Druhého dne ráno hospodský stížen záchvatem mrtvice, rychle volají kněze, najde bratra na loži ještě v maškarním obleku, jen tvář volná... Chce mu dát rozhřešení... nemůže si vzpomenout na formuli! Ruka zvednuta, a on jako ztrnulý... „Prosím vás, pomozte mi... řekněte mi rozhřešující formuli...“ Všichni hledí na něho zděšení... ať z katechismu věděli či nic, žádný nevypravil ze sebe slova! Sekundy a minuty ubíhaly, každá dlouhá jako věčnost, konečně starý hříšník vydechl naposledy... bez rozhřešení, a kněz stál vedle jeho lože! (*Hoffnung.*)
- (Kazatel nechať upozorní, že případ jako tento jest od věčné Moudrosti dán k výstraze a poučení nám! I kdyby byl nad umírajícím vyřkl slova: „Já tě rozhřešuji od tvých hříchů...“, nebylo by to nic platno hříšníku, jenž v nekajivosti bez vzbuzení lítosti umíral.)
- 15** Neznámý autor rytířského románu *W a r n u n g* vypravuje o rytíři, jímž hluboce zachvél pohled na mrtvolu jistého „velkého“ pána, od jehož rakve prchali všichni lichotníci i přátelé. Jenže brzo setřásl dojem a odmítl podávanou milost. „Až později.“ Tu se stalo, že se setkal s rytířem, někdejší společníkem svých pustých radovánek... Pomaten! Rozumí se, že ode všech opuštěn; dobrá srdce mu jen přála brzký konec. Ten muž také neustále po-

kání odkládal - nyní byl ve stavu, jenž mu pokání znemožňoval! To pohnulo našeho rytíře, že nahlédl: „S Bohem neradno žertovat, se svou spásou neradno zahrávat, a na milosrdenství Boží neradno opovážlivě se spoléhat.“

- 16** Doplnuji příklady z vlastního působení. Kolikrát jsem učinil zkušenost, že Pán nabízí světlo... pro duši hodina milosti. Na misiích, při exerciciích... Tam vlažný katolík, onde dívka jiného náboženství... Hodina milosti, mimořádné milosti... Hovoří se mnou; pozoruji, že Pán tluče na dveře, tak usilovně, jen říci „ano“. - Po roce mluvím s nimi zas, a vidím, že chvíli milosti nechali nepoužitou, neotevřeli božskému milovníku duši, a Pán odešel, po druhé již nezaklepal. Chvíle rozhodná pro časné a věčné blaho! I Pilátovi se jí dostalo. (Jan 18. 37, 38.)
- 17** Obrazy z přírody: křeček a jiní živočichové si shromažďují zásoby na zimu, v lidových pořekadlech a příslovích jsou obrazem prozíravosti a opatrnosti, a ty opomíjíš shromažďovat zásluhy pro nebe? To není „přílišná důvěra“ v Boha, to jest lenost, která by ráda do nebe bez práce!
- 18** Obrazy ze všedního života: Za bouře se svévolně postavit pod strom, pokoušet se o přeplavání tůně, se člunkem veskovat přímo do nebezpečného víru, skákat přes propast, přes oheň... při svatojanských ohních se to nejednomu bujnému junákovi zle vyplatilo! Pustit se lehkomyšlně s dravcem v boj nebo dokonce „ze sportu“ dravce dráždit... a pak zakusit ostří jeho drápů, jak se již nejednomu sportovci stalo...

B) Zoufalství.

Ukázat, že zoufalství (jde-li o spásu duše, odpuštění atd.) jest

a) *nerozumné... Bůh se zaručil, a já nedoufám, t. j. já si namlouvám, že pro mne jeho slovo neplatí... Jako umíněné svěhlavé děcko, které stojí na svém a nedá si říci...*

b) *Boha urážející... Na lidské slovo se spolehnu, a na slovo věčné Pravdy se spolehnout nechci... Neprohlašuji tím slovo Páně za nespolehlivé, za nepravdu...?*

c) *Sebevražda duše... Vědomě a dobrovolně, proti svému lepšímu přesvědčení, se vrhám v pekelný jícen a odmítám podávanou ruku věčného Slitovníka, jenž mne zachránit chce, milost nabízí, odpuštění slibuje... „Já chci utonout, nechci se dát zachránit...“ Proto jest zoufalství hřích proti Duchu sv.*

Uvádíme jen několik méně známých příkladů. Černá kronika v novinách jich přináší ze všedního života denně na tucty. Většina sebevrahů končí život ze zoufalství; jejich zoufání ovšem není (až na malé výjimky) hřích proti Duchu sv., protože nezoufají „nad milosrdenstvím Božím“, jak praví katechismus, nýbrž obyčejně nad nezdarem nějaké časné akce, z rozháraných poměrů rodinných, z rozháranosti vlastního nitra, pro nezhojitelnou nemoc nebo z beznadějnosti „nešťastné lásky“, ze strachu před pohromou (trestem) a pod. Jde-li

však o sebevraždu z výčitek svědomí u křesťana, dostatečně ve víře poučeného, máme skutečně hřích proti Duchu sv.: nedoufají v odpuštění anebo je odmítají.

- 19 Při strašné bouři na moři o vánocích 1798 (na cestě do Palerma) sedí lord Hamilton v kabině, v každé ruce pistoli, aby se zastřelil, jakmile začne loď tonout. Členové královské rodiny neapolské snášeli útrapy beze slova, nejmladší synáček Albrecht zakoušel tak strašnou mořskou nemoc, že vydechl duši v náručí lady H., a ostatní hleděli k nebi...
- 20 Zlatá pole kalifornská... Mnohý zlatokop rozmrzelý neplodnou prací odhodil lopatu... stále a stále kopat a nic neobjevit! Sotvaže odešel, přišel jiný, kopal v jámě dál, a sotva vyhodil několik lopat štěrku, objevil zlatonosnou žílu... jen několik coulů hloub!
- 21 Před lety zabloudil turista v sněhové vánici v Krkonoších. V těžké mlze nebylo vidět ani tři kroky vpřed. Hledal chatu, a nemohl ji najít. Druhého dne byl nalezen zmrzlý asi 15 kroků od chaty. Podle stop bylo patrné: asi šestkrát nebo sedmkrát tápal kolem ní... poslední stopy vedly přímo k ní! Kdyby byl ještě dvě minuty vytrval, došel k ní... Dvě minuty předčasně povolil zoufalství, vzdal se vši naděje, a unaven dlouhým bezvýsledným hledáním posadil se do sněhu... (*Hoffnung* č. 150).
- 22 Karel III. Stuart (*Maria II.* 159) měl pod lůžkem bednu s 12.000 zlatými zechiny, aby měl na cestu do Anglie... Stále doufal, že se mu přece podaří zasednout na trůn otců. Když se jeho pokus v Anglii zhatil, nemohl zůstat ani ve Francii, a když nechtěl odejít dobrovolně, byl přepaden na cestě do opery (v Paříži r. 1748). Odebral se tedy na savojské hranice; když však nechtěl přerušit poměr s jakousi Angličankou občanského rodu, odvrátili se od něho i jeho přívrženci, on pak byl příliš pyšný, než aby povolil; oddal se pití, potuloval se s místa na místo... Zemřel náhle 31. ledna 1788 ve výroční den popravy Karla I. (Jeho pokus v Anglii by se byl jistě zdařil, kdyby jeho lidé byli několik dnů vytrvali... k naději v pomoc Boží nutno přiložit vlastní přičinění a vytrvale pracovat až do konce! Mac Namara mu řekl: „Co spáchal váš rod, že po tolika staletích spočívá kletba nebes na každé jeho větvi?“)
- 23 Francouzský admirál Villeneuve byl nalezen 22. dubna 1806 ve svém pokoji mrtev... se šesti bodnými ranami v prsou. Na stolku ležel list manželce: „Se mnou je konec, život se mi stal potupou a smrt povinností. Jsem docela sám, u císaře v nemilosti, od ministrů, mých bývalých přátel, opuštěn... Na má ramena kladou strašnou odpovědnost v neštěstí, za které nemohu, do něhož mne vehnal osud.“ Napoleon ho totiž nutil k námořní bitvě s Nelsonem, V. však si byl vědom, že na moři jest Francie slabá a že se s anglickým loďstvem měřit nemůže. Napoleon ho nazval zbabělcem, věda, že tím vžene „starého vojáka“ do každé půtky. „Dobře, myslí-li císař, že našemu loďstvu neschází nic jiného leč statečnost, pak budeme dělat divy, a císař bude spokojen.“ Stalo se, co předvídal, sám upadl do zajetí a musil se vzdát, loďstvo bylo u Trafalgaru rozprášeno a zničeno 21. října 1805. Za rok se dostal výměnou do vlasti, ale Na-

pooleon ho k sobě ani nepřipustil, ba propustil ze služby - napsal ministru Decrésovi: „Řekněte mu, ať jde domů.“ Téhož dne si V. sáhl na život. - Po nezdařené křížové výpravě byl sv. Bernard obviňován po Evropě jako původce neštěstí, protože svými kázáními na přání papežovo rozněcoval celou Evropu k výpravě. Jeho duch však snesl křivé obvinění. „Z nezdaru ať obviňují nesvornost spojených vládců, nikoli mne, ale raději ať svalují vinu na mne než na Boha a na jeho prozřetelnost.“

- 24** Mohamedovo učení o kismetu („osudu, jemuž se nelze vyhnout“, srov. řecké fatum) podlamuje životní síly nebo činí člověka fanatikem. Toto učení jest kredo ztracených, spolu se zoufalstvím je vštěpuje satan svým kořistem. Ve zpovědnici, ve věznici, kdekoli jinde nic se nedá dělat s tím, kdo se ponoří do myšlenky: „Nemohu za to, je to můj osud, se mnou jest vše marné...“
- 25** Kdo spoléhá na síly svoje a ne na Pána... Napoleon se dvakrát při nezdaru válečném pokoušel o sebevraždu (otravu... nosil jed neustále při sobě...); po porážce Winterfeldtově u Moysu r. 1757 se pokoušel poražený Fridrich II. o totéž (i on nosil při sobě jed); Bismarck měl připravený revolver, pro případ, že se jeho akce u Králové Hradce nezdaří...

C) Milost vytrvání až do konce.

„Magnum et singulare perseverantiae donum...“ Velká milost jedinečného významu, největší ze všech milostí, bez níž by i milost povolání k pravé víře byla bezpředmětná a bezúčelná. „Nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset...“ Doplňme tato slova bělosobotního liturgického zpěvu: „Nihil redimi profuit, nisi vocari ad veram fidem profuisset, ac tandem nec vocatio od veram fidem quidquam profuit, nisi magna et singularis gratia finalis perseverantiae profuisset.“ A my víme z tridentina, že tuto milost, ze všech nejdůležitější a největší, si nemůže žádný smrtelný Adamův syn zasloužit, ani nějak zajistit. Tak učí svatá víra, a spojíš-li toto dogma s Kalvínovým bludem o absolutní reprobaci nebo se sentencí jisté školy o praedeterminaci tysické, propadáš v prvním případě zoufalství, v druhém případě velmi snadno malomyslnosti a úplné ztrátě pravé důvěry v Boha, o zřízené sebedůvěře ani nemluvě. Laičtí absolventi jistých bohosloveckých týdnů, se kterými jsem měl i já i jiní co dělat, jsou toho dokladem, a okolnost, že s touto sentencí nelze vyrukovat na kazatelnu, jest neklamné prejudicium, že asi pravdě příliš blízka není.

Dvojiho jest se varovat, jednak přílišného spoléhání na vlastní síly, jednak malomyslnosti. První jest zřejmo z toho, co řečeno; proto si trojjediný Bůh a Otec všech vykoupených tuto milost takřka vyhradil. „Nemůžeš si ji zasloužit ani zajistit; dokud jest duše ve smrtelném těle, nemůžeš a nesmíš si zhora nic slibovat (slova tridentina); nezbývá leč docela se spolehnout na milosrdnou a slitovnou lásku Boží, která neopustí nikoho, kdo koná, co na něm jest, kdo denně prosí... vyprosit si tuto milost můžeš, vydobýt nemůžeš.“ Jak útěchyplně zní tato věta, jak docela jinak než chladná rigoristická sentence „praedestina-

lito ante praevisa merita" spojená s predeterminací fyzickou ad actum! I ti, kteří tuto sentenci vyznávají, musí v kázáních k lidu mluvit jako my. „Konejte, co na vás je, a svěťte všechno Pánu Bohu.“¹

Nepřeceňovat vlastní síly, neodezírat nikdy za žádných okolností od toho, co svatá víra učí o milosti pomáhající a zvláště o milosti vytrvání. Naopak, zdůrazňovat nezbytnost milosti co nejvíce - poslední ze šesti základních pravd z katechismu známých!

Vždyť kazatel by tak snadno, byť i bona fide, uvedl věřící v blud semipelagiánský, a toho je třeba neméně se varovat než bludů jansenistických a kalvínských. K radostné práci o vlastní spáse a pokorné sebedůvěře, nikterak nevylučující důvěru v Boha a naprosté odevzdání sebe jeho svaté prozřetelnosti, povzbudí kazatel tím, když poukáže, jak možno vocationem suam certam facere. (2 Pt 1, 10.)

I druhého úskalí jest se kazateli varovat, totiž jednostranného zdůrazňování suverénní výhrady Nejvyššího, jenž udělení této milosti vyhradil sobě a svému nevyzpytatelnému milosrdenství.

Úcta mariánská, eucharistická a úcta k nejsv. Srdci Páně jsou podle učení asketických bohoslovců jakož i podle zaslíbení Spasitelových známky věčného vyvolení; k nim se druží i zasluby božského Učitele, vyslovené v osmi blahoslavenstvích. Ale i při tom pozor na úskalí! Onen velký záslib Srdce Páně, uvedený ve spisech sv. Markety Alacoque, pobožnost devíti prvních pátků měsíce, nesmí se vykládat tak, že bychom přišli v rozpor s učením tridentina; tedy nesmíme nikdy tvrdit: „Kdokoli tuto pobožnost jednou v životě vykoná, má jistotu naprostou, že šťastně skoná.“ Jinými slovy: „Má jistotu o svém vytrvání do konce!“ Právě tak úcta mariánská, „Kdo se k matce vine, nikdy nezahyne...“ ačli v lásce k ní vytrvá!

Vzpomínám vzorného akademika, vroucího ctitele nejbl. Panny a nejsv. Svátosti, jinocha, který pro jediné sv. přijímání přinášival oběti nadlidské, vykonal pobožnost devíti prvních pátků několikrát, svatou Pannu vroucně ctil, a pak se stal zarytým atheistou, strhl v pád řadu jiných, a zemřel v nekalnicnosti. Já měl pak potěšení slyšet výklady jeho známých: „My jsme od různých kazatelů slyšeli, že kdo jednou v životě Pannu Marii uctíval, nebude od

¹ Zdálo by se, že v kapitole „Naděje“ jest slovo o sebezápore nevhodné, a přec jest nadmíru přiměřené. Jdeť o křesťanskou naději, jejímž cílem jest dosažení věčného spojení s Bohem, a toho cíle nelze dosáti jinak než věrným spolupůsobením s milostí Boží. Tato „spolupráce“ se vyčerpává dvěma slovy: sebeposvěcení a sebezápor.

Jaký význam má sebezápor v ignaciánské askesi, jest známo každému, kdo vykonal ignaciánské exercicie. Bez sebezáporu jsou nemyslitelné, a okolnost, že tu a tam pozorovat skoro instinktivní odpor proti nim, jest význačná - moderní změkčilá doba, „moderní“ katolíci, „moderní“ mládež... Sebezápor ve všech formách exkomunikován - vyobcován z moderní společnosti a moderní doby. Má snad kněz proto, aby získal nebo udržel popularitu, plout s duchem moderní doby a housti spolu s ní proti sebekázni a sebezapírání, odsuzovat nebo zesměšňovat zpytování svědomí a následovat doktory v Čechově Humanovi, kteří svým pacientům předpisovali místo hořkých pilulek divadelní bonbony? Pacienti budou samozřejmě doktorům této ráže vděční, ale co nemoc? „Sladkým“ léčením se sotva vyhojí!

ni opuštěn, že mu alespoň na smrtelném loži jistojistě vyprosí milost obrácení." To neměli oni kazatelé říkat, poněvadž to není pravda! Nedokáží to ani z bible ani z tradice, nemohou své tvrzení vydávat za neomylné učení církve! Upozorňujeme na to, aby se kazatel varoval upřílišnění, které by mohlo věřící mást a eventuálně zavinit pochybnosti u víře. Přesto nezrazuji, naopak radím co nejvřeleji, aby ony pobožnosti stejně jako zasluby Spasitelovy zdůrazňoval, aby co nejvíce povzbuzoval k účtě mariánské a eucharistické jakožto záruce a známce věčného vyvolení. „Kdo jí mé tělo, nezemře na věky..." Ale tím Pán nechtěl říci: „Kdo jednou v životě přijme mé tělo..." Vytrvání v účtě eucharistické a mariánské může být prohlašováno za známku věčného vyvolení; proto povzbuzovat k častému a vytrvalému svatému přijímání, ke stálé lásce nebeské Královny. Saul, Šalomoun, nešťastný apoštol, ti všichni kdys Boha vroucně milovali, a jak skončili!

Protože milost vytrvání je totéž co milost šťastného skonání anebo smrti v milosti Boží, je zřejmo, že o tomto tématu kázat je nadmíru důležité i užitečné, a když prozíravě provedeno, povzbuzuje neobyčejně k radostné a vytrvalé práci. *Prozíravě provedeno* - varuje-li se totiž kazatel úskalí, o nichž byla řeč! „S bázní a třesením pracujte o své spáse... Zmohu všechno v tom, který mne sílí... Bůh chce, aby všichni lidé byli spaseni... *Facienti quod est in se Deus non denegat gratiam*... Vytrvej až do konce, a dám tobě korunu života... Kdo vytrvá až do konce, bude spasen..."

Toto thema lze provést samostatně, ale lze je i вплést do jiných kázání, na př. do kázání o smrti, o spáse duše, o obrácení pravém a nepravém, o blízké příležitosti a podobných. Znova připomínáme: *vždy povzbudit k horlivému pěstování těch pobožností, kterým jest dána záruka, že nám milost vytrvání zjednájí.* Tím bude zabráněno opovázlivému spoléhání, ale i malomyslnosti; naopak, *radostně se věřící chopí toho, v čem bude vidět záchranou kotvu.* Radostná práce o vlastní spáse.

Pro kázání samostatné uvádíme

disposice.

A) *A simili.* Plavba přes oceán... Plavec zná cíl, zná cestu, nejde nazařbůh jako kdysi Kolumbus. Má tím již zaručeno, že přístavu dosáhne? Nemá, a je si toho vědom; ví, že na cestě číhá tolik nebezpečí, o kterých nemůže mít předem ani tušení, kterým nelze předejít, kterých nelze ani s určitostí předvídat. Bouře, která se znenadání rozlítí, ledová hora, s kterou se může nenadále srazit, cizí loď, na kterou může v husté mlze narazit, zrádné skalisko pod hladinou skryté, porucha lodi atd. (Je-li vhodná příležitost, rozvést: nevíme, kdy nás přepadne pokušitel..., kdo zkrříží naši životní pouť a bude nám osidlem zkázy... trojí žádostivost...)

Plavci si byli vždy vědomi, že nezbyvá leč se svěřit Boží prozíratelnosti. Proto před odplutím spěchávali k milostným obrazům Mariiným, přijímali andělský chléb, vyzdvihli kotvy za zpěvu Zdrávas hvězdo mořská, každého dne ráno i večer pozdravovali Královnu nebes... Když však bouře vypukla,

vynaložili všechno úsilí, mnohdy nadlidské úsilí, aby ji zdolali; vyhýbali se nebezpečným virům a úskalím; nereptali proti božské prozřetelnosti, aniž spoléhali se, že nebe vykoná všechno místo nich a za ně, ale též nezoufali...

Aplikace zřejmá.

B) Iterum a simili. Rolník, na poli... Zorá, zaseje, pleje, věnuje se mu ze všech sil; má jistotu, že bude i sklízet? Jest docela v pořádku, že poli vynaložil všechny své síly, ale přidat musí i pokornou modlitbu.

Bůh může někdy jeho modlitbu nevyslyšet..., nesděluje nám úradky své nezbadatelné prozřetelnosti; ale modlitbu za šťastné skonání, za vytrvání, vyslyší jistě - za dvou předpokladů: konáme-li my, co na nás jest, a vytrváme-li v modlitbě.

Konat, co na nás jest... zachovávat svědomitě přikázání!

Vytrvat v modlitbě, v konání dobrého..., neddt se svést ani k jednomu kroku mimo cestu! Nevíme, zda tento jediný falešný krok, jediný hřích, nezhatí všechno ovoce našich modliteb! Není radno si zahrávat s nebezpečím, s Boží spravedlností...

C) Gradace, nahoře uvedená: „Nasci, redimi, vocari... Nihil prodest, nisi detur et perseverare in finem.“

Tuto milost nelze si zasloužit; co tedy dělat? Vyprosít si ji! Dobrými skutky si zajistit své povolání! (2 Pt 1, 10)

Tedy...

D) Učme se z cizí škody! Pohroma jiných jest poučením a školou mužů rozumnému! Příklady ze všedního života.

A maiori ad minus: vizme ty, kterým Bůh odepřel milost vytrvání. Proč? Nevíme, ale nám budiž jejich pád výstrahou! My jsme nevykonali tolik, co oni, nedosáhli dokonalosti tak vysoké, jako oni!...

Nezahrávat si, stát na stráži, pracovat, udržovat se v pokoře a prosit. „Pros- te, a bude vám dáno...“

26 Sv. František Xaverský umírá opuštěn na ostrově Sancianu, na samých hranicích Číny, kam se chystá nést světlo pravdy Kristovy. Bez svátých svátostí, bez útěchy eucharistické, bez posledního pomazání; i tu oběť musil přinést pro své drahé misionářské povolání. Jen jediný muž stojí u jeho lože, indický služebník, jenž ho věrně provázel, hotov mu sloužit až do jeho posledního vzdechu. Světec se na něho zahledí... „Ty nešťastný!“ zvolá několikrát. Po odchodu apoštola Indie a Japonska se jeho služebník oddává pustým neřestem, a za pět měsíců umírá náhle, zasažen kulkou z pušky.

27 Bl. Karel Spinola T. J. snášel s 24 křesťany po čtyři léta strašné útrapy japonského žaláře, útrapy takové, že si povzdechl: „Zapálená hranice by mi nebyla tak těžká.“ Mezi jeho společníky byli dva řeholníci jiného řádu, kteří tvrdošíjně odpírali poslušnost svému představenému a proviňovali se i proti bliženské lásce. Spinola je napomíná: „Uvažte, nač se chystáte! Na mučednickou smrt! Jednejte přec tak, jak se sluší na mučedníky!“ Ale vše

marné. Když po čtyřech letech strašných útrap konečně odsouzeni na smrt, když 10. září 1622 vyvedeni, přivázáni k sloupům a kol dokola zapálena hromada dříví, odtrhli se ti dva od kolů, vyběhli z žaru a veřejně se zřekli Krista; ale místodržitel je kázal vehnat do ohně; zemřeli v plamenech jako ostatní, ne však jako mučedníci, nýbrž jako odpadlíci.

28 Sapritius, pro Krista dlouho a těžce mučen, zůstal pevný, veden na smrt, cestou ho potkává Nikomachus a prosí ho za odpuštění jakési křivdy, S. odpustit nechce, a při posledním mučení se zřiká Krista - a vydechne duši!

29 Opat clugnyacký Pontius, pověřený již jako mladý mnich nejedním na výsost důležitým prostředkujícím posláním mezi papežem a císařem, muž pocházející ze vznešeného šlechtického rodu (sám papež Paschalis II. mu byl křestním kmotrem), r. 1109 zvolen za opata stává se hlavou velké clugnyacké kongregace, čítající za doby rozkvětu na 2000 klášterů. Papež Gelasius se odebral do jeho kláštera, aby se tam připravil na smrt a očekával poslední hodu, Kalixt II. mu dal na prst vlastní prsten a udělil mu práva kardinálů, byl vysoce ctěn ode všech papežů a výsadami od nich přímo zahrnut. To vše v něm probudilo ctižálost, jeho vinou a nepřikladným životem se uvolnila kázeň, a do vzorného kláštera, školy svatosti a učenosti, se vloudily nemalé zlořády; došlo i ke sporům s mnichy, byl povolán r. 1122 do Říma, kde ho papež přiměl, aby se vzdal své hodnosti. Vykonal pout do Svaté země, místo něho zvolen za opata sv. Petr Ctihodný, současník sv. Bernarda, s nímž si dopisoval, upadá kázeň pozvednuta - moudrým řízením svatého představeného, vynikajícího mírností a tichostí daleko nad sv. Bernarda. Zatím se Pontius vrátil, s ozbrojenými tlupy přepadl klášter a zpustošil jej, od Honoria II. proto z církve vyloučen. Z muže tak ctnostného se stal dobrodruh, v Římě, kam se pak pustil, zajat, a zemřel v žaláři bez nejmenší známky lítosti.

30 Z kláštera clairveauxského uprchl mnich, zpronevěřiv se svatým slibům, a oddal se prostopášnému životu. Sv. Bernard ho volá zpět listem úchvatně krásným a láskyplným, zve ho a napomíná, aby nezhazoval lehkomyslně a nedával na pospas ďáblu ovoce několikaleté práce, odříkání a bojů, aby nespouštěl s mysli Boží spravedlnost a soudy. Vše marné, uprchlík hoví neřestem dál, a umírá nenadále, v náručí Evy, jak týž světec po jeho smrti sdělil.

31 Křížovník Dr Augustin Smetana vystoupil r. 1850 z řádu i z církve, tropil si posměch z exkomunikace, která ho stihla, zemřel za málo měsíců nenadále, 30. ledna 1851.

32 V anglickém pronásledování trpěl hrdinsky pro víru Kristovu Tomáš Bell, v žalářích, mučírňách, muž, jenž tolik let o spáse jiných pracoval a tolik jiných pro Krista zachránil; nakonec r. 1592 sám odpadl a stal se nejhanebnějším zrádcem svých někdejších souvěrců, věrných Kristových.

33 Se sv. Tomášem Morem a biskupem Janem Fisherem byl uvězněn pro věrnost Kristu a Římu laik Dr Wilson, který dával okázale najevo příliš mnoho sebedůvěry, hraničící s domýšlivostí, a byl jediný, který ze tří uvězněných vyznavačů klesl.

- 34** Vilém II. anglický se těžce roznemohl r. 1093. Pekelná úzkost ho popadla, vždyť svědomí mu vytýkalo a vytýkat musilo mnoho a mnoho. Utlačování církve a šlapání po jejích právech! Propustil kněze a biskupy nevinně uvězněné, odvolal většinu svých rozkazů, na neobsazený stolec primaciální canterburyský, jehož příjmy uchvátil, dosadil sv. Anselma. Když se uzdravil, litoval svého kroku, bral se dřívější cestou a hospodařil jako předtím. Dne 2. srpna 1100 byl nalezen v lese na lovu v krvi, se šípem v prsou. Kdo byl pachatel? Nikdo neví.
- 35** P. Karel Romanus T. J. († na Sicilii 1624) připravoval na smrt jinocha, oddaného hříchu proti svaté čistotě; po svátostném rozhřešení mysl, navýklá hříšným představám a žádostem, nedokázala zůstat čistá; obíral se nanovo oblíbenými tužbami, a než kněz přišel, mladý hříšník zemřel.
- 36** V Paříži umírá Jan Lulli, u jeho lože stojí přivolaný kněz. Lulli, hudební skladatel, jenž komponoval přemnoho kusů velmi pochybné mravní ceny; zvláště jeho poslední opereta předstihla frivolností všechny předešlé. Jaký div, že kněz se zdráhal mu dát rozhřešení, dokud ji nezničí. Dal přinést rukopis a před očima přítomného kázal hodit papíry do kamen. Po odchodu kněze mu proto činili přátelé trpké výtky, umírající s úsměvem odpovídá: „Buďte bez starosti, tamto v koutě leží opis partitury.“
- 37** Kolem r. 1780 došlo v Americe k úplnému zatmění slunce. Pověřiví protestanté mysli, že nastává konec světa. V Konnektikutu zasedal právě parlament, jeden poslanec navrhuje odročení schůze, přítomný stařec Davenport praví: „Přichází-li skutečně konec světa, přeji si být jím zastižen na stanovisku své povinnosti, proto svíčku sem a pokračujme.“
- 38** Podobná událost se vypravuje v životě sv. Karla Boromejského. Hraje billard, tu kdosi nadhodí otázku, co by kdo dělal, kdyby věděl, že za hodinu zemře. Ten to a onen ono, světec: „Pokračoval bych ve hře“ - poněvadž ji začal s čistým úmyslem, aby se osvěžil k další práci pro Krista, tudíž nepokládal hru za neúčelné ubíjení času.
- 39** O tom, že nezahyne ten, kdo nosí škapulíř Karmelské Královny, byla řeč v čísle 3. Podobně mluvil ve 14. století františkán Arnold Montanei: „Nikdo nemůže být zavržen, kdo nosí habit sv. Františka.“ Slovo sv. Terezie Avilské jest pravdě bližší! „Řeholní roucho nečiní řeholníka!“
- 40** Tindal přichází na universitu, kde, jak doufal, najde všechno lidské a božské vědění. Mluvili mu tam o vysoké moci a neodvislosti duchovenstva - rozuměli samozřejmě anglikánského duchovenstva. Ale Tindal učinil docela správný závěr: „Pak jste neomluvitelní, že jste se odtrhli od papeže a od Říma.“ Stává se katolíkem, ale nevytrval.
- Podobné doklady viz v kapitole 32. (Odpad.)
- 41** Vévoda Gothland v jižním Švédsku, ctnostný, velkomyslný, ozdoba svého rodu, chloubou národa... Závist a podezřívání ho učinilo bratrovrahem, a pak to šlo nezadržitelně dolů: uchvatitel koruny, zrádce vlasti, nenávistník

Boha, a zemřel se strašným rouháním na rtech, jako by viděl peklo otvírat po něm nenasytný jícen.

42 Přístípkář a pozdější anglikánský misionář v Indii Carey šplhal jednou v chlapeckých letech na strom, spadl, zlomil si nohu, dlouhé týdny si poležel; když konečně mohl vstát, byla jeho první cesta do zahrady k neblahému stromu, a vylezl na něj zas.

43 Eberhard, na rozkaz svého bratra, německého krále Konráda I., se vzdává nároků na královskou korunu a přináší ji r. 918 Jindřichu I., nepříteli zesnulého bratra - týž ho navrhl knížatům za svého nástupce, poněvadž soudil, že jen on je s to uspořádat a sjednotit rozhárané Německo. E. se dal svést Gisilbertem ke vzpouře proti Jindřichovi již zvolenému a korunovanému, chtěl teď uchvátit korunu pro sebe, a tak přišel o život i o čest svého rytířského činu.

Zároveň doklad, když někdo promešká, ať z jakéhokoli důvodu, vhodnou chvíli a domáhá se cíle, když už jest jeho dosažení beznadějně.

44 Pravil-li athénský státník a filosof Solon lydkému králi Kroisovi, že před smrtí nelze nikoho prohlásit za blaženého, platí to mutatis mutandis i o předměte, kterým se obíráme. Neprohlašuj nikoho za svatého, dokud je duše ve smrtelném těle! Dábel nikdy nespí, a nebylo by po prvé, že svět viděl padat cedry libánské, jak po truchlivé zkušenosti řekl sv. Augustin. Na osvětlení toho jakožto obraz se hodí událost z versailleského dvora. Ve válce o dědictví španělské jmenován Ludvíkem XIV. velitelem vojska jeho oblíbenec Ville-roy; před odchodem na frontu se pořádá ve Versailles velká slavnost, nový generalissimus zasypáván ode všech chválou, jen vévoda Duras praví: „Já počkám s chválou, až se vrátíte jako vítěz.“ Znal jeho odpůrce, velkého Eugena Savojského! To se stalo v létě 1701. Vrátil se, ale poražený!

45 Výrok akademika X. Y. o jistých divenkách: „Ty, které se zasvěti Kristu Pánu a pak kolem 30. roku zkrachují, těžko se z pádu pozvednou. Krom toho nenajde taková nic slušného, musí se spokojit s „něčím přestárlym“, a protože podle slova bible „žiznivý se napije i z louže“, vrhne se bezhlavě v náruč nízkým rozkoším, jako by se chtěla dvojnásob odškodnit za vše, co „zameškala“, co si tolik let odpírala. Kdyby se byla raději včas vdala!“ Uvážit před zasvěcením sebe slova Páně: „Člověk, který chtěl stavět věž a nepočítal předem, zda unese náklad...“

46 Dívka učiní při exerciciích předsevzetí: „Budu se snažit, abych nikdy nikoho v ničem nezarmoutila aniž komu nějak ublížila. Kdyby se to přece stalo, neodeberu se na lože dříve, než odprosím.“ Tomuto předsevzetí zůstala věrna a byla vpravdě andělem - doma i v Mariánské družině, zvláště mladším družkám, které se vychovávaly na jejím vzoru. (Annales des enfants de Marie 1900.)

47 Demas, věrný společník apoštola národů, sdílí se s ním o trampoty žaláře v jeho prvním římském zajetí (Kol 4, 14; Fil 24); v jeho druhém zajetí se od něho odtrhne a „zamilovav sobě svět“ odchází do Soluně. (2 Tim 4, 9n.)

- 48** V letopisech starých klášterů se vypravuje o senatorovi, jenž všecek majetek věnoval dobročinným účelům, vzdal se všech důstojenství a stal se mnichem, ale byl polovičitý, nesnažil se vší silou o dosažení dokonalosti. Jeho opat Blažej mu prý řekl: „Senatorem jsi být přestal, mnichem jsi se nestal.“
- 49** P. Hurter T. J., syn velkého dějepisce a konvertity, končil exercicie obrazem: „V zapadlém horském kostelíčku bývaly jednou do roka bohoslužby. Kostelník se chopí provazu a svolává zvonem věřící. Při prvním úderu se žene z věže všelijaká havěť, která se tam usadila, netopýři, sovy a jiní milovníci tmy. Jest po bohoslužbách, v kostele, na věži i vůkol zase ticho, vyplašení obyvatelé věže se vracejí jeden za druhým, zprvu jaksi bázlivě, ale vidouce, že nehrozí nebezpečí, nabudou odvahy, a jako by se nebylo nic stalo, nastěhují se tam a jest vše při starém.“
- 50** Jiný obraz: pěkné jitro, jasný sluneční den, kdekdo má naději, že bude i pěkný večer, ale jistotu nemáme nikdy. - Než přijde večer, může se rozpoutat bouře, liják... Neznáme příčinu, proč počasí nevytrvalo, neznáme důvody, proč komu Bůh milost vytrvání odepřel, ale bez jeho viny to nebylo; viz č. 27. a 28.

58. LÁSKA K BOHU.

V X. byl cyklus kázání o ctnostech. Kterýsi posluchač řekl nakonec kazateli: „Byl jsem přítomen všem kázáním, jen úvahu o lásce jsem vynechal... V nábožných knihách neustále čtu, že máme milovat Boha pro něho samého, a já se marně pokoušel, abych se k tak vysokému stupni lásky povznesl; proto jsem ode všech pokusů upustil...“ Tento výrok jest charakteristický. Ať je spisovatel asketické knihy sám na onom stupni dokonalosti, kde miluje duše Boha láskou dokonalou, „pro něho samého“, ať jen převzal odjinud, co píše, nezkusiv sám na sobě - jisto jest, že uvedená slova onoho věřícího inteligenta jsou nemalou výtkou našim duchovním knihám. Milovat Boha pro něho samého, pro jeho dokonalosti... Rád bych viděl toho, kdo se k tomuto stupni lásky rázem povznesl - od omilostněných duší světců ovšem odezíraje. Sv. Ignác s hlubokou psychologii a znalostí lidské duše umístil úvahu o lásce až na konec duchovních cvičení; láskou nezačíná, touto ctností korunuje dílo milosti, které v duši exercitanta Pán ve svatých dnech vykonal. Duše od hříchu očištěná, rozjímáním o projevech božské lásky Tvůrcovy a zvláště Vykupitelovy zpracovaná a vděčností k němu proniknutá - ta teprve je disponována, aby přijala slova o čisté a dokonalé lásce a povznesla se na vrchol čisté nezištné lásky k Bohu... nikoli duše, jež právě ze světa, plná nedokonalosti a světáckého ducha a snad i hříchů, do duchovní samoty vstoupila. Namlouvá-li si taková, že „hlavní věc jest milovat“ a ona že onu čistou lásku k Bohu má, klame sama sebe a odejde z exercicií plná světácké lásky, s jakou na ně přišla. A nejen to... sami vidáme, že plané fráze o „pravé lásce k Bohu“, povznesené nad „nedokonalé křesťany“, může mít v ústech i ten, kdo má srdce plné nenávisti k bližnímu a jehož duše, ústa i pero překypují jedovatým záštítem.

Pokusme se o psychologickou analýsu lásky. Začneme s láskou přirozenou - mám na mysli lásku čistou... ohavná smyslná náklonnost by neměla být v bohoslovných a asketických knihách vznešeným jménem lásky vůbec nazývána. Jak vzniká v srdci láska? Abych mohl někoho milovat, musím na něm objevit něco láskyhodného (amabile), musím na předmětu nebo osobě najít něco, co se mi líbí, vlastnost, jež vzbuzuje mé sympatie... V srdci vzniká jakási záliba, náklonnost, a může se nakonec stát, že celá má bytost se nese k osobě, na níž jsem onu „krásu“ objevil. („Ut amatus me ad caritatem moveat, necesse est, ut in eo apprehendam aliquam rationem, cur mihi complaceat... a complacentia motus caritatis incipit.“) Láska

sídlí ve vůli, nikoli ve smyslnosti.¹ Rozum (poznání) se nese za pravdou, vůle (touha) se nese za dobrem, ať pravým, ať domnělým. Krása jest jak v pravdě, tak v dobru - rozum krásu poznává, vůle poznanou krásu miluje, po ní touží, za ní se nese (nihil volitum nisi cognitum... nelze milovat věci, již neznám a o které nevím). Láska tudíž předpokládá bezpodmínečně krásu, ať skutečnou, ať domnělou, ať vnitřní, duševní, ať zevnější, tělesnou, ať přirozenou, ať nadpřirozenou. Krása vzbuzuje zalíbení, lásku, touhu.²

Z lásky záliby (amor complacentiae) vzniká láska blahovůle (amor benevolentiae), která se jeví jednak radostí z dobra milované osoby, jednak touhou a účinnou snahou zjednat mu dobro, jehož ještě nemá, oblažit ho, „působit mu potěšení“. Nadto ještě... Krom dokonalosti, kterou jsem na milované osobě objevil a která v mém srdci lásku roznítala, objevím bedlivějším pozorováním i jiné vlastnosti, jež mne nutkají k lásce, a jestliže jsem ho snad doposud miloval na př. z vděčnosti za dobrodiní prokázaná mně, miluji ho pak nejen proto, že byl dobrý ke mně, nýbrž protože jest i jinak lásky hoden.... „pro něho samého“.

Budiž nám dovoleno řečené si objasnit na příkladě. Vizme muže, jenž byl kdysi milován ode všech věřících i od lidí bez víry. Zesnulý dr. Stojan... První dojem nebýval vždy nejpříznivější. Víím ze zaručených svědectví, že nejeden byl zklamán, když po prvé hovořil s mužem, o němž slyšel jen slova chvály a uznání. Trochu drsný, že bezmála odpudil... Ale když jsi k němu přišel s žádostí o to neb ono, mohl jsi být jist, že vykoná, co bude moci. Bez rozdílu prokazoval dobré všem. Snad i tobě zjednal místo a zachránil tě existenčně. Kdo

¹ Náklonnost smyslná má sídlo v nižší stránce lidské přirozenosti, v baživosti smyslové (appetitus sensitivus), která jest člověku společná se živočichy. Člověk smyslný objeví něco, co jeho smyslnosti lahodí, a proto se nese za věcí neb osobou, od níž smyslovou (smyslnou) lahodu očekává a chce. Labužník řekne, že „miluje“ víno, nečistý „miluje“ ženy... Protože se zde uplatňuje jen smyslnost, neproniká taková náklonnost do nitra, k duši „milované“ osoby... duše vůbec nepřichází v úvahu! Smyslný zůstává jen při vnějších vlnách a půvabech. Smyslná náklonnost jest veskrze sobecká, egoismus nejhrubšího druhu. Různé něžnosti, mazlení, dárečky atd., jimiž smyslný osvědčuje svou „lásku“, působí jemu a jeho smyslnosti lahodu, a protože smyslnost najde ukojení vůči komukoli, nevybírám, přelétá, odejde k jiné, u které objevil větší půvaby, a na doživotní svazek nebo dokonce na oběť pro milovanou nemyslí ani ve snu. Hledal sebe a ukojení smyslnosti své, a když našel, co hledal, jde dál. Oběť jest zkušební kámen pravé lásky... Láska jest obětavá, smyslnost jest sobecká, bezohledná, tvrdá (to se ukáže ne ve chvílích šveholení, nýbrž když vzniknou závazky...).

² Lze aplikovat i na lásku k božskému Spasiteli a jeho panenské Matce... existuje i krása nadpřirozená, hodnější větší lásky a více okouzlující vnímavého ducha, než krása přirozená okouzluje oči tělesné!

Týž filosof: „Krása jest velký doporučující list přírody.“ Lze obměnit a přenést na krásu, zračící se v celém vesmíru! Pak další otázka: „Kdo tou krásou vesmír obdařil?“

by za to nebyl vděčen? Láska vděčnosti, první stupeň lásky, první krok k čisté lásce. Vděčnost... Patrně, že zde na mísku vážek dopadá velmi těžce mé já... Miluji, protože byl dobrý ke mně. Kdo však měl příležitost poznat zesnulého blízkého, kdo viděl, co dobrého prokázal a neustále prokazoval i jiným, kdo poznal jeho lásku k nepřítelům, která šla do krajnosti, kdo poznal jeho hlubokou nelíčenou zbožnost, jeho obětavost, jeho skromnost atd., ten si řekl: „To jest šlechetný muž, zlaté srdce, vzácný charakter...“ Vážil si ho a miloval ho ne již proto a jedině proto, že prokázal dobro jemu, nýbrž pro jeho šlechetnost. Této lásky byl schopen a k ní se dovedl vyšínout i ten, kdo od něho osobně žádných dobrodiní neobdržel - snad že jich od něho nepotřeboval. Ale i on se k ní vyšínul ponenáhlu, nikoli rázem.

Kazatel vidí, kam mířím... Vysvětlení, jak vzniká v duši dokonalá láska k Bohu... Po stupních! Napřed nedokonalá, láska vděčnosti, láska touhy (naděje, neochvějné očekávání dobra, které mi ještě sice nedal, ale slíbil a zaručil - on, ve svých slibech absolutně věrný...), a pak teprve dokonalá „pro něho samého“.

Kazatel může věc ilustrovat i jinak, na př. na lásce dítek k rodičům nebo použít příkl. k. 60 č. 13. Jaký byl poměr mezi poddanými a Ptolemeem? Zprvu přijímali z jeho rukou všechna dobrodiní docela klidně, jakoby se rozumělo samo sebou... asi jako dítě z rukou rodičů. Časem si však začali všimnout i dárce, nejen darů... Viděli, jak na tom jsou okolní národové a jak oni... Jaký rozdíl - A komu za to vděčili? Králi! Když dítě dospívá a přichází k užívání rozumu, hledí už nejen a ne pouze na dary, které přijímá, nýbrž chápe, od koho je dostává, proč je dostává, že je docela z milosti dostává, a učí se děkovat... Když si konečně všimli, že Ptolemeus byl cizinec, že se mohl jako jiní obohatit na útraty svých poddaných a že toho neučinil, že sám žil skromně a téměř chudě, jen aby jeho poddaní měli blahobyť, když viděli, že je pokládá za dítky a ne za lidi cizí, když se konečně vzdal i královského důstojenství, vida, že již nestačí na velké úkoly, které zřetel na dobro poddaných vymáhal, musili doznati: „To jest šlechetný muž...“ A jako takového ho nezbytně milovali i ti, jimž se od něho dobrodiní nedostalo, kteří mu byli cizí, o něm snad jen slyšeli, na př. občané jiných států. (Viz Maria I. 207, III. 238, hraběnka Tripolis.)

Podobně lze věc ukázat na jiných postavách z dějin, nebo, chceš-li, na naší lásce k nejbl. Panně. I tato láska začíná obyčejně úvahou o tom, že Maria Panna jest Matka milosrdenství... zkušeností, kterou jsme sami udělali, totiž, že nebylo od věků slýcháno, že by byla koho opustila, kdo se k ní s důvěrou utíkal... Zakusili jsme sami moc její přimluvy a velikost její slitovnosti atd. Pak se však naše láska k ní tříbila. Poznávali jsme čím dál více její láskyplné srdce, kterým objímala všechny bez rozdílu, nejenom nás... a nejvíce ty, které

svět vydědil a kteří nejvíce slitování potřebovali, nejubožejší ze všech, kterými svět pohrdal... Pak jsme poznávali i její andělskou krásu, její ctnosti, její důstojenství a vznešenost, a tak láska vděčnosti se měnila v čistou lásku blahovůle, která nás pohnula, že jsme se na stupních oltáře modlili: „Pohnut tvou podivuhodnou láskou a roznícen touhou sloužiti tobě (z čisté lásky!) volím si tě za Královnu svého srdce a pevně ti slibuji, že se vynasnažím ze všech sil, aby ti všichni věrně sloužili, a že se budu chránit všeho, co by mohlo urazit oči tvé neb oči Syna tvého.“

Těmito a podobnými úvahami připravena kazateli cesta k vysvětlení (a v posluchačích půda k pochopení a pojetí) čisté nadpřirozené lásky k Bohu.

a) *Láska vděčnosti*... Bůh, dárce všech darů přirozených (stvoření, dary duše i těla atd.) ...nadpřirozených (odpuštění hříchů a věčných trestů...), vše projev jeho nekonečné lásky ke mně, jeho milosrdenství, slitovnosti, shovívavosti, dobrotivosti vůči mně...¹

b) Odtud snadno přejdu k úvaze o lásce, kterou zahrnuje všechny bez rozdílu... nejen mne, nýbrž všechny syny Eviny, stejně ubohé a nehodné jako já..., všechny nás, kteří jsme ho byli tak málo hodni, tak málo vděčni, kteří jsme ho za to hříchy uráželi, místo co bychom se ukázali hodnými...

c) Pak přejdu k úvaze o jeho moudrosti, jevící se ve stvoření přírody, v řízení světa, v nevyzpytatelných úradcích jeho prozřetelnosti... k úvaze o jeho moci, svatosti, velebnosti... *Láska zalíbení*...

d) Odtud k lásce blahovůle jest jediný krok. Stačí si dát otázku, jak k tomu vede sv. Ignác v exerciciích: „Co pro mne vykonal Pán? Co mu za to dám já? Co mohu neb co chci pro něho vykonat já?“

e) Při úvaze o nekonečném majestátu trojjediného Boha nemohu říci jiného, leč že bych chtěl být jako zrnko kadidla, jež se rozplyne jako čistá oběť v žáru svaté lásky ke cti a slávě Tvůrce. Jen to mu mohu dát. Mariino slovo: „Aj, služebnice Páně, nalož se mnou ve všem podle svaté vůle tvé...“

Při té příležitosti lze vhodně vysvětlit rozdíl mezi nedokonalou a dokonalou lítostí. První plyne z lásky nedokonalé, druhá z dokonalé. Lituji hříchů proto, že jsem se jimi připravil o Boha (v katechismu: o nebe... Nebe není nic jiného, leč věčné spojení s Bohem! Peklo jest věčná ztráta Boha!). Pojímám tedy Boha jako největší dobro a štěstí m o j e, pramen mého věčného blaha (po dětsku: dárce

¹ Vděčnost... Jak řečeno, má na zřeteli ne jediné a pouze (výlučně) dar, nýbrž především neb aspoň hlavně lásku dárce, sice jest sobeckou výpočítavostí a ne ctností vděčnosti. Dobrodiní nám od Boha prokázaná vedou nás napřed k vděčnosti, ale mimo to zjevují nám dobrotivost a lásku Boha, Tvůrce Spasitele, a tato dobrotivost a láska našeho Boha se pak stane pohnutkou naší lásky k němu. (Actus caritatis, a gratitudine imperatus, a caritate elicitus... K objasnění termínů: psaní jest úkon a voluntate imperatus, a manu elicitus.)

věčné blaženosti). Hoch, který lituje viny proto, že se jí připravil o odměnu neb uvalil na sebe trest... chrání se provinění, aby nebyl trestán, aby se nepřipravil o nadílku k vánocům, k svátku... To vše jest lítost nedokonalá, případně její analogie. Jest však nezbytně spojena s účinným předsevzetím, že se budu rozhodně hříchu varovat, zvláště, že opustím příležitost, žiji-li v jaké. Stalo se mi jednou, že kdosi, jenž denně přijímal tělo Páně, denně hřešil proti ctnosti andělské (žil v blízké příležitosti), a na mou domluvu odpověděl: „Já jsem vždy před sv. přijímáním vzbudil dokonalou lítost.“ Za prvé, při jiných svátostech živých, na př. sv. biřmování, bylo by dovoleno disponovat se k jejich přijetí dokonalou lítostí, zvláště když by nebylo snadno přijmout svátost pokání. Ale co se sv. přijímání týče, církev nedovoluje... žádá bezpodmínečně sv. zpověď od každého, kdo jest v těžkém hříchu (o několika případech, kdy církev od svého příkazu upouští, nemluví); za druhé, ty si namlouváš, že jsi vzbudil lítost dokonalou, a zatím jsi neměl ani nedokonalé, poněvadž i ta vymáhá pevné a účinné předsevzetí, a toho jsi neměl... upadl jsi do hříchu znova, a ani jsi se nepokusil odstranit blízkou příležitostí! Víš, co znamená dokonalá lítost? „Varoval bych se hříchu, i kdybys ho, Pane, netrestal... z čisté lásky k tobě; konal bych dobré, i kdybys je neodměňoval... z čisté lásky k tobě... Lituji, ne proto, že jsem na sebe uvalil trest, ale protože jsem zarmoutil (urazil) tebe, nejhlavnějšího Otce, nejvyšší dobro, láskyplného Spasitele, jenž jsi mne tak miloval a miluješ... a na důkaz své čisté lásky osvědčuji, že jsem hotov raději bez viny podstoupit smrt neb jakoukoli oběť, než tě vědomě znova těžkým hříchem urazit...“ A ty si myslíš, že máš toto smýšlení, když tě se zuby nehty vzpíráš opustit příležitost, kterou Bůh zakazuje? Hoch, jenž lituje viny, protože tím způsobil zármutek a bolest milovanému otci, a raději by po druhé vzal na sebe jakoukoli, byť sebetěžší oběť, než by znova vědomě otce zarmoutil... To jest dokonalá lítost (analogie...), a té nutno věřící naučit... a vysvětlit, proč... Protože v okolnostech, kdy nemožno přijmout svátost pokání, zjednává odpuštění hříchů.

V předešlých řádcích jsme vyslovili jméno božského Spasitele. K tomu krátká úvaha. Nikde se nejeví Boží láska a dobrota tak jako v tajemství vtělení a zvláště utrpení a smrti Krista Pána. Kristus jest však osoba božská... milující tedy Krista milujeme Syna Božího, milujeme Boha. Je tedy utrpení Páně dostatečnou pohnutkou dokonalé lásky, a úvaha o bolestné obětní smrti Vykupitelově nejsnadnější cesta k dokonalé lásce. Ježíš Kristus, pravý Bůh, obětoval se za mne... Pro nás lidi a pro naše spasení sestoupil s nebe... Již jsem dost pracoval pro tebe, člověče... Pro nás krví se potil, pro nás bičován byl, pro nás trním korunován, pro nás těžký kříž nesl, pro nás ukřižován... Miloval mne a vydal sám sebe za mne (Gal 2, 20) atd. Srdce tak šlechetné a tak milující jest hodno nejvroucnější lásky.

Ovoce a odměna lásky (Boží i bliženské): vnitřní pokoj a mír, svatá radost, modlitby chudých (Sir 29. 15, srov. Př 21. 13, Sir 21. 6), blažená věčnost (Zj 14. 13, Mt 25. 35 nn).

Disposice.

A) Sylogistickou disposici lze snadno upravit pro všechny způsoby lásky k Bohu.

Milujeme krásu (Aristoteles tázán, proč milujeme krásu, odpověděl: „To jest otázka slepce!“), ctnost, šlechtetnost, moudrost, vůbec každou pravou dokonalost (*amor complacentiae*); milujeme toho, kdo nám prokázal dobré (*amor gratitudinis*); chceme dobré tomu, kdo jest králem našeho srdce, nám milý, drahý, všeho dobra hoden (*amor benevolentiae*).

Avšak Bůh . . .

Tato disposice daleko působivější než katechetická:

1. Bůh jest nejvyšší dokonalý, dobrotivý . . . 2. Proto hoden vši lásky. Anebo: Máme a musíme Boha milovat, poněvadž jest . . .

B) Čemu se dnes přikládá vznešené jméno lásky! Rozeznávat zlato od slidy, drahokam od bezcenného sklíčka . . .

1. Smyslná náklonnost . . . jest vášeň a ne láska, egoismus nejhrubší ráže, pošpiní duši i tělo, a po krátkém omámení zanechá v duši pustotu; přelétá od jednoho vadnoucího květu k druhému.

2. Přirozená láska (matky dítěte, sourozenců, manželů, přátel . . .); není hříšná, není záslužná (sama sebou!). Jest pramen čistých radostí pozemských, ale Tvůrce nám chce dát víc, a žádá od nás víc!

3. Nadpřirozená láska . . . plynoucí z nadpřirozených pohnutí a směřující k nadpřirozenému cíli. Vyrůstá z nadpřirozeného kořene (duše ve stavu posvěcující milosti!), miluje trojjediného Boha pro dokonalosti, o kterých nás poučuje z j e v e n í, a bližního miluje v Bohu a pro Boha. Lásku přirozenou posvětit nadpřirozenými motivy a učinit ji takto záslužnou!

C) Pohnutky lásky k Bohu. (Per appropriationem.)

1. Bůh Otec . . . „Ruce tvoje mne učinily . . . (Ž 118, 73.) Stvořil jsi nás . . . (Sv. Augustin) . . . Otec náš jsi ty.“ (Is 63, 16; 64, 8.) Přirozené dary . . . živě rozvést! „Jak milý nám život, i když dosti drsný! - Jak krásný viditelný svět! Jak nám zkrášňuje život zrak, jak drahocenné je zdraví! Poznáváme, když o některý ze jmenovaných darů přijdeme . . .“

2. Bůh Syn . . . „Miloval mne a obětoval sám sebe za mne.“ (Gal 2, 20) Dary nadpřirozené: nadpřirozený cíl, povolání k pravé víře, vykoupení. *Nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset.* Učinění dětmi Nejvyššího, a když jsme se o toto důstojenství připravili

(v Adamovi a skrze něho!), zjednal nám je Kristus Pán svým láskyplným utrpením, které podstoupil svobodně, z čisté lásky. „Již vás nebudu nazývat otroky, nýbrž přáteli. (Jan 15, 15) Pravím vám, přátelům svým.“ (Lk 12, 4) Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal... (Jan 3, 16), a ten stal se z lásky k nám poslušen až k smrti kříže. (Fil 2)

3. Duch svatý, dokonatel... Vrací nám Boží přátelství a právo na jeho zaslíbení, když jsme se o ně svévolně připravili (hříchem... sv. zpověď!), neustálým osvěcováním rozumu, posilováním vůle... milostí předcházející a provázející nás uschopňuje, abychom skutečně došli nebe zaslíbeného těm, kdož Boha milují... posvěcováním ve sv. svátostech...

D) 1. Pro omnibus, quae retribuit mihi,

2. quid retribuam Domino?¹

Ad 1: Dary přirozené a nadpřirozené.

Ad 2: Nemohu jiného leč lásku... Pán nechce jiného leč lásku.
Simile: rodiče od dítěte!

Jak osvědčím svou lásku? „Milujete-li mne, zachovávejte má přikázání.“ (Osvědčte svou lásku zachováváním... Jan 14. 15.) Obětí, nikoli pěknými slovy! Farizejská láska!

E) Láska vděčnosti (viz A)... sylogistická dispoice - dvojí způsob:

a) Je-li kdo charakter a má-li v prsou srdce, jest vděčen a miluje toho, kdo mu prokázal dobrodiní. Otcí, přáteli, dobrodinci... za ty a ty dary.

Avšak Bůh nám prokázal větší dobrodiní než kdokoli pod sluncem.
Tedy...

b) Vypočíst dobrodiní, která nám Bůh udělil, milosti přirozené i nadpřirozené...

Avšak přijaté dobrodiní nám ukládá povinnost vděčnosti a lásky.
Tedy...

¹ a) „Milujme Boha, neboť b) on prve miloval nás.“ (1 Jn 4. 10.) - Ve středověku byl místy zákon nebo zvyk, že zločinci před popravou darován život i svoboda, nabídl-li mu čistá dívka ruku. Ale netřeba tehdejšími lupičům a vrahům závidět... Sotva bylo mnoho těch, kteří se těšili dobrodiní tohoto zákona. Každý věděl: „Kdybych prošel celý svět, nenajdu dívku, která by byla hotova vstoupit v manželský svazek s lotrem.“ A pak - jest zaručeně jisto, že by ho manželský svazek s andělskou dívkou učinil z lotra andělem? Syn Boží... Užívá zasnoubení s lidskou přirozeností, vstupuje v příbuzenství s hříšným člověkem, s pokolením lidským, jež žilo v nepravostech a v nepřátelství s jeho věčným Otcem... a toto zasnoubení přineslo člověku nejen svobodu a život, nýbrž učinilo i proměnu, kterou nebyl s to provést onen středověký zvyk: učinilo svatým a čistým lidské pokolení, s nímž se Tvůrce zasnoubil... Svým zasnoubením oživil zhynulého člověka, vlil do jeho žil novou krev, a co bylo již v rozkladu a hnilo, ožilo rázem...

Příklady.

- 1 Sv. Augustin: „Raději zemřít než urazit Boha.“ Sv. Krescencie: „Raději snášet všechny nemoci a všechny kříže a všechna utrpení těla i duše, než jediným hříchem urazit Boha.“ Podobně mluvili i jiní.
Sv. Augustin zobrazován s hořícím srdcem... Málokdo mimo něho napsal knihy, kde by láska k Bohu vyzařovala z každého slova. Stačí přečíst jeho Vyznání. „Pozdě jsem si tě zamiloval, krásu má!...“
- 2 Sv. Alfons Rodriguez T. J., bl. Alžběta a Jesu Infante († 1677): „Raději bez své viny být zavržen, než jediným hříchem urazit Boha.“
- 3 Sv. Magdalena de Pazzi: „Byla bych hotova vzít na sebe všechna utrpení světa, ano být i vymazána z knihy života, kdybych tím způsobem mohla vymoci obrácení špatných kněží, kteří loupí Pánu drahocenné duše, vykoupené předrahou krví Kristovou.“
- 4 Sv. Terezie: „Nic bych si nedělala z toho, kdybych byla poslední v nebeské slávě, ale bolelo by mne, kdybych se nesnažila být první v milování Boha.“
- 5 Sv. Kateřina Janovská, žijící ve stavu manželském, slyší jednou přísné výtky rigorostického kněze; dokazoval, že nelze Bohu v manželství dokonale sloužit a jeho ctít. „Budiž, uznávám, že mu nelze v manželství tak dokonale sloužit jako v panenství; ale popírám, že není možno ho v tomto stavu dokonale milovat.“ († 1510.)
- 6 Sv. Kateřina Boloňská († 1463) ze vznešené rodiny, přidělena za čestnou dámu princezně Marketě z Este, ale všechna nádhera dvora nemohla upoutat její srdce hořící láskou k Bohu; odešla k františkánským terciářkám a 19letá r. 1432 ke klariskám, nejchudšímu řádu, jaký existoval. Její tělo se chová neporušené v kapli klarisek v Bologni.
- 7 Sv. Kateřina Ricci († 1590) ze šlechtického florentského rodu jednala podobně. Daleko mladší než světice právě uvedená opustila z lásky k Bohu nádheru světa (Florence! šlechtična!), a za to obdařena neobyčejnými mystickými dary (extase, vidění, zázraky). Udržovala písemný styk se svatým Filipem Nerským, sv. Magdalenou de Pazzi a j.
- 8 Sv. Kateřina Sienská podobně jako Kateřina di Racconigi pocházela z chudého rodu, ale v lásce k Bohu a mystickými dary (charismaty) závodily obě s předešlými. Obě stigmatizované, obě omilostněny extasemi, viděními, K. Sienská i darem obracet nejzatvrzelejší hříšníky. K. di R. († 1547) znala se osobně s Pico de Mirandola („*Za pravdou K.*“ 404, 413). K. Sienská, byla prostá chudička terciářka, a přec hýbala celou Evropou. Reformu upadlého dominikánského řádu v Německu, započatou jejím zpovědníkem Raymundem z Kapuy, nutno připsat jejímu vlivu, návrat papežův z Avignonu jest jejím dilem; vládcové, kardinálové, biskupové se k ní obraceli písemně i ústně,

v záležitostech soukromých i veřejných, bohoslovci ji žádali za radu ve spleťtých problémech bohoslovných. Její listy, které zčásti sama psala, zčásti v extasi diktovala, jakož i její rozmluvy s Bohem jí zajistily čestné místo v italské literatuře 14. stol. po boku Dantově. † 1380, 33letá. Světice Boží lásky.

- 9** Ignác Antiošský („Pod korouhví K.“ 523)... Jeho žhoucí láska ke Kristu pohnula bývalého španělského šlechtice Eneco z Loyoly (Inigo), že po obrácení přijal jeho jméno.

Sv. Ignác z Loyoly uvažoval, co by mu bylo nejhroznější v pekle, a přišel k závěru, že největší mukou by mu bylo poslouchat rouhání zavrženců. „Plameny vůči tomu by mi nepřipadaly ničím.“

- 10** Svatý Alois nazván od sv. Magdaleny de Pazzi „skrytým mučedníkem lásky“. Takových světců bylo více! Filip Nerský na př., u něhož se bylo obávat, aby láska, kterou planul, nevybavila duši z tělesné schránky. Sv. Stanislav Kostka podle svědectví lékaře nezemřel nemocí, nýbrž láskou. Na těchto světcích jest zároveň vidět, že lásky k Bohu nezáleží v planých citech. Vzpomeňme ještě jednou Aloise! Zemřel nákazou za morové epidemie při ošetřování nemocných, k němuž se sám nabídl. Vzpomeňme působení sv. Filipa! Mládež a hříšníci!

- 11** Sv. František z Assisi, světec Boží lásky, jehož celý zjev a každé slovo zrovna sálalo lásku k Bohu, a ta láska se rozlévala vůkol, na každého, kdo s ním ve styk přišel, i na nerozumnou přírodu. „Můj Bůh a mé všecko“ zní jeho heslo. Lásku odkázal svým duchovním synům, a ti si jeho odkaz chránili. V bohoslovných sporech ve stol. 14.-17. si počínali daleko mírněji než jejich odpůrci, a podle ct. Tomáše Kempenského nutno doznat, že sympatičtější jest nám prostý věřící se srdcem plným lásky, než nadutý učenec beze stopy lásky.

- 12** Bl. Raymundus Lullus, slavný theolog, zprvu světák, do 30. roku ženat, šíleně zamilovaný do jakési dámy; při jisté příležitosti nahlédl nicotnost světské lásky, a srdce, dříve roznícené láskou hříšnou, plálo od té chvíle čistou láskou k Bohu. Každá květinka, každý brouček mu mluvil o Bohu a o jeho lásce. Byl učenec (znalec orientálních jazyků), profesor, misionář (v mohamedánských krajích), básník, filosof, theolog († 1315); nějakou dobu poustevničil (u Mallorky); terciář sv. Františka. Zemřel co mučedník, ukamenován od mohamedánů v severní Africe.

- 13** Sv. Ida de Nivelles měla touhu dlouho a dlouho žít a snášet všechny trampoty celého světa, jen když by při tom mohla pomáhat radou a činem hříšníkům a získat jejich duše Bohu. (Itta, Iduberga, dcera akvitánského vévody, manželka Pippina von Landem, matka sv. Gertrudy de Nivelleské a sv. Beggy Andenneské, † 652.)

- 14** Sv. Terezička, smírná oběť lásky Boží... Její poslední slova: „Bože můj, tebe miluji!“

- 15** Bl. Armella a sv. Marina osvědčovala, že by nepřestala Bohu sloužit, i kdyby věděla, že bude zavržena. „Jestli mne miluješ, tě miluji, jestli zavrhnout chceš, tě miluji...“ (Z písně k božskému Spasiteli.)

- 16** Bl. Ida z Toggenburgu († 1226), manželka hraběte Viléma z T., pro domnělou nevěrnost svržena od něho s okna zámku, podivuhodně zachráněna, žila jako poustevnice, a po objevení její nevinny se do zámku už nevrátila... zůstala věrna tomu, jenž jediný jest věrný.
- 17** Ctihodná Alžběta od nejsv. Trojice prohodila jednou, jsouc ještě dítě, cestou podle divadla: „Ach, já bych tak ráda byla herečkou.“ „Ale dítě, jak jsi přišla na takový nápad?“ „Pak by bylo na tomto místě aspoň jedno srdce, které by Boha milovalo.“
- 18** Ct. Maria Louisa, nejmladší dcera Ludvíka XV., krále bídáka, jde do kláštera karmelitek a sluje sestrou Terezií od sv. Augustina. Obětovala se Pánu na smír za nepravosti páchané otcem ve zdech versailleského paláce. Vynikala heroickými ctnostmi, zvláště pokorou. Král Gustav III. švédský ji navštívil, vidí v její cele díry v oknech, ucpané papírem... „Je možno? Zde bydlí francouzská princezna?“ „Ano, a spí se mi zde na slámě lépe, než ve Versailles na hedvábných poduškách.“ († 1787.)
- 19** Mystické omilostněné duše světců... na př. Jan z Kříže, reformátor karmelského řádu (spolu se sv. Terezií). Napřed divě pronásledován od starší (nereformované) větve řádové (intriky, tělesné týrání, pomluvy, vazba... k akci proti němu získán i papežský nuncius), v posledních měsících života pronásledován i od reformovaných (bosých) karmelitánů; zneuznání, sesazení, tvrdé zacházení... V samotě se tím hlouběji ponořil v Boha, žil jediné jeho lásce a takto třiben spěl k věčnosti; † 1591.
- 20** Sv. Gertruda měla vidění: Srdce Ježíšovo se vznášelo před jejím zrakem jako hořící lampa, srdce věřících kolem jako malé svítilny, spojené s velkou lampou uprostřed. Některé byly na ni zavěšeny třemi řetízky - tři božské ctnosti... Do těch mohl volně kanout olej z velké lampy (milost a život ze Srdce Ježíšova... měly podíl na jeho božském životě...), svítily a hořely. Některé byly zavěšeny pouze dvěma řetězy (víra a naděje bez lásky... v těžkém hříchu!), jiné pouze jedním (samotná víra... křesťané jen podle jména... mrtvá víra), ty byly pochopitelně převrácené, olej do nich nemohl, byly pouze osvětčovány, ale samy nesvítily a nehořely... duše bez lásky, bez nadpřirozeného života. Několik jich bylo docela odtrženo, ležely na zemi, prázdné, ve tmě, nebyly ani osvětčovány - nevěra, docela vzdálena a odloučena od Ježíše.
- 21** Marketa Kortonská, zbožně vychována, její první slovo bylo „Ježíš“. V sedmém roce přišla o matku, macecha jí ztrpčovala život, a když v nebezpečných letech potřebovala pevné ruky mateřské, byla odkázána sama na sebe. Sličná, takže vzbuzovala obdiv, kdekoli se objevila, zraky mužů ji sledovaly, jí to lichotilo, a netušila, mezi jaké úskalí se dostala a v jaké nebezpečí se vydává snahou líbit se mladým... Marnivá... Jednou se setkala s majitelem statku Palazzi v Montepulciano; 17letá dívka ho okouzila, šlechtic ji lichotnými řečmi a slibem manželství získal, v noci si ji odvázel na vilu 12 mil vzdálenou. Člun se cestou překotil, jako by nebe chtělo dát nezkušené výstrahu, ale kdo jí dbal? Omámena leskem bohatství setrvala, i když viděla, že šlechtic nemíní

splnit daný slib a pojmout za manželku dívku nízkého stavu. Po devět let s ním žila ve hříšném poměru, dala život jednomu dítěti, hromadila hřích na hřích. Jednou se její pán nevrací z cesty, místo něho přiběhne pes, žalostně vyje a táhne ji do blízkého lesa Petrignano... k mrtvole jejího svůdce! Pohled na ni ji zachvěl; nenávisť k jeho vrahu, ale ještě mocněji jí zalomcovala myšlenka: „Kde asi jest teď jeho duše?“ Odebrala se do blízké Kortony a vedla život kajicnice, že málokterá jí podobná ji předčila. Posty, bdění, pokoření, trýzeň těla... Veřejně odprosila za dané pohoršení; protože měla hošíka s sebou, nemohla najít službu. Dobročinností, sama chudá, dovršovala své pokání. Patří k duším od Boha nejvíce omilostněným, v mystickém spojení s Kristem zakoušela předzvěst nebeských rozkoší, † 1297 jako služebná. Před smrtí říkala: „Cesty spásy jsou lehké; stačí milovat.“ (Slova Páně: „Odpouští se jí mnoho, protože milovala mnoho.“)

- 22** Anděla de Fulginio, sličná dívka, vstoupila brzo do manželského stavu, měla několik dětí, a byla by bývala spokojena, kdyby jí svědomí nevytýkalo hříchy, a to takové, které se ostýchala vyznat. Chodila však k sv. svátostem přece, ovšem svatokrádežně. Konečně nemohouc snést bičování svědomí odhodlala se k upřímné sv. zpovědi, a pak k nápravě života. Potom brzo ji stíhala rána za ranou: smrt matky, manžela, dítěte... vstoupila do třetího řádu sv. Františka, ale nevýslovné vnitřní utrpení ji mučilo dál, především těžká pokušení tělesná. („*Ignem apponebam ad corpus, ut ita concupiscentiae flammam vincerem.*“) Několik let trvalo toto zápolení, k tomu se družila vnitřní opuštěnost; ale světice v lásce k Bohu nepovolila, a po bouři bylo konečně jasno. Zůstaly po ní mystické spisy. V jednom vypočítává 18 kroků, které ji vedly od hříchu k dokonalé lásce Boží: 1. Poznání hříchu, úvaha o nich, bázeň před věčným zavržením. 2. Spasitelný stud a lítost. 3. Vytrvání v pokání a dosti učinění. 4. Úvaha o Božím milosrdenství, které ji zachránilo před peklem, a ta vedla k pokání ještě horlivějšímu. 5. Větší osvícení s nebe, takže viděla ještě lépe svou nehodnost. 6. Chápala, že nejen urážela Tvůrce, nýbrž zneužívala i svých spolutvorů, a tím se na nich bezpráví dopustila. 7. Častý pohled na kříž Kristův, rozjímání o jeho láskyplné smrti. 8. Kterou zavinily její hříchy. 9. Cesta křížová... „Toužila jsem, abych se mohla utíkat k patě kříže a najít tam útočiště, k němuž se utíkají všichni hříšníci.“ 10. „Co mohu vykonat pro Krista?“ 11. Chudoba, útek před světem. 12. Úcta k Matce Bolestné. 13. Srdce Páně, plné pravdy a lásky. 14. Touha umřít pro Krista. 15. Prosí Bolestnou Matku, aby jí dala pocítit bolesti Kristovy. „I kdybych věděla, že budu zavržena, budu konat pokání za hříchy a setrvám v kajicnosti.“ 16. Pojímá Boha jako Otce. 17. Rozmnožení víry na přímluvu Matky Boží. 18. Vroucí a vytrvalá modlitba, že zapomínala i na pokrm, a hořela láskou k Nejvyššímu.

- 23** Sv. Alžběta Duryňská sedí jednou po boku manžela, hovoří s ním, a při hovoru objeví v jeho ruce kříž... Ví, co to znamená! Vzal kříž, chce se zúčastnit křížové výpravy! Světice se dá do pláče a prosí ho, aby jí neopouštěl... byliť oba tak šťastni v manželství, jemuž nenajdeme mnoho rovných! „Má drahá, jak bych mohl odepřít svému Spasiteli a Pánu, co bych neváhal“

učinít pro svého pozemského krále!" Z lásky k Vykupiteli opustil milovanou manželku i děti... Na zemi se již neshledali!

- 24** Podobně se vedlo Štěpánu de Chartres et Blois, když při první křížové výpravě vzal na sebe kříž. Manželka Adéla se srdcem krvácejícím a očima zaslzenýma mu dávala sbohem: měliť se i oni nevýslovně rádi! Touha po manželce ho brzo přivedla zpět, ona ho však ani na srdce nepřivinula... nechťela, aby oběť jednou převzatá byla neúplná, poslala ho zpět; s Bohumírem Bouillonským táhl do Svaté země... Ani on se již na zemi s manželkou neshledal.
- 25** Mladý francouzský šlechtic se chce stát knězem. Otec mu připomíná a zároveň namítá: „Viš, že jsi poslední svého rodu a že takto tebou náš rod vymře?“ „Pro náš rod bude ctí, skončí-li knězem.“ Stal se knězem, biskupem, zakladatelem řádu... Eugen de Mazenot, otec velké duchovní rodiny. (Oblátů Neposkvrněného Početí, misionářů Arktidy.)
- 26** Cyprián Baraza, muž jemných mravů, žil plných 27 let mezi divochy tak surovými, že sotva lze najít jim rovných: bydlil v jejich špinavých boudách, přizpůsobil se jejich nekulturnímu životu, zvykům Evropanovi na výsost odporným, a zemřel r. 1702 jako mučedník.
- 27** Albán Stolz vypravuje (ABC, lit.) o muži, kterého znal za svých dětských let. Obcházel celé Badensko, prodával obrázky, medailony, růžence, modlitební knihy. Tehdy si katolíci netroufali... z lidských ohledů, protože by byli u všech v pohrdání. Kdo byl onen muž? Mikuláš Pauke, bývalý učitel. Za francouzské revoluce byl uvězněn, a poněvadž nechtěl víru zapřít, odsouzen na smrt. Druhého dne měl být guillotinován. Připravuje se celou noc na smrt, ráno se otevrou dveře - propuštěn! V noci přišla totiž z Paříže zpráva, že Robespierre padl! Z vděčnosti za to věnoval celý život Bohu, a to v zemi, kde katolická víra, jak se zdálo, neodvratně vymře. Za každého počasí obcházel vesničky a města. Růženec se mnozí neuměli modlit, kněží málo dbali... Pauke se spokojil s chlebem a vodou, spával ve stodolách, z úspor postavil tři kostely. († 1833 v Ettlingen 79letý.)
- 28** Hlava katolických Bretonů, zdvihnuvších se proti revolucionářům, La Rouerie, chodil v přestrojení od zámku k zámku, od výboru k výboru, aby všude povzbuzoval, posiloval, dodával zmužilosti a důvěry. Spal v lesích, v řečišti, ve sněhu, nikdy dvakrát na téže místě. „Pro Boha a pro krále...“ Slidiči ho nemohli dopadnout, třebaže mu byli neustále v patách. Než však Bretonce sjednotil, byl Ludvík XVI. popraven, 21. ledna 1793, a tato pohroma, jakož i vysílení, podlomily jeho síly; zemřel 30. ledna, a tím první chystaný podnik zmařen; nebyloť již muže, jenž by je sjednotil, povzbuzoval a vedl k jistému vítězství. Teprve později došlo k novému zorganizování odboje, když pekelné kolony začaly řádit...
- 29** La Rouerie marně hledal muže, kteří by mu byli v jeho akci nápomocni. Každý se nebezpečně bál, že by mohl být dopaden a že by za to pykal hrdlem.

Nabídla se mu tedy dívka, Terezie le Moëllien, a majíc plnomoci La Roueriovy zašité v šatě, probíhala celé Bretonsko, agitujíc, získávajíc... a získala pro akci velmi mnoho členů... Mužové nechtěli být bázlivi, když viděli, že tak mladičká a sličná dívka dává v sázku život, pracujíc plná nadšení pro věc Boží a nedbajíc nebezpečí svého. „Musíme si pospišit, dokud máme čas...“ Byla skutečně dopadena a popravena s 11 jinými, i dívkami... Přítel La Roueriův všecky zradil, celý plán zjevil Dantonovi, od něhož dostal na pomoc několik slidičů; byl přítomen poradám, v zahradě předního člena podniku Desille-sa, vykopal dokumenty, 27 osob dal zatknout. Po jejich smrti řekl jeden slidič: „Pohled na popravy uklidňuje masy (hlad, bída!), protože vidí, že jiní jsou ještě nešťastnější než oni.“ Takové štěstí tedy přinesla revoluce! Tak se těší ve svých mukách satan!

- 30 V druhém odboji nesla dívka 17letá chléb skrytým Bretoncům, dopadena hlídkou „Modrých“, bita, týrána, aby prozradila jejich úkryt. Mohla se snadno zachránit lži, ale nechtěla Boha hříchem urazit, a když jí hrozili smrtí, učinila znamení kříže, poklekla, modlila se, a tak byla zastřelena.
- 31 Za politického převratu byl katolický sirotčinec nablízku velkoměsta zavřen, kněží vyhnáni, a teď šlo o to, co s kostelem. Bezvěrečtí vojáci se v hospodě umlouvali, že dveře vypáčí a z domu Božího udělají tancírnu. Tři katoličtí hoši to slyšeli, v noci s několika druhy se po žlabě vyšplhali k oknu, vnikli do kostela, a na stupních oltáře bděli. Ráno vojáci vrazili dovnitř, odháněli chlapce, neustoupili... Vypáleno na ně z ručnic, dva hoši padli, ostatní svými těly chránili „obydlí Ježíškovo“. Za několik minut leželi všichni v krvi na stupních oltáře, jeden umírající přinesen k matce, vypravil ze sebe ještě slova: „My jsme chránili Ježíška, neopovážili se ho dotknout.“
- 32 Před lety chtěli bezvěrci v X. odnést ze tří katolických chrámů, které jim vůbec zbyly, všecky bohoslužebné nádoby. Katolíci, jichž bylo na 30.000, prosili, aby jim byly ponechány; slíbeno s podmínkou, že přinesou dvojnásobnou váhu stříbra. Služebné přinášely náušnice a medailony, zámožnější cukřenky, všichni bez rozdílu i rodinné památky, jen aby zachránili kalichy a ostatní věci k bohoslužbě nutné.
- 33 Před lety bývalo vidět na nádraží v Kolíně nad Rýnem dívku o berlách prodávat květiny, i v zimě (umělé nebo sušené). Pán Bůh jí žehnal, uživila tak sebe i matku, a nadto měsíčně věnovala z lásky k Pánu Bohu 5-10 tolarů mišim... vše, co za měsíc ušetřila! Tak žila dlouhá léta.
- 34 Fahne Mariens 1923 vypravuje: „Den Božího těla... učitelka vidí ráno o půl šesté klečet v kostele dívku 10letou; chce v tento svatý den ke stolu Páně, doma to neradi vidí, stojí to mnoho proseb...“ Netřeba za hranice pro podobné případy! Kolik jich znám sám... děti, služebné, tovární dělnice, a to s převelikými oběťmi! Ba i vojáci... při tom namáhavá práce a bez pokrmu i nápoje v létě až do poledne!

- 35** „Jak ubohý jest člověk, jenž miluje,“ praví otrok v Plautu, vida duševní stav svého pána. Zamilovaní... Jak docela jinak mluví a smýšlí křesťanský středověk, maje na mysli nadpřirozenou lásku k Bohu!

*

Omezujeme se na těchto několik krůpějí. V životě každého světce najde kazatel dokladů lásky k Bohu bez počtu. Hledá-li projevy této lásky, najde je v kap. Mučedníci, Oběti pro víru, Živá víra, Služba Boží, Bůh.

Obrazy.

- 36** Symbolem lásky jest odjakživa růže. Královna květin, jako láska jest královna ctností. Dnes vypěstěno nad 16.000 druhů růží. Barva spojuje v sobě neobyčejnou svěžest a jas s živostí, a to v nejrozmanitějších odstínech, od sněhobílé, zlatožluté a něžně růžové ke krvavě červené, k nachovému sametu a sytě temnému žáru lávy; nechybí ani perleť, ba podařilo se již vypěstit i černé růže. Krása a plnost květů, žár a sytost barev, nádhera vpravdě knížecí, již nenajdeme u žádného jiného květu, a krom toho vůně, která při vši rozmanitosti nechybí nikdy. To vše činí růži symbolem mladosti, životní radosti, půvabnosti, bílou růží symbolem nevinnosti (viz věnec růží, ovíjející na obrazech nejčistší Srdce Matky Boží!), purpurovou růží symbolem královské důstojnosti (purpur, nach, šarlat, barva královská... vzpomeňme purpurového pláště, jímž při svém láskyplném umučení byl oděn náš milující Spasitel!); červeně a vůně konečně ji činí symbolem lásky... vůně, jež činí růži tím, čím jest a bez níž bychom měli pivoňku na zevnější půvaby neméně bohatou, ale vnitřní ceny prostou, nikoli ozdobu země a pýchu říše květin. Pivoňka, obraz lásky osvědčované slovy beze skutků, lásky bezcenné.

Proto jest růže symbolem krásy a důstojenství *Královny nebes*. Růženec, růžový věnec... V Otterskirchen u Pasova jest oltář sv. Panny, podoby růžového keře, vyřezaného velmi jemnou uměleckou prací. Jednu zeď hildesheimského dómu pokrývá růžový keř, zasazený prý Ludvíkem Pobožným, tedy starší než 1000 let; biskup Hezelin († 1079) jej nazývá prastarým památkem. Růžový olej, ze všech olejů nejvzácnější... na 1 kg oleje je třeba 3000 kg růží, tedy celé zahrady! V Bulharsku se pěstují proto celé sady růžových keřů, nepřehledné lány...

Římané provozovali s růží pravý kult. Obětní žertva i obětující kněz byl zdoben věncem růžovým, vítěz jej měl na hlavě při triumfu, při hostinách nesměl chybět nikde: hosté, sál, poháry, sloupy, zdi, vše zdobeno těmito květy. I z fontány uprostřed sálu tryskala růžová voda, ochlazuje vzduch. Ve Francii od 6. stol. se konaly růžové slavnosti, při kterých nejctnostnější dívka osady obdržela věnec z růží. V Římě o radostné čtvrté neděli postní zvané Laetare („růžová“) světlí papež dodnes zlatou růží; věřící si při tom dávali darem první rozkvetlé růže, symbol radosti jara; ve střední Evropě tak činili v neděli po Nanebevstoupení Páně (chrámy posypány růžemi). Lurdská Madona se zobrazuje s rozvitou zlatou růží na každé noze.

V severní Evropě při hostinách visívala růže se stropu. „O tom, co se zde mluví, každý nechť mlčí!“ Odtud rčení: „Sub rosa.“ Papež Hadrián VI., poslední německý papež, pocházející tedy ze severnějších krajů, přikázal, aby na zpo-
vědnice byla umístěna růže, symbol mlčenlivosti.

V Toulousu v zahradě námořnické školy byla r. 1813 zasazena růže ... dnes pokrývá zeď do 5 m výše a 20 m šíře a vydává najednou 50.000 květů.

Růže v Jerichu (Sir 24) jest symbol lásky Mariiny.

- 37** Horská růže ve venezuelských horách jest pěkný štíhlý strom výše až 17 m, s překrásnými karmínovými květy v hlavicích o 400-500 květů.

- 38** „Indická růže“, strom saraka, prý nejkrásnější strom světa; květy zprvu oranžové, pak růžové, vydávající v noci překrásnou vůni.

Aplikace: Láska se stkví nejkrásněji v noci utrpení ... láska projevená obětí za bližního (láska soucitná) nebo láska mučedníků, láska k Bohu, osvědčená utrpením pro Boha mužně neb odevzdaně snášeným ... Job! Světci! A k nim se řadí zástup prostých věřících, o jejichž utrpení a martyriu svět neví!

- 39** Černá lilie (*Lilium camčaticum*), jejíž cibule jest obyvatelům Kamčatky jedním z hlavních pokrmů, má květy purpurově černé - láska k Bohu spojená s vážným pojmáním vezdejšího života, ale vzdálená vši zasmušlosti.

- 40** Lotos, květina zasvěcená v Egyptě Isidě (roste na březích Nilu), v Indii Višnuovi, má bílé květy růžově žíhané.

Aplikace: S Bohem spojuje víra oživená láskou (*caritate formata*).

- 41** Milá květinka našich zahrad, před málo desetiletími k nám z Číny přivezená, srdéčko ... Za mých dětských let téměř nová a neobyčejně oblíbená ... Symbol Boží lásky ...

- 42** Šafrán ... Krom purpuru byla u starých jeho barva barvou králů ... barva světla a majestátu. U Homéra Eos, bohyně červánků, jest oděna šafránovým rouchem, u křesťanů byla tato květina a barva symbolem Boží lásky.

- 43** Fiala žlutá (*Cheiranthus cheiri*), květina pocházející z Asie, vonná, byla ve středověku ve velké oblibě, takřka účt ... symbol truchlící lásky. Ji příbuzná večernička smutná (*Hesperis tristis*) a večernička vonná (fiala noční) ... Tato má velké koruny nachové, bílé nebo fialové a k večeru vydává příjemnou vůni ... Viz č. 38; kap. 59, č. 79, 80.

- 44** V Mexiku roste květinka zvaná *trikolora*; třikrát za den mění barvu; před východem slunce jest bílá; když červánky zlatí oblohu, jest růžová; v poledne sytě červená, přechází poněkud do modra, večer je tmavá. Vůni vydává jen když jest červená.

Aplikace: tři božské ctnosti - toť „trikolora“ věřícího křesťana. Ale jen když s vírou a nadějí spojena láska, jest jeho život Bohu příjemný.¹

¹ Při turnaji má každý rytíř na štítě nějakou květinu, vévoda přichází poslední a má celou kytici s nápisem: „In me omnes, ve mně všechny.“

Aplikace na lásku: v ní všechny ctnosti, ač-li jde o lásku pravou.

45 Barva lásky jest červená... nejen konvencionelně! Věc má svůj faktický důvod! Červeně patří totiž k t. zv. horkým barvám, rozněcuje mysl...

Při této příležitosti několik slov o symbolice barev. Barvy naplňují svět krásou všeho druhu. Co by byla louka, les, květy, vzdálené hory, obloha, červánky, motýli, rajky, papoušci, kolibříci, mramor atd. bez barvy? Tvůrce se po této stránce projevuje jako umělec, jemuž není rovna. Vytvořil stupnici barev, aniž jich předtím viděl. Idea barev jest sama v sobě tvůrčí dílo; při tom jest lhostejno, existují-li barvy ve věcech formálně či kausálně. A k tomu se řadí druhý div: vytvoření přístroje (oka), jenž barvy vnímá, zvláště jsou-li ve věcech pouze kausálně!

Horké barvy... o nich již učiněna zmínka.

Chladné barvy... Azur, modř... Obloha působí na nás dojmem hlubokým, mocným, uklidňujícím; pocit dalekého volného prostoru, duch se lehce vznese vzhůru do nekonečné dále, modř ho nezadržuje. Kdyby se nad naši hlavou klenula polokoule červená, působila by tísnivě, bílá neuspokojivě (když celé nebe pokryto bílými mraky!)... Viz, když bílými oblaky proniká blankyt! Máš dojem, jako by tam byl průlom, jímž může duch výše! Bílé obláčky na modré obloze nečiní dojem průlomu, nýbrž beránek plovoucích na ní, vznášejících se volně pod ní ve světovém prostoru...

Modř nebes... Způsobena tím, že atmosféra jest zalkalená... plná prášků, které odrážejí modré paprsky. Všecky tyto složky spolupůsobí k tomu, že resultát jest na výsost umělecký, krásný a nádherný, vykonává zároveň hluboký vliv na mysl. Modrá bář jest výraz velké vznešené ideje, povznášející ducha; neoslňuje, oko vždy znova a znova pohlíží vzhůru, jako by blankyt nebes byl obdařen zvláštní přitažlivostí; neunaví se nikdy tím, že se stále noří do nezbadaných (na pohled) hlubin otevřeného vesmíru a že se může těšit letem k výšinám... Symbol vznešenosti, neobsáhlosti a nekonečnosti Tvůrce, a zároveň reflex nebeských rozkoší... Obloha rozpjatá nad našimi hlavami budí touhu po místech věčného pokoje a nepomíjejícího blaha, a opětovný pohled vzhůru v nás tuto touhu udržuje povždy živou. Proto lidský duch hledá nebe bezděky nahoře tam, nad blankytem!

Na náš předmět (lásku) lze učinit aplikaci: od temné noci (hřích) skrze ranní červánky (lásku!) k jasnému dnu, kdy nám jest volný let k nebeským výšinám a kdy na obloze září slunko, symbol božského života... slunko, které všude život vykouzluje. Prášky v atmosféře, o kterých učiněna zmínka: malé kříže a křížky, bez nichž se život neobejde, jsou nutné (nutnou příležitostí) k osvědčení lásky a pro vyhnance nezbytnou podmínkou zasloužení nebeské blaženosti.

Zeleň jest mezi barvami horkými a studenými, proto oku nejzdravější a nejprůměrnější. Vegetace! Jaro! Proto symbol naděje a mládí... po dlouhé zimě první listky! Poslíčkové a zvěst krásnějších dob, probuzení k životu! Skromná zeleň naznačuje štěstí budoucí, kdežto sytá červeně oplývá blahem přítomným. (Kap. 55, č. 56.)

Fialová barva, smíšenina modré a červené, tedy barvy horké a studené (nesprávně nazývá lid fialovou barvou barvu temně modrou!) jest dissonance, nesouzvuk v symfonii barev, spojující dva kontrasty. Vyvolává pocity smíšené, příjemné i nepříjemné. Proto vhodně barvou pokání: hřích a milost, vina a

odpuštění, pohodlí s rozkoší vášně a sebezápor, boj a smír, tísnivá bázeň ze soudu i odpovědnosti a povznášející uklidňující naděje.

Žlutá se blíží nejvíce bílé; bílá však patří k barvám chladným, žlutá k horkým. Bílá působí jen pomocí kontrastu (bílé květy v zeleni listů... jak by vypadala louka, kdyby samá bělost! Nevadí nám však, když samá zeleň! Kontrast může být do jisté míry nejen simultánní, nýbrž i sukcessivní... zasněžená krajina po devíti měsících! Když však trvale, jako na př. v polárních krajinách, působí tísnivě, svírá...). Žlutá... barva zlata, vyjadřuje nádheru, pojí se k ní idea světla, proto nazývána královnou barev (jiní však tento název vyhrazují purpuru); nejdůležitější pramen světla a tepla, slunce, odělo se touto barvou, slunce, odlesk nekonečného lesku božské velebnosti.

Bílá, symbol čistoty, nevinnosti, neporušenosti; každý prášek jest na ní patrný; proto na bílé lze nejlépe určit, zda jest úplně čistá; vyvolává pocit uspokojení, ač-li působí, jak v předešlém odstavci naznačeno.

Černá barva, vlastně nedostatek jakékoli barvy, negace nebo privace světla, symbol smutku a vážnosti. Oděv kněžský a řeholní!

Světlo jest symbol poznání a pravdy (temno symbol nevědomosti, bludu a lži), ozařuje veškeré stvoření, oživuje svět, činí ho viditelným a umožňuje nám poznání jeho krásy. Proto jest světlo symbolem všeho života, ba symbolem života a pravdy nestvořené. Ježíš Kristus „světlo světa“.

- 46** **Atmosféra** pohlcuje paprsky, a to tím více, čím delší cestu skrze ni musí vykonat a čím více jest nasycena mlhami. Nejdříve pohltní fialové a modré... Když se slunce kloní k západu a paprsky musí vykonat delší cestu atmosférou, než k nám dojdou, pohltní i zelené a žluté... Jenom červené nepohlcuje nikdy; ty pronikají i mlhou, kterou neproniknou žádné jiné. Proto výstražná světla jsou červená... tento signál neselže nikdy! Vidět nejdále!

Aplikace na lásku: „Silnější nad smrt jest láska... Láska nikdy neselže (numquam excidit... nepomíjí, i když pomine dar prorocký, dar jazyků, poznání. I Kor. 13. 8).

- 47** **Tepl o** jest symbolem lásky. Světlo a teplo jsou v nejužším vztahu. Sáláním přicházejí k nám obojí paprsky; světelné obstarávají transport tepelných (napřed poznání, pak láska... nemožno milovat nepoznanou věc nebo osobu!).

Teplo je takřka duše přírody (láska jest duše společenského života). Nebýt pocitů tepla a zimy, chyběl by nám kontakt s přírodou. Zrak a sluch lokalizují vjemy své ven, mimo nás. Vidím strom, slyším zvon, ale strom i zvon jsou mimo mne, existují pro mne jako vnější svět, a já jdu dál svou cestou, nestaraje se o ně. Ale při pocitu tepla jsem si vědom, že se něco děje v e m n ě; teplo do mého těla vstupuje a já jsem si toho vědom. Teplo oblažuje, zima odpuzuje... sdílím se s přírodou o její radost i žalost, uvědomuji si, že příroda jest můj průvodce životem, s nímž jsem stále ve styku, byť byl někdy i hodně drsný.

- 48** Každé těleso za každé teploty (nad -273°C) v y s í l á p a p r s k y, pevné a kapalné látky paprsky všech délek, plyny jen některé. Jenže většina paprsků jsou infračervené, neviditelné, a ostatní v tak nepatrném množství, že jich oko nepostřehne. Teprve když těleso zahřáto nad 500°C , vidíme červené (těleso

jest „žhavé“); kdyby se podařilo je zahřát nad 5000°C , vysílalo by i paprsky žluté, pro které jest oko nejcitlivější, a kdyby nad 7000°C , vidělo by oko i modré. Jenže tak vysoký žár v laboratořích vyrobit se ještě nepodařilo. Některé hvězdy září modrým žářem (Sirius, Vega... jejich teplota se odhaduje až na 25.000°C).

A p l i k a c e : Bez lásky člověk nemůže být... buďto miluje láskou pravou a čistou, nebo láskou nezřízenou, ať tvora nebo sebe. Jen kde srdce plane žářem pravé lásky, lze ji pozorovat („vycítit“). Slabou lásku slabě cítit... horké železo; nevidíš změnu barvy (jest „černé“), ale cítíš trochu jeho žár...

- 49** Faradayova klec... Netřeba bedny z masivního kovu, stačí klec z drátů! Skryj se do ní, a mohou zevně vůkol klece konat pokusy s elektřinou největšího napětí, třeba tisíců volt, a jsi docela chráněn před jakoukoli poruchou; proud totiž nevnikne dovnitř, zůstane na povrchu drátů.

Láska... skryj se pod křídla lásky, a nezasáhne tě žádná pohroma... Láska k Bohu tě činí klidným, odevzdaným ve všech bouřích života.

- 50** Magnet... obraz srdce, které láskou každého k sobě táhne, získává... Tak kdysi svaté Srdce Ježíšovo, za nímž se zástupy valily, jak pěkně líčí svatý Ambrož... Nezadrželo jich jezero, neodstrašila noc...

V této stati uvedena řada výroků. Soudíme, že není bezúčelné upozornit kazatele, že by jeho slova nejen se minula s účinkem a nepřinesla ovoce, že by nadto dokonce utvrdila nejednoho v osudném sebeklamu, kdyby se při kázání omezil jen na příklady ze života světců nebo dokonce jen na výroky shora uvedené. Přemnohá a přemnohá by si řekla: „Toho jsem já též schopen nebo schopna, to já též Pánu Bohu říkám, tak i já smýšlím.“ Je-li kde zapotřebí učinit praktickou aplikaci, je to při tomto předmětu. Pokyn k tomu dostáváme od samého božského kazatele, který v řeči horské zakončil kázání o lásce k Bohu velmi pádnou aplikací: „Ne ten, kdo mi pěkně slovy licholí a mne pánem nazývá, jest zralý pro nebe. Plnit vůli mého Otce! Zachovávat moje přikázání! To jest jediný neklamný projev lásky a důkaz mého příslušenství, to jediná cesta k životu.“ Podobně mluvil Pán při poslední večeři, podobně odpovídá ženě v zástupu blahoslavící jeho panenskou Matku, podobně odpovídá na vzkaz příbuzných, kteří mu oznamují, že ho přišli s jeho milovanou Rodičkou navštívit.

Neušetřit tudíž posluchače neúprosného sebezpytování; na konci svých vývodů se jich otázat: „Soudíš, že máš opravdovou lásku k Bohu? Chceš se o tom přesvědčit? Nuže, dej si několik otázek a odpověz si na ně, ale upřímně!“ Které otázky?

a) **D o b r ý ú m y s l !** Zde vhodná příležitost o něm promluvit; vysvětlit, co jest, jak jest nezbytný, mají-li naše práce být pro nebe záslužné, jak jest prospěšno jej častěji vzbuzovat, jak pověcuje i všední práce našeho povolání. Uvést a rozvést, byť docela krátce, heslo Ignácovo: „Všecko k větší cti a slávě Boží.“ „Vždyť já tak odedávna smýšlím!“ „Uvidíme... Jen abys nebyl překvapen, až poznáš, že nepracuješ ani pro prostinkou čest a slávu Boží, o „větší“

cti a slávě ani nemluvě. Pracuješ dejme tomu apoštolsky, ať v nějakém sdružení, ať mimo ně. Vytrváš na svém stanovišti, i když klidiš nevděk, křivdu, zneuznání? Podle toho poznáš, zda jsi hledal skutečně Boha, jeho slávu, či sebe, své potěšení, svou chválu... Snad se zděsíš, když ti řeknu, že ctižádost byla pohnutkou tvých apoštolských prací a ne sláva Boží, spása duší, dobrá věc a šíření království Kristova. Slovem, ovládala tě sebeláska, a tys nevěděl; podléhals sebeklamu. Pán dopustil, abys křivdu utrpěl, chtěje ti takto dát trpkou lekci, žeš nepracoval pro Boha, nýbrž pro lidi... O člověka se opírala tvá horlivost, a proto povolila, když ti selhalo, když se tvá opora zhroutila."

Místo hesla Ignácova může kazatel stejně vhodně užít a rozvést heslo templářů („Non nobis, Domine...") nebo Benediktovo: „Aby ve všem byl oslavován Bůh... Kristus..."

Kde jest čistý úmysl, tam není závisti, tam není žárlivosti, konkureční žárlivosti, kterou se marně snažíš zakrývat a skrývat, kterou každý prozíravý prohlédne, byť ti to neřekl do očí nikdo na světě.

b) Oběť. Už nahoře jsme ji nazvali jediným spolehlivým zkušebním kamenem lásky. A přec i sem se může vloudit sebeklam, velmi osudný a nebezpečný sebeklam sebelásky. „Což jsem nepřinesl a nepřináším pro dobrou věc obětí bez počtu? Místo na procházku spěchám do spolkové místnosti a tam celé hodiny pracuji, zatím co ostatní si dopřávají oddech; místo na zábavy vynakládám kdekerý ušetřený haléř na to neb ono; tedy obětí bez počtu, oběť volného času, oběť práce, oběť finanční..." Jistěže, nepopírám, ale jednu oběť postrádám, tu jsi neuvedl, oběť vlastního já... Když máš poslechnout, ustoupit, postoupit své místo (úřad) schopnějšímu, povolit, když většina jest jiného názoru a má jiné přání, když ředitel si to přeje tak a ne jak ty...

c) Plnit vůli Boží, chránit se ji přestoupit... Dbát vlastního sebe posvěcení, pracovat o vlastní dokonalosti, mít vždy na paměti, že větší radost způsobím Bohu, když se chráním ho urazit, než kdybych obrátil všecek svět... Jednám-li jinak, svědčím sám sobě, že hledám sebe a ne Boha... hledám sebe pod záminkou slávy Boží a šíření království Kristova. Co doklad lze uvést dětskou světničku. Co ceníš výše ty, poslušnost svého dítky nebo jeho lichotivá slova, plná něžnosti a lásky? Lásky nepřilíš opravdové a hluboké! Co ti připadá větším projevem pravé lásky, působí-li ti radost životem, jak si přeješ ty, nebo chce-li ti působit radost podle „vlastní fazony"?

d) Lásky bliženské. V příští kapitole se o ní rozhovoříme. Kazatel nechť neopomíná stále a stále uvádět na paměť slova apoštola lásky: „Nemiluješ-li bližního, jehož vidíš, kterak si můžeš namlouvat, že miluješ Boha, jehož neuvidíš?" Nač jsem již V záhonech Mariiných poukázal, to nechť připomíná věřicím: není hnusnějšího zjevu nad člověka, jenž se vydává za průkopníka svobody svědomí a přitom svobodu svědomí bezohledně znásilňuje, a to ve jménu svobody Kristovy, jak činil Luther a jemu podobní bludaři; a ještě hnusnějším zjevem je ten, kdo se vydává za apoštola lásky a lásku bliženskou uráží nejedovatějším a nejizlivějším způsobem, a to ve jménu lásky Kristovy. Z jeho slov nedýše láska Srdce Ježíšova - čirý egoismus, žárlivost a závist číší z každé věty a z každého řádku, a jen omezenec může jeho jedovaté jízlivosti pokládat za duchaplnost nebo za Eliášovu horlivost, která ho prý „docela stra-

vuje, podle slov svatých Písem". Tak své bezpříkladné surovosti maskovali už lidé à la Žižka a Luther. Spolehlivé měřítko není tak těžko najít; dostačí požádat, zdali a kdy podobně tak „jadrně" mluvil náš božský Učitel nebo některý světec, na př. Tomáš Aq.

Chce-li kazatel užít za příklad rozmanitých zjevů ve spolkovém životě obvyklých, záleží mnoho na pastorální opatrnosti, kdy a kde a jak jich užije. „Kdo všeho nechá a se vším „sekne", když při volbě propadne, jest dokladem sám sobě, že nepracoval z čisté lásky k Bohu..." To lze říci před volbami (ne bezprostředně!) daleko snáze než po nich, když už k něčemu takovému došlo, spíše v promluvě spolkové než na kazatelně, leda že by se podobný případ nebyl stal a že by tudíž nebylo lze na určitou osobu myslet. Neopatrnost by mohla zavinit značné zlo - při nejlepším by se kazateli vytklo, že věci čisté soukromé vnáší do kázání, které přec jest hlásáním slova Božího. Kdyby kazatel, který to činí, věděl, jak se činí směšným před celou osadou a jak nedůstojně profanuje kazatelnu, cathedram veritatis Christi, a jak se od něho ochotně učí klevetníci obojího pohlaví! A ovoce jeho „eliášské horlivosti"? Menší než nula, t. j. veskrze negativní!

Kdo neprošel „vysokou školou lásky", jejíž summa jest uložena v 13. kapitole prvního listu ke Korinským, ten má ještě daleko a daleko k pravé lásce Boží. „Láska jest shovívavá, dobrotivá, je daleka vší závisti, nadutosti, ctižádosti, nehledá sebe (svého prospěchu), nezná žárlivosti, nesmýšlí (a nemluví) o bližním zle (jedovatě), nepodkládá mu zlých úmyslů, neraduje se z jeho neúspěchu, ale spíše z jeho úspěchů, jdeli o pravdu a o šíření království pravdy." Viz kapitolu 59. „Prokazujme dobré (a mějme lásku!) všem bez rozdílu, hlavně pak těm, kteří jsou s námi spojeni poutem téže víry", napomíná apoštol národů (srov. Gal 6, 10). Nebuďme jako ti, kteří se vůči jinověrcům rozplývají zdvořilostí, a na spolubratry se sápu a nemají pro ně vlídného slova jako bratři Josefovi - z důvodu, že od bezbožce nehrozí jejich ctižádosti konkurence!

59. LÁSKA K BLIŽNÍMU.

O ní jsem pojednal obšírně V záhonech Mariiných. Poznámku pro kazatele jsem učinil v předešlé kapitole na str. 454. Připojuji tudíž hned řadu

disposicí.

A) *Láska k bližnímu, překrásný květ, který najdeme jen v zahradě církve Kristovy... jen tam se ujme a jen tam se daří; všude jinde, kam byl přesazen, zhynul a hyne; nebo nahražován umělou květinou, t. j. bezživotnou. Proč se jinde nedaří? Protože není možná bez pravé lásky k Bohu, a té nevěra nebo blud nemá; protože není možná bez oběti a sebezáporu, a té se egoistický rozkošnický svět vyhýbá; protože bez vyššího posvěcení (nadpřirozených pohnutek) není trvalá, a těch jest moderní humanita prostá.*

B) Tato dispoice (tři body) se dá upravit též takto:
její *božský původ*... výron lásky k Bohu! Jan 13, 35; 1 Jn 3, 10; 4, 20;

její *zušlechťující a posvěcující síla a moc*... Blahoslavení milosrdní! Láska přikrývá množství hříchů (Tob 4, 11; 1 Pt 4, 8); láska jest náplň zákona (Ř 13, 8-10; Jk 2, 8);

její *svatá povinnost* („velké“ přikázání... výroky božského Spasitele: podmínka odpuštění hříchů, nezbytná ke spáse, k tomu, abychom se Bohu líbili... Mt 5, 23; 18, 15, 21, 33; 6, 14, 15; Mar. 11, 25; Lk 6, 37 atd.);

její *blahá odměna*: vnitřní radost, Boží požehnání, modlitby chudých zde; věčný život tam: Mt 25, 35 nn. „Skutky jejich jdou spolu s nimi.“ (Zj 14, 13.)

C) *Nad lásku nic vyššího... koruna ctnosti, proniká nebe - nic širšího... objímá všecky... Pěkně rozvést! Znamé i neznámé, přátele i nepřátele atd. Násl. Krista III. 5;*

nic hlubšího... nevysychající, nevyčerpatelná;

nic mocnějšího... Vody mnohé nemohly uhasit lásky. (Pís 8, 7) Lásku rodičů nehasí nevděk, lásku Kristovu hříchy; naši lásku? ...

nic vznešenějšího... připodobňuje nás Tvůrci; osvědčujeme se jí jako „dítka Otce našeho, jenž jest v nebesích a dává slunku svému vzcházet na všecky, hodné i nehodné, a dští na spravedlivé i nespravedlivé;

nic snadnějšího... nestojí peníze, dostačí chtít...

D) *Velepíseň lásky, 1 Kor 13; homileticky upravit a zpracovat! Radno užít kontrastů:*

1. *Co jsem bez lásky? Zvonec znějící atd. Nejnadšenější kazatel („byť bych jazyky lidskými mluvil a andělskými“), nejpodivuhod-*

nější prorok („byť bych měl prorocký dar“), nejučenější bohoslovec („byť bych pochopil všechna tajemství“), nejštedřejší dobroděj („byť bych vynaložil všechna státek svůj na chudé“), nejpožehnanější misionář („byť bych měl víru, že bych hory přenášel . . . celý svět obrátil“), největší mučedník („byť bych vydal tělo své k spálení“) není ničím, nemá-li lásky, uráží-li bliženskou lásku, na př. ze závisti a žárlivosti, jízlivým posměchem metaným proti spolubojovníku Kristovu . . . vše z pýchy a sebelásky! „Neviděli jsme proslulé bohoslovce, kteří o ctnostech podivuhodně mluvili, ale sami jich byli prázdní?“ (Frant. Sal.) Proč? „Chyběla jim pravá zbožnost a pokora.“ (Týž.)

2. Co jsem s láskou?

Láska není ž á r l i v á . . . Žárlivost v rodině, ve veřejném životě, bohužel i v katolických spolcích, revuích, při katolických akcích, podnikaných prý pro Krista a pro jeho svaté zájmy (při promluvě pro sestry: v klášteřích . . .), projev sobecké hrubé sebelásky, hledající sebe, daleko vzdálené lásky Kristovy! Podléháš sebeklamu, namlouváš-li si, že to neb ono konáš z lásky ke Kristu, jsi-li žárlivý na úspěchy bližního a hledíš-li ho vyhodit ze sedla, znemožnit jeho práce, neb aspoň jej i jeho práce špičatě snižuješ.

Láska není n e t a k t n í . . . Netaktnost a hrubost není projevem otevřenosti a upřímnosti, nýbrž nedostatku lásky; nacvičená taktnost („zdvořilost“) selže, když dotčena tvá sebeláska!

Láska není n a d u t á . . . Lidé, jimž se říká triviálně fouňové, rádi se skrývají za výmluvu, že „musí hájit čest svého úřadu“, a zatím za jejich počínáním vězí nikoli ohled na „vznešený úřad“ (vůči jiným v téže hodnosti postaveným nemívají tolik úcty, co jí vyžadují pro sebe!), nýbrž směšná a hloupá nadutost, prostá vši lásky. Zpupnost patrna z každého pohybu; jeho chůze, pohled . . .

Láska n e h l e d á s e b e . . . ani zjevně, ani skrytě, jako v případech právě uvedených, nehledá svého prospěchu, nevyhražuje si, že na „tuto udici“ a v „tomto rybníku“ bude lovit sama . . . Jde-li jí skutečně o získání duší pro Krista, bude ráda každému pomocníku, nebude „odhánět od ovčince spolupracovníky, pomocníky, pastýře, apoštoly Kristovy, nechávajíc apoštolům Antikristovým volné pole.“

Láska není c t i ž á d o s t i v á .

Láska objímá v š e c k y bližní, ne pouze „své“ lidi, jak činil Hus. Luther a ti, kteří se ubírají v jejich stopách.

Láska n e z n á r o z t r p č e n o s t i . . . Oko do srdce okno, tvář zrcadlo nitra, slovo projevem toho, co v srdci se tají.

Láska n e o d p l á c í z l é z l ý m . . . tím méně neubližuje těm, kteří sami neubližují.

Charismata pomínou (dar jazyků, prorocství, zázraků . . .), láska zůstane . . . láska jest nad ně větší a vznešenější!

E) Krásný jest pohled na rodinu, kde vládne vzájemná láska; odporný jest pohled na bratry, kteří se nenávidí . . .

Což rodina Kristova? Jeden Otec v nebesích, jedna společná duchovní Matka v nebesích, jediná společná vlast v nebesích, všichni stvoření pro nebe, povolání k témuž vznešenému nadpřirozenému cíli, zváni k témuž svátostnému stolu, všichni bratři . . .

F) Hřích rozdvojil, rozvrátil, znepřátelil syny Adamovy . . . hřích zavinil a zaviňuje, že si činí společnou pout k nebeské otčině trpčí, kříže těžší, znesnadňují si vezdejší putování, místo co by si je usnadňovali, zpříjemňovali, ulehčovali.

Láska spojuje, sjednocuje, sbratřuje lidstvo; láskou si činíme kříže lehčí, vezdejší pout snadnější, radostnější. Láska má rodiště v nebi, kdežto neláska (zlomyslnost, nenávist, nepřátelství, závist) jest dcera a výplod pekla.

G) Moderní charita a láska Kristova.

Bezbožecká humanita jest okázalá, pozounem rozhlašuje do širého kraje své lidumilství; láska věrných Kristových: „Tvá levice nechť neví, co koná tvá pravice.“

Bezbožecká humanita si dá své lidumilství platit (dobročinné bály . . . za dárek chce smyslnost . . .); Kristus Pán nás vede k tomu, abychom čekali odměnu od nebeského Otce.

H) Velmi radno upravit kázání o lásce jako homilii; máme celou řadu perikop (v evangeliu), kterých se dá pěkně užít. Tento způsob má přednost tu, že kazatel nemluví slovy svými, nýbrž slovy nebeského Učitele. Milosrdný samaritán, nemilosrdný služebník, povzbuzení k lásce v řeči horské, poslední soud. („Cokoli jste učinili jednomu z maličkých těchto . . .“ celou stať! Kontrast: skutky milosrdenství, tvrdost srdce.)

J) Skutky milosrdenství tělesného i duchovního . . . Cyklus! V druhé partii, při skutcích milosrdenství duchovního, lze velmi dobře poukázat na to, jak naše pýcha převrací náš rozum, že znemožňuje správný úsudek, a na druhé straně otravuje skutek lásky, činíc z něho projev nenávisti. Na př. nevědomé poučit, chybuující napomenout . . . Napomínající tak nečiní z lásky, nýbrž ze zloby, aby chybuujícího pokořil, jsa sám mnohdy pokrytec, jenž vytahuje z cizího oka trám a nevidí ve svém břevno; nejde mu o nápravu chybuujícího, nýbrž o prosazení vlastní despotické vůle. Napomenutý (i když pochází napomenutí z lásky) pyšně se oboří: „Co ti do toho? Já tomu lépe rozumím . . .“ Kdyby ho kdo upozornil na nedostatek zevnější (špatně upravený oděv), bude mu vděčen a poděkuje!

J) Nejmilejší, nemilujme

1. slovem a jazykem, nýbrž

2. skutkem a pravdou. (1 Jn 3. 18.)

Ad a) „Kdo praví: ‚Miluji Boha,‘ a při tom nenávidí bratra svého,

jest lhář (1 Jn 4. 20), vražedník, jenž nemá věčného života (ib 3. 15), není z Boha, nýbrž z ďábla (ib 3. 10 . . . spojenec satanův). Když ve stol. 16. a 17. skládány ve Španělsku od žárlivých jízlivé satiry na misionáře T. J., odpovídali tito pouze láskou! A když nazýváni semi-pelagiány, neopláceli a nevymyslili pro odpůrce název semikalvíci!

Ad b) Srovnej 1 Jn 3. 17, Jak 2. 15, výrok sv. Františka Sal. str.

Pročíst celou první epištolu sv. Jana!

K) 1. „Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek, jako já jsem miloval vás.“ (Jn 13. 34 . . . Kristus vzor pravé lásky!)

2. „Po tomť poznají vás všichni, že jste moji učedníci (že patříte k rodině téhož nebeského Otce), budete-li mít lásku jedni k druhým.“ (II 35.)

Argumentatio a maiori ad minus!

L) Bližního sluší se milovat

srdcem - sic je tvá „láska“ pokrytectví;

ústý - „nezabolí jazyk od dobrého slova“; co dobrého způsobí, co útechy vlije jediné vlídné slovo! Otaž se zpovědní!

s k u t k e m - nahoře J 2.

M) Proč není lásky na světě?

1. Protože pravá láska jest obětavá, a obětavosti jest prázden svět oddaný vášni.

2. Protože pravá láska jest sdílná, a sdělovat se o své statky nechce svět oddaný sobectví.

N) Kazatel může postavit vedle sebe dva obrazy - kontrasty:

a) Vyličít život v rodině, kde vládne láska - mluvit plastic-ky, konkrétně . . . v tomto případě je to snadné . . . má před sebou lidi v rodině žijící, zná jejich život . . .

b) Vyličít rodinu, kde vládne neláska . . . Kolik hříchů a vzájemného pohoršování za celý rok . . . za celý život . . . Musí to být? Nelze jinak? „Nezabolí jazyk od dobrého slova“; co tě stojí vlídné slovo? Nic. Co služba domácím prokázaná? Malou oběť. A ovoce? Velký dar pokoje, radosti, blaha . . .

Podobně upravit pro komunitu (spolek, klášter, ústav . . .).

Příklady.

A) Heroismus křesťanské lásky.

- 1 Vincenc Paulánský vidí na galejích nevinně odsouzeného (nema-
jetného, poněvadž nemohl dostát finančním závazkům), jenž musil opustit ženu
i děti v největší chudobě. Světec, neznámý veliteli galejí, posadil se na jeho

místo, onen tajně unikl do Bruselu, kde našel pro sebe i pro rodinu slušnou existenci, a Vincenc snášel za něho hlad, rány, vysilující otrockou práci. Zatím ho hledali po celé Francii, a konečně našli tam, kde ho nikdo netušil.

- 2 Týž světec padl do rukou pirátů a prodán do Maroka odpadlému křesťanu Ludvíku de Mericourt. Tento v mládí přivezen z Malty na dvůr marockého sultána jako otrok piráty chycený, spěknou otrokyní Zulimou se pokusil o útěk, byl však chycen a měl být upálen; slíben mu život, svoboda a ruka jeho milenky, když se zřekne Krista. Učinil tak, nabyl velkého jmění, ale pozbyl pokoje, pohled na křesťany mu byl strašnou výčitkou. Tento muž ustanovil Vincence dozorcem otroků na svých statcích. Zulima brzo pozorovala, že otroci, dříve naklonění k neustálým vzpourám a oddaní rvačkám, teď žijí ve svornosti a lásce jako jediná rodina, že svědomitě pracují... pátrala po příčině a zvěděla, že vše jest dílo nového dozorce. Chtěla tudíž poznat jeho náboženství, dala si zpívat písně, jimž učil otroky, zvláště žalm 136 (touha po vlasti) a Zdravas Královno. Byla uchválena tak, že se dala vyučit ve sv. víře, pohnula muže, aby se vrátil k víře svých otců, smluven útěk, za bouřného moře unikli a s pomocí Boží přistáli k evropským břehům (r. 1606); v Avignonu přijat Ludvík do církve a Zulima pokřtěna.

- 3 Týž světec jako duchovní správce farnosti Clichy viděl hroznou bídu rodiny, kterou navštívil, a v kázání příští neděli roznítil srdce přítomných tak, že milodary pro onen dům jen dštily. Tu poznal nutnost, aby péče o chudé byla organizována; teď milodarů nadbytek, a po čase opět bída. Když pak začal zakládat i spolky k ošetřování nemocných, ukázalo se, že vdané ženy se stěží tomu dílu mohou věnovat, majíce dost starostí s vlastní domácností. Tedy svobodné dívky! Hlásily se panny nejen z chudých rodin, nýbrž i dcery vznešených a zámožných rodičů, vynikající sličností, nadáním, rodem, bohatstvím... zřekly se rodinných radostí i vábné budoucnosti, obětovaly vše, aby se zcela věnovaly trpícím. Cynik Voltaire řekl: „Není snad nic krásnějšího na světě než pohled na dívky, které obětovaly krásu, mládí, vznešený rod, aby se věnovaly v nemocnicích nejubožejším. Národy, které se odtrhly od římské církve, doveďou jen prauboze napodobit tuto velkodušnou bliženskou lásku.“ (Napoleon mluvil o lidumilech, kteří žvaní a nic nedělají.)

- 4 Heroové křesťanské lásky: Petr Kláver, Jan Bosko, Jan de la Salle, Kamil, Karel Boromejský (za doby moru v Miláně, „mor sv. Karla“ nazýván od lidu), řády Milosrdných bratří a sester, řády k vykupování zajatých...

Jan z Boha, zakladatel Milosrdných bratří, zemřel z nachlazení, když se v zimě vrhl do dravé bystřiny, aby zachránil tonoucího.

Je-li pravdivé anglické přísloví: „Setřít jedinou slzu jest větší sláva než prolít potoky krve,“ pak zjevně, že nad Napoleona, Césara a jiné válečníky vyniká poslední Milosrdná sestra a poslední zpovědník církve Kristovy.

- 5 Sv. Dominika jen s námahou zdrželi, aby se nezaprodal do otroctví. Chtěl totiž vykoupit syna chudé ženy, odvečeného od Saracénů. Jako student v době hladu prodal všechn nábytek i knihy, aby pomohl strádajícím, a když:

spolužáci žasli, odvětil: „Co budu nad těmito mrtvými stohy sedět, když moji bratři hynou hladu?“

- 6** Raymundus Nonnatus se zobrazuje v kardinálském purpuru s okovy na rukou... Důvod? Byl jmenován kardinálem r. 1237 od Řehoře IX. právě v době, kdy nosil okovy, t. j. kdy se sám dobrovolně dal Maurům v otroctví, aby vykoupil jednoho křesťana. Byl členem řádu Matky Milosrdenství k vykupování zajatých (mercedář, † 1240). Jeho svátek se slaví 31. srpna.
- 7** P. Damian de Veuster, apoštol malomocných, člen kongregace nejvyššího Srdce Ježíšova a Mariina, odebral se r. 1873 dobrovolně na Molokai, aby se věnoval ubožákům, kteří umírali bez kněze, bez ošetření. Byl docela bez prostředků, z počátku spal pod širým nebem. Konečně mu z Honolulu, hlavního města Havaje, poslali nejnutnější nářadí, 120 marek na penězích a přibalili gratulace bílého obyvatelstva honolulského, většinou protestantů. Mohl si aspoň postavit domek. Když však po čase přišel do Honolulu, aby vykonal velikonoční sv. zpověď, obořil se na něho předseda zdravotní komise: „Jen se vraťte co nejrychleji na Molokai, a neopovažte se již odtamtud se vrátit.“ „Musím přec k velikonoční sv. zpovědi!“ Nic naplat, a na Molokai za ním poslali tentokrát místo gratulací ostrý přípis: jakmile prý ostrov opustí, bude zatčen. Pomáhal malomocným stavět domky (všecky zbudovány za jeho vedení), byl lékařem (před jeho příchodem umíralo týdně 10-12 ubožáků), učitelem (40 sirotek), soudcem, stavitelem, zahradníkem, truhlářem, tesařem, malířem, hrobařem (za 10 let pochoval 1600 zemřelých), kuchařem, a nadto duchovním správcem zdravých vesničanů ostrova. Mnohdy čekán od dvou až tří umírajících najednou. R. 1884 byli malomocní ve dvou vesnicích, celkem asi 800. Návštěvník vypravuje, jak byl hluboce dojat při pobožnosti v kapli. Ani jednoho zdravého mezi nimi, obličeje znetvořené, a přec z nich vyzařoval svatý klid a odevzdanost. P. Damian opravdu jako otec mezi dětmi, a všichni k němu lnuli nelíbenou láskou. Z Honolulu mu poslali záslužný kříž, ale pustit ho tam nechtěli. V chudobě začal, v chudobě žil, chudobně umíral. Za 10 let po svém příchodu znamenal na sobě první známky zhoubné nemoci, ale ještě šest let byl živ. Pochován pod stromem, pod nímž trávil první noc. Milodary z Evropy i Ameriky přicházely dosti hojně, ale co to bylo pro 800 nemocných! Přesto, že tolik peněz prošlo jeho rukama k zmírnění cizí bídy, měl sám sotva nejnutnější prádlo. „Vidím tu dva kněze a sestry, za jejichž příchod jsem se tolik modlil, není mne tu již třeba; teď mohu jako Simeon zapěti chvalozpěv: Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého v pokoji.“ Zemřel 15. dubna 1889. Máloco dojímá jako pohled na dvě fotografie vedle sebe: P. Damián jako 33letý kněz při příchodu na Molokai, v plné síle a svěžesti, téměř jinoch... a týž umírající, tvář nemocí zohavená, oběť bliženské lásky... lásky k těm, které dříve protestantští vyznavači „čistého evangelia“ (Angličané) vyváželi na pustý ostrov a postříleli.
- 8** Biskup v Lisieux skryl v bartolomějské noci protestanty ve svém paláci a bránil je proti vrahům; králi odepsal: „Nemohu věřit, že jste takový rozkaz dal.“ Osvědčuje, kdyby přec rozkaz pocházel od krále, že jest hotov za své ovečky položit život. Skoro všichni protestanté jeho diecése se vrátili do církve Kristovy!

- 9** Fénelon, apoštol lásky, pravý opak svého odpůrce, chladného Bossueta, vykonal první větší skutek lásky, když podle tehdejšího zvyku jako bohoslovec měl první kázání před vybranou aristokratickou společností (sám šlechtic!). Všichni pohromadě, jen mladý kazatel chyběl. Konečně přišel, značně pozdě, a před zvědavými pány a dámami, připravenými k obligátnímu potlesku, začal... Vysvětloval, proč se zdržel... Potkal malého savojského, plačícího, že ztratil peníze svého výdělků a že ho za to čeká doma od nemilosrdného mistra kruté bití... Společnost byla tak pohnuta, že vykonala ihned sbírku pro ubohého; vévodkyně X. dala na talíř jednu náušnici, obcházel s miskou, nikdo se nechtěl dát zahanbit... pak vsypala přítomnému hošíkovi všechno do klína...
- 10** V létě 1847 leží na schodišti chrámu Madonna del popolo omdlený žid, kramář, jenž chodil od domu k domu se svým rancem. Kdo se o takového bude starat? Náhodou jede mimo papež Pius IX., shlédne ho, káže zastavit, vezme ho do kočáru a odváží do papežské nemocnice. „Vždyť to je jen žid“, namítají průvodčí, a dostali za to od papeže kázání o bliženské lásce. V nemocnici ho navštěvoval a hovořil s ním. Žid se tam ptá Milosrdných sester, proč se věnují zdarma ošetřování nemocných. „Z lásky k Marii.“ Hebrej se často zahleděl na obraz svaté Panny v sále, a po uzdravení přijal svatý křest; z lásky a úcty k svému vznešenému dobrodinci chtěl být pokřtěn na jméno Pius Manuel. - Uplynulo několik let. Leden, v Římě mráz, zřídka kdy vídaný přírodní zjev, fontány zamrzlé, rampouchy na nich, celý Řím se jde podívat na nezvyklou podívanou, i papež si vyjel na procházku. Vyšlé slunko měnilo jinovatku a led ve vroucí sklo, nezvykle oslňující paprsky zavínily, že papežovi se splášili koně, pádí vpřed, nebezpečí až příliš velké; kdosi se vrhne proti nim, mocnou paží je zadrží, jen na okamžik, ale ten stačil, aby kočí seskočil a aby všichni spojenými silami koně zadrželi docela. Zachránce krvácí, papež na něho pohlédne... Pius Manuel! „Z lásky k Marii“, praví papeži.
- 11** Londýnský Tablet vypravuje (1903): Americký miliardář X. Y. vešel do kteréhosi londýnského krámu, vyňal tašku s penězi a přitom mu vypadl obrázek Srdce Páně. Přítomný katolík se protestantovi divil... „Před několika lety jsem mluvil s jednou mou dělnicí... zaměstnávám jich na tisíce... byla to katolická dívka; při řeči se mi svěřila, že se modlí za mé obrácení, a prosila mne, abych přijal tento obrázek. Nosím jej u sebe neustále jako památku nezištné lásky prosté dívky, a raději bych ztratil všechny peníze než tento obrázek.“
- 12** Kosmák v jedné povídce vypravuje o dívce, která sama nemajíc v kapse ani haléře promluví k hladovému nezaměstnanému několik slov lásky a dělí se s ním o snídani... tím ho zachránila před krokem, ke kterému se již chystal Chudá dívčina... Tentokrát nebeský odměnitel odplatil skutek lásky již na zemi. Nezaměstnaný, povzbuzen vlídnými slovy, dá se dál do hledání, najde místo, stává se zámožným úředníkem, a vyhledá dívčinu, která ho zachránila před zoufalstvím.
- 13** Slovo lásky... Klostermann má o něm několik vroucích vět v povídce Spravedlnost lidská, právě, že pochází od Otce slitovníka, „Buď požehnáno...“

Nezakusils nikdy v životě, co toto kratičké rčení znamená? Slovo lásky... Mám před sebou dopis, z ciziny... „Bylo mi tak smutno, cítila jsem se tak opuštěnou, vzdálena vlasti a všech, které jsem milovala a od nichž jsem byla milována. Tu mne ze zadumání vyruší spolužačka a odevzdává mi velkou obálku. Byla to všecka pošta, která na mou dřívější adresu došla a nyní byla za mnou hromadně odeslána. Prohlížím ji, a najednou aj, v rukou milý lístek... V okamžiku jsem byla v kapli, u Ježíška jsem chtěla číst první řádky z milého vzdáleného domova, před svatostánkem... Tu chvíli mi bylo tak blaze, zapomněla jsem na vše, na studium i na čas, až pro mne přišla jedna družka, kde prý jsem, že všechny na mne již čekají. Šla jsem, a toho dne mne ani nezažbolelo, že jsem jako jindy zase byla vyloučena co cizinka z čestného úřadu, prý pro svůj drsný hlas. Myslím na drahou nemocnou F. v domově (kterou osobně neznala!) a za ni obětuji své kříže, aby nemusila tolik trpět...“ Jediný lístek obsahující několik slov lásky a útěchy způsobí tolik radosti a tolik dobra!

- 14 V městě O b r a v Poznaňsku jest památník obyčejného kněze, misionáře Karla Antoniewicze T. J. Po brzké smrti manželky a pěti dítek si zvolil duchovní povolání; věnoval se docela strádajícím, za povodní a hladu v Haliči 1844-5, za povstání sedláků proti šlechtě 1846 byl andělem míru. Při kázání míval až 10.000 posluchačů; uchvacoval je zvláště, když mluvil o lásce Kristově na kříži. Při zrušení řádu r. 1848 byl bez přístřeší, pracoval však bez oddechu dál. Vydal 90 lidových spisů. Při choleře r. 1852 obětoval život za své bratry v Kristu, 45letý...
- 15 Bostonský biskup C h e v e r u s v době žluté zimnice se věnuje onemocnělým. „Není zapotřebí, abych já zůstal naživu, ale je třeba, aby nemocní nezůstali bez ošetření.“
- 16 V Sangamneru v Indii zemřel r. 1904 morem ženatý mladý katechista P e t r J i v o n. Nákazu si způsobil ošetřováním nemocných. Misionář mu radil: „Odejdi ke svým.“ (Byli vzdáleni 40 mil.) „Co by řekli pohané, kdybych utekl za nejvyšší nouze a vrátil se, až nebezpečí pomine? Jak bych mohl doufat v nějaký úspěch? Nyní však mám příležitost několik nemocných před smrtí pokřtít.“
- 17 Hraběnka S y b i l l a F l a n d e r s k á si vyprosila od manžela dovolení, aby směla zůstat ve Svaté zemi a věnovat se ošetřování malomocných.
Císařovna E u g e n i e, manželka Napoleona III., obcházela v době epidemie pařížské nemocnice a prokazovala onemocnělým samaritánské služby lásky. Tato žena, rodem Španělka, měla krom velkých chyb i nemalé přednosti. R. 1866 postřehla, že výhodná chvíle vpadnouti do Pruska (ve spojení s Rakouskem). Napoleon se dal ošálit Bismarckovými sliby, a zameškal vhodnou příležitost - když ji r. 1870 chtěl dohánět, stálo ho to trůn a Francii kus území - Elsasko a Lotrinsko. Eugenie pak žila v cizině, dočkala se vrácení Elsaska, † 1920, 92letá, v Seville (narozena v Granadě). Připomíná poněkud poslední královnu neapolskou Marii, vyhnanou po zabrání Neapolska r. 1860, † 1925, 84letá, v Mnichově. Při obléhání Neapole 1859 prokazovala mladičká vládkyně samaritánské služby raněným a podivuhodnou mužností si získala sympatie celé Evropy.

- 18** Markýza de Villacerf byla neobratností lékaře poraněna a přišla o ruku. Při operaci druhá neobratnost, otrava krve... Umírající odkázala lékaři doživotní rentu, jsouc jista, že tento případ ho připraví o všechny klienty a že by s rodinou musil strádat. Jindy za podobných okolností pykal neobratný hrdlem.
- 19** V bitvě u Coruny leží na bojišti těžce raněn sir Jan Moore; lékař k němu spěchá, umírající praví: „Mě nejste nic platen, jděte k vojákům, kterým můžete ještě pomoci.“
- 20** Hrabě Jiří Truchses T. J., misionář, umírá r. 1866, 43letý... neúnavný, k chudým se snižoval bezpříkladně.
- 21** Firmus, biskup v Tagaste, skryl ve svém domě mladého vznešeného křesťana, který ho prosil za pomoc... byl bez viny odsouzen císařem na smrt. V zápleti jsou tu kati. „Kde je?“ „Lhát nesmím, a prozradit nevinného nechci.“ „Zabijeme tudíž tebe!“ „Zemřít mohu, jiného nešťastným učinit nemohu.“ Skončilo to tak, že císař dal odsouzenci milost.
- 22** Pozdější otec mnichů Pachomius přišel do egyptských Theb se dvěma druhy, všichni pohanští vojáci. Lidé, kteří ho viděli, přinášeli mu ovoce a vůbec vše, co měli, aby se obcerstili, nežádajíce za to zhora nic, Pachomius se táže, kdo jsou ti lidé, a dostává odpověď, že křesťané. Tato událost byla prvním podnětem k obrácení.
- 23** Flores deserti vypravují: „V egyptské poušti zabloudil manichejec. Nastala noc, počasí nepříznivé, bázeň před dravci... co dělat? Na rozpacích stojí před domkem jednoho mnicha... nemůže se odhodlat, aby zaklepal. Řev dravců konečně přemohl jeho ostýchavost, nesměle zaklepal, mnich otevřel, poznal nepřítele své víry, nicméně beze slova ho přijal, dal mu k dispozici své nevelké zásoby i své lože. Bludař si řekl: „My bychom ho v podobné situaci byli jinak přivítali,“ a stal se katolíkem.
- 24** Svatý biskup Melas přijal a pohostil vlídně ariánské posly, kteří mu přinesli zprávu, že jest poslán do vyhnanství; když se jim dal nakonec poznat, zastyděl se a radil mu, aby se skryl; světec však odmítl a opustil s ostatními věřícími vlast.
- 25** Makarius starší se ubírá cestou s mnichem, potkají pohanského kněze. „Kam běžíš, démone?“ oslovil ho Makariův společník. Rána holí mu byla odpovědí. Makarius se s ním dal vlídně do řeči a získal ho.
- 26** Julián, jinoch, jehož památka se slaví 27. ledna, žil za císaře Antonína Pia. Vyslané k němu liktory („četníky“) pozdravil: „Pokoj vám, bratři.“ Z laskavého pozdravu a z jeho skromného chování poznali s určitostí, že jest křesťan.
- 27** Kolem r. 270 přišli do Říma vznešení perští manželé Marius a Marta. Jejich synové Audifax a Abakuk ihned spěchali do žalářů, vyhledávali uvězněné křesťany, ujímali se jich, ošetřovali je... Když vešli po prvé do shromáždění křesťanů, neznámí, byli vítáni „s radostí svatou“. (V římském martyrologiu zní jméno nejmladšího Abachum.)

- 28** A b a e l a r d nenáviděl blud, ne však bludaře; v předmluvě své theologie vyvrací bludy Roscellinovy, jeho však nejmenuje - ne jako ti, kteří nejmenují, aby mohli beztrestně metat tím jedovatější šípy na hlavu protivníka! A. psal slušně!
- 29** Ve 12. stol. založena ve Francii společnost *Fratres Pontifices*. Sotva by kdo pochopil význam tohoto jména... Jejím zakladatelem byl chudý pasák; zavazovali se slibem, že budou chránit cestující před oloupením, že zdarma převezou každého přes řeku, že budou stavět mosty (*pontes*!) a cesty v odlehlých krajích... Věc dnes na pohled bezvýznamná, ale tehdy!...
- 30** Za doby, kdy byly sarkastické básně ve Francii v módě (zesměšňování jiných, zvláště odpůrců), řekl umírající básník *Crebillon* († 1762): „Nikdy žádná žluč neotrávila mé péro.“
- 31** Čti seznam š p a n ě l s k ý c h k r á l ů. Za starých dob se králové nečíslovali jako dnes; každý dostal od lidu přiléhavý přídomek, a to obyčejně po smrti. Čtete tedy: Alfons Vítězný (I., aragonský), Alfons Čistý (II. asturský), Alfons Statečný (VI. kastilský), Alfons Moudrý (X., podporoval vědy a sám byl učený), Alfons Mstitel (XI.), Alfons Šlechtný (VIII.)... Čí památka jest asi lidu nejdražší?
- 32** Ve středověku s t a r o s t o v é obcházel v některých městech náspy a přihlíželi, mají-li strážní dost ohně, bděli i nad zásobami pro chudé. Jan de Vienne, guvernér města Calais, zbořeného od Eduarda III., byl zobrazován, jak pláče nad neštěstím obyvatelů svěřeného jemu města, jako Jeremiáš nad Jerusemem.
- 33** S t ř e d o v ě k á m ě s t a bývala často útočištěm nevolníků, kteří prchali před tyranii feudálních pánů. Toulouse na př. výslovně ve svých městských statutech slibovalo ochranu každému, kdo bude v jeho hradbách hledat ochranu před zvůli pána.
- 34** V J a n o v ě soudce z rodu *Brignioli* se zřekl hodnosti, zvolil si duchovní stav, protože nechtěl mít podíl na soudnictví, které užívalo tortury.
- 35** H u g o a S t a J u l i a n a z Verony, vězněný od Ezzelina, slyší, že tento dal popravit ty, kteří ho navštívili, a lká nad jejich osudem více než nad svým. (Ezzelino, spojenec Fridricha II. Hohenstaufa, v Lombardsku řádl neslýchaně. Verona, Vicenza a zvláště Padua byla místa jeho neslýchaných krutostí; zajaté mučil rafinovaně... Papež ho vyloučil z církve a kázal proti němu křížovou výpravu r. 1254. Nebyly tedy papežské výpravy projevem barbarství, vládyčtivosti, náboženské nesnášenlivosti, jak nám do omrzení nepřátelé bez ustání hudou!)
- 36** O p a t o v é si často vyžádali odsouzenec... Místo šibenice doživotní vězení v klášteře, kde se mnohdy stávali vzory kajícího. V Champagne měl již odsouzenec provaz na krku; sv. Bernard ho odvedl k hraběti, prosil za něho... Žil pak 30 let v klášteře a hleděl odčinit své zločiny... člověk, jenž by byl umřel bez Boha!

- 37** Vzájemná žárlivost klášterů a řádů byla starým mnichům neznáma. Clugnyačtí benediktini prosí kartuziány, aby je zahrnuli do svých modliteb; tamější opat Petr Ctihodný píše papeži Eugenu III., bývalému cisterciáku: „Po 30 let jsem měl příležitost pozorovat kartuziány, miloval jsem je nadmíru, jsem přesvědčen, že jejich život vyniká nade všechny ostatní řády západu.“
- 38** S jakou úctou mluví Martin z Fuldý, benediktin, o nových řádech dominikánů a františkánů (psal kroniku císařů roku 1379) a benediktinský opat Trithemius (ř 1516) o karmelitánech! Olderich Vitalis píše: „V Anglii se světští kněží tomu těší, že lid si váží více mnichů, protože skrze ně byla celá země přivedena ke křesťanství.“ Petr de Blois, arcijáhen, píše s úctou o řádech. Žárlivost a hašteření mezi řády vzniklo teprve později, následkem bohovědeckých sporů, začínaje stoletím 13., a v době úpadku řeholí. Konrád von Waldhausen na to poukazuje již ve století 14., a pak bylo ještě hůř. Luther vystoupil proti odpustkům, protože jejich hlásání bylo svěreno dominikánu Tetzelovi a ne jemu, augustiniánovi; dominikáni zase byli nepřátelé nového řádu T. J., zvláště veliký theolog Melchior Cano.
- 39** Visconti vstává po bezesné noci, hledí z hradu, slyší vyzvánění, vidí lidi svátečně oděné spěchat jedním směrem, všechny v radostné náladě, muže, ženy, děti, jednotlivce i v četách... Dovidá se, že kardinál Bedřich Borromeo (synovec sv. Karla Boromejského) přišel do blízké osady na visitaci. Kdekdo tam spěchá... Starý zločinec a ukrutník se zamyslel. „Všichni spěhají, aby spatřili jediného člověka, mému hradu se každý vyhýbá, mne každý proklíná... Co jim dal onen člověk, že všichni jsou plni lásky k němu? Tomu almužnu, onomu vlídné slovo, a já?...“ (Manzoni, Snoubenci.)
- 40** Richard a S. V.: „Mnozí velmi ctnostní lidé jsou vlažní v apoštolské horlivosti; neosmělují se napomenout chybní, jedni z nemístné pokory, jiní z obavy, že by tím urazili bratrskou lásku.“

B) Láska k nepřátelům.

- 41** Pohané pokládali nenávist nepřitele za mužnou ctnost, ale již před Sokratem vymáhali alespoň spravedlnost pro nepřitele; tento filosof a spolu s ním Plato a Aristoteles, jakož i nejstarší stoikové zdůrazňovali aspoň negativní stránku, zavrhující mstu atd. Vliv na lid neměli však prázdný, takže tato tak zvaná „láska“ k nepřátelům zůstala omezena jen na několik nejušlechtilejších povah. Teprve po příchodu božského Spasitele, když světlo víry Kristovy se začalo šířit a svým žářem proniklo i tam, kam nevniklo jeho světlo, mluví Stoa o dobročinění a blahovůli vzhledem k nepřátelům. Ale i tato „ctnost“ zůstala mrtvou, na papíře, nepromikla život, a nadto důvody, které uváděli, byly čistě přirozené: „Pamatuj vlastní slabosti, bratrství lidstva, příkladu bohů.“ Těchto příkladů bylo bohužel pramálo, nehledě k tomu, že v bohy už nikdo nevěřil!
- 42** V aktech mučedníků čteme nejednou o tom, že mučení vyznavači Kristovi uzdravili modlitbou nebo zázrakem ty, kteří je soudili nebo mučili,

když byli stíženi buďto nemocí nebo očividným trestem Božím. Někdy je tím obměkčili, někdy zůstal pohan zatvrzelý, na př. Markus Aurelius, když svatý Mořic, velitel křesťanské thébské legie, vyprosil hojný déšť armádě hynoucí žízní.

- 43** Sv. Řehoř Utrechtský ze vznešené francké rodiny († kolem r. 780) měl vyřknout ortel nad vrahy svých dvou bratří, přepadených v lese . . . Pohostil je, napomenul a propustil.
- 44** Amidský biskup Akacius prodal zlaté náčiní kostelní, aby z římského zajetí vykoupil 7000 pohanských Peršanů, jemu docela cizích! Milovat přátele dovede každý, nepřátele však jenom křesťané. (Tertullian.)
- 45** Uliaris, Belisarův důstojník, chtěje jednou zastřelit ptáka na stromě, trefil v opilství podvůdce Jana z Armenie, svého pána! Týž třetího dne zemřel, prose za milost nehodnému. (6. stol.)
- 46** Generál Damesne, těžce raněný kulkou povstalce r. 1848 v Paříži, dává ošetřující sestře pětifrank: „Na dvě mše svaté, jednu za mne, druhou za mého vraha.“
- 47** Před desíletími se stalo v Haliči, po atentátu na místodržitele Potockiho. Mladá vdova sedí u stolu a s plácem píše dopis. Synáček se táže: „Co píšeš?“ „List císaři za ubohého člověka.“ Prosila za milost pro vraha, jenž ve Lvově očekával smrt. Předtím klečela dlouho v kapli Srdce Páně a prosila za sílu, aby dovedla odpustit tomu, jenž zničil její rodinné štěstí.
- 48** Jan Gualbertus odpustil na Velký pátek vrahu svého bratra, s nímž se toho dne setkal v úzké uličce a ježž podle tehdejšího práva směl zabít. Vrah ho prosil za milost pro lásku k Ukřižovanému, a Janovi se tento hrdinský čin stal začátkem svatého života a hojných milostí. († 1073.) Svátek 12. července.
- 49** Ignác z Loyoly, vida, že vyprošováním almužny se ve studiu zdržuje, přijal milodary jemu nabízené a o prázdninách si vyprosil tolik, aby ve školním roce byl prost starostí. Peníze svěřil jednomu universitnímu posluchači, ten je však zpronevěřil. Nezbyvalo leč žebrať nanovo. Defraudant po čase opustil Paříž, těžce onemocněl, vzkázal pro Ignáce, a světec okamžitě k němu přispěchal, postaral se, aby nezemřel bez zaopatření, a ošetřoval ho až do poslední chvíle.
- 50** Karel Boromejský kleče před oltářem byl zasažen kulkou od mnicha z upadlého řádu humiliatů, ježž chtěl reformovat. Rána nebyla smrtelná; světec přikázal, aby se přítomní modlili dále, aby se tak útočník mohl včas spasit útekem; potom prosil pro něho za milost, avšak nadarmo. (Za dva roky potom byl řád od Pia V. zrušen 1571.)
- 51** Svatý Antonín, arcibiskup florentský, volá k výslechu Ciardiho, kněze, jenž vedl pohoršlivý život. Volaný se dostavil, našel arcibiskupa samotného v pokoji, vrhl se na něho s dýkou, napadený se ráně vyhnul, dýka se zabodla do křesla, vrah unikl; světec se modlil za zbloudilého den co den, až mu vyprosil obrácení (vstoupil do řádu sv. Františka).

- 52** Historik Benedikt Varchi, člen florentské akademie, byl od vládnoucího Cosmo Medici vyzván, aby psal svobodně a směle. U velkých pánů svou otevřeností narazil, jeden ho zákeřně přepadl a těžce zranil. Uzdravil se, znal útočníka, a přec ho neprozradil, aby ho zachránil před popravou.
- 53** Jindřich Zdík, biskup olomoucký, † 1150, uvedl do Prahy na Strahov premonstráty a sám oblekl roucho sv. Norberta... Zůstal vždy věren českému knížeti Vladislavu II., a když došlo ke smíru mezi Vladislavem a moravskými knížaty, vzrostla jejich nenávist k němu ještě víc; k nim se přidal i Vladislavův bratr Děpolt, udatný obhájce pražského hradu proti vzbouřeným Moravanům. Zdík volán r. 1145 do Říma, nastupuje bez odkladu cestu, ale cestou ve své vsi Biskupicích, kde přenocoval, byl za tmy přepaden od Konráda Znojemského, Vratislava Brněnského a Děpolta; cisterciácký mnich Mukař, jenž ho provázel, měl sotva kdy mu dát výstrahu: „Prchej!“ V košili a trepkách běží s lože do blízkého křoví, kde ve sněhu skryt. Útočníci s pochodněmi obstoupili dvůr, jiskry padaly až do křoví, přesto biskupa nenašli, ač byl jen několik kroků vzdálen. Vylili si bezmocný vztek na jeho lidech, ztýrali je, obrali a pak zapálili dvorec, doufajíce, že nenalezený, ale jistě někde schovaný biskup takto shoří. Pronásledovaný div že nezemřel zimou. Náhodou jeden jeho poddaný sedlák se vydal v noci na hledání volů; biskup na něho z úkrytu volá, oděli ho v selský šat, nohy obalili senem, a tak přestrojen se pustil postranními prošlapanými cestičkami do Litomyšle, kde se zhroutil... těžká nemoc ho uvrhla na lože. Vladislav o tom zvěděl, dal ho dopravit do Prahy, kde usilovné péči jeho lékařů se podařilo zachovat ho na živu. Dlouhá nemoc... Když konečně s lože vstal, praví Vladislav: „Já je tomu loupežení odnaučím.“ Zdík: „Pomstu poruč Bohu. Kdybys vojensky táhl na Moravu, ti by uprchli do Polska a do Uher, a odpýkal by to lid. Bez krveprolití by se to neobešlo, a my bychom zlého k zlému přičinili.“ Teprve v květnu 1146 se mohl vydat na cestu do Říma; papež všechny tři útočníky exkomunikoval a nad Moravou vyhlásil interdikt. Téhož roku byl Vratislav Brněnský raněn mrtvicí, viděl v tom trest nebes, volal k loži Zdíka, přišel - a odpustil!
- 54** Bl. Edmund Kampion odpouští zrádci Eliotovi, jenž ho vydal anglickým soudům a byl tudíž příčinou strašných muk, která Edmund vystál. Před popravou s ním ještě v žaláři mluvil, slíbil mu přímlovný list k jistému německému vévodovi, aby mohl u něho jako katolík bezpečně být živ. Zrádce, odpadlý katolík, zůstal zatvrzelý, obrátil se však svědek oné scény, Edmundův žalářík.
- 55** Karel V. odsoudil na smrt Ruy Gomeza, společníka svého syna, prince Filipa II., protože ho při hře udeřil. Princ však prosil a plakal, až otce pohnul k odpuštění. Tehdy věc neslýchaná!
- 56** Řecký císař Diogenes, zajatý od sultána Aynta, seděl s ním denně za stolem, zakoušel nejlaskavější zacházení. Jednou se ho sultán táže, co by s ním byl učinil, kdyby byl padl do jeho rukou on. „Byl bych tě dal na kusy rozsekat.“ „Ale já znám příkázání vašeho Boha, jež velí odpouštět nepřítelům.“ Téhož dne mu dal svobodu bez jakéhokoli výkupného.

- 57** V zimě r. 1848 zašla si belgická královna do nejchudší brusselské čtvrti, aby hladovícím zjedнала pomoc. Truchlivá podívaná... Chodí od domu k domu, všude bída; v jednom domě najde mladého muže s ženou a dětmi; na její otázky odpovídají napřed jen slzami, konečně se jí přiznal. Pro politický přečin (vzpouru) musil prchnout z Francie, teď jest bez prostředků; nato začal proklínat francouzského krále Ludvíka Filipa. Netušil, že před ním stojí dcera toho, jemuž zlořečil. Neodpověděla ani slovem na jeho kletby, nechala na stole peněženku a slíbila, že se o něho postará. Teprve po čase zvěděl, kdo jeho dobrodějka jest.
- 58** Když pekelné kolony řádily ve Vendée (mučily, upalovaly ženy, dívky, děti...), vzchopili se katoličtí Bretonci, aby hájili víru, život a statky. Se zajatými jednali vždycky lidumilně, ale po vítězství u Chollet 17. října 1793 byli rozzuřeni těžkým zraněním svého generalissima Bonchampse a chtěli všech 5000 zajatců pobít - též v odvetu za bestiální krutosti, páchané na jejich ženách a dětech. Umírající generál o tom slyšel a vzkázal jim po důstojníku, jenž klečel u jeho lože: „Vyplňte i můj poslední rozkaz a darujte zajatcům život.“
- 59** Bretonka Nuneauová (v La Bazouge des Alleux) uplatňovala své lékařské znalosti, aby pomáhala chudým. V uvedeném odboji zpřijemňovala raněným jejich poslední okamžiky. Její jediný 15letý syn nebyl pro slabost odveden; vykonával tedy služby poslíčka, donášel krajanům v poli dopisy atd. Kterýsi krvežíznivý republikán hošika zastřelil, právě když se vracel k matce. Jediná radost a naděje ovdovělé ženy! Po čase vrah jejího dítěte propadl ohavné nemoci; v zoufalství zuřil, takže nikdo se nechtěl k jeho loži ani přiblížit. Matka zavražděného o tom zvěděla a vydala se s léky na cestu; jakmile ji spatřil, zuřil znova, mysle, že přichází, aby se pásla pohledem na jeho trýzeň. Ona mu však domlouvá, osvědčuje, že mu odpustila a přiměla ho, že požádal za kněze. Ten však skryt! S nebezpečím života vyšel z úkrytu, a u lože vrahova setrvala matka jeho oběti, až vydechl duši.
- 60** Msgre Gaume vypravuje, že v téže revoluci volán kněz k podobnému těžce nemocnému. Obořil se na příchozího kněze: „Tyto ruce zabily 12 tobě rovných.“ „Mýlíš se, jen 11, dvanáctý nezemřel, a to jsem já - jen pohled na moje prsa plná jizev, které pocházejí od tebe.“ Neopustil ho, dokud mu nezjednal smír s Bohem a šťastné skonání.
- 61** V osudnou noc před 10. srpnem 1792, kdy sesazen král a prohlášena lidovláda, nespál v Tuilleriích (královském zámku) nikdo. Ráno plní úzkostí, co jim ten den přinese. Sestra králova Alžběta ukázala jedné dvorní dámě karneol s nápisem: „Odpusť urážky, zapomeň bezpráví.“ Pak pravila: „Bojím se, že naši nepřátelé budou této zásady málo dbát, ale tím dražší musí být nám.“
- 62** Po roce 1800 bylo vidět u portálu lyonské katedrály sedět denně žebráka; kněz Sorel de Vabrianť mu denně dával almužnu. Jednou bylo místo, kde žebrák sedával, prázdné; kněz ho hledá a konečně i najde na slámě v bidné světnici. Nemocný, skoro umírající, zoufale bědoval. Jemu prý není pomoci ani odpuštění, a na opětovnou otázku kněze, jenž se snažil ho těšit, seč mohl, vy-

světluje: „Jsem syn chudého vinaře, sloužili jsme hodným pánům. Před revolučními zmatky prchli z Burgundska do Lyonu, vzali mne s sebou, a nepoznaní se skrývali. Já je však zradil, šel za nimi na popravu, jejich statky byly pak přiřknuty mně. Brzo jsem vše probil, a pak jsem byl odkázán na dobročinnost bližních, plných 25 let...“ Při tom přistoupil ke stěně, odhalil zastřený obraz, ukazuje knězi oběti své zrady... kněz poznává své rodiče! Přemohl však bolest a zaopatřil vraha svých drahých.

- 63 **Aurain**, farář ve Vendée, byl právě hotov s nejsv. obětí, když revoluční vojáci („Modří“) vrazili do sakristie. Farář unikl kostelem, přeplaval potok, na druhém břehu vidí, že jeden z pronásledovatelů, jenž se za ním pustil, tone ve vlnách; skočil do vody a zachránil ho.
- 64 **Garcia Moreno** na otázku zpovědníka, zda odpouští svým vrahům, kývl hlavou; jenže jeden z nich stál dříve před věčným Soudcem než jeho oběť.
- 65 **Jana de Chantal** byla kmotrou dcerušce toho, jenž na honu zastřelil jejího manžela a zničil tak její štěstí. (Svátek 21. srpna.)
- 66 Začátkem minulého století jel v dostavníku z Toulousu do Paříže kněz; spolucestující si ho obrali za terč svých nízkých vtipů. V Limoges v hostinci U bílého oře přenocovali, ale ani při večeři nedali knězi pokoje. V noci vypukl požár, dům dřevěný, všichni leží ve vrchním poschodí; při poplachu se řítí dolů jako zběsilí, jeden klopýtl a zlomil si nohu. „Přátelé, zachraňte mne...“ „Ať si každý pomůže, jak může...“ Člověk, jenž si z kněze tropil největší posměch! Nechali ho, jen kněz s nebezpečím života vylezl nahoru a zachránil ho, sám však byl těžce popálen.
- 67 **Ondřej Hofer** veden do Mantuy, kde ho čekala poprava; cestou přenocovala výprava v jednom dvorci. V noci se probudil, vidí stráž (francouzské vojiny) ležet na zemi v bezvědomí... otrávení ucházejícím uhelným plynem! Mohl užít příležitosti a prchnout; avšak vojáci zahynou! Zavolal ze dvora oknem jejich druhy, aby omámené vzkřísili.
- 68 Proti Vilému III. anglickému byly nalíčeny vražedné úklady. Katolík Pendergrass varoval ministra: „Nepouštějte zítra krále na hon. Je sice nepřítelem mého náboženství, ale mé náboženství mi káže, abych ho varoval.“ (Vilém Oranžský, přišel z Holandska, zapudil svého tchána Jakuba II., příznivce katolíků, zmocnil se sám anglické koruny a katolíky pronásledoval; † 1702.)
- 69 **Vévoda Vilém Cumberland** († 1765), syn anglického krále Jiřího II., leží raněn ve staně. Přinášejí těžce raněného francouzského důstojníka, o něhož se nikdo nestaral. Když lékař chtěl ovázat vévodovi rány, žádal, aby napřed ovázal raněného nepřítele. „Jeho zranění je těžší a nemá pomoci, mně pomoc chybět nebude.“ - Žel, že trvalého heroismu lásky jsou jinověrci málokdy schopni, jako by to byla výhradně výsada katolických světců. Týž vévoda po porážce posledního Stuarta Karla III. zle naložil s jeho přívrženci (nelidsky čtvrceni).

- 70** V Paříži v letech třicátých minulého století bylo vidět denně modlit se na hrobě jedné Milosrdné sestry muže, pravděpodobně dělníka. Kdo to byl? Za cholery 1832 tupil v opilosti Milosrdnou sestru, kterou na ulici potkal. Druhého dne ho přinesli do nemocnice; epidemie zachvátila i jeho! Nechtěli ho přijmout, poněvadž nebylo místa, ale tato sestra se ho ujala, ošetřovala ho až do uzdravení, sama se nakazila a brzo umřela. Tato událost byla příčinou jeho obrácení.
- 71** Ve Skutari v Albánsku začátkem tohoto století... Dvě hodiny po západu slunce buší kdosi na bránu domku, kde přebýval pensista kněz. Otevře, spatří Turka. „Jeden příslušník vaší víry leží těžce raněn v horách a prosí o kněze.“ Vydal se okamžitě na cestu, zavedli ho k umírajícímu... Jinoch, jenž cestou do Skutari se zastavil v domku, o kterém věděl, že patří křesťanské rodině; byl přijat... pohostinství na východě přec tak obvyklé! Při hovoru poznává hospodář, že jeho host pochází z rodiny, která jest mu „dlužna krev“, t. j. vraždu spáchanou před několika generacemi vinník tehdy neodpykal (krevní msta!) a podle zvykového práva divokých horalů byl povinen příbuzný pykat za něho; příbuzní zavražděného měli „právo“ usmrtit vraha nebo, nelze-li ho dopadnout, jeho příbuzného. Neřekl ani slova, co nejzdvořileji se rozloučil, provázal ho k domovním dveřím, ale jakmile vyšel jinoch z plotu, který obklopoval dům (mimo dům posvátné právo pohostinství přestával), zastřelil ho... Kněz se sklonil k těžce raněnému, při svitu měsíce vyslechl jeho sv. zpověď, načež umírající odnesen do domu vrahova... dům docela prázdný! Vrah s celou rodinou okamžitě prchl, protože teď se krvina vznášela nad hlavou jeho! Vtom vrazí do domu muž a osloví umírajícího: „Raduj se! Dopadli jsme ho a zastřelili!“ „Já mu však odpustil!“ U Albánců vzácnost!
- 72** Petit Messenger de St. Coeur de Marie 1907: Do jedné bretoňské vesničky, odkud byli vyhnáni Školští bratři, byl vládou poslán mladý nevěrecký učitel z Paříže, aby „zaostalý“ lid zcivilisoval. Jeho protináboženské výklady děti do sebe ssály, jen 12letý hošík Ivan se držel, spolužáky poučoval a varoval, a sděloval svědomitě faráři vše, co ve škole dětem do hlavy vtlučkáno, aby mohl v katechismu a na kazatelně působení nevěrcovo paralyzovat. Za to hošík učitel na smrt nenáviděl a přemýšlel, jak by ho učinil neškodným. Jednou stojí Ivan na skále nad mořem, náhle kdosi k němu zezadu přiskočí, hošík zahlédl učitele, v tom okamžiku však letěl dolů. Na břehu ho našli v bezvědomí s krvácející hlavou rybáři. Měsíce trvalo, než dítě se smrtí zápasící se uzdravilo. Rodiče se ho táží: „Jak se to stalo?“ „Jeden člověk mne shodil.“ „Poznal jsi ho?“ „Poznal.“ „Kdo to byl?“ „Nepovím, protože by byl za to trestán, a já mu z lásky ke Kristu Pánu odpustil.“ Konečně po prvé do školy, slabý, bledý, spolužáci ho litují, učitel po vyučování se ho drze táže: „Co se ti stalo?“ „Vy jste mne shodil se skály, protože jsem chránil spolužáky před vašim sváděním.“ „Já?“ „Ano, vy.“ „A proč jsi tedy mlčel?“ „Protože jsem vám z lásky ke Kristu Pánu odpustil.“
- 73** Z dětského života. Scéna z kláštera mně dobře známého. Chovanka má v pultě obrázek malovaný od zesnulého otce, často jej s pietou bere do rukou a zahledí se na drahou památku. Jedné spoluchovance, jež neznala důvod

jejího jednání, připadlo směšným, že má neumělý obrázek v takové „lásce“ a účtě: jednou jí ho vytáhla z pultu a vystavila k všeobecnému posměchu. Dívka vejde do učebny, vidí svůj drahý obrázek a několik nezbednic kolem něho. V kapli hořce plakala, ale odpustila. „To byla má největší oběť v klášteře.“

- 74** Jeden šlechtický rod v dánském Flensburgu má ve znaku polonaplněnou láhev. První člen rodu za války švédsko-dánské r. 1700 si za drahý peníz opatřil láhev piva. Vidí na zemi raněného Švéda umírat žízni, podává mu láhev, ten však na něho vypálil pistolí; na štěstí netrefil. Dán mu zbraň vyrval, polovinu láhve vypil: „Za to, že jsi takový, dám ti jen polovinu; jinak bys byl dostal celou.“ Král ho odměnil za tento šlechtetný čin tím, že ho povýšil do šlechtického stavu.
- 75** Jiný šlechtický rod má ve znaku pštrosa... Jejich praotec si jej zvolil, poněvadž prý „pštros stráví i nejtvrďší věc, a na křesťana se sluší, aby dovedl odpustit i nejtěžší bezpráví.“

Obrazy.

- 76** Scilly Islands, souostroví nablízku poloostrova Cornwallského mezi Velkou Británií a Francií... Tam na ostrově Tresco se honosí guvernér zámečkou zahradou jedinečného rázu v celé „chladné“ Evropě. Je totiž plná subtropických rostlin, divotvorným vlivem teplého Golského proudu, jenž omývá břehy scillských ostrovů. Fuksie a myrty tam dosahují rozměrů obrovských, palmy, kaktusy, aloe a opuncie rostou volně pod širým nebem jako v Nizze, a to na 50 stupni zeměpisné šířky, tedy jako Praha! Na jmenovaném souostroví se pěstuje na 200 druhů růží; jejich řezání, balení a nakládání na lodi jest hlavní zdroj výživy tamějšího obyvatelstva od prosince do června... Londýn zásoben čerstvými růžemi po celou zimu!
- 77** Válka mezi růží bílou a červenou („anglická 30letá válka“ v 15. stol.) ...skončila vyhubením obou zápasících rodů, lancasterského a yorkského...
A p l i k a c e : Na jazyku meč, v srdci jed... Lidé, kteří navenek lžou lásku, a v srdci se nenávidí. Ve znaku a na štítu růží lásky, v rukou meč.
- 78** Různé druhy netřesku („Sempervivum“, vždycky živý)... Netřesk střešní, roste na zdech, skalách a střechách, pokrývá je někdy úplně. Původně rostlina alpská, u nás zdomácněl, pěstován na doškových střechách našich vesniček; lid si o něm říkal, že chrání stavení před bleskem. Tomu tak není, ale může nám být symbolem vzájemné lásky, která a) jest původu nebeského, jak ona rostlina alpských výšin, b) chrání před bouřemi nelásky, c) rostouc na skalách, kde se jiné květinčky uchytit nemohou, připomíná nám, že láska jest mocnější než smrt a dá se vypěstit i v největší chudobě, kde jiného než vzájemné lásky nemají.
- 79** Tak zvané noční květy... Ve dne jsou bez vůně nebo jen slabě voní, v noci dýší silnou vůní, na př. noční viola, Lonicera. Jsou rezervovány pro noční motýly... Lidé, ujímající se s láskou vyděděnců světla a světa...

- 80** *Lonicera sempervirens*, zimoléz vždyzelený, pěkný symbol trvalé a nikdy nehynoucí lásky („Charitas numquam excidit“, 1 Kor 13), ve Virginii a Kanadě domácí, u nás pěstovaný, až do pozdního podzimu se skvěje granátově červenými květy... barvou lásky...

Lonicera caprifolium, lilium lesní, v jižní Evropě pěstovaná rostlina k vroubení besídek, květů bílých, žlutých nebo růžových, k večeru vydává velmi silnou vůni...

Aplikace: láska nechť loubí naše rodiny a domy, a po dnu ztráveném ve vzájemné lásce bude doma vše vydávat vůni radosti a blaha...

- 81** Symbolem lásky může být i jistý druh palem, palma rotangová... Nemá štíhlý peň jako jiné, jest popínavá na způsob liany, její kmen až 200 m dlouhý, činí prales neproniknutelný. Malajci z ní tkají provazy, nad něž není trvanlivějších.

Aplikace: láska v rodině... nedovolí, aby cizí do rodinného (spolkového...) ráje vnesli koukol nelásky... mocnější ochrana než ocelový štít...

- 82** Tropické stromy, jejichž jméno by se dalo přeložit výrazem „stromy šálkopločné“, mají plody podobné šálku; když víčko spadne, objeví se nitro plné sladkých plodů, a nadto ještě zbude vkusný šálek... přirozený, ne umělý, a přitom velmi „laciný“.

- 83** Nevím, existuje-li na Milevsku v Čechách onen akát, o němž před lety časopisy psaly. Byl stár asi 60 let; usýchal, odřizli korunu, ujal se zas, ale v rozsochách se usazoval prach a hlína; dostalo se tam sítě jeřábu, zanesené pravděpodobně ptáky, vzkličilo, živíc se nanesenou hlinou a hniјícím dřevem; dutinou akátu pronikly kořeny až dolů, k půdě, tam se strom pevně zakořenil, a pak se oku skýtal překrásný pohled: kmen akátu objímal kmen jeřábu... oba stromy najednou květy, zároveň plody...

- 84** Železnec (*Metrosideros*), rod rostlin myrtokvětých, má květy šarlatové (barva lásky!), dřevo tvrdé a těžké jako železo, skoro nezničitelné, nedá se sekat, nelze ho zapálit, jenom se rozžhaví v uhel; ve vodě a vlhku vzdoruje hnilobě; užívá se ho na lodní kotvy a vesla, jesti trvanlivější než železo samo, majíc výhodu, že nechytá rez... Zvláště *Metrosideros vera*, ztepilý strom rostoucí na souostroví Moluckém.

Aplikace: Láska mocnější než smrt, než samo peklo; hodí se jako překrásná ilustrace slov Pavlových 1 Kor 13 a zvláště Ř 8, 35: „Kdo nás odloučí od lásky Kristovy?..."

- 85** Nevím, co jest pravdy na tom, co opisují z vědeckého díla. Rostlina mně naprosto neznámá, *Sarcocaulon rigidum*, rostoucí v horských krajích, má prý větve naplněné voskem, jenž chrání před vypařováním. Ulomit větev a zapálit, a máš pochodeň. Duše plná lásky hoří, jen se jí dotkneš, a zaněcuje jiné!

- 86** Včelka z jedovatého rulíku ssaje nektar, měníc jej v med. Opak těch, kteří všecko svou nenávistí mění v jed. Včely lze však užít i za obraz pro

opačný zjev: „Na jazyku med, v srdci jed...“ Žahadlem tě medonosná píchne, když se toho nejméně nadáš a když nemáš prazádných zlých úmyslů.

- 87** K a j k a... Když samička zahynula (zastřelena), přidají se mladí k jiné „rodině“ a jsou přátelsky přijaty; pečuje se o ně jako o vlastní.

Známy zjev: když mládě ukořistěno a chováno v kleci na přístupném místě, na př. v okně, přilétají staří a krmí hmyzem skrze dráty. Někdy zobou do drátu, aby vězně osvobodili (na př. tanagry). Když však pomine doba krmení mladých, ani jich nevzpomenou, a nestará-li se o ně lovec, zahynou hladu. Rozdíl mezi láskou, již jest schopno pouze srdce lidské, a „láskou“ němé tváře.

Platí i o kvočně, kterou sám Spasitel zvolil za obraz své božské lásky.

T v ů r c e, jenž i tygřici a krkavci vložil do srdce „lásku“ a starostlivost o mladá, kterým dali život... Aplikovat na lásku nebeského Otce k nám, jeho dítkám!

- 88** S ý k o r a m l y n a ř í k... I v zajetí oba k sobě něžně lnou; tím si získají přízeň každého, kdo je pozoruje, především pěstouna... (O papoušcích, zvl. o papoušku vlnitém, jsem mluvil jinde.)

- 89** O s í n á k, příbuzný dikobrazův... sameček a samička samou „láskou“ nevědí, co by dělali, ale jde-li o kousek cukru, je láska tatam, nastane rvačka, při které někdy jeden druhého i usmrtí (kousnutím).

- 90** P l c h z a h r a d n í... V zajetí se chystají společně k zimnímu spánku... ale běda, usne-li který dříve než ostatní! Zakousnou jej a poctivě se o něj rozdělí. A na jaře? Který se dříve probudí, sežere spícího.

- 91** D i k o b r a z... Ještě nikdy nebylo vidět, že by si dva spolu hráli neb aspoň přátelsky se snášeli. Každý jde svou cestou, nestará se o druhu, nesnášlivý se svými i s jinými, samotář; v době páření jsou pospolu jen několik dní... obraz lásky nečistý, tělesný, kde jeden druhého vykořistí a pak ho opustí, ponechávaje ho osudu, bídě, hanbě...

- 92** O p i č í l á s k a... Jest směšné a komické, co opice s mládětem provádí. Ale cizí opice? Když stádo překvapeno a prchá, stane se, že mládě v úleku skočí na záda jiného opičáka, a opičák, třebaže má naspěch, nemešká a několika pohlavky nezkušeného poučí, že se zmýlil a přehmátl... on není ve stádu k tomu, aby prokazoval služby lásky!

- 93** T y p u s e g o i s t y jest r o r ý s. Pere se s každým, rád nemá nikoho, ani druhy... urvou se k smrti. Jenom vlastní mláďata má trochu „v lásce“. Špačka drápy bezohledně vyžene z budky, vejce mu rozmačká, nevyvedené mladé udusí, nahází na ně pírkou a jiné trety, a udělá hnízdo sobě.

- 94** K u r d ž u n g l o v ý, praotec (prý) naší slepice... Rozmilý pohled dívat se, jak se kohouti perou, až péra lítají, zatím co slepice s kuřátky se klidně potuluje mezi stromy a keři...

J e ř á b k a loví pomocí píšťalky, která napodobuje křik kohouta... Lovec může být jist, že za chvíli se dostaví některý bojechtivý samec...

- 95** V přírodě organické: *symbiosa*; zvláště však rostliny téhož druhu (při sobě... louky, lesy, pole...), živočichové ve stádech atd. Člověk jest *animal sociale*, bytost společenská, což předpokládá vzájemnou lásku.

Kohese, přilnavost... Aplikace na rodinu: vměšování cizích živlů mezi manžely, mezi sourozence, mezi rodiče a děti... Plošné napětí, „držet“ jeden k druhému. Kde láska, tam nenastanou různice při malém podnětu, protože láska jest trpělivá, snášlivá...

- 96** *Gravitace*, přitažlivost, velký zákon vesmíru (láska velké přikázání mravního řádu!). Gravitace, neviditelná síla, udržuje harmonii a soulad ve vesmíru, drží vše pohromadě, víže planety k slunci. Bez ní by se celá soustava rozpadla... nejen naše domácí oblast („sluneční vlast“), nýbrž celý hmotný svět by se rozprášil, rozptýlil v prach, atomy by šly od sebe. Přitažlivost, velká prostorová síla, která vše pořádá, vše objímá, od atomu až k Mléčné dráze a světovým systémům, čítajícím miliardy sluncí. Její práce začala ve chvíli, kdy z tvůrčích rukou Nejvyššího vyšla první mlhovina, prahmota, a bude působit až do konce stvoření... Velký stát viditelného světa by bez ní byl nemožný.

Bez lásky není možný společenský, spořádaný, klidný, radostný život, ať jde o rodinu, ať jde o kmen divochů anebo obec, spolek, stát lidí kulturních. Všude ve vesmíru jest patrna snaha sjednocovací, mezi individui téhož druhu. Anorganická příroda: molekuly, kohese, plošné napětí... I u plynů, třebaže tam jest soudržnost molekul dosti nepatrná, ale jest... Slunce! Ohromná plynová koule... Bez soudržnosti by se rozptýlily jeho molekuly do světového prostoru! Plošné napětí zamezuje vniknutí cizích těles, brání, že se těleso nedrolí při nepatrném zevnějším podnětu, na př. při slabém vánku.

- 97** *Egoismus*, opak lásky... Špatný vodič (tepla, elektřiny...), lhostejný vůči svému okolí, nepropustí teplo „sousedovi“... Síra, stobilionkrát slabší vodič elektřiny než stříbro... dusivá, odporně páchnoucí síra...

(Opětne připomínáme, že téhož obrazu lze užít rozmanitě! Špatní vodiči mají v přírodě nedozírný blahodárný význam! Máme-li to na zřeteli, lze jich užít za obraz pro pevnost ve ctnosti, jež nepodlehne vlivu okolí... Pak radno volit sklo, křišťál a pod. Houba ssaje rychle a všecko, s čím se ve styk dostane, olovo rychle přijímá teplo neb zimu sousedství atd., kdežto dýmánek, achát, mramor...)

- 98** Energie obsažená v jedné kalorii tepla by stačila, aby po 10.000 let byl vydáván slyšitelný tón (16 kmitů za vteřinu). Je to energie nutná k tomu, aby se 1 gram vody (množství daleko menší než náprstek...1 cm³!) ohřál o 1° C.

Aplikace: „Kdokoli podá z lásky ke mně číši studené vody...“ Modlitba chudého za sebemenší almužnu...

- 99** Proč jest výstražné světlo červené? Možná, že při volbě myslili, jako myslíme namnoze dodnes, na oheň... barva ohně: „Hoří! Nebezpečí! Pozor!“ Zelená barva znamenající: „Volno! Smíš přejet!“ vzata ze symbolu naděje. Pozdější bádání přišlo na to, že červenou barvu by bylo nutno a radno zvolit i z jiného důvodu. Tyto paprsky pronikají nejvíce tmou a mlhou. Atmosféra pohlcuje paprsky nejkratší délky vlnové, ultrafialové, fialové a modré; prochá-

zeji-li delší drahou, pohltní i zelené a nakonec i žluté; červené však nikdy. I na majících jsou výstražné signály červené.

Aplikace opětně 1 Kor 13: „Charitas numquam excidit...”

100 Dvojhvězdy, trojhvězdy atd. Měsíček provází zemi a spolu se zemí krouží kolem slunce. Milovat bližního (přítele, manžela, snoubence...), ale oba spolu sloužit Tvůrci!

E Cancri (souhvězdí Raka) je trojhvězda. A i B se pohybují v elipse, C kolem obou v kruhu.

E Lyrae jest čtyřhvězda; každý pár se pohybuje kolem svého centra jako děti při hře, držíce se za ruce dva a dva a otáčejíce se dokola (doba oběhu trvá 300 a 500 let); oba páry se pohybují kolem společného středu celého systému, doba oběhu se odhaduje na několik tisíc let. Q Orionis jest systém 16 sluncí. Sirius, na pohled jediná hvězda, je trojhvězda, Prokyon, taktéž na pohled jediná hvězda, jest prý systém 80 sluncí, a jeho průvodčí, hvězda 13. velikosti, prostým okem tedy neviditelná, jest systém 7 sluncí.

(U Siria konstatovány už dávno poruchy v pohybu, z čehož usuzováno, že nablízku jest nějaká neznámá hvězda, příčina nepokojů... Roku 1862 zkoušel Alvan Clark v Bostoně svůj nový ohromný dalekohled, náhodou jej obrátil na Siria, a neznámého „kazimíra“ objevil.)

Z astronomie lze užít i jiného obrazu. Slunce... Jako kolem něho krouží oběžnice, má každý kroužit kolem Boha, pro něhož je stvořen... vše pro Boha, vždycky k Bohu. Nejedem věřící po této stránce klame sám sebe a rád by ošidil i Boha. Sebe ošidit může, Boha a bystrého pozorovatele nikoli. V čem chce ošálit? Nemí a nechce být jako jitřenka nebo večernice, která krouží kolem slunka; jest jako měsíček, jenž krouží kolem země - duše kolem tvora - a protože spolu se zemí kolem slunce, namlouvá si, že s tvorem, jemuž jeho srdce patří, gravituje „také“ ke slunci. Ovšem, jenže měsíček patří více zemi než slunci, tvé srdce více tvorů než Bohu! Tvůrci jen potud, pokud jest nezbytně nutno, ale jinak dnem i nocí obrací tvář k bytosti stvořené!

60. CHARITA KŘESŤANSKÁ A BEZBOŽECKÁ.

Na první pohled zřejmo, že tato kapitola má zabarvení a beze vší pochyby i cíl apologetický. Ale jak jsme již jinde ukázali, apologie není zhora negativní, jak dnes tu a tam v katolických bohosloveckých kruzích slýchat, nemá cílem pouze odmítat námitky, ukazovat na nedostatky v táboře nepřátel, nebo drsněji vyjádřeno, ukazovat na kdekterou „díru“ a kdejaké „smetí“, v nejlepším případě snad je pomoci odvážet, a přitom se zříkat pozitivní práce nebo ji přímo zamezovat. Apologie má velmi silnou pozitivní stránku a koná pozitivní dílo. Za prvé: tím, že odklízí balvany nám v cestu navalené bezbožectvím a bludařstvím, uvolňuje cestu pravdě Kristově, činí duši způsobilou ji přijmout, činí ji pro ni vnímavou; a tím, že snímá s oken duše temné záclony, zaclánějící vnitřnímu oku rozhled („velamen de cordibus eorum“), umožňuje světlou víry Kristovy cestu do srdce a tak i možnost, aby rozvinulo v duši své blahé působení. Kdo měl kdy co dělat s lidmi, ať podle jména věřícími, ať bez víry, kteří byli plni zaujatosti a předsudků jim falešnou vědou vočkováných, ví, jak nezbytno je napřed připravit půdu srdce, než je schopna přijmout símě slova Kristova. Kamení a šterk musí být bezpodmínečně odvezeno, než možno stavět! Za druhé, odmítali a vyvrací-li apologie nesprávné názory a námitky nevěry, ukazuje tím alespoň nepřímou, co je správné; řci někomu, jak to dělat nemá, a naznačíš mu, jak to dělat má; dokaž mu, že to neb ono pravda není, a ukázals mu, co pravda je. A za třetí, dejme tomu, že to vše by ten neb onen nepotřeboval: pak jest alespoň utvrzen ve víře, a utvrzení ve víře jest podle našeho soudu zisk velký dost, aby se vyplatilo pro něj se podejmout práce a studia. Viz o tom úvod ke kap. 20.

Tato kapitola není úplnou systematickou apologií katolické charity, jak z povahy díla samotného už zřejmo. Sbírka příkladů... Kazatel, který této kapitoly chce užít, může sledovat velmi pozitivní cíl. Povzbuzovat k pravé nelíčené charitě, ukázat, že květinka charity vyrůstá a mohla vyrůst jen v zahradě Kristově, že jen v ní se jí daří, a jsouc přesazena jinam usychá, v nejlepším případě se zvrhne, zdivočí, vyhání výhonky bez plodů nebo vydává plody zakrslé. Bliženská láska a charita, ať jakékoliv podoby, jest dar Kristův, dar, který svět dostal prostřednictvím křesťanství od něho, byť se jím pyšnil sebevíc. Zdroj veškeré charity jest Srdce Ježíšovo; jiného zdroje nenalezneme ani my, ani ti, kteří se k tomuto zdroji znát nechtějí. Vždy zůstane pravdivé slovo autora Ben Hura: „Dnes i zločinci se dostane lidumilnosti, a za to děkujeme tobě, Synu Mariin!“ Nejen zločinci; ubožákům všeho druhu, nemocným, nuzným, opuštěným, slabomyslným, slovem všem těm, kteří byli kdys vydědenci společnosti.

Láska bliženská, výron lásky k Bohu... O tom viz celou první epištolu sv. Jana, zvláště 3. 10 a 4. 20. Božský původ bliženské lásky... Pohanství a křesťanství! Před příchodem Vykupitelovým a po něm! Kdysi „člověk člověku vlkem“, nyní: „Miluj bližního svého... bratra svého...“ Lidstvo odcizené Kristu upadá do staropohanské dravosti; t. zv. bratrství ve velké revoluci! Fraternité... projevované popravami, žalářem, řáděním pekelných kolon ve Vendée (nacpali ženy, dívky, děti do pecí a pálili...), noyády v Nantes (po stovkách metali do vln Loiry...), fusillady (postavili před jícny děl...). Tak též moderní bratrství. Anebo na příklad novokřtění na Moravě v 16. stol., i oni měli majetek společný; jenže někteří kradli a potají v hospodách propíjeli... Hloupí a chytří budou na světě vždycky!

Náš vztah k trpícímu. „Kdo jest můj bližní?“ A Pán odpovídá věčně krásným podobenstvím o milosrdném samaritánu.

Cíl naší dobročinnosti... Nejen odpomoci bídě, nýbrž přivést blíž ke Kristu...

Zušlechťující moc a síla křesťanské charity... U kolébky lidstva stojí dva hříchy: smyslnost v ráji, bratrovražda u rajske brány; proti tomu dvojí lék: sebezápor a charita. Být pomocníky Dobrého pastýře, strážnými anděly ubohých (vyhledávat... láska bystří zrak!), prostředníky mezi Bohem a lidmi (láskou získávat duše Kristu jako křesťané z katakomb), následovníci Nejvyššího (Mt 5. 45), jemu podobní... být nástroji Božího milosrdenství...

Posvěcující moc bliženské lásky... Očišťuje od hříchů (1 Pt 4, 8; Tb 4, 11), těší (Job a Tobiáš v utrpení se těší vzpomínkou na svou dobročinnost), posiluje naději (milosrdní milosrdenství dojdou, Mt 5, 7; srov. Př 14, 21. 31), posvěcuje duši (láska jest náplň zákona, Ř 13, 10).

Úkoly křesťanské charity... Nadarmo se o jejich řešení pokoušejí systémy Kristu a jeho víře odcizené (socialismus, občanská či laická morálka, stát...). Vždy bude zející propast mezi stavy, a jen obětavá láska bude s to je vyplnit. „Vždy budete mít chudé u sebe“ (Mt 26. 11), a co se vymyká spravedlnosti a jejím povinnostem, musí doplnit láska. Chudý a hladovící nemá práva na tvůj majetek a nemá práva ti kázat, ale káže ti Bůh, nejvyšší pán i tvého majetku. Neštěstí... Pán je dopouští proto, aby naše dobročinnost se mohla uplatnit (dětí osiřelé, opuštěné, zanedbané...). Skutky tělesného i duševního milosrdenství...

Tím vším pověděno, jak této kapitoly užívat. Jejich příkladů lze užít jednak co prostých dokladů, jednak jako důkazů a fortiori, jednak co kontrastu.

A fortiori... Tohoto způsobu argumentace užívá již sv. Pavel: „Kdo o své domácí se nestará a nemá k nim lásky, je horší pohan a víru zapřel.“ Když se takto milují pohané, čím více se sluší na

vyznavače Kristovy, aby se milovali! Pohané (bezvěrci, jinověrci) nejsou prosti všech ctností a tudíž ani lásky, jak bludně učil Bajus („Všecky skutky nevěřících jsou hříšné“... každý jejich skutek jest hřích), Quesnel, před nimi již protestanté a do jisté míry Hus (viz kap. 20. str. 335, věta 16.) Jsou to však ctnosti přirozené, nikoli nadpřirozené (přirozená statečnost Alexandra Vel., přirozená šlechtinnost Aristidova, přirozená poctivost Fabriciova, přirozená velkodušnost Césarova, přirozená láska Korneliina atd.). Taktéž jejich dobré skutky... jsou spasitelné (salutaria), ne však záslužné (meritoria), nejsou vykonány ve stavu milosti, nepocházejí z nadpřirozených pohnutek, nemohou zasloužit nebeskou blaženost. Nicméně křesťanu mohou být povzbuzením, někdy i zahanbením, že totiž nestojí ani tak vysoko jak oni.

Kontrast... Láska nevěrecké humanity jest jen pozlátko, lesklá treta, postříbřený ořech bez jádra. A pravá láska pohanů? Ta se vzťahovala jen na příbuzné, nanejvýš na krajany, na spoluobčany, ale nikdy nezahrnovala všecky bližní bez rozdílu - takovou lásku přinesl, kázal a svým věrným přikázal teprve nebeský Učitel. Proto bývala láska pohanů spojena s tvrdostí, která až zaráží. U jinověrců na papíře sice zahrnuje všecky, ve skutečnosti (v praxi) vylučuje krajní netoleranci kteréhokoliv vyznavače jiné konfese, především katolíky. Ne- ní to pravá láska Kristova, proto nemají Milosrdných sester, vincenciánů atd. Moderní nevěrecká charita? Nepopíráme, že i v jejich řadách najdeme pravé lidumily, ale u porovnání s katolickou charitou jsou v mizivé menšině; obvykle za svou dobročinnost hledají a nalézají odškodnění - věc katolickému středověku neznámá! Že nemám pravdu? Zkuste to a ohlaste někdy: „Pro sirotky (a pod.) se zřekneme obvyklého plesu a prosíme dámy, aby peníze, které by vydaly na plesovou toaletu, věnovaly na tento humánní účel...“ Jsem zvědav, kolik desetitisícovek se vám sejde!

Uvádíme i několik příkladů nelásky, jako doklad, jak truchlivé následky může tento nedostatek mít, jakou zhoubu může způsobit, zhoubu nemenší než ztrátu věčného života. Není tedy maličkost, proti bliženské lásce se provinit, ba kolikrát snad jen nepromluvit slovo lásky, nepromluvit je tam, kde jsme je promluvit mohli a měli. Jistěže strašnou obžalobou byla a jednou ještě bude slovo mladého zločince pod šibenicí: „Já jsem to nemusil tak daleko přivést a nestál bych dnes tu, kdyby zpovědník nebyl ke mně ve zpovědi tvrdý.“ Krom toho uvádíme i několik dokladů přirozené lásky lidí žijících mimo církve. Opakuji znova slovo apoštola lásky: „Nemilujme slovem, nabubřelými frázemi na papíře nebo na ambonu, majíce přitom srdce plné nelásky a jedu; neboť hnusí-li se takové fráze pokrytecké nám, lidem smrtelným a hříšným, oč více se asi hnusí tomu, jenž jest láska sama a nelíčenou lásku nám ukládá, a to do té míry, že podle jeho vůle má nás podle ní každý co učedníky Ježíšovy poznat!“

Příklady.

- 1 U pohanů láska k trpícím a soustrast s nimi byla věc neznámá. Kdekoli se projevila, vždycky jí podkládali nečestné pohnutky. Patricij Manlius na př. maje soucit s ubohými zadluženými plebejci, strádajícími pro dluhy v žalářích, vykoupil jich asi 400. Tím upadl v podezření, že baží po samovládě a připravuje si takto půdu... Uvězněn a usmrčen r. 384 před K.
- 2 Damofil na Sicilii dával denně po práci otroky mrskat; pokrm si musili opatřit sami, a když chtěli aspoň šat, odpověděl: „Což není dost pocestných, abyste si šat opatřili?“ Rozuměj olupováním přepadených! Konečně se otroci vzbouřili, Damofila k smrti umučili, jen jeho dceru chránili a bez úrazu přivedli do Katany, jak Livius vypravuje (r. 135 před K.); ta totiž otce neustále prosila, aby nebyl na otroky tak krutý.
- 3 Římané pořádali hostiny za statisíce, zatím co zástupy otroků umíraly hladem. Oběd za 50.000 drachem nebyl vzácností, Lukullus dovedl uspořádat hostinu za 200.000 drachem.
- 4 Císař Antonin byl tak dobrý a lidumilný, že byla vyslovena domněnka, nebyl-li tajným křesťanem. Na státní jmění nesáhl, své jmění věnoval státu, uskrovněval se ve výlohách, byl od lidu milován, od senátu proto poctěn příměním Pius. Jeho nástupci si dávali tentýž přídomek, aby byli u lidu oblíbeni... jako by jméno samo stačilo, aby jim zjednało lásku poddaných!
- 5 Římský císař Alexander Severus měl heslo: „Co nechceš, aby tobě jiní činili, nečiň ty jim.“ Napsal je na bránu svého paláce. Jeho matka prý byla křesťanka.
- 6 Markus Aurelius byl již ovlivněn nejednou zásadou křesťanského náboženství, které pronásledoval. Vzbouřil se proti němu Avidius Cassius, kterého učinil vojevůdcem v Orientě, a dal se prohlásit za císaře; byl však po třech měsících zavražděn, jeho hlava přinesena do Říma. „Lituji, že jsem ho nedostal do moci živého, abych mu mohl ukázat jeho nevděčnost a pak mu odpustil.“ Jeho manželce a dětem se nesmělo nic stát (tehdy s provinilcem trestána celá rodina); mohly žít docela klidně v Římě. Jeden skutek lásky... neprovázený jinými! Známo, že tento císař krutě pronásledoval křesťany, a to jen pro jejich víru.
- 7 Julián Odpadlík: „Je pro nás zahanbující... Žid nežebrá, a Galilejčici (t. j. křesťané) se dokonce ujímají i našich chudých, které my necháváme bez pomoci.“
- 8 Alexander Veliký tážán, jak možno, že tak mlád založil tak velkou říši, odpověděl: „Protože jsem hleděl získat srdce podmaněných a z nepřátel učinit přátele.“ Jenže nezůstal této zásadě věren; když seděl pevně na trůně, bylo jinak; proto stále vzpoury ve vojsku i jinde; krom toho vyplývala jeho „lidumilná“ zásada z politiky, nikoli z lásky; když politika žádala, dovedl být

stejně krutý jako lidumilný... před tažením do Persie dal na př. odklidit ze světa všechny příbuzné, nešetřil děti, aby za jeho zády se nikdo nepokusil o macedonský trůn. Po jeho smrti Kassandros odpravil jeho jediného syna i s jeho matkou.

Antigon Macedonský: „Musím dobrotivostí udržet, co jsem mocí dobyl.“

- 9 *Sofokles* v *Ajantovi*: „Nepřítele smíme jen tak dalece nenávidět, jako by se měl stát jednou naším přítelem.“ Zásada dosti vznešená na pohana, jenž se nedovedl vyšínout ani na tuto výši, tak hluboce stojící pod ideálem lásky křesťanské. *Aristides* a *Themistokles* se nesmířili trvale! Sotva pominulo válečné nebezpečí, obnovilo se staré nepřátelství!

- 10 *Fokion* v *Athénách* odsouzen na smrt vzkázal synovi, aby se nemstil nad těmi, kdož ho připravili o život.
Athénané žádali kněžku *Theano*, aby svolala s nebe kletbu na *Alcibiada*. „Já jsem proto kněžka, abych se modlila a žehnala, ne abych proklínala.“
Cicero praví: „Chceš-li být milován, miluj.“ *Alfons Aragonský* k tomu poznamenal: „To není pravda; Kristus miluje a není milován.“

- 11 V *Peru* za *Inků* byla polní práce zčásti společná. Napřed musili všichni obdělávat země *Slunce* (t. j. území patřící chrámům), pak pole nemocných, vdov a sirotků, potom své vlastní, pak pomoci sousedovi, kdo byl hotov se svým, konečně *Inkovo* (vládcovo), a to s velkou slávou, v pěkném oděvu, za zpěvu a hudby. Přece však stíny... Byl tu železný zákon, nikoli vnitřní zákon lásky, a ten státní zákon trestal na př. smrtí toho, kdo dříve pomohl sousedovi než obdělával pole své.

- 12 *Arabský* filosof a lékař *Alkindi* byl od svého nepřítele u lidu těžce očerněn. Po čase ranila pomluvače mrtvice; pozbyl vědomí, řeči i pohybu, žádný lékař ho nemohl uzdravit. *Alkindi* se ho ujal a s velkou námahou mu vrátil zdraví. Jeho žáci všichni mu musili být nápomocni.

- 13 *Ptolemeus I.* přišel do *Egypta* jako cizinec. Zatím co jiní hleděli upevnit svůj trůn vraždami, hrůzovládou a při tom často přišli o život sami (vzpouře!), snažil se on získat poddané láskou. Vlídny, dobrý, nevykořisťoval lid, vyděračské úředníky trestal bez milosti; tím dosáhl toho, že jeho království bylo ze všech vzniklých z rozdrobené říše *Alexandrov* (diadochové) nejspokojenější, jeho trůn nejpevnější a nejtrvalejší, poněvadž jeho nástupci se řídili jeho příkladem. Jeho dům nečinil dojem královského paláce; často si musil od přátel vypůjčit přibory. „Král musí obohacovat své poddané, nikoli sebe.“ Svého prvozeného syna zbavil nástupnictví, protože nepřemáhal svou divost a prchlivost, čímž by byl neštěstím pro poddané. Když stáří zlomilo jeho síly, vzdal se trůnu a spokojil se místem úředníka. (Doklad přirozené lásky... do jisté míry „politické“.)

- 14 *K Šammaiovi*, řediteli přísnější školy rabínské, přišel prý pohan: „Chci se stát proselytou (přijmout tvé náboženství), nauč mne veškeré dokonalosti zákona (židovského), ale rychle, dokud stojím na jedné noze.“ *Šammai* vzal

pravítko a vyexpedoval ho ze dveří. Týž jde k Hillelovi, představenému druhé mírnější školy, a přednáší mu tutéž žádost, Hillel mu odpověděl: „Co nechceš, aby tobě jiní činili, nečiň ty jim.“

- 15 Arabská pohostinnost... Často před stanem udržují v noci oheň, aby cestující viděl na cestu; venku připraven stůl, aby každý mimojdoucí mohl být pozván; hosta pokládají za požehnání nebes... Ale láska nezušlechtěná nadpřirozenými pohnutkami nemívá hlubokých kořenů. Může se stát, že cizince pohostí, a sotva opustil hranice jeho území (kmene, vesničky), přepadne ho a se zbraní v ruce vymáhá peníze.
- 16 Alexander z Peräje proléval v divadle při dojemné tragedii slzy a musil se vzdálit; ve svém parku odstřeloval lidi jako zvěř. Nero byl mecenáš umění a věd, Barnabo Visconti v Miláně, přítel Petrarkův, právě tak, a při tom málo lepší než Nero. Bernard de St. Pierre měl plná ústa humanity a při tom hrozil, že zardousí každého, kdo se osmělí mu odporovat. Schopenhauer byl duchaplný „lidožrout“.
- 17 Koreané vynikají neobyčejnou vzájemnou láskou, zvláště příbuzenskou. Při svatbě nebo pohřbu spěchá každý s dary a službičkami; chudí, kteří nemohou dát nic, konají alespoň zdarma služby poslíčků do sousedních vesniček. Vypukne-li požár, přijde-li povodeň, hledí poškozeného sousedé odškodnit a pomoci mu, jak mohou: materiálem, příspěvky, chudí aspoň několik dnů zdarma pomáhají při svatebních pracích. Chce-li se cizinec usadit ve vesnici, půjčí mu rolnické nářadí, pomáhají mu stavět atd. Kdo se objeví v poledne, musí ke stolu, kdo večer, musí zůstat na noc. Vydá-li se kdo na cestu, ví, že o stravu a přístřeší je všude postaráno; stačí tedy vzít jenom hůl a jít. Bohužel, této lásky zneužívají tuláci; zůstanou u bohatých celé dny, a ti musí mlčet, aby nebyli pomlouváni. Žebráci jsou zorganizováni, rozdělují mezi sebe okresy, města, a žádají bez milosti výpalné. Tyto vyssavače by mohla zušlechtit jen víra Kristova, jehož apoštol zavazuje ve svědomí: „Kdo nechce pracovat, ať nejí.“
- 18 Podobná láska, zvláště příbuzenská, vládne mezi domorodci souostroví Havajského. Pohostinství... Můžeš zůstat, jak dlouho chceš... Jenže právě kulturní běloši zneužívali této blahovůle; proto dnes už tato krásná vlastnost vymizela, ba každý cizinec přijímán s nedůvěrou. Do r. 1830 nebylo na ostrovech ani stopy po malomocenství; bylo tam zavlečeno od civilisovaných příchozích bílých, a způsob života na souostroví je takový, že se nemoc rozšířila. Jediný prostředek jest izolovat. Ale domorodci jsou spjati tak něžným poutem lásky a přátelství! Děsí se rozloučení více než smrti; proto při příchodu státního zdravotního dozorce skrývají nemocné jak mohou, a raději se dostanou do konfliktu s policií. Když přece nemocný objeven, dochází při loučení k srdcervoucím scénám. (Na tomto souostroví začali protestanté misii dříve než katolíci, z pochopitelných důvodů; viz kap. 24 a 25; ale starost o malomocné ponechali katolíkům; viz kap. 59 č. 6)
- 19 Peru dobyté od Františka Pizarro, nábožného lotra... V Cuzco chtěl pohnout Inků (krále), aby přijal křest. Dominikánský misionář před shromážděním

všech s biblí v ruce mu vysvětluje, co v té knize stojí. Inka, jenž neměl knihu nikdy v ruce, nerozuměl jeho výkladům. „Půjč mi to, abych poslechl.“ Přidrží knihu k uchu. „Vždyť to nemluví,“ a hodil ji na zem. „Ten pohan se rouhal...“ Nastala krvavá řež, ale co zmohly zástupy Indiánů svými šípy a oštěpy proti hrstce Evropanů ozbrojených puškami! Inka s rodinou zajat, a na náměstí došlo k výjevům, které nejsou bílým mužům ke cti. I útlé ženy mučeny, členové královského rodu, kteří nechtěli přijmout náboženství přistěhovalých ničemů, upálení; král, jenž přijal v poslední chvíli křest, dostal milost, byl zardoušen (Atahualpa, 29. srpna 1533). Lakomý, hrabivý a krutý Pizarro, nemanželský syn, byl od krajanů zabit v Limě r. 1541, když se ubíral na mši sv. Původně pasák vepřů, pak voják, dobrodruh, se 170 muži dobyl ohromné říše Peru, daleko větší rozlohy než dnes, nakonec místodržitel peruánský, odpravil vérolomně svého spoluvůdce Almagro, jemuž měl co vděčit za záchranu při obležení Cuzco. (Od jeho společníků atentátem odklizen.) Místodržitelem se stal Pizarrov bratr Gonzalez; prohlásil se za samostatného pána, což znamenalo vzpouru a felonii proti španělskému králi (Karlů V.). Ve Španělsku si nevěděli rady. Ať poslali za moře kohokoli, každý hleděl obohatit sebe a nechal pak svět běžet. Karel V. zvolil za zplnomocněnce prostého kněze Petra de la Gasca. „Se štolou a breviářem vykonám dílo, které mi jest svěřeno.“ Nepřijal ani měsíční příjem ani nádherný průvod; dostal od císaře prázdné listy s jeho podpisem, aby v případě nutnosti vepsal, co za dobré uzná; nadto vyzbrojen absolutní plnomocí. Přes tuto důvěru se neobjevila u dvořanů ani stopa žárlivosti - jistě proto, že zůstal chudobný a chud se chtěl i vrátit. Tedy jen práce a odpovědnost! Nepřijal ani nabízené biskupství. Když přistál u peruánských břehů, smáli se vojáci, že takového místodržitele se nemusí Pizarro bát. Leč Gasca získal svými řečmi a jednáním (nikoli dary!) odtržené kolonie pro císaře, lid i vojsko pro své záměry. Pizarro mu psal z Panamy a nabízel mu 50.000 dukátů, vrátí-li se do Španěl. Ale jeho vlastní posel přešel ke Gascovi, přívrženci ho opouštěli jeden za druhým, Pizarro přece však v zaslepenosti odmítl smír. R. 1548 došlo k bitvě, kde byl poražen a zajat. Na popravišti pravil: „Jsou tu mnozí, kteří skrze mého bratra a mne se stali bohatými; já nemám leč tento šat, a ani ten není již můj, patří katu; dejte za mne sloužit mši...“ Muž, jenž měl ohromné miliony! Gasca se vrátil domů chud, jak odešel, r. 1550; odmítl nabízenou odměnu 50.000 dukátů. „Já jsem odešel, abych zjednal smír, a neposkvrním čistotu svých úmyslů.“ Zemřel r. 1567, od lidu i krále ctěn a milován. Peru pak zkvétalo vůčihledě. Misionáři jemu podobní získávali divochy, které nemohl přimět k přijetí křtu meč ani bič.

- 20** V Mexiku byli nejen vyssávající kolonisté; byli tam i Otcové misionáři a biskupové, ba i někteří otcovští velkostatkáři. Don Juan Perez de Bocanegra, majetník jedné vsi, kde na jeho polnostech a plantážích pracovali Indiáni kmene Otomi, byl jim skutečným otcem a dobrodincem, všichni přijali křest a svědomitě pro něho pracovali. První biskup tlaskalský, 70letý Julián Garces, zakládal nemocnice a útulky. První biskup mechoacanský Quiroga jest ještě dnes po 300 letech nazýván otcem Indiánů. V závěti ustanovil, aby z vesnice Santa Fé, kterou založil, přicházel týdně jeden muž do bohosloveckého semináře na práci, a toto ustanovení se z piety k němu zachovává snad dodnes (r. 1900 jistě).

První představený františkánské misie Martin de Valencia zakládal všude pro domorodce školy; někde bylo dětí až 1000.

- 21** K a l m u k o v é, národ, jenž přišel do Ruska z Číny v 17. stol.; od Rusů utiskováni, i od osvícenské Kateřiny II. Spikli se tedy, že se vrátí do staré vlasti. Přípravy vykonány potají, takže guvernér ani jeho úředníci nic netušili. Ke konci roku 1777 se naráz zvedlo 80.000 rodin, vše sbalili, naložili na velbloudy, a táhli do Číny. Guvernéra a jeho kozáky přinutili, aby je provázeli až na hranice. Carevna žádala čínského císaře, aby byli vydáni, a dostala odpověď: „Kalmuci se vrátili do svých starých sídel. Na důvody jejich odchodu se ptejte těch, kteří je utiskovali.“

Při dělení Polska v 18. století... K zoufalému boji o samostatnost přihlíželi sedláci lhostejně, byť od šlechty nemilosrdně vykořisťováni; a měšťané? Těm se nevedlo lépe! Válka byla pro ně strašným břemenem, pokládali celou věc za záležitost šlechty.

- 22** Kardinála Lavigerie žádá jeden mohamedánský hoch v Alžíru za křest. „Proč pokládáš naše náboženství za pravé?“ „Protože naše káze křesťany zabíjet, křesťanské však káze za Araby umírat.“ Dva hoši pokřtěni po audienci u Lva XIII. v římském chrámě Trinità dei monti.

- 23** O prvních sirotčincích se dovídáme ve 2. stol. (zřízené charitou křesťanskou), o prvních nemocnicích ve 4. stol. (když církev dostala svobodu), první ústav pro choromyslné postavil španělský mnich Juan Joffre r. 1409. Biskupové si vyhrazovali dozor nad žaláři, aby mohli mírnit úděl uvězněných.

- 24** B u r g u n d o v é měli v 5. století zákon: „Kdokoli odepře cizinci, který je na cestách, pohostinství, zaplatí tři dukáty pokuty. Kdo ho pošle do domu Římana (t. j. Itala... byli hojně v Burgundsku usídlení), zaplatí nadto tři solidy.“

- 25** „B e z l á s k y může být člověk zdvořilý, ne však laskavý. Navenek Jan, uvnitř Herodes.“ Znal jsem takové, zvláště jeden mi tane na mysli. V obcování se francouzskou zdvořilostí jen rozplýval, ale dána-li jinému přednost před ním, vysloveno-li jinému uznání, které pokládal za zkrácení sebe, řečena-li mu pravda, byť sebe skromněji a zdvořileji, zmizela všecka jeho příslovečná zdvořilost rázem, jako u dresované opice, pán zesinal vztekem a dovedl promluvit tak jedovatě a sprostě, že každý žasl.

- 26** Oponujícím stavům bretonským řekl L u d v í k XIV., dávaje jim na srozuměnou, že jim jejich oposice nic nepomůže: „Co můžete dělat?“ „Podíobit se, Sire, ale nenávidět.“ Totéž řekl r. 1875 hrabě Schulenburg, maje na mysli Bismarcka. „Těžce se umírá člověku, jenž si je vědom, že jest nenáviděn.“

Richelieu dal lít děla s nápisem: „Ultima ratio rerum.“ Viz č. 10!

Bismarck a Hitler nemohli pochopit, že obyvatele anektovaného území není možno násilím přinutit, aby měli je i jejich vládu v lásce.

- 27** C o n d é v občanské válce 1652 bojoval v Paříži v okrese St. Antoine 2. července; měšťané přihlíželi nečinně, jak šlechta v pouličním boji koná divy statečnosti, Condé sevřen s obou stran, nemohl vpřed ani vzad, ale nechtěl se

vzdát. Zdálo se, že je ztracen; tu statečná dcera vévody orleánského, jež ho měla v lásce, vypálila z bastilly na královské vojsko dělo a dala otevřít brány města, aby Condé mohl uniknout. Kardinál Mazarin, všemohoucí králův ministr a vládce Francie, prohodil: „Ta rána zabila jejího ženicha...“ Chtěl ji totiž zasnoubit Ludvíku XIV. (NB. Neměla čeho litovat! Manželka králova měla brzo očistec na zemi. „Velký“ Condé † 1686.)

- 28** Týž Condé dovedl vyhrávat bitvy, a nedovedl získávat srdce. Ve styku s bližními odpuzoval kdekoho svou pýchou, pohrdavým výrazem tváře a urážlivými slovy. Když se tak choval konečně i k Mazarinovi a ke králi, byl svržen, zatčen, uvězněn (r. 1650) - muž, jenž stál na vrcholu moci a slávy! Po čase propuštěn, pravil k Bossuetovi: „Nevím, jak jsem do žaláře přišel, jako zlý člověk jsem z něho vyšel.“ Pak začal občanskou válku, o níž byla řeč.
- 29** Ludvík XVI. dal svobodu všem nevolníkům na svých královských statcích, šlechta však o tom nechtěla ani slyšet (osvícenská, nevěrecká, jichž heslo bylo „svoboda, rovnost, bratrství“). „Bez boje to nepůjde, drží oběma rukama své výsady,“ řekl král. Boj přišel, a jaký! Nechtěli po dobrém, musili po zlém; jenže v revoluci trpěli s vinníky i nevinní.
- 30** Proti věrným kněžím štváli ve velké revoluci vládní kněží více než sami jakobíni. Když se jednalo o zákonu vypovězení katolických kněží, ozval se proti němu jen protestantský kazatel Lasource. Krom něho jen málokdo, na př. Claye, dovolává se svobody; nicméně zákon byl přijat.
Metternich: „V dobách největšího vzrušení bývají nejvíce nenáviděni a pomlouváni ti, kdož nikomu neublížili a jejichž srdce jest všeho záští prosto.“
- 31** Ludvík XVII., syn Ludvíka XVI., hošík... surovým zacházením ševce Simona, jemuž byl po popravě svého otce odevzdán, byv vyrván matce i sestře, byl zlomen tělesně i duševně, docela apatický, v samovazbě vyprchaly poslední zbytky sil, vysílením umořen; jen když mu lékař nebo ošetřovatel prokázal nějakou službu lásky, vzplálo jeho oko a promluvil několik slov díky. Dějepisec poukazuje na „humanitu“ hlasatelů t. zv. bratrství, kteří měli příležitost na tomto dítěti ji osvědčit.
- 32** Gabriel Mirabeau. Jeho otec Viktor si říkal lidumil („přítel lidí“, *ami des hommes*), člověk bez srdce! Tím zavinil všecko neštěstí svého syna. I jeho jako ostatní příbuzné pro každou maličkost dal uvěznit. Syn poslouchal otce na slovo, šel, kam otec poručil, volil stav, který otec určil, pojal snoubenku, kterou otec vyhlédl (hraběnku de Marignane 1772). Poněvadž otec byl lakomec (a též proto, že sám rozhazoval více, než se slušelo), upadl v dluhy, načež opět od něho uvězněn a postaven pod kuratelu. Byl miláček své matky, a proto ještě více od otce nenáviděn (zapudil ji od sebe!). Manželka Gabrielova začala milostné pletky, poněvadž sňatek nebyl uzavřen z lásky; on však byl hotov ji odpustit a s ní dále žít, jenže tvrdost otce ho hnala s místa na místo, z vězení do vězení. V pevnosti Joux poznal mladou manželku starého presidenta Žofii de Ruffey; oba vzplanuli k sobě vášnivou láskou a prchli do Amsterdamu 1776. Za rok vydání francouzským úřadům, vězněn ve Vincennes do r. 1780, psal

Žofii (odsouzena k nucenému pobytu v ženském klášteře) listy planoucí žhoucí vášnivostí. Jen jeho železná vůle překonala v tomto čtyřletém věznění strašné duševní muky. Pracoval horečně, snad aby zapomněl, o dvousvazkovém sociálním spise o státních žalářích. Pln nenávisti vůči vládě a jejímu zkrachovanému režimu opustil zdi žalářní budovy, vracel se k otci, nebyl k němu připuštěn - týž říkal veřejně, že by ho nejraději viděl na šibenici. Když pak oba jeho rodiče vedli proces o dědictví matce odkázané, a syn se je snažil smířit, pozbyl i lásky matky. Smír s manželkou zamezili její příbuzní, protože chtěli její bohatství zajistit sobě. Dovolával se pomoci soudní, třikrát mluvil v parlamentě, a to s takovým ohněm, že dav nedbaje trojí stráže prolomil dveře, aby ho slyšel neb aspoň viděl. Čím více nenáviděn od svých, tím více byl pro něho nadšen lid. Přece však došlo k rozvodu. Syn nejbohatšího provençalského hraběte a manžel nejbohatší dědičky byl ve finanční tísní; musil si vydělávat chléb spisováním a vězel v ohromných dluzích. Přijímal proto peníze od každého, kdo mu je nabídl. „Přítel lidu“, pomáhal rozdmýchat nenávist vůči zastaralému vládnímu režimu a tím i revoluci, pak přijal peníze i od dvora a pokoušel se zastavit lavinu, kterou pomohl uvést v pohyb. Bylo by se mu to podařilo, kdyby nebyl předčasně zemřel (1791)? Jeho temný charakter a revolucionářský duch má příčinu v tom, že vyjma matku nezakusil nikde lásky, ani od svých domácích; jeho srdce cítilo s utlačovanými, a touha jim pomoci ho přivedla na revolucionářskou dráhu. Kdyby byl měl víru v Boha, byla by mu láska Boží nahradila, čeho se mu nedostalo od lidí. Zemřel bez Boha, prolévaje slzy nad probitým mládím a nad osudem, který čeká Francii, jak dobře předvídal.

33 Karel de l'Epée, pařížský kanovník, spatřil jednou v domě, kam byl volán, hluchoněmou dívku. Jat lítostí přemýšlel, nebylo-li by možno těm ubohým pomoci. Vzal jich několik k sobě, zkoušel s nimi značkovou řeč, pokusy se dařily, jeho obětavost mu získala dobrodince (dotud vydržoval všecky sám). Josef II. poslal do Paříže kněze, aby se naučil „řeči“ hluchoněmých, a brzo byl ve Vídni založen první ústav. Epée zemřel r. 1789 u vědomí, že tisícovým nešťastným pomohl.

34 Město Dijon dalo svému starostovi darem medaili na památku jeho samaritánských služeb prokazovaných onemocnělým v moru 1639. Peníz měl nápis: „Ani v neděli si nedopřál oddechu.“ Ale francouzský jansenistický parlament medaili pro tento nápis zakázal jakožto „hříšnou“.

35 Poslední kurfirst hessenský Fridrich Vilém I., nenáviděný, žil s rozvedenou ženou jakéhos důstojníka (jeho otec Vilém II. měl milostnici), sám složil vládu r. 1866. O tomto dobrém otci poddaných bylo známo: postavil-li si některý úředník domek, byl jistě přesazen; oženil-li se státní zaměstnanec s dívkou téhož místa a kurfirst zvěděl, že žije s tchánem v dobrém poměru, jistě ho přesadil. Jednou pojal důstojník dívku z pouhé lásky. Sotva byl ženat, přišel rozkaz: „Na několik dní tam a tam.“ Sotva se vrátil, už ho očekává nová „ordinace“: zase kamsi... Tak to dělal dobrý vládce bez ustání, až se důstojník vzdal služby.

- 36** Digby uvádí výrok starého filosofa. Týž si nařiká, že není nikoho, kdo by psal chválu lásky (pravé, nikoli románové, smyslné!), zato prý četl knihu učeného muže, jenž v ní vypsal chválu soli. Vezmi do rukou učebnici dějepisu... Najdeš v ní aspoň kratičkou zmínku o velkých dílech lásky? Student ví, kdo vynalezl střelný prach, kolik slonů přivedl Hannibal přes Alpy do Itálie, kolik lidí padlo u Waterloo, slyší chválit Gustava Adolfa; ví též něco o charitativních institucích církve? O řádech k vykupování zajatých atd.? Marsilius Ficinus mluví jinak! „Raději chci oslavovat dobrotu a lásku než nadání.“
- 37** Oběti cholery a moru bývali nejen nesčetní kněží, řeholníci a Milosrdné sestry, nýbrž někdy i biskupové a kardinálové. R. 1867 na př. kardinál Altieri, biskup v Albano. Sv. Karel Boromejský r. 1576 neopustil Milán, když prchly všechny úřady a ponechaly město osudu (když nebezpečí pominulo, vrátily se a světce volaly k odpovídání, jakým právem se ujal správy a řízení města), a jeho synovec r. 1630 nejinak. Viz kap. 59, č. 15.
- 38** Luther pravil, že navštíví onemocnělé morem, až na něho padne los. Když vypukl mor v kalvinské Ženevě r. 1542, našel se ze všech kazatelů jediný Blanchet, jenž byl hotov nemocným přinášet útěchu náboženství. Kalvín pravil: „Bojím se, že budu musit zastávat sám jeho místo, stane-li se mu něco.“ Skutečně, zemřel, a po jeho smrti r. 1543 prohlásili všichni kazatelé s Kalvínem v čele, že Bůh jim nedal odvahy jít do nemocnice k onemocnělým. Kalvín se dal poslat na státní útraty na cestu do ciziny. (Jiní nesměli z Ženevy vytáhnout paty!)
- 39** Ve století, kdy vznikla reformační, byl ve Stockholmě popraven starosta, protože katolickému knězi poskytl přístřeší. Nemysleme, že to byl případ jediný! V Anglii po odpadu byly podobné případy na denním pořádku: věznění, mučení, kruté odpravování, kdožkoli katolickému knězi prokázali skutek lásky, dali skývu chleba, poskytli přístřeší... V revoluci nebylo o mnoho lépe.
- 40** Císař Fridrich III. rád bral, mnohdy velká dobrodiní, na př. vojenskou pomoc, a odvděčil se milostmi, které ho nic nestály. Tomu „zlepšil“ jeho erb, onomu dal titul nebo právo nosit „barevný podvazek“, jak by satirik řekl.
- 41** Španělští králové vzhledem ke konkvistadorům nebyli mnoho lepší. Karel V. vyznamenal nevzdělaného Pizarro před výpravou neobyčejně, učinil ho místodržitelem všech zemí, které objeví, jejich nejvyšším vojevůdcem a soudcem, ale na cestu mu nedal ani haléře; dále z objevených a dobytých zemí samozřejmě byly určeny královské kase.
- 42** Před válkou Rakouska a Pruska s Dánskem r. 1864 dávali Švédové najevo své sympatie s Dánskem pouličními kraválý, Norové pěknými řečmi v parlamentě (sám král...), ale zároveň slavili 50. výročí oddělení od Dánska.
- 43** Mazzini, zakladatel Římské republiky, svou matku něžně miloval, ale pro jiné neměl lásky, neměl soucitu s těmi, kteří své drahé také milovali a byli od nich milováni. Ve vyhnanství bylo mu nejbolestnější, že byl daleko od matky.

- 44** Anglikánský farář a humorista Vavřinec Sterne († 1768) dovedl mít sympatie a soucit se zdechlým oslem, a přitom nechal o hladu manželku.

Šebestová, Lidské dokumenty, tam vypravuje služebná: „U pánů nesmíš ani kočce říct bestyo.“ Táž služebná o „milostpaní“: „Tá uměla nadávat (služebné i jiným), truc starej cigánky, a ty frajle jak by smet.“

- 45** Jan Falkenberg, pomořanský dominikán, napsal tři spisy, v nichž upíral biskupům právo prohlásit některou větu za bludařskou, sněm kostnický spisy odsoudil r. 1417 k spálení, Poláci vymáhali od papeže Martina V., aby je odsoudil veřejně, papež odmítl. Proč Poláci na F. nevražili? Protože proti nim psal, nazýval je modláři a nevěrci, šťval proti nim bojovný řád Německých rytířů, aby je vyhladil - ti právě vedli válku s nimi!

Petr Cellský píše: „Nedostává se Anglii srdcí tak, jako se tam nedostává chleba?“ (Opat v La Celle, pak biskup v Chartres, † 1183.)

- 46** Robert Estienne, původce rozdělení Písma sv. ve verše, muž neobyčejných znalostí linguistických, neuvěřitelné pracovní energie; vydal 11krát celou bibli; 12krát Nový Zákon; konkordanci, práci mnoha let; katolická universita pařížská ho nelaskavě kritisovala a pronásledovala, snad ze žárlivosti, poněvadž nepatřil do sboru jejích doktorů; po smrti Františka I. odešel z Francie do Ženevy r. 1551, stal se tam kalvínem, † 1559.

- 47** Jansenista Arnould (Antonín, nejmladší bratr Angeliky, abatyše cisterciáček v Port Royal, semeništi jansenismu), neobyčejně nadaný a všestranně vzdělaný bohoslovec, jenže plný ctižádosti a domýšlivosti († 1694); zahrnoval své odpůrce, pravověrné katolíky, ve svých spisech posměchem, jedovatými jízlivostmi, nadávkami, ale ve společnosti nebylo příjemnějšího a roztomilejšího nad tohoto velebného pána... nebyl s to na někoho se křivě podívat nebo něco trpkého mu říci. Jeho ctitelky samozřejmě nechápaly, že může na světě někdo být, kdo není pro něho nadšen. (Viz kap. 59)

- 48** Smiles v dílku Povinnost se široce rozepisuje o protestantské Miss Nightingaleové, která celý život věnovala ošetřování nemocných, třebaže se jí rozevírala budoucnost plná radovánek. Za krymské války dlela na frontě. Kdyby katolický spisovatel tak obšírně psal o každé Milosrdné sestře, kolik by toho bylo foliantů! „Jiné dámy ji následovaly.“ Kolik? Týž mluví o paní Chisholmové, která se cele věnovala ohroženým dívkám. Nevěděl nic o sv. Františku de Hieronimo, Frant. Regis (oba T. J.), o řeholním sdružení sester Dobrého pastýře atd.? (Viz č. 63,64.) - Týž autor sděluje doznání londýnského žebráka, že prý dostal víc měďáků od ubohých pouličních děvčat než od jiných.

- 49** Ignác Klug vypravuje, že jednou zavítal do nemocnice, chodil od lože k loži, každého těšil, až konečně přišel k nemocné ženě. „Nechte ji, ta je zarytá, nepromluví k nikomu ani slova.“ Oslovil ji, žádná odpověď. „Milá paní, nemáte nikoho na světě, kdo by vás navštívil nebo vám psal? Nemáte děti?“ „Mám děti, ale právě ty mne vyhnaly,“ řekla s pláčem. Odtud ta zarytost!

- 50** Při požáru okružního divadla vídeňského 8. prosince 1871... Než došlo k neštěstí, hovořili spolu v hledišti dva snoubenci. „Já bych pro vás

do ohně skočil..." Dívčina sňala prsten a navlékla mu jej na prst... Vtom volání: „Hoří -“ Nad hlavami již v ohni dřevěný strop... Dívka se v úzkosti drží snoubence, ten ji hrubě odstrčil, hledě zachránit sebe. Náhodou se dostala k východu, jedna z nemnohých zachráněných. Bez dechu se přizpůsobila domů, a když se rodiče vzpamatovali z úleku, ptají se jí po snoubenci; dívka mlčí, ani slovem se nezmiňuje o tom, co se v divadle mezi nimi přihodilo. Když pak zuhelnatělé mrtvolky vystaveny, aby se příbuzní pokusili zjistit své, odebrali se tam též rodiče snoubenky spolu s ní. Dívka hledí na zuhelnatělé ruce, na jedné objeví svůj prsten, ale jde beze slova dále; rodiče nezvěděli od ní nikdy, co jako tajemství uchovála pro sebe.

- 51** V Alpách cestuje bohatý Angličan a málem byl by zemřel hladu. Měl v kapse tisícovku, a nebylo lze ji v malých alpských hospodách proměnit. Ve světě jsou též velké kapitály charitních zařízení, ale chybí nám „drobné peníze“ lásky ve všedním styku s bližním! Vlídne slovo, pohled, malá služba... (Hoffnung.)

- 52** V Řecku kolem velikonoce prokazoval druh druhu služby lásky bez odměny a mzdy, prý „pro duši“; říkali tomu psychikon, „z lásky“, na rozdíl od „politikon“, z pouhé zdvořilosti.

Winter sděluje, jak r. 1594 dva sousedi v Praze před velikonoční sv. zpovědí před sebe klekli a se odprošovali, a po sv. zpovědi si znova vyláteřili mameluků.

- 53** Baronka Hermannová v Mnichově vyučovala zdarma dívky. Lnuły k ní... jeden hoch se popálil doma na noze, zatajoval strašné bolesti, aby nemusel zůstat doma... měl do „náboženství“ hodinu cesty!

Tá ž jednou pohostila zámečnického učně, prosícího o snídani; posadila se s ním za stůl, hovořila s ním přátelsky... Na konec chtěl znát její jméno... žasl, když zvěděl, že seděl za stolem s urozenou dámou. „Můj drahý, to jest katolická láska!“ Hoch byl totiž protestant. „Ještě nikdo na cestách se mně neujal s takovou láskou, ukáži vám tedy svůj poklad, jež s sebou stále nosím,“ a ukázal jí hrst dopisů své matky, které nosil na srdci.

- 54** Kolem r. 1900 se stala jedna protestantská rodina v Livonsku katolic-kou, načež se odstěhovali. Po letech manžel umřel, a vdova se chce do Livonska vrátit, aby tam syn vykonal gymnasiijní studie. Večer před odjezdem přišel policejní úředník: „Okamžitě pryč, ještě tuto noc, anarchisté si vás vyhlédli za první oběť.“ Paní baronka poslechla, ve vlaku se k ní přidružila dívka: „Já jsem anarchistka, ale když jste u nás v krámě kupovala, byla jste ke mně tak vlídná, proto pojedu s vámi, aby se vám cestou nic nestalo.“

- 55** Michelangelův sluha Urbino, který s ním žil 26 let, leží na smrtelném loži. Slavný umělec, již stařec a sláb, bdí u něho dnem i nocí, a při jeho odchodu hořce lká.

Petrarka napsal o své Lauře, vdané paní, a jí věnoval 226 znělek, 21 kanzon, 8 sestin. Po její smrti 90 znělek a 8 kanzon. Krom toho ještě 11 jiných básní, takže celkem ji obdařil 374 básněmi.

Který z obou obrázků je ti sympatičtější?

- 56** Konvertita Evers, bývalý pastor v Hannoversku, vypravuje o služebné své osady... Ošetřovala sedlákovu syna, onemocnělého tyfem... jediný syn nejbohatšího statkáře! Vlastní matka ho nechtěla ošetřovat, jednak z bázně, jednak z odporu. Služebná doznala po čase, že tak činila z lásky k Spasiteli. Uzdravený ji pak se souhlasem otce pojal za manželku - věc neslýchaná! „Stará“ hleděla sňatek zmařit (vyhlédla mu nevěstu, nejbohatší a nejmnarnivější fíflenu celé vesnice.)
- 57** Förster sděluje, s čím se mu svěřil velmi bohatý inteligentní muž. Procestoval prý celý svět a zažil radosti, o jakých se většině lidí ani nezdá. Nejšťastnějším však prý byl v mnichovské nemocnici, kde ležel nemocen na tyfus. Milosrdná sestra ho ošetřovala osm týdnů s andělskou trpělivostí a láskou, bez nejmenší známky rozmrzelosti... „Tehdy mi bylo jako v ráji.“
- 58** Bl. Marie de Oignies, ve 14. roce vdaná... Zdá se, že žila ve svatojosefském manželství; s manželem ošetřovala malomocné v brabantském městě Willambrock, obdařena mystickými dary, oba oddáni životu kající, spolu rozjímávali o trpícím Spasiteli, lnuli k sobě vroucí láskou, zemřela asi 25letá v Oignies, kam spolu putovali a kde pochována.
- 59** Na Slovensku ve Strečně † 1644 sličná Žofie Bosňáková; přes 200 let tomu... Lid ještě dnes blaze vzpomíná ochránkyně vdov, sirotek, trpících...
Dávno tomu... Dva bratři starého šlechtického rodu Schlitterů v Tyrolsku, Kurt a Kunz, se nenáviděli na smrt. Opustili hrad a nepřišli, ani když umírající otec je volal. Každý si vystavěl hrad jinde. Jednou se náhodou sešli u stolu Páně; jak se shlédlí, s klením opustili chrám. Jejich hrady jsou dávno rozpadlé, ale památka na jejich nenávisť žije v lidu dosud.
- 60** Chudé moravské Slovácko... ve vesničce X. Y. sbírají sestry pro své nemocné, dostanou celkem asi 1000 Kč (před r. 1938), jiné celou fůru aprovisace pro svůj nemajetný sirotčinec. V bohatém kraji slyšely jen urážlivá slova („Žebrota ať skápně“), u bohatých bezdětných pánů dostaly po koruně. Na téže Slovácku vyhořel soused, nepojištěný, ofěra v kostele pro něho vynesla 25.000 Kč, v jiné osadě tamtéž sebral farář na nový kostel 1.500.000 Kč.
- 61** Za doby hladu r. 1631 závodil v dobročinnosti s Otcem vlasti i pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic. Objížděl městečka i vesnice, za ním vozy s chleby... Dal vylovit všecky své rybníky a podělit hladovící. S dobročinností spojoval přísnost, kde byla nutná - přísně dozíral na mravní život kněží a kázeň v klášteřích!
- 62** Luisa Carvajalová, hrdinka charity... V Madridu a Valladolidě žila obklopena vším blahobytem světa, kolem r. 1600 odchází 32letá do protestantské Anglie, aby se zcela věnovala odsouzeným mučedníkům, strádajícím ve strašných žalářích, kde očekávali ortel smrti... po krutých mukách rozpárání, ačli nevydechli duši na mučidlech. Za velké peníze si zjednala podplacením žaláříků přístup do vězení, od r. 1605 byla v Londýně misionářkou víry a mravů, dvakrát zatčena, konečně ze země vypověděna, ale než ode-

šla, odvolána od Pána přímo z fronty; skončila v městě, jež zvolila za působíště své lásky. (ř 1614, 2. ledna.)

- 63** Papež Pavel II., odpůrce Jiřího z Poděbrad, politik rozhodně nebyl (viz Apologetickou abecedu heslo Jiří), ale po mravní stránce vynikal nejednou ctností. Vykřičen za lakomce - to proto, že nechtěl zasypávat humanisty dar-mošlapy; jeho miláčky byli nemocní, mrzáci, chudobné dívčiny (č. 48), věřící strádající v tureckém otroctví - těm věnoval své důchody!

- 64** Alžběta z Ranfaing, zesnulá v pověsti svatosti v Nancy 1649, založila po smrti manželově útulek pro padlé dívky, kterým se život hříchu hnusil. Krom toho založila r. 1631 sdružení sester Marie Panny Útočiště hříšníků, jehož cílem bylo věnovat se kajícním tohoto druhu - existuje ještě dnes v některých diecésích.¹

Papež Evžen IV. a Mikuláš V., nemluvě o mnohých prelátech, vybavili věnem mnohé dívky, které by jinak byly nouzí a hladem přinuceny vydělávat si chléb hříchem.

- 65** Smiles: „Když v (protestantské) Anglii nebyli chudí živeni dobročinností klášterů (zrušeny a zabráný!), byl vydán chudinský řád, který byl jen náhražkou za ztracenou svobodu“ (a lidumilnost katolických dob).

Když v Clugny zemřel mnich, dostávali chudí po celý měsíc jeho pokrm. V Clairveaux dostávali denně tři chudí pokrm, aby se modlili za duše tří posledních zemřelých mnichů. Robert Zbožný dal ve dny velkých hostin otevřít svůj palác všem chudým - ti obdrželi vše, co po stole pozůstalo. - V křesťanských rodinách středověkých býval zvyk, že při stole koloval košíček, do něhož vkládány části pro chudé - nebyly to nejhorší kusy!

- 66** Za občanské války v USA mezi státy severními a jižními (šlo o zrušení otroctví) se mnozí protestanté na bojišti umírající nebo v nemocnici ležící stávali katolíky... chtěli zemřít v náboženství oněch sester, které je tak obětavě ošetřovaly.

- 67** Arcikníže Ferdinand Viktor, syn modenského vévody Ferdinanda IV., lidumil, zemřel nakaziv se cholerou při návštěvě brněnské nemocnice

¹ Takových řeholních sdružení jest v církvi více. Magdaleny, řád založený ve 13. stol. v Německu, podle jiných prý měly už r. 1005 klášter v Metách, jistě r. 1217 v Naumburku; r. 1277 je vidíme i ve Francii (Marseille), pak v Itálii... Jejich účelem byla záchrana padlých dívek; vykonaly přemnoho dobrého. Řád začal upadat, když přijímal pouze dívky bezúhonné a tím se odcizil svému účelu; dnes mají maličko klášterů. Podobný účel měly Madelonetty, založené r. 1618 v Paříži od P. Molé; měly tři sekce: sestry sv. Magdaleny se slavnými sliby, sestry sv. Marty, novicky, sestry sv. Lazara k obrácení hochů propuštěných z polepšovny. Sestry Dobrého Pastýře... Jejich odnoží jest samostatný nyní řád svaté Marie Magdaleny založený r. 1866 od P. Lataste. Kajícnice mají dlouhou dobu zkoušky, pak jsou rehabilitovány, připuštěny k noviciátu a slibům s bezúhonnými dívkami. P. Sheehan v povídkce „Pater Delmege“ nás uvádí do takového kláštera, kde dlouhým upřímným pokáním odčiňují poblouzení nebo neřestí minulosti.

1849, 28letý, dvě léta po svatbě. Nevím, zda o něm či o jiném téhož jména platí, že se zřekl velkolepé iluminace projektované v den jeho svatby: „Slavnosti už bylo dost; kolika chudým rodinám by bylo lze pomoci při tomto nedostatku obilí! Náklad budiž věnován jim!“

Orleánský biskup Dupanloup dostává list: „Manžel mi chtěl koupit šál za 1.200 franků; za tu sumu se dá koupit 4.000 kg chleba, to jest poněkud těžké pro má ramena, posílám Vám těch 1200 franků...“

- 68** Radecký sedí r. 1813 v Ústí n. Labem s několika vyššími důstojníky u vína; vejde invalida a prosí o almužnu, jeden ho odhání, Radecký zve ubožáka ke stolu, ptá se ho, kde o nohu přišel, a praví: „Vidíte, tento muž vládí stejně mužně mečem jako já, on odnesl dřevěnou nohu, já záslužný kříž.“ Vhodil do čepice několik penízů a podal ji kolem...
- 69** Spolek pro ochranu dětí ve Vídni vyhledával nejubožejší z maličkých, totiž děti nelidských rodičů. Hošík 6letý, ruce a nohy plné ran, kolena docela černá od klečení na uhlí... Dívka, již matka vytrhala vlasy, s rukama a nohama omrzlýma, spala v bedně na uhlí, slovo matka jí nahánělo smrtelné úzkosti... V útulně ponenáhlu roztál led...
- 70** Troufá-li si kazatel užít s přiměřenou vážností dalšího obrazu, tak aby nevzbudil smích nebo komickou náladu, jistě bude obraz velmi vhodnou ilustrací kontrastu: „S láskou, bez lásky.“ Jde totiž o oslíka, v našich krajích od nepaměti symbolu hlouposti. Tento živočich, na němž o Květné neděli slavil vjezd do města Davidova sám Syn Davidův, není od přirozenosti hloupý, líný, svéhlavý... Na východě podržel svou ušlechtilost, nese hrdě hlavu vzhůru, jest skoro i poněkud ohnivý jako jeho příbuzný, od arabských básníků opěvovaný oř. V Evropě bídná strava, tvrdá těžká práce a surové nakládání ho učinilo tupým, flegmatickým, tvrdošíjným. Vypisuji z odborného zoologického díla: „Nejtrpělivější zvíře, nejmodřejší z celého rodu kopytnatců, filosof, jakých dnes nemnoho i mezi lidmi, nenáročný, užitečný. Brzo pozná a sobě zapamatuje všechny cesty svého okolí, s jistotou kráčí po nebezpečných pěšinách. Nejchytřejší zvíře... člověk jeho trpělivosti a nenáročnosti zneužil a učinil jej tím, čím nyní jest. Dílo Božího stvoření, hanba pro civilisovaný svět. U divokého osla nevidět jankovitosti našeho. V Egyptě, Arabii, Turecku, kde oslík zakoušel a zakouší daleko lepší nakládání než v kulturní Evropě, nemá vlastností jako u nás. Zvrhlý osel jest věrný obraz svého pána.“ V egyptském Kairu vidět oslíka dnem i nocí, elegantní dámy na něm, a on je nese rychle, hbitě, obratně zmatkem ulic. Dopraví nejkřehčí a nejdražší zboží jistě, opatrně a jistě. Pohled na oslátko je půvabnější než na hřibátko! Vlasy jak hedvábí, temné, vesele si poskakující podle oslice a lne k ní, ta mu pak splácí něžností, a na obou patrný hluboký smutek, když je tvrdý člověk oddělí...

Obsah 3. části I. dílu:

(Číslice v závorkách značí počet příkladů a obrazů)

	Strana
41. Mučedníci (40) .	7
42. Kláštery (90) .	18
43. Dobrý tisk (75) .	39
Církev a kniha . . .	46
44. Zbožnost (200) .	52
A) Zbožnost pravá (60) .	57
B) Modlitba (80)	67
C) Nepravá zbožnost (30)	82
D) Bezbožnost (10)	87
Obrazy (20)	89
45. Pověra (80)	94
46. Bludařstvo ve svém vzniku a podstatě (100) .	114
A) Svoboda (40)	118
B) Nauka (60)	127
47. Šíření a rozmach bludařstva (140) .	148
A) Zbraně a cíle (60)	149
B) „Jako hub po dešti...” (40)	164
C) Paběrky (40)	173
48. Portrety bludařů (125)	180
A) Portrety (20)	189
B) Mravní úroveň bludařstva (25)	194
C) Ovoce a požehnání bludařstva (70)	200
Obrazy (10)	214
49. Nevěra (170)	218
A) Bezbožectví vůbec (50)	225
B) Francie v 18. stol. (40)	235
C) Itálie (30)	245
D) Mexiko 1926—1933 (10)	254
E) Německo 1933—1945 (20)	257
F) Španělsko 1931—1939 (20)	261
50. Požehnání nevěry (130)	267
A) „Začátek moudrosti jest bázeň Boží...” (30)	267
B) Ze života bezvěrců (65)	277
Obrazy (35)	291
51. Falešná věda (20)	300

52. Věda a víra III. (185)	307
A) Fysiologie, biologie, anatomie (30)	307
B) Zoologie (10)	313
C) Botanika (15)	315
D) Geologie, paleontologie, mineralogie (15)	318
E) Geografie (60)	321
F) Historie (15)	339
G) Filologie (15)	344
H) Paběrky (25)	349
53. Středověk a věda (55)	354
54. Středověk doba víry (100)	366
55. Naděje: I. nadpřirozená (75)	384
A) Důvěra v Boha (25)	391
B) Ilustrace a contrario (20)	398
Obrazy (30)	402
56. Naděje: II. přirozená . . . vytrvalost (45)	410
57. Nedostatek naděje, milost vytrvání (50)	420
A) Opovážlivé spoléhání (18)	420
B) Zoufalství (7)	425
C) Milost vytrvání (25)	427
58. Láska k Bohu (50)	435
59. Láska k bližnímu (100)	455
A) Heroismus křesťanské lásky (40)	458
B) Láska k nepřítelům (35)	465
Obrazy (25)	471
60. Charita křesťanská a bezbožecká (70)	476

Všech příkladů a obrazů: 1900.

Obrazů jest 145.

Kapitola 43 : 5 obrazů

Kapitola 44 : 20 obrazů

Kapitola 45 : 5 obrazů

Kapitola 48 : 10 obrazů

Kapitola 50 : 35 obrazů

Kapitola 55 : 30 obrazů

Kapitola 58 : 15 obrazů

Kapitola 59 : 25 obrazů

Konrád Kubeš T. J.: Sbírka homiletických příkladů

I. díl – 3. část

Vydal „Velehrad“, nakladatelství dobré knihy v Olomouci. Vytiskla Ligra, Lidové závody grafické, nakladatelské a knihkupecké, spol. s r. o. v Olomouci v národní správě, l. P. 1948. – V nákladu 2200 výtisků. – Vydání I. – Cena brož. výt. Kčs 175.–.